

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,,

*Βραβευθέν υπό τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΑΤΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
(Π.ΡΟΣΩΡΙΝΟΣ ΚΟΡΑΗ 5)

1958

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

*Βραβευθὲν ὑπὸ τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ τῆς ἐν Παρισίοις
Ἑταιρείας πρὸς ἐνίσχυσιν τῶν Ἑλληνικῶν Σπουδῶν*

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ

Κυρκούδης Θόδωρος
Βιβλιοθηκονόμος

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΓΡΑΦΕΙΑ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ: ΟΔΟΣ ΒΟΥΛΗΣ 20Α
(ΠΡΟΣΦΩΡΙΝΩΣ ΚΟΡΑΗ 5)

1958

“ΘΡΑΚΙΚΑ,,

ΤΟΜΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΕΝΝΑΤΟΣ

Ἡ Διοίκησης τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν εὐχαρίστησιν, ἀλλὰ καὶ ὑπερηφάνειαν, διότι εἰς αὐτὴν ἔλαχεν ὁ κληρὸς νὰ τιμήσῃ ἓνα ἐκλεκτὸν σκαπανέα τῶν γραμμάτων, ὅστις ἠνάλωσεν ὅλον τοῦ τὸν βίον εἰς τὸ νὰ νοθετῆ καὶ καθοδηγῆ τὴν Θρακικὴν νεολαίαν, ὡς παιδαγωγὸς καὶ ὡς διδάσκαλος, εἰς τὴν ὁδὸν τοῦ καθήκοντος, νὰ τὴν φρονηματίζῃ ἔθνικῶς καὶ νὰ συμβάλλῃ μὲ ὅλας τοῦ τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ πνευματικὴν διαπαιδαγώγησιν της.

Ὁ Γεώργιος Γιαννακάκης δύναται δικαίως νὰ καταλάβῃ τιμητικὴν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀφανῶν διδασκάλων τοῦ Γένους, οἵτινες κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας καὶ τῶν ἔθνικῶν συμφορῶν, διετήρησαν ἄκαμπτον καὶ ἀκμαῖον τὸ φρόνημά των καὶ μὲ φιλοπονίαν καὶ ἐπιμονὴν ἀξιομίμητον ἐδίδαξαν εἰς τοὺς νέους τῆς Θράκης, ὄχι μόνον τὰ πρῶτα γράμματα, ἀλλ' ἐκαλλιέργησαν παρ' αὐτοῖς ὑγιᾶς θρησκευτικόν, ἔθνικόν καὶ πατριωτικόν αἶσθημα. Ὅταν τις ἀναγινώσκει τὰς πεντακοσίας δακτυλογραφημένας σελίδας, αἵτινες πραγματεύονται περὶ τῆς ἀγαπητῆς μας πατρίδος Θράκης καὶ περὶ τῶν συμφορῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῆς, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Τουρκοκρατίας, ἀπὸ τοῦ 1453 τῆς ἀλώσεως μέχρι τοῦ 1922 τῆς ἐκκενώσεως, αἰσθάνεται κατάπληξιν διὰ τὴν ἐμπεριστατωμένην καὶ ἀξιοθαύμαστον ἐργασίαν τοῦ σεμνοῦ καὶ ἀκαταπονήτου διδασκάλου καὶ δὲν γνωρίζει τί πρῶτον καὶ τί ὕστερον νὰ ἐξάρῃ καὶ νὰ θαυμάσῃ.

Δὲν πρόκειται μόνον περὶ ἀξιολόγου πονήματος, ἢ στα-

χυολογία και ταξιθέτησις τοῦ ὁποίου ἀπήτησαν και χρόνον μακρότατον και ὑπομονὴν Ἰώβειον, ἀλλὰ τὰ χαρακτηριστικώτερα σημεῖα τοῦ συγγράμματος εἶναι ὅτι ὁ ἀφανὴς οὗτος τῆς παιδείας στρατιώτης, ἔζησεν ὁ ἴδιος τὴν ἱστορίαν, ἣν ἀφηγεῖται, συνεμερίσθη δὲ μετὰ τῆς οἰκογενείας του ὅλας τὰς περιπετείας και μὲ ψυχικὴν ὀδύνην διήνυσε τὴν πολυτάραχον ἐποχὴν, ἣτις κατέληξεν εἰς τὴν ἐθνικὴν συμφορὰν τῆς ἐκδιώξεως ἀπὸ τὴν πατρίδα μας.

Ἰδιαιτέρως τὰ κεφάλαια τῆς Τουρκοκρατίας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Πορθητοῦ, μὲ τὰς διαφόρους ἔκτοτε μεταπολιτεῦσαι, μὲ τὰς ἀφηγήσεις περὶ Γενητσάρων και ἐξισλαμισμῶν μὲ τὰς προνομίας τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου και τῶν Μητροπολιτῶν, τὰ διάφορα πολεμικὰ γεγονότα και τὰ ἀνεκδιήγητα παθήματα τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τὴν ζοφερὰν ἐποχὴν τῆς δουλείας, παρέχουν ἀνάγλυφον εἰκόνα, ἣν δὲν δύνανται νὰ μὴ προσέξουν οἱ ἱστορικοὶ και οἱ συμπολίται τῆς Θράκης.

Προξενεῖ δὲ αἴσθημα ἀποκαρδιώσεως ὅτι ἐκαθυστέρησεν ἡ δημοσίευσις τῆς ἀξιολόγου ταύτης πραγματείας ἐπ' ἀρκετὰ ἔτη, διότι οἱ διάφοροι ἀρμόδιοι, πρὸς οὓς ἀπετάνθη ὁ συγγραφεὺς, ἐπέδειξαν ἐγκληματικὴν ἀδιαφορίαν.

Δι' αὐτοὺς τοὺς λόγους, ὡς ἐν ἀρχῇ ἐμνήσθημεν, ἡ Διοίκησις τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου αἰσθάνεται χαρὰν και ἱκανοποίησιν, διότι μὲ τὸν 29ον τόμον τῶν «Θρακικῶν» δίδει εἰς τὴν δημοσιότητα ἕνα ἔργον, ὅπερ ἀσφαλῶς, μὲ ὑπευθύνους πηγὰς, εἰς ἃς κατέφυγεν ὁ συνταξιούχος διδάσκαλος Γ. Γιαννακάκης, ἀλλὰ και μὲ τὰς προσωπικὰς του ἀφηγήσεις και ἀναμνήσεις τῆς ἐποχῆς, ἣν ἔζησε, προσθέτει μίαν ἀξιολογὸν μελέτην, εἰς ὅσας μέχρι τοῦδε εἶδον τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος περὶ τῆς ἀρχαίας και νεωτέρας Θράκης.

Εἶμαι εὐτυχῆς, διότι παρακολουθήσας και ἐγὼ τὸν καλὸν διδάσκαλον τῆς πατρίδος μου, γράφω τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς διὰ νὰ τὸν τιμῆσω και ἐκφράσω τὸν σεβασμὸν μου διὰ τὴν ἀξιέπαινον και ἀξιωματικὸν προσπάθειάν του.

Φ. Μ.

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ

ΟΓΔΟΗ (Η΄) ΠΕΡΙΟΔΟΣ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἀπὸ τοῦ 1453—1922 : ἦτοι ἀπὸ τῆς Ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β΄ μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τῶν Ἑλληνοθρακῶν καὶ τῆς μεταναστεύσεως τούτων ἐκ τῆς πέραν τοῦ Ἐβρου Θράκης εἰς τὰς χώρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους.

ΚΕΦ. 1.—Η ΘΡΑΚΗ ΥΠΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ.

ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΜΩΑΜΕΘ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΙ 1453—1481

Μωάμεθ ὁ Β΄ ἦτο υἱὸς Μουράτ τοῦ Β΄ καὶ δούλης τινος. Ἀνῆλθεν εἰς τὸν Ὄσμανικὸν θρόνον ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1451 εἰς ἡλικίαν 21 ἐτῶν. Ἐξουδετέρωσεν ὅλους τοὺς συγγενεῖς, πὸν ἠμποροῦσαν νὰ διεκδικήσουν τὸν θρόνον του. Ἦτο προικισμένος ἐκ φύσεως μὲ πολλὰ προσόντα. Εἶχε μόρφωσιν μεγάλην διὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην καὶ ἐγνώριζε τὰς κυριωτέρας γλώσσας τῆς ἐποχῆς του. Πλὴν τῆς Τουρκικῆς κατεῖχε τὰς Ἀσιατικὰς, Ἀραβικὰς, Περσικὰς, Χαλδαϊκὴν, καὶ τὰς Εὐρωπαϊκὰς, Ἑλληνικὴν, Λατινικὴν καὶ Σλαβικὴν. Ὑπῆρξε μία ἐπιβλητικὴ μορφή ἐν τῇ Παγκοσμίῳ Ἱστορίᾳ. Εἰς τῶν Μεγίστων Σουλτάνων, ἴσως ὁ μεγαλειότερος πάντων, διότι αὐτὸς ἐδραίωσε τὸ κλονιζόμενον Ὄσμανικὸν Κράτος, κατορθώσας νὰ ἐμπήξῃ τὰς σημαίας του εἰς τὴν κεντρικωτέραν καὶ ὀχρωτέραν πόλιν τοῦ τότε κόσμου, ὁπόθεν ἠδύνατο νὰ ἀπειλήσῃ καὶ τὴν Εὐρώπην καὶ τὴν Ἀσίαν. Ὑπῆρξε γενναῖος, δραστήριος, φιλοπόλεμος, φιλόδοξος, ἐπινοητικὸς, πείσμων, ἀλλὰ καὶ σκληρότατος διὰ τὴν πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀπέβλεπεν.

Ἀνεγίνωσκε τοὺς βίους Ἀλεξάνδρου τοῦ Μεγάλου, Κωνσταντίνου καὶ Μεγάλου Θεοδοσίου. Ἐπροστάτευε τοὺς σοφοὺς καὶ ἐπιστήμονας. Μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἤνωσε τὰς Ἀσιατικὰς μὲ τὰς Εὐρωπαϊκὰς κτήσεις του, μὲ τὴν κατάκτησιν δὲ τῆς Πελοποννήσου, Σερβίας καὶ Ἀλβανίας ἐκυριαρχήσεν ὅλης τῆς Βαλκανικῆς. Διὰ πολέμου πρὸς τοὺς Οὐγγυροὺς, Βλάχους καὶ Πολωνοὺς ἐξησφάλισε τὰ βόρεια σύνορα τοῦ Κράτους του, καταλύσας δὲ τὴν Ἑλληνικὴν Αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος καὶ ὑποτάξας πολλοὺς ἡγεμόνας ὡς τῆς Καραμανίας, Κιλικίας καὶ Ἀρμενίας ἐξησφάλισε τὸ ἐν Ἀσίᾳ Κράτος. Ὁκοδόμησεν Ἀνάκτορα, Τεμένη, Νοσοκομεῖα, Πτωχοκομεῖα, Σχολεῖα κλπ. Ἔθηκε νόμους περὶ Διοικήσεως,

περὶ φορολογίας καὶ στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἦτο κρυφίνους καὶ ἐτήρει μεγάλην μυστικότητα.

Παρασκευαζόμενος κάποτε διὰ μίαν ἐκστρατείαν, ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τοῦ στρατοῦ, τίς ἦτο ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός; ἀπήντησε μὲ ὀργήν: «Ἐὰν καὶ μία τρίχα τοῦ γενείου μου ἐγνώριζε τὸν σκοπὸν μου, θὰ ἐξεροίζωνα ταύτην καὶ θὰ τὴν ἔκαιον». Σωστὸς στρατιωτικὸς ἀνὴρ.

ΚΕΦ. 2.—Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΘΡΑΚῃ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΙΝ.

α'). Τὰ ἐν Κωνσταντινουπόλει γεγονότα μετὰ τὴν Ἴλωσην.

Μὲ τὴν Ἴλωσην τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' ἐξεπληρώθη τὸ ὄνειρον τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἐκμαιευθῆ μὲ τὴν ρήτραν τοῦ Κοραίου «Μακάριος ὁ στρατός, ὅστις θέλει εἰσελθεῖ εἰς τὴν βασιλεύουσαν πόλιν». Καὶ πράγματι τὸ ὄνειρον τοῦτο, ὁ διακαῆς πόθος τῶν Μουσουλμάνων ὑπῆρξεν ἐπὶ 800 ἔτη ἀπὸ Μωχάμετ τοῦ Προφήτου μέχρι τοῦ 1453 τὸ κίνητρον τῶν σκληροτάτων πολέμων τῶν Ἀράβων, οἱ ὁποῖοι δις ἐπολιόρησαν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἐπὶ Κωνσταντίνου τοῦ Παγωνάτου καὶ Λέοντος τοῦ Ἰσαύρου. Μετὰ δὲ ταῦτα τῶν Σελτζούκων Τούρκων καὶ τέλος τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Κράτους τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Καὶ οἱ μὲν δύο πρῶτοι οἱ Ἄραβες καὶ οἱ Σελτζοῦκοι μολοντί πολλὰ καὶ μεγάλα τμήματα τοῦ Κράτους ἀπέσπασαν, καὶ δλοκλήρους χριστιανικοὺς πληθυσμοὺς ἐξισλάμισαν ἐν Συρία, Μεσοποταμίᾳ, Ἀρμενίᾳ, Αἰγύπτῳ καὶ Βορείῳ Ἀφρικῇ, δὲν κατῴρθωσαν ὅμως νὰ γίνωσι κύριοι τῆς κεφαλῆς τοῦ Χριστιανισμοῦ, τῆς πόλεως τῶν Αὐτοκρατόρων. Τὸ τοιοῦτον εὐτύχημα διὰ τὸν Μουσουλμανισμὸν τὸ ἀπῆλυσεν ἡ στρατιὰ τοῦ Ὀθωμανοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ τοῦ Β'. Τὴν μακαριότητα, ποὺ ἤρχετο ὁ Προφήτης εἰς τοὺς πιστοὺς του, τὴν ἐπέτυχον ὕστερον ἀπὸ 8 αἰῶνας θρησκευτικῶν πολέμων καὶ πολιτικῶν ἀγῶνων οἱ Μουσουλμᾶνοι τοῦ Ὀσμανίδου ἡγεμόνος Μωάμεθ τοῦ πορθητοῦ, τὸ 1453. Διὰ τοὺς Μουσουλμάνους τούτους ἡ εἴσοδος εἰς τὴν πόλιν τῶν ὁνείρων των ὑπῆρξε τὸ εὐτυχέστερον γεγονὸς τῆς φυλετικῆς καὶ θρησκευτικῆς αὐτῶν ὄντοτης. Διότι α'). Ἡ λεία τοῦ νικηφόρου δι' αὐτοὺς πολέμου ἀπέβη τόσον μεγάλη, ὥστε ὑπερέβη καὶ τὴν πλέον τολμηρὰν φαντασίαν. Ἡ ἀξιολογοτάτη καὶ περιλάλητος αὕτη Ἑλληνικὴ πόλις, ποὺ ἔκράτει τὸ σκῆπτρον τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ Ρωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ ἐπὶ 1123 ἔτη, τὸ ὀχυρότατον τοῦτο φρούριον τοῦ Χριστιανισμοῦ ὁμοίαζε μετὰ τὴν εἴσοδον τῶν ὀρδῶν τοῦ Ὀθωμανοῦ ἄρχοντος μίαν μάνδραν ἀκάκων ἀρνίων, εἰς τὴν ὁποίαν αἴφνης εἰσώρησε πλῆθος τίγρεων, πανθήρων, παρδάλεων, ὑαινῶν καὶ λύκων. Ἄς φαντασθῶμεν μίαν τοιαύτην εἰκόνα καὶ θὰ ἐννοήσωμεν πλήρως τὴν ἀξιοθρήνητον καὶ ἀλγεινοτάτην κατάστασιν τῶν ἀτυχεστάτων Ἑλληνο-

χριστιανῶν ἐκείνων, πὸν εὐρέθησαν μέσα εἰς τὸν περίβολον τῆς ἀλωθείσης πόλεως. Καὶ ὁ μὲν ὕλικὸς πλοῦτος τῆς ὅλης πόλεως δημόσιος καὶ ἰδιωτικός, ὁ λεηλατηθεὶς, ἦτο τοιοῦτος, ὥστε, μὲ χρυσόν, μὲ ἄργυρον, μὲ πολύτιμα κοσμήματα καὶ σκεύη καὶ τιμαλφέστατα κειμήλια ἀπὸ μέγαρα, ναοὺς, μοναστήρια καὶ κατοικίας τῶν ἰδιωτῶν, ἐφορτώθησαν πάντες, οἱ δίκην κοράκων ἐπιπεσόντες κατὰ τῆς ἀπονεκρωθείσης πλέον πόλεως. Μὲ χρυσοῦφραντα δὲ καὶ ἄργυροῦφραντα μεταξωτὰ τῶν ναῶν καὶ τῶν πλουσίων ἱματιοφυλακίων ἐστολίζον τοὺς ἵππους καὶ ἡμιόνους των, καὶ ἄλλα ἐφόρτωσαν, διὰ νὰ τὰ προσκομίσουν ὡς δῶρα πρὸς τὰ προσφιλεῖς αὐτοῖς πρόσωπα τῶν οἰκογενειῶν των. β'.) Ὅχι μόνον τὴν ἀχόρταγον πλεονεξίαν των ἐπλήρωσαν χρημάτων καὶ ἄλλου πλούτου, ἀλλὰ καὶ ὅλας τὰς κτηνώδεις καὶ σαρκιακὰς ἐπιθυμίας των ἐξεπλήρωσαν. ἀκατανομάστως ἀσελήγησαντες ἐπὶ παρθένων γυναικῶν καὶ παίδων. γ'). Τὸν πνευματικὸν πλοῦτον, ὅστις ἦτο ἐναποταμιευμένος εἰς πλείστας βιβλιοθήκας, προῖον τοσοῦτων αἰῶνων Ἑλληνικῆς, Ρωμαϊκῆς καὶ Χριστιανικῆς σοφίας, παρέδωκαν εἰς τὸ πῦρ· διότι δὲν εἶχον οὔτε τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν περὶ τῆς μεγάλης ἀξίας τῶν ἀπειροπληθῶν ἐκείνων συλλογῶν βιβλίων, τὰ ὅποια δι' αὐτοὺς ἦσαν ἄχρηστα. Ἐξ εὐγνωμοσύνης δὲ πρὸς τὸν Σουλτάνον, πρὸς τὸν ὁποῖον ὄφειλον τὴν μεγάλην ταύτην χάριν τοῦ πλουτισμοῦ των, ὠνόμασαν αὐτὸν Σουλτὰν Φατίχ, ἦτοι πορθητής, ἀλωτής, κυριευτής.

ΚΕΦ. 3.—Η ΥΠΑΙΘΡΟΣ ΘΡΑΚΗ ΥΠΟ ΟΘΩΜΑΝΙΚΗΝ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑΝ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΧΡΟΝΟΥΣ.

Μὲ τὴν ἐγκαθίδρυσιν τοῦ Μωάμεθ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὸν πολυτιμώτατον τοῦτον λαμπραδάμαντα, τὸν κείμενον μεταξὺ δύο σμαράγδων καὶ δύο σαπφείρων (δύο θαλασσῶν καὶ δύο ἠπείρων) κατὰ τὴν ἔκφρασιν αὐτὴν τοῦ Πορθητοῦ, ἠδραιώθη ὀριστικῶς ἡ κυριαρχία τοῦ Σουλτάνου ἐπὶ τε τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης καὶ ἐθεμελιώθη ἀσαλεύτως τὸ Τουρκικὸν Κράτος εἰς τὸ κέντρον τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου. Διότι οἱ χριστιανοὶ ἠγεμόνες τῆς τε κεντρικῆς καὶ δυτικῆς Εὐρώπης καὶ αὐτὸς ὁ Πάπας, ἀφοῦ μὲ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ χαιρεκακίαν των ἀφῆκαν ἀσυγγνώστως ἀβοήθητον τὸ Βυζάντιον, μὲ τὸ ἄκουσμα ὅμως τῶν τραγικῶν συμβάντων τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, κατελήφθησαν ὑπὸ τρόμου καὶ ἀγωνίας. Διότι ἔβλεπον ὅτι ὁ Μουσουλμανισμὸς, ἔχων ὀρμητήριον τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν λοιπὴν Θράκην, δὲν θὰ ἀργοῦσε νὰ ἐξαπλώσῃ τοὺς πλοκάμους του καὶ εἰς τὰς πέρας τοῦ Δουνάβεως Χώρας καὶ διὰ τῆς ἀνδρείας καὶ δομητικότητος τοῦ Νέου Ἰσλάμ, θὰ ἐπιδιώξῃ τὴν ὑποταγὴν καὶ τὸν ἐξίλασμον καὶ εἰς αὐτὰ τὰ σπλάγγνα τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἠπείρου καὶ αὐτῆς τῆς Ἰταλίας, ὅπου ἐκυριάρχει ὁ θρησκευτικὸς Δαλαϊλάμας τοῦ Καθολικισμοῦ. Καὶ

ἤνόησαν μὲν τὸ μέγα ἀνοσιούργημα τῶν ἔνεκα τῆς προηγουμένης ἀδιαφορίας τῶν πρὸς τὸ Ὁρθόδοξον Βυζάντιον, ἀλλ' ἦτο πλέον ἀργά. Καὶ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀντιδράσουν κατὰ τοῦ ὀρμητικοῦ χειμάρρου τῶν Ὁθωμανῶν, διότι, ἔνεκα τῆς διχονοίας τῶν καὶ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων μικροσυμφερόντων τῶν, δὲν ἠδύναντο οἱ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης νὰ παρατάξουν δυνάμεις ἐφαιμίλους πρὸς τὰς ὁρδὰς τῶν πολεμικωτάτων Γενητσάρων, Σπαχήδων, Ἀκιντζήδων καὶ Γιουρούκ τῶν Ὁθωμανῶν Σουλτάνων.

Οἱ δὲ χριστιανικοὶ πληθυσμοὶ τῆς ἐπικαιροτάτης ταύτης χώρας, ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τοῦ Αἴμου καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου ἔζων μὲν ἐπὶ ἓνα αἰῶνα πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, ἀλλ' εἶχον πάντοτε μίαν κρυφὴν ἐλπίδα, ὅτι, ἐνόσφ ἐσώζετο ἡ Ἑλληνικὴ ἐξουσία ἐν Κωνσταντινουπόλει, θὰ παρουσιάζετο κάποτε ἡ εὐκαιρία τῆς ἀπελευθερώσεώς τῶν ἀπὸ τοῦ Ὁθωμανικοῦ ζυγοῦ ὡς τοῦτο εἶχε συμβῆ πολλὰκις κατὰ τοὺς περασμένους χρόνους, ὡς ἐπὶ ἐπιδρομῆς τῶν Ἀβάρων ἐπὶ Ἡρακλείου, τῶν Ἀράβων ἐπὶ Πωγωνάτου καὶ Λέοντος Ἰσαύρου καὶ τοσάκις ἐπὶ Βουλγάρων, Σλάβων καὶ ἄλλων ἐκ βορρᾶ βαρβάρων. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὁμως τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὰ τραγικὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, πᾶσα τοιαύτη γλυκεία ἐλπίς ἐξέλιπε διὰ παντός. Διὸ ἠναγκάσθησαν μοιραίως νὰ κύβουν τὸν αὐχένα καὶ νὰ φέρουν εἰς τὴν μνήμην τῶν ὄχι μόνον τὰ ὅσα εἶχον πάθει ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως τῶν Ὁθωμανῶν ἐπὶ τῆς Θράκης, ἀλλὰ μετὰ καρδιοβόρου θλίψεως νὰ προβλέπουν καὶ τὰ ὅσα μέλλουσιν εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ὑποφέρωσιν. Διότι, ὅπως πρότερον ἡ Θράκη μὲ τὴν πρωτεύουσάν τῶν Ὁθωμανῶν Ἀδριανούπολιν, εἶχε διατελέσει τὸ μέγα ὀρμητήριον τοῦ Ὁθωμανισμοῦ κατὰ τῶν πρὸς βορρᾶν καὶ δυσμὰς χριστιανικῶν χωρῶν, οὕτω καὶ τώρα ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως θὰ ἐκκινούσαν, ἵνα διὰ Θρακικοῦ ἐδάφους διαπορεύωνται ὅτε μὲν πρὸς βορρᾶν, ὅτε δὲ πρὸς δυσμὰς, ἀγγαρεύοντες τὸν Θρακικὸν πληθυσμὸν καὶ συχνότατα λεηλατοῦντες καὶ διαρπάζοντες τὰς περιουσίας τῶν χριστιανῶν καὶ τὰ ζῶα τῶν διὰ τὰς ἀνάγκας καὶ τὴν τροφήν τῶν. Ἐπομένως ἡ ζωὴ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ ἀπέβαιεν εἰς τὸ ἐξῆς μαρτυρικὴ. Διότι ὁ ἰθαγενὴς Ἑλληνοθρακικὸς κόσμος εὗρισκετο εἰς μεγάλην ἀντίθεσιν πρὸς τοὺς κατακτητὰς τούτους εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς.

α') Κατὰ πρῶτον μὲν οἱ κατακτηταί, μὲ τὴν ἄλωσιν ἰδίως, ἀπέβησαν ὑπερόπται, ἄγριοι, φανατικοὶ καὶ ἀνοικτίρμονες. Περιεφέροντο πάνοπλοι καὶ μὲ τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν, τὴν ὁποῖαν ἐπίτηδες ἐδημιουργοῦν, ἐλάμβανον ἀπειλητικὴν στάσιν ἀπέναντι τῶν Γιαβούρ (Γιαβούρ ἢ Κιαφιρ = ἄπιστος, δηλαδὴ μὴ Μουσουλμάνος), καὶ ἐπετίθεντο καὶ ἐφόνευον πάντα ἀτυχή χριστιανόν, εὐρισκόμενον ἀπέναντί τῶν. Ἐθεώρουν τὸν χριστιανικὸν λαὸν ὡς προορισθέντα νὰ θεραπευῇ ὅλας αὐτῶν τὰς ἀνάγκας καὶ νὰ ὑποκείται εἰς ὅλας αὐτῶν τὰς ἰδιοτροπίας.

β') Τὸ παιδομάζωμα, τὸ μέγιστον καὶ θλιβερώτατον τοῦτο σύστημα βαθμηδὸν ηὔξανετο ἔνεκα τῶν ἀδιαλείπτων πολέμων, πού ἐπεχείρουν οἱ κατὰ καιροὺς Σουλτάνοι τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνων, διότι εἶχον ἀνάγκην νὰ συγκροτῶσι μεγάλους στρατοὺς εἰς βᾶρος τῶν χριστιανῶν.

γ') Κατὰ τὰς συχνοτάτας ἐκστρατείας τῶν Σουλτάνων ἢ τῶν Βεζυρῶν, ὅτε μὲν κατὰ τῶν Οὐγγρων ἢ Βλάχων, ὅτε δὲ κατὰ Πολωνῶν ἢ Γερμανῶν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι οἱ ἄνδρες τῆς ὑπαίθρου Θράκης νὰ παρακολουθῶσι τὰς Ὀθωμανικὰς στρατιάς μὲ ὑποζύγια καὶ ἀμάξας πρὸς μεταφορὰν πάντων τῶν χρειδῶν διὰ τοὺς Γενητσάρους ἢ ἄλλους μαχητὰς Ὀθωμανοὺς.

δ') Ἐπειδὴ ἡ Θράκη εἶχε κατακτηθῆ κατὰ τμήματα, εἶχε δοθῆ ἕκαστον τμήμα αὐτῆς ὡς τιμᾶριον εἰς τὸν ὄπλαρχηγόν, ὅστις τὸ εἶχε κατακτήσει. Ἔτσι εἰς κάθε τμήμα μικρὸν ἢ μέγα εἶχεν ἐγκατασταθῆ καὶ ἕνας τιμαριοῦχος μὲ τὸν τίτλον Μπέης. Ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν δὲ τούτου ὑπήγοντο ἅπαντα τὰ ἀκίνητα τῆς περιοχῆς ἐκείνης ὡς ἰδιοκτησία αὐτοῦ. Οἱ ἀγροί, τὰ δάση, τὰ κτίρια, οἱ ἀλεστικοὶ μύλοι, τὰ βοσκοτόπια καὶ πᾶν ἐν γένει, φέρον εἰσόδημα. Ταῦτα δὲ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ κατακτήσαντος Μπέη μετεβιβάζοντο εἰς τοὺς κληρονόμους του, οἱ ὅποιοι ἐτήρουν τὸν τίτλον τοῦ Μπέη, ἀλλὰ μέρος αὐτῶν ἔδωρεῖτο πρὸ τοῦ θανάτου εἰς τι Τέμενος (Τζαμίον) ἢ εἰς τινα Τεκέν (Μοναστήριον Μουσουλμανικόν) πρὸς διατροφὴν τῶν ἐν αὐτῷ διαβιούντων Λερβισῶν (Μοναχῶν Μουσουλμάνων). Τὰ τοιαῦτα δὲ ἀφιερῶματα εἰς θρησκευτικὰ ἰδρύματα ἔκαλοῦντο «Βακούφ». Καὶ ἐπειδὴ κάθε Μπέης, διὰ νὰ συγχωρηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι του, προέβαινε εἰς ἀφιέρωσιν μέρους τῆς ἀκινήτου περιουσίας του εἰς τοιαῦτα θρησκευτικὰ ἰδρύματα, κατήντησε μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῶν γενεῶν τὸ πλεῖστον τῆς Θράκης νὰ περιέλθῃ εἰς τὰ Βακούφ (1).

(1). Εἰς τὸν κοινωνικὸν τοῦτον τομέα οἱ Ὀθωμανοὶ ἠκολούθησαν τὸν δρόμον τῆς Βυζαντινῆς κοινωνίας. Διότι καὶ παρὰ τοῖς Βυζαντινοῖς αἱ πλεῖστοι γαῖαι εἶχον καταντήσει κτήματα Μοναστηριακά.

Οἱ δὲ χριστιανοὶ κάτοικοι μετεβλήθησαν εἰς εἴλωτας, ἐργαζόμενοι διὰ λογαριασμὸν τοῦ Μπέη. Οὗτος δὲ ἐξήσκει ἐπ' αὐτῶν τὰ δικαιώματα τοῦ κατακτητοῦ ἐπὶ τῶν κατακτηθέντων. Ἐνέμετο αὐτὸς τὰς προσόδους τῶν γαιῶν, δασῶν, βοσκοτόπων καὶ εἶχεν ἀπόλυτον κυριότητα καὶ ἐπ' αὐτῆς τῆς ζωῆς τῶν κατακτηθέντων. Ἄπασαι αἱ εὐφοροὶ γαῖαι ἔξω τῶν πόλεων εἶχαν μεταβληθῆ εἰς ἀπειράριθμα Μπεηλίκια. Πᾶν κτίριον στερεὸν καὶ εὐπρόσωπον δημόσιον ἢ ἰδιωτικὸν κατελαμβάνετο καὶ οἱ ἐνοικιοῦντες ἐξεδιῶκοντο καὶ ἂν ἀνθίσταντο, ἐφονεύοντο. Ἐνταῦθα πρέπει νὰ εἴπωμεν ὅτι παντὸς μέτρου εὐεργετικοῦ, πού ἐλαμβάνετο ἐν τῇ πρωτεύουσῃ διὰ τοὺς χριστιανούς, ἢ ἐκτέλσεις καὶ ἐφαρμογὴ τοῦ τοιοῦτου δὲν ὑπερέβαινε τὰ τεῖχη τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Διότι ἔξω καθ' ὅλην τὴν λοιπὴν Θράκην ἐβασίλευεν ἡ αὐθαιρεσία, ἡ ἀρπαγὴ, ὁ σφετερισμός, ὁ τρόμος, αἱ ἐπιθέσεις, οἱ φόνοι κατὰ τῶν χριστιανῶν, αἱ ἐξώσεις καὶ οἱ διωγμοὶ ὑπὸ τῶν ἀχαλινώτων Τούρκων.

Ὅσακις χριστιανὸς εἰς τὸ ὑπαίθρου συναντοῦσε Τούρκον εἰς τὸν δρόμον, ἐξ ἀντιθέτου ἐρχόμενον, ἐπρεπε νὰ παραμερίσῃ, νὰ κύψῃ εἰς τὸ ἔδαφος,

ΚΕΦ. 4.—Η ΔΙΑΤΑΓΗ ΜΩΑΜΕΘ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΛΕΗΛΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΥΠ' ΑΥΤΟΥ ΑΛΩ- ΘΕΙΣΗΣ ΠΟΛΕΩΣ.

Ἄφου παρῆλθον αἱ ἡμέραι τῆς λεηλασίας καὶ τῶν αἰχμαλωσιῶν τῶν κατακτηθέντων, ὁ Πορθητὴς ἐκοινοποίησεν εἰς ὅλον τὸν στρατὸν τῆς ξηρᾶς καὶ τῆς θαλάσσης νὰ παύσῃ πλέον πᾶσα ἀδικοπραγία καὶ νὰ ἀπέλθωσιν ὅσοι θέλουσιν εἰς τοὺς τόπους τῆς προελεύσεώς των, συναποκομίζοντες καὶ τὰ λάφυρα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους των. Κατάφοροι μὲ χρήματα, μὲ πολυτιμὰ ἀντικείμενα, ὑφάσματα, τάπητας καὶ μὲ αἰχμαλώτους ἐξ ἀνδρῶν, γυναικῶν καὶ παιδῶν, ἐπέστρεφαν οἱ Τούρκοι κατὰ συνοδείας, ἄλλοι μὲν διὰ

νὰ περιμένη ἀκίνητος τὴν διάβασιν τοῦ Τούρκου, τὴν ἀπομάκρυνσίν του καὶ ἔπειτα νὰ ἐπαναλάβῃ τὴν πορείαν του. Καὶ οἱ μὲν Τούρκοι περιεφέροντο ὀπλοφοροῦντες, εἰς δὲ τοὺς Χριστιανούς δὲν ἐπετρέπετο τὸ παραμικρὸν ὄπλον. Τούρκος ὀπλοφορῶν. ἔξεκένου πολλάκις τὸ ὄπλον του κατὰ Χριστιανοῦ, διὰ νὰ δοκιμάσῃ, ἂν λειτουργῇ τοῦτο καλῶς. Ἡ ζωὴ τοῦ Χριστιανοῦ δὲν ἐλογαριάζετο οὔτε κἂν ὡς ἐνὸς λαγοῦ ἢ ὄρνιθος.

Καταγγελία χριστιανοῦ κατὰ Μουσουλμάνου πρὸς τὸν δικαστὴν τοῦ ἱεροῦ νόμου (Καδδὴν) δὲν εἶχε καμμίαν ἰσχὺν καὶ δὲν ἐλαμβάνετο ὑπ' ὄψιν. Ἔπρεπε ὁ καταγγέλων χριστιανὸς νὰ ἔχῃ μάρτυρας Μουσουλμάνους, διὰ νὰ μαρτυρήσουν κατὰ τοῦ ἀδικοπραγοῦντος Μουσουλμάνου. Ἀλλὰ τοῦτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπέβαινεν ἀδύνατον. Ἡ τοιαύτη δὲ κατάστασις ἐπεκράτησεν ἐπὶ δύο περίπου αἰῶνας καὶ μάλιστα, ἀφού εἶχεν ἐκλείψῃ ὁ Πορθητὴς Μωάμεθ καὶ τὸν διεδέχθησαν ἄλλοι, ὡς θέλομεν ἴδει, ὅταν φθάσωμεν νὰ ἐξιστορήσωμεν τὰ γεγονότα τῶν χρόνων ἐκείνων.

Κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἡ ζωὴ τῶν χριστιανῶν εἰς τὸ ὑπαιθρον εἶχεν ἀποβῆ τόσον τραγικὴ καὶ ἀπαισία, ὥστε ὁ Ἑλληνισμὸς ἐφαίνετο τελείως ἐξουθενωμένος. Διότι αἱ μὲν πόλεις τῆς Θράκης, ὡς ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Καλλίπολις, ἡ Ραιδεστός, ἡ Τυρολόη, ἡ Βιζύη, ἡ Ἀρκαδιούπολις, ἡ Αἶνος, τὸ Διδυμότειχον, ἡ Κομοτινή, αἱ ἄλλοτε ἀκμαῖαι ἐμπορικῶς, τῶρα εἶχαν μεταβληθῆ εἰς κέντρα στρατιωτικά, ὅπου ἤδρευον τὰ διάφορα στρατιωτικά τῶν Ὀθωμανῶν Τάγματα. Καὶ κατόκουν μὲν ἐντὸς καὶ χριστιανοὶ ἔμποροι καὶ βιοτέχναι, ἀλλὰ μὲ πολλοὺς κινδύνους καὶ γεμάτοι ἀπὸ φόβου. Καὶ ἠναγκάζοντο νὰ κολακεύωσι καὶ νὰ δωροδοκῶσι τοὺς διαφόρους ἰσχυροὺς τοῦ τόπου, ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν ὁποίων ἠδύνατο νὰ ζῶσιν. Ἀλλ' ἡ κατάστασις τῶν χωρικῶν ἦτο εἰς ἄκρον ἀξιοθρήνητος. Διότι μετὰ τὴν ἄλωσιν ἤρχισε ρεῦμα μετααστευτικὸν ἐξ Ἀνατολῆς πρὸς τὴν Θράκην.

Ὅλα τὰ ταραχοποιά, τὰ ἀτίθασα, τὰ φιλόπραγα καὶ ληστρικά στοιχεῖα τῆς Ἀνατολῆς ἐστέλλοντο εἰς τὴν Ρούμελην (Θράκην) διὰ νὰ ἀποτελέσουν Μουσουλμανικὸν πληθυσμὸν, ὥστε νὰ μὴ διατρέχῃ κίνδυνον ἡ Τουρκικὴ ἐξουσία ἐκ μέρους τῶν χριστιανῶν. Οἱ σκληροὶ δὲ οὗτοι ἐπήλυδες κατελάμβανον τὰ οἰκήματα τῶν χωρίων, ἐξεδίδικον τοὺς Χριστιανούς κατοίκους καὶ μετέβαλλον τοὺς χριστιανικοὺς ναοὺς εἰς Τζαμιά. Οἱ δὲ χριστιανοὶ ἠναγκάζοντο νὰ ἀπομακρύνωνται μέσα εἰς τὰ δάση, εἰς βουνά, εἰς χαράδρας καὶ ἐν γένει εἰς δύσκολα μέρη, ὅπου ὁ ἀνθρώπος ἠδύνατο κάπως νὰ προφυλάσσῃται ἀπὸ ἀνθρώπων. Ἴκεῖ ἔστηνον προχείρους καλύβας καὶ ἔζων ἐν πτωχείᾳ καὶ δυστυχίᾳ μετὰ φόβου καὶ τρόμου. Ἦρχετο ἡ νύκτα καὶ ἐσκέπτοντο πῶς θὰ ξημερωθοῦν ἐξημέρωνε, καὶ ἐσκέπτοντο πῶς θὰ βραδύα-

πλοίων πρὸς τὰ Μικρασιατικά καὶ Θρακικά παράλια, ἄλλοι δὲ διὰ τῶν Πυλῶν τοῦ χερσαίου τείχους πρὸς τὰ μεσόγεια τῆς Θράκης εἰς τὰ ὑποστατικά των. Ἐκλήθη δὲ ὁ λαὸς νὰ ἐξέλθῃ τῶν κρουσφυγέτων του, ὅσοι ἔτυχε νὰ διαφύγουν τὴν σφαγὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν καὶ νὰ ἐπιδοθοῦν εἰς τὰ εἰρηνικά των ἔργα ἔνευ φόβου καὶ μάλιστα μὲ σπητὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Σουλτάνου, ὅτι εἰς τὸ ἔξῃς θὰ προστατεύηται ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία παντὸς διασωθέντος. Ἐκ τῶν 80 χιλιάδων κατοίκων, πού εὐρίσκοντο ἐντὸς τῆς πόλεως κατὰ τὴν πολιορκίαν, μόλις τὸ ἓν δέκατον τοῦ ὅλου εἶχε διασωθῆ. Διότι 60 χιλιάδες περίπου εἶχαν αἰχμαλωτισθῆ καὶ οἱ ἐπίλοιποι ἐφονεύθησαν, ἄλλοι μὲν κατὰ τὰς συγκρούσεις ἐπὶ τῶν τειχῶν καὶ ἄλλοι κατὰ τὰς πρώτας ὥρας τῆς εἰσόδου τῶν νικητῶν εἰς τὴν πόλιν, ὡς ἀπεδείχθη ἀργότερον. Κατάχλωμοι ὑπὸ τρόμου καὶ φοβεροῦ ἀγωνίας ἐκ τῶν στερησεων καὶ τῶν κακουχιῶν εἶχαν τολμήσῃ νὰ ἐξέλθουν ὀλίγοι τινές, σκελετωμένοι, ἀπεριποίητοι καὶ ἀηληπισμένοι μετὰ πολλῶν προφυλάξεων, ὡς ἀγρίμια νυκτόβια, ἐγκαταλείψαντες τὰ τρώγλας, τὰ φορέατα καὶ τὰ ἄλλα καταφύγια οἱ διασωθέντες. Περιεργάζοντο μὲ ἐρευνητικὸν βλέμμα τὰ πέριξ αὐτῶν, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ἐμφανίσει Τούρκου, ἢ ἄμα ὡς ἤκουον κρότον ποδῶν μακρόθεν, ἔσπευδον ἔντρομοι νὰ κλεισθῶσιν εἰς τὰς κατοικίας των. Ἐπειδὴ δὲ ἀντελαμβάνοντο βαθμηδὸν ὅτι πραγματικῶς εἶχε παύσῃ κάθε βιαιοπραγία ἐναντίον των, ἐκ μέρους τῶν Τούρκων, οἱ ὅποιοι ἤρχισαν νὰ συμπεριφέρονται ἡμερώτερον, ἐλάμβανον θάρρος καὶ μετὰ πάροδον ὀλίγων ἡμερῶν ἤρχισεν ἡ κανονικὴ ζωὴ καὶ εἰρηνικὴ διαβίωσις τῶν ὀλιγίστων ἀπομεινάντων Χριστιανῶν.

ΚΕΦ. 5.—ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΩΝ ΣΚΕΨΕΩΝ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ ΜΕΤΑ ΤΑΣ ΗΜΕΡΑΣ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ.

1) Ἀφοῦ παρήλθον ἀρκεταὶ ἡμέραι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως καὶ ἠρέμησαν τὰ πάθη τῆς ἐκδικήσεως, ἤρχισαν νὰ ἐπικρατοῦν νηφαλιώτεραι σκέψεις. Ὁ Πορθητῆς ἔβηκε κατὰ νοῦν νὰ μεταφέρῃ τὸν θρόνον του εἰς τὴν κατακτη-

σθοῦν. Ἔτσι, εἰς τὴν Θράκην αἱ ἐκκλησίαι μετεβλήθησαν εἰς Τζαμιά, ἀντὶ σημαντῶν καὶ κωδῶνων ἠκούετο ἡ φωνὴ τοῦ Μουεζίνῃ ἐπὶ τοῦ Μιναρέ, ἀντὶ τῶν χριστιανικῶν ψαλμωδιῶν ἠκούετο ἡ φωνὴ τοῦ Χότζα, πού ἠρμήνευε τὰς ρήτρας τοῦ Κορανίου. Ἀντὶ τῶν Μοναστηρίων μὲ τοὺς μοναχοὺς, ὑπῆρξαν Τεκέδες μὲ τοὺς Δερβισσας, οἱ ὅποιοι μὲ τοὺς αὐλοὺς καὶ τὰ τύμπανα ἐχόρευον, ὡς ἄλλοι κορὺβαντες μὲ ἀφροὺς εἰς τὸ στόμα. Ἀντὶ τῆς γλυκυφθόγγου Ἑλληνικῆς γλώσσης, τραχεῖα καὶ βάρβαρος ἠκούετο διάλεκτος.

Ἄλλ' ὡς ἀφήσωμεν τὴν ὑπαιθρον Θράκην καὶ τοὺς Ἑλληνας κατοίκους τῆς ἐξουθενωμένους καὶ ἀπέλπιδας καὶ ἄς ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, ὅπου εὐρίσκειτο ὁ Πορθητῆς, σκεπτόμενος τί ἔπρεπε νὰ πράξῃ, πῶς νὰ πολιτευθῆ πρὸς τοὺς ἠττημένους, διὰ νὰ στερεοποιηθῆ ἡ Ὀθωμανικὴ ἐξουσία του ἀπαρασαλεύτως. Καὶ ἔπειτα πάλιν θὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν ὑπαιθρον.

θεῖσαν πόλιν. Ἄλλως τε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν καὶ μόνον εἶχεν ὑποβληθῆ εἰς τὰς μεγάλας πολεμικὰς παρασκευὰς κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ εἰς τόσους κόπους καὶ μόχθους, καὶ εἰς τόσας θυσίας τοῦ στρατοῦ του. Ἄλλ' εἶδεν ὅτι ἡ μεγάλη ἐκείνη Μητρόπολις εἶχε σχεδὸν ἐρημωθῆ διὰ τῆς σφαγῆς καὶ αἰχμαλωσίας. Τὴν τοιαύτην ἐρήμωσιν ἴσως δὲν τὴν ἤθελεν, ἀλλὰ δὲν ἠδύνατο καὶ νὰ ἀναχαιτίσῃ διότι εὗρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ὑποσχεθῆ εἰς τὸν στρατὸν του ὁ ἴδιος, ὅτι ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας οἱ ἄνθρωποι καὶ τὰ ὑπάρχοντά των θὰ εἶναι εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ στρατοῦ, ἅμα κατορθώσῃ καὶ κυριεύσῃ τὴν πόλιν. Καὶ τοῦτο ἔπραξε, διὰ νὰ ἐξάψῃ τὸν ζῆλον τοῦ στρατοῦ του, ὅπως ἐντείνῃ τὴν προσπάθειαν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῶν πολεμιστῶν του. Οἱ ὀλίγοι δὲ διασωθέντες καὶ φανερωθέντες κατὰ τὰς πρώτας μετὰ τὴν κατάπαυσιν τῶν ἐχθροπραξιῶν ἡμέρας ἀπετέλουν ἓνα συρφετὸν ἀνθρώπων ἀπηλπισμένων, ἄνευ θελήσεως, προθυμίας καὶ περιτρούμων.

2) Ἄφ' ἑτέρου ὡς ἔδρα τοῦ μεγάλου κράτους του ἡ πόλις αὕτη ἔπρεπε νὰ ἔχῃ πληθυσμὸν ἱκανόν, νὰ δώσῃ ζωὴν εἰς τὰς τέχνας, εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἐν γένει εἰς ὅλα τὰ παραγωγικὰ ἔργα. Διότι οἱ Ὀθωμανοὶ ὡς κυριωτέραν ἐνασχόλησιν εἶχαν τὰ στρατιωτικὰ καὶ τὴν διοίκησιν. Καὶ ἄλλοι ὡς γαιοκτήμονες καὶ Τιμαριούχοι ἀπασχολοῦντο μὲ τοὺς εἰλωτάς των εἰς τὰ κτήματά των. Ἦσαν τελείως ἀδαεῖς ὅλων τῶν εἰρηνικῶν ἔργων καὶ τεχνῶν. Ἄλλ' ἡ ἀνθρωπίνη ζωὴ καὶ τοῦ στρατοῦ καὶ ὅλου τοῦ ἄλλου κόσμου ἔχει ἀνάγκην πάντων τῶν χειρωδῶν προϊόντων γεωργίας, κτηνοτροφίας, κηπουρικῆς, δενδροκομίας καὶ ὅλων τῶν ἀστικῶν ἐπαγγελμάτων.

3) Ὡς ἡγεμὸν ρεαλιστῆς ὁ Μωάμεθ, ὡς ἔχομεν εἶπει προηγουμένως, ἐβασανίζετο ὑπὸ τῆς σκέψεως κατὰ πόσον ἄραγε θὰ δυνηθῆ νὰ ἐδραιώσῃ τὸν θρόνον του ἐπὶ τῆς νέας ταύτης πρωτευούσης του, ὡς διάδοχος τρόπον τινά, τῶν Βυζαντινῶν Αὐτοκρατόρων καὶ κατὰ πόσον θὰ μείνῃ ἡσυχος εἰς τὰς ἀκτὰς τοῦ Βοσπόρου διὰ τὸν σκοπὸν του, ἀπὸ μέρους τῶν χριστιανῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης. Καὶ ἀπὸ μὲν τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κράτους του (Ροῦμ Μιλλετι) διὰ νὰ ἐξασφαλισθῆ, προσεπάθησε νὰ καταστήσῃ τοῦτον ἀκέφαλον, ἄνευ ἀργηγοῦ τινός, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξεγερωθῆ κατὰ τῆς ἐξουσίας του. Δι' αὐτό, ἀφοῦ ἐβεβαιώθη περὶ τοῦ πραγματικοῦ θανάτου τοῦ Αὐτοκράτορος Παλαιολόγου, ἔπειτα ἐθανάτωσε καὶ τὸν μόνον διασωθέντα στρατιωτικὸν Ἑλληνα Λουκᾶν Νοταρᾶν. Δι' αὐτὸ ἐξηγόρασεν ἀπὸ τοὺς ἰδικούς του μὲ χρήματα καὶ ἀπληθυνθέρωσεν ὄλους, ὅσοι ὑπεδείχθησαν εἰς αὐτόν, ὅτι κατεῖχον ἀξιώματα, καὶ πάντας τοὺς ἄλλους τοιούτους, οἱ ὅποιοι εἶχον διαφύγῃ τὴν σφαγὴν καὶ τὴν αἰχμαλωσίαν, ἐκάλεσε νὰ προσέλθουν, διὰ νὰ τοὺς παραχωρήσῃ δῆθεν τὰς προτέρας των θέσεις. Καὶ πράγματι εἶχον προσέλθει βαθμηδὸν πάντες, οἱ ἐξασκοῦντες ἐπιρροὴν τινα ἐπὶ τοῦ χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, τοὺς ὁποίους καὶ ἐμισθοδότησεν ἐπὶ τινὰς μῆνας, ἵνα μὴ φύγωσιν εἰς τὰς χριστιανικὰς ἐπικρατείας.

Ἄλλ' ἀφοῦ ἐβεβαιώθη ὅτι πάντες σχεδὸν ἦσαν παρόντες, διέταξε μίαν προΐαν τὴν σφαγὴν ὄλων. Καὶ ἔτσι ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει διασωθεὶς λαὸς καὶ ὁ ἐν ὑπαίθρῳ ζῶν ταλαιπωρούμενος, ἔμεινε τελείως ἀκέφαλος, ταπεινωμένος καὶ ἀνίκανος νὰ σκεφθῇ ἢ νὰ τολμήσῃ τι γενναῖον κατὰ τῆς ξένης κατακτήσεως. Καὶ πρὸς στιγμὴν, χάριν τῆς ἀπολύτου ἀσφαλείας του, ἐσκέφθη νὰ διατάξῃ τὸν ἑξισλαμισμὸν πάντων τῶν εὐρισκομένων εἰς τὸ κράτος τοῦ χριστιανῶν. Ἀλλὰ πάραυτα ζητήματα οἰκονομικά, δημοσιονομικά καὶ ἔμπορικά ἠγέρθησαν ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ του καὶ παρημποδίσαν τὴν ἐκτέλεσιν τῆς τοιαύτης σκέψεως. Διότι ὁ Ὀθωμανισμὸς, διὰ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὰς κατακτηθείσας χώρας, ἔπρεπε νὰ κρατᾷ τὴν ὑπεροχὴν του ἀπέναντι τῶν κατακτηθέντων. Πρὸς τοῦτο δὲ ἔπρεπε νὰ ἔχῃ ὡς κύριον μέλημα τὰ πολεμικὰ ἔργα καὶ νὰ ἴσταται μὲ τὰ ὄπλα ἀνὰ χεῖρας κατὰ πᾶσαν στιγμὴν. Δι' ὅλας τὰς ἄλλας ἀπαιτήσεις ἔπρεπε νὰ ὑπάρχῃ λαὸς ὑπόδουλος καὶ ὑπόφορος μὴ μουσουλμανικός, παραγωγικός, ἄοπλος καὶ ἄνευ ἠγεσίας τινός.

ΚΕΦ. 6.—Η ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΚΟΣΜΩΝ ΤΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ ΟΘΩΜΑΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΥ.

Ὁ Πορθητὴς Μωάμεθ, γενόμενος ἤδη κύριος δύο λαῶν, ἔκαμε σύγκρισιν μέσα εἰς τὸν νοῦν του τῶν δύο ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων λαῶν, πού ἐχωρίζοντο μὲ ἀγεφύρωτον χάσμα κοινωνικῶς καὶ θρησκευτικῶς καὶ μάλιστα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, πού εἰς κάθε ἄτομον ἢ ἔθνος τὴν πρώτην θέσιν κατεῖχε τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ κατὰ δεύτερον λόγον τὸ φυλετικόν.

Οἱ Ὀθωμανοὶ μάλιστα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἔζων ὑπὸ τὸ πρῶμα τοῦ Μουσουλμανισμοῦ διὰ τοῦτο ἐδέχοντο εἰς τὰς τάξεις των ἀπὸ ὅλας τὰς φυλάς, ἦρκει μόνον νὰ ἐγκαταλείψουν οἱ προσερχόμενοι τὸ πάτριον θρησκευμα καὶ νὰ ἀσπασθῶσι τὸν Ἰσλαμισμὸν. Ὁ Μωάμεθ Προφήτης εἶχεν ἐξετάσει ἐν τῇ σκέψει του τὸ πρόβλημα ἐπὶ ποίου παραγόντος ἐκ τῶν δύο πρέπει νὰ στηρίξῃ καὶ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὴν ἐξουσίαν του, τὴν ὁποίαν θὰ παρέδιδεν εἰς τοὺς μέλλοντας διαδόχους του, ὡς σταθερὰν κληρονομίαν. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ὑπῆρχον τὰ πλήθη τῶν χριστιανῶν ἐν τε ταῖς Ἀσιατικαῖς καὶ Εὐρωπαϊκαῖς χώραις τοῦ Κράτους, τὰ ὁποῖα συλλήβδην λαμβανόμενα, ἀπετέλουν ὄγκον πολὺ μεγαλειότερον τοῦ Ὀθωμανισμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἴστατο ὁ Ὀθωμανισμὸς, ὅστις ἀπετελεῖτο ἀπὸ μίαν στρατιάν, ἢ ὁποία, ὅσον καὶ ἂν ἦτο πολυπληθής, δὲν ἠδύνατο ἀριθμητικῶς νὰ συγκριθῇ μὲ τὰ χριστιανικὰ πλήθη. Καὶ ἐὰν μὲν ἔκλινεν ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ, ἔπρεπε καὶ ὁ ἴδιος νὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν Ἰσλαμισμὸν, καὶ εἰς τοὺς ἰδικούς του Μουσουλμάνους νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν μετástασιν εἰς τὸν χριστιανισμὸν. Διότι αὐτός, ὡς μορφωμένος, ἀνεγνώριζε τὴν ἀνωτερότητα τῆς ἠθικῆς καὶ χριστιανικῆς

θρησκείας ἔναντι τῆς μουσουλμανικῆς τοιαύτης. Ἄλλ' ἐστάθμισε νηφαλίως, ἂν ἡ τοιαύτη περίπτωσις συμφέροι εἰς αὐτὸν καὶ ἀπὸ πολιτικῆς ἀπόψεως.

Ἡ χριστιανικὴ θρησκεία τοῦ Εὐαγγελίου διδάσκει τὴν ἀγάπην μεταξὺ πάντων τῶν ἔθνων, τὴν εἰρήνην, τὴν μακροθυμίαν, τὴν ἰσότητα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἀνοχήν, τὴν ὑπομονήν, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν συγγνώμην, τὴν ἀποχὴν ἀπὸ κλοπῆν, ἀπὸ σφετερισμὸν ξένου ἀντικειμένου, ἀπὸ φόνον, ἀπὸ μοιχείαν κ.λ.π. Ἄλλὰ τοῦτο δὲν συνέφερε τότε διὰ τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος του. Διότι οὗτος εἶχεν ἀνάγκην στρατοῦ πολεμοχαροῦς, ἀφοσιωμένου, πειθαρχικοῦ καὶ μὲ φανατικὴν ὁρμήν. Διότι ἄλλους μὲν πολέμους ἐμελέτα αὐτὸς νὰ κινήσῃ πρὸς ἐπέκτασιν τῶν ὁρίων τοῦ κράτους του, ἄλλοι δὲ πόλεμοι θὰ ἐπεβάλλοντο εἰς αὐτὸν ἀπὸ τοὺς περιστοιχίζοντας τὸ κράτος του γειτονικοὺς ἡγεμόνας εἴτε χριστιανοὺς ἐν Εὐρώπῃ, εἴτε ὁμοθρήσκους του ἐν Ἀσίᾳ. Κατὰ ταῦτα αἱ κοινωνικαὶ καὶ ἠθικαὶ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀρεταὶ ἐκρίθησαν ἐπ' αὐτοῦ ἀκατάλληλοι διὰ τὰ μελετώμενα σχέδιά του. Διὰ τοῦτο ἐκλινεν ὀριστικῶς ὑπὲρ τοῦ φανατισμένου Ἰσλάμ. Ἄλλὰ τότε ἄλλο μέγα πρόβλημα ὤρθωθη ἀπέναντί του: Τὸ πῶς δηλαδή θὰ συμβιβάσῃ τὴν συνύπαρξιν καὶ τὴν συμβίωσιν τῶν δύο ἀντιθέτων θρησκευτικῶς, κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν λαῶν ἐντὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Πῶς θὰ κατορθωθῇ ὥστε οἱ μὲν Μουσουλμάνοι νὰ στρατεύωνται καὶ νὰ διοικῶσιν, οἱ δὲ χριστιανοὶ νὰ ἐργάζωνται, νὰ δίδωσι φόρους, νὰ ὑποβάλλωνται εἰς ἀγγαρείας, εἰς τὰ μετόπισθεν τοῦ στρατοῦ, νὰ παράγωσιν ὅλα τὰ χρήσιμα εἰς τὴν ζωὴν ἐντὸς τῶν πόλεων καὶ εἰς τὰς ἐξοχάς, ἀλλὰ καὶ νὰ μὴ διαγρέουσι πρὸς ἄλλας χριστιανικὰς χώρας, οὔτε νὰ γίνωνται ὄργανα ξένων ἐμπνεύσεων, οὔτε νὰ ἐγείρωσι κεφαλὴν πρὸς ἀπόσεισιν τῆς Ὀθωμανικῆς κυριαρχίας. Ἄλλὰ διὰ νὰ κατορθωθοῦν ὅλα αὐτὰ ἔπρεπε κάποια ἱκανοποιήσις νὰ παρασχεθῇ εἰς τοὺς χριστιανούς, ὥστε νὰ μὴ προσβάλλεται τὸ θρησκευτικὸν αὐτῶν συναίσθημα, καὶ νὰ ἀναπτερωθῇ ἡ ἐλπίς αὐτῶν περὶ βελτιώσεως τῆς τύχης των καὶ τῆς ἀφόβου εἰς τὸ ἐξῆς διαβιώσεώς των.

ΚΕΦ. 7.—ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΠΕΡΙΝΟΙΑ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ.

Μὲ τὸν ὁμαδικὸν ὄλεθρον πάντων τῶν ὀφφικιάλων καὶ ἀξιωματικῶν τοῦ Βυζαντίου ὁ χριστιανικὸς κόσμος τῶν Ὀρθοδόξων εἶχε μείνει ἀπορφανισμένος, μὴ ἔχων οὐδένα ἐκπρόσωπόν του ἀπέναντι τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Ὀθωμανικῆς κυβερνήσεως. Ὁμοίως καὶ ὁ Σουλτάνος καὶ ἡ Ὀθωμανικὴ κυβέρνησις δὲν ἠδύνατο νὰ ἔλθωσιν εἰς ἐπαρῆν μὲ τὸν Ὀρθόδοξον χριστιανικὸν λαόν, ὡσάκις ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλλε τοῦτο.

Ὁ ὀρθόδοξος κόσμος θὰ ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ γνῶσιν τῶν περὶ αὐτοῦ σκέψεων καὶ ἀποφάσεων τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς κυβερνήσεως, εὐμενῶν ἢ δυσμενῶν δι' αὐτόν. Καὶ ἐὰν ἐξηκολούθει εἰς τὸ ἐξῆς ἡ τοιαύτη κατάστα-

σις, ἡ ὁποία καθίστα τὴν ζωὴν τῶν χριστιανῶν ἀφόρητον, κατ' ἀνάγκην οἱ χριστιανοί, ἄλλοι μὲν θὰ διέρρουεν πρὸς τὰς ξένας χριστιανικὰς χώρας, ἄλλοι δὲ θὰ προσήρχοντο ἀθρόοι εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἀπαρνούμενοι τὸ πάτριον θρησκεῦμα, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν ἀνετώτερον βίον. Ἄλλ' ὅμως ἀπὸ ἀπόψεως Σουλτανικῆς καὶ κυβερνητικῆς δὲν συνέφερον οὔτε τὸ ἓν οὔτε τὸ ἄλλο. Διότι, ὅσοι μὲν θὰ διέρρουεν εἰς τὰς χριστιανικὰς χώρας, οὗτοι θὰ διέτρεχαν ἀνὰ τὴν Δύσιν, προπαγανδίζοντες, καὶ θὰ ὑπεκίνουν τοὺς Εὐρωπαίους εἰς Σταυροφοροῖαν κατὰ τῶν Τούρκων. Καὶ μήπως ὁ σκοπὸς τοῦ Βησσαρίωνος, ὁ ὁποῖος εἶχε μείνει εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἔγινε Καρδινάλιος τοῦ Πάπα, δὲν ἦτο αὐτός; (1). Οἱ δὲ ἀφομοιούμενοι μὲ τὸν Μουσουλμανισμόν, θὰ ἀπέβαινον προνομιοῦχοι ὡς καὶ οἱ λοιποὶ Μουσουλμάνοι. Ἐπομένως θὰ λείψουν αἱ ἐργατικαὶ χεῖρες, θὰ ἐξαφανισθοῦν αἱ τέχναι, τὸ ἐμπόριον, ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία, ἡ γεωργία, ἡ κτηνοτροφία, ἡ ὑφαντικὴ, ἡ βυρσοδεψία καὶ ἓν γένει ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς ὑπαίθρουον χώραν.

Πᾶσαι αὗται αἱ σκέψεις ὠδήγησαν αὐτὸν εἰς τὸ λογικὸν συμπέρασμα, ὅτι ἔπρεπε νὰ ἰσχυρισθῆναι ὅτι ὁ χριστιανικὸς κόσμος νὰ ἔχη μίαν ἀνωτάτην θρησκευτικὴν ἀρχήν, ἓνα ἀρχηγὸν τῆς Ὁρθοδόξου Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ὡς ἦτο ἐπὶ Βυζαντινῶν. Οὗτος νὰ ἀντιπροσωπεύῃ τὸν χριστιανικὸν λαὸν πρὸς τὴν κυβένησιν καὶ διὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἀνακοινῶνται πρὸς τοὺς χριστιανούς αἱ ἀποφάσεις τῆς Κυβερνήσεως, πὺν θὰ ἀφοροῦν αὐτούς. Ἄλλὰ μὲ περισσotέραν δικαιοδοσίαν ἐπὶ τῶν χριστιανῶν, παρ' ὅσην ἐκέκτηντο ἐπὶ Βυζαντινῶν ἦτοι νὰ τῷ ἀπονεμηθῇ δικαστικὴ ἐξουσία ἐπὶ ὑποθέσεων οἰκογενειακῶν, συνοικεσίων, διαλύσεως γάμων, διαθηκῶν, κληρονομικοῦ δικαίου, τὰ ὁποία θὰ ἐκδικάζωνται κατὰ τὸ Βυζαντινὸν δίκαιον. Ἄλλὰ συνάμα ὁ θρησκευτικὸς οὗτος ἀρχὸν ἀφ' ἑνὸς μὲν θὰ ἦτο τὸ φερέφωνον τῶν διαταγῶν τοῦ Σουλτάνου πρὸς τοὺς χριστιανούς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὑπεύθυνος διὰ πᾶσαν τυχὸν πορεκτροπὴν τῶν χριστιανῶν κατὰ τῆς ὑποστάσεως τοῦ Ὁθωμανικοῦ

(1). Ὡς γνωστὸν, ὁ Νικαίας Βησσαρίων, πού ἐπορεύθη εἰς τὴν Ἰταλίαν μὲ τὴν συνοδείαν τοῦ Ἰωάννου τοῦ Η' τοῦ προτελευταίου Αὐτοκράτορος πρὸς ἔνωσιν τῶν Ἐκκλησιῶν, εἶχε μείνει εἰς τὴν Δύσιν, ἠσπάσθη τὸν καθολικισμόν καὶ διορίσθη Καρδινάλιος Βενετίας, μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ἀνέλθῃ, ἂν δυνηθῇ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Πάπα ἕνεκα τῆς μεγάλης μορφώσεώς του, καὶ νὰ ξεσηκώσῃ τοὺς ἀρχοντας καὶ τοὺς λαοὺς τῆς Δύσεως εἰς μεγάλην σταυροφορίαν κατὰ τῶν Τούρκων πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Βυζαντινῶν χωρῶν. Ἄλλὰ δυστυχῶς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν πόθον του, ἕνεκα ἀντιδράσεως ἄλλων Παπικῶν Καρδινάλιων. Ὁ Βησσαρίων οὗτος ἔζησεν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦτο εἰς τὴν διαθήκην του, ρητῶς, ὀρίζει τὰ ἑξῆς: «Ἐάν ποτε ἡ Κωνσταντινούπολις περιέλθῃ εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν ὁμογενῶν Ἑλλήνων, ἡ Βιβλιοθήκη μου μὲ ὅλα τὰ συγγράμματα νὰ ἀποδοθῇ πρὸς τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος μου». Ἡ βιβλιοθήκη αὕτη σώζεται ἕως σήμερον εἰς τὴν Βενετιάν, ὡς καὶ πολλὰ ἄλλα Βυζαντινὰ κειμήλια.

κράτους. Ούτω μεταξύ Σουλτάνου και χριστιανῶν θὰ ἴστατο ὁ Πατριάρχης, (Ροῦμ Μιλλετὶ Πατρικ), σχετικῶς ἐλεύθερος μεταξύ κυριάρχων καὶ ὑποδούλων.

ΚΕΦ. 8.—ΑΝΑΡΡΗΣΙΣ ΤΟΥ Α΄ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ, ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ ΤΟΥ ΣΧΟΛΑΡΙΟΥ.

Μετὰ τὰς ἀνωτέρω σκέψεις καὶ ἀποφάσεις τοῦ Πορθητοῦ ἐκλήθησαν διάφοροι χριστιανοὶ ἐκ τῶν διασωθέντων καὶ ἠρωτήθησαν περὶ τῆς τύχης τοῦ ἐπὶ τῆς πολιορκίας Πατριάρχου Ἀθανασίου τοῦ Β'. Ἀλλ' οὐδεὶς ἠδυνήθη νὰ δώσῃ πληροφορίαν τινα. Ὡς φαίνεται εἶχε σφαγῆ μεταξύ πολλῶν ἄλλων κληρικῶν καὶ μοναχῶν. Τότε ἐζήτησε νὰ ὑποδεῖξουν ποῖον θεωροῦν κατάλληλον μεταξύ τῶν κληρικῶν, διὰ νὰ καταλάβῃ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Πάντες δὲ μὲ μίαν φωνὴν ἀπεφάνθησαν διὰ τὸν πολυμαθῆ, εὐπαίδευτον καὶ σοφὸν Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, ἀλλ' ὅτι οὗτος δὲν εὐρίσκετο ἐν Κωνσταντινουπόλει. Ἀλλ' ἐβεβαίωσαν ὅτι ἐκ τῆς Ἀγίας Σοφίας, ὅπου εὐρίσκετο κατὰ τὰς ὥρας τῆς εἰσόδου τῶν Ὀθωμανῶν, δὲν εἶχε μὲν φρονευσθῆ, ἀλλ' εἶχεν ἀπαχθῆ αἰχμαλώτος μεταξύ πολλῶν ἄλλων. Καὶ ἐπειδὴ ὁ Σουλτάνος ἐπληροφορήθη ὅτι οὗτος διετέλει πολέμιος τῆς Ἐνώσεως τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας μὲ τοὺς Καθολικοὺς καὶ ὅτι ὡς σύνθημα εἶχε τό : «Κάλλιον σαρίκιον τουρκικόν, παρὰ μίαν παπικὴν», ἔκρινεν ὁ Πορθητῆς ὅτι οὗτος ἦτο ὁ καταλληλότερος, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν Ὀρθόδοξον λαὸν ἀπὸ τοῦ νὰ στρέψῃ τὰς ἐλπίδας τῆς ἀπελευθερώσεώς του πρὸς τὴν Δύσιν. Διάταγμα τότε ἐστάλη πρὸς ὅλους τοὺς διοικητὰς τῶν Ἐπαρχιῶν, ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῆ μεταξύ τῶν ἐκ Κωνσταντινουπόλεως αἰχμαλώτων, νὰ σταλῆ ὑπὸ συνοδείαν καὶ ἀσφαλῶς πρὸς τὸν Σουλτάνον. Ταῦτα ἐγένοντο κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1453. Μετὰ πολλὰς δὲ ἐρεῦνας ἀνευρέθη εἷς τι ὑποστατικὸν ἐνὸς Μπέη μεταξύ Ἀδριανουπόλεως καὶ Λιδυμοτείχου καὶ ἐστάλη ἀμέσως εἰς Κωνσταντινούπολιν, ὅπου ἐνεφανίσθη κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1453. Ὡς δὲ ὁμολόγει ὁ ἴδιος, ὁ Μπέης ἐννοήσας τὴν μεγάλην του μόρφωσιν καὶ τὴν ιδιότητά του, τὸν ἐσεβάσθη καὶ δὲν τὸν ἠγγάρευεν. Μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἀναπαύσεως, παρουσιάσθη πρὸς τὸν Σουλτάνον, ὅστις ἔμεινε καταγοητευμένος ἐκ τῶν μετ' αὐτοῦ συνομιλιῶν, κατὰ τὰς ὁποίας ὁ Γεννάδιος Σχολάριος λίαν προσφυῶς ἀνέπτυξε μὲ ἀδρὰ ἐπιχειρήματα πρὸς τὸν Μωάμεθ ὅτι ἡ Ὀρθόδοξος Ἐκκλησία δὲν ἐπεμβαίνει ποτὲ εἰς τὴν πολιτικὴν καὶ διοικητικὴν ἐξουσίαν, διότι σκοπὸς τῆς Ἐκκλησίας εἶναι νὰ ἠθικοποιήσῃ τὸ ποίμνιόν της, νὰ τὸ καταστήσῃ πειθίγιον εἰς τοὺς νόμους ὑπὸ οἵανδήποτε ἐξουσίαν καὶ ἂν διατελῆ εἴτε ὁμοεθνῆ, εἴτε ἄλλοεθνῆ, εἴτε ὁμόδοξον, εἴτε ἑτερόδοξον κ.λ.π. Μετὰ ταῦτα διετάχθησαν οἱ εὐρεθέντες ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν πλησιεστέρων προσκληθέντες, νὰ συνέλθουν ἐν τῷ Ναῶ τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων (ὅστις

δὲν εἶχε μεταβληθῆ εἰς Τζαμίον) καὶ νὰ προχειρίσουν τοῦτον Πατριάρχην πάντων τῶν ἐν τῷ κράτει διατελούντων χριστιανῶν, τοὺς ὁποίους οἱ Ὀθωμανοὶ συμπεριελάμβανον ὑπὸ τὸ κοινὸν ὄνομα Ροῦμ Μιλλετὶ (Ἔθνος Ρωμαίων) ἀδιακρίτως φυλετικῆς διαφορᾶς. Μετὰ τὴν τελετὴν δὲ τῆς χειροτονίας ἔφιππος συνοδεία παρέλαβε τοῦτον καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου ἔγινε δεκτὸς μὲ μεγάλας τιμὰς καὶ πολλὴν φιλοφροσύνην ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Οὗτος ἐνεχείρισεν εἰς αὐτὸν πολύτιμον σκῆπτρον, ὡς ἔπραττον οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, εἰπὼν ἐπὶ λέξει: «Πατριάρχευ ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔχε τὴν φιλίαν ἡμῶν, ἀπολαμβάνων πάντων τῶν προνομίων τῶν προκατόχων σου».

Προπέμπων δὲ ἔπειτα Γεννάδιον τὸν Σχολάριον, ὡς ἀνώτατον θρησκευτικὸν Ἀρχηγὸν πάντων τῶν χριστιανῶν τοῦ κράτους, ἐξῆλθε τῶν ἀνακτόρων καὶ τὸν ἐβοήθησε νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ ἵππου, τοποθετήσας καὶ τοὺς ἀναβολεῖς διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν ἐνώπιον τῶν ἐκπλήκτων Τούρκων, διὰ τὰς ὑπὸ τοῦ Πατισᾶχ (βασιλέως) πρὸς ἓνα Γκιαβούρ ἐπιδαψιλευθείσας τιμὰς. Ταῦτα πάντα ἔπραττεν ὁ δευδερχῆς ἐκεῖνος Ὀσμανίδης, θέλων νὰ διδάξῃ πρὸς τοὺς ἰδικούς του, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς ἔπρεπε νὰ σέβωνται τοὺς χριστιανοὺς ἱερωμένους, ὅπως ἐσέβοντο καὶ τὸ μουσουλμανικὸν ἱερατεῖον. Ἡ τοιαύτη εὐμενεστάτη συμπεριφορὰ τοῦ Πορθητοῦ πρὸς τὸν Πατριάρχην τῶν Ρωμαίων ἔθηκε τέρομα εἰς τὰς ἀσυστόλους ἐπιθέσεις τῶν ἐξημμένων Τούρκων κατὰ τῶν χριστιανῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

ΚΕΦ. 9.—ΚΑΠΟΥ ΚΕΧΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΑΛΛΟΙ ΤΙΤΛΟΥΧΟΙ.

Μετὰ τὸ εὐτυχὲς διὰ τοὺς χριστιανοὺς γεγονός τοῦτο, ὁ ἐναποληφθεὶς λαὸς τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τῆς Θράκης καὶ τῶν λοιπῶν χωρῶν ἤρχισε νὰ ἐλπίζει ὅτι ἡ ζωὴ, ἡ τιμὴ καὶ ἡ περιουσία του δὲν θὰ εἶναι πλέον ἔρμαιον εἰς τὴν διάθεσιν κάθε αἰμοβόρου καὶ φιλόρπαγος Μουσουλμάνου. Διότι ὑπῆρχε μέγα καὶ σπουδαιότατον Χριστιανικὸν κέντρον μὲ προνόμια κατοχυρωμένα δι' ἐγγράφων ὑπὸ τοῦ ἰδίου Σουλτάνου καὶ τῆς ὑπ' αὐτὸν Κυβερνήσεως, πρὸς τὸ ὅποιον οἱ Χριστιανοὶ ἐνατένιζον μετὰ πολλῶν ἐλπίδων διὰ τὴν μέλλουσαν διαβίωσίν των. Τότε ἤρχισε νὰ χαλαρώνεται ἡ τάσις πρὸς ἀπέλπιδα φυγὴν καὶ ἐκπατρισμόν.

Πᾶν δὲ παράπονον, ἀφορὸν τὸ ὅλον ἢ μέρος τοῦ Χριστιανικοῦ πληθυσμοῦ, διεβιβάζετο διὰ τῶν κατὰ τόπους ἀρχιερέων πρὸς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην. Ὁ δὲ Πατριάρχης διὰ γραπτοῦ μαζπατᾶ (ἀναφορᾶς) ἀνεφέρετο πρὸς τὸν Μέγαν Βεζύρην ἢ καὶ αὐτὸν τὸν Σουλτάνον. Καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰσηκούετο, εἰς τὸν δὲν ἀντεστρατεύετο εἰς τὰ κυριαρχικὰ δικαιώματα τοῦ Σουλτάνου ἢ εἰς τὰ συμφέροντα ἰσχυρῶν Ὀθωμανῶν. Ὁ δὲ ἀνήρ, ὅστις διεβίβαζε τὰ ἐν λόγῳ ἔγγραφα ἢ προφορικὴν παράκλησιν, ἐλέγετο

Καποὺ Κεχαγιᾶς⁽¹⁾. Καποὺ Κεχαγιᾶδες διετήρουν καὶ οἱ μετὰ ταῦτα Ἕλληνες Φαναριῶται, οἱ διοριζόμενοι ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου ὡς ἡγεμόνες τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Διὰ τῶν Καπὺν Κεχαγιᾶδων τούτων ἐστέλλοντο ὑπὸ τῶν ἡγεμόνων τὰ ἐμπιστευτικά ἔγγραφα πρὸς τὸν Σουλτάνον. Μέγα δὲ ἐθεωρεῖτο εἰς τὰ Πατριαρχεῖα τὸ ἀξίωμα τοῦ Καποὺ Κεχαγιᾶ. Διότι ὁ ἀναλαμβάνων τὸ σπουδαῖον τοῦτο ἀξίωμα ἔπρεπε νὰ εἶναι πολὺ μορφωμένος, διπλωμάτης καὶ γνώστης βαθύς τῆς Ἑλληνικῆς καὶ Τουρκικῆς γλώσσης, καθόσον πολλάκις ἔπρεπε νὰ συζητῇ περὶ σπουδαίων ζητημάτων μετὰ τὸν Μέγαν Βεζύρη, ἢ ἄλλους Ὑπουργούς. Ἐχρησίμευε δὲ καὶ ὡς διερμηνεὺς μεταξὺ Πατριάρχου καὶ Σουλτάνου κατὰ τὰς ἐπισήμους παρουσιάσεις. Προσέτι οἱ Μητροπολίται ἢ Ἐπίσκοποι, ἀποστελλόμενοι ὑπὸ τῶν Πατριαρχείων, διὰ νὰ διοικῶσι καὶ διευθύνωσι τὰ ἐκκλησιαστικά πράγματα τῶν Ἐπαρχιῶν των, καταχυροῦντο μετὰ σουλτανικά φιομάνια, (πιστοποιήσεις, βεβαίωσις) διὰ τῶν ὁποίων διετάσσοντο αἱ κατὰ τόπους Ὀθωμανικαὶ ἀρχαὶ νὰ σέβωνται καὶ νὰ προστατεύωσι τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους κατὰ πάσης αὐθαιρεσίας καὶ πρὸς αὐτοὺς νὰ ἀναφέρωσι πᾶσαν ὑπόθεσιν, ἀφορῶσαν τὰς σχέσεις καὶ δοσοληψίας μεταξὺ Χριστιανῶν καὶ Τούρκων τῆς περιοχῆς των.

Βαθμηδὸν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον καθιερώθησαν καὶ πολλὰ Ὀφφίκια (τίτλοι, ἀξιώματα) διαφόρων ὑπηρεσιῶν. Διότι τὸ Ἑλληνικὸν τοῦτο Πατριαρχεῖον εἶχεν ἀποβῆ τὸ θρησκευτικὸν κέντρον πάντων τῶν Ἀνατολικῶν Χριστιανῶν, Ἑλλήνων, Ἀλβανῶν, Σλάβων, Βουλγάρων, Βλάχων καὶ ἄλλων καὶ εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ ἰδρῦση καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας πολλὰς, ὧν οἱ προϊστάμενοι ἔφερον τὰ διάφορα Ὀφφίκια καὶ ἐλέγοντο Ὀφφικιάλοι (ἀξιωματοῦχοι). Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν ὁ Μέγας Πρωτοσύγκελλος, ὁ Μέγας Ἀρχιδιάκονος, ὁ Μέγας Λογοθέτης, ὁ Λαμπαδάριος, ὁ Ταβουλάριος, ὁ Πριμικύριος, ὁ Δομέστιχος, ὁ Χαρτουλάριος, ὁ Πρωτονοτάριος, ὁ Σύγκελλος, ὁ Σκευοφύλαξ κ.λ.π. Τινὲς τῶν τίτλων τούτων προήρχοντο ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν Αὐλὴν τῶν Ἑλλήνων, Αὐτοκρατόρων, ἀλλὰ χάριν τῆς Ἱστορίας συμπεριελήφθησαν ἐντὸς τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐδίδοντο εἰς διαφόρους ἐξέχοντας λαϊκούς.

Προσέτι τὸ Οἰκουμενικὸν Πατριαρχεῖον ἀνασυνέδεσε τὰς σχέσεις του καὶ μετὰ τὰ Ὀρθόδοξα τῆς Ἀνατολῆς Πατριαρχεῖα, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας καὶ μετὰ τὰς ἄλλας Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, ποὺ εὐρίσκοντο ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Καὶ αὐταὶ δὲ αἱ χριστιανικαὶ Ἐκκλησίαι τῶν ἐν Ἀνατολῇ αἰρετικῶν ἢ σχισματικῶν Ἀρμε-

(1). Καποῦ, λέξις τουρκικὴ σημαίνουσα ἐδῶ τὴν ὑψηλὴν Πύλιν ἤτοι τὰ ἀνάκτορα τοῦ Σουλτάνου καὶ τῆς Μεγάλης Βεζυρίας. Κεχαγιᾶς δὲ = ἐμπιστευμένος, ἀπεσταλμένος.

νίων, Νεστοριανῶν καὶ ἄλλων διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου ἐπεκρινώ-
νουν πρὸς τὴν ὑψηλὴν Πύλιν, διότι, ὡς εἴπομεν, ὅλους τοὺς Χριστιανοὺς
τοὺς συμπεριελάμβανον οἱ Ὀθωμανοὶ ἐντὸς τοῦ Ροῦμ Μιλλετὶ ἄνευ δια-
κρίσεως φυλῆς ἢ δόγματος.

ΚΕΦ. 10.— ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΤΗΣ ΠΤΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΕΣΑΙΩΝΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΕΠΙ ΤΗΣ ΕΞΕΛΙΞΕΩΣ ΤΗΣ ΠΟΡΕΙΑΣ ΤΟΥ ΛΟΙΠΟΥ ΚΟΣΜΟΥ.

Τὸ ἀτυχεῖς τραγικὸν τέλος τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας καὶ ἡ ἐγκα-
θίδρουσις τοῦ Ὀθωμανικοῦ θρόνου ἐπὶ τῆς βασιλίδος ταύτης τῶν πόλεων
ἐπέπρωτο νὰ ἐπιδράσῃ ἐπὶ τῆς τύχης ὄχι μόνον τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν,
ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς πορείας τῆς τότε οἰκουμένης. Καὶ διὰ μὲν τὰς Ἑλ-
ληνικὰς καὶ τὰς λοιπὰς Ἀνατολικὰς χώρας, αἱ ὁποῖαι βαθμηδὸν περιήλθον εἰς
τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν, τὰ ἀποτελέσματα ὑπῆρξαν ὀδυνηρά, ὡς θὰ
ἐξιστορηθῆ. Ἀλλὰ διὰ τὴν Δύσιν καὶ τὸν ἐπίλοιπον κόσμον, γνωστὸν τότε
καὶ ἄγνωστον, νέοι διηνοιγῆσαν ὁρίζοντες. Ὁ Ἑλληνισμὸς, ἀφοῦ ἐπὶ 30
καὶ πλέον αἰῶνας κατηύγασε καὶ διεφώτισε τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τῆς ἀρ-
χαίας φιλοσοφίας καὶ μετὰ ταῦτα διὰ τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ τώρα, πεσὼν
καὶ ταφεῖς, (29 Μαΐου 1453), πάλιν εὐηργέτησε τὴν ἀνθρωπότητα. Διότι
τὰ φῶτα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ Φιλοσοφίας, σβεσθέντα ἀποτόμως
εἰς τὰς Θρακικὰς τοῦ Βοσπόρου ἀκτὰς, ἐξέπεμψαν σπινθήρας φωτοβόλους
πρὸς Δυσμὰς, οἷτινες, εὐρόντες κατάλληλον εὐφλεκτον ὕλην, ἀνέδωκαν ζωη-
ρὰν φλόγα, ἡ ὁποία διεφώτισε τὴν ἐν σκότει διατελοῦσαν Δύσιν καὶ διε-
θέρμανε τὸν ζῆλον αὐτῆς πρὸς περαιτέρω πρόοδον. Διὰ τοῦτο δικαίως
ἡ ἄλωσις τῆς Κων/πόλεως θεωρεῖται ὡς τελειωτικὸς σταθμὸς τῆς
Μεσαιωνικῆς Ἐποχῆς τῆς Γενικῆς τοῦ κόσμου Ἱστορίας, καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς
Ἱστορίας τοῦ νεωτέρου κόσμου. Καὶ ὅσον μεγαλυτέρα ὑπῆρξεν ἡ δυστυχία
τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς ὑποδουλώσεως εἰς τὸν Ὀθωμανικὸν ζυγόν, ἄλλο
τόσον εὐεργετικὴ ὑπῆρξεν ἡ ἐπίδρασις τῶν σοφῶν Ἑλλήνων τοῦ Βυζαν-
τίου, τῶν καταφυγόντων εἰς τὴν Εὐρώπην ἐπὶ τοῦ πνευματικοῦ ἐπιπέδου
τῆς Δύσεως. Διότι οἱ Ἑλληνες σοφοὶ οἱ ἀπελθόντες μὲ τὰς συλλογὰς τῶν
βιβλιοθηκῶν καὶ εὐρόντες ἄσυλον καὶ φιλοξενίαν πλησίον ἡγεμονικῶν οἴ-
κων τῆς Ἰταλίας φιλομούσων καὶ φιλοπροόδων, ὄχι μόνον ἐδίδαξαν, ἀλλὰ
μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν ἡγεμόνων ἴδρυσαν Ἀκαδημίας καὶ ἔπειτα Πανε-
πιστήμια εἰς διαφόρους πόλεις τῆς Ἰταλίας, ὁπόθεν τὰ φῶτα μετελαμπα-
δεύθησαν εἰς Γαλλίαν καὶ Γερμανίαν, καὶ οὕτως ἤρχισεν ἡ περίοδος τῆς
Ἀναγεννήσεως (Παλιγγενεσίας) τῆς Εὐρώπης, ἢ οἱ Νεώτεροι λεγόμενοι
χρόνοι τῆς Γενικῆς τοῦ κόσμου Ἱστορίας. Οἱ σπουδαιότεροι δὲ τῶν σοφῶν
Ἑλλήνων, πού εἶχαν καταφύγει εἰς τὴν Ἰταλίαν ἦσαν ὁ Πλήθων (Γεμι-
στός), ὁ Νικαίας Βησσαρίων, ὁ Χαλκοκονδύλης, ὁ Γαζής, ὁ Τραπεζούντιος

Γεώργιος, ὁ Ἀργυρόπουλος, ὁ Ἰσίδωρος, Πελοποννήσιος, ὁ Κάλιμμος ἐκ Θεσσαλονίκης, Χαριτώνμμος, Σπαρτιάτης, οἱ Λασκαρεῖς Κων. καὶ Ἰωάν. καὶ ἄλλοι. Ἡ ἐπίδοσις πολλῶν Εὐρωπαϊῶν, ἀνδρῶν φιλομαθῶν εἰς τὰ γράμματα, τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὰς ἐπιστήμας, διήνοιξε διάφορα στάδια ἐρευνῶν, διὰ τῶν ὁποίων εἶχον γίνεαι αἱ διάφοραι ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις. Π.χ. διὰ τῆς τυπογραφίας, ἀφοῦ διήλθε αὕτη διάφορα στάδια καὶ ἐτελειοποιήθη, κατέστησαν τὰ βιβλία προσιτὰ καὶ εἰς τὰ πτωχότερα βάλαντια, ὥστε νὰ μορφώνονται ὅλαι αἱ κοινωνικαὶ τάξεις. Αἱ ἀνακαλύψεις ἐξώθησαν πολλοὺς τολμηροὺς ἐρευνητάς, οἱ ὅποιοι σὺν τῷ χρόνῳ δὲν ἀφήκαν γωνίαν τῆς γῆς ἀνεξερεύνητον. Παραλλήλως μὲ τὰς ἀνακαλύψεις ἐγένοντο καὶ ἐφευρέσεις ἐπιστημονικαὶ καὶ μεγάλαι πρόοδοι εἰς τὴν Μηχανικὴν, Χημείαν, Ἰατρικὴν, Φυσικὴν, Μαθηματικὴν, Ἀστρονομίαν κλπ., κλπ. Καὶ ἂν ὁ σημερινὸς κόσμος εὐρίσκηται εἰς τὰ ἀπώτατα σημεῖα τῆς προόδου, ἂν ἵπταται εἰς τὰ ὕψη τοῦ ἀέρος, ἂν κατέρχεται εἰς τὰ βάθη τῆς ξηρᾶς, ἂν καταβαίνει εἰς τοὺς βυθοὺς τῶν θαλασσῶν, ἂν διανύη τὰς ἀποστάσεις ξηρᾶς, θαλάσσης, ἀέρος μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος, ταῦτα ὅλα ὀφείλονται κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν δρᾶκα τῶν σοφῶν ἐκείνων Ἑλλήνων τοῦ Βυζαντινοῦ κόσμου. Καὶ ὅπως ἡ ἀρχαία Ρώμη, ἀφοῦ ὑπέταξε διὰ τῶν ὀπλων καὶ τῆς βίας τὸν ἀρχαῖον Ἑλληνικὸν καὶ Ἑλληνιστικὸν κόσμον, ἐξεπολιτίσθη καὶ ἐξηυγενίσθη διὰ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, οὕτω καὶ ἡ κατὰ τὸν Μεσαίωνα ἐσκοτισμένη Εὐρώπη διεφωτίσθη καὶ προώδευσε εἰς ὅλα τὰ βιοτικά στάδια, διὰ τῶν Ἑλληνικῶν συγγραμμάτων, τὰ ὁποῖα εἶχον τὴν πρόνοιαν νὰ κομίσωσιν εἰς τὴν Λύσιν οἱ μορφωμένοι ἐκεῖνοι Ἕλληνας τῶν τελευταίων χρόνων τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

ΚΕΦ. 11.—ΑΛΛΑΙ ΠΡΑΞΕΙΣ ΤΟΥ ΜΩΑΜΕΘ Β΄ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΔΙΑΚΑΝΟΝΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ ΤΗΣ ΟΘΩΜ. ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΙΑΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΙΑΝΟΥΣ ΔΙΑ ΠΑΤΡΙΑΡΧ. ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ.

Μετὰ τὸν ἐπιτυγῆ διακανονισμόν τῶν σχέσεων τῶν νικητῶν πρὸς τοὺς ἠττημένους Χριστιανούς, ὁ Μωάμεθ ἀπηλλάγη τοῦ Μεγάλου Βεζύρη Χαλήλ Πασᾶ, περὶ τοῦ ὁποίου εἶχε σχηματίσει πλέον τὴν βεβαιότητα ὅτι ἦτο ἐπιρροεπὴς εἰς δωροδοκίας ἐκ μέρους τῶν ξένων, καὶ ἀπηγόνησεν αὐτὸν ἐν Ἀδριανουπόλει. Ὁ Χαλήλ οὗτος ἦτο ὁ τελευταῖος Πρωθυπουργὸς ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Καραχαλήλ Ἰσεντερελή, τοῦ ιδρυτοῦ τῶν Γενητσαρικῶν Ταγμάτων ἐπὶ Ὁρχάν, ὡς εἶδομεν εἰς τὰ προηγούμενα. Ἡ οἰκογένεια δὲ αὕτη ἐπὶ ἓνα καὶ πλέον αἰῶνα ἔδιδε προνομιακῶς εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος τοὺς κατὰ καιροὺς Μεγάλους Βεζύρας. Ἀλλὰ μετὰ τὸν τελευταῖον τοῦτον Χαλήλ Πασᾶν, ὁ Πορθητὴς καθιέρωσε τὸ σύστημα νὰ ἀναδεικνύονται μεγάλοι Βεζύροι οἱ ἐκ Χριστιανῶν εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν με-

θιστάμενοι ἔξοχοι ἄνδρες. Διότι τοὺς τοιούτους ἐθεώρει ὡς μᾶλλον μορφωμένους, δραστηριωτέρους, πιστοτέρους, διπλωματικωτέρους καὶ εὐελίκτους καὶ ὡς μᾶλλον ἀφοσιωμένους εἰς τὸ νέον θρησκευμα, τὸ ὁποῖον ἐδέχοντο ἔκουσίως. Οὕτω πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωσιν Μέγας Βεζύρης διορίσθη ὁ Μαχμούτ Πασᾶς Μιχάλογλου ἀπόγονος τοῦ Κιοσὲ Μιχάλ. Ὅμοίως καὶ ὁ μετὰ τοῦτον Μεχμέτ Πασᾶς ἦτο ἐπίσης Ἑλληὴν τὸ γένος. Οἱ δὲ μετὰ τοῦτον Ἰσάκ καὶ Κεδίκ Πασάδες οἱ ἐπὶ Πορθητοῦ, ἦσαν Ἀλβανοὶ ἔξωμοταί. Ὁ Μαχμούτ Πασᾶς Μιχάλογλου διεκρίνετο διὰ τὴν ἀγαθότητα, τὴν ἱκανότητα, τὴν εὐθύτητα καὶ φιλαλήθειαν. Ἐχημάτισε καὶ ναύαρχος (Καπουτὰν Πασᾶς) καὶ κατέλαβε τὴν Μυτιλήνην ἀπὸ τοὺς Κατελοῦζους.

ΚΕΦ. 12.—ΟΙΚΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΚΩΝ|ΠΟΛΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΟΙΚΟΔΟΜΗΣΙΣ

Ὁ Μωάμεθ ἀναλογιζόμενος ὅτι οἱ ὀλίγοι διασωθέντες Χριστιανοὶ τῆς Μητροπόλεως, οὐδαμῶς ἀντεπεκρίνοντο πρὸς τὸ μέγεθος καὶ τὴν ἔκτασιν αὐτῆς καὶ ὅτι ἦσαν συντρίμματα τοῦ πρότερον ἐργαζομένου πληθυσμοῦ, καὶ μὴ ἀνεχόμενος νὰ βλέπῃ τὴν πρωτεύουσαν τοῦ μεγάλου κράτους του σχεδὸν ἔρημον, πρὸ δὲν τὸ ἐπιθυμοῦσεν, ἀπεφάσισε νὰ συνοικήσῃ νέον πληθυσμόν, ἱκανὸν νὰ ἐργάζεται εἰς ὅλας τὰς τέχνας καὶ τὰ ἐπαγγέλματα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, νὰ τονώσῃ τὴν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν καὶ οὕτω νὰ ἀποβῆ ἡ Κων|πολις κέντρον ἐμπορικὸν μέγα, κέντρον ὄλων τῶν τεχνῶν, ὥστε νὰ παράγῃται καὶ νὰ εὐρίσκωνται ὅλα τὰ ἀγαθὰ, διὰ νὰ πληρῶσι τὰς ἀνάγκας τῆς ζωῆς τοῦ τε στρατοῦ του καὶ τοῦ λαοῦ του.

Διὰ τοῦτο προέβη εἰς ἀπόφασιν καὶ ἐκτέλεσιν σχεδίου του, πρὸ ἀποδεικνύει ὅτι ἦτο πραγματικὸς κυβερνήτης καὶ ἤξευρε καὶ εἶχε τὴν θέλησιν νὰ συμβιβάζῃ τοὺς δι´σταμένους λαοὺς πρὸς ὄφελος ὄλων ὡς καὶ τῆς ἑξουσίας του. Ἀνεκίρῃξε τὴν Κων|πολιν, ὡς θὰ ἐλέγαμεν σήμερον, ἐλευθέραν πόλιν. Καὶ ἐξαπέλυσε διαταγὴν πρὸς τοὺς κατὰ τόπους ἀντιπροσώπους τῆς Κυβερνήσεως, νὰ ἀνακοινώσῃν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ τόπου των ὅτι, ὅσοι ἐπαγγελματῖαι, τεχνῖται εἰδικευμένοι, ἔμποροι, βιοτέχναι, ναυτιλλόμενοι κ.λ.π., θέλουσι νὰ κατοικήσῃν εἰς Κων|πολιν, νὰ πορεύωνται ἐκεῖ καὶ ὅτι θὰ ἔχωσι πολλὰ ὠφέλη διότι θὰ εἶναι ἀφορολόγητοι, ἀπηλλαγμένοι ἀγγασειῶν, καὶ τοῦ παιδομαζώματος, τὸ ὁποῖον ἐθεωρεῖτο ἡ πλέον ὀδυνηρὰ πληγὴ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ ὅτι θὰ ἔχωσιν ἀπόλυτον ἀσφάλειαν ζωῆς, τιμῆς καὶ περιουσίας. Αἱ δὲ Ἀρχαὶ εἶχον διαταγὴν νὰ μὴ προβάλλουν οὐδὲν ἐμπόδιον εἰς τοὺς θέλοντας νὰ ἔλθωσιν εἰς Κων|πολιν εἴτε διὰ ξηρᾶς, εἴτε διὰ θαλάσσης. Τὸ συνεννόητον τοῦτο διάγγελμα τοῦ Πορθητοῦ ὑπῆρξε λίαν ἀποτελεσματικὸν διὰ τὸν σκοπὸν του. Διότι ἤρχισε ρεῦμα ἐξ ὄλων τῶν χωρῶν τοῦ κράτους νὰ διευθύνηται πρὸς τὴν Κων|πολιν. Ἰδίως οἱ Ἑλληγες ὡς λαὸς εὐφρέ-

στερος τῶν ἄλλων, ἀντελήφθησαν τὴν σημασίαν τοῦ διαγγέλματος ἐκεῖνου καὶ ἤρχισαν συρρέοντες πρὸς τὴν πρωτεύουσαν, ὅπου εὗρισκον ποικίλην ἐργασίαν καὶ ὄχι μόνον ἐπλούτιζον, ἀλλ' ἔζων ἐν μεγάλῃ ἀσφαλείᾳ ἀπὸ κάθε ἀπεικταίου, πὸν ἠμποροῦσε νὰ συμβῆ εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Πλείστοι νέοι, πορευόμενοι εἰς Κων]πολιν καὶ ἀποκαθιστάμενοι μονίμως, ἔσυρον ἔπειτα καὶ τοὺς λοιποὺς συγγενεῖς των καὶ τοὺς οἰκείους των. Καὶ ἔτσι ἐντὸς μιᾶς δεκαετίας ἡ Κωνσταντινούπολις ἐπληρώθη νέων κατοίκων ἀπὸ ὅλας τὰς Ἑλληνικὰς χώρας. Τοιοῦτοτρόπως ἀπετελέσθη σὺν τῷ χρόνῳ ἓνα πλῆθος ἐξ ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν γενῶν τῆς Ἀσίας καὶ Εὐρώπης. Θραῖκες καὶ Μακεδόνες, Ἡπειρώται καὶ Θεσσαλοί, Ρουμελιῶται καὶ Πελοποννήσιοι, Ἑπτανήσιοι καὶ Λιγαιοπελαγίται, Κρήτες καὶ Κύπριοι, Καππαδόκαι καὶ Πόντιοι καὶ λοιποὶ Μικρασιαῖται ἐπλήρωσαν τὸν χῶρον ἐντὸς τῶν τειχῶν. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ μὲ τὴν ἔξωσιν τῶν Βενετῶν, Γενοατῶν καὶ τῶν λοιπῶν Δυτικῶν, κατόκησαν καὶ εἰς τὸν Γαλατᾶν, τοὺς ἄνωθεν τούτου λόφους (Πέραν) καὶ ὅλας τὰς ἀκτὰς τοῦ Κερατίου κόλπου καὶ τοῦ Βοσπόρου, τὰς τε Θρακικὰς καὶ Ἀσιατικὰς ἀκτὰς, μέχρι τοιούτου βαθμοῦ, ὥστε κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας ὁ Ἑλληνικὸς πληθυσμὸς ὑπερέβαινε κατ' ἀριθμὸν πάντας τοὺς ἄλλους συλλήβδην λαμβανομένους. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ τὸν Πορθητὴν ἐκυβέρνησαν κατὰ διαδοχὴν ἄλλοι Σουλτάνοι, ὀλιγώτερον δευδερχεῖς καὶ πολιτικοί, προσπαθοῦντες νὰ καταργήσουν τὰ Πατριαρχικὰ προνόμια, κατέλαβον μίαν πρὸς μίαν ὅλας τὰς Ὀρθοδόξους Ἐκκλησίας, τὸ Ἑλληνικὸν Πατριαρχεῖον εἶχε καταστήσει εἰς τὴν συνοικίαν τοῦ Φαναρίου μὲ ἓνα ἀσήμαντον ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου. Τότε οἱ πλουσιώτεροι Ἕλληνες καὶ οἱ εὐπαιδευτοὶ συνεκεντρώθησαν ἐκεῖ. Προσέτι ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν, ἐξέχοντες Ἕλληνες, ἐκαλοῦντο εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου, διὰ νὰ ἐξουδερευθῆ ἡ ἐπιρροὴ αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Καὶ οὗτοι ἐρχόμενοι κατόκουν εἰς τὸ Φανάριον. Οὕτω πως διεμορφώθη μία Ἑλληνικὴ ἀριστοκρατία Ἑλλήνων Φαναριωτῶν. Ἀπὸ τὴν ἀριστοκρατίαν αὐτὴν τοῦ Φαναρίου διωρίζοντο οἱ διάφοροι Ὀφφικάλιοι τῶν Πατριαρχείων, οἱ μεγάλοι Διερχμηνεῖς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, περὶ τῶν ὁποίων θὰ ἴδωμεν, καὶ οἱ ἡγεμόνες τῶν Παραδουναβίων χωρῶν τῆς Βλαχίας καὶ τῆς Μολδαβίας, καὶ ἄλλοι μορφωμένοι καὶ γλωσσομαθεῖς διωρίζοντο πρέσβεις τῶν κατὰ καιροὺς Σουλτάνων εἰς ἄλλα κράτη, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Ὀθωμανικὴ Αὐτοκρατορία ἤρχετο εἰς σχέσεις διπλωματικὰς, ἐμπορικὰς καὶ συνήπτε συνθήκας. Πολλοὶ δὲ πλούσιοι ἀπέστελλον τὰ τέκνα των εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ ἐσπούδαζον εἰς τὰ ἐκεῖ Πανεπιστήμια διαφόρους ἐπιστήμας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ἐπειτα ἐπέστρεφον εἰς Κωνσταντινούπολιν καὶ προσέφερον πολυτίμους ὑπηρεσίας εἰς τε τὴν ἐκεῖ κοινωνίαν καὶ εἰς τὸ κράτος τῶν Σουλτάνων, τὸ ὁποῖον πολλάκις προσέτρεχε καὶ τοὺς ἐνεπιστεύετο διαφόρους ὑπηρεσίας, λόγῳ τῆς μορφώσεώς

των καὶ τῆς γνώσεως ξένων γλωσσῶν. Λιότι ἀπὸ μόρφωσιν καὶ ξένας γλώσσας οἱ Τοῦρκοι τῶν πρώτων μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνων εἶχαν ἀπόλυτον σκότος.

Ἐκ πάντων δυνάμεθα νὰ συμπεράνωμεν ὅτι ὁ Πορθητῆς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐπολιτεύθη εὐεργετικώτατα διὰ τὸν Ἑλληνισμόν. Διότι ἡ τοιαύτη πολιτεία του συνεβιβάζετο μὲ τὸ συμφέρον καὶ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ κράτους του. Ἐπομένως οἱ κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους καὶ δὴ ἐπὶ Χαμίτ, ἐφανερωθέντες Νεότουρκοι, ὡς κόμμα, πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων, ὅλως ἀδίκως ἐπέκριναν τὸν Πορθητὴν, διότι ἔδωκε τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα προνόμια εἰς τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην, ὥστε ἐπέτρεψε νὰ ἰδρυθῆ ἄλλο τινα Κράτος πολιτικοθησκευτικὸν ἐντὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους, διότι ὡς γνωστὸν ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης ἠδύνατο νὰ διαπραγματεύηται ἀπ' εὐθείας καὶ πρὸς ξένας κυβερνήσεις διὰ θρησκευτικὰ ἢ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα. Ἀλλὰ δὲν ἀνελογίζοντο ὅτι ἡ τότε πολιτικὴ τοῦ Πορθητοῦ δὲν προήρχετο ἀπὸ φιλελληνισμόν, ἀλλὰ διότι τοῦτο ἐπεβάλλετο ἀναποδράστως ὑπὸ τοῦ συμφέροντος τοῦ Κράτους του. Καὶ ἐὰν δὲν ἐγένετο τότε ἡ παραχώρησις τῶν προνομίων εἰς τὸ ὑποδουλωθὲν Ἑλληνικὸν ἔθνος, ἴσως τὸ Τουρκικὸν Κράτος θὰ ἐπιπτε λίαν ἐνωρῆς καὶ οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐξεδιώκοντο ἐκ τῆς Βαλκανικῆς, ἴσως δὲ καὶ ἐκ Μικρᾶς Ἀσίας.

ΚΕΦ. 13.—ΝΕΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ.

Ἐκτὸς τῶν Ἑλλήνων ἐπαφελήθησαν καὶ ἄλλαι ἐθνότητες, ὡς οἱ Ἀρμένιοι, ἐκ Μ. Ἀσίας καὶ Ἀρμενίας ἐγκατεσταθῆσαν ὄχι μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ βαθμηδὸν καὶ εἰς ἄλλας πόλεις τῆς Θράκης, Ραιδεστόν, Καλλίπολιν, Ἀδριανούπολιν, Μάλγαρα καὶ ἀλλαχοῦ, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν σιδηρουργίαν, ὑποδηματοποιίαν, βυρσοδεψίαν καὶ ἔπειτα εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὸ ἐμπόριον μὲ πολλὴν ἐργατικότητα, διὰ τῆς ὁποίας εἶχον φθάσει εἰς ἀκμὴν καὶ εὐζωίαν αἱ διάφοροι ἐν Θράκῃ παροικίαι των. Ἐπίσης πολλοὶ Ἑβραῖοι, φεύγοντες ἐξ Ἰσπανίας τοὺς ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν διωγμοὺς μετὰ τὴν κατάλυσιν τοῦ Ἀραβικοῦ κράτους τῆς Γρανάδας ὑπὸ τοῦ Φερδινάνδου καὶ Ἰσαβέλλας περὶ τὸ 1490, εἶχον καταφύγει εἰς τὰς Ὀθωμανικὰς χώρας καὶ ἐγκατεστάθησαν κατὰ μεγάλας μὲν ομάδας εἰς Θεσσαλονίκην καὶ Ἰάσιον τῆς Μολδαβίας, κατὰ μικρὰς δὲ ομάδας εἰς τὰ διάφορα ἐμπορικὰ κέντρα τῆς Θράκης καὶ λοιπῆς Τουρκίας, ἐπιδοθέντες εἰς τὸ ἐμπόριον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, καὶ ἄλλας χειρονακτικὰς ἐργασίας. Οὕτως ἡ Θράκη κατὰ τοὺς νεωτέρους μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους ἐδέχθη καὶ τὰς ομάδας τῶν δύο τούτων ἐθνοτήτων, αἱ ὁποῖαι συνηγωνίζοντο τοὺς Ἕλληνας εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον. Καὶ οὗτοι μὲν εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς τὰς πόλεις. Ἀλλὰ τὸ μεγαλιότερον μέρος τῶν ἀποικισάντων εἰς τὴν

Θράκην τῆς Ἀσίας ἦσαν οἱ Μουσουλμάνοι, οἱ ὁποῖοι ἐγκατεστάθησαν ὄχι μόνον εἰς τὰς πόλεις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον Θράκην. Καὶ ἄλλοι μὲν συγκατώκησαν μὲ τοὺς Ἑλληνας τῆς ὑπαιθρου Θράκης, ἄλλοι δὲ ἀπετέλεσαν χωρία καθαρῶς ὑπὸ Τούρκων οἰκούμενα καὶ πρὸ πάντων εἰς ἐπίκαιρα στρατηγικὰ σημεῖα, ἵνα ἐξουδετερώσωσι πᾶσα τυχὸν Ἑλληνικὴν ἐξέγερσιν ὡς καὶ εἰς πεδινὰ εὐφορα μέρη τῆς Θράκης, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν εὐφρόρων γαιῶν αὐτῆς καὶ κτηνοτροφίαν μεγάλων καὶ μικρῶν ζώων, ὡς ἵππων, βουβάλων καὶ προβάτων, ἔχοντες ὡς βοηθοὺς καὶ δούλους τοὺς Χριστιανοὺς τοῦ τόπου τῶν.

ΚΕΦ. 14.—ΠΟΛΕΜΟΙ ΚΑΙ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΙΣ ΜΩΑΜΕΘ ΤΟΥ Β΄.

Ὁ Μωάμεθ ὁ Β΄ ἀφότου ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον ἐν Ἀδριανουπόλει τὸ 1451 μέχρι τοῦ θανάτου του 1481 ἔξωθεν τῆς Χαλκηδόνος, ὁπόθεν θὰ ἐκίνει τὰ στρατεύματά του κατὰ ἐχθροῦ ἀγνώστου εἰς τοὺς ἄλλους, δὲν εἶχε μείνει εἰς ἀνάπαυλαν διὰ τὴν ἡσυχάσῃ, ἀλλ' εὐρίσκειτο πάντοτε εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν, ἀφ' ἑνὸς μὲν ἵνα μὴ χάσῃ τὰ κεκτημένα, ἀφ' ἑτέρου δέ, διὰ τὴν ἐξαπλώσῃ τὴν Ὀθωμανικὴν κυριαρχίαν διὰ κατακτήσεων πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Οὕτω τὸ 1454 εἰσέβαλεν εἰς τὴν Σερβίαν, τὴν ἐλεηλάτησε δεινῶς καὶ ἀπήγαγε μυριάδας αἰχμαλώτων, ἐνῶ συνάμα κατεγίνετο καὶ μὲ τὸν οἰκισμὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῶν καταστραφέντων τειχῶν καὶ πύργων κατὰ τὴν πολιορκίαν καὶ τὰς ἐφοδούς. Τὸ δὲ 1455 ὁ στόλος του κατέλαβε τὰς Θρακικὰς νήσους, Λήμνον, Ἴμβρον, Σαμοθράκην καὶ Θάσον, ἐκδιώξας τοὺς ξένους κυριάρχους αὐτῶν, ὡς καὶ τὴν ἐπὶ Θράκης Αἴνον, τῆς ὁποίας ὁ τελευταῖος διοικητὴς Βυζαντινὸς Ραγκαβῆς ἀπῆλθεν εἰς Ἰταλίαν. Τὸ 1456 μέγας στρατὸς ἐκ Γενητσάρων ἐπολιορκήσῃ τὸ Βελιγράδιον καὶ ὁ στόλος του εἰσῆλθεν εἰς τὸν Δούναβιν. Ἀλλ' ὁ μὲν στρατὸς του ἠττήθη καὶ ὀπισθοχώρησεν, ὁ δὲ στόλος του ἀπωλέσθη ἐν τῷ ποταμῷ καταστραφεὶς ὑπὸ τῶν ἠνωμένων Σέρβων, Οὐγγρων καὶ Βλάχων. Τὸ 1457 ἐξεστράτευσεν κατὰ τῶν Σέρβων, Οὐγγρων καὶ τοῦ Σκεντέρμπεη τῆς Ἀλβανίας καὶ καθυπέταξεν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν Σερβίαν. Τὸ 1458 ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Πελοποννήσου, ἐξεδίωξεν ἀπὸ διάφορα φρούρια τοὺς Φράγκους καὶ Βενετούς, ἐνῶ ὁ στρατηγὸς του Ὁμάρ ἐκυρίευσεν τὰς Ἀθήνας, εἰς τὰς ὁποίας εἰσῆλθε καὶ ὁ Μωάμεθ, ἐπιστρέφων ἐκ Πελοποννήσου. Διέτριψεν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας ἐκεῖ ἀποθαρμύζων τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ἐκ τῶν ὁποίων πολλὰ διεσώζοντο ἀκέραια ἀκόμη τότε, καὶ ἐπεδαψίλευσε πολλὰς χάριτας πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Τὸ δὲ 1461 ἐξεστράτευσεν εἰς Μικρὰν Ἀσίαν, ὅπου κατέλαβε τὴν Σινώπην, τὴν Ἀμαστριν ὡς καὶ τὴν πρωτεύουσαν τῶν Κομνηνῶν Αὐτοκρατόρων Ἰραπεζοῦντα μετὰ πολιορκίαν 40 ἡμερῶν καὶ οὕτω κατέλυσε καὶ τὸ λείψανον αὐτὸ τῆς ἄλλοτε Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας. Ἡ

τύχη δὲ τῶν ἡγετῶν Ποντιακοῦ λαοῦ καὶ τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Δαυὶδ τοῦ Κομνηνοῦ, ἀπαγχονισθέντος, ὑπῆρξε τραγική. Μετὰ τοῦ Δαυὶδ ἐκαρτομηθήσαν οἱ 7 υἱοὶ του καὶ ὁ ἀδελφός του Ἀλέξιος. Τὰ πτώματα ἐροφίθησαν βορὰ κυνῶν. Ἀλλ' ἡ σύζυγος Βασίλισ Ἑλένη Καντακουζηνή, ἀψηφίσασα τὴν διαταγὴν, ἔθαψε ταῦτα νύκτωρ, ὑπῆρξεν δὲ ὁμοία πρὸς τὴν τύχην τῶν ἡγετῶν τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Τὸ 1462 ὁ στόλος του ἐξεδίωξε τοὺς Κατελοῦζους καὶ κατέλαβε τὴν Μυτιλήνην ὑπὸ τὸν ναύαρχον Μαχμοῦτ Πασᾶ Μιχάλογλου. Τὸ 1463 ἐξεστράτευσεν κατὰ τῆς Βοσνίας καὶ ἠνάγκασε τοὺς Βοσνίους νὰ ἐκστρατεύωσι μετ' αὐτοῦ. Τὸ 1470—75 εἶχεν ἀναλάβει πολέμους κατὰ τοῦ Σκεντέρμπεη τῆς Ἀλβανίας καὶ κατὰ τῆς Μολδαβίας, καὶ ἐν Ἀσίᾳ κατὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Καραμανίας καὶ Ἀρμενίας καὶ ὑπέταξε τοὺς ἐπὶ τοῦ Ταύρου ἐγκατασταθέντας Τατάρους τῶν φυλῶν Τουρκούτ καὶ Βαρσάν. Συνάμα τὸ 1475 ἐκίνησε πόλεμον κατὰ τῆς Κριμαίας καὶ ἠνάγκασε τοὺς Γεραῖ ἡγεμόνας τῶν Τατάρων νὰ ἀναγνωρίσουν τὴν κυριαρχίαν των. Τὸ 1476 ἐκίνησε πάλιν πόλεμον κατὰ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἐνίκησε τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν Στέφανον. Τὸ 1474 ἐπολιόρησε τὴν Κρότιαν καὶ Σκόδραν τῆς Ἀλβανίας, τὰς ὁποίας ἐβοήθουν οἱ Βενετοί, ἀλλὰ πάλιν δὲν ἐπέτυχεν νὰ καταβάλῃ τοὺς Ἀλβανούς. Πολεμῶν δὲ τοὺς Βενετοὺς ἀπεβίβασε στρατὸν εἰς τὴν Κάτω Ἰταλίαν, ἐπολιόρησε καὶ ἐκυρίευσεν τὸ Ὄτραντον, τοῦ ὁποίου οἱ κάτοικοι κατὰ τὸ πλεῖστον ἐσφάγησαν 12 χιλ. καὶ 10 χιλ. ἀπήχθησαν εἰς αἰχμαλωσίαν, τοὺς δὲ Ἐκκλησιαστικοὺς ἄρχοντας τῆς πόλεως ταύτης διέταξε καὶ τοὺς ἐπριόνισεν. Τὸ 1481, ἐνῶ εὐρίσκετο ἔξωθεν τῆς Χαλκηδόνος μετὰ πολλὸν στρατὸν, ἔτοιμος νὰ ἐκκινήσῃ κατ' ἐχθροῦ ἀγνώστου εἰς τοὺς στρατηγούς του, ἠσθένησεν καὶ ἀπέθανεν. Ἐπιτεύθη δὲ ὑπὸ τῶν στρατηγῶν των, ὅτι ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τῆς μελετηθείσης, ἀλλὰ μὴ ἐκτελεσθείσης ἐκστρατείας ταύτης ἦτο ἡ κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου, ἢ ἡ κατάκτησις τῆς Ρόδου, κατεχομένης ὑπὸ τῶν Ἰωαννιτῶν ἱπποτῶν. Πάντες δὲ οἱ πόλεμοι οὗτοι ἐγένοντο ἀναλώμασι τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διότι αἱ στρατιαὶ του ἀπετελοῦντο ἀπὸ Γενητσόρους, (τὸ πλεῖστον ἐξ Ἑλληνοπαίδων). Ἐξ ὅλων τῶν χριστιανικῶν ἔθνων ὑπὸ τὴν Τουρκικὴν ἐξουσίαν, Ἑλλήνων, Σλάβων, Βουλγάρων, Βλάχων, Ἀρμενίων καὶ ἄλλων, ἐπροτιμῶντο τὰ ἐξ Ἑλλήνων τέκνα διὰ τὸ παιδομάζωμα, ἀφ' ἑνὸς μὲν διότι τοῦτο συνετέλει εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον ὠνόμαζον «Βασιλικὸν γένος» καὶ ἦτο ὁ περισσότερον ἐπιφόβος διὰ τοὺς Ὀθωμανούς. Τὸ τοιοῦτον συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν ἐλάττωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θράκης, καὶ τὴν ἐπαύξησιν Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ, διότι οὗτος προσεπάθει νὰ ἀξήθῃ διὰ τῆς προσλήψεως ὅσον τὸ δυνατὸν περισσοτέρων Ἑλλήνων.

ΚΕΦ. 15.—ΕΛΑΤΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Ὡς εἶδομεν προηγουμένως ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Πορθητοῦ πρὸς τὸν ὑποδουλωθέντα χριστιανικὸν κόσμον ὑπῆρξε σύμφωνος πρὸς τὰ καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐννοούμενα συμφέροντα τοῦ τότε Ὀθωμανισμοῦ, ἀλλὰ καὶ ὠφέλιμος διὰ τὸν χριστιανισμόν, πὺν εἶχε βυθισθῆ μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν. Καὶ διὰ μὲν τῶν Προνομίων, μὲ τὰ ὁποῖα ἐξησφαλίσθη ἡ ὑπαρξις τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχοῦ, ὡς θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ὀρθοδόξων μὲ δικαιώματα πολλὰ διοικητικά, ἐκκλησιαστικά καὶ δικαστικά ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν, ἐπῆλθε σπουδαία μεταβολὴ εἰς τὴν ζωὴν τῶν Χριστιανῶν καὶ πρὸ πάντων ἐν Κωνσταντινουπόλει, ὅπου ὁ Πορθητὴς εἶχε δώσει πλείστας εὐκολίας εἰς τε τοὺς διασωθέντας καὶ εἰς τοὺς ἐρχομένους ἔπειτα νὰ ἐγκατασταθῶσιν πρὸς αὔξησιν τοῦ πληθυσμοῦ τῆς πρωτευούσης. Καὶ ἐνώσφ μὲν ἔζη ὁ Πορθητὴς, εἶχε βελτιωθῆ σπουδαίως ὁ βίος τῶν Χριστιανῶν ἐν τε τῇ πρωτευούσῃ καὶ εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐξέλιπεν οὗτος καὶ τὸν διεδέχθησαν οἱ κατόπιν Σουλτάνοι, ἐπεκράτησε δυσμενὲς πνεῦμα πρὸς τὰ Πατριαρχικά καὶ ἐν γένει τὰ Ἐκκλησιαστικά προνόμια. Οἱ κατὰ τόπους διοικηταὶ εἴτε στρατιωτικοί, εἴτε πολιτικοὶ ἐνήργουν αὐθαιρέτως, χωρὶς νὰ λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τῶν οὐτε νόμους οὐτε διατάγματα ἐκ Κωνσταντινουπόλεως προερχόμενα. Διὰ τοῦτο ὁ βίος τῶν Χριστιανῶν, ἀντὶ νὰ καλλιτερεῖται μὲ τὴν ἀπόδοσιν τῶν ἐτῶν, ἐχειροτέρευεν. Τὰ αἷτια πὺν ἐπροξένουν τὴν ἐλάττωσιν τοῦ χριστιανικοῦ κόσμου ἐντὸς τῶν χωρῶν τοῦ Τουρκικοῦ κράτους, δὲν ὀλιγόστευσαν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπηύξησαν. Τοῦτ' αὐτό, ὡς ἦτο ἐπόμενον, συνέβαινε καὶ εἰς τὴν Θράκην. Τὰ αἷτια δὲ ταῦτα εἶναι :

Ὁ ἐξισλαμισμὸς, ἡ ἀποδημία, αἱ ἐκτοπίσεις, αἱ ἐνσκήπτουσαι νόσοι καὶ αἱ θανατώσεις.

ΚΕΦ. 16.—1) Ο ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ.

α'). **Ἀκούσιος ἐξισλαμισμὸς.** Εἰς τοῦτον συμπεριλαμβάνεται τὸ καινομάζωμα. Ὁ θεσμὸς οὗτος ἀπὸ τῆς πρώτης ἐφαρμογῆς του ὑπὸ Καρᾶ Χαλλήλ Τσεντερελή ἐν Προύσση ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὀρχάν 1326 μέχρι τῆς τελείας καταργήσεως ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Δ' 1638, διήρκεσε 312 ἔτη. Ἀκούσιος λέγεται ὁ ἐξισλαμισμὸς τῶν χριστιανοπαίδων, διότι ἔνεκα τῆς μικρᾶς τῶν ηλικίας, δὲν ἐλαμβάνετο ἡ συγκατάθεσις των, δηλ. ἀν θέλουν ἢ δὲν θέλουν νὰ ἐξισλαμισθῶσιν.

Μὲ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἰδίως ὑπὸ τῶν ἀμέσως διαδόχων τοῦ Πορθητοῦ Σελῆμ τοῦ Α' καὶ Σουλεῦμάν Α' ἐπεβλήθη ὀριστικῶς καὶ ἐκανόνισθη ὡς φόρος τακτικὸς τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὸ Ὀθωμανικὸν Κράτος. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὠρίσθη νὰ γίνηται ἡ ἐπιλογὴ κατὰ

πενταετίαν, ἀλλ' ἔπειτα κατὰ τετρατίαν, τριετίαν, διετίαν, ἐπὶ τέλους δὲ κατ' ἔτος καὶ ὁσάκις παρουσιάζεται ἀνάγκη. Ὁ φόρος οὗτος μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπεβάλλετο εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς χώρας καὶ πρὸ πάντων εἰς τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀλβανούς. Ἀπηλλαγμένοι τῆς στρατολογίας τοῦ παιδομαζώματος ἦσαν ἡ Κωνσταντινούπολις, ὁ Γαλατᾶς καὶ ἡ Ρόδος μετὰ τὴν ὑποταγὴν τῆς. Διεξήγετο δὲ ἡ στρατολογία κατὰ τὸν ἐξῆς τρόπον: Εἰς ἕκαστον τμήμα προσήρχετο ἓνας Λοχαγὸς τῶν Γενητσάρων μὲ αὐτοκρατορικὸν Φιομάνιον, ἔχων μαζί του καὶ ἓναν γραφέα (γιαζιτζί), οἱ δὲ προϊστάμενοι τοῦ τόπου ἄφειλον νὰ ὑποβάλουν εἰς αὐτὸν κατάλογον ὅλων τῶν οἰκογενειῶν τοῦ τόπου. Ἐκαστος πατήρ ἦτο ὑπόχρεος νὰ εἴπῃ πόσους υἱοὺς εἶχε καὶ νὰ τοὺς παρουσιάσῃ πρὸς ἐκλογήν. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρώτους χρόνους ἐλαμβάνετο τὸ $\frac{1}{6}$ (ἦτοι 20 %) τῶν ἀρρένων παιδῶν, κατόπιν ὅμως ἐλάμβανον ὄσους ἀπῆτουν αἱ ἀνάγκαι καὶ πάντοτε τοὺς καλλίστους καὶ εὐρωστοτέρους. Κατήντησεν οὕτω πολλὰκις ἐκ μιᾶς οἰκογενείας νὰ λαμβάνηται ὄχι μόνον ἓνας ὡς πρότερον, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ αὐτὸς ὁ μονογενής, ὅστις πρότερον ἐξηρεῖτο. Ἀφ' ἐτέρου αἱ καταχρήσεις τῶν στρατολόγων ἠῤῥεον συχνὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν στρατολογουμένων Ἑλληνοπαίδων, διότι οἱ στρατολόγοι οὗτοι Γενήτσαροι καὶ γραφεῖς ἐλάμβανον πολὺ περισσοτέρους παῖδας καὶ παρέδιδαν μὲν εἰς τὸ κράτος τὸν ἀριθμὸν, πού ἀπῆτει ὁ νόμος, τοὺς δὲ ἄλλους τοὺς ἐπώλουν ὡς δούλους καὶ ἐπλούτιζον. Καὶ ἐπειδὴ κατὰ τὰ πρώτα ἔτη δὲν ἐστρατολόγουν ὑπᾶνδρους, οἱ Θρᾶκες διὰ νὰ σώζουν τὰ ἄρρενα τέκνα τῶν, τὰ ἐνύμφεον εἰς ἡλικίαν 10 ἐτῶν. Ἀλλὰ καὶ τὸ μέτρον τοῦτο ἀπέβη μάταιον, διότι οἱ Τούρκοι δὲν ἐννοοῦσαν ἀργότερον νὰ σεβασθῶσι τὸν θεσμὸν τοῦτον. Καὶ ἐνῶ κατ' ἀρχὰς ἐξελέγοντο παῖδες μὲ ἡλικίαν 6 ἢ 7 ἐτῶν, βραδύτερον, ἔνεκα τῶν μεγάλων ἀναγκῶν, ἐστρατολόγουν 10 καὶ 15 ἐτῶν. Ὅσάκις δὲ παρουσιάζεται μεγάλη ἀνάγκη στρατοῦ, ἐστρατολόγουν χριστιανόπαιδας καὶ μέχρις 24 ἐτῶν. Μερικοὶ διὰ νὰ ἀποφύγουν αὐτὴν τὴν στρατολογίαν προσήρχοντο θεληματικῶς εἰς τὸν ἐξισλαμισμόν. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἴσχυσε τοῦτο, ἀλλὰ βραδύτερον οἱ Σουλτάνοι δὲν παρεδέχοντο τοῦτο, διὰ νὰ μὴ ἐλαττωθῇ ὁ ἀριθμὸς τοῦ στρατοῦ· διότι ἐχρειάζοντο πολὺν στρατὸν καὶ ἐννοοῦσαν νὰ ἔχωσι τοιοῦτον ἀποτελούμενον ἐκ χριστιανοπαίδων καὶ ὄχι γεννημένους ἐκ Μουσουλμάνων. Διὰ τοῦτο ὡς διηγεῖται ὁ Γερμανὸς Γέρλαχ, αὐτόπτης μάφτυς, πολλὰ Ἕλληνίδες μητέρες παρεκάλουν τὸν Θεὸν νὰ καλέσῃ τὰ τέκνα του εἰς τὸν ἄλλον κόσμον, διὰ νὰ μὴ πέσουν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων καὶ ἀπωλέσωσι τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν. Ἀλλ' αὐτὸς ὁ ἴδιος λέγει ὅτι καὶ πολλοὶ γονεῖς προθύμως παρέδιδον τοὺς υἱοὺς των. Οἱ δὲ υἱοὶ αὐτῶν μὲ μέγαλον πόθον ἀνελογίζοντο τὴν πολυτελεῆ ζωὴν, πού θὰ διῆγον μέσα εἰς τὰ ἀνάκτορα. Καὶ τὸ κακὸν ἔλαβε τοιαύτας διαστάσεις, ὥστε ὁ κατὰ τὸ ἔτος 1554, ἐπὶ Σουλτάνου Σουλεῦμάν τοῦ Β', πρεσβευτῆς τῆς Βενετίας Δομίνικος Τρεβιζᾶνος ἀναφέρει ὅτι: «τὸ παιδομά-

ζωμα, ἡ μεγίστη συμφορὰ πρότερον, εἶχε καταντήσει νὰ θεωρηθῆται ἀπὸ πολλοὺς Χριστιανοὺς ὡς ἐξαιρέτων εὐτύχημα. Τόσον πολὺ εἶχον ἐξοικειωθῆ οἱ χριστιανοὶ μὲ αὐτὴν τὴν θυσίαν· διότι μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ὑπὸ τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν ἔνεκα τῆς τελείας ἀμαθείας κλήρου καὶ λαοῦ εἶχεν ἀμβλυνθῆ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα καὶ τὸ ἐθνικὸν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε ὁ ἐθνισμὸς εἶχεν ἐκλείψει ἐντελῶς ἀπὸ τὸν ἀμαθῆ λαόν, ὡς διαφορὰν δὲ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐθεώρει τὴν θρησκείαν μόνον καὶ ὄχι τὴν φυλετικὴν».

Ἄλλὰ καὶ τὴν θρησκευτικὴν διαφορὰν εἶχε συνηθίσει νὰ μὴν τὴν θεωρῆ ὡς σπουδαῖον κώλυμα διὰ τὴν κατάταξιν εἰς τὰ Γενητσαρικά τάγματα. Διὰ νὰ ἐξηγηθῆ ἡ τοιαύτη διαστροφή τῶν Χριστιανῶν καὶ ἡ ἀδιαφορία πρὸς τὴν θρησκείαν, ἡ ὁποία εἶχε περιορισθῆ εἰς ἐξωτερικοὺς τινὰς τύπους μόνον, ἄνευ οὐδεμιᾶς ἠθικῆς καὶ ὑψηλῆς διδασκαλίας, καὶ ἡ ἔλλειψις γνώσεως τῆς φυλετικῆς διαφορᾶς, ἡ ὁποία προήρχετο ἐκ παντελοῦς ἀμαθείας, πρέπει νὰ εἴπωμεν καὶ τὰ ἑξῆς: Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μεγάλου Σουλτάνου Σουλεῦμάν τοῦ Β' τοῦ Νομοθέτου (Κανονοῦ) τὸ Κράτος τῶν Σουλτάνων ἤρχισε νὰ παρακμάζῃ. Ἡ δύναμις τῶν Σουλτάνων ἤρχισε νὰ χάνῃ τὴν ἐπιβολὴν ἐπὶ τῶν ἀνωτάτων ὑπαλλήλων, Μεγάλων Βεζυρῶν καὶ στρατηγῶν. Τὰς ὑποθέσεις τοῦ Κράτους διεξῆγον πλέον οἱ Βεζύροι τῶν Ὑπουργείων καὶ οἱ στρατηγοί, διότι συνήθως οἱ Σουλτάνοι δὲν ἀνελάμβανον οἱ ἴδιοι ἐκστρατείας, ἀλλ' ἔφθειρον τὸ σφρίγος καὶ τὴν ζωὴν τῶν εἰς τοὺς γυναικωνίτας. Τοῦτο ἀπέβη ἡ αἰτία, ἡ ὁποία ἐξύψωσε τὴν ἰσχὺν τῶν Γενητσάρων καὶ τὰς ἀπολαύς αὐτῶν ὑπὸ τῶν κατὰ καιροὺς Σουλτάνων, διότι αὐτοὺς ἐθεώρουν οὗτοι ὡς μόνον στήριγμα τῆς βασιλείας τῶν. Ἄλλὰ τοῦτο συνετέλεσεν, ὥστε οἱ ἀρχηγοὶ τῶν Γενητσάρων νὰ ἄγουν καὶ νὰ φέρουν τοὺς κυριάρχας κατὰ βούλησιν καὶ κατὰ τὸ συμφέρον τῶν. Ἀπέβησαν δὲ πρωϊμώτατα, λίαν ἐπικίνδυνοι, ὥστε κατὰ τὸ 1581, ἓνα δηλ. αἰῶνα ἀπὸ τὸν θάνατον τοῦ Πορθητοῦ, ἐκτὸς τῆς πόλεως εὐρίσκοντο μόνον 4 χιλιάδες ἐξ αὐτῶν, οἱ δὲ λοιποὶ ἦσαν διεσπαρμένοι εἰς ἅπαν τὸ κράτος, ὡς ἀστυνομικοὶ φύλακες καὶ ἐν ὀνόματι τοῦ Σουλτάνου ἐπίεζον ἀλύπητα τοὺς κατοίκους, φορολογοῦντες, ἀρπάζοντες καὶ ἀπειλοῦντες πρὸς ἀργυρολογία. Ἡ τοιαύτη ἐλευθερία καὶ ἀσυδοσία τῶν Γενητσάρων ἦτο ἐπόμενονον νὰ ἐλκύῃ τοὺς χριστιανόπαιδας διὰ τὴν προσέλευσιν μὲ προθυμίαν εἰς τὰ Γενητσαρικά Τάγματα, ὅπου ἡ ζωὴ ἐφαίνετο καὶ ἄκοπος καὶ ἐπικερδῆς καὶ εὐχάριστος. Ἐκτὸς τούτου οἱ εὐφρέστεροι χριστιανόπαιδες δὲν κατετάσσοντο εἰς τὸν στρατόν, ἀλλ' ἐξεπαιδεύοντο ἐπὶ τὸ ἰσλαμικώτερον καὶ προήγοντο εἰς τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Οὕτω πως οἱ χριστιανόπαιδες ἄλλοι μὲν ἐν τῷ στρατῷ, ἄλλοι δὲ ὡς δημόσιοι λειτουργοί, κατήντησαν οἱ ἀληθεῖς κύριοι τοῦ Κράτους. Ἄλλ' ἐκ τούτου οὐδεμίαν ὠφέλεια προέκλυεν εἰς τοὺς Χριστιανοὺς, διότι οἱ Γενήτσαροι κατὰ γενικὸν κανόνα ἦσαν τελείως ἐπιλήσιμονες τῆς τε προτέρας τῶν θρησκείας καὶ τῆς κα-

ταγωγῆς των καὶ ἦσαν ὅλως ἀφροσιωμένοι εἰς τὸν Μουσουλμανισμόν. Ἄλλ' ἢ τοιαύτη προτίμησις, πὺν ἐδείκνυον οἱ Σουλτάνοι εἰς τοὺς ἐκ τοῦ παιδομαζώματος ἢ ἄλλους ἐξισλαμισμένους ἐκίνησε τὸν φθόνον τῶν ἐκ γενετῆς Μουσουλμάνων. Ὁ κατὰ τοὺς χρόνους τούτους πρεσβευτῆς τῆς Αὐστρίας διηγεῖται ὅτι Τοῦρκος τις μεγιστὰν ἔλεγεν εἰς αὐτόν: «Ἐνῶ οἱ παῖδες τῶν ἀθλίων χωρικῶν προσέρχονται εἰς τὰ βασίλεια καὶ γίνονται μεγάλοι καὶ τρανοί, οἱ ἰδικοί μας παῖδες παραβλέπονται καὶ ἀναγκάζονται νὰ γίνωνται ὑπήκοοι τῶν χριστιανοπαίδων».

ΚΕΦ. 17.—ΠΑΡΑΚΜΗ ΤΟΥ ΓΕΝΗΤΣΑΡΙΣΜΟΥ.

Οἱ ἐκ γενετῆς Μουσουλμάνοι, ἐπειδὴ ἔβλεπον τὰ ἀνώτατα τοῦ Κράτους τῶν ἀξιώματα, μὲ τὸ σύστημα τοῦ παιδομαζώματος, ὅτι περιήρχοντο εἰς τοὺς ἐκ Χριστιανῶν ἐξισλαμισμένους, καὶ ἐπειδὴ ἐπόθουν νὰ μετέχωσι καὶ αὐτοὶ τῶν πλεονεκτημάτων τούτων, πρὸς τοῦτο κατέφευγον εἰς πολλὰ μέσα: Ἦρχοντο εἰς μυστικὰς συνεννοήσεις μὲ Χριστιανούς καὶ ἐδάνειζον τὰ ἄρρενα τέκνα τῶν εἰς αὐτούς. Οὗτοι δέ, παρουσίαζον ταῦτα εἰς τοὺς στρατολόγους, ὡς ἰδικά των, καὶ ἔτσι ἔσωζαν τὰ ἰδικά των τέκνα ἀπὸ τὸν ἐξισλαμισμόν. Μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον ἤρχισαν νὰ εἰσέρχωνται πολλοὶ παῖδες Μουσουλμάνων εἰς τὰ Γενητσαρικά τάγματα ἐν ἀγνοίᾳ ἴσως τῶν ἐπισήμων ἀρχῶν. Ἀπὸ αὐτὸ ὅμως ἤρχισε νὰ ὀλιγοστεύῃ καὶ ἡ στρατιωτικὴ ἀξία τῶν Γενητσάρων. Δι' αὐτὸ ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει πρεσβευτῆς τῆς Βενετίας Μαρκαντόνιος Βάρβαρος κατὰ τὸ 1573 ἔγραφε πρὸς τὴν Κυβερνήσιν του, ὅτι: «Συνήθως τὰ μεγάλα καὶ ἔμμισθα ἀξιώματα δίδονται εἰς τοὺς ἐκ Χριστιανῶν γεννημένους καὶ ἐξισλαμισμένους. Ἀλλὰ τώρα ἐπέτυχον νὰ παρεισδύσουν εἰς τὰς ὑπηρεσίας ταύτας καὶ πολλοὶ Τουρκόπαιδες, ὅπερ θὰ ἐπιφέρῃ μὲ τὸν καιρὸν πολλὴν ζημίαν εἰς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος». Καὶ πράγματι. Οἱ Τουρκόπαιδες οὗτοι ὄχι μόνον δὲν ἐπέιθοντο νὰ ὑποβληθῶσιν εἰς τὴν αὐστηρὰν ἀνατροφὴν καὶ πειθαρχίαν τῶν χριστιανοπαίδων, ἀλλ' ἤθελον καὶ νὰ νυμφεύωνται, ὅπερ εἰς οὐδένα Γενήτσαρον ἐπετρέπετο μέχρι τῶν μέσων τῆς 16 ἑκατονταετηρίδος (1550). Ἀπὸ δὲ τοῦ 1567 ἐπὶ Σελῆμ τοῦ Β' τὸ σῶμα τῶν Γενητσάρων ἤρχισε νὰ ἀναπληρῶνται ἀπὸ τὰ τέκνα αὐτῶν. Καὶ ἠδὲξήθη μὲν κατὰ πολὺ ὁ Γενητσαρικὸς στρατός, ἀλλὰ συνάμα ἐμεγάλωσε καὶ ἡ διαφθορά. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν μισθῶν τῶν στελεχῶν ἔφθασεν εἰς 46 χιλ. γρόσια, καὶ ἀπεμυζῶντο τὰ ταμεῖα τοῦ Κράτους. Προσέτι καταχραστικῶς εἰσέδνον καὶ πλεῖστοι ἄλλοι καὶ κατώρθουν νὰ καταγράφωνται εἰς τοὺς καταλόγους, διὰ νὰ μετέχωσι τῶν ὠφελημάτων. Περὶ τὸ 1620 ὁ Σουλτάνος Ὁσμάν ὁ Β' βλέπων τὴν διαφθορὰν καὶ τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Γενητσάρων του, ἐσκέφθη νὰ ἀντικαταστήσῃ τὸ σῶμα τοῦτο μὲ Αἰγυπτίους μισθοφόρους. Οἱ Γενήτσαροι ὅμως μαθόντες τοῦτο, ἐστασίασαν καὶ ἐφόνευσαν αὐτὸν τὸ 1622. Ὁ διάδοχος αὐτοῦ Μουράτ

ὁ Δ' (1623 — 1640) ἠγωνίσθη νὰ μεταρρυθμίῃ τὸ σῶμα τῶν Γενη-
τσάρων, ἀλλὰ κατ' ἀπαίτησίν των κατήργησε τὸ παιδομάζωμα τῶν χρι-
στιανοπαίδων τὸ 1638. Διότι, ἀφοῦ ἐγενικεύθη ἡ συνήθεια νὰ νυμφεύων-
ται οἱ Γενήτσαροι, ἐστρατολογοῦντο τὰ τέκνα αὐτῶν. Καὶ ἔτσι τὰ τάγ-
ματα αὐτῶν ἐξηκολούθουν νὰ ἀποτελοῦν τὸν στρατὸν τῆς Τουρκίας μέ-
χρι τοῦ 1826, ὅτε κατηργήθησαν ὑπὸ Μαχμούτ Β'. Καὶ ἀπὸ τὸ 1638
καὶ ἔξῃς εἶχε παύσει ἡ μεγάλη αἱμορραγία τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰς Εὐρω-
παϊκὰς χώρας, ἐπομένως καὶ εἰς τὴν Θράκην. Ἐπειδὴ δὲ κατ' ὑπολογι-
σμούς, ὅχι βεβαίως ἀκριβεῖς, ἀλλὰ κατὰ μέσον ὄρον, ὑπὸ διαφόρων εἰδικῶν,
διαφαίνεται ὅτι κατὰ τὸ διάστημα τῶν τριῶν αἰώνων, ὅπου διήρκεσε τὸ
παιδομάζωμα, ἀφηρέθησαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἰδίως μετὰ τὴν ἄλω-
σιν 1 (ἓν) περίπου ἑκατομμύριον παίδων ἀρρένων ρωμαλέων, ἀντιπροσω-
πεύον ἓν ἑκατομμύριον οἰκογενειῶν. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Θράκη ἀποτελεῖ τὸ 1/4
τῶν ἐπὶ τῆς Εὐρώπῃς Ἑλληνικῶν χωρῶν, λογιζομένη ἀπὸ τοῦ Νέστου μέ-
χρι τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου μέ-
χρι τοῦ Αἴμου, ἔπεται ὅτι ἐκ μόνῃς τῆς Θράκης μετέστησαν εἰς τὸν Ἰσλα-
μισμὸν μόνον διὰ τοῦ παιδομαζώματος 250 χιλιάδες ἄνδρες, ἀντιπροσω-
πεύοντες ἰσαρίθμους οἰκογενείας. Ἡ ὥς ἐκ τούτου ἐλάττωσις τοῦ Ἑλληνο-
θρακικοῦ πληθυσμοῦ δυσκόλως δύναται νὰ ὑπολογισθῇ, πάντως ὅμως εἶ-
ναι ὑπέρογκος.

ΚΕΦ. 18.—ΒΙΑΙΟΣ, ΕΚΟΥΣΙΟΣ, ΣΠΟΡΑΔΙΚΟΣ ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ.

Ἄλλαι μέθοδοι ἐξισλαμισμοῦ πρὸς ἐλάττωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυ-
σμοῦ καὶ αὔξησιν τοῦ Τουρκικοῦ.

β') **Βιαίος ἐξισλαμισμός.** Οὗτος ἐπεβάλλετο συνήθως εἰς τοὺς ἐξεγει-
ρομένους κατὰ τῆς Τουρκικῆς κυριαρχίας, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὰς νοτίας
Ἑλληνικὰς χώρας, ὅπου μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐγένοντο συχναὶ ἐπαναστάσεις
τῶν Ἑλλήνων κατ' ὑποκίνησιν πότε τῶν Δοτικῶν βασιλέων καὶ πότε τῆς
Ρωσσίας. Ἄλλ' εἰς τὸ τέλος οὔτοι ἐσυνθηκολόγουν πρὸς τοὺς Τούρκους,
τὰ δὲ ἐπαναστατημένα Ἑλληνικὰ τμήματα ἐγκατελείποντο εἰς τὸ ἔλεος τῶν
Τούρκων, χωρὶς νὰ τὰ κατοχυρώνωσιν. Οἱ δὲ Τοῦρκοι, ἀφοῦ ἔβθον καὶ
ἀπέλυον τὰ γυναικόπαιδα, ἀπῆγον εἰς αἰχμαλωσίαν τὸν ἄρρενα πληθυσμὸν,
τὸν μετέφερον εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅπου ἐπρόβαλλον εἰς αὐτοὺς
τὸ τρομερὸν δῆλημα «Ἐξισλαμισμός ἢ θάνατος». Καὶ ἄλλοι μὲν ἀρνούμε-
νοι ἐθανατοῦντο, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον, μὴ εὐρίσκοντες ἄλλην διέξοδον διὰ τὴν
ζωὴν, ἐξισλαμίζοντο, ἐνυμφεύοντο γυναῖκας Μουσουλμανίδας, ἐτεκνοποιοῦν
καὶ παρέμενον ἐν τῷ Ἰσλαμισμῷ.

γ') **Ἐκούσιος ἐξισλαμισμός.** Τὸ δέλεαρ, τὸ ὅποῖον ἐρρίπτετο εἰς
τοὺς νοήμονας καὶ ἱκανοὺς Ἕλληνας διὰ τῆς παροχῆς τῶν ἀνωτάτων καὶ
ἐπικερδεστάτων ἀξιοματῶν τοῦ Κράτους εἰς Μουσουλμάνους μὲν, ἀλλ' ἐκ

γονέων Χριστιανῶν γεννημένους, ἦτο ἱκανὸν νὰ ἐπιηραέσῃ πάντα φιλόδοξον, φίλαρχον καὶ φιλοχρήματον μὲ προσόντα διανοητικὰ καὶ πνευματικὰ νὰ προσέρχηται ἐκουσίως καὶ μὲ ζῆλον εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν. Οὕτως οἱ Μεγάλοι Βεζύροι (Πρωθυπουργοὶ) κατὰ κανόνα, μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐπὶ δύο αἰῶνας ἐλαμβάνοντο ἐκ τῶν ἐξισλαμισμένων ἐκουσίως Χριστιανῶν. Ἕλληνες, Ἀρμένιοι, Ἀλβανοί, Βόσνιοι, Ἐρζεγοβίνιοι καὶ ἄλλοι Σλάβοι ἐκυβέρνηον τὸ Τουρκικὸν κράτος, ἀσπαζόμενοι τὸν ἐξισλαμισμὸν. Ἕλληνες κατ' αὐτὴν τὴν περίοδον ὑπῆρξαν μεγάλοι Βεζύροι ὁ Μεζήτ Πασᾶς ἐπὶ Βαγιαζήτ Β' καὶ ὁ Χότζα Μουσταφᾶ Πασᾶς. Ἐπὶ Σουλεῦμάν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ὁ Ἰμβραήμ Πασᾶς ἐκ Πάργας καὶ ὁ Σουλεῦμάν Πασᾶς. Ἐπὶ Μουράτ Γ', Μεχμέτ Γ', Ἀχμέτ Α', Μουσταφᾶ Α' καὶ Ὀσμάν Β' ἦτοι μετὰ τὸ 1574—1622 ἐκ τῶν ἐξ Βεζυρῶν ὁ Νασσοῦ πασᾶς ἦτο υἱὸς Ἕλληνας ἱερέως. Ἐπὶ Μουράτ Δ', 1623—1640, Μέγας Βεζύρης ὑπῆρξεν ὁ Ἕλληνας Ροῦμ Μεχμέτ πασᾶς. Ἐπὶ Μεχμέτ Α', 1648, μέχρις Ἀχμέτ τοῦ Γ' 1770, κατεῖχον τὴν Μεγάλην Βεζυρίαν πέντε κατὰ σειράν ἐκ τῆς οἰκογενείας Κιοπροῦλῆ. Καὶ ὁ μὲν πρῶτος Κιοπροῦλῆ ἦτο ἐκ γενετῆς Ἕλληνας Χριστιανὸς ἐκ Πόντου, οἱ δὲ ἄλλοι τέσσαρες διάδοχοί του ἦσαν υἱοὶ του καὶ ἔγγονοὶ του. Καὶ μετὰ τοὺς Κιοπροῦλῆ οἱ διαδεχθέντες αὐτοὺς μεγάλοι Βεζύροι Δαμάτ Χασάν πασᾶς, Τσόρλουλου Ἀλῆ πασᾶς (Θοῤῥε Τυρολοῖτης) καὶ ὁ Τοπάλ (χωλὸς) Ὀσμάν πασᾶς ἦσαν ἐπίσης Ἕλληνες· ὁ πρῶτος καὶ Γ' Πελοποννήσιοι, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Παρεκτός δὲ τῶν μεγάλων Βεζυρῶν, οἱ ὁποῖοι ἤσκουν τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, καὶ οἱ στρατηγοί, πού ἔκαμαν τὰς μεγάλας κατακτήσεις, δὲν ἦσαν Τοῦρκοι, ἀλλὰ προήρχοντο ἐκ Χριστιανῶν ἐξισλαμισμένων. Ἐπίσης οἱ διασημότεροι ναύαρχοι τοῦ Ὀθωμανικοῦ στόλου, ὡς ὁ περιώνυμος Βαρβαρόσας Χαϊρεδδίν καὶ ὁ Σαλῆ πασᾶς καὶ ὁ Τουρκοῦτ Ρεῖζ πασᾶς ὑπῆρξαν Ἕλληνες ἐξωμόται.

Ὁ ἐκούσιος (θεληματικός) ἐξισλαμισμὸς προήρχετο καὶ ἀπὸ ἄλλα αἰτία συμφεροντολογικά. Πλούσιοι Ἕλληνες, ἀλλὰ λάτραι τοῦ πλούτου καὶ τοῦ χρήματος καὶ μὲ ἀσθενὲς τὸ φυλετικὸν καὶ θρησκευτικὸν αἶσθημα, διὰ νὰ περισώσουν, τὰς ἐκτεταμένας γαίας των ἢ τὰ ἀστικά των κτήματα ἀπὸ τὸν σφετερισμὸν Τοῦρκων, ἐξεδήλουν τὴν πρόθεσιν νὰ ἐξισλαμισθῶσιν. Ἄλλοι μὴ ἔχοντες περιουσίαν καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ ἀποκτήσουν, ἢ ἔχοντες ὀλίγην καὶ ἐπιθυμοῦντες νὰ τὴν ἀυξήσουν εἰς βάρος ὅμως τῶν ὁμοφύλων των ἢ καὶ τῶν συγγενῶν των ἐξεδήλουν τὴν πρόθεσιν νὰ ἀλλαξοπιστήσουν, ἀσπαζόμενοι τὸν μουσουλμανισμὸν. Ἄλλοι ἐκ φιλοδοξίας ἀπλῆς καὶ ἐγωϊσμοῦ, διὰ νὰ ἠμποροῦν νὰ ἐπιβάλλωνται εἰς τοὺς κατοίκους τοῦ τόπου των, νὰ διευθύνωσι κατὰ τὸ δοκοῦν τὰς ἐκεῖ ὑποθέσεις καὶ νὰ ἔχωσι τὴν ὑποστήριξιν τῶν διοικητικῶν καὶ στρατιωτικῶν ἀρχῶν. Ἄλλοι διότι συνεδέοντο μὲ διαφόρους Τοῦρκους μὲ φιλικὰς σχέσεις πρὸς ἐξασφάλισιν οἰκονομικῶν συμφερόντων. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐθεώρουν ἱερὸν καθή-

κον των να προπαγανδίζουν τὸ θρήσκευμα μεταξύ τῶν Χριστιανῶν. Καὶ ὅταν ἡ οἰκειότης μεταξύ Τούρκου καὶ Χριστιανοῦ καὶ μάλιστα σοβαροῦ ἀνθρώπου, ἠΰξανε, ὁ Τούρκος ἐν καταλλήλῳ στιγμή ἔλεγεν εἰς τὸν Χριστιανὸν ἰδιαιτέρως: «Σὺ τόσον νουνεχὴς καὶ σοβαρὸς ἄνθρωπος, ὅπως σὲ ἔκαμεν ὁ Θεός, εἶναι κριμα νὰ μὴ εἶσαι Μουσουλμάνος». Τοῦτο ἦτο ἓνα ἐλαφρὸν κέντημα βελόνης, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ καὶ νὰ σκεφθῆς. Ἄλλ' ὁ τοιοῦτος Χριστιανὸς σκεπτόμενος τὴν σημασίαν τῆς πρὸς αὐτὸν ἐκτοξευθείσης φράσεως ὑπὸ Τούρκου, κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἐπεβάλλετο πλέον εἰς αὐτὸν χάριν τῆς σωτηρίας του νὰ ἀσπασθῆ τὸν Ἰσλαμισμὸν διότι ἂν ἔδειχεν ἀδιαφορίαν, ἡ βελὸν ἢ μετεβάλλετο εἰς μάχαιρον ἢ πέλεκυν καὶ τὸ βελονκέντημα θὰ ἐγένετο πλήγμα θανατηφόρον, διότι ὁ τοιοῦτος ἄνθρωπος θὰ ἔθεωρεῖτο ὡς περιφρονητὴς τῆς θρησκείας τοῦ Προφήτου καὶ ἐπομένως ἀνάξιος νὰ ζῆ ἐπὶ τῆς γῆς καὶ μάλιστα μέσα εἰς τὸ Κράτος τοῦ Σουλτάνου, ἄρα τὸν ἀνέμενε θάνατος ἀφρευκτος. Καὶ οἱ τοιοῦτοι μὲν ἐξιλαμίζοντο δῆθεν προσωρινῶς πρὸς ἐξοικονόμησιν τῆς κακῆς καταστάσεως, ἦσαν δὲ ἔτοιμοι νὰ ἐγκαταλείψουν τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ νὰ ἐπανέλθουν πάλιν εἰς τὸ πάτριον θρήσκευμα εἰς εὐνοϊκὴν περίστασιν, διότι πάντοτε ἠλπίζον ὅτι οἱ Τούρκοι πάντως θὰ ἐκδιωχθῶσιν ἐκ τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' οἱ χρόνοι παρήρχοντο, αἱ γενεαὶ διεδέχοντο ἢ μία τὴν ἄλλην καὶ τὰ τέκνα των καὶ οἱ ἀπόγονοὶ των ἐγεννῶντο καὶ ἀνετρέφοντο ὡς γνήσιοι Μουσουλμάνοι, διότι ἡ ἐξουσία τῆς Τουρκίας διαιωνίζετο. Ἄλλοι πάλιν εἰς μέρη, πού εὐρίσκοντο καὶ Ἕλληνες καὶ Τούρκοι κάτοικοι πόλεων ἢ χωριῶν ἐνεπλέκοντο εἰς ξρωτικὰς περιπετείας. Πολλοὶ Χριστιανὰ ἠγάπων ἢ ἠγαπῶντο ὑπὸ Τούρκων· αὐταὶ διὰ νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ των ἐξιλαμίζοντο. Καὶ τὸ τοιοῦτον συνέβαινε συχνότατα· ἐὰν δὲ Χριστιανὸς ἄρσιν ἠγάπα ἢ ἠγαπάτο ὑπὸ Ὀθωμανίδος ἢ ἔπρεπε νὰ ἐξιλαμισθῆ καὶ νὰ τὴν νυμφευθῆ, ἢ ἐν περιπτώσει ἀρνήσεώς του ἐφρονεῖτο, διότι δὲν ἐπιτρέπεται Μουσουλμανὶς νὰ συζευχθῆ Χριστιανόν.

Ἄλλοι, διότι κατεδικάζοντο εἰς θάνατον, καὶ διὰ νὰ ἀπαλλαγῶσιν ἐξιλαμίζοντο. Τῶν κατηγοριῶν τούτων ὁ ἐξιλαμισμὸς λέγεται καὶ **σποραδικός**, διότι ἀφορᾷ ἄτομα μόνον.

ΚΕΦ. 19.— ΟΜΑΔΙΚΟΣ ΕΞΙΣΛΑΜΙΣΜΟΣ.

Πολλάκις ὁλόκληροι περιοχαὶ χριστιανικαὶ προσήρχοντο εἰς τὸν μουσουλμανισμὸν, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὰ δεινά, τὰ ὁποῖα ἔπασχον ἀπὸ τοὺς δυνάστας. Εἰς τοῦτο οἱ Τούρκοι ἐμμήθησαν τοὺς Ἀραβας, οἱ ὁποῖοι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου εἶχαν ἐξιλαμίσει τοὺς Σύρους, Μεσοποταμίους, Αἰγυπτίους καὶ Βορειοαφρικανούς. Οἱ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἰθύνοντες Ὀθωμανοὶ οὐδέποτε ἐξήλεγον τὴν συμπεριφορὰν πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῶν πολιτῶν ἢ στρατιωτικῶν ἀντιπροσώπων των εἰς τὰ μακρὰν τῆς Κωνσταν-

τινουπόλεως τμήματα. Κάθε διοικητής μεγάλου ἢ μικροῦ τμήματος ἐξήσκει τὴν ἐξουσίαν ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν ὡς ἀπόλυτος κύριος, ὡς Σουλτάνος. Πολλοὶ δὲ ἐκ τούτων, νομίζοντας ἱερὸν καθήκον των νὰ ἐκλύωσιν εἰς τὸν Μουσουλμανισμὸν ὅσον τὸ δυνατὸν πλειοτέρους Χριστιανούς, ὑπέβαλλον ἀνεκδιηγήτους δυσκολίας εἰς τὴν ζωὴν, ὥστε νὰ ἀναγκασθῶσι νὰ ζητήσωσι μόνοι των τὴν προτέλευσίν των εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν. Καὶ ταῦτα, διὰ νὰ φυλάττωνται οἱ τύποι καὶ νὰ φαίνεται ὅτι ὁ ἐξισλαμισμὸς γίνεται ἐκούσιος καὶ ὄχι βίαιος, διότι οἱ Χριστιανοὶ ἐκδηλώνουν τὴν θέλησίν των. Ἐν Θράκῃ τὸ σύστημα τοῦ ἡμαδικοῦ ἐξισλαμισμοῦ, ἐγένετο, ὡς φαίνεται, εἰς τοὺς ὄρεινους καὶ ἀμαθεῖς κατοίκους τῆς Ροδόπης, τοὺς σημερινούς Πομάκους, οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, ἐξελληνισθέντες καὶ ἐχριστιανισθέντες ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν.

Τοιαύτη μέθοδος ἐξισλαμισμοῦ εἶχεν ἐμφανισθῆ καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν εἰς τὰ παρὰ τὴν Κοζάνην χωρία, ὅπου ἔζων οἱ λεγόμενοι Βαλαάδες, οἱ ὁποῖοι ὡς γλώσσαν μητρικὴν των εἶχον τὴν Ἑλληνικὴν, εἰς τὴν Τουρκικὴν δὲ ἐξέφραζον μόνον τὸν ὄρκον των μὲ τὸ «Βάλλαχι» = μὰ τὸν Θεόν. Ἐπίσης εἰς τὴν Ἀλβανίαν, εἰς μεγάλην κλίμακα, καὶ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν τοσαύτη ἦτο ἡ προσέλευσις εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἕνεκα τοῦ προηγουμένου αἰτίου, ὥστε ἡ κατήχησις δὲν προέφθανε νὰ γίνῃ. Ἀπὸ τὸ 1620—1650, ὁ Χριστιανικὸς πληθυσμὸς Ἀλβανικοῦ τινος τμήματος, ἐπὶ 350 χιλιάδων, αἱ 300 χιλιάδες ἐξισλαμίσθησαν. Διὰ τοῦτο ὁ Βίτσης, ὁ καθολικὸς Ἐπίσκοπος Ἀντιβάρεως, ἔλεγεν ὅτι ἐντὸς δέκα ἐτῶν οἱ Ἀλβανοὶ ἴσως θὰ εἶναι ὅλοι Μουσουλμάνοι. Κατὰ τὸ 1625 ὁ Ἰταλὸς περιηγητὴς Μοντεαλβάνις ἐβεβαίωνε περὶ τῶν Ἀλβανῶν ὅτι ὁ μὲν ἔχει τὸν υἱὸν τοῦ Μουσουλμάνου, ὁ δὲ, τὸν ἀδελφόν του, ὁ δὲ, τὸν πατέρα του, ὁ δὲ, τὸν γαμβρόν του ἢ ἄλλον συγγενῆ του. Ὁ δὲ Γερμανὸς Ἰωσήφ Ριχάρδος Μέιερν, περὶ τὸ 1690, ἐξέφραζε φόβους μήπως ὁ Χριστιανισμὸς ἐκλείψει ὅλως διόλου ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴν Τουρκίαν. Ὁ ἐκτουρκισμὸς ἐπροχώρει τοσοῦτον ραγδαίως, ὥστε καὶ αὐτὴ ἡ Πύλη ἤρχισε νὰ ἀνησυχῆ, ἀναλογιζομένη, μήπως ἐκλείψουν οἱ μὴ Μουσουλμάνοι, οἵτινες ἐπλήρωνον τοὺς φόρους. Ἐνεκα δὲ τούτου ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ τοῦ Β' (1691—1695) ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βεζύρου Χουσεῖν Κιοπρουλῆ τὸ λεγόμενον «Νιζάμι-Τζεδιδ» ἦτοι νέον σύστημα ἢ μᾶλλον νέος νόμος. Μὲ τὸν νόμον τοῦτον ἐκανονίσθη ἡπιώτερον πολίτευμα πρὸς τοὺς ραγιάδες. Ὅτε δὲ περὶ τὸ 1750 ἐνεφανίσθη ὡς ἰσχυρὸν κράτος ἡ Ρωσία καὶ ἐκήρυξεν ἑαυτὴν προστάτιδα τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς, τῶν ζώντων ἐντὸς τοῦ Ὀθωμανικοῦ Κράτους, ἀνεστάλη τὸ κακὸν τοῦ ἐξισλαμισμοῦ διότι οἱ Χριστιανοὶ ἤρχισαν νὰ ἐλπίζουν εἰς ἀπολύτρωσίν των. Ἄλλοι δὲ, κατόπιν παρακλήσεων πρὸς τὸν Θεὸν καὶ τοὺς Ἁγίους, ἵνα τοὺς σώσουν ἀπὸ τὴν στυγερὰν δολοφονίαν τῶν Τούρκων, ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι ἡ σωτηρία δὲν ἐγένετο ὡς διὰ θαύματος,

ἀπηλπίζοντο· ἐσχημάτιζαν τὴν ἰδέαν ὅτι ὁ Θεὸς τοὺς μὲν Χριστιανοὺς ἐγκατέλειπεν, ἀγαπᾷ δὲ τοὺς Μουσουλμάνους, καὶ προσήρχοντο ἄθροοί εἰς τὸν ἔξιλαμισμὸν. Ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Ἄώου ποταμοῦ πρὸς ἀνατολὰς τῆς Πρεμετῆς, ὅπου 36 χωρία, ἀφοῦ ἐνήστευσαν καὶ ἐγκρατεύθησαν καθ' ὅλην τὴν Μεγάλην Τεσσαρακοστὴν παρακαλοῦντες τὸν Θεὸν νὰ τοὺς σώσῃ, καὶ μὴ εὐρόντες τὴν σωτηρίαν των, προσῆλθον εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν ἄθροῶς σὺν γυναῖξί καὶ τέκνοις, ἀνήμερα τοῦ Πάσχα κατὰ τὸ 1760. Τὰ χωρία ταῦτα ὀνομάζονται Καραμουρατάδες.

ΚΕΦ. 20.—ΑΙΤΙΟΝ ἘΛΑΤΤΩΣΕΩΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΘΡΑΚΩΝ ΥΠΗΡΞΕ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΗΜΙΑ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ.

Τὸ κυριώτερον αἴτιον τῆς ἔλαττώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ εἰς τὰς ἀπ' αἰῶνων κατοικουμένας Ἑλληνικὰς χώρας ὑπῆρξεν, ὡς εἶδομεν, ἡ διὰ διαφόρων μέσων μετὰστασις εἰς τὸν Ἰσλαμισμὸν. Ἄλλ' οὐκ ὀλίγον συνετέλεσε καὶ ἡ μεγάλη ἀποδημία τῶν Ἑλλήνων εἰς ἄλλας Χριστιανικὰς χώρας. Εἰς τὴν περίπτωσιν δὲ αὐτὴν εἶχε καὶ ἡ Θράκη σπουδαῖον κλῆρον. Διότι αὐτὴ ἡ κεφαλὴ τοῦ Θρακικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἡ ἑξαισία πόλις, ἡ κειμένη εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Θράκης, ἡ Κωνσταντινούπολις, ἐνῶ καὶ ἐπὶ τῆς τελευταίας δυναστείας τῶν Παλαιολόγων ἠρίθμει ἄνω τῶν πεντακοσίων χιλιάδων ψυχῶν, ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεως ὅμως τῶν Τούρκων καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως αὐτῶν ἐπὶ τῆς Θράκης μετ' ἔδραν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἤρριξεν ἡ ἀποδημία εἰς τοιοῦτον βαθμὸν, ὥστε κατὰ τὴν πολιορκίαν ὑπὸ Μωάμεθ εὐρίσκοντο περίπου μόνον ὀγδοήκοντα χιλιάδες (80) πληθυσμοῦ ἥτοι μόλις τὸ $\frac{1}{6}$ τοῦ προηγουμένου. Τὰ δὲ $\frac{5}{6}$ εἶχον ἀποδημήσει πρὸ τῆς πολιορκίας, διότι ὑπωπτεύοντο τὸ μοιραῖον τέλος.

Ἐκεῖνο πού συνέβη μετ' τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἔγινε καὶ μετ' τὴν λοιπὴν Θράκην, καὶ ἰδίως μετ' τοὺς κατοίκους τῶν παραλίων. Παράλια ἡ Θράκη ἔχει, ὡς γνωστὸν λίαν ἐκτεταμένα ἀπὸ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νέστου μέχρι τῶν βορείων ἀκτῶν τῆς Μαύρης Θαλάσσης. Ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ παράλια, τὰ ἐν τῷ Αἰγαίῳ, Ἑλλησπόντῳ, Προποντίδι, Βοσπόρῳ καὶ Εὐξείνῳ Πόντῳ πλήθη πολλὰ εἶχον ἀρχίσει νὰ ἐκπατρίζωνται ἀπὸ τῆς κατακτήσεως τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Τούρκων πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὡς καὶ μετ' αὐτὴν. Διότι διὰ τοὺς παραλίους τούτους κατοίκους τῆς Θράκης ἡ φυγὴ ἦτο πολὺ εὐκόλος. Εἰσῆρχοντο εἰς πλοῖα ἐγγώρια ἢ καὶ ξένα καὶ ἀπεδήμουν ἄλλοι μὲν μετ' τὰς οἰκογενείας των, ἄλλοι δὲ μόνοι των. Οἱ νέοι πρὸ πάντων, πού δὲν ἐδεσμεύοντο μετ' οἰκογενειακὰς ὑποχρεώσεις, σωρηδὸν ἀπεδήμουν. Διότι εἶχεν ὁ κόσμος οὗτος τρομοκρατηθῆ ἀπὸ τὸ παιδομάζωμα, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς λεηλασίας καὶ τὰς ἀτιμώσεις. Τὸ δὲ χεῖριστον διὰ τὸ ἔθνος ἦτο, τὸ ὅτι αὐτοὶ οἱ ἀποδημοῦντες, πού ἀπετέλουν τὴν καλλιτέραν μερίδα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὡς μᾶλλον προηγμένοι καὶ εὐφυέστεροι ἔφευγον ἀπὸ τὰ πα-

τρῶα χῶματα ἀνεπιστρεπτεῖ, διότι μὲ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχασαν πλέον πᾶσαν ἐλπίδα ἐπιστροφῆς εἰς τὴν πατρίδα των. Ὡς ἐκ τούτου ἐπολιτογραφοῦντο εἰς τὰς χῶρας, ποὺ κατέφευγον, ἐσχημάτιζαν ἐκεῖ οἰκογενεῖας, ἀφωμοιοῦντο καὶ ἔμενον διὰ παντὸς πρὸς μεγάλην ἐθνικὴν ἀπώλειαν. Καὶ ἡ τοιαύτη διαρροὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἡ ἀφομοίωσις πρὸς τοὺς ξένους διήρκησεν ἐπὶ τρεῖς περίου αἰῶνας μετὰ τὴν πτῶσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἄλλ' ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ δεκάτου ὀγδόου αἰῶνος (1750) ἤρχισε νὰ μεταβάλλεται τὸ πνεῦμα τῶν ἀποδημούντων καὶ ἔπαυσεν ἡ ἀνάγκη τῆς ἀφομοιώσεως, ὡς θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΚΕΦ. 21.—ΕΛΑΤΤΩΣΙΣ ΤΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΑΠΟ ΕΠΙΔΗΜΙΑΣ.

Ἐπὶ Τουρκοκρατίας, κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἄλλη μάλιστα τῶν πληθυσμῶν ἦσαν καὶ οἱ συχνοὶ θάνατοι ἀπὸ ἐπιδημικὰς ἀσθενείας (θανατικὰ ὀνομαζόμενα). Πανώλης, χολέρα, εὐφλογία, τῦφος κλπ., ἐνσκήπτοντα κατὰ διάφορα χρονικὰ διαστήματα, ἔκαμνον θραῦσιν καὶ ἔστελλον εἰς τὸν Ἄδην πλείστους ἀνθρώπους. Ἡ ἰατρικὴ ἐπιστήμη τότε δὲν εἶχεν ἐφεύρει οὔτε τὰς μεθόδους τῆς προλήψεως τῶν τοιούτων τρομερῶν ἀσθενειῶν, οὔτε τὰ κατάλληλα φάρμακα πρὸς καταπολέμησίν των. Εἰς τὴν Τουρκίαν, ὡς καὶ εἰς τὰ περισσότερον κᾶπως πολιτισμένα Εὐρωπαϊκὰ κράτη δὲν ὑπῆρχον οὔτε λοιμοκαθαρτήρια (καραντίνα), οὔτε ἰατρικὰ Ἴνστιτούτα πρὸς ἐφεύρῃσιν ὁρῶν καὶ φαρμάκων, οὔτε ἰατροὶ εἰδικοὶ διὰ τὰς διαφόρους ἀσθενείας, ἢ ἄλλα μέσα, ὡς εἶναι σήμερον, πρὸς καταπολέμησιν καὶ ἐξάλειψιν τῶν ἐπιδημιῶν. Διότι ἄγνωστα ἦσαν τὰ μικρόβια, τὰ μικροβιολογικὰ ἐργαστήρια καὶ ἡ νοσοκομειακὴ νοσηλεία. Ἄλλως τε οἱ Τούρκοι ὡς λαὸς ἀφωσιωμένος εἰς τὸ Κοράνιον καὶ προσπαθοῦντες νὰ μορφώσουν ζωὴν κατὰ τὰς ρήτρας αὐτοῦ, ἦσαν τελείως μοιρολάτραι. Ἐπρέσβενον ὅτι πᾶσα ἀσθένεια προήρχετο κατὰ θεῖαν θέλησιν διὰ νὰ θανατώσῃ ὅσους ἔχει ἀποφασίσει ὁ Ἄλλάχ νὰ ἀποθάνωσιν. Πᾶς δέ, ὅστις προσπαθεῖ νὰ καταπολεμήσῃ τὴν ἀσθένειαν, ἀντιστρατεύεται εἰς τὸ θέλημα τοῦ Ἄλλάχ. Ὅσάκις λοιπὸν ἐνέσκηπτον αἱ τρομεραὶ αὗται ἐπιδημίαι, πολλῶν πόλεων οἱ κάτοικοι ἤραιοῦντο ἔνεκα τῶν πολλῶν θανάτων, χωρὶα δὲ τινὰ ἤρημοῦντο τελείως καὶ ἀπέθνησκον οἱ κάτοικοι. Ἄλλ' αἱ θανατηφόροι αὗται ἀσθένειαι, προσέβαλλον πάντας, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκευματος. Κατὰ τὴν νοοτροπίαν τῶν Τούρκων πᾶς ἀποθνήσκων, ἐχάνετο κατὰ θεῖαν ἀπόφασιν, ἐπομένως ματαία θὰ ἀπέβαινε πᾶσα προσπάθεια πρὸς διάσωσιν καὶ ὡς ἀντιστρατευομένη εἰς τὴν θέλησιν τοῦ Θεοῦ (ἔτζὲλ-γκελι = τὸ μοιραῖον ἔφθασεν).

ΚΕΦ. 22.—ΟΙ ΔΙΑΔΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΕΣ
ΤΟΥ ΟΘΩΜΑΝΙΚΟΥ ΚΡΑΤΟΥΣ.—ΒΑΓΙΑΖΗΤ Ο Β΄
(1481—1512).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ, διεδέχθη τοῦτον ὁ υἱὸς του Βαγιαζήτ ὁ Β΄, ἔξακολουθήσας τὸ κατακτητικὸν ἔργον τοῦ πατρὸς του Ὁ πατὴρ του ἀπέθανεν, ἐνῶ ἤτοιμάζετο προφανῶς νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς Αἰγύπτου, τῆς ὁποίας ὁ Χαλίφης προσέβαλλε δικαιώματα ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ Κιλικίας. Ὑπερήπιζε δὲ τότε τὸ Χαλιφάτον τῆς Αἰγύπτου ὁ στρατὸς τῶν Μαμελούκων, ὅστις ἦτο λαὸς σύμμικτος ἐκ Τουρανικῶν καὶ Σλαβικῶν γενεῶν. Κατόκει δὲ τὴν μεταξὺ Κασπίας καὶ Εὐξείνου Πόντου χώραν. Ἦσαν μία μοῖρα τυχοδιωκτῶν. Εὐκίνητοι, εὐλόγιστοι, φιλόδοξοι καὶ φιλοπόλεμοι, ὁμόφυλοι τῶν Κιρκασίων καὶ κατ' ἄλλους ἀπόγονοι τῶν κατὰ τοῦ Βυζαντινοῦ Κράτους ἐπιδραμόντων ἄλλοτε Κομάνων, οἵτινες ἀπελθόντες εἰς Ἀσίαν, ἐξισλαμίσθησαν καὶ προσῆλθον ὡς μισθοφόροι εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Χαλιφάτου τῶν Αἰγυπτίων. Κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἡ Χαλιφεία ἀπὸ Βαγδάτης εἶχε περιέλθει εἰς τοὺς Αἰγυπτίους Σουλτάνους, γόνους τῶν Ἀββασιδῶν. Προσέτι ἐπολέμησε τοὺς Ἰωαννίτας ἰπλότας τῆς Ρόδου, ἀλλ' ἀπέτυχεν. Ἐπίσης ἐπολέμησε τοὺς Βενετοὺς καὶ Οὐγγυροὺς. Βασιλεύοντος τοῦ Βαγιαζήτ Β΄ ἔγιναν πολλαὶ ἐπαναστάσεις καὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι μετὰ τῶν υἱῶν του διὰ τὴν διαδοχὴν τοῦ θρόνου μετὰ πολλῶν φόνων, λεηλασιῶν καὶ σφαγῶν. Αἱ εἰσβολαὶ τῶν Τούρκων εἰς τὰς ἐχθρικὰς χώρας ἀπεβαινον θεωμηνία, σφαγαὶ δέ, ἀτιμώσεις καὶ ἀνεκδιήγητα βασανιστήρια ἐπεβάλλοντο εἰς τοὺς ἐχθροὺς. Περὶ τὰ τέλη τοῦ βίου του ἐπανεστάτησε κατ' αὐτοῦ ὁ υἱὸς του Σελήμ, διοικητὴς Τραπεζοῦντος καὶ ἐπῆλθε κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν διαδοχὴν ὑπὸ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀχμέτ, προσεταιρισθεὶς τοὺς Γενητσάρους, οἱ ὅποιοι ἐπανεσιάτησαν, ἠνάγκασε δὲ τὸν πατέρα του Βαγιαζήτ νὰ παραιτηθῆ, τὸ 1512. Ὁ Βαγιαζήτ, πορευόμενος εἰς τὸν τόπον τῆς γεννήσεώς του (Διδυμότειχον) διὰ νὰ διανύσῃ τὰ τελευταῖα τοῦ βίου του, ἐδηλητηριάσθη καθ' ὁδὸν ὑπὸ συνοδοῦ του Ἑβραίου ἱατροῦ κατὰ διαταγὴν τοῦ υἱοῦ του Σελήμ.

ΚΕΦ. 23.—ΣΕΛΗΜ Ο Α΄ (1512—1520).

Οὗτος κατέλαβε τὸν θρόνον δι' ἐπαναστάσεως κατὰ τοῦ πατρὸς του, ὃν ἐδηλητηρίασεν. Ἦτο σκληρὸς, δι' αὐτὸ δὲ ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν Τούρκων, Γιαβούζ. Φανακώτατος καὶ θρησκόληπτος, διέταξε τὸν θάνατον πάντων τῶν ἐν τῷ κράτει Περσῶν καὶ λοιπῶν Σχιϊτῶν (1), ὡς αἱρετικῶν Μουσουλμάνων.

(1). Οἱ Μουσουλμάνοι διαιροῦνται εἰς δύο μεγάλας αἱρέσεις, τοὺς Σουνίτας

Ἅ ἔπι κρεμασθεὶς κίνδυνος τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ Σελήμ.

Ἅ Γ'ιαβοῦζ Σελήμ Α' μετὴν μεγάλην θρησκοληψίαν καὶ τὸν σφοδρὸν τοῦ φανατισμοῦ ἐπεθύμησε νὰ ἴδῃ ὅλους τοὺς ὑπηκόους τοῦ Μουσουλμάνους. Διὰ τοῦτο ἐκάλεσε παρ' ἑαυτοῦ τὸν Σεῖχουλισλάμη Τζεμαλή καὶ ἐπρόβαλε πρὸς αὐτὸν τὴν κατωτέρω τρομερὰν ἐρώτησιν: «Τί ἐκ τῶν δύο εἶναι εὐαρεστότερον εἰς τὸν Θεόν. Νὰ κατακτήσωμεν τὸν κόσμον ἢ νὰ ἐξισλαμίσωμεν αὐτόν;» Ἅ Σεῖχουλισλάμης Τζεμαλή ἔμεινε κατάπληκτος, καὶ ἐσκέφθη ὡς ἐξῆς: «Ἐὰν εἶπω ὡς εὐαρεστότερον τὸ πρῶτον, θὰ κηρύξῃ πολέμους πρὸς ὅλα τὰ ἔθνη καὶ θὰ ἀναγκάσῃ τοὺς ἡγεμόνας τοῦ κόσμου νὰ ἐνωθοῦν ἐναντίον μας καὶ ἀσφαλῶς θὰ καταστραφῶμεν, διὰ τοῦτο θεαρεστότερον εἶναι νὰ ἐξισλαμίσωμεν τὸν κόσμον». Ἅναχωρήσας ὁμως ἀπὸ τὰ ἀνάκτορα, ἐπορεύθη πρὸς τὸν μέγαν Βεζύρη Πιρὶ πασάν, ἄνδρα σώφρονα καὶ λογικὸν καὶ ἐσκέφθησαν ὅτι ὁ ἐξισλαμισμὸς θὰ ἀρχίσῃ ἀπὸ τοὺς ἐν τῷ κράτει Χριστιανούς, ἀλλ' ὅτι τὸ τοιοῦτον πρέπει πάσῃ δυνάμει νὰ προληφθῇ ὡς ἐπιζήμιον εἰς τὸν Ὀθωμανισμὸν. Τότε ἐκ συμφώνου οἱ δύο ἄνδρες μυστικῶς ἐμήνυσαν τὸν Πατριάρχην Θεόληπτον ἢ κατ' ἄλλους Ἱερεμίαν τὸν Β' ὅτι, ἐὰν προσκληθῇ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐρωτηθῇ τί θὰ προτιμήσουν οἱ Χριστιανοί, τὸν ἐξισλαμισμὸν ἢ τὴν ἀποκεφάλισίν των, νὰ προσπαθῆσιν νὰ κερδίσῃ καιρὸν. Καὶ πράγματι, ὅτε ὁ Πατριάρχης προσεκλήθη καὶ ἠρωτήθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου, ὡς προειδοποιημένος, ἀπήντησεν ὅτι πρέπει νὰ δοθῇ εἰς αὐτὸν προθεσμία τοῦλάχιστον δύο μηνῶν, διὰ νὰ ἀναφέρῃ τὸ ζήτημα πρὸς τοὺς Ἐκκλησιαστικὸς ἄρχοντας ἐκάστης ἐπαρχίας, οὗτοι θὰ ἐρωτήσουν τοὺς Χριστιανούς τῆς ἐπαρχίας των καὶ νὰ λάβουν τὴν γνώμην αὐτῶν διὰ τὴν προτίμησιν τοῦ ἐξισλαμισμοῦ ἢ τῆς σφαγῆς των. Ἅ λογικωτάτη αὕτη ἀπάντησις, σύμφωνος ἄλλως τε μετὰ τὰ θέσμιμα τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, ἐγένετο δεκτὴ ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. Ἐν τῷ μεταξύ ὁ Τζεμαλή Σεῖχουλισλάμ (ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς τοῦ Ἰσλάμ, ὅστις ἐθεωρεῖτο ἀλάνθαστος ἐρμηνευτὴς τοῦ Κορανίου, ἐξέδιδε τοὺς φετιφάδες δηλ. τὰς ρήτρας τοῦ Ἱεροῦ Κορανίου), εὔρε καιρὸν νὰ παραστήσῃ εἰς τὸν Σουλτάνον, ὅτι ὁ σκοπὸς περὶ ἐξισλαμίσεως τῶν Χριστιανῶν παρὰ

καὶ τοὺς Σχιῖτας. Ἐκ τούτων οἱ Σουνῖται θεωροῦνται ὡς ὀρθόδοξοι Μουσουλμάνοι, διότι πλὴν τοῦ Κορανίου προσβέβουν καὶ τὴν ἱερὰν παράδοσιν (Σουνά) περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τοῦ Προφήτου, καὶ ὅτι νόμιμος διάδοχός του ἦτο ὁ πενθερός του Ἅμπουμπέκιρ (Ἅββάς=πατήρ), ἐκ τοῦ ὁποῖου κατὰγονται οἱ Χαλίφαι Ἅββασίδαι. Οἱ δὲ Σχιῖται πιστεύουν μόνον τὸ Κοράνιον καὶ ὅτι νόμιμος διάδοχος τοῦ Προφήτου ἦτο ὁ γαμβρός του, σύζυγος τῆς ἀσπίλου ἀδελφῆς τοῦ Προφήτου Φατουμά, Ἄλλῃς. Ἐνεκα τῆς διαφορᾶς αὐτῆς εἶχον διεξαχθῆ μεταξὺ τῶν Ἅράβων φοβεροὶ ἐμφύλιοι πόλεμοι Ἅββασιδῶν καὶ Ὀμεϊαδῶν. Οἱ Πέρσαι καὶ τινες ἄλλαι φυλαὶ ἀνήκουν εἰς τὴν αἵρεσιν τῶν Σχιῖτῶν. Οἱ Σχιῖται ἀνέμξαν καὶ πολλὰς δοξασίας καὶ ἔθιμα τῆς ἀρχαίας Ζωροαστρικῆς των Πυρολατρείας. Οἱ Ὀθωμανοὶ ὡς Σουνῖται ἐμίσουν τότε θανασίμως τοὺς Σχιῖτας.

τὴν θέλησίν των, ἦτο ἀπηγορευμένος ἀπὸ τὸ Ἱερὸν Κοράνιον, καὶ ὅτι ὁ ἔξισλαμισμὸς διὰ τοὺς Χριστιανοὺς καὶ τοὺς Ἑβραίους ἐπιτρέπεται μόνον μὲ τὴν κατήχησιν καὶ τὴν πειθῶ, διότι τὰ θρησκευόμενα ταῦτα προῆλθον ἐκ θείας ἀποκαλύψεως πρὸς τὸν Μωϋσῆν καὶ ἔπειτα πρὸς τὸν Ἰησοῦν (Χαζ. ρέτι Ἰσά), καὶ ὅτι μόνον εἰς τοὺς εἰδωλολάτρους ἐπιτρέπεται ὁ βίαιος ἔξισλαμισμὸς. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Μουσουλμανικὸν κράτος ἔχει ἀνάγκη ἀνθρώπων ὑποδοῦλων, διὰ νὰ ἐργάζωνται πρὸς συντήρησίν του, διὰ τοῦτο καὶ ὁ σοφώτατος πάππος του Μωάμεθ Β' ὁ Πορθητῆς προέβλεψε καὶ μὲ αὐτοκρατορικὸν Μπεράτ (Βασιλικὸν χρυσόβουλλον) παρεχώρησε τὰ προνόμια εἰς τὸν Πατριάρχην Γεννάδιον καὶ εἰς τὸ ἱερατεῖον τοῦ Ροῦμ Μιλλετί. Τὸ Μπεράτ δὲ τοῦτο περιελάμβανε τὰ ἑξῆς:

«Εἰς τὸν Ἐθνάρχην τῶν Ρωμαίων ἀνήκει ἡ ἀνωτάτη διοίκησις ὅλων τῶν Ναῶν καὶ Μοναστηρίων. Ὁ Πατριάρχης δύναται κατὰ τὴν κρίσιν του νὰ διορίζη Ἀρχιεπισκόπους καὶ Ἐπισκόπους, ἡ δὲ ὑψηλὴ Πύλη, μὲ τὴν πρότασιν τοῦ Πατριάρχου ἐκδίδει τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα Φιρμάνια. Ὁ Πατριάρχης εἶναι ὁ ἀνώτατος δικαστὴς ἀπάντων τῶν κληρικῶν. Ἐὰν κατηγορηθῇ Ἐπίσκοπός τις ἐνώπιον τῆς Πύλης, αὕτη δὲν δύναται νὰ συλλάβῃ ἢ νὰ κρίνῃ αὐτόν, εἰ μὴ μόνον μὲ τὴν συναίνεσιν τοῦ Πατριάρχου. Ἐπιτρέπεται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ἡ κατοχὴ ὅλων τῶν κτιρίων, τῶν ἀνέκαθεν προωρισμένων διὰ τὴν θεῖαν λατρείαν· τοιαῦτα νέα ὅμως κτίρια δὲν ἐπιτρέπεται νὰ οἰκοδομῶνται. Οὐδεὶς Χριστιανὸς δύναται νὰ ἐξαναγκασθῇ νὰ ἀσπασθῇ τὸν Ἰσλαμισμὸν. Προσέτι ἐπιτρέπεται εἰς τὸν Πατριάρχην δικαστικὴ καὶ διοικητικὴ ἐξουσία ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν. Εἰς αὐτὸν ἀνήκει ἀπολύτως πᾶσα κρίσις ἐπὶ ἐποθέσεων γάμων, προικῶν καὶ κληρονομιῶν ὡς καὶ πᾶσα κρίσις διαφορῶν, τὰς ὁποίας οἱ διάδικοι Χριστιανοὶ θὰ καθυποβάλλωσι πρὸς αὐτόν ἢ τοὺς ἀντιπροσώπους του εἰς τὰς ἐπαρχίας. Ἡ Ἐκκλησία δικαιούται νὰ φορολογῇ διὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ὅχι μόνον τὸν κληρὸν ἀλλὰ καὶ τοὺς λαϊκοὺς, καὶ νὰ συντηρῇ ἀστυνομικοὺς φύλακας. Ἡ Χριστιανικὴ Ἐκκλησία δικαιούται νὰ διατηρῇ τὰ κτήματα αὐτῆς, καὶ τὴν ἐλευθέραν αὐτῶν διαχείρισιν. Ὁ Πατριάρχης καὶ ὁ κληρὸς διὰ τὰ κτήματα ταῦτα εἶναι ἀφορολόγητοι. Ὁ δὲ Πατριάρχης ἐλεύθερος πάσης δόσεως. Πᾶς Χριστιανὸς ὑποχρεοῦται νὰ διαθέτῃ τὸ τρίτον τῆς ἀτομικῆς του περιουσίας ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας, αἱ δὲ τοιαῦτα διαθέτῃ καὶ εἶναι ἀναγκαστικῶς ἐκτελεσταί. Οἱ Ἐπίσκοποι δὲν δύναται νὰ κατηγορηθῶσιν, εἰμὴ ἐνώπιον τοῦ Διβανίου (Ἐπιφυλακίου τῶν Θρησκευμάτων), ἀλλὰ πάντοτε μὲ τὴν συγκατάθεσιν τοῦ Πατριάρχου» (1).

Ἐπειδὴ τὸ καθ'αὐτὸ Μπεράτ, τὸ δωρηθὲν ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ πρὸς

(1) Ὁμοίον λεπτομερὲς κείμενον «Φιρμάνια τῶν προνομίων», ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν 28ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν».

τὸν Γεννάδιον τὸν Σχολάριον εἶχε καὶ κατὰ μίαν πυρκαϊὰν τοῦ Πατριαρχείου (1515) ἐπὶ Σουλτάνου Βαγιαζήτ τοῦ Β', ἐζήτησεν οὗτος νὰ ἀποδειχθῆ διὰ μαρτύρων Μουσουλμάνων ἐνόρκως, εἰν πράγματι εἶχεν ἐπιδοθῆ ὑπὸ τοῦ πάππου του Πορθητοῦ τοιοῦτον Μπεράτ εἰς τὸν Πατριαρχὴν Γεννάδιον. Καὶ εὐρέθησαν δύο παλαιοὶ Γενήτσαροι ὑπέργηροι ἐκ τῆς φρουρᾶς τοῦ Πορθητοῦ, οἵτινες, ἀθρόντες ἐνώπιον τοῦ Σελήμ, ἐπιστοποίησαν ἐνόρκως, ὅτι ἦσαν παρόντες καὶ ἤκουσαν αὐτὸ ἀναγνωσθὲν καὶ μετὰ ταῦτα δοθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου Πορθητοῦ εἰς τὸν Πατριαρχὴν. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Σεΐχουλισλάμ Τζεμαλή καὶ τοῦ Μεγάλου Βεζύρη Πιρὶ πασᾶ ἀπετράπη ὁ σκοπὸς τοῦ Σουλτάνου Σελήμ Γιαβούζ, ὁ ὁποῖος, εἰν ἐξετελεῖτο, εἶναι δύσκολον νὰ ἀποφανθῶμεν, ὁποῖα θὰ ἦτο ἡ κατάστασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ σήμερον.

Κατακτήσεις τοῦ Σελήμ Α' Γιαβούζ.

Ὁ Σελήμ, ἀκολουθῶν τὸ κατακτητικὸν ἔργον τῶν προκατόχων του ἐπολέμησε τοὺς Πέρσας ἐν τῇ χώρᾳ των, τοὺς ἐνίκησε καὶ μεταξύ ἄλλων λαφύρων ἔλαβε καὶ τὸν βασιλικὸν θρόνον, ἔργον καλλιτεχνικώτατον ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, πεποικιλμένον διὰ πολυτιμοτάτων λίθων. Ἔστειλε τὸν Σινὰν πασᾶν κατὰ τῆς Ἀραβίας καὶ ἐγινε κύριος τῶν ἱερῶν τοῦ Μουσουλμανισμοῦ πόλεων Μέκκας καὶ Μεδίνας. Ἐκεῖ συνεκηρύχθη ὑπέρτης τῶν ἱερῶν πόλεων (Χαδὶμ οὐλχαρεμεῖν ἐς σεριφεῖν). Ἐπειτα ἠνάγκασε τὸν Χαλίφην τῆς Αἰγύπτου τὸν Ἀββασίδην Μουτεβεκὶλ νὰ παραιτηθῆ ἀπὸ τὸν τίτλον τοῦ Χαλίφου, (Χαλίφ = τοποτηρητής, διάδοχος τοῦ Προφήτου πολιτικός) καὶ νὰ μεταβιβάσῃ εἰς αὐτὸν τὴν Χαλιφείαν, προσέτι δὲ νὰ παραδώσῃ εἰς αὐτὸν τὰ ἐμβλήματα τῆς Χαλιφείας, ἦτοι τὸν ἱερὸν Μανδύαν τοῦ Προφήτου, τὴν Σημαίαν καὶ τὴν γενειάδα τοῦ Προφήτου. Ὅτε δὲ ἐπέτυχε ταῦτα ἔστειλαν πρὸς αὐτὸν οἱ κάτοικοι τῆς Μέκκας τὰς κλεῖδας τοῦ Κιααμπέ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Χαλιφεία ἀπὸ τοὺς Ἀββασίδας τῆς Βαγδάτης καὶ ἔπειτα τῆς Αἰγύπτου περιήλθεν εἰς τοὺς Ὀσμανίδας Σουλτάνους. Ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο ἐν Τυρολόῃ τῆς Θράκης καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῶν Ἰωαννιτῶν τῆς Ρόδου, ἀπέθανε τὸ 1520, ἀφήκας διάδοχον τὸν υἱὸν του Σουλεῦμάν. Ἡ ἀνσλήψις τῆς Χαλιφείας ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν Σουλτάνων προσέδωκε νέαν αἴγλην εἰς αὐτοὺς ἔναντι ὅλου τοῦ Μουσουλμανικοῦ κόσμου.

ΚΕΦ. 24.—ΣΟΥΛΕΪΎΜΑΝ Ο ΜΕΓΑΛΟΠΡΕΠΗΣ (1520—1566).

Ὁ διαδεχθεὶς τὸν πατέρα του Σελήμ, Σουλεῦμάν ὁ Μέγας ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπονομάζεται Κανουνοῦ = Νομοθέτης, ὑπὸ δὲ τῶν Εὐρωπαϊῶν καὶ ἰδίως τῶν Γάλλων Grand Seigneur, ἦτοι Μέγας Κύριος. Οἱ Χριστιανοὶ ἔσχον τὴν ἰδέαν ὅτι τὸν λέοντα πατέρα του διεδέχθη ἄκακον ἀρνίον. Ὑπῆρξεν ὅμως ὁ φιλοπολεμώτερος, τολμηρότερος καὶ ἱκανώτερος ὅλων τῶν

Σουλτάνων τοῦ Ὀθωμανισμοῦ, ἐνάμιλλος τοῦ Πορθητοῦ Μωάμεθ, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρότερος καὶ μεγαλοπρεπέστερος, ἔξ οὗ φέρεται καὶ τὸ ἐπίθετον Μεγαλοπρεπής. Διεπνέετο ἀπὸ τὸ κατακτητικὸν πνεῦμα τῶν προγόνων του. Καθ' ὅλην τὴν ζωὴν του εἶχεν ἐπιχειρήσει 13 μεγάλας ἐκστρατείας εἰς τε τὰς Εὐρωπαϊκὰς καὶ Ἀσιατικὰς χώρας καὶ προήλαυε παντοῦ νικηφόρος. Καὶ ἐν μὲν τῇ Ἀσίᾳ, κατανικήσας ἐπανειλημμένως τοὺς θεωρουμένους αἰρετικοὺς Πέρσας, ἐπεξέτεινε τὰ ὄρια τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους μέχρι τοῦ Περσικοῦ κόλπου, ὑπέταξε τὴν Ὑμενὴν διὰ τοῦ στρατηγοῦ καὶ μεγάλου Βεζύρου Σινᾶν πασᾶ. Προσέτι ἐνίκησε τοὺς ἡγεμόνας τῆς Ἀρμενίας, τῆς Βαγδάτης καὶ τοῦ Κανκᾶσου μέχρι καὶ τῆς Κασπίας Θαλάσσης. Διὰ τοῦ Σινᾶν πασᾶ καὶ τοῦ ναυάρχου Χαϊρεδδίν Βαρβαρόσα ἠναγκάσθη ὅλη ἡ βόρειος Ἀφρικὴ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Μεγάλου Κυρίου τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας. Μόλις εἶχε καταλάβει τὴν ἐξουσίαν προσέβαλε τὴν νῆσον Ρόδον μὲ 100 χιλ. Γενητῆσάρους ἔξ Ἀσίας καὶ πολὺν στόλον, μετὰ σφοδροτάτας δὲ ἐπιθέσεις καὶ ἀπώλειαν χιλιάδων ἀνδρῶν, οἱ Ἰωαννῖται ὑπέγραψαν συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας αὐτοὶ καὶ ὅσοι κάτοικοι ἠθέλησαν, ἀπῆλθον εἰς Κρήτην καὶ Μάλταν, ἡ δὲ Ρόδος ἐγκατελείφθη εἰς τοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ 15 χιλ. Γενήτσαροι παρὰ τὴν διαταγὴν δῆθεν τοῦ Σουλεῦμάν, εἰσώρμησαν εἰς τὴν πόλιν τῆς Ρόδου, διήρπασαν καὶ κατέστρεψαν τὰ πάντα κατὰ τὴν τότε συνθήκειαν. Τὸ 1525 ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Οὐγγαρίας, ὅπου εἰς τὴν Οὐγγρικὴν πεδιάδα τοῦ Μόχατς ἐν φονικωτάτῃ μάχῃ ἔπεσεν ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος καὶ οἱ εὐγενεῖς τῆς Οὐγγαρίας. Ἡ Βουδαπέστη παρεδόθη καὶ διώρισεν ὁ Σουλτάνος βασιλέα, τὸν Ζαπόλια, φόρου ὑποτελή. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Οὐγγαρίας προέβαλλε δικαίωματα ὁ Φερδινάνδος, ἀδελφὸς τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας, ὁ Σουλεῦμάν ἐπῆλθε κατὰ τῆς Βιέννης καὶ τὴν ἐπολιόρησεν. Ἀλλὰ μὴ δυνηθεὶς νὰ τὴν κυριεύσῃ ἀπεχώρησεν ἐκεῖθεν τὸ 1529. Ἀφοῦ δὲ εἶχεν ἐξασφαλίσαι τὰς ἐν Ἀσίᾳ κτήσεις καὶ εἰρήνευσε μὲ τοὺς Πέρσας, ἐστράφη πάλιν κατὰ τῆς Αὐστρογερμανίας. Συνεμάχησε μὲ τὸν βασιλέα τῆς Γαλλίας Φραγκίσκον τὸν Α' κατὰ τοῦ Αὐστρογερμανοῦ Αὐτοκράτορος Καρόλου τοῦ Ε' Ἰσπανοψ. βούργου. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Οὐγγαρία ἐπανεστάτησεν, ἐξεστράτευσε ἐκ νέου κατὰ τοῦ ὑποτελοῦς βασιλέως Σιγισμόνδου, υἱοῦ τοῦ Ζαπόλια, ἐπροχώρησε μέχρι τῆς Πράγας τῆς Βοημίας, ὅπου ὑπεγράφη ἡ εἰρήνη τὸ 1562. Ἀκολούθως ἐπῆλθε κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ ἐπολιόρησεν τὸ φρούριον Σιγκετβάρ, ἀλλ' ἀπέθανεν τὸ 1566. Ὁ Σουλεῦμάν ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Σουλτάνος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ συνάψας σχέσεις διπλωματικὰς καὶ συνθήκας μὲ τὰ κράτη τῆς Εὐρώπης, ἤτοι Αὐστρογερμανίαν, Οὐγγαρίαν, Βενετίαν καὶ Γαλλίαν. Ἀνεγνωρίσθη ἡ Τουρκία ὡς κράτος πλέον νόμιμον, ἐγκατέστησε πρεσβευτὰς εἰς τὰς Εὐρωπαϊκὰς αὐτὰς καὶ ἐδέχθη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν πρεσβείας τούτων τῶν κρατῶν. Ἐπὶ Σουλεῦμάν τοῦ Μεγάλου ἡ Ὀθωμα-

νική Αυτοκρατορία είχε λάβει τὴν μεγαλύτεραν τῆς ἑκτασιν, διότι 16 κράτη εἶχον καταλυθῆ ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν, ἵνα συμπτυχθῆ ἡ Μεγάλη Αυτοκρατορία. Τὰ νότια σύνορα αὐτῆς ἦσαν: Τὸ ὄρος Ἄτλας τῆς Ἀφρικῆς, ἡ ἔρημος Σαχάρα, τὸ Σουδάν, ὁ πορθμὸς τοῦ Ἄδεν (Βαβέλ-Μαντέβ), Ἰνδικὸς Ὠκεανός, Περσικὸς κόλπος. Βόρεια σύνορα: Καύκασος, Ἴσθμὸς τοῦ Περεκόπ (Κριμαίας), Πολωνία, Αὐστρογερμανία, Κροατία. Δυτικὰ σύνορα: Ἀδριατικὴ, Ἴόνιον Πέλαγος, καὶ Ἀνατολικά σύνορα: Αἱ Δυτικαὶ ἀκταὶ τοῦ Εὐξεινίου Πόντου, ἡ Μαύρη Θάλασσα, ὁ Βόσπορος, ἡ Προποντίς, ὁ Ἑλλησποντος καὶ τὸ Αἰγαῖον ἀπέβησαν θάλασσα ἑσωτερικαὶ τῆς Τουρκίας καὶ μόνον ἡ Κύπρος καὶ ἡ Κρήτη διετέλουν ἀκόμη εἰς τὴν ἔξουσίαν τῶν Βενετῶν, οἱ ὅποιοι ἐξεδιώχθησαν ἐκεῖθεν μεταγενεστέρως, ὡς θὰ ἴδωμεν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Σουλεῦμάν Κανουνού ἤρχισεν ἡ παρακμὴ καὶ ἡ κατάρσις τῆς Ὀθωμανικῆς Αυτοκρατορίας, ὅχι μόνον ἐδαφικῶς, ἀλλὰ καὶ στρατιωτικῶς. Ἐπὶ τοῦ διαδόχου δὲ αὐτοῦ Σελῆμ τοῦ Β' κατελήφθη ἡ Κύπρος μετὰ πολύνεκρον πόλεμον τῇ 1ῃ Αὐγούστου 1571 ὑπὸ Λαλὰ Μουσταφᾶ καὶ τοῦ Πιαλή πασᾶ ναυάρχου.

ΚΕΦ. 25.—ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.

Συνέπειαι παρακμῆς τοῦ Γενητσαρισμοῦ ἐν τῷ Ὀθωμανικῷ Κράτει.

Τὰ Γενητσαρικὰ τάγματα ἀπὸ τῆς ἰδρύσεώς των ἐν Προύσση ὑπὸ Καρὰ Χαλήλ Τσεντερελή (1326) μέχρι τῶν ἀρχῶν τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος (1610) συνεκροτοῦντο ἀπὸ Ἑλληνόπαιδας, διότι οἱ Σουλτάνοι ἐνοοῦσαν νὰ ἀποτελέσουν τὰ στρατεύματά των ἐξ Ἑλλήνων ἐξισλαμισμένων, ἀποφεύγοντες, ὅσον τὸ δυνατὸν, τὴν κατάταξιν Τούρκων ἐκ γενετῆς. Μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν ἐπετύγχανον δύο τινά: α') Ἡῤῥξανον τὸν πληθυσμὸν τῶν Μουσουλμάνων, μὲ τὴν προσθήκην εἰς αὐτοὺς ἐξισλαμιζομένων Ἑλλήνων. β') Ἡλάττωναν τὸν Ἑλληνοχριστιανικὸν πληθυσμὸν. Ὅστε, ἐνῶ κατ' ἀρχὰς ἀπέτελουν μειονότητα ἀπέναντι τῶν Ἑλλήνων, εἰς ὀλίγα ἔτη μετὰ ταῦτα, διὰ τῆς ἀφαιρέσεως ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοχριστιανούς καὶ τῆς προσθήκης εἰς τὸν ἰδικὸν των πληθυσμὸν, ἔφεραν τὴν ἰσορροπίαν. Ἄλλ' οἱ μὲν Ὀθωμανοί, ἐξακολουθήσαντες καὶ μετὰ τὴν ἰσορροπίαν τὴν ἰδίαν μέθοδον, σὺν τῷ χρόνῳ ὑπερέτρησαν ἀριθμητικῶς τῶν Ἑλλήνων καὶ μάλιστα εἰς τὰς Ἀσιατικὰς χώρας καὶ ἔπειτα εἰς τὴν Θράκην. Οἱ Ἕλληνες ἐμειοῦντο ὅχι μόνον λόγῳ τοῦ συχνοτάτου ἐξισλαμισμοῦ, ἀλλὰ λόγῳ τῶν ἀποδημιῶν καὶ τῶν βροτολογιῶν νόσων. Ἀξιοπαρατήρητον εἰς ταύτην τὴν ἐποχὴν ἀποβαίνει τὸ γεγονός, ὅτι καθ' ὅλον αὐτὸ τὸ χρονικὸν διάστημα τῶν τριῶν περιπυ αἰώνων οἱ Γενήτσαροι ἦσαν ὀρμητικώτατοι εἰς τὰς μάχας, φανατικοί, ἀποφασιστικοί, σκληροὶ στρατιῶται, ἀνένδοτοι, ἀήττητοι. Ἦσαν ὁ τρόμος τῶν ἄλλων λαῶν. Τὸ γεγονός τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Ἕλληνας, ὅταν ἔχη ἐν ἰδανικόν, ἐν ἀντικείμενον ἠθικόν, διὰ τὸ ὁποῖον πολεμᾷ, ἀποβαίνει ἀκαταγώνι-

στος. Διότι ὁ ἔξιλαμισμὸς τῶν Ἑλληνοπαίδων δὲν τοὺς ἀφήρει βέβαια καὶ τὰς κληρονομικὰς ἰδιότητες τῆς φυλῆς των, ἀπὸ τὴν ὁποίαν κατήγοντο. Ὅπως δὲ ὁ ἀρχαῖος Ἕλλην ἐμάχετο διὰ τὰ κυριώτερα ἀγαθὰ, πὺν ἔθεωροῦσε, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν πατρίδα, τὰ εἶδωλα τῶν Θεῶν καὶ τοὺς τάφους τῶν προγόνων, ὅπως ὁ μεσαιωνικὸς Ἕλλην ἐμάχετο καὶ ἐθυσιάζετο διὰ τὸν Χριστιανισμόν, τὴν πατρίδα καὶ τὸν Αὐτοκράτορα, οὕτω καὶ ὁ ἔξιλαμιζόμενος Ἕλλην Γενήσαρος ἐμάχετο διὰ τὸν Ἰσλαμισμὸν καὶ τὸν Σουλτάνον, μὲ τὴν φυλετικὴν τόλμην, ἀγχίνουαν καὶ ἐπιτηδειότητα. Ἄφ' ὅτου ὅμως ἤρχισαν νὰ ὑπεισέρχωνται καὶ καθαυτὸ Τούρκοι εἰς τὰ Γενητσαρικὰ τάγματα μὲ διάφορα μέσα καὶ ἔπαυσε τὸ παιδομάζωμα τῶν Χριστιανῶν, ἤρχισε καὶ ἡ διαφθορὰ καὶ ἡ παρακμὴ τῆς πολεμικῆς ἀξίας τῶν Γενητσαρῶν. Διότι οἱ Τουρκοπαῖδες οὔτε τὴν ἀπόλυτον ἀφοσίωσιν πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ τοὺς ἀρχηγοὺς εἶχον, οὔτε εἰς τὴν σκληραγωγίαν τῶν Ἑλληνοπαίδων ὑπεβάλλοντο, ἀλλ' ἦσαν νωθροί, ἀπρόθυμοι εἰς θυσίας, φιλήδονοι ὡς τέλειοι Ἀσιαῖται. Καὶ ἐνῶ οἱ ἕξ Ἑλλήνων Γενήτσαροι ἐθυσιάζοντο ὑπὲρ τοῦ Σουλτάνου, ὃν ἐθεώρουν πατέρα των, οἱ ἐκ Τούρκων μετὰ ταῦτα ἐθυσιάζον πολλάκις τὸν Σουλτάνον καὶ Χαλίφην διὰ τὸ ἰδικόν των συμφέρον, καὶ ὄχι δὲ μόνον δι' ἐπαναστάσεων ἔφθειρον πολλοὺς Βεζύρας, ἀλλὰ καὶ Σουλτάνους ἐθανάτωνον. Πολλάκις λοιπὸν καὶ Σουλτάνοι καὶ αὐλικοὶ ἐγίνοντο θύματα τῆς μανίας τῶν Γενητσαρῶν. Καὶ ἐνῶ πρότερον οὗτοι ἐθεωροῦντο οἱ στυλοβάται τοῦ Σουλτάνου καὶ τοῦ Κράτους, ἔπειτα ἀπέβησαν τύραννοι, ἀληθεῖς Πρωιτωριανοί, ὡς ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Ρώμῃ, ἀναβιβάζοντες καὶ καταβιβάζοντες Σουλτάνους καὶ Βεζύρας μὲ συχνωτάτας ἐπαναστάσεις, ἠττώμενοι κατὰ τοὺς πολέμους καὶ γινόμενοι αἴτιοι τῆς καταπτώσεως τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας.

ΚΕΦ. 26. — ΑΠΑΘΛΙΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Μολονότι μετὰ τοῦ Πορθητοῦ καὶ Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου ἐγένετο ἐπίσημος συνθήκη τρόπον τινα, πὺν ἐρρῦθμιζε τὰς σχέσεις μετὰ κυριάρχων καὶ ὑπηκόων, καὶ καθ' ἣν τόσον γενναίωφρων ἐφάνη ὁ Πορθητὴς πρὸς τοὺς ἠττημένους Χριστιανούς τοῦ κράτους του, δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς καὶ ἡ κατ' ἰστίαις τοῦ Χριστιανισμοῦ ἐν ταῖς Ἑλληνικαῖς χώραις ὡς καὶ ἐν τῇ Θράκῃ τὴν κατ' ἐξοχὴν χώραν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ ἄλλοτε κράτους, δεινῶς ἐχειροτέρευεν ὑπὸ πολλὰς ἀπόψεις. Ἡ τοιαύτη δὲ ἐπὶ τὸ χειρότερον τροπὴ, ἀντὶ βελτιώσεως, προέκλυψεν ἀπὸ τὰς ἐξῆς αἰτίας:

α') Ἐνεκα τῆς αὐθαιρεσίας τῶν Ὀθωμανῶν ἀρχόντων, παρὰ τὰ συμφωνηθέντα μετὰ τοῦ Σουλτάνου τοῦ Πορθητοῦ καὶ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Χριστιανῶν Πατριάρχου Γενναδίου, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ ζῶντος ἔτι καὶ βασιλεύοντος τοῦ Πορθητοῦ παρέβησαν τὰς διατάξεις, τὰς ἐν τῷ χάρτι τῆς παραχωρήσεως τῶν ἀρχικῶν προνομίων. β') Ἄμαρτήματα καὶ σφαλερὰ πο

λιτική ὡσαύτως ἐκ μέρους τῶν ἡμετέρων, ἰδιοτέλεια καὶ ἀρχομανία ἐνίων κληρικῶν ἀνωτέρων, συνετέλεσαν ὡς ἀφορμὴ εἰς τὴν παραβίαν τῶν προνομίων τοῦ Ἔθνους. Καὶ πρῶτον εἰς τὸν Πατριάρχην, κατὰ τὸν σύγχρονον τότε Φραντζῆν, εἶχε δοθῆ κυριαρχία ἐπὶ ὅλων τῶν ναῶν καὶ μοναστηρίων, πὺρ εὐρίσκοντο εἰς τὸ κράτος, ἔξαιρέσει τοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὃ ὁποῖος εἶχε μεταβληθῆ εἰς Μουσουλμανικὸν Τέμενος, ἅμα ὡς ὁ Πορθητῆς εἶχεν εἰσέλθει εἰς αὐτήν. Ἐν τούτοις, κατὰ τὴν μαρτυρίαν Μωαμεθανῶν ἱστοριογράφων, αὐτὸς ὁ ἴδιος μετέβαλεν εἰς Μουσουλμανικὰ τεμένη δώδεκα ἑτέρους ναοὺς, τοὺς καλλιτέρους. Τὸν δὲ ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ὅπου εἶχε γίνεαι ἡ ἀνάρρησις Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου, τὸν κατηδάφισε καὶ ἐκ τοῦ ὑλικοῦ ἐκείνου ὠκοδόμησε τὸ μέγα τέμενος, τὸ λεγόμενον μέχρι σήμερον Βατὶχ Τζαμησί (Πορθητοῦ Τέμενος). Ὁ δὲ διάδοχος αὐτοῦ Βαγιαζήτ ὁ Β' μετεποίησεν ἄλλους δέκα ναοὺς εἰς τεμένη. Καὶ ὁ διάδοχος τούτου Σελήμ ὁ Α' μετέβυλεν εἰς τεμένη τοὺς πλείστους καὶ καλλίστους τῶν ὑπολοίπων. Οὕτω παρὰ τὰ Βεράτια τῶν προνομίων ἐκ τῶν 500 ναῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, σώζονται σήμερον μόνον 2. Τοῦτο δὲν συνέβη μόνον ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀλλὰ εἰς ὅλας τὰς πόλεις καὶ κωμοπόλεις τῆς Θράκης καὶ λοιπῆς Ἑλλάδος, ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ Μουσουλμάνοι, ἀντὶ δὲ τοῦ κωδωνοστασίου ἐκτίζετο μιναρῆς καὶ μὲ μικρὰν διαρρύθμισιν ἐντὸς μετεβάλλετο ὁ ναὸς εἰς τζαμίον· οἱ Χριστιανοὶ ἔξ ἄλλου δὲν εἶχαν τὸ δικαίωμα νὰ κτίζουσιν ἄλλους. Τὸ Πατριαρχεῖον, ἀφοῦ ἡ Ἁγία Σοφία κατελήφθη ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν, καθιέρωσεν ὡς Πατριαρχικὸν ναὸν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ τούτου κρημνισθέντος, ὠρίσθη τοιοῦτος ὁ τῆς Παμμακαρίστου. Ἐπειτα ἐκεῖθεν μετεφέρθη εἰς τὸν Ἅγιον Δημήτριον τῆς Ξυλοπόρτης (Οὐτοῦν καπού). Καὶ ἐπὶ τέλους καταληφθέντος καὶ τούτου, κατήνησεν εἰς τὸν εὐτελεῆ ναὸν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου εἰς Φανάριον, ὅπου εὐρίσκεται μέχρι σήμερον. Ἡ ὀριστικὴ ἐγκατάστασις εἰς τὸ Φανάριον ἐγένετο ἐπὶ Πατριάρχου Ραφαήλ Β' (1603—1608)

Ἔλα ταῦτα μαρτυροῦσι τὴν ἐσχάτην περιφρόνησιν, ὅπου ἐδείκνυον πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν οἱ κυβερνῶντες κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος. Αἱ δὲ πιέσεις καὶ αἱ ἀδικίαι τῶν κυβερνῶντων τὴν ὑπαιθρον Θράκην, αἱ βίαιαι πολλάκις ἔξιλαμίσεις καὶ πλεῖστα ἄλλα δεινὰ, πὺρ θὰ ἴδωμεν, ἔφερον τὸν λαὸν τῆς Θράκης εἰς ἔξαθλίωσιν ἀπελπιν.

ΚΕΦ. 27.—ΠΑΡΑΒΙΑΣΙΣ ΤΗΣ ΑΣΥΛΟΣΙΑΣ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ.

Εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ παραχωρηθέντα προνόμια, ὡς ἀναφέρει ὁ Φραντζῆς, συμπεριλαμβάνετο μεταξὺ τῶν ἄλλων τὸ ἀσύδοτον καὶ ἀφορολόγητον τοῦ Πατριάρχου, συνάμα δὲ καὶ ἐπιχορήγησις παρεχωρεῖτο ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸν Πατριάρχην ἐτησίαι. Δὲν παρῆλθον ὅμως δέκα πέντε

ἔτη καὶ παρεβιάσθησαν ὅλα ταῦτα. Εἰς τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν καὶ ἡ ἰδιοτέλεια τῶν ἡμετέρων ὡς ἔν ἐκ τῶν ἐξῆς παραδειγμάτων :

Ἄφοῦ κατελύθη ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ ἡ τῶν Κομνηνῶν Αὐτοκρατορία τῆς Τραπεζούντος (1461), πολλοὶ εὐπατρίδαι Τραπεζούντιοι προσέτρεξαν εἰς Κωνσταντινούπολιν κατὰ τὸν νόμον περὶ Οἰκισμοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Οὗτοι δέ, διὰ νὰ ἀποζημιωθῶσι διὰ τὴν στέρησιν τῆς ἐξουσίας των, κατέβαλον προσπαθείας, διὰ νὰ καταλάβουν τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον, ὥστε νὰ ὑπεισέλθουν καὶ εἰς τὰ αὐτῷ καθιερωμένα ὀφρῖκια. Ἄλλὰ δυστυχῶς μετῆλθον πρὸς τοῦτο ἀθέμιτα μέσα. Ὄθεν τὸ 1467 ἐσυκοφάντησαν παρὰ τῷ Πορθητῇ τὸν διάδοχον τοῦ Ἰωάσαφ, Μᾶρκον τὸν Β', κατῳρθώσαν νὰ καθαιρέσουν τοῦτον καὶ νὰ ἀναβιβάσουν εἰς τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον τὸν Συμεὼν τὸν Τραπεζούντιον, ἐπὶ τῷ ὄρω ὅτι παραιτεῖται οὗτος τῆς ἐτησίας ἐπιχορηγήσεως παρὰ τῆς Κυβερνήσεως καὶ περὶ πλεον ἂντι νὰ λαμβάνῃ θὰ πληρῶνῃ εἰς τὴν Κυβέρνησιν χίλια φλωρία κατ' ἔτος. Τοιουτοτρόπως κατηγορήθη τὸ ἀφορολόγητον καὶ ἀδιάσειστον τοῦ Πατριάρχου. Δυστυχῶς ὅμως δὲν περιορίσθη ὁ φόρος οὗτος μόνον εἰς τὰ χίλια φλωρία ἀμέσως μετὰ ταῦτα, διότι ὁ Μητροπολίτης Φίλιππουπόλεως Διονύσιος, ὑπερθεματίας, παρεχώρησε δύο χιλιάδας φλωρία καὶ κατεβίβασε τὸν Συμεὼν μόλις μετὰ διετῆ Πατριαρχείαν. Οὕτω πως ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις διέθετε τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον εἰς πλειοδοτικὸν διαγωνισμόν. Ἡ φορολογικὴ ὅμως αὕτη κλίμαξ ἐξηκολούθησε νὰ ἀνέρχεται, καὶ μάλιστα, ὅτε μεταγενεστέρως ἡ ἐκλογή τοῦ Πατριάρχου ἐξέφυγεν ἀπὸ τοὺς Σουλτάνους, οἱ ὁποῖοι ἀπηλλάγησαν τῆς εὐθύνης καὶ ἀνετέθη εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρη, τὰ δὲ ποσὰ, τὰ διδόμενα πρὸς τοὺς Κυβερνήτας τῶν Ὀθωμανῶν καταπλήσσουν καὶ ἐξεγείρουσι τὴν συνείδησιν παντὸς Ἑλλήνος ἀναγνώστου. Τὸ δὲ 1481 ὁ ἄλλοπρόσαλλος Ραφαήλ πλὴν τῶν κατ' ἔτος δισχιλίων φλωρίων προσέφερε ὡς δῶρον καὶ ἄλλα πεντακόσια ἔφ' ἅπαξ. Μετὰ τινὰ δὲ ἔτη ὁ φόρος ἀνῆλθεν εἰς τρεῖς χιλιάδας φλωρία χρυσᾶ. Ἄλλ' ἐκτὸς τούτων ἔδαπανῶντο καὶ δῶρα εἰς διαφόρους αὐλικούς, βεζύρας, εὐνούχους τῶν ἀνακτόρων, γυναῖκας τοῦ Σουλτάνου, ἀρχηγούς Γενητσάρων, διὰ τῆς εὐνοίας τῶν ὁποίων προεχειρίζοντο καὶ ὑπεστηρίζοντο οἱ Πατριάρχαι. Πάντα δὲ ταῦτα τὰ ποσὰ τὰ ἐπλήρωνον πρὸς τὸν Πατριάρχην οἱ κατὰ τόπους ἀρχιερεῖς, οὗτοι δὲ πάλιν τὰ εἰσέπραττον ἀπὸ τὸν ὑπόδουλον λαόν. Ταῦτα κατὰ τὰς ἀφηγήσεις τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

Οἱ ξένοι Καθολικοὶ καὶ Διαμαρτυρόμενοι διηγοῦνται δεινότερα. Οὕτω: τὸ 1583 ἐπὶ τοῦ Βαγιαζήτ Β' ὁ Πατριάρχης Ἰερεμίας Β' κατηγορήθη εἰς τὴν Πύλῃν, ὡς εὐνοῶν τοὺς Λατίνους (Καθολικοὺς) καὶ ἐξωρίσθη εἰς τὴν Ρόδον. Κατέλαβε δὲ τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ὁ Παχώμιος ὁ Β'. Οὗτος ἦτο ἀδελφὸς πλουσίου ἐμπόρου, ὁ ὁποῖος ἐδωροδόκησε τὸν Διοικητὴν τῆς πόλεως μὲ δώδεκα χιλιάδας φλωρία. Ἐπειδὴ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει

ἔτυχε νὰ παρευρίσκηται τότε ὁ Πατριάρχης Ἀλεξανδρείας καὶ πολλοὶ πρό-
κριτοι, παρέστησαν εἰς τὸ Διβάνιον ὅτι ὁ Παχώμιος ἐκεῖνος εἶναι πρῶτον
ἐντελῶς ἀνίκανος, καὶ δεύτερον ὅτι ἐξηγόρασε τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα μὲ
αἰσχρὰν δωροδοκίαν, ἡ Πύλη ὅμως ἐτιμώρησε τὸν Πατριάρχην Ἀλεξαν-
δρείας ἔνεκα τῆς αὐθαδείας αὐτοῦ μὲ ποινὴν, διὰ τὰ ἀπαλλαγῆ δὲ αὐτῆς
ἐπλήρωσε τρισχίλια χρυσᾶ φλωρία. Βραδύτερον ἐπειδὴ συνέβησαν πολλὰ
παράπονα, ἔστρεψε μὲν ὁ Σουλτάνος εἰς τὴν καθάαρσιν τοῦ Παχωμίου,
ἀλλὰ ἀπηγόρευσε τὴν ἐπιστροφὴν εἰς τὸν θρόνον τοῦ ἐξορίστου Ἱερεμίου.
Ἔθεν τὸ Πατριαρχικὸν ἀξίωμα ἐξετέθη πάλιν εἰς πλειοδοσίαν καὶ ἐδόθη
εἰς τὸν πλειοδοτήσαντα μὲ 24 χιλ. χρυσᾶ φλωρία Μητροπολίτην Φιλιππου-
πόλεως. Τινὲς ὅμως τῶν Ἀρχιερέων ἠγωνίσθησαν νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς τὸν
θρόνον τὸν Ἱερεμίαν Β', ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν εἰσηκούοντο, προσεπάθησαν νὰ
ἐπιτύχωσι τοῦλάχιστον τὴν ἀναγόρευσιν τοῦ Νικηφόρου, ἀδελφοῦ τοῦ Ἱε-
ρεμίου, καὶ συλλέξαντες 40 χιλ. χρυσᾶ φλωρία, προσῆλθον πρὸς τὸν Σουλ-
τάνον, ὅστις, ἰδὼν τὸ ποσόν, ἐδέχθη εὐμενῶς τὴν αἴτησίν των, ἀλλ' ὁ ἀν-
τίπαλος αὐτῶν Φιλιππουπόλεως ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ του συνέλεξεν ἀπὸ τοὺς φί-
λους του ἴσον ποσὸν καὶ ἔδραμε πρὸς τὸν Σουλτάνον, ὅστις εἶπε τὰ ἑξῆς :
« Ἄριστος εἶναι ὁ ἀνὴρ (δηλαδὴ ὁ Νικηφόρος) καὶ τῆς ὑπηρεσίας αὐτοῦ
ἐντελῶς ἄξιος, ὅθεν οὐδόλως ἄς μὴ παρνοχληθῆ ». Τὸ δὲ κακὸν τῆς τοιαύ-
της διαφθορᾶς ἀπέβη δεινότερον, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἡ ἐξουσία αὕτη ἀνετέθη
εἰς τοὺς μεγάλους Βεζύρας, ὡς εἶδομεν. Παρὰ Τιμοθέου τοῦ Α' πὸν ἐπα-
τριαρχευσεν ἀπὸ τὸ 1614—1622 ἐπὶ τῆς βασιλείας Μουσταφᾶ Α' καὶ
Ἄσμάν Β', ὁ τότε μέγας Βεζύρης Ἀλῆ πασᾶς, ἐζήτησεν, ὡς λέγει ὁ Χάμ-
μερ, ἑκατὸν χιλιάδας χρυσᾶ φλωρία, διότι, ὡς ἔλεγεν ὁ Βεζύρης, ὁ Τιμόθεος
κατὰ τὸ διάστημα τῆς πατριαρχίας του εἶχε διορίσει τριακοσίους Μητροπο-
λίτας, ἕξ ἐκάστου τῶν ὁποίων εἶχεν εἰσπράξει δῆθεν χίλια χρυσᾶ φλωρία.
Οὐδὲ ἠδυνήθη ὁ Πατριάρχης Τιμόθεος νὰ ἀπαλλαγῆ, εἰ μὴ ἀφοῦ ἐπλήρωσε
τριακτὰ χιλιάδες τάλληρα. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἠγωνίζοντο ἐν Κων-
σταντινουπόλει αἱ ἀποστολαὶ Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων πρὸς προ-
σηλυτισμὸν τῆς Ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας ἐκάστη μὲ τὸ μέρος της. Οἱ Ἱη-
σουῖται Καθολικοὶ διὰ νὰ ρίψωσιν ἐκ τοῦ θρόνου τὸν διάδοχον τοῦ Τιμο-
θέου, Κύριλλον τὸν Λούκαριν, ἄνδρα ἱκανώτατον καὶ θερμουργὸν ὑπερα-
σπιστὴν τῆς Ὀρθοδοξίας, ἔδαπάνησαν 40 χιλιάδες τάλληρα. Ἄλλ' οἱ πο-
λέμιοι τοῦ Καθολικισμοῦ διαμαρτυρόμενοι Καλβινισταὶ ἠδυνήθησαν νὰ
ἐπιτύχωσι τὴν ἀνόρθωσιν τοῦ Κυρίλλου Λουκάρεως, ἀφοῦ ἐξώδευσαν 180
χιλιάδες τάλληρα. Κατὰ τοὺς δυστήνους δὲ τούτους διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν
χρόνους ἐν διαστήματι 77 ἐτῶν, ἧτοι ἀπὸ τοῦ 1623—1700 ἐγένοντο πεν-
τήκοντα ἀλλαξοπατριαρχίαι, αἱ πλεῖσται δὲ διὰ δωροδοκιῶν πρὸς τοὺς κυ-
βερνήτας τῶν Ὀθωμανῶν, οἱ ὅποιοι μετεχειρίζοντο ὡς χρυσοφόρον μεταλ-
λεῖον τὰ πατριαρχικὰ ζητήματα ἐκείνης τῆς ἐποχῆς.

ΚΕΦ. 28.—Η ΕΞΑΡΘΡΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΝ ΘΡΑΚΪ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ
ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΜΕΤΑΓΕΝΕΣΤΕΡΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩ-
ΣΙΝ ΧΡΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟΝ
ΤΟΥ ΠΟΡΘΗΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟ ΧΡΟΝΙΚΟΝ ΔΙΑΣΤΗΜΑ
1481—1650.

Ἀπὸ τοῦ Πορθητοῦ καὶ ἕξῃς μέχρι Μεχμέτ τοῦ Δ' ἐπὶ 170 ἔτη πάν-
τες οἱ βασιλεύσαντες Σουλτάνοι καὶ οἱ κατὰ καιροὺς μεγάλοι Βεζύροι ἐκυ-
βέρνων συστηματικῶς τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος καὶ ἰδίως τοὺς Χριστιανικοὺς
πληθυσμοὺς μὲ ἀπόλυτον βίαν, μὲ καταπίσεις, μὲ τὸ παιδομάζωμα, μὲ
ἅλας τὰς μεθόδους τοῦ ἑξισλαμισμού τῶν ραγιάδων, μολονότι ὑπῆρχον τὰ
προνόμια κατὰ τὰ ὁποῖα οὐδεὶς Χριστιανὸς ἐπετρέπετο νὰ ἑξισλαμισθῇ ἄνευ
τῆς θελήσεώς του, ἀλλὰ ταῦτα ἐτηροῦντο μέχρι τινὸς βαθμοῦ ἐντὸς τοῦ πε-
ριβόλου τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐξω ὅμως εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν ἔβα-
σίλευεν ἡ βία, ἡ ἀνθαιρεσία, ἡ ἀρπαγὴ, ὁ σφετερισμὸς, οἱ διωγμοί, αἱ
ἐκτοπίσεις καὶ ἡ περιφρόνησις πρὸς τοὺς ραγιάδες. Μάτην οἱ Χριστιανοὶ
παρεπονοῦντο, κρυφίως βέβαια, πρὸς τοὺς Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας
τῶν ἐπαρχιῶν των, οἱ ὅποιοι προσωπικῶς ἦσαν κατωχυρωμένοι μὲ Σουλ-
τανικὰ φερμάνια. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ κατὰ τόπους Ἐκκλησιαστι-
κοὶ οὗτοι ἀντιπρόσωποι προσεπάθουν μὲ παντοίους τρόπους διὰ κολακειῶν,
παρακλήσεων καὶ δωροδοκιῶν ἀκόμη πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς νὰ ἀπαλλάξουν
καὶ νὰ περισώσουν ὅ,τι ἦτο καὶ ὅσον τὸ δυνατὸν πρὸς σχετικὴν ἀνακούφι-
σιν τοῦ Χριστιανικοῦ ποιμνίου των. Ἄλλ' ὅμως δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπικρίνωσι
φανερὰ, νὰ ψέξωσι καὶ νὰ μεμφθῶσι τοὺς διαπράττοντας τὰς ἀδικίας ἰσχυ-
ροὺς διοικητὰς πολιτικοὺς ἢ στρατιωτικοὺς ἢ ἰσχυροὺς Μπέηδες τιμαριού-
χους τοῦ τόπου, διότι ἐκινδύνευε καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν τῶν ἰδίων. Μὲ πολλὴν
δὲ μυστικότητα, προφύλαξιν καὶ πρόνοιαν ἀνέφερον τὰ σπουδαιότερα τῶν
τοιούτων γεγονότων πρὸς τὴν Μεγάλην Ἐκκλησίαν, ἢ ὁποία πάλιν ἐκαιρο-
φυλάκει νὰ εὔρη κατάλληλον ψυχολογικὴν στιγμήν, διὰ νὰ διορθώσῃ, καὶ
ἂν δυνηθῇ νὰ κινήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν κυβερνώντων. Διότι ἂν οἱ καταγ-
γελλόμενοι ἦσαν ἐκ τῶν ἰσχυρῶν τοῦ τόπου των, διέτρεχε μέγαν κίνδυνον
καὶ ὁ Ἀρχιερεὺς νὰ φονευθῇ ἢ νὰ κατηγορηθῇ πρὸς τὴν Πύλιν ὡς στα-
σιαστής, ἢ κατὰ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, ἢ ὡς ἀσεβήσας πρὸς τὸ ἱερὸν πρό-
σωπον τοῦ Σουλτάνου κ.λ.π., διότι τοιαῦται ἦσαν αἱ συνήθεις ψευδεῖς κα-
τηγορίαι, μὲ τὰς ὁποίας ὑπέσκαπτον συνήθως τοὺς ἀρχηγούς τῆς Ἐκκλη-
σίας καὶ πάντα Χριστιανόν, ποῦ ἤθελαν νὰ ἐξοντώσουν. Ἄλλως τε ἀρκετοὶ
Ἀρχιερεῖς ἐπλήρωσαν μὲ τὴν ζωὴν των τὴν ἀφοσίωσίν των πρὸς τὰ συμ-
φέροντα τοῦ ποιμνίου των, μέχρι καὶ τῶν τελευταίων ἀκόμη χρόνων. Ἄς
μὴ λησμονῶμεν ὅτι οἱ ἴδιοι Σουλτάνοι, ποῦ ἐκυβέρνησαν, ἢ μᾶλλον ποῦ
ἐδυνάστευσαν κατὰ τοὺς δύο πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας, δὲν ἦσχύν-

νοντο νὰ ἀθετοῦν τὰ ὅσα ἔγραφον καὶ ὑπέγραφον εἰς τὰ βεράτια καὶ φερμάνια, τὰ ὅποια ἔδιδον κατὰ τοὺς θλιβερωτάτους ἐκείνους χρόνους πρὸς τὸν Πατριάρχη, τοὺς Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους. Ἄς μὴ λησμονῶμεν ἐπίσης ὅτι οἱ κατὰ τόπους ἄρχοντες Τούρκοι ἦσαν ὅλοι ἀνεξαιρέτως τότε αὐθαίρετοι, ὡς ἄλλοι Σουλτάνοι ὁ καθεὶς εἰς τὸν τόπον του καὶ δὲν ἤθελαν νὰ γνωρίζουν τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐγράφοντο ἐν Κωνσταντινουπόλει πρὸς τοὺς θρησκευτικούς τῶν Χριστιανῶν λειτουργούς. Δὲν ἤρουν ὅμως πάντα ταῦτα. Ἐπιπροσθέτως τὸ ἐξ Ἀνατολῆς ρεῦμα τῶν Τούρκων ἐξηκολούθει νὰ διαπεραιώνηται τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὸν Βόσπορον καὶ νὰ ἐγκαθίσταται εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Θράκης. Ἄλλ' οἱ ἐπήλυδες οὗτοι ἔστηνον τὰς κατοικίας των εἰς χώρους τοιούτους, κατὰ τὰς ὁδηγίας τῶν ἀνωτέρων των βέβαια, ὥστε νὰ χωρίζουν τὰ σύνορα τῶν Χριστιανικῶν χωρίων τοῦ ἐνὸς ἀπὸ τοῦ ἄλλου διὰ τῆς παρεμβολῆς ἐν τῷ μεταξὺ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ, ἢ κατελάμβανον τὸ κεντρικώτερον Χριστιανικὸν χωρίον καὶ ἐξεδίωκον τοὺς Χριστιανούς. Ἐσπετερίζοντο δὲ τὰς γαίας τῶν Χριστιανῶν καὶ ἐξήπλωναν τὰς ἰδιοκτησίας των πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, ὥστε αὐτοὶ μὲν νὰ ἔχωσι μεγάλας ἐκτάσεις πρὸς σποράν, δενδροκομίαν, κτηνοτροφίαν ζῶων, ἴπων, βοῶν, βουβάλων καὶ κτηνῶν, ὀρνίθων, χηνῶν, νησῶν κ.λ.π., παρέμειναν δὲ οὕτως εἰς τοὺς Χριστιανούς τόσον μικραὶ ἐκτάσεις ὥστε νὰ μὴ ἀρκοῦν εἰς τὴν διατροφήν των ἢ ἐνίοτε καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐκτάσεως ἔσπεροῦντο, καὶ οὕτω μετεβάλλοντο εὐκολώτερον εἰς δουλοπαροίκους τῶν Τούρκων κατόχων τῶν γαιῶν (1).

Συνέπεια ὅλων τῶν προαναφερθέντων ἐν τῷ κεφαλαίῳ τούτῳ ἦτο, ὅτι τὰ Χριστιανικὰ χωρία εἶχον χάσει τὴν ἐπαφὴν μεταξὺ των ἢ πρὸς τὸ κέντρον, ὅπου ἤδρευεν ὁ Ἐκκλησιαστικὸς ἀντιπρόσωπος, διότι εἰς πλείστα μέρη παρενεβάλλοντο Μουσουλμάνοι, οἱ ὅποιοι ἤλεγχον τὰς ὁδοὺς, διὰ τῶν ὁποίων ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ διέρχωνται οἱ Χριστιανοί, οὓς συνελάμβανον, ἀπεγύμνωνον ἀπὸ τὰ χρήματα καὶ τὸν ρουχισμόν των καὶ τοὺς ἐφόνευον χωρὶς νὰ δώσουν λόγον εἰς κανένα. Καὶ ταῦτα εἶχον συντελέσει εἰς τὴν τελείαν ἐξάρθρωσιν καὶ ἀποσύνθεσιν τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Θράκης, διότι κάθε χωρίον καὶ κάθε ἄτομον ἀπεμονοῦτο εἰς τὰς ἰδίας του δυνάμεις, καὶ μόνον τὰς νυκτερινὰς καὶ σκοτεινὰς ὥρας ἐπεχείρουν νὰ κυκλοφορήσουν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον.

(1) Τὴν ἰδίαν πολιτικὴν τῆς καταλήψεως τῶν γαιῶν τῶν χριστιανικῶν χωρίων καὶ τὴν ἐγκατάστασιν μεταξὺ αὐτῶν Μουσουλμάνων ἠκολούθησεν ἡ Τουρκία κατὰ τοὺς ἐσχάτους χρόνους. Διότι μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον τοῦ 1878, ὅτε ἀπεσπάσθησαν ἀπ' αὐτῆς ἡ Βουλγαρία, Σερβία, Ἐρζεγοβίνη, Βόρειος Θράκη κ.λ.π., ἐξεσῆκωσε πολλοὺς Μουσουλμάνους ἐκεῖθεν καὶ τοὺς ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Θράκην μὲ τὴν ἰδίαν παλαιάν των μέθοδον, ὡς θὰ ἴδωμεν.

ΚΕΦ. 29.—ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΣΟΥΛΤΑΝΩΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΑΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΕΜΦΑΝΙΣΕΩΣ ΑΥΤΩΝ ΕΠΙ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΣΚΗΝΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΥΠΟ ΜΩΑΜΕΘ ΤΟΥ Β΄ ΚΑΙ ΕΦΕΞΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1650 μ.Χ.

1) Ὅσμάν ὁ Α΄ ἀρχηγὸς τῶν Τουρκομάνων	1288—1326
2) Ὅρχάν ὁ Πορθητὴς τῆς Προύσης	1326—1359
3) Μουράτ ὁ Α΄ Πορθητὴς τῆς Ἀδριανουπόλεως	1359—1389
4) Βαγιαζήτ Α΄ Γιλδερίμ	1389—1403
5) Πολυαρχία τῶν τριῶν υἱῶν τοῦ Βαγιαζήτ	1403—1413
6) Μωάμεθ Α΄ ὁ ὑπερισχύσας τῶν δύο ἄλλων	1413—1421
7) Μουράτ ὁ Β΄ ὁ νικητὴς τῆς ἐν Βάσνῃ μάχης	1421—1451
8) Μωάμεθ ὁ Β΄ ὁ Πορθητὴς τῆς Κωνσταντινουπόλεως	1451—1481
9) Βαγιαζήτ ὁ Β΄	1481—1512
10) Σελήμ ὁ Α΄ ὁ θελήσας τὸν ἐξισλαμισμὸν ὅλων	1512—1520
11) Σουλεῦμάν ὁ μεγαλοπρεπὴς καὶ νομοθέτης	1520—1566
12) Σελήμ ὁ Β΄	1566—1574
13) Μουράτ ὁ Γ΄	1574—1595
14) Μεχμέτ ὁ Γ΄ (Μωάμεθ)	1595—1603
15) Ἀχμέτ ὁ Α΄	1603—1617
16) Μουσταφᾶς ὁ Α΄	1617—1618
17) Ὅσμάν ὁ Β΄	1618—1622
18) Μουράτ ὁ Δ΄	1623—1640
19) Ἴμβραήμ ὁ Α΄	1640—1648
20) Μεχμέτ Δ΄	1648—1677 (').

ΚΕΦ. 30.—ΜΟΥΡΑΤ Ο Δ΄ 1623—1640, ΧΑΤΤΙ ΣΕΡΙΦ.

Ἀπὸ Σουλεῦμάν τοῦ νομοθέτου καὶ ἐφεξῆς μέχρι Μουράτ τοῦ Δ΄ (ἦτοι 1566—1623) οἱ βασιλεύσαντες Σουλτάνοι ἀφῆκαν τὴν διακυβέρνησιν τῶν ὑπηκόων εἰς τοὺς κατὰ καιροὺς μεγάλους Βεζύρας καὶ εἰς τοὺς ἄλλους βοηθούς των, αὐτοὶ δὲ κατεγίνοντο μὲ τὸν πλούσιον γυναικωνίτην των, μὲ τὰς ἐσπερίδας ἐν τοῖς ἀνακτόροις, μὲ τὰς μεγαλοπρεπεῖς συνοδείας των (ἀλλά) κατὰ τὰς ἡμέρας τοῦ προσκυνήματος εἰς τὰ διάφορα τεμένη ἐκ περιτροπῆς, εἰς ἀποστολὰς μὲ πλούσια δῶρα εἰς τὴν Μέκκαν καὶ Μεδίαν καὶ εἰς ἕνα.

(1) Ἐπειδὴ ἡ βασιλεία τῶν Σουλτάνων ἀπὸ Σουλεῦμάν τοῦ νομοθέτου καὶ ἐξῆς μέχρι Μουράτ τοῦ Δ΄ δὲν παρουσιάζει οὐδεμίαν μεταβολὴν τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν νὰ κυβερνοῦν μὲ τὸν ἴδιον ἀπαισιον τρόπον, δὲν κρίνομεν ἀναγκαῖον νὰ περιγράψωμεν λεπτομερεῖας περὶ αὐτῶν, διότι δὲν ὑπάρχει ἔκτακτόν τι ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς Χριστιανούς τῆς Θράκης.

σχολήσεις θρησκευτικοῦ χαρακτήρος. Οἱ δὲ μεγάλοι Βεζύροι μὲ τὸ πολυάριθμον βοηθητικὸν προσωπικὸν καὶ μὲ Σερασκέρην (ἀρχηγὸν τοῦ στρατοῦ) ἐφρόντιζον περὶ ὅλων τῶν ζητημάτων καὶ περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ στρατοῦ, τῆς εἰσπράξεως τῶν φόρων κ.λ.π. Κατὰ νόμον τοῦ νομοθέτου Σουλεῦμὰν τοῦ Μεγαλοπρεποῦς ἀπηγορεύετο εἰς τοὺς Σουλτάνους νὰ ἐκστρατεύωσιν οἱ ἴδιοι, διότι εἶναι μέγα δεινὸν εἰς τὸν Σουλτάνον, εἰς ἐπὶ παρουσίᾳ του ἠττηθῆ ὁ στρατός του. Ἄλλ' ὁ Μουράτ Δ' ὑπῆρξεν ἐκ τῶν ἀνδρειοτέρων Σουλτάνων καὶ ἀδήγησε τὸν στρατὸν αὐτοπροσώπως κατὰ τῶν Περσῶν, τοὺς ἐνίκησε καὶ συνῆψεν ἔντιμον καὶ ἐπωφελῆ εἰρήνην. Κατ' αὐτοῦ ὅμως ἐπανεστάτησαν ἐπανειλημμένως οἱ Γενήτσαροι· διότι, βλέπων οὗτος, ὅτι ἐλάμβανε διαστάσεις μεταξὺ τῶν Γενητσάρων ἢ οἰνοποσία καὶ ἡ χρῆσις τοῦ ὀπίου (ἀφιόνι) καὶ τοῦ καπνοῦ, ἀπηγόρευσε τὴν χρῆσιν τούτων. Ἐθανάτωσε δὲ πολλὰς χιλιάδας ἐκ τε τοῦ λαοῦ καὶ τῶν Γενητσάρων, οἱ ὅποιοι παρέβησαν τὰς ἐντολάς του. Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ παρεχωρήθη εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους ὁ Ἅγιος Τάφος καὶ τὰ ἄλλα προσκνήματα, τὰ ὅποια διεφιλονικούντο μεταξὺ Ὁρθοδόξων, Καθολικῶν καὶ Ἀρμενίων. Τότε τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ μεγάλου διερμηγέως Παναγιωτάκη Νικούση ἐξεδόθη τὸ Σουλτανικὸν ἔγγραφον Χάτι Σερίφ, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπεκυρώθησαν εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους τὰ ἱερὰ τῆς Ἱερουσαλήμ.

ΚΕΦ. 31.—ΙΜΠΡΑΗΜ Ο Α' (1640—1648).

Ἐπ' αὐτοῦ ἤρχισε δεινὸς πόλεμος τῶν Ὀθωμανῶν κατὰ τῆς Βενετίας, ὅστις διεξήχθη ἐπὶ τῆς νήσου Κρήτης, τὴν κατάκτησιν τῆς ὁποίας προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν οἱ Ὀθωμανοὶ διὰ νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν κατοχὴν ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ ἄλλοτε Ἑλληνοχριστιανικοῦ κράτους τοῦ Βυζαντίου. Ὁ πόλεμος οὗτος διήρκεσεν ἐπὶ ὀλόκληρον εἰκοσιπενταετίαν. Καὶ κατελήφθη μὲν μὲ πολλὰς θυσίας τὸ ὑπόλοιπον μέρος τῆς Κρήτης, παρέμεινεν ὅμως ἀμυνόμενον τὸ ὀχυρώτατον φρούριον ὁ Χάνδαξ (Ἡράκλειον) ἢ Κάνδια λεγόμενον. Προσέτι διεξήχθη σφοδρὸς ἀγὼν περὶ τὸ φρούριον Ἀζόφ εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης, τὸ ὅποιον κατεῖχον οἱ Κοζάκοι, οἱ ὅποιοι ἐξεδιώχθησαν ὑπὸ τῶν Τούρκων. Ἀλλὰ κατ' αὐτοῦ ἐπανεστάτησαν οἱ Γενήτσαροι ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἐκήρυξαν ἔκπτωτον καὶ ἐθανάτωσαν τὸν Μέγαν Βεζύρην. Ἀνηγόρευσαν Σουλτάνον τὸν υἱὸν του Μεχμέτ τὸν Δ', Μέγαν δὲ Βεζύρην τὸν Σοφοῦ Μουχαμέτ καὶ τὸν Σουλτάνον Ἰμπραήμ εἰς τὴν φυλακὴν περιώρισαν. Τότε ἐξεδόθη ὑπὸ τοῦ Σεῖχουλισλάμ Φετφᾶς ὡς ἐξῆς: «Δύο Χαλιφῶν ὑπαρχόντων, ὁ εἰς θανατοῦται». Ὁ δὲ Μέγας Βεζύρης Σοφοῦ Μουχαμέτ, εἰσελθὼν μὲ τὸν δῆμιον εἰς τὴν φυλακὴν, ἀπεκεφάλισε τὸν Ἰμπραήμ, ὅστις ἦτο ἔκδοτος εἰς τὰς ἡδονὰς καὶ εἶχε πολυπληθῆς χαρέμιον.

ΚΕΦ. 32.—ΜΕΧΜΕΤ Δ' (1648—1687).

Ἐπὶ Μεχμέτ τοῦ Δ' ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος τῆς Κρήτης κατὰ τῶν Βενετῶν. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς τῆς Κρήτης εἶχε μείνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀμέτοχος εἰς τὸν ἀγῶνα τοῦτον, διότι ἐθεώρει τὴν Βενετικὴν δεσποτείαν, πὺ ἐβάρυνεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου του μὲ τοὺς παντοειδεῖς φόρους καὶ τὴν κακὴν καὶ ἀνήθικον συμπεριφορὰν τῶν ὡς ἀπεχθεστάτην. Ἡ καλλιτέρα ὁμῶς μερὶς τῶν Κρητῶν μὲ ὅλην τὴν ἀπέχθειαν, πὺ ἠσθάνοντο πρὸς τοὺς Βενετούς, συνετάχθησαν μαζὶ μὲ αὐτοὺς καὶ ἐπολέμησαν εἰς τὸ Ἡράκλειον ὡς λέοντες. Καὶ ὄχι μόνον αὐτοί, ἀλλὰ καὶ πλῆθος Ἑυρωπαϊῶν ἐθελοντῶν Γάλλων, Γερμανῶν καὶ ἄλλων εἶχον κατέλθει εἰς τὴν Κρήτην, διὰ νὰ ὑπερασπίσωσι τὸν τελευταῖον τοῦτον προμαχῶνα τοῦ Χριστιανισμοῦ κατὰ τοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Πλὴν τὸ μέγα πλῆθος τῶν Τούρκων ὑπερίσχυσε: Ὁ Χάνδαξ ἔπεσε, ἡ Βενετικὴ ἐξουσία κατελύθη καὶ ἡ Κρήτη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον ἀλυσοδέθη ὑπὸ τὴν τουρκικὴν δεσποτείαν, ἣτις, ὡς ἦτο ἐπόμενον, εἶχεν ἀποβῆ ἀφόρητος. Εἰς τὴν συνθήκην δὲ τῆς παραδόσεως, πὺ εἶχε συναφθῆ μεταξὺ Βενετῶν καὶ Ὀθωμανῶν τὸ 1669 συνετέλεσαν πολὺ ὁ Μέγας Βεζύρης Ἀχμέτ Κιοπρουλή (ὁ Ἀχμέτ Κιοπρουλή ἦτο υἱὸς καὶ διάδοχος τοῦ Μεχμέτ Κιοπρουλή εἰς τὴν Βεζυρειάν), καὶ ὁ πρῶτος μέγας Διερμηνεὺς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὁ Ἑλληνοκων)πολίτης Παναγιωτάκης Νικουσίσης (1). Κατὰ τὸν μακροχρόνιον τοῦτον πόλεμον εἶχον θυσιασθῆ πολλὰ μυριάδες ἀνδρῶν ἕξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν.

Τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος ἐπὶ Μεχμέτ τοῦ Δ' περιεπλάκη εἰς πόλεμον καὶ πρὸς τὴν Αὐστρίαν, πρὸς τὴν ὁποίαν εἶχε κλείσει εἰρήνην τὸ 1663, καθ' ἣν ἐμεσολάβει μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ὁ Νικουσίσης μὲ μεγάλην διπλωματικὴν ἱκανότητα. Ἄλλ' οἱ Οὐγγροὶ μεγιστᾶνες, ἀφοῦ εἶχον ὑπαχθῆ εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπὶ Σουλεῦμὰν τοῦ Νομοθέτου καὶ ἐπλήρωσαν φόρον, προσεπάθησαν διὰ ραδιουργιῶν νὰ ἐξεγείρουν τοὺς Τούρκους κατὰ τῆς Αὐστρίας

(1) Ὁ Μεχμέτ Κιοπρουλή κατήγετο ἐκ Χριστιανῶν· ἔγινε δὲ γενάρχης τοῦ οἴκου τῶν Κιοπρουληδῶν, ὁ ὁποῖος παρέσχε πέντε μεγάλους Βεζύρας ἐξόχους εἰς τὸ Τουρκικὸν Κράτος. Ὁ Μεχμέτ Κιοπρουλή περιώνυμος διὰ τὴν σύνεσίν του, ἀνεδείχθη ἀνορθωτῆς τοῦ ἐκλελυμένου Ὀθωμανικοῦ Κράτους. Ὑπῆρξεν ἀσθηρότατος τιμωρὸς καὶ ἀδυσώπητος διὰ τοὺς καταχραστὰς καὶ παραβάτας τοῦ καθήκοντος. Δὲν ἐφείδετο οὐδενός, ὅστις ἐκρίνετο ὡς αἷτιος καὶ ἔνοχος τῆς παραλυσίας τοῦ κράτους. Ἀπέστειλεν εἰς τὴν ἀγχόνην κατὰ τὰ ἔτη τῆς βεζυρειᾶς του πολλὰς χιλιάδας Ὀθωμανῶν ὑπαλλήλων καταχραστῶν. Αὐτὸς ἐκρέμασε καὶ τὸν Οἰκουμενικὸν Πατριάρχην Παρθένιον τὸν Γ' μὲ τὴν ὑπόνοιαν ὅτι συνεννοεῖτο μὲ τοὺς Κοζάκους καὶ τοὺς Ρώσους κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Ἐκρέμασεν ἐπίσης καὶ τὸν Ἀρχιεπίσκοπον τοῦ Ἰπέκ τῆς βορείου Μακεδονίας. Αὐτὸς ὁμῶς ἀνέδειξε τὸν Παναγιωτάκην Νικουσίην πρῶτον διερμηνέα τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. Πρὶν δὲ ἀποθάνῃ συνέστησε τὸν Νικουσίην εἰς τὸν διάδοχόν του καὶ υἱόν του Μέγαν Βεζύρην Ἀχμέτ Κιοπρουλήν, ὅστις ἔτιμα τὸν Παναγιωτάκην Νικουσίην ὡς πατέρα.

δι' ιδικούς των σκοπούς. Ὁ τότε Μέγας Βεζύρης Ἄλβανὸς τὸ γένος Καρὰ Μουσταφᾶς ἐξεστράτευσε καὶ μέσῳ τῆς Οὐγγαρίας εἰσέβαλεν εἰς τὴν Αὐστρίαν καὶ ἐπολιορκήσῃ τὴν Βιέννην. Παρατεινομένης ὁμως τῆς πολιορκίας, ἐπῆλθε κατὰ τῶν Τούρκων ὁ βασιλεὺς τῶν Πολωνῶν Ἰωάννης Σοβιέβσκις, ὅστις ἔξωθεν τῆς Βιέννης κατενίκησε τὸν Καρὰ Μουσταφᾶν καὶ ἔσωσε τὴν Βιέννην καὶ τὸν Χριστιανισμὸν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐν τέλει οἱ Γενήτσαροι ἐπανεστάτησαν καὶ κατ' αὐτοῦ, ἐξεθρόνισαν τὸν Μεχμέτ Δ' καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἀδελφόν του Σουλεῦμάν τὸν Γ' τὸ 1687.

ΚΕΦ. 33.—ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ Γ' (1687—1691).

Ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου τούτου Μέγας Βεζύρης ἀνεδείχθη ὁ ἐκ τοῦ οἴκου τῶν Κιοπρουληδῶν Μουσταφᾶς Κιοπρουληῆς, ἀνὴρ φιλοδίκαιος, ἀγαθὸς καὶ ἀφωσιωμένος εἰς τὰ ἀληθῆ συμφέροντα τοῦ κράτους, πιστὸς τηρητῆς τοῦ καθήκοντος. Ἄλλ' οἱ Γενήτσαροι μὴ ὄντες εὐχαριστημένοι, ὡς πάντοτε, ἐστασίασαν καὶ διέπραξαν μεγάλας σφαγὰς ἐν Κων/πόλει. Ὁ Μουσταφᾶς Κιοπρουληῆ κατώρθωσε νὰ κατευνάσῃ τὴν ἐπανάστασιν καὶ νὰ τιμωρήσῃ τοὺς ὑποκινήτας. Οἱ Οὐγγροὶ αὖθις ἐπανεστάτησαν, συμμαχήσαντες μὲ τὴν Αὐστρίαν. Ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους καὶ ἐγένοντο κύριοι τοῦ Βελιγραδίου. Τὴν κατάστασιν ἔσωσεν ὁ Μέγας Βεζύρης Μουσταφᾶς Κιοπρουληῆ, ὅστις ἐπελθὼν ἐπολιορκήσῃ τὸ Βελιγράδιον καὶ ἐγένετο κύριος αὐτοῦ, οἱ δὲ ἐχθροὶ ἠναγκάσθησαν νὰ συνθηκολογήσουν. Βλέπων ὁ γενναιόφρων οὗτος Βεζύρης ὅτι οἱ Χριστιανοὶ τοῦ κράτους καὶ δὴ οἱ Ἕλληνες ἔνεκα τῶν πολυειδῶν καταπίεσεων συχνὰ ἐστασίαζον καθ' ὑποκίνησιν τῶν ξένων καὶ ἐβοήθουν αὐτοὺς εἰς τοὺς κατὰ τῆς Τουρκίας πολέμους, καὶ ὅτι πολλοὶ ἄνδρες μὴ ὑπομένοντες τὴν δουλείαν κατέφευγον εἰς τὰ ὄρη, ὅπου οἱ Γενήτσαροι δὲν ἠδύναντο νὰ τοὺς καταβάλωσιν, ἤχθη εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι ἡ Ὑψηλὴ Πύλη πρέπει νὰ πολιτευθῇ εἰς τὸ ἐξῆς ἐπιεικέστερον πρὸς τοὺς Χριστιανούς ὑπηκόους της καὶ νὰ παύσῃ ἢ καταθλιπτικὴ συμπεριφορὰ τῶν ἀρχόντων πρὸς τοὺς ραγιαδες. Καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ νὰ ἐπιτρέπηται εἰς τοὺς ἱκανοὺς Χριστιανούς νὰ ἀνέρχωνται εἰς ὑψηλὰ ἀξιώματα ἐν τῇ ὑψηροσίᾳ τοῦ κράτους, χωρὶς νὰ ἀπαιτῆται ὁ ἐξισλαμισμὸς αὐτῶν. Αἱ νέαι αὗται ιδέαι, πὺν ἐσχηματίσθησαν ὑπὸ πολλῶν ἐχεφρόνων Ὀθωμανῶν, ἦσαν ἔργον τῶν Κιοπρουληδῶν, ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν ὁποίων εἴκον πέντε Μεγάλοι Βεζύραι κατὰ διαστήματα ἀπὸ τοῦ 1656 μέχρι τοῦ 1770. Τότε εἶχε καταργηθῆ καὶ τὸ παιδομάζωμα καὶ τὰ Γενητσαρικὰ τάγματα ἀπετελοῦντο ὑπὸ τῶν τέκνων τῶν Γενητσαρῶν, διότι ἐνυμφεύοντο σχηματίζοντες οἰκογενείας. Ἐπαυσε τὸ ἔθιμον, πὺν εἶχε καθιερωθῆ ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ, καθ' ὃ οἱ Μεγάλοι Βεζύραι πρέπει νὰ εἶναι μὲν ἐκ γενετῆς Χριστιανοί, ἀλλὰ μὲ τὸ ἀξίωμα νὰ ἀσπάζονται τὸν Ἰσλαμισμὸν, ἐφ' ὅσον καὶ ἐκ γενετῆς Μουσουλμάνοι ἀνήρχοντο εἰς τὸ ἀνώτατον τοῦτο ἀξίωμα. Ἄλλ' ἔπαυσε καὶ ἡ ἀπαίτησις τοῦ ἐξισλα-

μισμοῦ, διὰ τὰ ἀνέληθη Χριστιανός· εἰς ἀξιώματα ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τοῦ κράτους. Διότι καὶ οἱ Κιοπρουλήδες ἦσαν μεγάλοι Βεζύροι καὶ μόνον ὁ γενάρχης των Μεχμέτ ἦτο ἐκ γενετῆς Χριστιανός, ἀλλ' ἐξισλαμισθεὶς, ἐνῶ οἱ υἱοὶ του καὶ οἱ ἔγγονοί του, ποὺ διεδέχθησαν αὐτόν, ἦσαν ἐκ γενετῆς Μουσουλμάνοι, ἀλλ' ἔσωζον ἐν ἑαυτοῖς τὰς ἑλληνικὰς ἰδιότητας ἀνωτέρου ἀνθρώπου. Μὲ τὴν μέριμναν δὲ τοῦ ἀγαθοῦ τούτου ἀνδρὸς ἐξεδόθη ὁ Νέος Νόμος (Νιζάμι Τζεδίτ), διὰ τοῦ ὁποίου οἱ διοικηταὶ τῶν ἐπαρχιῶν διατάχθησαν ῥητῶς νὰ περιποιῶνται τοὺς Χριστιανούς ὑπηκόους, καὶ νὰ μὴ ζητῶσιν ἀπ' αὐτοὺς ἄλλον φόρον, εἰμὴ μόνον τὸν κεφαλικὸν (χαράτσι). Ὁ φόρος οὗτος ἐπληρῶντο ἀπὸ κάθε ἄρρενα μὴ Μουσουλμάνον ἀπὸ τῆς γεννήσεώς του μέχρι 60 ἐτῶν. Ἐλέγετο κεφαλικὸς διότι ἐλογίζετο κατὰ κεφαλὴν ἀνθρώπου ἄρρενος. Κατὰ τοὺς νεωτέρους δὲ χρόνους ἀντεκατεστάθη μὲ τὸν λεγόμενον στρατιωτικὸν φόρον (Μπετέλλι ἀσκεριέ), καθ' οὓς χρόνους οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν ἀπηλλαγμένοι στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας, δηλαδὴ ἀπὸ τῆς καταργήσεως τοῦ παιδομαζώματος μέχρι τοῦ 1910, ὅτε ἀπεφασίσθη καὶ ἡ κατάταξις αὐτῶν εἰς τοὺς στρατοὺς τοῦ Ὀθωμανικοῦ κράτους.

ΚΕΦ. 34.—ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΝΟΜΟΥ.

Ἡ ἀρχὴ τῆς βελτιώσεως τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν.

Ὡς ἔχομεν ἴδει προηγουμένως, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Πορθητοῦ 1481 μέχρι Σουλεῦμάν τοῦ Γ' καὶ τῆς βεζυρείας τοῦ Μουσταφᾶ Κιοπρουλή 1687 ἐπὶ δύο αἰῶνας ὁ Χριστιανικὸς κόσμος καὶ ἰδίως τῆς ὑπαίθρου Θράκης ὑπέστη ἀπείρους ζημίας καὶ καταστροφὰς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Καὶ τὸ μὲν παιδομάζωμα, ἡ διηνεκὴς αὕτη αἰμορραγία τοῦ Ἑλληνισμοῦ, εἶχε παύσει περὶ τὰ μέσα τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος, καὶ οὕτως ἐσταμάτησαν οἱ θρήνοι καὶ οἱ κοπετοὶ τῶν ἀπελπιζομένων γονέων, οἱ ὁποῖοι ἠϋχόντο καὶ προετίμων τὸν θάνατον τῶν τέκνων των ἀπὸ τὴν ἀλλαξοπιστίαν. Τοῦτο εἶχε γίνεαι ὄχι βέβαια ἐκ καλῆς προθέσεως πρὸς τοὺς Χριστιανούς, ἀλλὰ κατ' ἀπαίτησιν τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι εἶχον σχηματίσει τὴν γνώμην, ὅτι ἡ κατάταξις τῶν Τουρκοπαίδων εἰς τὰ Γενητσαρικά τάγματα ἦτο πρᾶξις ἐπωφελῆς. Καὶ ἔπαυσε μὲν τὸ παιδομάζωμα, ἀλλὰ διετηρήθησαν αἱ ἄλλαι ἕξεις καὶ συνήθειαι εἰς τὸ Τουρκικὸν πνεῦμα τῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς Χριστιανούς τῆς ὑπαίθρου. Τὸ πλεῖστον τοῦ ἀτυχοῦς Ἑλληνικοῦ κόσμου τῶν πεδινῶν καὶ εὐφόρων τμημάτων εἶχεν ὑποκύψει εἰς τὴν ἐσχάτην δουλείαν, ἐνῶ ἄλλοι τολμηρότεροι εἶχον καταφύγει εἰς τὰ πυκνὰ Θρακικὰ δάση, εἰς τὰ ὄρη, ὅπου ὑπῆρχον τοιαῦτα, ἄλλοι εἰς πτυχὰς τοῦ ἐδάφους, ὅπου ἔζων ζοὴν λαγωῦ, πενόμενοι, γυμνητεύοντες καὶ ὑποφέροντες. Ἀλλ' οἱ χρόνοι παρήρχοντο, αἱ γενεαὶ διεδέχοντο ἢ μία τὴν ἄλλην καὶ ἡ ζωὴ αὐτῶν, ὅτε μὲν ἐβελτιοῦτο, ὅτε δὲ ἐχειροτέρευεν. Τοιαῦτα ἐξηρτῶντο ἐκ τῶν καλῶν ἢ κακῶν διαθέσεων τῶν κατὰ τόπους ἀρχόντων Τούρκων ἢ ἐκ τῆς γενικῆς ἐσωτερικῆς πολιτι-

κῆς τῆς Κυβερνήσεως. Ὅτε ὁμως ἐξεδόθη ὁ Νέος Νόμος (Νιζάμι Τζεδίτ) μερῆς διαταγὰς πρὸς τοὺς διοικητάς, τὰ πράγματα ἤλλαξαν, οἱ Χριστιανοὶ παρηγορήθησαν, ἤρχισαν νὰ λαμβάνουν θάρρος, οἱ Τοῦρκοι μάλιστα νὰ γίνονται ἡπιώτεροι, ἢ συμπεριφορὰ των νὰ ἀποβαίνη ὑποφερτὴ καὶ νὰ ἐπικρατῇ κάποιος ἀνθρωπισμὸς παρ' αὐτοῖς. Ἀπαξ δὲ ἐδόθη τὸ σύνθημα τῆς ἀλλαγῆς συμπεριφορᾶς πρὸς τοὺς ραγιαδες, ἤλλαξεν ἡ νοοτροπία τῶν Τούρκων, ἐπεκράτησαν παρ' αὐτοῖς νηφαλιώτεροι σκέψεις καὶ βαθμηδὸν ὁ χρόνος ἐπέφερεν ἀγαθώτατα ἀποτελέσματα. Ὁ ὑπαίθριος ραγιαῖς τῆς Θράκης ἤρχισε νὰ ἀναπνέη. Ἀφοῦ μὲ τὴν πάροδον τῶν δεκαετηρίδων καὶ αἰώνων εἶχον ἐκλείψει αἱ γενεαὶ τῶν θρησκομανῶν καὶ φανατικῶν Μουσουλμάνων Μπέηδων, οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν κατέχοντες πολλὰ ἀγαθὰ, τὰ ὅποια παρεῖχον εἰς αὐτοὺς ἡ ἐργασία καὶ ὁ ἰδρὸς τῶν Χριστιανῶν, ἐσκέπτοντο κάπως λογικώτερον. Ἄλλως τε δὲν πρέπει νὰ λησμονῶμεν ὅτι ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὴν Θρακικὴν γῆν ὑπέστησαν μοιραίως καὶ οὗτοι τὴν ἐπίδρασιν τῶν Ἑλλήνων, ἔστω καὶ ραγιαδῶν θεωρουμένων. Ἐπειδὴ δὲ ἐθεώρουν τοὺς Χριστιανούς, ὡς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ προορισθέντας νὰ παράγωσι μὲ τὴν ἐργασίαν των πάντα τὰ ἀγαθὰ, πὺ ἀπητοῦντο δι' αὐτοὺς καὶ διὰ τὸν Μουσουλμανισμόν, κατ' ἀνάγκην ἤρχισαν νὰ γίνονται ἀνεκτικώτεροι καὶ μάλιστα πρὸς τοὺς διατελοῦντας ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ των. Ὁ ἀγαθὸς ἐκεῖνος Βεζύρης Μουσταφᾶς Κιοπρουλῆ ὄχι μόνον ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀπανταχοῦ τοῦ Κράτους κοινοποίησιν τοῦ Νιζάμι Τζεδίτ, ἀλλὰ ἐπέμεινε καὶ εἰς τὴν πλήρη ἐφαρμογὴν του ὑπὸ τῶν κατὰ τόπους ἀρχόντων. Διὰ τοῦτο οἱ Χριστιανοὶ μὲ περισσοτέραν ἐλευθερίαν διετύπωναν τὰ τυχὸν παράπονά των πρὸς τοὺς Ἐκκλησιαστικὸς ἀρχηγούς, οἱ ὅποιοι τὰ διεβίβαζαν πρὸς τὰ Πατριαρχεῖα, ὁπόθεν πάλιν διὰ Τακριρίου Πατριαρχικοῦ (ἀναφορᾶς) διεβιβάζοντο μέσῳ τοῦ Καποῦ Κεχαγιᾶ πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν. Διὰ τοῦ Νιζάμι Τζεδίτ ἐπετράπη εἰς τοὺς Χριστιανούς νὰ οἰκοδομῶσιν εὐκτηρίους οἴκους ἐν τε τῇ Κων]πόλει καὶ παντοῦ, ὅπου ὑπῆρχεν ἀνάγκη, κατόπιν σχετικῶν διατυπώσεων πρὸς ἔκδοσιν σχετικῆς ἀδείας ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπὶ τῆς Βεζυρίας τοῦ Μουσταφᾶ Κιοπρουλῆ, ὡς λέγει ὁ Καντεμίρης, οἱ Χριστιανοὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι ὁ Βεζύρης οὗτος ἔκτισε τόσοις ναοῦς Χριστιανικοῦς, ὅσους δὲν εἶχεν ἐγείρει οὔτε ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, ὅπερ δεικνύει τὴν ἀμέριστον ἐπιείκειαν καὶ κηδεμονίαν ἐπὶ τοῦ Χριστιανικοῦ κόσμου τοῦ Ὁθωμανικοῦ Κράτους. Τότε καὶ οἱ Χριστιανοί, τῶν ὁποίων αἱ οἰκῆσεις εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀσίας μεταφερομένων εἰς Θράκην Τουρκομάνων, καὶ οἱ ὅποιοι εἶχον εὖρει ἄσυλον καὶ σχετικὴν ἀσφάλειαν μέσα εἰς τὰ δάση καὶ ἐν γένει εἰς τόπους δυσπροσίτους, ἐπανήρχισαν νὰ κτίζουσιν μονίμους κατοικίας καὶ νὰ ἐπιδίδωνται εἰς τέχνας, εἰς ἐμπόριον, εἰς ἐκχέρσωσιν τῶν δασωδῶν γαιῶν πρὸς καλλιέργειαν. Βαθμηδὸν δὲ πλεῖστοι δασώδεις ἐκτάσεις ἐξεχερσώθησαν καὶ μετεβλήθησαν εἰς εὐφόρους ἀγρούς, δενδροκήπους

καὶ λαχανοκήπους, αἱ ἀκαλλιέργητοι καὶ ἀδέσποτοι γαῖαι μὲ κόπον πολὺν καὶ τὴν σκαπάνην ἐσκάπτοντο εἰς βάθος καὶ ἀπέβαινον χρήσιμοι δι' ἀμπέλους καὶ δένδρα. Ἄλλοι ἐπεδόθησαν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν προβάτων, αἰγῶν, χοίρων, βοῶν, ἵππων, ὄνων κ.λ.π. Ἐπειδὴ πολλὰ δάση καὶ πολλαὶ γαῖαι ἦσαν ἀφιερωμένα εἰς τὰ Βακοῦφ (κτῆματα Τζαμίων καὶ Τεκέδων) ἐκχερούμεναι καὶ καλλιεργούμεναι ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν ὑπεβάλλοντο εἰς μικρὸν τινα φόρον κατ' ἔτος πρὸς τὸ Βακουφικὸν Ταμεῖον, πλὴν τῆς δεκάτης (δεκατημόριον τοῦ παραγομένου προϊόντος) ἢ ὅποια ἐδίδετο ὡς φόρος πρὸς τὸ Ταμεῖον τοῦ Κράτους κατ' ἀρχαιότατον παραδεδεγμένον ἔθιμον καὶ ἀναγκαιότατον διὰ τὴν συντήρησιν τοῦ Κράτους. Οὕτω σὺν τῷ χρόνῳ ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται νέα ἀνθοῦντα χωρία καὶ νέα κοινότητες, φέρουσαι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, Τουρκικὰς ὀνομασίας ἢ καὶ Ἑλληνικὰς μὲ πέπλον Τουρκικόν, ὥστε δυσκόλως νὰ διακρίνη τις ἀμυδρῶς πως τὴν ὑποκρυπτομένην Ἑλληνικὴν ὀνομασίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν αὐτὴν (1650 καὶ ἐξῆς) ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται μονίμως κατοικούμενα ἀπὸ Ἑλλήνας ἐκτοπισθέντας ἐξ ἄλλων μερῶν τὰ χωρία τὰ ἰδρυθέντα εἰς τὰς δυτικὰς ἀντηρίδας τοῦ δασώδους Ἱεροῦ Ὄρους ἀπὸ τοῦ λαιμοῦ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου μέχρι τῆς Προποντίδος, καὶ τὰ ὅποια ἐχωρίζοντο ἀπὸ τοὺς Ἑλληνικοὺς πληθυσμοὺς τῆς πεδινῆς Θράκης διὰ τῆς παρεμβολῆς Τουρκικῶν χωρίων κατοικουμένων ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀνατολῆς ἐλθόντων Τούρκων (Ἴκονιάρων λεγομένων). Τὰ γνησίως Ἑλληνικὰ ταῦτα χωρία εἶναι: Γενίκιοι Περιστάσεως, Γκιολτζοῦκ (λιμνίσκη), Ἐταγάς (Καλόδενδρον), Παλαμοῦτ (δοῦς), Σαντίκ, Καστάμπολις, Γεντζέκιοι ἢ Ἰντζέκιοι, Σιμιτλή, Σχολάριον, Ναῖπκιοι, Νεσχάριον καὶ Κούμβαον, περὶ τῶν ὁποίων λεπτομερείας θὰ ἴδωμεν κατωτέρω.

ΚΕΦ 35.—ΤΑ ΗΘΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΟΘΡΑΚΩΝ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ.

Μετὰ τὴν ὀριστικὴν ἐγκαθίδρυσιν τῆς Ὄθωμ. ἐξουσίας ἐπὶ τῆς Θράκης, ὁ ἀδιάλειπτος ἐξισλαμισμὸς (ἀκούσιος, ἐκούσιος, σποραδικός, ὁμαδικός κλπ.), οἱ συχνοὶ διωγμοὶ τῶν Χριστιανῶν, οἱ σφετερισμοὶ τῶν περιουσιῶν τῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, οἱ συχνότατοι φόνοι Χριστιανῶν, αἱ ἐξώσεις ἀπὸ τὰ χωρία τῶν καὶ τὰς πόλεις τῶν, οἱ αὐθαιρεσίαι τῶν Γενητσάρων καὶ τῶν λοιπῶν Τούρκων καὶ ἐν γένει ἡ ἀποξένωσις ἀπὸ ὅλα τὰ ἀγαθὰ τῶν, ἐσωφρόνησαν τὸν Ἑλληνικὸν πληθυσμόν. Ἦρχισαν νὰ σκέπτονται ὅτι ὁ Θεὸς ἔστειλε τὴν μάστιγα ταύτην πρὸς τιμωρίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας τῶν. Διότι πραγματικῶς κατὰ τοὺς δύο τελευταίους αἰῶνας πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἡ κακία ἢ ἐξαχρείωσις καὶ ὁ ἀτομισμὸς εἶχον φθάσει εἰς τὸ κατακόρυφον, ὅπως ἔχομεν ἐννοήσει ἀπὸ τὴν διαγωγὴν τῆς ἰθυνοῦσης τάξεως, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς Κων]πόλεως καὶ κατ' αὐτὴν ἔτι τὴν πολιορκίαν. Οὕτω τὰ ἐκλελυμένα ἐκεῖνα ἦθη τῶν Βυζαντινῶν τῆς τελευταίας περιόδου ἐξέλιπον, αἱ ἀδικοπραγαίαι μεταξὺ ἀλλήλων ἔπαυσαν, ἡ πορνεία περιορίσθη μέχρις ἀπιστεύτου βαθμοῦ,

αί θρησκευτικαὶ νηστεῖαι ἐτηροῦντο ἀπαρεγκλίτως, ἢ προσέλευσις εἰς τοὺς ναοὺς κατὰ τὰς Κυριακὰς καὶ τὰς ἄλλας ἑορτὰς ἐπυκνώθη, ἢ ἀλληλεγγύη μεταξὺ ὁμοθρήσκων ἤρχισε νὰ γενικεύηται καὶ ἐν γένει ἐπεκράτησε βίος σώφρων καὶ μεμετρημένος, καὶ νηφαλιότης ἄκρα ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ καὶ εἰς τὰς σκέψεις καὶ εἰς τὰς πράξεις τῶν διασωθέντων συντριμμάτων τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ κόσμου. Σὺν τῷ χρόνῳ δὲ εἶχεν ἐξυγιανθῆ πλήρως ἡθικῶς ὁ ὑποδουλωθεὶς Ἑλληνισμός. Τοῦτο ὀφείλετο κατὰ μέγα μέρος καὶ εἰς τὰς νοουθεσίας καὶ συμβουλὰς τῆς Μεγάλης Ἐκκλησίας, ἢ ὁποῖα διὰ τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων ἠγωνίσθη νὰ περισώσει πᾶν ὅ,τι ἠδυνήθη ἀπὸ τὸν μέγαν κατακλυσμόν τοῦ Τουρκισμοῦ. Εὐτυχῶς οἱ πλεῖστοι τῶν ἀρχιερέων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατὰ πάντα σκοτεινῆς, παρ' ὅλην τὴν ἀμάθειάν των εἶχον πλήρη συνείδησιν τῶν ποιμαντορικῶν των καθηκόντων. Τὰ Σουλτανικὰ Φιρμάνια, μὲ τὰ ὁποῖα ἦσαν ἐφωδιασμένοι οἱ ἀρχιερεῖς τῶν Ἐπαρχιῶν, τοὺς ἀπήλασσον ἀπὸ τὸν ἔλεγχον τῶν διοικητικῶν καὶ δικαστικῶν ἀρχῶν. Τὰ ὀλίγα θρησκευτικὰ προνόμια, τὰ ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ παραχωρηθέντα, ἤρχισαν νὰ ἐπεκτείνωνται καὶ εἰς ἄλλα ἐπίπεδα τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν. Ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς θρησκευτικῆς λατρείας, ὄχι μόνον νέοι ναοί, εὐπρόσωποι, ἐπετρέπετο νὰ ἐγείρωνται, ἀλλὰ καὶ σχολεῖα τῆδε κάκεισε νὰ ἀναφαίνωνται, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπισήμως μὲν ἐδιδάσκοντο τὰ θρησκευτικὰ μαθήματα, ἢ ἀνάγνωσις, ἢ γραφὴ καὶ ἢ ἀριθμητικὴ, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ εἶχον εἰσαχθῆ ὅλα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ὡς κατωτέρω.

ΚΕΦ 36.—Ἡ ΠΑΙΔΕΙΑ ΕΝ ΘΡΑΚῃ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΑἰΩΝΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ (1453—1650).

Ἡ ἐκπαίδευσις τῶν Ἑλληνοθρακῶν κατὰ τοὺς δύο πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας (1453—1650) εὗρίσκετο εἰς τὴν κατωτάτην βαθμίδα, διότι ἐν μὲν τῇ Κων]πόλει ὑπῆρχε κάποια κίνησις πρὸς μόρφωσιν, συνέχεια οὕτως εἰπεῖν τῆς πρὸ τῆς ἀλώσεως τάσεως, ἀλλὰ καὶ ἡ τοιαύτη τάσις διεσώζετο εἰς τὰς οἰκονομικῶς εὐπορωτέρας οἰκογενείας, τῶν ὁποίων τινὲς ἀνήκον εἰς κλάδους παλαιότερων Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν, τῶν ὁποίων γόνοι τινὲς διεσώθησαν ἐκ τοῦ τρομεροῦ ἐκείνου κατακλυσμοῦ. Καὶ ὡς τοιοῦτοι ἀναφέρονται ὑπὸ τοῦ Γάλλου Λακροά οἱ Παλαιολόγοι, οἱ Καντακουζηνοί, οἱ Ἀσᾶναι καὶ οἱ Ρᾶλλαι. Ὑπῆρχον καὶ Κομνηνοὶ καὶ Λασκάρες, ἀλλ' οὗτοι εἶχον καταφύγει εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἑνετῶν κατεχομένην Ραγούζαν. Μὲ τὸν νέον δὲ ἐποικισμόν τῆς πόλεως, ποὺ εἶχε γίνοι κατὰ διαταγὴν τοῦ Πορθητοῦ, εἰς τὰ διασωθέντα μέλη τῶν τεσσάρων Βυζαντινῶν οἰκογενειῶν προσετέθησαν καὶ ἄλλαι ἐπίσημοι οἰκογένειαι ἐξ ἄλλων μερῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, Πόντου, Χίου, Λέσβου κ.λ.π. Οἱ Καντακουζηνοὶ καὶ οἱ Παλαιολόγοι καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐξηκολούθησαν νὰ μετέχωσι τῶν δημοσίων λειτουργιῶν ἐν βαθμῷ, ποὺ ἐπετρέπετο ὑπὸ τῶν κατακτητῶν. Ὅλοι δὲ αἱ ἄλλαι οἱ

κογένειαι, πού ἔπαιξαν σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν ἐθνικὴν ζωὴν τοῦ ὑποδουλωθέντος Ἑλληνισμοῦ, ἀνήκουσιν εἰς νεοφανεῖς οἰκογενείας. Ἄλλ' ὅμως ἡ Κων]πολις καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, τὴν λαφυραγωγίαν καὶ τὴν καταστροφὴν, μὲ τὸν νέον ἐποικισμὸν ἀπέβη πάλιν καὶ διὰ τὸ ὑποδουλωθὲν ἔθνος ἐστία πλούτου, γραμμάτων καὶ πολιτισμοῦ τοῦ Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ. Διότι καὶ ἂν σπινθῆρές τινες μορφωτικοῦ περιεχομένου εἶχον ἀπομείνει, διετέλουσαν σκεπασμένοι μὲ παχὺ στρώμα στάκτης καὶ ἔμειναν ἐν λανθανούσῃ καταστάσει, ἕως ὅτου, εὐρόντες κατάλληλον εὐκαιρίαν καὶ εὐφλεκτά τινα φρούγανα, ἤρχισαν νὰ ἐκπέμπωσιν ἀσθενῆ τινα λάμπριν, ἧτις μὲ τὴν πάροδον τῶν χρόνων ἐγένετο ζωηροτέρα. Ἄλλ' ὅσον ἀφορᾷ τὴν λοιπὴν Θράκην δὲν δυνάμεθα νὰ εὐρωμεν ἀξιολόγον τι διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν κατάστασιν ὡς πρὸς τὸ ζήτημα τῆς ἐκπαιδύσεως. Ἡ παχυλὴ ἀμάθεια, πού εἶχεν ἐπικρατήσει κατὰ τοὺς τελευταίους πρὸ τῆς ἀλώσεως χρόνους, ὅτε οὐδεμίαν μέριμναν ἐλαμβάνετο παρὰ τῶν τότε ἀρχόντων, οἱ ὅποιοι μόνον περὶ τῶν ἰδικῶν τῶν συμφερόντων ἐφρόντιζον, ἡ ἰδία ἀμάθεια καὶ ἄγνοια ἐξηκολούθησεν, ὡς ἦτο ἐπόμενον, καὶ μετὰ τὴν ἄλωσιν, καὶ μάλιστα ἐν μείζονι βαθμῷ. Διότι κατὰ τὸν μεσαῖωνα εἰς τινα μοναστήρια ἐκαλλιιεργεῖτο κάποια περιορισμένη καὶ στενὴ παιδείσις ὑπὸ διαφόρων φιλομαθῶν ὁπωσοῦν μοναχῶν. Ἐκεῖ νέοι τινὲς προσήρχοντο, διὰ νὰ μανθάνωσιν ἀνάγνωσιν, γραφὴν, θρησκευτικὰ καὶ ἀριθμητικὴν. Μετὰ τὴν ἄλωσιν ὅμως ἔσβησε καὶ ὁ τελευταῖος οὗτος σπινθὴρ τῆς Ἑλλην. Παιδείας, διότι τὰ μοναστήρια ἄλλα μὲν, τὰ καλλίτερα, μετεβλήθησαν εἰς Μουσουλμανικοὺς Τεκέδες, ἄλλα δὲ παρημελήθησαν τελείως, μὴ ὑπαρχόντων μοναχῶν καὶ μέσων συντηρήσεως, καὶ ἄλλα ἐκάθησαν ἢ ἐκρημνίσθησαν. Καὶ τὸ πολὺ πολὺ ὡς μόρφωσις ἐθεωρεῖτο ἡ ἀπλὴ ἀνάγνωσις βιβλίων Ἑκκλησιαστικοῦ περιεχομένου, ἄλλὰ καὶ αὕτη περιορίζετο μετὰ τῶν ἱερωμένων μόνον καὶ τινῶν λαϊκῶν συγγενῶν ἢ τέκνων τῶν ἱερέων, οἱ ὅποιοι μὲ πολλοὺς κόπους καὶ πολλὴν δυσκολίαν ἐμάνθανον νὰ διαβάξουν ἀπλῶς καὶ νὰ ψάλλωσιν εἰς τὸν Ναὸν κατὰ τὴν λειτουργίαν. Σχολεῖα καὶ διδάσκαλοι δὲν ὑπῆρχον. Σύστημα ἐκπαιδευτικὸν οὐδὲν ἦτο δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ καὶ μάλιστα εἰς τὴν ἔξω τῆς Κων]πόλεως ὑπαιθρον Θράκην. Ἐθεωρεῖτο ἄθλος, εἰάν τις κατῴρθωνε νὰ μάθῃ ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ ὀλίγην ἀριθμητικὴν παρὰ ἱερέων, οἱ ὅποιοι κατ' ἀνάγκην ἐξησκοῦντο εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Ἑκκλησιαστικῶν βιβλίων, χωρὶς πολλάκις νὰ ἐννοῶσι τὰ ἀναγινωσκόμενα. Ὅποιος ἐκ τοῦ λαοῦ κατῴρθωνε νὰ μάθῃ νὰ διαβάξῃ, ἐθεωρεῖτο πρόσωπον ἀνώτερον μετὰ τῶν ἄλλων. Κατὰ δὲ τὰς ἡμέρας τῆς ἀργίας προσήρχοντο νέοι καὶ ἄνδρες, πρὸς τοὺς ὁποίους λίαν προθύμως ἀελάμβανε νὰ τοὺς εἰσαγάγῃ κατὰ τὸ δοκοῦν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν κλπ. Πολλοὶ δὲ ἐκ τούτων μὲ τὴν ἐλαχίστην ἐκείνην μάθησιν, κατέβαλλον τόσην ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβαινον αὐτοδίδακτοι, πολυμαθεῖς καὶ ἐχρησίμευον καὶ ὡς ἱεροψάλται εἰς τοὺς Ναοὺς.

ΚΕΦ. 37.—ΧΑΛΑΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΣΥΝΕΙΔΗΣΕΩΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΠΡΩΤΟΥΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ ΑΙΩΝΑΣ (1453—1650).

Μετὰ τὴν ἄλωσιν ἡ ἀμάθεια καὶ ἡ ἀγραμματωσύνη, ποὺ παρατηροῦντο κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς, ἠῤῥησαν εἰς βαθμὸν ἀφάνταστον, τοῦτο δὲ συνέβαινε ὄχι μόνον εἰς τὸν Ἑλλήν. πληθυσμὸν τῆς ὑπαίθρου Θράκης, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τοῦ Κλήρου καὶ μάλιστα τοῦ ἀνωτέρου ἀκόμη. Κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα 1623 (ἐπὶ Μουράτ Δ΄) μέχρι τοῦ 1700 (ἐπὶ Μουσταφᾶ τοῦ Β΄) ἐντὸς 70 ἐτῶν εἶχον γίνεαι πεντήκοντα ἀλλαξοπατριαρχίαι· μεταξὺ δὲ τῶν πεντήκοντα τούτων ἀνωτέρων κληρικῶν, τῶν ὁποίων ἡ Πατριαρχεῖα διήρκει πολλάκις ὀλίγους μῆνας, εὗρισκοντο καὶ μερικοί, οἱ ὅποιοι οὔτε τὴν ὀνομαστικὴν ὑπογραφὴν τῶν ἡδύναντο νὰ θέσωσιν εἰς τὰ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ὑπέγραφον μὲ σφραγίδα μεταλλίνην. Ἡ ἀκατονόμαστος καὶ παχυλὴ αὕτη ἀμάθεια εἶχε συντελέσει εἰς τὴν χαλάρωσιν τοῦ Ἐθνικοῦ αἰσθήματος, οὐχὶ μόνον παρὰ τῷ λαῶ, ἀλλὰ καὶ μεταξὺ τῶν ἀνωτέρων κληρικῶν. Ἡ ἄγνοια τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων ἐγένετο ἀφορμὴ, ὥστε καὶ τὰ Ἐθνικὰ ὀνόματα, Ἑλλήν, Ἑλληνες, Ἑλληνισμός, ἐλησμονήθησαν καὶ ἀντεκατεστάθησαν εἰς τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν μὲ τὰς ἀντιστοιχοὺς λέξεις: Ρωμηός, Ρωμηοί, Ρωμηοσύνη, ἢ Χριστιανός, Χριστιανοί, Χριστιανωσύνη. Καὶ αὐτὸς ὁ πρῶτος μετὰ τὴν ἄλωσιν Πατριάρχης Γεννάδιος ὁ Σχολάριος ὄχι μόνον φανατικὸς καὶ ἀμείλικτος διώκτης καὶ κατήγορος ἐστάθη τοῦ συγχρόνου του Ἑλληνοῦ καὶ ἀναγεννητοῦ Πλήθωνος ἢ Γεμιστοῦ τοῦ Πελοποννησίου, ἀλλὰ καὶ ἐκαυχᾶτο ὅτι δὲν εἶναι Ἑλλήν, ἀλλὰ μόνον Χριστιανὸς ἤθελε νὰ λέγηται. Ὡς βλέπομεν ἡ θρησκευτικὴ ἀπεροφῆσε τελείως τὸν Ἐθνισμὸν. Τὸ πνεῦμα δὲ τοῦτο ἐπεκράτησε παρὰ τῷ Θρακικῷ Χριστιανικῷ κόσμῳ μέχρι τοῦ 1800 περίπου, καὶ ἂν χωρικός τις τῆς Θράκης ἠρωτᾶτο ποῖαν γλῶσσαν ὀμιλεῖ, θὰ ἔδιδεν ὡς ἀπάντησιν: «Τὴν Ρωμαϊκὴν!». Ἄλλως τε ἐπὶ Τουρκοκρατίας ὄλαι αἱ παράγωγοι λέξεις ἀπὸ τοῦ Ἑλλάς, Ἑλλήν κλπ., δὲν ἀνεφέροντο, διότι καὶ ἐπισήμως καὶ ἀνεπισήμως ὀνομαζόμεθα ὑπὸ τῶν Τούρκων: Ρούμ-Μιλλετί. Τὰς Ἑλληνικὰς χώρας ἀπὸ τῆς Κων]πόλεως καὶ Θράκης μέχρι τοῦ Ἴσθμοῦ τὰς ὀνόμαζον μὲ ἰδιαιτέρον ὄνομα «Μώρα», δηλ. συκαμινέα, διότι κατὰ σχῆμα ὁμοιάζει μὲ φύλλον ἀγρίας μωρέας. Ἰδιαιτέτως ἐκάστην χώραν τὴν ὀνόμαζον μὲ τὸ ὄνομα τῆς πρωτευούσης τοῦ Νομοῦ, ὡς «Ἐδίρνε Βιλαγετί = Νομὸς Ἀδριανουπόλεως, ὅπερ ἦτο ἡ Θράκη, Γιάννενα Βιλαγετί = Νομὸς Ἰωαννίνων, ὅπερ ἦτο ἡ Ἡπειρωτικὴ χώρα, Κόσσυφο Βιλαγετί = Νομὸς Κοσσυφοπεδίου ἢ Οὐσκιούπ Βιλαγετί, ἐκ τῆς πρωτευούσης Σκόπια, ὅπερ ἦτο ἡ Βόρειος Μακεδονία, Σελανικ Βιλαγετί = Νομὸς Θεσσαλονίκης, καὶ Μοναστήρ Βιλαγετί = Νομὸς Μοναστηρίου. Ἡ λέξις Μακεδονία ἀπηγορεύθη,

διότι ἐνεθύμιζε δόξαν καὶ κλέος τῆς Ἑλλην. ἀρχαιότητος. Ἡ δὲ λέξις, ποῦ ἐσήμαινε τὴν Ἑλλάδα «Γιουνανιστὰν καὶ Γιουνανλῆ» ἦτοι Ἑλληνας ἦλθον εἰς τὸ μέσον μὲ τὸν σχηματισμὸν τοῦ νέου ἐλευθέρου Ἑλλην. Κράτους κατὰ τὸ 1828. Καὶ τοῦτο ἐγίνε ἀπὸ σκοποῦ προπαγάνδας. Δηλ. οἱ μὲν χωρισθέντες ἀπὸ τοῦ Ὄθωμ. Κράτους, εἶναι Γιουνανληλῆρ = Ἑλληνες, οἱ ὅποιοι ἀποτελοῦν ἄλλον λαόν, διάφορον τοῦ Ροῦμ Μιλλετί, ποῦ κατοικεῖ τὰς χώρας, αἵτινες διετέλουν ὑπὸ τὴν Ὄθωμ. ἐξουσίαν (1). Τὸ ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἐκαλλιέργουν αὐτὴν τὴν ἰδέαν, ὅτι δηλ. ἄλλοι ἦσαν οἱ Ἑλληνες καὶ ἄλλοι οἱ Ροῦμ οἱ ὑπὸ τὴν Τουρκίαν διατελοῦντες, διαφαίνεται ἐκ τοῦ ἐξῆς φαιδροῦ γεγονότος : «Ἐνας Τοῦρκος στρατιώτης Ραιδεστηνὸς εὐρέθη κατὰ τὸν Βαλκανικὸν πόλεμον εἰς τὴν Μακεδονίαν, ἐκεῖ δὲ εἶδε Ἑλληνας, Σέρβους καὶ Βουλγάρους, κατὰ τὸ 1912—1913, ποῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μακεδονίαν, μετὰ τὰς νικηφόρους μάχας. Ἀπαλλαγεῖς ἐκ τοῦ πολεμικοῦ ἐκεῖνου κυκεῶνος, εἶχεν ἐπιστρέφει σῶος καὶ ἀβλαβῆς εἰς Ραιδεστόν. Ἐπειδὴ ἦτο καὶ κάπως πολιτισμένος καὶ περιγραφικὸς εἰς τὰς διηγήσεις του, γνώριμος δὲ πολλῶν Ραιδεστηνῶν, διηγεῖτο τὰ ὅσα εἶδε καὶ ἐπέρασεν, ἐπιτηδείως ἐρωτώμενος. Καὶ διὰ μὲν τοὺς Βουλγάρους ὠμίλει μὲ ἀπέχθειαν διὰ τὴν σκληρότητα καὶ ἀπανθρωπίαν των, διότι, ὡς ἔλεγεν, κατέσφαζον τοὺς Τοῦρκικοὺς πληθυσμούς, μὴ φειδόμενοι οὔτε γυναικῶν, οὔτε παίδων καὶ ἔκαιον τὰ Τουρκικὰ χωρία. Διὰ τοὺς Σέρβους, ὅτι συνελάμβανον καὶ ἠχμαλώτιζον μόνον τοὺς ἄνδρας, δὲν ἐκακοποιοῦν ὅμως τὰ γυναικόπαιδα, οὔτε ἔκαιον τὰ χωρία. Διὰ τοὺς Ἑλληνας ἐπλεξεν ἐγκώμιον, λέγων : «Εὐγενεῖς ἐχθροί, πολεμοῦν ὡς ἄνδρες, φέρονται ὡς ἄνδρες καὶ μετὰ τὴν μάχην καὶ πρὸς τοὺς αἰχμαλώτους καὶ πρὸς τοὺς πληγωμένους ἐχθρούς των, τοὺς ὁποίους περιποιῶνται ὡς ἰδικούς των, ἐνῶ οἱ Βούλγαροι καὶ οἱ Σέρβοι ἐθανάτωνον τοὺς αἰχμαλώτους». Καὶ στὸ τέλος ἐξέφραζε τὴν ἐκπληξίν του λέγων Τουρκιστί : «Αὐτὸς ὁ Ἑλληνας εἶναι ἀπαράλλακτα Ρωμῆός, καθαρὸς Ρωμῆός ὁμοιάζει, ὅπως σεῖς εἴσθε, καὶ ἡ γλῶσσα του ὁμοιάζει τὴν ἰδικήν σας». Καὶ ἡμεῖς ἐξεφράσαμεν τὸν θαυμασμὸν μας διὰ τὴν σπουδαίαν ἀνακάλυψίν του, ἣ ὁποία βέβαια δι' αὐτὸν ἦτο νέα, διότι κατὰ τοὺς ὁμοίους του ἄλλοι ἦσαν οἱ Ἑλληνες καὶ ἄλλοι οἱ Ροῦμ ! Δὲν εἶναι ἐπομένως ἄπορον διατὶ οἱ Ἑλληνοθράκες εἶχον ξεχάσει τὰς λέξεις, ποῦ ἀνεφέροντο εἰς τὴν καταγωγὴν των.

(1) Ἡ λέξις Γιουνάν εἶναι ἡ Περσικὴ Γιάουν, Γιαουνά, δηλ. Ἴων, πληθυντ. Ἴωνες, διότι οἱ Πέρσαι ὡς πρῶτους Ἑλληνας, ποῦ ἐγνώρισαν, ἦσαν οἱ Ἴωνες τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, τοὺς ὁποίους ὑπέταξαν μὲν, ἀλλ' ἐξ αἰτίας τούτων περιεπλάκησαν εἰς τοὺς μεγάλους κατὰ τῶν Ἑλλήνων πολέμους, οἱ ὅποιοι ἀπέληξαν εἰς τὴν καταστροφὴν τοῦ Περσικοῦ Κράτους ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου. Μὲ αὐτὴν δὲ τὴν ὀνομασίαν Γιάουν ὠνόμαζον πάντας τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας, ὡς ὁμοίους τῶν Ἰόνων.

ΚΕΦ. 38.—ΤΟ ΜΕΓΑ ΑΓΑΘΟΝ ΔΙΑ ΤΟΝ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ ΠΟΥ
ΠΡΟΕΚΥΨΕΝ ΕΚ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΙΚΗΣ ΚΑΤΑΚΤΗΣΕΩΣ.

«Οὐδὲν κακὸν ἀμιγές καλοῦ»

Ἐν τῷ ἀνωτέρῳ ρητὸν ἀναφέρεται συχνὰ εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων, τοῦτο εὔρε πιστὴν ἐφαρμογὴν εἰς τὴν ἐθνικὴν ζωὴν τοῦ Ἑλλην. κόσμου μετὰ τὴν Τουρκικὴν κατάκτησιν. Μετὰ τὴν κατάλυσιν τῆς Λατινοκρατίας ἐν Κων|πόλει ὑπὸ Μιχαῆλ Παλαιολόγου τὸ 1261 καὶ τὴν ἀνασύστασιν τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, οἱ μετὰ ταῦτα αὐτοκράτορες, διάδοχοι τοῦ Μιχαῆλ, ἕνεκα πολλῶν ἐξωτερικῶν ἐχθρῶν καὶ ἐσωτερικῶν διχονοιῶν, ἐπαναστάσεων καὶ ἀτασθαλιῶν, δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ὀλοκληρώσωσι τὴν ἀπαλλαγὴν ὅλων τῶν Ἑλλην. χωρῶν ἀπὸ τοῦς ποικίλους ἀρχοντίσκους Φράγκους, Γενουάτας καὶ ἄλλους. Καὶ ὁ μὲν Πόντος εἶχεν ἀποτελέσει χωριστὸν Ἑλλην. Κράτος, τὴν τῶν Κομνηνῶν Αὐτοκρατορίαν τῆς Τραπεζοῦντος, ἢ Ἡπειρος, τὸ χωριστὸν Ἑλλην. Πριγκηπᾶτον τῶν Ἀγγέλων, καὶ μόνον ἡ Θράκη μετὰ τῆς Μακεδονίας, κεντρικῆς καὶ νοτίου Θεσσαλίας, καὶ τινες νῆσοι, ἀπετέλεσαν τὸ Βυζαντ. Κράτος τῶν πρώτων Παλαιολόγων Ἡ λοιπὴ Ἑλλάς καὶ ἡ Πελοπόννησος κατεῖχeto ὑπὸ ποικίλων ἀρχόντων ἐκ Δύσεως. Οἱ Βενετοὶ κατεῖχον πολλὰ παραλιακὰ φρούρια τῆς Πελοποννήσου, τὰς μεγάλας νήσους Κρήτην καὶ Κύπρον καὶ πολλὰς ἄλλας. Ἡ πολυαρχία αὕτη ἐπὶ τῶν νοτίων Ἑλλην. χωρῶν καὶ τῶν πλείστων νήσων, τοῦ Αἰγαίου καὶ Ἰονίου πελάγους, ἐξασκηθεῖσα ἐπὶ τέσσαρας περίπου αἰῶνας ὑπὸ Βενετῶν, Φράγκων καὶ διαφόρων ἄλλων ξένων Δουκῶν, Πριγκηπῶν, Κομητῶν, Ἰπποτῶν κλπ., εἶχε διαιρέσει τὸν Ἑλληνισμὸν καὶ ἤρχισε νὰ μεταβάλλῃ τὸν ἐθνολογικὸν χαρακτῆρα, ἤμβλυε τὸ φυλετικὸν Ἑλλην. αἶσθημα, ἤλλαξεν εἰς πολλὰ τὴν νοοτροπίαν τῶν κατὰ τόπους Ἑλλήνων, ἐκαλλιέργησε διὰ τοῦ πολυπληθοῦς καὶ φανατικοῦ Παπικοῦ Κλήρου τὴν μεταστροφὴν τοῦ Ἑλλην. κόσμου τῶν χωρῶν ἐκείνων πρὸς τὸν Παπισμὸν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν Ὁρθοδοξίαν. Δι' ὅλης δὲ αὐτῆς τῆς προσπαθείας ἐνεφανίσθη εἰς τὸ μέσον ὁ ἕως τῶρα σωζόμενος Φραγκολεβαντινισμὸς, ἥτοι Ἑλληνες ἐκκαθολικισθέντες καὶ ἀναμιχθέντες μετὰ τῶν Δυτικῶν γενῶν, μέχρι σημείου, ὥστε νὰ ἐξαλειφθῇ παρ' αὐτοῖς ἡ ἔννοια τῆς φυλετικῆς καταγωγῆς ἕνεκα τῆς πανσπερμίας καὶ νὰ μείνῃ μόνον τὸ Καθολικὸν θρησκευτικὸν συναίσθημα μετὰ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὸν Πάπαν. Ἐπομένως, ἐὰν ἐξηκολούθει εἰς τὰς Ἑλλην. χώρας ἡ τοιαύτη πολυαρχία ἕως σήμερον, θὰ προέκυπτεν ἔθνος τις ἡλλοιωμένον, ὅπως διάφορος τοῦ γνησίου Ἑλληνισμοῦ εἰς τὰς χώρας ἐκείνας. Διὰ τοῦτο τὸ μόνον ἀγαθὸν διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν, πὺν προσέφερεν ἡ Ὀθωμ. κατάκτησις, ἦτο ἡ ἀποκάθαρσις ὅλων τῶν Ἑλλην. χωρῶν καὶ νήσων ἀπὸ τῶν Καθολικῶν ἀρχόντων τῶν χρόνων ἐκείνων. Ὁ Ὀθωμ. κολοσσός, ὧς ὀδοστρωτήρ, διὰ πολλῶν πολέμων καὶ μεγάλων θυσιῶν κατώρθωσε νὰ ἐκδιώξῃ καὶ νὰ κα-

ταλύση τὰς ποικίλας ἐκεῖνας κυριαρχίας Βενετῶν, Φράγκων, Ἰωαννιτῶν, Ἴπποτῶν καὶ ἐν γένει πᾶσαν ἐπιρροὴν τοῦ Καθολικισμοῦ καὶ νὰ ἐνώσῃ ὑπὸ τὸ ἰσχυρὸν σκῆπτρον τοῦ ἀπάσσης τοῦ Ἀρχαίου καὶ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ τὰς χώρας. Καὶ ἐπλήρωσεν ἀκριβὰ πρὸς τὸν Ὀθωμανισμόν τὸ τοιοῦτον τίμημα τῆς ἐνώσεώς του ὑπὸ μίαν πολιτικὴν κυριαρχίαν, τὴν Ὀθωμανικὴν, καὶ ὑπὸ μίαν θρησκευτικὴν ποιμαντορίαν ὑπὸ τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κων]πόλεως, διότι ἀπεδεκατίσθη δεινῶς ἐπὶ αἰῶνας ὁ Ἑλλην. πληθυσμὸς διὰ τοῦ παιδομαζώματος καὶ διὰ τῶν διαφόρων μεθόδων τοῦ ἐξισλαμισμού καὶ μόνον συντρίμματα Ἑλληνισμοῦ, ὡς δάσεις τινὲς ἐν μέσῳ ἀπεραντοσύνης Ὀθωμανισμοῦ παρέμειναν. Ὅ,τι ὅμως διεσώθη καὶ ἐπέπλευσε, διετηρήθη ὡς γνησίως Ἑλληνικὸν καὶ Ὀρθόδοξον, καὶ τὰ ἀπὸ Κων]πόλεως ἐξαπλούμενα ἄλλοτε νήματα, ποῦ συνέδεον αὐτὴν μὲ τὰς νοτίους Ἑλλην. χώρας, ἅτινα εἶχον κοπῆ ὑπὸ τῆς Λατινοκρατίας, ἀνασυνεδέθησαν πάλιν μὲ αὐτὴν, πολιτικῶς μὲν μὲ τὸν Σουλτάνον, θρησκευτικῶς δὲ μὲ τὸν Ὀρθόδοξον Πατριάρχην.

ΚΕΦ. 39.—Η ΟΡΘΟΔΟΞΟΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΜΕΣΩ ΣΚΟΠΕΛΩΝ ΚΑΙ ΥΦΑΛΩΝ. ΚΥΡΙΛΛΟΣ, ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΚΑΙ ΚΥΡΙΛΛΟΣ ΚΟΝΤΑΡΗΣ, ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΚΩΝ]ΠΟΛΕΩΣ.

Ὅτε κατὰ τοὺς ἄνω χρόνους, ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη συνεταράσσετο ἔνεκα θρησκευτικῶν διενέξεων διὰ τῆς ἐμφανίσεως τοῦ Λουθηήρου ἐν Γερμανίᾳ καὶ τοῦ Καλβίνου καὶ Ἰβιγγλίου ἐν Ἑλβετίᾳ, πολλὰ δὲ μάζαι λαϊκαὶ ἀπεστάτησαν ἀπὸ τὸν Παπισμὸν καὶ ἀπετέλεσαν τρίτον κλάδον τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοὺς κληθέντας Διαμαρτυρομένους (Προτεστάντας), ὑπέστη καὶ ἡ Ὀρθόδ. Ἐκκλησία τῆς Κων]πόλεως μέγαν κλονισμόν καὶ βάσανα διαφόρων Πατριαρχῶν τοῦ Οἴκου. Θρόνου. Τὰ Καθολικὰ Κράτη, Γαλλία, Βενετία, Αὐστρία καὶ ἄλλα ἀφ' ἑνός, τὰ Προτεσταντικὰ καὶ ἀφ' ἑτέρου, Ὀλλανδία, Σκανδιναβία καὶ Γερμανία, εἶχον πολιτικὰς καὶ ἐμπορικὰς σχέσεις μὲ τὴν Τουρκίαν καὶ ἀντεπροσωπεύοντο ἐν Κων]πόλει ὑπὸ Πρεσβευτῶν καὶ διπλωματικῶν ἀποστολῶν. Καὶ οἱ μὲν Καθολικοὶ μὲ τοὺς ἐνδημοῦντας Ἰησοῦίτας κατεργαδιούργουν τοὺς Πατριάρχας τῶν Ὀρθόδοξων ὡσάκις ἐματαιῶνον τὰς προσηλυτιστικὰς ἐνεργείας των, οἱ δὲ Προτεστάνται, Πρέσβεις καὶ Πρόξενοι, προσεπάθουν, ἀφ' ἑνός μὲν νὰ πολεμῶσι τὰς προσπαθείας τῶν Ἰησοῦιτῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐλκύσωσι τὸ Πατριαρχεῖον νὰ δεχθῆ ἢ νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὸ νέον δόγμα των, εἰς ἀντίρροπον τοῦ Παπισμοῦ. Οἱ κατὰ τοὺς χαλεποὺς ἐκεῖνους καιροὺς πατριαρχεύοντες, ἐπιτηδείως πολιτευόμενοι, ἐδείκνυσον φαινομενικῶς τάσεις πότε πρὸς τὸν ἕνα, πότε πρὸς τὸν ἄλλον, ἀλλ' οὐδέποτε ἐπρόδωσαν τὰ θέσμιμα τῆς Ὀρθοδοξίας πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν κακῶν περιστάσεων καὶ ἀπέβαινον στόχος τῶν Ἰησοῦιτῶν, καὶ τῶν Προτεσταντῶν. Κύριλλος ὁ Λούκαρις ἦτο Κρής, ἀνὴρ πολυμα-

θῆς καὶ ἱκανώτατος. Τὸ 1612, ἐπὶ Ἀχμέτ τοῦ Α', ὑπῆρξε τοποτηρητῆς τοῦ Οἴκου. Θρόνον καὶ κατεπολέμησε τοὺς Παπικούς. Κατὰ Νοέμβριον δὲ τοῦ 1620, ἐπὶ Σουλτάνου Ὁσμάν τοῦ Β', ἀνηγορεύθη Οἴκου. Πατριάρχης, ὅτε μετεχειρίσθη τοὺς Διαμαρτυρομένους, διὰ τὴν ἐξουδετερώσῃ τὰς ἐνεργείας τῶν Ἰησουϊτῶν. Ἐπειτα συντέλεσεν εἰς τὴν δημιουργίαν τῆς Ρωσ. Ἐκκλησίας ὡς Ὁρθοδόξου, διὰ τὴν παρουσιάξῃ ἀντίρροπον κατὰ τῶν Παπικῶν καὶ Προτεσταντῶν. Ἰδρυσεν τυπογραφεῖον πρὸς ἔκδοσιν Ἑλλ. βιβλίων καὶ ὠργάνωσεν Ἑλλ. σχολεῖα πρὸς ἐκπαίδευσιν τοῦ ὑποδούλου ἔθνους, ἀλλ' οἱ Ἰησουῖται, διὰ τὴν ματαιώσουν τὸ ἔργον του, κατηγόρησαν αὐτὸν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν ὅτι παρεσκίαζεν ἐπανάστασιν τοῦ Ἑλλ. ἔθνους κατὰ τοῦ Σουλτάνου καὶ ἐπέτυχον τὴν καθάρισίν του, τὸ 1623, ἐπὶ Μουράτ τοῦ Δ'. Μετὰ τινος ὅμως μῆνας ἡ Πύλη πεισθεῖσα περὶ τῆς ἀθωότητος του ἔστρεψεν εἰς τὴν ἐπιναφορὰν του εἰς τὸν Πατρ. Θρόνον, κατὰ Ὀκτώβριον τοῦ 1623, ἐπατριάρχευσε δὲ μέχρι τοῦ 1630. Ἐπειδὴ διὰ τοῦ τυπογραφείου ἐξετύπωσε πολλὰς ἐγκυκλίους πρὸς τοὺς Ὁρθοδόξους καὶ συγγράμματα ἀντιπαπικά, οἱ Ἰησουῖται κατηγόρησαν αὐτὸν πρὸς τὴν Πύλιν, ὅτι ἐκδίδει βιβλία ἐναντίον τῆς Μουσουλμ. θρησκείας, ὅτι τὸ τυπογραφεῖον εἶναι καὶ χυτήριον ὄπλων καὶ ὅτι διὰ προκηρῦξεων τοῦ Πατριάρχου ἐγένεν ἡ ἐξέγερσις τῶν Κοζάκων (Ρώσων) κατὰ τῆς Τουρκίας. Διὰ τῶν ψευδῶν καταγγελιῶν, ἠρέθισαν τὸν φανατισμὸν τῶν Γενητσάρων, οἱ ὅποιοι, εἰσορμήσαντες εἰς τὸ Πατριαρχεῖον κατέστρεψαν τὸ τυπογραφεῖον. Κατὰ δὲ τὸ 1635, οἱ Ἰησουῖται δωροδοκῆσαντες τοὺς Τούρκους καθήρσαν πάλιν τὸν Λούκαριν, ὑποστηρίζοντες διὰ τὸν Πατριάρχ. Θρόνον Ἀθανάσιον τὸν Γ', τὸν καλούμενον Πατελλάριον, φιλόσοφον, φιλόλογον, ποιητὴν καὶ δεινὸν ἱεροκῆρικα, ὡς φιλικῶς διακειόμενον πρὸς τοὺς Καθολικούς, καθ' ὃν χρόνον οἱ περὶ τὸν Λούκαριν κληρικοὶ ὑπεστηρίζοντο ὑπὸ τῶν Προτεσταντῶν. Καὶ ἐξωρίσθη μὲν ὁ Λούκαρις διὰ πλοίου πρὸς τὸ Αἰγαῖον μὲ σκοπὸν νὰ παραδοθῆ εἰς κουρσάρους Ἰταλοὺς (πειρατὰς), διὰ τὴν τὸν μεταφέρουν εἰς τὴν Ἰταλίαν καὶ νὰ τὸν παραδώσουν εἰς τὴν Ἱερὰν Ἐξέτασιν πρὸς θανάτωσιν, ἀλλ' ὁ Πρέσβυς τῆς Προτεστ. Ὀλλανδίας, πληροφορηθεὶς ἀπὸ μυστικῶς πράκτορας τῆς Προσβείας του τὸν σκοπὸν τῶν Ἰησουϊτῶν, ἐδωροδόκησε τὸ πλῆρωμα τοῦ Τουρκ. πλοίου καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς τὴν Χίον, ὅπου τὸν ἀπεβίβασεν. Ὁ Ἀθανάσιος ὁ Γ' ἐπατριάρχευσε μὲν, ἀλλὰ μετὰ 40 ἡμέρας καθρέθη ὑπὸ τῶν ὀπαδῶν τοῦ Λουκάρους καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Ἀγκῶνα τῆς Ἰταλίας. Ἐκεῖθεν ἔγραψε πρὸς τὸν Πάπαν καὶ παρεκάλει αὐτὸν νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ φέρῃ τὸν τίτλον τοῦ Πατριάρχου Κων]πόλεως, ἅμα ὡς φθάσῃ εἰς τὴν Ρώμην. Ὁ Πάπας ἀπήντησε πρὸς αὐτὸν ὅτι ὄχι μόνον τὸν τίτλον θὰ ἔχη, ἀλλὰ καὶ Καρδινάλιον θὰ τὸν διορίσῃ, ἀρκεῖ νὰ ἀπαρνηθῆ τὴν Ὁρθοδοξίαν καὶ νὰ ὑπογράψῃ τὸν ὄρον τῆς Λατιν. Πίστεως. Ἐνώπιον σκληροῦ διλήμματος εὑρεθεὶς ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάριος, δὲν ἐδίστασε νὰ ἀπορ-

ρίψη τὰς προτάσεις τοῦ Πάπα, καίτοι ἑξακριθίζετο ὡς Λατινόφων ἄνευ ἐκείνης τῆς στιγμῆς. Ἐγκατέλειψε τότε τὴν Ἰταλίαν καὶ ἔφυγεν ἀνεπιστρεπτεῖ εἰς τὴν Ὁρθόδ. Μολδοβλαχίαν. Ἐν συνεχείᾳ ἀνῆλθεν εἰς τὸν Θρόνον Κύριλλος ὁ Λούκαρις, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον καιρὸν διὰ τῶν ἐνεργειῶν τῶν Ἰησουϊτῶν ὁ Ἀθανάσιος κατῆλθεν εἰς Κων]πολιν καὶ ἐπατριάρχευσε, καθαιρεθέντος τοῦ Λουκάρεως. Ἐν τῷ μεταξὺ κατηγορηθεὶς ἐπὶ Λατινισμῷ, καθρέθη καὶ ἐξωρίσθη εἰς Ρώμην, ὅπου παρέμεινεν ἐπὶ ἔτη, ἀλλὰ διετήρησε τὸ Ὁρθόδ. δόγμα, ἀνῆλθε δὲ πάλιν ὁ Λούκαρις εἰς τὸν Πατρ. Θρόνον, κατὰ Μάρτιον τοῦ 1637. Ἄλλ' οἱ Ἰησουῖται, εὐρόντες ὄργανον κατάλληλον τὸν Κύριλλον Κονταρῆν, λατινίζοντα Ἐπίσκοπον, ἐπανάλαβον τὰς ραδιουργίας κατὰ τοῦ Λουκάρεως καὶ τὸν κατηγορήσαν πρὸς τὸν Μέγαν Βεζύρη Μπαϊράμ πασᾶν, ὅτι παρασκευάζει ἐπανάστασιν τῶν Ἑλλήνων μετὰ τὴν βοήθειαν τῶν Κοζάκων. Ταῦτα ἐγίνοντο ἐν ἀπουσίᾳ τοῦ Σουλτάνου Μουράτ τοῦ Δ', ὅστις εὕρισκετο εἰς ἐκστρατείας κατὰ τῆς Περσίας καὶ ὁ Μπαϊράμ Πασᾶς καθήρεσε τὸν Λούκαριν καὶ τὸν περιώρισεν εἰς φρούριον τοῦ Βοσπόρου τὸ 1638. Ἐκεῖθεν τὸν ἤρπασαν οἱ Γενήτσαροι καὶ τὸν ἐπνίξαν εἰς τὸν Βόσπορον. Ἄλιεις δὲ Χριστιανοὶ εὐρόντες τὸ πτώμα του, τὸ ἔφεραν εἰς τὴν ξηρὰν καὶ τὸ ἔθαψαν, ἀλλ' οἱ ἐχθροὶ του τὸ ἐξέθαψαν πάλιν καὶ τὸ ἔρριψαν εἰς τὴν θάλασσαν. Καὶ ἀνῆλθε τότε εἰς τὸν Θρόνον ὁ Κύριλλος Κονταρῆς, ἀλλὰ δι' ὀλίγον καιρὸν, διότι τὸν διεδέχθη ὁ Ραφαήλ Β' τὸ 1637, ἀνὴρ συνετός, ὅστις διώκησε μὲν καλῶς, ἀλλ' ἐξεβλήθη ὑπὸ τῆς Πύλης διὰ τῆς βίας (!). Κατὰ τὸ 1651 ἐπὶ Μεχμέτ τοῦ Δ' μετὰ τὴν συνδρομὴν τῶν Παπικῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὸν Πατρ. Θρόνον πάλιν ὁ Ἀθανάσιος Πατελλάριος, τὸ τρίτον, ἀλλὰ ἀποκηρυχθεὶς καὶ μὴ ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ λοιποῦ κλήρου, παρητήθη μετὰ 15 ἡμέρας καὶ δὲν ἀνεφάνη πλέον ἐπὶ τῆς σκηνῆς.

Κατὰ Ἰούλιον τοῦ 1656 ἀνηγορεύθη Πατριάρχης Παρθένιος ὁ Γ', ἀλλὰ καὶ οὗτος μετὰ δεκάμηνον πατριαρχίαν καθρέθη ὑπὸ τῆς Πύλης καὶ ἀπηγχονίσθη τὸ Λαζαροσάββατον τοῦ 1657, διότι οἱ Καθολικοὶ τὸν κατηγορήσαν ὅτι συνεννοεῖτο μετὰ τοὺς ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας πρὸς ἐπανάστασιν⁽²⁾.

(1) Ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας αὐτοῦ ἐξεδιώχθη τὸ Πατριαρχεῖον ἐκ τοῦ Ναοῦ τῆς Παμμακαρίστου, μετὰ βληθέντος εἰς Τζαμίον, καὶ μετεφέρθη εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἁγ. Γεωργίου ἐν Φαναρίῳ.

(2) Τὸ κεφάλαιον τοῦτο ἐτέθη, διὰ τὰ ἀντιληφθῆ ὁ ἀναγνώστης ὅπως καὶ ὁποῖας πλεκτάνας καὶ κινδύνους ἦσαν ἠναγκασμένοι οἱ Πατριάρχαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ ἀντιμετωπίζουσαν κατὰ τῶν ραδιουργιῶν τοῦ Καθολικισμοῦ, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὅποτε πολλοὶ ἀνάτατοι θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ ἐθυσίασαν τὴν ζωὴν των, οὐδεὶς ὅμως ἐξ αὐτῶν ἀπρηνήθη τὰ δόγματα τῆς Ὁρθοδοξίας. Ὁ Παπισμὸς, ἀφοῦ εἶχεν ὑποσκάψει τὰ θεμέλια τοῦ Ὁρθοδόξου Βυζαντ. Κράτους, καὶ μετὰ τὴν πτώσιν του ἐξηκολούθησε τὸ ὑπονομευτικὸν ἔργον του πρὸς ὑποκατῆν τῆς Ὁρθοδοξίας, χωρὶς βεβαίως νὰ ἐπιτύχη.

ΚΕΦ. 40.—Η ΜΕΓΑΛΗ ΕΠΙΡΡΟΗ ΤΟΥ ΠΑΤΡΙΑΡΧΕΙΟΥ ΕΠΙ ΤΩΝ
ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ ΚΑΙ Η ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΗ ΕΙΣ ΑΥΤΟ ΜΟΜ-
ΦΗ ΑΜΕΛΕΙΑΣ ΣΠΟΥΔΑΙΩΝ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΣΥΜ-
ΦΕΡΟΝΤΩΝ.

Οἱ κατὰ τοὺς ἀξιοθρηνητοὺς τούτους καιροὺς ποιμάναντες τὴν ὑπό-
δουλον Ὁρθόδ. Ἐκκλησίαν, ὅσον καὶ ἂν ἐξηυτελίσθησαν καὶ ἐθανατοῦντο
ὑπὸ τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως, ὡς οἱ ἔσχατοι τῶν κακούργων, ὅσον
καὶ ἂν τὰ ἀρχικά προνόμια παρεβιάσθησαν καὶ ἠθετήθησαν ὑπὸ τῶν
Τούρκων, συνεπεία ραδιουργιῶν, τὸ Πατριαρχεῖον ἵσκει μεγίστην ἐπιρ-
ροὴν ἐφ' ὅλου τοῦ Χριστιαν. κόσμου. Ὁ Πατριάρχης τῆς Κων/πόλεως
διετέλει πάντοτε ὁ ἐκκλησιαστικὸς καὶ ἐν μέρει ὁ πολιτικὸς ἀρχὼν τῶν πολ-
λῶν ἑκατομμυριῶν Ὁρθοδόξων Χριστιανῶν, ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ
καὶ τῶν Βουλγάρων, Σέρβων, Ἀλβανῶν, Βλάχων καὶ Ἀρμενίων. Αὐτὸς
διώριζεν ἀμέσως μὲν τοὺς ἀνωτέρους ἐκκλησιαστικοὺς λειτουργοὺς, ἐμμέσως
δὲ διὰ τῶν ἀνωτέρων Μητροπολιτῶν ἢ Ἐπισκόπων τοὺς κατωτέρους μέχρι
τῶν ἐφημερίων τῆς ἐσχάτης κωμοπόλεως καὶ τοῦ χωρίου. Εἶχε τὴν ἀνωτά-
την ἐποπτεῖαν τῆς διαχειρίσεως τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ μοναστηριακῶν
κτημάτων, καὶ ἦτο ὁ ἀνώτατος δικαστὴς τῶν διαφορῶν περὶ γάμων καὶ ἐν
γένει τῶν δικῶν, ὅσας οἱ Χριστιανοὶ δὲν καθυπέβαλλον εἰς τὸ Ὁσμανικὸν
δικαστήριον, ἀλλὰ εἰς τὸν θρησκευτικὸν ἀρχοντα. Ἦτο ἐπίσης καὶ ὁ ὑπέρ-
τατος ἀντιπρόσωπος καὶ ἐγγυητὴς τῶν Χριστιανῶν πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύ-
λην, ἢ ὁποία διὰ τοῦτο ἀκριβῶς κατὰ τὸ πλεῖστον συνετέλει εἰς ὅ,τι οὗτος
ἐνόμιζε κατάλληλον νὰ ἐνισχύσῃ καὶ νὰ συντηρήσῃ τὴν πρὸς τὸ Ὁσμανικὸν
Κράτος πίστιν καὶ ὑπακοὴν τῶν Χριστιανῶν. Εἶχε λοιπὸν πολλοὺς καὶ ἀκα-
ταμαχῆτους τρόπους ἐπιδράσεως ἐπὶ τοῦ ποικιλοεθνοῦς αὐτοῦ ποιμνίου, ὥστε
ἐκράτει διηνεκῶς ἔμφοβον τὸν ἐπὶ τοῦ Σουλτανικοῦ Θρόνου καθήμενον.

ΚΕΦ. 41.—Η ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΗ ΜΟΜΦΗ ΥΠΟ ΤΟΥ ΠΑΠΑΡΡΗΓΟ-
ΠΟΥΛΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ Μ. ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ ΔΙΑ ΤΗΝ ΜΗ
ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΝ ΠΡΟΣ ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΝ ΤΩΝ ΑΛΛΟΦΥ-
ΛΩΝ ΟΡΘΟΔΟΞΩΝ.

Εἰς τὸν ὄν τόνον τῆς ἱστορίας του, ὁ ἀοίδιμος Παπαρρηγόπουλος,
πραγματευόμενος τὰ περὶ ἰσχύος τοῦ ἀνωτέρου Ἑλλήν. Κλήρου ἐν τῷ Ὁ-
σμανικῷ Κράτει, κατὰ τοὺς χρόνους μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἀναφέρει ὅτι τὸ Οἰ-
κουμ. Πατριαρχεῖον δυνάμει τῶν προνομίων καὶ τῆς καθολικῆς ἰσχύος καὶ
ἐπιρροῆς, ἣν ἵσκει ἐπὶ τῶν διαφόρων φυλῶν, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐνεργήσῃ
ζωηρότερον διὰ τὴν ὑπαγωγὴν αὐτῶν εἰς τὸν Χριστιανισμὸν καὶ νὰ ἀντιτα-
χθῇ ἀποτελεσματικώτερον κατὰ τῶν διαφορῶν ἐχθρικῶν προπαγανδῶν.
Ταῦτα ἀνεπτύξαμεν εἰς προηγ. κεφάλαια καὶ συμφωνοῦμεν ἐν πολλοῖς πρὸς
τὰς γνώμας τοῦ μεγάλου τούτου ἱστορικοῦ.

ΚΕΦ. 42.—ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΠΡΟΗΓ. ΚΕΦΑΛΑΙΩΝ.

Διὰ τοῦ παρόντος κεφαλαίου δὲν θὰ ὑπεραμυνθῶ τοῦ Ἑλλην. Κλήρου, ἀνωτέρου καὶ κατωτέρου, διότι παρέλειψεν ἢ ἠμέλησεν, ὡς λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, νὰ ἐξελληνίσῃ τὰ ἀλλόγλωσσα καὶ ἀλλογενῆ Χριστ. ἔθνη, Βουλγάρους, Σέρβους, Ἀλβανούς, Βλάχους καὶ Ἀρμενίους, κατὰ τοὺς 4 αἰῶνας μετὰ τὴν ἄλωσιν, οἵτινες διετέλουν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἑλλην. Πατριαρχείου Κων]πόλεως. Θὰ προσπαθῆσω ὅμως νὰ ἀποδώσω τὸ δίκαιον, νὰ ψέξω τὰ ψεκτά, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπαινέσω τὰ ἀξιέπαινα. Ἐὰν θελήσωμεν νὰ ἐρευνήσωμεν τὰ αἷτια, διὰ τὰ ὁποῖα οἱ ἀνωτέρω λαοί, δὲν κατορθώθη νὰ ἐξελληνισθῶσιν, ὥστε ἡ Βαλκαν. Χερσονήσος, πού ἐλέγετο Ἑλληνική, νὰ ἀποτελέσῃ ἓνα συμπαγὲς Ἑλλην. σῶμα ἀπὸ τοῦ Δουναβέως μέχρι τοῦ Ταινάρου, πρέπει νὰ ἀνατρέξωμεν εἰς πολὺ ἀπωτέρους χρόνους καὶ νὰ πληρώσωμεν ὀλοκλήρους τόμους, διὰ νὰ βεβαιωθῆ ἴσως καὶ πῶς ἔπραξεν ἡ Μεγ. Ἐκκλησία τὸ καθῆκον της πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν, καὶ πότε καὶ διατί παρημέλησε τοῦτο πρὸς βλάβην του. Ἐνας λαὸς ἀλλόγλωσσος καὶ ἀλλογενῆς διὰ νὰ ἀφομοιωθῆ πλήρως πρὸς ἓνα ἄλλον καὶ νὰ λησμονήσῃ τὴν μητρικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν καταγωγὴν του, νὰ ἀπορροφηθῆ δὲ ὑπὸ ἑτέρου, εἶναι ἀνάγκη νὰ συντρέξουν πολλοὶ παράγοντες. Καὶ πρῶτον ἂν ἀποβλέψωμεν εἰς τὸν ἐξελληνισμόν τῶν ἀρχαίων Θρακῶν καὶ τῶν Μικρασιατικῶν λαῶν καὶ ἂν ἐξετάσωμεν ἐν συντόμῳ τὰ μέσα, μὲ τὰ ὁποῖα εἶχε γίνει ὁ ἐξελληνισμὸς τούτων, θὰ ἀντιληφθῶμεν ὅτι οἱ παράγοντες, πού εἶχον συντελέσει εἰς τὴν τελείαν ἀφομοίωσιν, ἦσαν ὅλως διάφοροι ἀπὸ ἐκείνους ἔναντι τῶν Βαλκαν. λαῶν τοῦ Μεσαίωτος. α') Οἱ Θράκες καὶ οἱ Μικρασιαῖται τῆς ἀρχαιότητος ἦσαν ἔθνη συγγενῆ πρὸς τοὺς ἀρχαίους Ἑλληνας, ὡς κλάδοι τοῦ ἰδίου Πελασγικοῦ δένδρου, ἔχοντες τὰς ἰδίας θεότητας. β') Ἡ Θράκη καὶ ἡ Μ. Ἀσία εἶναι δύο μεγάλαι χερσονήσοι μὲ ἐκτεταμένα παράλια τῶν τριῶν πλευρῶν των. Ὁ Ἑλληνισμὸς, μὴ νομίσωμεν, ὅτι εἶχε θέσει ὡς πρόγραμμα τὸν ἐξελληνισμόν τῶν δύο μεγάλων τμημάτων τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου, ἀφοῦ δὲν ἀπετέλει ἐνιαίαν πολιτικὴν μονάδα, ἀλλ' ἦτο διηρημένος πολιτικῶς εἰς διαφόρους ἀποχρώσεις, μόνον δὲ χάριν ἐμπορίου καὶ εὐρέσεως ζωτικοῦ χώρου εἶχε καλύψει τὰ παράλια τῶν χωρῶν τούτων μὲ ἀμέτρητα Ἑλληνικὰ πολίσματα (ἀποικίας) πρὸς ἐκμετάλλευσιν. Οἱ αὐτόχθονες Θράκες καὶ Μικρασιαῖται, πλὴν τῆς συγγενείας τῆς θρησκείας καὶ τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμάτων, διείδον τὸν ἀνώτερον πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων ἀποίκων καὶ εἶχον ἐννοήσει, ὅτι πολὺ θὰ ὠφελοῦντο ἀπὸ τὴν προσέγγισίν των πρὸς αὐτούς. Καὶ ἀντὶ οἱ Ἕλληνες νὰ ἀγωνισθῶσι διὰ τὸν ἐξελληνισμόν, οἱ Θράκες καὶ οἱ Μικρασιαῖται ἠγωνίσθησαν ἐπὶ αἰῶνας διὰ νὰ ἐξελληνισθῶσιν. Ἐπειδὴ δὲ γραπτὰ σημεῖα τῶν γλωσσικῶν ἰδιωμά-

των παρέλαβον τὰ Ἑλληνικά τοῦ γραπτοῦ λόγου. Τοῦτο ἀπετέλεσε μέγιστον βῆμα πρὸς τὸν ἑξελληνισμόν, ὅστις ὑπῆρξεν ὅλως ἀβίαστος, αὐτόματος καὶ εἰρηνικός. Μία γλῶσσα, ὅταν μόνον ὁμιλεῖται, λησμονεῖται εὐκολα μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἂν ὑπάρχη ἄλλη γλῶσσα ἀνταγωνίστρια προφορική καὶ γραφομένη. Καὶ διὰ τοῦτο ἀπὸ τὰ γλωσσικὰ ἰδιώματα τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, Ἰλλυριῶν, Λυδῶν, Φρυγῶν, Καρῶν, Παφλαγόνων, Καππαδοκῶν, Πισιδῶν, Κιλικῶν κλπ., δὲν διεσώθη τίποτε, ἐκτὸς ἐλαχίστων ριζῶν λέξεων, ὀνομάτων ἢ τοπωνυμιῶν. Τὰ πάντα ἐξέλιπον καὶ οἱ λαοὶ ἐξοικειώθησαν τόσον πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν διὰ πυκνῶν ἐπιγαμιῶν, ὥστε οἱ μὲν Θράκες ἀπὸ τὸ 700 π.Χ. μέχρι τῆς ὑποταγῆς των εἰς τοὺς Ρωμαίους, 46 μ.Χ., ἀπετέλεσαν ἐθνότητα μὲ τοὺς λοιποὺς Ἑλληνας, ἄνευ διακρίσεως. Οἱ Μικρασιατικοὶ λαοὶ καίτοι ἔζων ἐπὶ αἰῶνας ὑπὸ τὴν Περσικὴν ἔξουσίαν, εἶχον τὰ βλέμματα ἐστραμμένα πρὸς τοὺς Ἑλληνας, τοὺς κατοικοῦντας τὰ παράλια των. Μὲ αὐτοὺς συνηλλάσσοντο καὶ ἐξεπαιδεύοντο, αὐτῶν τῆς ζωῆς τὸν τρόπον ἐμιμοῦντο. Διὰ τοῦτο μόλις ἡ Ἑλλην. στρατιὰ τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου, διὰ τῆς ἐν Γρανικῷ μάχης, ἐσάρωσε τὴν Περσ. κυριαρχίαν, ὡς διὰ μαγείας οἱ ἀπελευθερωθέντες λαοί, ἀφωμοιώθησαν πρὸς τοὺς ἐλευθερωτὰς καὶ ἐντὸς ὀλιγίστου χρόνου, ἡ μόνη ἐπικρατήσασα γλῶσσα καὶ συνείδησις ἦτο ἡ Ἑλληνική. Δὲν συνέβη ὅμως τὸ ἴδιον μὲ τοὺς Αἰγυπτίους, Σύρους, Βαβυλωνίους, Πέρσας κλπ., ἐπὶ τῶν ὁποίων εἶχε κυριαρχήσει ὁ Μ. Ἀλέξανδρος καὶ ἔπειτα οἱ διάδοχοί του Ἑλληνομακεδόνες βασιλεῖς τῶν Πτολεμαίων ἐν Αἰγύπτῳ καὶ τῶν Σελευκιδῶν ἐν Ἀσίᾳ. Οἱ λαοὶ τῶν χωρῶν τούτων ἐδέχθησαν μὲν τὴν Ἑλληνικὴν ὡς ἐπίσημον γλῶσσαν, διετήρησαν ὅμως καὶ τὰ ἐγγῶρια γλωσσικὰ ἰδιώματα εἰς τὰς μεταξὺ των σχέσεις. Ἐπομένως δὲν ἔκοψαν τὸ νῆμα τὸ συνδέον αὐτοὺς μὲ τὴν ἱστορίαν τοῦ παρελθόντος, διότι εἶχον γραπτὰ μνημεῖα τοῦ ἐθνικοῦ καὶ πολιτικοῦ των βίου καὶ ἄλλας θεότητας. Διὰ τοῦτο, ὅτε ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπέβη ἀνίκανος νὰ διατηρῇ τὴν ἐπ' αὐτῶν κυριαρχίαν, ἀπεσχίσθησαν αὐτοῦ καὶ συνετάχθησαν μὲ τοὺς νέους κατακτητὰς των, τοὺς Ἀραβας, οἵτινες διὰ τῆς βίας ἐπέβαλον τὴν Ἀραβικὴν γλῶσσαν παρεμφερῆ πρὸς τὰ γλωσσικὰ των ἰδιώματα, μαζὶ δὲ καὶ τὸν Μωαμεθανισμόν, τοῦ ὁποίου ἱερὰ γλῶσσα ἦτο ἡ Ἀραβική. Ἐκ τούτου ἐξάγεται ὅτι ἡ γλῶσσα τῆς θρησκείας κατέχει τὴν σπουδαιότεραν θέσιν εἰς τὴν ζωὴν ἐκάστου λαοῦ.

ΚΕΦ. 43.—ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΕΠΙ ΤΩΝ ΑΝΑΦΕΡΘΕΝΤΩΝ.

Ἐκ τῶν Βαλκανικῶν λαῶν ἃς ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν τοὺς δύο ἰσχυροτέρους τῆς Βαλκανικῆς τοῦ Μεσαιῶνος, τοὺς Ἑλληνας καὶ τοὺς Βουλγάρους, τοὺς ὁποίους θὰ ἔπρεπε, κατὰ τὸν Παπαρρηγόπουλον, νὰ ἑξελληνίσωμεν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ὑπὸ τοὺς Τούρκους. Διὰ νὰ κάμωμεν τοὺς Βουλγάρους νὰ λησμονήσουν τὴν μητρικὴν των γλῶσσαν καὶ τὴν καταγωγὴν των

καὶ νὰ τοὺς ἀφομοιώσωμεν ἐντελῶς ὥστε νὰ σκέπτονται καὶ νὰ ἐνεργῶσιν ὡς Ἕλληνες ἐν τε τῷ πολιτικῷ, τῷ κοινωνικῷ κ.λ.π. ἐπιπέδῳ τῆς ζωῆς· ἔπρεπε νὰ συντρέξουν τὰ ἑξῆς περιστατικά : 1ον) Εἰς κάθε τμῆμα τῆς γῆς· ποὺ κατώκησε κατ' ἀρχὰς ὁ λαὸς οὗτος, μεταξὺ Λουνάβεως καὶ Αἴμου μετὰ τὴν ἀνοχὴν τῶν προγόνων μας Βυζαντινῶν, ἐπεβάλλετο νὰ ἀποτελῶμεν σχετικὴν πλειοψηφίαν ἀπέναντί του, διότι τὸ πολὺ πλῆθος συγχωνεύει τὸ ὀλιγώτερον. Ἄλλ' ὁ κυριώτερος αὐτὸς ὄρος δὲν ὑπῆρξεν, δεδομένου ὅτι, οἱ κατοικοῦντες τὴν χώραν αὐτὴν ἑξελληνισθέντες Θρωάκες καὶ λοιποὶ Ἕλληνες αὐτόχθονες, εἶχον ἐκλείψει ἀπὸ τὰς σφραγὰς καὶ αἰχμαλωσίας τῶν Βισιγότθων, Ὡστρογότθων, Οὐννων, Σλάβων καὶ Ἀβάρων εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὥστε ἡ χώρα εἶχε μείνει μία στεππώδης ἔρημος. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν καὶ ἡ Βυζαντινὴ αὐτὴ ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πρωγωνάτου ἀφῆκεν αὐτοὺς νὰ ἐγκατασταθῶσι καὶ νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν μετὰ τὴν ἐλπίδα τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ καὶ τοῦ βαθμιαίου ἑξελληνισμοῦ. 2ον) Ἐπειδὴ τὸ Βυζαντινὸν Κράτος, ὅπερ ἀπετέλει ἐν συνονθύλευμα διαφόρων φυλῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἑξελληνισμένων, ἀλλὰ θρησκευτικῶς συνδεομένων διὰ τοῦ Ὁρθοδόξου δόγματος, δὲν ἀπεμακρύνετο τοῦ θεοκρατικοῦ πνεύματος. Ἐκ τούτου βραδύτερον κατώρθωσε δι' ἱεραποστόλων νὰ ἐκχριστιανίσῃ τὸν λαὸν τοῦτον, ἀλλὰ συνάμα διέπραξε τὸ ἀσύγγνωστον σφάλμα, νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τοὺς ἱεραποστόλους Μεθόδιον καὶ Κύριλλον νὰ ἐπινοήσουν νέον ἀλφάβητον τὸ Σλαβωνικὸν καὶ νὰ μεταφράσουν τὴν Ἀγ. Γραφὴν εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν. Ἀντὶ δηλ. νὰ ἐπιβάλλουν τὴν λατρείαν εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, πρᾶγμα ποὺ θὰ ἐβοήθει κατὰ μέγα μέρος εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς Ἑλλην. γλώσσης καὶ ἐπομένως εἰς τὸν ἑξελληνισμόν, ἀπ' ἐναντίας ἢ ἀνοχὴ τῆς Ἀγ. Γραφῆς καὶ ἡ τέλεισις τῆς λατρείας εἰς τὴν Σλαβωνικὴν, συνετέλεσαν εἰς τὸν ἐκσλαβισμόν, ἐνῶ τότε ἀκόμη δὲν ἦσαν Σλάβοι, ἀλλὰ μᾶλλον Οὐννοβούλγαροι, ὅπως τοὺς ἀποκαλεῖ ὁ Ρῶσσοσ συγγραφεὺς Δουρναβῶ. 3ον) Ὁ λαὸς οὗτος κατόπιν εἰσβολῶν καὶ καταστροφῶν, ποὺ ἐπροξένησεν εἰς τὴν Θρωάκην καὶ Μακεδονίαν, ὑπετάγη ὀριστικῶς ὑπὸ τῶν Βυζαντ. Αὐτοκρατόρων τῆς Μακεδον. δυναστείας περὶ τὸ 1000 μ.Χ καὶ ἀπετέλεσεν ἐν τμῆμα τῆς Βυζαντ. Αὐτοκρατορίας μέχρι τῆς Φραγκοκρατίας (1204). Τότε ἀκριβῶς ἦτο ἡ κατάλληλος ἐποχὴ πρὸς ἑξελληνισμόν τοῦ ἔθνους μετὰ τὴν συμμετοχὴν του εἰς τὰ δημόσια τοῦ Κράτους πράγματα, μετὰ τὴν ὁποίαν θὰ προσεικύνοντο ἰσχυρότερα αὐτοῦ στοιχεῖα, ἅτινα θὰ ἐπέδρων καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοφύλων των. Ἀλλὰ πῶς θὰ ἐξηλείφετο ἡ Σλαβωνικὴ γλῶσσα, ἢ ὁποία εἶχε καταντήσει δι' αὐτοὺς γλῶσσα θρησκευτικὴ, ὅπως παρ' ἡμῖν ἡ γλῶσσα τοῦ Εὐαγγελίου ; 4ον) Εἰς τὰς πόλεις διὰ τῶν Ἑλλήνων ὑπαλλήλων τοῦ Βυζαντ. Κράτους, διὰ τῶν δικαστηρίων μετὰ Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, μετὰ τὴν ἐν τῷ στρατῷ κατάταξιν καὶ ἐκγύμνασιν, διὰ τῶν ἐγγράφων ἀγοραπωλησιῶν, κυβερνητικῶν διαταγμάτων καὶ ἀνακοινώσεων πρὸς τὸν λαόν, διὰ τῆς καθιερώσεως τῆς Ἑλλην. γλώσσης

εἰς τὰς ἀγορὰς καὶ ἐμποροπανηγύρεις καὶ διὰ πυκνῶν ἐπιγαμιῶν, ἠδύνατο νὰ γίνῃ πρόοδος εἰς τὸν ἑξελληνισμόν. Ἄλλ' ὁ ἀγροτικὸς πληθυσμὸς, διὰ τὰ ἑξελληνισθῆ, ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν σχολεῖα ὥστε νὰ ἐκπαιδεύωνται ὁπωσοῦν οἱ παῖδες καὶ μάλιστα διδασκάλισσαι αἱ ὁποῖαι νὰ ἔρχονται εἰς διηνεκῆ ἐπαφὴν μὲ τὰς οἰκογενείας καὶ νὰ μεταδίδωσι τὴν Ἑλλην. φωνήν. Διὰ τὰ ἐργασθῶν ὅμως διδάσκαλοι καὶ διδασκάλισσαι, ἔπρεπε νὰ ὑπάρξουν Διδασκαλεῖα, βιβλία καὶ χάριτες ἄφθονος. Ἄλλ' ὅλα αὐτὰ ἦσαν δύσκολα κατὰ τὴν μεσαιωνικὴν ἐποχὴν, διὰ τοῦτο εἰς τοὺς αὐτοκράτορας οὔτε ἐγεννήθη κἀν ἡ ἰδέα τοῦ ἑξελληνισμοῦ, διότι ἐθεωρεῖτο καὶ ἦτο ἀδύνατος καὶ δὲν ἐξήσκησαν τοιαύτην πολιτικὴν ἀπέναντι τῶν ξενογλώσσων. Ἄπαξ εἶχε γίνεαι τὸ ἔθνικόν δυστύχημα νὰ καταληφθῆ ἡ Κάτω Μοισία ὑπὸ ἡμιαγρίου λαοῦ καὶ νὰ ὀνομασθῆ Βουλγαρία, ἔπειτα νὰ ἀκολουθήσῃ τὸ ἀσυγχώρητον σφάλμα νὰ δοθῆ εἰς αὐτὸν τὸν λαὸν ἡ Ἁγ. Γραφὴ Σλαβωνιστὶ καὶ αἱ θρησκευτικαὶ τελεταὶ νὰ γίνωνται μὲ Σλαβων. γλώσσαν, πᾶσα ἀπόπειρα πρὸς ἑξελληνισμόν ἦτο καταδικασμένη νὰ ἀποτύχῃ. Ἐν μόνον ὑπελείπετο μέσον, τὸ ὁποῖον ἐφήρμοσαν οἱ Μουσουλμᾶνοι Ἀραβες, διὰ νὰ ἐπιβάλλουν καὶ Μουσουλμανισμόν καὶ Ἀραβ. γλώσσαν εἰς τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν, Μεσοποταμίαν καὶ ἀλλαχοῦ. Καὶ τοῦτο ἦτο τὸ κόνημον τῶν γλωσσῶν, δι' ὅσους θὰ ἀπέφευγον νὰ ὀμιλοῦν Ἑλληνικά, ἔστω κουτσά, στραβὰ καὶ ἀνάποδα, ὥστε ἐντὸς 200 ἐτῶν (ἕξ γενεῶν) (!), θὰ ἐμάνθανον θέλοντας καὶ μὴ τὴν Ἑλληνικὴν, ἢ ἔπρεπε νὰ μεταχειρισθῶσιν οἱ πρόγονοί μας ἐκεῖνο, ποῦ μετεχειρίσθησαν οἱ ἴδιοι Βούλγαροι τῆς σήμερον διὰ νὰ ἐκβουλγαρίσωσι ἢ νὰ ἐκδιώξωσι τὸν Ἑλληνισμόν τῆς βορείου Θράκης (Ἀνατολ. Ρωμυλίας), δηλ. φόρους, ἐμπρησμοὺς καὶ ἐκτοπισμὸν ἔξω τῶν ὁρίων τοῦ Κράτους. Διὰ τοῦτο πολλοὶ μέμφονται τοὺς Βυζαντινοὺς, ποῦ δὲν ἐμερίμνησαν, ἔστω καὶ μὲ ἔκνομα καὶ τὰ ὡς ἄνω βάρβαρα μέσα νὰ ἐπιβάλλουν τὸν ἑξελληνισμόν ἢ τὴν ἐκτόπισιν αὐτῶν ἐκ τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν πέραν τοῦ Δουνάβεως χώραν. Ἐὰν ἀποβλέψωμεν εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῶν σημερινῶν σχέσεων Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων ἔχουν δίκαιον οἱ ἐπιρριπτοντες μομφὴν ἐπὶ τῶν ἰσχυρῶν τότε Αὐτοκρατόρων διὰ τὴν ἀδιαφορίαν, ποῦ ἔδειξαν πρὸς τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλλην. ἔθνους. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ὁ Αὐτοκράτωρ Νικηφόρος ὁ Λογοθέτης ὑπῆρξε προορατικὸς καὶ εἶχεν ἀποφασίσει τὴν ἐκδιώξιν αὐτῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως, ἀλλὰ δυστυχῶς Ἕλληνες ἀξιωματικοὶ του κατεπρόδωσαν τὰ σχέδια καὶ τὸν παρέδωκαν ὡς θῆμα εἰς τὸν Κροῦμμον, τὸν θηριώδη ἡγεμόνα τῶν Βουλγάρων. Οἱ μετὰ ταῦτα κραταιοὶ βασιλεῖς Νικηφόρος Φωκᾶς, Ἰωάννης Τσιμισκῆς καὶ Βασίλειος ὁ Β', καίτοι εἶχον ὄλην τὴν δύναμιν νὰ τοὺς ἐκδιώξουν παντάπασιν ἐκ τῆς χώρας τῶν μὲ βίαια μέσα, δὲν τὸ ἔπραξαν διότι τὸ τοιοῦτον ἀντέβαινε εἰς τὸν Ἑλλην. Χριστιανικὸν

(1) Κάθε αἰὼν λογίζεται τρεῖς γενεάς.

χαρακτήρα. Ὁ Ἕλλην παρ' ὅλα τὰ ἐλαττώματά του ὑπῆρξε πάντοτε γενναϊόφρων καὶ εὐγενής, καὶ ἐσεβάσθη τοὺς συνανθρώπους του, ἔστω καὶ ἄλλοφύλους καὶ ἄλλογλώσσους ἔχθρους καὶ βαρβάρους. Ἐξ ἄλλου ἢ τοιαύτη βιαία ἐπιβολὴ τοῦ ἑξελληνισμοῦ ἢ ἡ ἐκδίωξις ἐνὸς λαοῦ πανοικεῖ ἐκ τῶν ἐστιῶν του ἢ ἡ σφαγὴ αὐτοῦ ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ πνεῦμα τοῦ Χριστιανισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ παραγγέλματα ἐτηροῦντο τότε ὑπὸ τοῦ Ἕλλην. κόσμου καὶ τῶν ἀρχόντων του. Ὁ Ἕλλην. κόσμος ἐμάχετο διὰ νὰ ὑπερασπίζηται τὰς Χριστιανικὰς ἀρετὰς καὶ ὄχι νὰ πράττῃ τὰ ἀντίθετα (1). Ἐσκέπτοντο ὡς ἄνθρωποι καὶ ὡς Χριστιανοὶ καὶ ὄχι ὡς Ἕλληνες σωβινισταί. Ἄλλως τε τὸ κυριώτερον μέσον ἦτο ἡ ἐκπαίδευσις, ἣτις ὅμως δὲν ὑπῆρχεν ὑπὸ τὴν πρέπουσαν ἔννοιαν, ἀφοῦ καὶ ὁ Ἕλλην. κόσμος ἐκυλίετο εἰς τὴν ἀμάθειαν, πλὴν μιᾶς ὀλιγαριθμοτάτης τάξεως μορφωμένων. Τὴν μόνην ἐπομένως μορφήν, ποὺ δικαίως δυνάμεθα νὰ προσάψωμεν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς προγόνους μας εἶναι τὸ ὅτι ἔπρεπε νὰ ἀχυρώσουν τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου, τοῦ φυσικοῦ τούτου ὁρίου τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ νὰ τὰς ἐπιτηρῶσι δι' ἀγρῦπνων φρουρῶν, ὥστε νὰ μὴν ἐπιτρέπουν τὴν ἐγκατάστασιν ἐπὶ τῆς Θρακ. χώρας οὐδεμιᾶς ξένης φυλῆς. Καὶ ταῦτα μὲν ἔπρεπε νὰ γίνον κατὰ τὸν Μεσαιῶνα, ἀλλὰ δὲν ἔγιναν, διότι οἱ κατὰ καιροὺς Αὐτοκράτορες, τινὲς τῶν ὁποίων ἦσαν φιλογενέστατοι, ὡς ὁ ἐλευθερωτὴς τῆς Κρήτης Νικηφόρος Φωκάς, ὁ κατασυντριψας καὶ ταπεινώσας τὸν Ρῶσπον ἡγεμόνα Σβιατοσλάβον Ἰωάνν. Τσιμισκῆς καὶ ὁ ὑποχειρώσας τελείως τοὺς Βουλγάρους τοῦ Σαμουήλ Βασίλειος ὁ Β', δὲν ἠδύναντο ὅμως νὰ προφητεύσουν τὰ μέλλοντα νὰ συμβοῦν, ὕστερον ἀπὸ πολλοὺς αἰῶνας. Τώρα ἄς ἔλθωμεν εἰς τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἐγκατάστασιν τοῦ Ὀθωμανισμοῦ ἐπὶ τῶν Ἕλλην. χωρῶν. Τὸ χρονικὸν διάστημα ἀπὸ τῆς ἀλώσεως 1453—1821, ποὺ ἔγινεν ἡ ἐξέγερσις τοῦ Ἕλλην. κόσμου, δυνάμεθα νὰ τὸ διαιρέσωμεν εἰς δύο περιόδους, ἦτοι ἀπὸ τῆς ἀλώσεως ἕως τὸ 1650, αἰῶνας τῶν βασάνων καὶ τυραννίας καὶ τὸ δεύτερον ἀπὸ τοῦ 1650 καὶ ἐφεξῆς, ὅτε ἡ ζωὴ τῶν Χριστιανῶν ἀπέβη κάπως ὑποφερτή. Κατ' αὐτοὺς τοὺς 4 αἰῶνας, ἀποφαίνεται ὁ ἀοίδιμος Παπαρηγόπουλος, ἡ Μ. Ἐκκλησία δὲν ἐπεμελήθη καὶ δὲν ἐπέμεινεν εἰς τὸν ἑξελληνισμὸν τῶν ἄλλογλώσσων, καθ' ὃν χρόνον καὶ σύμπνοια ὑπῆρχε μεταξὺ τῶν Χριστιανῶν τοῦ Ὀσμαν. Κράτους καὶ ἡ δουλεία ἦτο δι' ὄλους καὶ πόθος κοινὸς πρὸς ἀπαλλαγὴν ὑπῆρχεν ἀπὸ τοῦ ἐπαχθοῦς Ὀθωμ. ζυγοῦ καὶ ὅτι οὐδέποτε ἡ ὁμοφροσύνη καὶ ἡ πειθαρχία εἰς τὸν Οἰκουμ. θρόνον ἦτο τοσαύτη, ὅση κατὰ τοὺς 4 αἰῶνας τῆς δουλείας.

(1) Καὶ ὅμως οἱ σημερινοὶ Τοῦρκοι ὑπὸ τὰ ὄμματα τῶν Χριστιανικῶν καὶ πεπολιτισμένων Εὐρωπαίων ἐξεδίωξαν ἀσπλάχνως ἐκ τῶν ἐστιῶν ὀλοκλήρους Ἕλλην. πληθυσμοὺς ἐκ Μ. Ἀσίας καὶ Θράκης. Πόσον ἀπέχει ὁ σημερινὸς ψευδοπολιτισμὸς ἀπὸ τὸν ἀληθῆ πολιτισμὸν τῶν ἀρχαίων;

ΚΕΦ. 44.—ΔΙΑΤΙ Ο ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΑΠΟ ΤΟΥ
1453—1650.

Ἄλλ' ἄς ἐξετάσωμεν τὴν κατάστασιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ τῆς Μ. Ἐκκλησίας κατὰ τοὺς 2 πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας (1453—1650), ὅτε πολλὰ τμήματα τῶν Ἑλλήν. χωρίων ἦσαν ξενοκρατούμενα ὑπὸ Φράγκων καὶ Βενετῶν, ὡς καὶ αἱ μεγάλαι νῆσοι Κρήτη, Ρόδος, Κύπρος καὶ ἄλλαι καὶ πολλὰ παραλιακαὶ θέσεις ἐν Πελοποννήσῳ καὶ αἱ Ἑπτάνησοι, ἐπομένως δέ, δὲν ἠδύναντο νὰ συμβάλλουν εἰς οὐδεμίαν ἐθνικιστικὴν ἐνέργειαν. Τὸ Οἰκοῦμ. Πατριαρχεῖον, παρ' ὅλα τὰ προνόμια, ἐπάλασε κατὰ μυρίων δυσκολιῶν. Οἱ Ναοὶ ἐν Κων/πόλει καὶ ταῖς Ἐπαρχίαις μετεβάλλοντο εἰς Τζαμιά, τὸ παιδομάζωμα ἐξηκολούθει εἰς μεγίστην κλίμακα καὶ δὲν ἄφινε τὸν ἄρρενα Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν νὰ αὐξηθῇ, διότι τὸ Ὄθωμ. Κράτος συνεκρότει πολυαριθμούς στρατούς, ἔνεκα τῶν ἀδιαλείπτων πολέμων. Αἱ λοιπαὶ μέθοδοι τοῦ ἐξισλαμισμοῦ ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν, αἱ ἀρπαγαὶ τῶν Ἑλλήν. περιουσιῶν, οἱ φόνοι, αἱ ἐκτοπίσεις τῶν πληθυσμῶν ὑπὸ τῶν ἐξ Ἀσίας ἐρχομένων Τούρκων πρὸς ἐγκατάστασιν καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ δεινὰ εἶχον πέσει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν Χριστιανῶν. Ἡ ζωὴ τῶν ἐπὶ 2 αἰῶνας ἦτο ἀγωνιώδης καὶ μαρτυρικὴ. Ἐξ οὗ καὶ αἱ μητέρες τῶν Χριστιανοπαίδων ἐφοβέριζον τὰ τέκνα τῶν μὲ τὴν φροῶσιν πὸν σώζεται ἕως σήμερον: «Μὴν κλαῖς καὶ θὰ σὲ πάρῃ ὁ Τοῦρκος» ἢ «κάθησε ἡσυχα νὰ μὴ σὲ πάρῃ ὁ Τοῦρκος». Καὶ αὐτοὶ οἱ κατὰ τοὺς ἀξιοθρηνήτους τούτους χρόνους Πατριάρχαι, Μητροπολίται, Ἐπίσκοποι καὶ Ἱερεῖς, παρ' ὅλα τὰ θροσκευτικά των προνόμια, ἦσαν ἐκτεθειμένοι εἰς τὴν μανίαν τῶν Γενητσάρων καὶ μὲ τὴν παραμικρὰν ἀφορμὴν ὠδηγοῦντο εἰς τὴν ἀγχόνην ἢ ἀφοῦ διεπομπεύοντο, ἐθανατοῦντο διὰ βασιανιστηρίων. Ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀμάθεια ἐμάστιζεν ἀνώτερον καὶ κατώτερον κλῆρον. Αἱ ἀλλαξοπατριαρχίαι ἦσαν συχνόταται μὲ τὰς ἐνεργείας καὶ τὰς ραδιοουργίας τῶν ξένων προπαγανδιστῶν Καθολικῶν καὶ Διαμαρτυρομένων ἢ τῶν ἐπεμβάσεων ἰσχυρῶν Πασάδων καὶ πλειοδοτούντων ἀντιπάλων πρὸς κατάληψιν τοῦ Πατριαρχ. Θρόνου. Πῶς λοιπὸν ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, πὸν ἔζη ὁ Κλῆρος ἀνώτερος καὶ κατώτερος, θὰ ἦτο δυνατόν νὰ σκεφθῇ περὶ ἐξελληνισμοῦ τῶν ἀλλογλώσσων. Ἡ ἄγνοια τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ἱστορίας καὶ ἄλλων γνώσεων ἐγκυκλοπαιδικῶν ἦτο τῶσαύτη, ὥστε καὶ μεταξὺ τοῦ ἀνωτέρου Κλήρου εὐρίσκοντο πολλοί, πὸν ἀνεγίγνωσκον μὲν τυπικῶς τὰ ἱερὰ γράμματα, ἀλλ' οὔτε ἐννοοῦσαν τὴν σημοσίαν, οὔτε νὰ γράψουν ἐγνώριζον. Ἐπομένως ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν ἀλλοφύλλων Ὀρθοδόξων ὑπὸ τοιαύτας δεινὰς συνθήκας ἀπεκλείετο. Μομφῆ μόνον πρέπει νὰ ἀποδοθῇ εἰς ἐκείνους ἐκ τῶν κληρικῶν ἢ τῶν συμπραττόντων μὲ αὐτοὺς κοσμικῶν, οἵτινες ἔνεκα τῶν ἀτομικῶν των συμφερόντων συνεννοοῦντο μὲ τοὺς Τούρκους ἢ μὲ τὰς ξένους προπαγάνδας καὶ ἐτάρασσον συχνότατα τὸ σκάφος τῆς Ἐκκλησίας, ὥστε

νά μὴ δύναται νὰ οὐριοδρομῇ καὶ νὰ κανονίζη τὰς ἐνεργείας του σύμφωνα μὲ τὰ Ἐκκλησιαστικά καὶ ἔθνικὰ συμφέροντα,

Κρίσις. Ἄλλὰ τοῦτο εἶναι ἡ παλαιόθεν κατάρα, ἡ ὁποία βασανίζει ἀνέκαθεν τὸν Ἑλληνισμόν, δηλαδὴ τὰ μικροσυμφέροντα ἀτόμων τινῶν, ὁ ἀτομισμὸς καὶ ὁ ἐγωϊσμὸς, κατέστρεψαν τὸ μέγα ἔργον τῆς ὀλότητος. Ταῦτα παρατηροῦνται εἰς τὸν ἀρχαῖον, εἰς τὸν Μεσαιωνικὸν καὶ εἰς τὸν νεώτερον βίον τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἄν σήμερον εὐρισκώμεθα μὲ πληθυσμὸν 7 ἑκατομ. ψυχῶν καὶ περιορισμένοι εἰς μίαν στενωτάτην ἄκραν τῶν ἄλλοτε εὐρέων Ἑλλην. χωρίων, ἐνῶ πρὸ 2.500 ἐτῶν εἴμεθα 30 ἑκατομμ., πρέπει νὰ αἰτιώμεθα ἡμᾶς αὐτούς. Διότι αἰωνίως ἀγωνιζόμεθα, ἀλλ' ἄλλοι ὠφελοῦνται ἀπὸ τοὺς ἀγῶνας μας. Πότε θὰ σωφρονήσωμεν καὶ θὰ λάβωμεν μαθήματα ἐκ τῆς μακροαίωνος Ἐθνικῆς μας Ἱστορίας ἐπὶ τέλους; Ἐνῶ οἱ ξένοι εἰς κάθε περίστασιν ἀνατρέχουν εἰς αὐτήν, διὰ νὰ ἀρυσθοῦν χρήσιμα διδάγματα;

ΚΕΦ. 45.—ΔΙΑΤΙ Ο ΕΞΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΔΕΝ ΕΓΙΝΕ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ, ΗΤΟΙ ΑΠΟ ΤΟΥ 1650 ΚΑΙ ΕΦΕΞΗΣ.

Κατὰ τὸ διάστημα ἀπὸ τοῦ 1650 καὶ ἐφεξῆς τὸ παιδομάζωμα ἔπαυσεν, ἡ συμπεριφορὰ τῶν κατακτητῶν πρὸς τοὺς ὑποδούλους εἶχεν ἀλλάξει οὐσιωδῶς καὶ μεγάλη βελτίωσις τῶν ὄρων τῆς ζωῆς εἶχεν ἐπέλθει εἰς ὅλα τὰ στάδια. Προσέτι Τυπογραφεῖα ἤρχισαν νὰ ἰδρύνονται, βιβλία νὰ ἀποστέλλωνται ἀπὸ διαφόρους Ἑλλην. παροικίας τοῦ ἑξωτερικοῦ, σχολεῖα νὰ ἰδρύνονται εἰς τὴν Κων]πολιν καὶ ἄλλας Κοινοτήτας, διδάσκαλοι νὰ διορίζωνται μὲ πολὺν ζῆλον καὶ ἐνθουσιασμόν, καὶ κάποια ἐλευθερία νὰ ἀναφαίνεται ἐκ τοῦ Νιζάμι Τζεδίτ καὶ ἄλλων εὐεργετικῶν νόμων καὶ διαταγμάτων ὑπὸ διαφόρων μεγάλων Βεζυρῶν καὶ ἰδίως τῶν Κιοπρουληδῶν καὶ ἄλλων μεταγενεστέρων, εὐημερία δὲ καὶ ἀγαθὰ νὰ ἐπισωρεῦνται ὑπὸ διαφόρων ἀτόμων διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ δαιμονίου τοῦ Ἑλληνοῦ καὶ ἡ ἐμπορικὴ ναυτιλία νὰ λαμβάνη διαστάσεις ἐνῶ οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς καὶ οἱ Ἑλληνες ἠγεμόνες τῆς Μολδοβλαχίας ἐβοήθουν παντοιοτρόπως τὸ ὑπόδουλον ἔθνος. Κατ' αὐτοὺς τοὺς αἰῶνας ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπαιτήση τις νὰ ἐπιστηθῇ ἡ προσοχὴ τῶν ἡμετέρων εἰς τὸν ἐξελληνισμόν οὐχὶ μόνον ὑπὸ τοῦ Κλήρου, ἀλλὰ καὶ τοῦ νεοελευθερωθέντος Ἑλλην. τμήματος. Ἄλλ' ἀφ' ἑνὸς τὸ σχηματισθὲν Νεοελληνικὸν Κράτος περιλαμβάνον ἐν μικρότατον τμήμα τῶν θεωρουμένων Ἑλλην. χωρίων, ἦτο πτωχότατον, αἱ χῶραι του ἀπὸ τοῦ Ταινάρου μέχρι Δομοκοῦ καὶ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, ἦσαν τελείως κατεστραμμένοι καὶ μὲ πληθυσμὸν ὀλιγώτερον τοῦ ἐνὸς ἑκατομμυρίου. Ἐπομένως οὐδὲν γενναῖον ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιτελέσῃ πρὸς τὴν ἀνωτέρω κατεύθυνσιν, διότι εἶχε νὰ ἐπουλώσῃ ἀπείρους πληγὰς. Τὸ Πατριαρχεῖον εἶχεν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν του ὅλας τὰς Μητροπολικὰς Ἐπαρχίας καὶ Ἐπισκοπὰς, τὰς εὐρισκομένας εἰς ὀλόκληρη.

ρον τὸ Ὄθωμ. Κράτος μέχρι τοῦ Δουνάβεως, τῆς Ἀδριατικῆς καὶ ἀπάσης τῆς Μ. Ἀσίας. Καὶ ἀφοῦ εἶχε τόσους Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους, διατί δὲν ἐφρόντισε διὰ τὸν ἐξελληνισμόν τῶν Βουλγάρων, Ἀλβανῶν καὶ βορειομακεδόνων Σλάβων; Μήπως εἶχεν ἀδιαφορήσει, ὥστε νὰ μὴ ἐσκέφθη τὸ ζήτημα; Δυστυχῶς τὰ πράγματα μᾶς προκατέλαβον. Ὑπήρξαμεν πάντοτε ἐπιμηθεῖς καὶ οὐδέποτε προμηθεῖς. Μὲ τὴν σύγχρονον πνευματικὴν πρόοδον τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἤρχισε παραλλήλως νὰ παρατηρῆται καὶ σχετικὴ τις ἀνάπτυξις καὶ εἰς αὐτὰς τὰς ἐθνότητας καὶ νὰ ἀφυπνίζηται εἰς τοὺς λαοὺς ἡ ἐθνικὴ τῶν ἰδέα καὶ ὄντοτης. Πρὸ πάντων δέ, ἀφ' ὅτου ἡ Ρωσσία ἀπὸ τοῦ Μ. Πέτρου καὶ ἐξῆς ἤρχισε νὰ διεκδικῆ προστασίαν ἐφ' ὕλων τῶν Ὀρθοδόξων τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας καὶ διὰ συνθηγῶν ἀνεγνωρίσθη τὸ δικαίωμα τοῦτο, ἀπασαι αἱ ἐλπίδες τῶν Ὀρθοδόξων ἐστράφησαν πρὸς αὐτήν, διὰ σωτηρίαν ἀπὸ τῆς Ὄθωμ. δεσποτείας. Ἡ Ρωσσία, ὡς Σλαβικὴ δύναμις, ἐμελέτησε νὰ κυριαρχήσῃ ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ τοῦ Ἑλλησπόντου προτοῦ ἐνδυναμωθῆ τὸ Νεοελλην. Κράτος καὶ νὰ διεκδικήσῃ τὰς θέσεις ταύτας, διὰ καταλλίλου προπαγάνδας, ὑπεξέκαυσε δὲ τὸ φυλετικὸν συναίσθημα τῶν ἐν τῇ Βαλκανικῇ Σλαβοφώνων λαῶν, Βουλγάρων, Σέρβων, Μαυροβουνίων καὶ Βορειομακεδόνων. Ἡ τοιαύτη ἐνέργεια τῆς Πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας ἀπέληξεν εἰς τὸ Βουλγαρικὸν σχίσμα, διὰ τοῦ ὁποίου, συναινούσης καὶ τῆς Σουλταν. Κυβερνήσεως, ἐξέφυγον οἱ Βούλγαροι τῆς Βουλγαρίας καὶ βορείου Μακεδονίας ἀπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Οἴκουμ. Θρόνου. Καὶ ὅχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ἐν Κων/πόλει κατ' ἀπαίτησιν τῆς Ρωσσίας ἐνεκαθιδρύθη Ἐξαρχος τῆς Βουλγ. Ἐκκλησίας, εἰς ὃν ὑπήγοντο οἱ βουλγαρίζοντες Ἐπίσκοποι, οἱ διοριζόμενοι εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς ἐπαρχίας, εἰς ἃς ἐβρίσκοντο ἔστω καὶ εὐύριθμοι Βουλγαροφώνοι. Τὰ περὶ τοῦ σχίσματος τούτου ἀναφέρομεν κατωτέρω.

Παρατήρησις. Καὶ ἂν ὁ Παπαρρηγόπουλος ἔζη ἕως σήμερον καὶ ἔβλεπεν ἔξω τῶν Ἀθηνῶν, τὸ Μπραχάμι καὶ τὸ Μενίδι καὶ πλεῖστα χωρία τῆς Ἀττικῆς, Κορινθίας, Εὐβοίας καὶ ἄλλων μερῶν τοῦ Ἑλευθέρου Κράτους νὰ ὀμιλῶσιν ὅχι Ἑλλην. γλῶσσαν, ἀλλὰ τὸ παλαιὸν Ἀλβανικὸν ἰδίωμα, ὕστερον ἀπὸ ἑλεύθερον βίον 120 ἐτῶν μὲ Κυβέρνησιν Ἑλληνικὴν, Ὑπουργ. Παιδείας, Πανεπιστήμιον καὶ Ἀκαδημίαν, μὲ χιλιάδας καθηγητὰς καὶ διδασκάλους τῆς Μέσης καὶ Δημ. παιδείσεως, μὲ πολυπληθῆ Γυμνάσια, καὶ Δημ. σχολεῖα, μὲ ἐπιθεωρητὰς τῆς Μέσης καὶ Δημ. παιδείας, τί θὰ ἔλεγεν; Ἀπλούστατα. Θὰ ἐφασκέλωνεν Ἑλληνικώτατα μὲ τὰ δύο του χέρια καὶ Ἑλλην. Κράτος καὶ Πανεπιστήμιον καὶ Ἀκαδημίαν καὶ Ὑπουργ. Παιδείας καὶ ὅλον τὸν ἔσμον τῶν χιλιάδων καθηγητῶν ἐπιθεωρητῶν καὶ διδασκάλων. Διατί τόσος ὄγκος ἐκπαιδευτικὸς δὲν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν Ἑλλην. γλῶσσαν εἰς τοὺς Ἀλβανοφώνους; Εἰς τὸ τέλος τοῦ κεφαλαίου 41 ὁ Παπαρρηγόπουλος ἐκφέρει μίαν γνώμην, διὰ νὰ μετριάσῃ τὴν ἀποδοθεῖσαν

μορφὴν πρὸς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν, ἐπιλέγων αὐτολεξεί: «Ἄλλ' ὀφείλομεν νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι τὴν εὐθύνην τοῦ Πατριαρχείου μερίζονται κατὰ τὰς δύο πρώτας ἑκατονταετηρίδας οἱ πολιτικοὶ τοῦ ἔθνους ἄρχοντες». Ὡς πολιτικούς τοῦ Ἑλλην. ἔθνους ἄρχοντας μετὰ τὴν ἄλωσιν, ἐννοεῖ τοὺς λεγομένους «Γραμματεῖς τῶν θυρῶν καὶ τοὺς Γραμματεῖς τοῦ βασιλέως». Ἄλλ' οὗτος κρίνει τοὺς Τούρκους ἀπὸ ἐλευθέρως σκοπιᾶς, διότι δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ σπουδάσῃ τὴν νοοτροπίαν των, ὅσον τὴν ἐσπουδάσαμεν ἡμεῖς, οἱ διατελέσαντες ὑπὴκοοὶ των μέχρι τῆς ἐποχῆς, πού κατήλθομεν εἰς τὴν Ἑλλάδα. Οἱ Τούρκοι, ὅσα ἀξιώματα καὶ ἂν ἔδιδαν κατ' ἀνάγκην εἰς τοὺς μὴ Μουσουλμάνους, οὐδέποτε τοὺς ἐθεώρουν, ὡς ἔχοντας ἴσα δικαιώματα μὲ αὐτούς, ἀλλὰ πάντοτε ὡς δούλους καὶ ὡς τυφλά ὄργανα τῶν θελήσεών των πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν Μουσουλμανικῶν συμφερόντων. Δὲν ἐθεώρουν τὸν μὴ Μουσουλμάνον ὡς κύριον, ὅσον μέγα ἀξίωμα καὶ ἂν εἶχεν, ἀλλ' ὡς ὑπηρέτην. Τὸν δὲ μισθόν, πού ἔδιδον, τὸν παρεχώρουν οὐχὶ ὡς ἀμοιβήν, διότι ὁ δούλος ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἐξυπηρετῇ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους, ἀλλὰ ὡς μέσον διαβίωσης.

Συμπέρασμα. Τὸ γεγονός ὅτι ἐν τῇ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι δὲν κατωρθώθη νὰ ἀποσκορακισθῇ τὸ παλαιὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ ὑπὸ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης ὕστερον ἀπὸ 700 ἐτῶν συμβίωσιν τῶν Ἀλβανοφώνων ἐν μέσῳ Ἑλληνοφώνων, μᾶς πείθει πόσον δυσκόλως ἐγκαταλείπεται ἡ μητρικὴ γλῶσσα ἐνὸς λαοῦ. Ὅφείλομεν δὲ νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι ὅλα τὰ μέσα πρὸς ἐπιβολὴν τῆς Ἑλλην. γλώσσης ὑπῆρξαν ἀφθονα καὶ μάλιστα ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς νοτίου Ἑλλάδος εἰς ἐλεύθερον Κράτος. Ὑπουργ. Παιδείας, δημοδιδάσκαλοι ἄρρενες καὶ θήλειες, σχολεῖα, βιβλία, ἐφημερίδες, περιοδικά, διαλέξεις Σωματείων, λατρεία Ἑλληνιστῶν εἰς τοὺς ναοὺς, κηρύγματα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν, νόμοι, διατάγματα, κοινοποιήσεις πρὸς τὸν λαόν, στρατιωτικὴ ὑπηρεσία, ἐπιγαμίαι, γαμήλιοι τελεταί, βαπτίσεις, ἄσματα καὶ πολλὰ ἄλλα, ὅλα εἰς τὴν Ἑλληνικὴν. Καὶ ὅμως εἰς πείσμα ὅλων αὐτῶν οἱ πληθυσμοὶ οὗτοι εἰς τὰς ἀναμεταξύ των σχέσεις ἐξακολουθοῦν νὰ ὁμιλοῦν τὴν Ἀλβανικὴν. Διὰ τί; Διότι ὁ κυριώτερος ὅρος τῆς ἀφομοιώσεως καὶ ἀπορροφήσεως λείπει. Μὲ αὐτὸ δὲν θέλω νὰ εἶπω ὅτι ὁ Ἑλληνόφωνος πληθυσμὸς εἶναι ὀλιγώτερος ἀπὸ τοὺς Ἀλβανοφώνους. Τοῦναντίον ὁ Ἑλληνόφωνος πληθυσμὸς τοῦ Ἑλλην. Κράτους εἶναι πολλὰς φορὰς περισσότερος τοῦ Ἀλβανοφώνου. Ἀλλὰ τὰ χωρία εἰς τὰ ὁποῖα μένουσιν οἱ Ἀλβανόφωνοι, κατοικοῦνται ὡς ἐπὶ

(1) Πρέπει νὰ ληφθῇ ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ὅτι ὁ Σουλτάνος ἤθελε μὲν οἱ Χριστιανοὶ ὑπὴκοοὶ του νὰ διατελοῦν ὑπὸ τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Πατριάρχου, διὰ νὰ ἔχῃ ἕναν ὑπεύθυνον διὰ τὴν διαγωγὴν αὐτῶν, ἀλλ' ὡς ἀντελαμβάνετο τὰ ποικίλα ἔθνη, ἐξελληνιζόμενα, θὰ παρουσιάζοντο ὡς ἓν ἔθνος ὁμόγλωσσον καὶ ὁμόφυλον. θὰ ἔστεργεν ἀρὰ γε, ἀφοῦ ἡ κατάκτησίς του ἐστηρίζετο ἐπὶ τοῦ «Διαίρει καὶ βασίλευε»;

τὸ πλείστον ὑπὸ τούτων μόνον. Καὶ τὰ τέκνα των ἐκ γενετῆς μανθάνουν τὴν Ἀλβανικὴν ἀπὸ τὰς μητέρας των. Ὅταν δὲ μετὰ τὸ ἕκτον τῆς ἡλικίας προσέρχωνται εἰς τὰ Δημ. σχολεῖα, ἡ γλῶσσα τῶν δημοδιδασκάλων καὶ τῶν βιβλίων εἶναι δι' αὐτὰ ξένη. Καὶ μανθάνουν μὲν τὴν Ἑλληνικὴν, ἀλλὰ εἰς τὴν οἰκίαν δὲν παύουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀκούουν καὶ νὰ ὁμιλοῦν μὲ τοὺς ἰδικούς των τὸ Ἀλβανικὸν ἰδίωμα. Πρέπει συνεπῶς αἱ διδασκάλισσαι ἀγρύπνως νὰ ἐφιστοῦν τὴν προσοχὴν τῶν θηλέων νὰ μὴ ὁμιλῶσιν εἰς τὸ σπίτι τὴν Ἀλβανικὴν, ὥστε, ὅταν ποτὲ γίνωσι μητέρες νὰ μὴ ἀναφέρωσι ἄλλην, ἀλλὰ μόνον τὴν Ἑλληνικὴν. Καὶ ἀπὸ τὰ ἀνωτέρω συνάγεται ὅτι εἶναι ἄδικος ἡ μομφή, ἡ ἀποδιδόμενη εἰς τὴν Μ. Ἐκκλησίαν διὰ τὸν ἐξελληνισμόν τῶν ἀλλογλώσσων.

ΚΕΦ. 46. - ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

Γραμματικοὶ — Ἄρχοντες.

Ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι μετὰ τὴν ἄλωσιν ἐφάνησαν ὅπως διόλου ἀδαεῖς λογιστικῶν πράξεων, διότι ἐκράτουν τοὺς λογαριασμοὺς ἐπὶ ξυλίνων ράβδων, αἵτινες ὠνομάζοντο ἐγκοπίδες (αἱ ἕως σήμερον καλούμεναι Τσέτουλες, πού εἶναι ἐν χρήσει ὑπὸ τῶν ποιμένων, ἀνθρακῶν, μυλωθρῶν κ.λ.π.), ὁ Πορθητῆς καὶ οἱ διάδοχοί του ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὴν λογιστικὴν πεῖραν τῶν ὑποδουλωθέντων, διότι μὲ τὸ σύστημα ἐκεῖνο τῶν ἐγκοπίδων (τσέτουλων) δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ κρατῶνται ἀκριβεῖς λογισμοὶ ἑκατομμυρίων, εἰσερχομένων εἰς τὰ ταμεῖα ἀπὸ τὰς προσόδους καὶ ἐξερχομένων διὰ μισθοῖς, ἀγορὰν χρησίμων ἀγαθῶν κλπ. Τότε πολλοὶ τῶν ἡμετέρων εἰσῆλθον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ Κράτους ἐπὶ μισθῶ καὶ ὡς γραμματικοὶ ἐργάζοντο εἰς τὴν κατάστρωσιν τῶν λισμῶν. Τοῦτο λέγει ὁ Χαλκοκονδύλης διὰ τῶν ἐξῆς: «Ὑστερα ἀπὸ τοὺς ἡγεμόνας τῶν θυρῶν (Ὑψηλῆς Πύλης), ἦτοι τοὺς ἀνωτάτους συμβούλους τοῦ Κράτους ἤρχετο ὁ Γραμματεὺς, πλησίον τούτων καθήμενος καὶ λαμβάνων τοὺς λογαριασμοὺς ἀπὸ τοὺς τεταγμένους εἰς τὰς προσόδους καὶ εἰσπράξεις τῶν φόρων. Καὶ οὗτος μὲν λογαριάζει τὰς προσόδους καὶ ἀναφέρει εἰς τε τοὺς ἡγεμόνας καὶ τὸν βασιλέα, ἄλλοι δὲ πάλιν γραμματεῖς εἶναι τεταγμένοι διὰ τὰς γραφὰς καὶ τὰ ἐπιτάγματα τοῦ βασιλέως. Δυστυχῶς δὲν διεσώθησαν ὀνόματα τῶν τοιούτων γραμματέων, διότι ὡς ἀποδεικνύεται, δὲν ἐπροξένησαν καὶ καλὴν τι διὰ τὸ ταλαιπωρούμενον ἔθνος. Ὁ Χαλκοκονδύλης ἀναφέρει τὸν Καταβοληνόν, ὅστις εἶχε καὶ τὸν υἱὸν του ὡς γραμματέα τοῦ βασιλέως. Τοὺς Ἕλληνας μετεχειρίσθησαν ὄχι μόνον εἰς τὴν οικονομικὴν ὑπηρεσίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς πρὸς Εὐρωπαίους σχέσεις, διότι οἱ τότε Ὀθωμανοὶ δὲν ἦσαν περὶ τὰ τοιαῦτα ἐπιτήδειοι, ὡς ἐκ τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς γλώσσης των, ἡ ὁποία ἦτο ἀκόμη ἀκατάρτιστος διὰ διπλωματικὰ ἔγγραφα, καὶ μετεχειρίζοντο τὴν Ἑλληνικὴν, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ πολλῶν ἕως τώρα σωζομένων χειρογράφων τῆς

ἐποχῆς. Ἐκ πάντων τούτων γίνεται φανερόν ὅτι ἠνοιχθῆ στάδιον ἐνεργείας εἰς τοὺς ἰκανωτέρους Ἕλληνας καὶ ἠδύνατο νὰ ἀποβῶσι χρησιμώτατοι εἰς τὰ ποικίλα ἔθνικα συμφέροντα, ἐὰν ἤθελον νὰ ὠφελήσουν τὸ ὑπόδουλον ἔθνος. Ἐφ' ὅσον οἱ περιφανέστεροι καὶ ἰκανώτεροι εἶχον ἀποδημήσει, αὐτοὶ δέ, πὺ εἶχον μείνει καὶ εἰς χεῖρας τῶν ὁποίων εἶχον περιέλθει τὰ πράγματα, ἦσαν ἄνθρωποι μετριώτατοι καὶ ἀφιλότιμοι. Ἄλλως τε, μὴ νομίσωμεν, ὅτι ἠδύναντο νὰ ἐξασκήσουν ἐπιρροὴν διὰ τὰ ἔθνικά μας πράγματα, διότι οἱ Ὀθωμανοὶ τοὺς κατέτασσαν εἰς τὴν τάξιν τῶν δούλων καὶ κατὰ βάθος τοὺς περιεφρόνουν καὶ τοὺς ὑπωπτεύοντο κατὰ τὸ διάστημα τῶν δύο πρώτων ἑκατονταετηρίδων, καὶ ἐθεωροῦντο μὲν ὡς πολιτικοὶ ἄρχοντες τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐκρατοῦντο ὁμῶς εἰς τοιαῦτα ἀξιώματα μὲ δωροδοκίας πρὸς τοὺς ἀνωτέρους των Τούρκων. Ἄλλῃ τάξιν ἀρχόντων ἐλογίζοντο οἱ περὶ τὸ Πατριαρχεῖον συσπειρούμενοι καὶ λαμβάνοντες τὰ διάφορα ὀφφίκια ἐντὸς αὐτοῦ, οἱ ὁποῖοι ἦγον καὶ ἔφερον πολλάκις τὰ ζητήματα τοῦ Πατριαρχείου καὶ ἐξήσκουν ἐπιρροὴν περὶ τὴν ἐκλογὴν ἢ τὴν καθαιρέσιν τῶν κατὰ καιροὺς Πατριαρχῶν ἢ ἐπ' ἀγαθῶ ἢ κατὰ τὸ ἴδιον συμφέρον αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα αἱ δύο αὐταὶ τάξεις ἐφρόντιζον μᾶλλον περὶ τῶν ἰδικῶν των συμφερόντων. Ἐνας ἐξ ὧν τῶν κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀρχόντων ἀναφέρεται ὁ Ξενάκης ἐπὶ Σελῆμ τοῦ Α' καὶ τῆς Πατριαρχείας Ἱερεμίου τοῦ Β', ὅστις ἀπὸ τὰς σχέσεις μὲ ἀνωτέρους λειτουργοὺς τοῦ Κράτους, μαθὼν τὴν ὑπὸ τοῦ Σελῆμ μελετηθεῖσαν κατάλημιν ὧν τῶν Χριστ. Ναῶν, ἔσπευσε πρὸς τὸν Πατριάρχην, μὲ τὸν ὁποῖον ἐπορεύθησαν πρὸς τὸν Μ. Βεζύρην Πιρὶ पासн καὶ συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀνατροπὴν τοῦ ὀλεθρίου ἐκείνου Σουλτανικοῦ βουλευματος.

ΚΕΦ. 47.—Η ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

Οἱ μεγάλοι Διερμηνεῖς — Παναγιώτης Νικουσης.

Οἱ Ὀθωμανοὶ, βλέποντες, ὅτι, μὲ τὴν ἀράδον τῶν χρόνων, αἱ πολιτικαὶ αὐτῶν σχέσεις ἠῤῥξαν πρὸς τὰ Χριστ. κράτη τῆς Εὐρώπης, καὶ μὴ ἔχοντες μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ των ἄνδρας μορφωμένους καὶ γλωσσομαθεῖς, διὰ νὰ διεξάγουν τὰς συνεννοήσεις των καὶ συνάπτουν τὰς συνθήκας των, ἠναγκάσθησαν πάλιν νὰ μεταχειρίζωνται Χριστιανοὺς ὑπηκόους, ἐνῶ δὲ πρότερον ἔδιδον τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα εἰς Χριστιανοὺς μὲ τὸν ὄρον τοῦ ἐξισλαμισμοῦ, ἐπὶ τῶν Κιοπρουληδῶν ἠναγκάσθησαν νὰ δέχωνται τὰς ὑπηρεσίας τῶν Χριστιανῶν καὶ ἄνευ τοῦ ὄρου τοῦ ἐξισλαμισμοῦ. Λόγω τῆς καταθλιπτικῆς πίεσεως, οἱ Χριστιανοὶ διαφόρων ὀρεινῶν τμημάτων ἐπανεστάτουν καὶ νέοι ἄνδρες κατέφευγον εἰς τὰ ἀπρόσιτα ὄρη, ὅπου ἔζων ἐλεύθερον βίον, ληστεύοντες τοὺς Τούρκους, (οὗτοι εἶναι οἱ λεγόμενοι Κλέφται), κατὰ δὲ τοὺς πολέμους τῆς Τουρκίας πρὸς τὰ Χριστ. κράτη, συνέπραττον μὲ τοὺς ἐχθροὺς αὐτῆς. Τοῦτο τὴν ἠνάγκασε νὰ ἀλλάξῃ συμπεριφορὰν πρὸς

τοὺς ὑπηκόους της. Ἐξ ἄλλου οἱ φόροι οἵτινες ἔνεκα αὐθαιρεσιῶν καὶ καταχρήσεων ἐπολλαπλασιάσθησαν μὲ τὸν Νιζάμι Τζεδίτ κατηργήθησαν καὶ ἔμεινε μόνον ὁ κεφαλικὸς φόρος ἀντὶ τοῦ παιδομαζώματος. Διηρέθησαν δὲ οἱ Χριστιανοὶ κατὰ περιουσίας εἰς 3 τάξεις. Ἡ πρώτη ὡς πλουσιωτέρα ἐπλήρωνε καθ' ὅλον τὸν βίον 4 φλωριά (30 λίρας χρυσᾶς), ἡ δευτέρα 2 καὶ ἡ τρίτη 1. Κατὰ ταῦτα διὰ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἐξωτερικὰ ζητήματα ἐδέχθη Ἕλληνας καὶ εἰς τὴν θέσιν τοῦ Μεγ. Διερμηνέως. Πρῶτος Μ. Διερμηνεὺς ὑπῆρξεν ὁ Παναγιώτης ἢ Παναγιωτάκης Νικούσης. Ἐγεννήθη ἐν Βυζαντίῳ τῷ 1613. Ἦτο Θραξ, ὁ δὲ πατήρ του ἤμπορευέτο γουναρικά. Διδάσκαλος αὐτοῦ διετέλεσεν ὁ Μελέτιος Συριγός, ἕνας ἀπὸ τοὺς λογιωτέρους Ἕλληνας τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Μελέτιος διὰ τὴν πολυμαθειάν του προεχειρίσθη ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Κυρίλλου τοῦ Λουκάρεως, Ἱεροκήρυξ τῆς Μ. Ἐκκλησίας, ἀλλὰ συγχρόνως ἐδίδασκε πολλοὺς νέους, οἱ ὅποιοι ἀνεδειχθησαν. Παρ' αὐτῷ ὁ Παναγιωτάκης ἐσπούδασε τὴν Ἑλληνικὴν, παρ' ἄλλων δὲ τὴν Τουρκικὴν, Περσικὴν καὶ Ἀραβικὴν. Πορευθεὶς εἶτα εἰς τὸ Παταύιον ἐσπούδασε τὴν Λατινικὴν, Ἱταλικὴν, Μαθηματικὰ καὶ Ἀστρονομίαν, καὶ κατ' ἀρχὰς διὰ τῆς συστάσεως τοῦ Μελετίου ἔγινε Δραγουμάνος τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Γερμανίας (Αὐστρίας). Κατόπιν τὸν προσέλαβε καὶ ἡ Πύλη, κατώρθωσε δὲ νὰ διεξάγῃ καὶ τὰς δύο ὑπηρεσίας μὲ ἄκραν ἐπιτηδειότητα, ὥστε ἀμφοτέραι αἱ Κυβερνήσεις νὰ τὸν περιβάλουν μὲ μεγάλας τιμὰς. Διαχειριζόμενος τὰς διαπραγματεύσεις τῆς Γενούης πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἀνεκηρύχθη ὡς εὐπατριίδης τῆς Γενούης. Ἐπίσης συνῆψεν ἐμπορικὴν συνθήκην μεταξὺ τοῦ Μ. Δουκὸς τῆς Τοσκάνης καὶ τῆς Πύλης καὶ ἐτιμήθη παρὰ τοῦ Δουκὸς τούτου. Περὶ τὰ μέσα τοῦ 1666 ἀφιερῶθη ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας καὶ ἀπῆλθε μὲ τὸν Μ. Βεζύρην Ἀχμέτ Κιοπροულῆν εἰς τὴν Κρήτην, ὅπου οἱ Ὀθωμανοὶ ἐπολέμουν πρὸς τοὺς Βενετοὺς διὰ τὴν κατάληψιν τοῦ Χάνδακος (Ἡρακλείου), τοῦ τελευταίου φρουρίου, πὺν ὑπερησπίζετο ὑπὸ τῶν Βενετῶν, Ἑλλήνων τινῶν καὶ ἄλλων Εὐρωπαίων. Μετὰ μακρὰν πολιορκίαν ἀπὸ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν καὶ μετὰ πολυπέκτους ἐφόδους καὶ συγκρούσεις ὑπέκλυσε καὶ τὸ τελευταῖον φρούριον τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς τὸ πλῆθος τοῦ Ὀθωμ. στρατοῦ τὸ 1669. Τὰς διαπραγματεύσεις τῆς συνθήκης μεταξὺ Βενετῶν καὶ Τούρκων, κατὰ παράδοξον συντυχίαν, διεξήγαγον Ἕλληνες ἔξ ἀμφοτέρων τῶν διαμαχομένων. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἡ Κρήτη ἀπηλλάσσετο τῆς μισητῆς Βενετικῆς ἐξουσίας, ἵνα ὑποπέσῃ εἰς τὴν καὶ ἀλλόθρησκον Τουρκικὴν, ἡ ὁποία σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβη ἐπαχθεστέρα. Καὶ ἐκ μέρους μὲν τοῦ πληρεξουσίου τῆς Βενετίας Μοροζίνη διεπραγματεύθησαν ὁ Ἀνάτης καὶ Σκορδίλης, γόνιοι ἐπιφανῶν Κρητικῶν οἰκογενειῶν, ἐκ μέρους δὲ τοῦ Μ. Βεζύρη Ἀχμέτ Κιοπροულῆ ὁ Κων|πολίτης Νικούσης, τοῦ ὁποίου ἡ θανμασθεῖσα εὐγλωττία καὶ τὰ διπλωματικὰ ἐπιχειρήματα διηκούλουν πολὺ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ Μ. Βεζύρη.

Παρατηρήσεις. Κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις ταύτας οἱ τρεῖς Ἕλληνες ἀντιπρόσωποι τῶν δύο ἀντιπάλων κατακτητῶν διεξήγαγον ὑπόθεσιν ἄχαριν δι' ἑαυτούς, διότι διέβλεπον ὅτι τρόπος δὲν ὑπῆρχε νὰ μένη ἡ Ἑλληνικὴ αὕτη Μεγαλόνησος ἐλευθέρα. Οἱ Τοῦρκοι ὑπερισχίσαντες στρατιωτικῶς, ἀπήλλασσον τὸν Ἑλληνισμόν τοῦτον τῆς Βενετικῆς κυριαρχίας καὶ ἐπέβαλλον τὴν ἰδικήν των. Τώρα δύναται ἄρα γε νὰ ἀποδοθῆ μομφὴ εἰς τὸν Νικουσίην, ὅστις διὰ τῶν μεγάλων προσόντων του συνετέλεσεν ὥστε, Ἕλλην αὐτός, νὰ ἐπιβληθῆ βάρβαρος καὶ ἀλλόθρησκος κυριαρχία ἐπὶ τῆς σπουδαιοτάτης ταύτης Ἑλλην. πατρίδος ἀντὶ τῆς ἄλλης ξένης καὶ μισητῆς, ἀλλὰ Χριστιανικῆς; Ὅχι. Οὐδεμία μομφὴ δύναται νὰ ἀποδοθῆ εἰς αὐτόν, διότι οἱ Ἕλληνες εἴτε μεγάλοι Διερμηνεῖς διετέλουν, ἢ ἡγεμόνες τῶν παραδουναβίων χωρῶν, ἢ ἄλλας κατεῖχον θέσεις ἐν τῷ Ὄθωμ. Κράτει, ἐφάνησαν χρήσιμοι εἰς τὰ ἔθνικὰ συμφέροντα, ὅταν ταῦτα συνεβίβάζοντο μὲ τὰ τοῦ Ὄθωμανισμοῦ. Ὅσάκις ὅμως ἐπρόκειτο περὶ σπουδαίων Ὄθωμ. συμφερόντων, ὅπως ἦτο τὸ τῆς Κρήτης, οἱ ἡμέτεροι ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ ἐξυψηρετῶσι ταῦτα εἰλικρινῶς, διότι ἔπαιζον τὴν ζωὴν των, καθόσον οἱ Τοῦρκοι μὲ τὴν ἐλαχίστην ὑπόνοιαν τοὺς ἐθανάτωνον, ἀνευ ἄλλης διαδικασίας. Καὶ οὕτε ἦτο δυνατόν ἄλλῶς νὰ διατηρῶσιν τ' ἀξιώματα ταῦτα ἐπὶ 2 αἰῶνας. Ἀφοῦ κατεκτήθη ἕξ ὀλοκλήρου ἡ Κρήτη ὁ Ἀχμέτ Κιοπρουλῆ μὲ τὸν Νικουσίην ἐπιβάντες εἰς τὰ φορητὰ τοῦ στόλου πλοῖα, μὲ πολλὰ λάφυρα καὶ αἰχμαλώτους, πλέοντες πρὸς τὴν Κων]πολιν, ἐστάθμευσαν εἰς τὸν ἐμπορικώτατον τότε λιμένα τῆς Ραιδεστοῦ, ὅπου ἀπεβίβασαν τοὺς αἰχμαλώτους. Αἱ εὐεργετικαὶ ὑπηρεσίαι τοῦ Νικουσίη πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν Ἑκκλησίαν ἀναφέρονται καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα, πρὸ πάντων δὲ εἰς τὸ ζήτημα τοῦ Ἀγ. Τάφου καὶ τῶν ἄλλων προσκυνημάτων τῆς Ἱερουσαλήμ, τὰ ὅποια διεξεδίκουν οἱ ἑτερόδοξοι Χριστιανοί, καὶ περιέσωσεν ἐπ' αὐτῶν τὰ δικαιώματα τοῦ ἔθνους. Καὶ τὸ μὲν 1656 ἔσωσεν αὐτὰ ἀπὸ τοὺς διεκδικοῦντας Ἀρμενίους, τὸ δὲ 1672 ἀπὸ τοὺς Λυτικούς. Ἡ Γαλλία, ἰσχυρὰ οὖσα ἐπὶ Λουδοβίκου ΙΔ' ἐφιλονεῖκει πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας, συνάμα δὲ καὶ πρὸς τοὺς ἡμετέρους περὶ τῶν προσκυνημάτων τῶν Ἀγ. Τόπων, θέλουσα νὰ ἀσκήῃ προστασίαν ἐπὶ τούτων. Ἀλλὰ ἐνῶ ἐμάχοντο δύο ἰσχυραὶ Καθολικαὶ δυνάμεις ἀναμετιξύ των καὶ πρὸς τὴν Ὀρθόδ. Ἑκκλησίαν, ὁ Νικουσίης, εἶχε κατορθώσει νὰ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τοῦ Σουλτάνου τὸ Χάτι Σερῖφ, διὰ τοῦ ὁποίου ἀπενεμήθη εἰς τὸ Ἑλλην. Πατριαρχεῖον τῶν Ἱεροσολύμων ἡ κατοχὴ τοῦ Ἀγ. Τάφου, τῆς Βηθλεὲμ, τῶν λύχνων, ταπήτων καὶ τῶν κλειδῶν. Οἱ Φραγκισκανοὶ μοναχοὶ τῆς Γαλλίας προσέφερον εἰς τὸν Μέγαν Βεζύρην Ἀχμέτ Κιοπρουλῆν πολλὰ χρήματα, διὰ νὰ ἐκτελέσουν τὸν σκοπὸν των, ἀλλ' ὁ ἐνάρετος οὗτος ἀνὴρ, ὁ τιμῶν τὸν Νικουσίην ὡς ἀδελφόν του, διέταξε νὰ παραμείνωσι ταῦτα εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ ἱστορικὸς Χάμμερ λέγει τὰ ἀκόλουθα, ποὺ εἰκονίζον λαμπρῶς ἄπασαν τὴν ἰσχὴν καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα

τοῦ ἐξόχου ἐκείνου Ἕλληνας: «Ἐνῶ ὁ Αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας (Αὐστρίας) καὶ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας δίσταντο παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ περὶ τῆς προστασίας τῶν Ἀγ. Τόπων, ἐπέτυχον οἱ Ἕλληνες τὴν τιμὴν ταύτην μεταξὺ τῶν δύο ἐκείνων Καθολικῶν». Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι καὶ ἰδίως οἱ ἐξέχοντες ἱερωμένοι, δὲν ἔβλεπον μὲ καλὸν ὄμμα ἓνα Γκιαβούρ νὰ ἔχη τόσας ἐπιτυχίας εἰς τὴν διακυβέρνησιν τοῦ Μουσουλμανικοῦ Κράτους καὶ προσεπάθουν νὰ στήσουν παγίδα, ὥστε νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ ἐξισλαμισθῆ ἢ νὰ ἐκστομίση ἀνοίκειόν τινα φράσιν, διὰ νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Τῷ 1662 κατ' ἐπίσημόν τινα ἡμέραν ὁ ἱεροκήρυξ τοῦ Σουλτάνου Μεχμέτ τοῦ Δ' Βανλῆ ἐφρένδης προεκάλεσε τὸν Νικουσίην νὰ συζητήσῃ πρὸς οὐτὸν περὶ τῆς Μωαμεθανικῆς καὶ Χριστ. Πίστεως, ἐνώπιον τοῦ Ἀχμέτ Κιοπροουλῆ, δύο στρατιωτικῶν δικαστῶν καὶ τοῦ Λοιοκροῦ τῆς Πόλεως. Ὁ Νικουσίης προσεπάθησε νὰ ἀποφύγῃ τὴν συζήτησιν, διότι ἠδύνατο νὰ ὀδηγήσῃ εἰς κακόν. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Βανλῆς ἐπέμεινε, ὁ Νικουσίης ἠναγκάσθη νὰ δεχθῆ τὴν πρόσκλησιν καὶ μὲ πειστικώτατα ἐπιχειρήματα κατέδειξε τὴν ὀρθότητα τοῦ Χριστ. δόγματος καὶ τὴν σαθρότητα τοῦ Μωαμεθανικοῦ. Ὁ Ἀχμέτ Κιοπροουλῆς, βλέπων ἔκτραχνομένην τὴν συζήτησιν, διέλυσε τὴν συνεδρίασιν καὶ γελῶν πρὸς τὸν Νικουσίην εἶπεν: «Ἀρκοῦσι τὰ λεχθέντα, ἀφοῦ τοσοῦτον ἐπιμένεις εἰς τὸ δόγμα σου». Ὁ ταπεινωθεὶς Βανλῆ ἐφρένδης, ἐπορεύθη πρὸς τὸν Σουλτᾶνον καὶ ἀπήτησε τὸν θάνατον τοῦ Νικουσίη, διότι δῆθεν ἐβλασφήμησε τὸν Μωαμεθανισμόν. Ὁ Σουλτᾶνος ὅμως ἀπεκρίθη πρὸς αὐτόν: «Δὲν σὲ εἶχα εἰπεῖ νὰ μὴ ἐρχῆσαι εἰς θρησκευτικὰ συζητήσεις πρὸς τὸν ἀπιστον αὐτόν; Ἄφησέ τον εἰς τὸ ἐξῆς ἤσυχον, διότι εἶναι ἀναγκαῖος εἰς τὴν στήριξιν τοῦ Κράτους ἡμῶν». Ἀπέθανε δὲ ἕξ ἀποπληξίας τὴν 22αν Σ]βρίου 1673 καὶ ἐτάφη μετὰ σπανίας μεγαλοπρεπειας εἰς τὴν ἐν Χάλκῃ Μονὴν τῆς Θεομήτορος, ἣν δι' ἐξόδων του εἶχεν ἀνεγείρει καὶ διακοσμήσει, μέχρι σήμερον δὲ ἐκεῖ σώζεται καὶ ὁ τάφος του. Ὁ Νικουσίης ὑπῆρξεν ἀνὴρ πανευρωπαϊκῆς φήμης, ὡς πολιτικός, λόγιος καὶ γλωσσομαθέστατος. Περὶ τῆς πολιτικῆς του δεινότητος ὁ Χάμμερ λέγει τὰ ἑξῆς: «Ζημία ὄχι μικρὰ διὰ τὴν Πύλῃν καὶ διὰ τὸν Αὐτοκράτορα (Αὐστρίας) ὑπῆρξεν ὁ θάνατος τοῦ Παναγ. Νικουσίη. Ἐπὶ 25 ἔτη, ὡς διερμηνεὺς τῆς Αὐτοκρ. Πρεσβείας, ἔπειτα συγχρόνως ὡς διερμηνεὺς τῆς τε Πύλης καὶ τῆς Πρεσβείας, τελευταίως δὲ ὡς διερμηνεὺς μόνον τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἐλθὼν εἰς Κρήτην μὲ τὸν Ἀχμέτ Κιοπροουλῆν, προσήνεγκε μεγίστας ὑπηρεσίας, συντελέσας εἰς τὴν ταχύτεραν παράδοσιν τοῦ Χάνδακος, πρὸς δὲ τὸν Αὐτοκράτορα μὲ τὴν ἀνακάλυψιν καὶ τὴν ἐπανειλημμένην ματαίωσιν τῆς ἐνεργείας τῶν Οὐγγρων, οἱ ὅποιοι προσεπάθουν νὰ παρασύρουν τὴν Τουρκίαν εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ ἐπιτύχουν ὠφελήματα διὰ τὸν ἑαυτὸν των, καὶ οἱ ὅποιοι μόνον ἐχάρησαν διὰ τὸν θάνατόν του. Ἦτο δὲ ὁ πολιτικὸς οὗτος ἀνὴρ δεξιὸς μὲν περὶ τὰς διαπραγματεύσεις, προορατικώτατος δὲ τῶν δημοσίων

πραγμάτων, παράδειγμα τιμιότητος, ὀχύρωμα κατὰ τῆς στάσεως, προστάτης τῆς Ἑλλην. Ἐκκλησίας, πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ὁποίας ἀπελογήθη μὲν πρὸς τὸν Βανλῆ ἐφένδην, ἐκέρδισε δὲ ὑπὲρ αὐτῆς τὴν κατοχὴν τῶν Ἱερῶν Τόπων τῆς Ἱερουσαλήμ καὶ ἐν συντόμῳ ὑπῆρξεν ὁ θεμέλιος λίθος τῆς ἐπιτροπῆς τῶν Ἑλλήνων εἰς τὰ τῆς Πύλης πράγματα».

ΚΕΦ. 48.—Ο ΠΛΟΥΤΟΣ ΑΠΕΒΑΙΝΕΝ ΑΠΟΚΤΗΜΑ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΝ ΔΙΑ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ.

«Τὰ πάντα ἀνήκουσιν εἰς τοὺς Τούρκους ἐντὸς τοῦ Κράτους των».

Οἱ Τοῦρκοι καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς κυριαρχίας ἐπὶ τῶν Χριστιαν. λαῶν ἠκολούθησαν ἀπαργκλίτως τὴν ἀνωτέρω ἀρχὴν καὶ πρὸ πάντων εἰς τὴν ὑπαιθρον χώραν. Ἄδαιεῖς εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας καὶ μὴ ἐννοοῦντες νὰ ἀκολουθήσουν τοὺς ὑπηκόους των, περιωρίζοντο εἰς τὰ στρατιωτικά, τὴν διοίκησιν καὶ εἰς δημοσίας ὑπηρεσίας. Ὡς ἐπαγγέλματα ἐντὸς τῶν πόλεων ἐξήσκουν τινὲς τοιαῦτα πενιχρά, ὡς π.χ. λεπλεπιτζῆδες, γλυκατζῆδες, σερπειτζῆδες,μπογατσατζῆδες καὶ ἄλλοι χασάπηδες καὶ μάγειροι κατὰ Τουρκικὴν μαγειρικὴν, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατώρθωναν νὰ ἀποζοῦν. Εἰς τὴν ὑπαιθρον μὲ τὸν σφετερισμὸν τῶν γαιῶν εἶχον ἀποβῆ γαιοκτήμονες μὲ μεγάλην εὐρύτητα, καὶ οἱ μὲν τιμαριούχοι ἐκαλλιέργουν τὰς γαίας διὰ τῶν ὑποδουλωθέντων Χριστιανῶν, εἰς τοὺς ὁποίους ἔδιδον μέρος τῆς παραγωγῆς, οἱ δὲ ἔχοντες μικροτέρας ἐκτάσεις, ἀλλὰ πάντως εὐρυχώρους, κατεγίνοντο εἰς τὴν παραγωγὴν δημητριακῶν καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν μεγάλων καὶ μικρῶν ζώων. Ὅλα τὰ λοιπά, ἐμπόριον, τέχνας, ἐπιστήμας, ἐμπορικὴν ναυτιλίαν καὶ πάντα ὅσα φέρουν κέρδη τὰ μετήρχοντο οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι Ἑλληνας, Ἀρμένιοι, Ἑβραῖοι, Φραγκολεβαντίνοι, Σλάβοι, Ἀλβανοὶ κ.λ.π. Μὲ τὴν τροφοδοσίαν τοῦ Τουρκ. στρατοῦ εἰς τροφίμα καὶ εἰς προμήθειαν στολῶν, ὑποδημάτων καὶ ἄλλων ἐξαρτημάτων, καὶ ἄλλοι δι' ἐμπορικῶν ἐπιχειρήσεων κατώρθωναν νὰ συγκεντρῶνουν ἀξιόλογον πλοῦτον, ἐδωροδόκουν δὲ τοὺς ἰσχυροὺς ἐν τῇ Κυβερνήσει, διὰ νὰ ὑποστηρίζωνται εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις των. Ἄλλ' ὁ πλοῦτος οὗτος ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπέβαινε ἢ καταστροφή των, διότι ἅμα ὡς ἡ μεγάλη περιουσία ἐπέσυρε τὴν προσοχὴν ἰσχυροῦ τινος ἢ ἄλλων ζηλοφθόνων καὶ φιλαρπάγων, ἐτίθεντο εἰς ἐνέργειαν διάφορα μέσα, διὰ νὰ ἀπογυμνώσουν τὸν πλουτίσαντα. Ὅργανα διὰ τοιοῦτους ἐκνόμους σκοποὺς εἶχον πολλοὺς ἐκ τῶν Μουσουλμάνων. Ἐπέρριπτον ἐναντίον του μίαν πλαστὴν συκοφαντίαν (= ἰφτιρὰ) ὅτι τάχα εἰς ὠρισμένην περίστασιν ἐβλασφήμησες τὸν Πρωφήτην, ἢ τὴν θρησκείαν τοῦ Μωαμεθανισμοῦ, ἔδειξες περιφρόνησιν πρὸς αὐτήν, ὕβρισες τὸ ἱερὸν πρόσωπον τοῦ Σουλτάνου, σκέπτεσαι νὰ κινήσης ἐπανάστασιν κατὰ τοῦ Κράτους, προμηθεύεις χρήματα πρὸς ἐπαναστάτας, εἶσαι λησταποδόχος κ.λ.π. Ἐν τοιαύτῃ

περιπτώσει ἢ ἐφρονεύετο ὁ καθ' οὗ ἡ συκοφαντία ὑπὸ ὄργάνων ἐπὶ τούτῳ ὀρισθέντων, αἵτινα ἔμενον ἀσύλληπτα, ὡς διαφυγόντα καὶ μὴ ἀνακαλυπτόμενα ἢ συνελαμβάνετο, ἐρρίπτετο εἰς τὴν φυλακὴν, διὰ τὰ δικασθῆναι. Ἀφοῦ ἔμενον εἰς τὴν φυλακὴν ἐπὶ ἀρκετὸν χρόνον, διὰ τὰ κατορθώσων οἱ συνήγοροι δῆθεν, νομομαθεῖς Τοῦρκοι καὶ δικασταί, τὰ ἀποσπάσουν χρηματικὰ ποσὰ διὰ μυστικῶν προσώπων, τὰ ὁποῖα, μειτεῦοντα πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς, ἐλάμβανον τὸ μερίδιόν των, ἤρχετο ἡ ἡμέρα τῆς διαδικασίας ἐνώπιον τοῦ Καδῆ. Ἄλλ' ὁ ἐναγόμενος κατὰ τὴν ἀπολογία του εὐρίσκετο πρὸ ψευδομαρτύρων Μουσουλμάνων, οἱ ὅποιοι ἐνόρκως ἐβεβαίουν, ὅτι ἡ ἀποδιδόμενη κατηγορία εἶναι ἀληθής. Ἀνεφέροντο ὑπ' αὐτῶν καὶ πλαστὰ περιστατικά, διὰ τῶν ὁποίων ἀπεδείκνυον τὴν ἐνοχὴν τοῦ κατηγορουμένου. Διὰ τὰ ἀποσείσης δὲ ἐσὺ ὁ ἐνοχοποιούμενος τὴν κατηγορίαν, ἔπρεπε τὰ παρουσιάσης Μουσουλμάνους μάρτυρας. Οἱ τοιοῦτοι μάρτυρες σπανιώτατα εὐρίσκοντο καὶ μὲ γενναίαν ἀμοιβήν. Ὅστις δὲ ἐκρίνετο ὡς δῆθεν ἐνοχος, κατεδικάζετο εἰς θάνατον, εἰς ἰσθμίου δεσμῆς ἢ εἰς πολυετὴ φυλακὴν. Τότε καὶ κατὰ τὰς τρεῖς περιπτώσεις ἢ περιουσία κινητῆ καὶ ἀκίνητος ἐδιμεύετο, ἐξ αὐτῆς δὲ ἐλάχιστα περιήρχοντο εἰς τὸ δημόσιον, διότι τὰ πλεῖστα κινητὰ ἐδίδοντο εἰς τοὺς σκευωρήσαντας καὶ τὰ ὄργανά των. Διὰ τὰ ἐννοήση ὁ ἀναγνώστης καὶ τὰ πεισθῆναι περὶ τῆς ἀκριβείας τῶν γραφομένων, παραθέτομεν τὸν ἐν Θράκῃ ζήσαντα καὶ δρᾶσαντα Μιχαὴλ Καντακουζηνόν, ὁ βίος τοῦ ὁποίου εἰκονίζεται πιστῶς τὰ ἀνωτέρω καὶ τὸ οἰκτρὸν τέλος του, τὸ ὁποῖον ἦτο καὶ τὸ τέλος πλείστων ὁμοίων του Θρακῶν καὶ Χριστιανῶν.

ΚΕΦ. 49.—ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΟΥ ΜΙΧ. ΚΑΝΤΑΚΟΥΖΗΝΟΥ.

Ἀπὸ τὰς ὀλίγας διασωθείσας ἐπιφανεῖς Βυζαντ. οἰκογενεῖας ἐπέζησαν μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ τινες γόνου τῶν Καντακουζηνῶν. Ὁ Μιχαὴλ Καντακουζηνὸς διῆλθε τὸν μεγαλειώδη βίον του κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ Σουλτανοῦ Κανουνοῦ, ἐφ' ὅλης τῆς βασιλείας Σελῆμ τοῦ Β' καὶ Μουράτ τοῦ Γ' ἤτοι ἀπὸ τοῦ 1560—1580. Ὑπῆρξε στενότητος φίλος τοῦ μεγάλου Βεζύρη Σόκολη Πασᾶ. Μολονότι ἦτο φίλος τοῦ πανισχύρου Σόκολη, ὅταν ἐπορεύετο διὰ μέσου τῆς πρωτευούσης, τὴν ἐπεσκέπτετο μὲ σωματοφυλακὴν ὀκτῶ τσοχανδαραίων καὶ πολλῶν Γενητσάων, λόγῳ τοῦ πλούτου του. Δὲν ἠξιώθη τὰ λάβῃ μέγα καὶ ὑψηλὸν τι ἀξίωμα, πλὴν τοῦ ἀνωτέρου ἐφόρου τῶν ἀλυκῶν τῆς Ἀγχιάλου καὶ τοῦ ἀρχιγούναρη τῆς Σουλτανικῆς Αὐλῆς. Ὡς φαίνεται δέ, φιλοκερδὴς ὢν, εἶδιδε περισσώτερον προσοχὴν εἰς κερδοφόρους ἐπιχειρήσεις παρὰ εἰς τίτλους καὶ ἀξιώματα. Εἶχεν ἀποκτήσει μεγάλην περιουσίαν καὶ δύναμιν καὶ ἀπεκαλεῖτο «μέγας πραγματευτής». Τὰ περὶ αὐτοῦ διηγῆται λεπτομερῶς ὁ Καισάριος Δαπόντες καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸν υἱὸν τοῦ Καντακουζηνοῦ Γιαννάκη λέγει τὰ ἑξῆς: «Αὐτὸς δὲ ὁ (Γιαννάκης) εἶχε πατέρα τὸν Τσελεπῆ Μιχαὴλ Καντακουζηνὸν τὸν πλουσιώτατον. Ὁ Καν»

τακουζηνός κατοικοῦσεν εἰς τὴν Ἀγγίαν. Τὰ ὑποστατικά του ἔφθαναν ἕως τὸν Δούναβιν, καὶ τινὲς ἀγάδες τοιράκια (ὑποτακτικοί) ἰδικά του, ἔγι-
ναν καὶ Βεζύρηδες. Ἐνας ἀπὸ αὐτούς, ἀφοῦ ἔγινε Βεζύρης, ἐγκατεστάθη
εἰς ἓν Παλάτιον. Ὁ Μιχάλης ἐπῆγε νὰ τὸν ἀνταμώσει καὶ νὰ τὸν συγκαρῆ
διὰ τὸ μέγα ἀξίωμα του. Ὁδηγήθη εἰς τὸν ὁδῶ, ὅπου ἔτυχε νὰ εὐρίσκηται
ἐκείνην τὴν ὥρα καὶ ὁ ἱμάμης τοῦ βασιλέως. Ὁ Βεζύρης ὅταν τὸν εἶδεν
ἐσηκώθη καὶ τοῦ εἶπε: «Καλῶς ἦλθες Μιχάλη Τσελεπῆ». Μετὰ δὲν τὴν ἀν-
τάμωσιν, ἀφοῦ ἔβγηκεν ἔξω ὁ Μιχάλης, εἶπεν ὁ ἱμάμης εἰς τὸν Βεζύρην:
«Δὲν ἀρμόζει ἐφένδημ εἰς τὴν ὑψηλότητά σου, ὄντας ἐπίτροπος τοῦ βασι-
λέως, νὰ εἴπης εἰς γκιάβουρα «Τζελεπῆ». Τοῦτος ὁ λόγος ἐκακοφάνηκε εἰς
τὸν Βεζύρην, τίποτε ὅμως δὲν ἀποκρίθηκεν. Ὁ δὲ παρὼν ὁ Χαζνιδάρης
(= κλειδοῦχος τῆς κάσας) τοῦ Βεζύρη, ἔβγηκεν εὐθὺς καὶ εἶπεν τὸν Μι-
χάλη τὰ λόγια τοῦ ἱμάμη καὶ ὅτι ἐβαρουφάνηκεν εἰς τὸν Βεζύρη. Εἶπε δὲ ὁ
Μιχάλης: «Ὑπαγε καὶ εἶπε τὸν Βεζύρη, ἂν εἶναι ὀρισμός του, νὰ κάμω
ἐγὼ αὐτὸν τὸν ἱμάμη, νὰ μὲ εἴπῃ καὶ αὐτὸς ἐμπροστά του Τζελεπῆ». Ὁ
Βεζύρης τὸ ἔκαμε χάρι καὶ—μακάρ νὰ τοῦ κάμη—τοῦ εἶπεν. Εὐθὺς ὁ Μι-
χάλης λοιπὸν ἐπῆγεν εἰς τὸ σπίτι τοῦ ἱμάμη, ἦρε τὸν κεχαγιᾶ, καὶ τοῦ λέ-
γει: «Λός μοι κατάστιχο, πόσο βούτυρο ὁ ἐφένδης τὸν χρόνον ἐξοδιάζει
διὰ τὸ μουτπάκι του (μαγειρεῖον), πόσα ξύλα, πόσο μέλι, πόσο κηρί, καὶ
πόσο κριθάρι εἰς τὸ ἀχοῦρι του (σταῦλον) διὰ νὰ τοῦ τὰ προσφέρω ὅλα αὐτὰ
ἀπὸ λόγου μου. Καὶ εἶπε τὸν ἐφένδην ὅτι ἐγὼ εἶμαι ὁ Μιχάλης ἐκεῖνος, ποῦ
μὲ εἶδεν εἰς τὸν Βεζύρη». Ἐδωκεν ὁ κεχαγιᾶς (φροντιστής) τὸ κατάστι-
χον καὶ τὸ βράδυ, ὅταν ἦλθεν ὁ ἐφένδης, τοῦ εἶπε τὴν ὑπόθεσιν. Ὁ δὲ
Μιχάλης τὴν δευτέραν ἡμέραν ἔστειλε καρᾶβι μὲ τὰ πράγματα. Ἐπειτα
ἐπῆγε καὶ αὐτὸς εἰς τὸν ἱμάμη. Ὁ δὲ ἱμάμης τὸν ἐπροσηκώθη καὶ τὸν λέ-
γει: «Καλῶς ἦλθες Μιχάλη Τζελεπῆ». Καὶ εἰς τὸ λακιρδὶ (λόγος) ἐπάνω
ἐπολλαπλασίαζε τό, Τζελεπῆ, λέγοντάς του καὶ ἄλλα ἐγκώμια. Ἐβγαίνοντας
δὲ ἀπ' ἐδῶ ὁ Μιχάλης, ὑπάγει εὐθὺς εἰς τὸ Πασᾶ καπὶ (Βεζυρεία, κατὰ λέ-
ξιν θύρα τοῦ Πασᾶ), εὐρίσκει τὸν Χαζνιδάρη καὶ λέγει: «Ὅταν ὁ ἱμάμης
ἔλθῃ εἰς τὸν Βεζύρη, νὰ μὲ στείλῃς λόγον». Μίαν ἡμέραν λοιπὸν, ἦλθε πάλιν
ὁ ἱμάμης, καὶ ὁ Μιχάλης ἐμνηύθη ἀπὸ τὸν Χαζνιδάρη καὶ ἦλθε. Ἐμ-
βαίνοντας δὲ εἰς τὸν Βεζύρη, καθὼς τὸν εἶδεν ὁ ἱμάμης, ἤρχισε μεγαλο-
φώνως νὰ τοῦ λέγῃ: «Καλῶς ἦλθες, Μιχάλη Τσελεπῆ». Δύο καὶ τρεῖς φορὰς,
ἄρχισε δὲ καὶ νὰ τὸν ἐπαινῆ εἰς τὸν Βεζύρη, λέγοντας πὼς εἶναι ἄξιος καὶ
πὼς τέτοιοι ἄνθρωποι εἶναι χρειαζόμενοι εἰς τὴν βασιλείαν, ὁ δὲ Βεζύρης
ἐχαμογελοῦσεν. Ἀφοῦ δὲ ἔβγηκεν ἔξω ὁ ἱμάμης, λέγει ὁ Βεζύρης τὸν Μι-
χάλη: «Τί τὸν ἔκαμες καὶ σὲ εἶπε Τσελεπῆ καὶ τόσα ἐγκώμια;» Καὶ ὁ Μι-
χάλης τοῦ ἐδιηγῆθη τὴν ὑπόθεσιν. Τότε ὁ Βεζύρης τοῦ λέγει: «Γιὰ σεῖ-
τάνσιν, γιὰ σεῖτάν ἀγλούσιν» (ἢ σατανᾶς εἶσαι ἢ σατανᾶ υἱός). Ἀπὸ τότε
ἐπεκράτησεν ὁ λόγος καὶ λέγονται οἱ Καντακουζηνοὶ σεῖτανογλοῦδες. Τὸν

Μιχάλη, ὄντα τοιοῦτον περιβόητον καὶ ὑπέρπλουτον ἄνθρωπον, τὸν διέβαλαν εἰς τὸν βασιλέα ἀπὸ φθόνον μερικοὶ πασάδες, πὼς φαντάζεται νὰ γίνῃ βασιλεὺς καὶ ἔστειλεν ὁ βασιλεὺς καπητζίμπαση καὶ ἐπῆρε τὸ κεφάλι του καὶ ὅλην τὴν περιουσίαν του, ὅσα δὲ δὲν ἠμπόρεσαν νὰ τὰ πάρουν εἰς τὴν Πόλιν διὰ τὸ πολὺ πλῆθος, τὰ ἐπούλησαν εἰς Ἀδριανούπολιν εἰς τὸ παζάρι. Ὅντας δὲ πάρα πολλὰ πράγματα ἐπωλήθησαν τόσο φθηνά, ὅπου ἀπόμεινε παροιμία καὶ λέγεται, ὅταν ἀγοράσῃ τις πράγμα εὐθηνό: «ἄνθρωπε, αὐτὸ ἀπὸ τὸ μεζῆτι τοῦ Σεϊτάνογλου τὸ ἀγόρασες;» Ἐδῶ ἐφαρμόζεται τὸ ὑπὸ τοῦ Ρήγα τοῦ Φεραίου λεγόμενον:

«Αὐθέντης, δρογουμᾶνος, Βεζύρης καὶ ἄν σταθῆς
ὁ τύραννος σὲ κάμνει ἀδίκως νὰ χαθῆς».

Ὁ δὲ Χάμμερ περὶ αὐτοῦ λέγει ὅτι εἶχε τόσην ἰσχὺν ὥστε κατώρθωσε νὰ διορίσῃ ἡγεμόνας τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας Πέτρον καὶ Ἀλέξανδρον ἀδελφούς. Ὅτι διὰ τὰ μέγαρά του ἐν Ἀγγιάλῳ εἶχε δαπανήσει 20 χιλ. φλωριά (75 χιλ. χρυσᾶ εἰκοσόφραγκα). Ἀλλὰ δὲ τόσα χρυσᾶ εὗρεν ὁ θαλαμηπόλος Ἀλήμπης, πὺ ἐστάλη διὰ νὰ τὸν θανατώσῃ.

Σχόλιον. Τὰ ἀνωτέρω ἐξετέθησαν, ὡς τὰ γράφουν διάφοροι, πὺ ἦσαν σύγχρονοι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Ὁ Μιχ. Καντακουζηνὸς εἶχε τόσους ἰσχυροὺς προστάτας καὶ προστατευομένους καὶ ὅμως οἱ Τοῦρκοι, πὺ δὲν ἠνείχοντο νὰ βλέπουν τόσον πλοῦτον καὶ τόσην ἰσχὺν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων, τὸν ἐσυκοφάντησαν καὶ τὸν κατέστρεψαν. Αὐτὸ τὸ πρόγραμμα ἐξηκολούθησαν καὶ μετὰ ταῦτα ἐν Θράκῃ, διὰ νὰ διασκορπίζον τὰς περιουσίας τῶν Ἑλλήνων, διότι ἐθεώρουν ἐπικίνδυνον δι' ἑαυτοὺς τὴν ἐνημερίαν τῶν Γκιαβούρ: ἄλλως τε συνηθέστατα τὸ πλεῖστον τῆς διασκορπιζομένης περιουσίας διηρπάζετο ὑπὸ τῶν σκευωροῦντων Τοῦρκων Μπέηδων καὶ τῶν ὀργάνων των. Περὶ τούτων θὰ εἴπωμεν ἐκτενέστερον εἰς ἄλλα κεφάλαια. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Γιαννάκης, βραδύτερον διεπομπεύθη καὶ κατεδικάσθη εἰς θάνατον, τὸν ὁποῖον ἀπέφυγεν, ἐξιλαμισθεὶς διὰ τὴν σωτηρίαν του.

ΚΕΦ. 50.—ΟΡΙΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.—Ο ΜΕΓΑΣ ΔΙΕΡΜΗΝΕΥΣ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΣ.

Ὁ Ἄλ. Μαυροκορδάτος, ὅστις ἐπὶ 30 ἔτη πρωτηγωνίστηεν εἰς τὴν διεξαγωγὴν τῶν ἐξωτερικῶν σχέσεων τοῦ Ὀσμανικοῦ Κράτους, εἶχε γεννηθῆ ἐν Κων]πόλει τὸ 1636 ἐκ πατρὸς Νικολάου Μαυροκορδάτου, Χίου ἐμπόρου μεταξωτῶν. Μήτηρ του ἦτο ἡ μορφωμένη Ρωξάνδρα, θυγάτηρ πλουσίου τροφοδότου τοῦ Τουρκ. στρατοῦ Σκαρλάτου Μπεγλικισῆ (Προμηθευτῆς). Περὶ τῆς μορφώσεως αὐτῆς ὁμιλεῖ ὁ Δαπόντες καὶ λέγει ὅτι αὕτη ἐστάθη μαθήτρια τοῦ μεγάλου Λογοθέτου Ἰωάννου Καριοφύλλη καὶ τόσον ἐπροχώρησεν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ καὶ ἐγένεν ὀνομαστή, ὅπου ἤρχοντο περιηγηταὶ ἀπὸ τὴν Εὐρώπην, συνωμιλοῦσαν μαζί της καὶ ἐθαύμαζον τὴν σοφίαν

της. Ἰάκωβος δὲ ὁ ἀρχαῖος βεβαίωτο ὅτι οὐδόλως ἦτο κατωτέρα τῆς ἀρχαίας Ὑπατίας κατὰ τὴν φιλοσοφίαν, ἐπειδὴ δὲ ὁ σύζυγός της ἀπέθανε πρωίμως, αὕτη ἐφρόντισε διὰ τὴν ἀρτίαν μόρφωσιν τοῦ υἱοῦ της πρῶτον ἐν Κων]πόλει καὶ δωδεκαετῆ γενόμενον τὸν ἔστειλεν εἰς Παταύιον τῆς Ἰταλίας. Διατρίψας ἐκεῖ ἐπὶ 14 ἔτη ἀνηγορεύθη Διδάκτωρ τῆς Ἰατρικῆς καὶ τῆς Φιλοσοφίας. Ἐπανελθὼν εἰς Κων]πολιν, ἀνέλαβεν εἰς τὴν Σχολὴν τοῦ Φαναρίου τὴν διδασκαλίαν τῆς Φιλοσοφίας καὶ Ρητορικῆς, ἑξασκῶν συνάμα καὶ τὴν Ἰατρικὴν. Ἐπειδὴ δὲ ἀπέβλεπεν εἰς εὐρύτερον στάδιον ἐπεδόθη εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῶν γλωσσῶν Ἀραβικῆς, Περσικῆς καὶ Τουρκικῆς. Ἐκμαθῶν καὶ ταύτας εἶχε προσληφθῆ ὑπὸ τοῦ Παναγιώτη Νικουσίη ὡς γραμματεὺς καὶ μεταφραστῆς, ὡς τοιοῦτος δὲ ἐγνωρίσθη καὶ ὡς ἱατρὸς ὑπὸ τοῦ Ἀχμέτ Κιοπρουλή, ὅστις κατ' ἀρχὰς δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ διορίσῃ αὐτὸν εἰς τὴν θέσιν τοῦ Νικουσίη, ἔδωκε τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως εἰς τὸν Πολωνὸν Βοβόσκη. Σημειωτέον ὅτι κατὰ τοὺς χρόνους τούτους κατήρχοντο εἰς τὴν Τουρκίαν διάφοροι τυχοδιώκται Εὐρωπαῖοι, ἑξισλαμίζοντο καὶ κατελάμβανον σπουδαίας θέσεις. Ἄλλ' ὁ Ἀχμέτ Κιοπρουλή, ἰδὼν τὴν ἀνικανότητα τοῦ Πολωνοῦ, ἐκάλεσεν εἰς τὴν διερμηνείαν τὸν Μαυροκορδάτον τὸ 1674, ὅπου οὗτος παρέμεινεν εἰς τὴν θέσιν αὐτὴν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀχμέτ (1676), ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς Βεζυρείας τοῦ Καρὰ Μουσταφᾶ Ἀλβανοῦ. Συνώδευσε δὲ τὸν Καρὰ Μουσταφᾶν εἰς τὴν κατὰ τῆς Βιέννης ἐκστρατείαν καὶ εὐρέθη εἰς τὴν ἤτταν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Πολωνίας Ἰωάννου Σοβιέβσκη. Ὁ Σουλτᾶνος Μεχμέτ ὁ Δ', ὀργισθεὶς διέταξε τὸν θάνατον τῶν ἠγηγόρων τῆς ἐκστρατείας Καρὰ Μουσταφᾶ, ρεῖζ ἐφένδη Τελχισὶ ζαδὲ καὶ τοῦ τεφτερδάρη Χασὰν Πασᾶ. Κατηγορήθη δὲ καὶ ὁ Μαυροκορδάτος διότι συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ ἀπορριφθῶσιν ὑπὸ τοῦ Καρὰ Μουσταφᾶ αἱ εἰρηνικαὶ προτάσεις τῆς Αὐστρίας προτοῦ φθάσῃ ὁ Σοβιέβσκη. Ὁ Μαυροκορδάτος ὅμως ἀπέδειξεν ὅτι αἱ προτάσεις δὲν ἔγιναν δεκταί, διότι ἀντέτεινεν ὁ ρεῖζ ἐφένδης Τελχισὶ ζαδέ. Ἐμεσολάβησεν ὑπὲρ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ὁ ἀδελφὸς τοῦ Ἀχμέτ Κιοπρουλή, ὁ μετὰ ταῦτα μέγας Βεζύρης Μουσταφᾶ Κιοπρουλής καὶ ἔσωσε τὴν ζωὴν του. Καὶ ἀπληλλάγη μὲν τοῦ θανάτου, ὑπέστη ὅμως πολλὰ δεινά, ἐστερηθεὶς τῆς περιουσίας του, πληρώσας πρὸς λύτρωσιν 250 πουγγία γροσίων (ἓνα πουγγίον ἐλέγοντο τὰ 500 γρόσια), ποσὸν μέγα διὰ τὴν ἐποχὴν καὶ ὅσα εἶχε πολυτελῆ πράγματα. Συγχρόνως ἐφυλακίσθη μὲ τὴν σύζυγόν του καὶ τὴν γηραιὰν μητέρα του, ἐβασανίσθη καὶ ἔμαστιγώθη. Αὕτη εἶναι ἡ τύχη τῶν δούλων, οἵτινες μεταμφιέζονται εἰς ἄρχοντας. Δίκαιον εἶχεν ἐκεῖνος ὁ ἴδιος, ὅτι μὲν ἀνερχόμενος εἰς ὑψηλὴν θέσιν, ὅτε δὲ καταβιβαζόμενος ὡς κοινότατος ἄνθρωπος, ὅστις ἔγραφεν: «Πολλάκις τὸν ἴδιον λίθον τῆς δουλείας κυλίσμεν πρὸς τὰ ἑπάνω, ὡς ὁ Σίσυφος. Ἀπὸ ποῖα δεινὰ δὲν εἶναι πεπληρωμένος ὁ αὐλικὸς βίος; Μὲ ποίας δυσκολίας δὲν εἶναι ἀναμεμιγμένος; Οἱ πλεῖστοι τῶν ἀνω-

τάτων ἀρχόντων δὲν εἶναι ὑπερόπται, ἀνηλεεῖς καὶ πλήρεις κακιῶν;». Εἰς τὴν φυλακὴν παρέμεινεν ἐπὶ ἔτος, καθ' ὃ εἶδε τὴν μητέρα του ἀποθανοῦσαν. Ἐν τῷ μεταξὺ διωρίσθη μέγας διερμηνεὺς ὁ ἀρνησίθρησκος Σεφέρ, ὅστις ἐφάνη ἀνίκανος, ὥστε ὁ νέος Βεζύρης, ὁ εὐφρέστατος Σέρβος Σουλεῦμὰν Πασᾶς, ἠναγκάσθη νὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν θέσιν τοῦ μεγάλου διερμηνεύως τὸν Ἀλέξανδρον Μαυροκορδάτον, ὃν ἀπεζημίωσεν ἐν μέρει, ἀποδώσας τὰ δημευθέντα κτήματα, διάφορα ἔσοδα τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν νήσων Μήλου καὶ Μυκόνου. Ἐπὶ Σουλτάνου Σουλεῦμὰν τοῦ Γ' ἐπανελήφθη ὁ πόλεμος τῆς Τουρκίας κατὰ τῶν συμμαχησάντων Αὐστριακῶν, Ρώσων καὶ Βενετῶν, ἡ Τουρκία δὲ ὑπέστη ἥττας. Τὸ δὲ 1688 ἐπέισθη ἡ Πύλη νὰ στείλῃ εἰς Βιέννην πρεσβείαν εἰρήνης, ἣν ὡς πληρεξούσιοι ἀπετέλεσαν ὁ Σουλφικὰρ καὶ ὁ Α. Μαυροκορδάτος, ὅχι πλέον ὡς διερμηνεὺς, ἀλλ' ὡς λειτουργὸς τοῦ Κράτους ὁμοτίμος μὲ τὸν Μωαμεθανὸν συνάδελφόν του. Ὁ μὲν Σουλφικὰρ ἐνεφανίσθη ἐνώπιον τοῦ Αὐτοκράτορος τῆς Αὐστρίας μὲ 5 Τούρκους, ὁ δὲ Μαυροκορδάτος μὲ 4 Ἑλληνας, τὸν γυναικάδελφόν του Χρυσσοκουλαῖον, τὸν ἀνηψιόν του Ἀντ. Κρεμάκη, τὸν γραμματέα Κων]τινον Γιοβαννίκη καὶ τὸν διερμηνέα Θωμᾶν Ταρσίαν, ἀλλ' ἡ συνδιάσκεψις αὕτη οὐδὲν ἔφερεν ἀποτέλεσμα. Τελευταῖον κατὰ Ὀκτώβριον 1698 ἐπὶ Σουλτάνου Μουσταφᾶ τοῦ Β' συνῆλθον εἰς Κάρλοβιτς τῆς Αὐστρίας ἀντιπρόσωποι τῶν πέντε δυνάμεων, ὡς καὶ τοιοῦτοι τῆς Ἀγγλίας καὶ Ὁλλανδίας, ὡς μεσάζοντες πρὸς σύναψιν τῆς συνθήκης τοῦ Κάρλοβιτς. Ἡ Πύλη ἔστειλε δύο πληρεξούσιους, τὸν ρεῖζ ἐφέντην Ραμῆ Μεχμέτ καὶ τὸν Μαυροκορδάτον, ὅπως καὶ αἱ Εὐρωπαϊκαὶ δυνάμεις ἀνὰ δύο, ἀλλ' αἱ διαπραγματεύσεις, διαρκέσαι 70 ἡμέρας, διεξήχθησαν ἐκ μέρους τῆς Ὑψηλῆς Πύλης ὑπὸ τοῦ Μαυροκορδάτου καὶ ἐκ μέρους τῶν ἄλλων ὑπὸ τοῦ Αὐστρ. κόμητος Σλίκ. Κατὰ τὴν συνέλευσιν ταύτην εἰς 36 συνεδριάσεις ἐθανμάσθη ἡ ρητορικὴ δεινότης, ἡ προορατικότης καὶ ἐπιχειρηματολογία τοῦ Μαυροκορδάτου. Εἰς δύο δὲ ἐξ αὐτῶν προὔτάθη καὶ τὸ ζήτημα τοῦ Ἁγ. Τάφου, διὰ μὲν τὴν Τουρκίαν ἀδιάφορον, ζωτικώτατον ὅμως διὰ τὴν Ἑλλήν. Ἐκκλησίαν. Ὁ Καθολικὸς Σλίκ ἀπήτησε νὰ ἀποδοθῆ ὁ Ἅγιος Τάφος εἰς τοὺς Φραγκισκανοὺς μοναχοὺς, ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τῶν Καθολικῶν ἀπεσταλμένων τῆς Γαλλίας, Πολωνίας καὶ Βενετίας. Ὁ Μαυροκορδάτος μετεχειρίσθη ὄλην τὴν δυνάμιν του τὴν πολιτικὴν, διὰ νὰ τοὺς πείσῃ, ὥστε νὰ μὴ θιγῆ τὸ τοιοῦτον θρησκευτικῆς φύσεως ζήτημα, ἰσχυρισθεὶς, ὅτι οὐδὲ πρότερον εἰς συνθήκην πολιτικῆς καὶ στρατιωτικῆς σημασίας ἔγινε λόγος περὶ αὐτοῦ. Οὕτω καὶ τὰ συμφέροντα τοῦ Κράτους του ἐξυπηρέτησε καὶ τὸ ἔθνος, εἰς ὃ ἀνήκε. Τὸ δὲ παράδοξον ὅτι ἀντημείφθη καὶ ὑπὸ τῶν δύο ἀντιθέτων, τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ τῆς Γερμαν. Αὐτοκρατορίας. Καὶ ἡ μὲν Πύλη ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὸν τίτλον τοῦ ἐξ ἀπορρήτων (μαχρὲμ ἔσράχ) συνοδευόμενον μὲ τὸν τίτλον τοῦ Ἐκλαμπροτάτου, ὁ δὲ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας τὸν ἀνη-

γόρευσε κόμητα τῆς Αὐτοκρατορίας. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἀντήχησεν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην καὶ ἔφθασεν εἰς τὸν ἀνώτατον βαθμὸν δόξης καὶ δυνάμεως, μὲ τὸν μέγαν δὲ Βεζύρην Χουσεῖν Κιοπρουλῆ καὶ τὸν ρεῖζ ἐφέντην Ραμῆ ἀπετέλεσεν ὁ Μαυροκορδάτος τὴν τριανδριαν, ἣτις ἐκυβέρνησε μὲ φρόνησιν καὶ μετριοπάθειαν. Ὁ Χάμμερ λέγει ὅτι ἡ ἰσχὺς τοῦ Μαυροκορδάτου ὑπῆρξεν εὐεργετικὴ εἰς τοὺς ὁμοθρήσκους του, ὡς καὶ εἰς τὰς σχέσεις τῆς Τουρκίας πρὸς τὰς Χριστ. δυνάμεις, διατελέσας δὲ φίλος τριῶν Κιοπρουληδῶν, συντέλεσεν εἰς τὰς ἐπιεικεῖς καὶ ἀγαθοποιούς διαθέσεις αὐτῶν. Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀγαθοῦ Χουσεῖν Κιοπρουλῆ 1702, ἐν Τουρκίᾳ ἐπεκράτησεν ἀνωμαλία, διότι τὰ στελέχη τῶν Κυβερνητικῶν κλάδων ἀπέβησαν ὄργανα ἀναρχίας καὶ ἀνομίας, ὁ δὲ Μαυροκορδάτος μὴ θέλων νὰ περιπλακῆ εἰς ἐπικίνδυνα ἐγχειρήματα, εὐσχήμως ἀπεσύρθη τοῦ ἀξιώματος ἀφοῦ ἀνέδειξεν ὡς διάδοχον τὸν πρεσβύτερον υἱὸν του Νικόλαον. Ὁ φίλος του Ραμῆς μετὰ τὴν παραίτησιν ἔμεινεν εἰς τὴν ἔξουσίαν μῆνας τινάς, διότι δεινὴ στάσις τῶν Γενητσάρων καθήρεσε τὸν Σουλτᾶνον Μουσταφᾶ τὸν Β' καὶ ἀνεβίβασεν εἰς τὸν θρόνον Ἀχμέτ τὸν Ι' τὸ 1703. Ὁ Ραμῆς τότε ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῆ, ἀλλ' οἱ στασιασταὶ ἀπήτησαν ἀπὸ τὸν Μαυροκορδάτον μέγα ποσὸν χρημάτων, οὕτινος ἀπέφυγε μὲν τὴν πληρωμὴν, γενόμενος ἀφαντος, ἢ ἐν Κων]πόλει ὅμως ἀκίνητος παρουσία του ἐδημεύθη καὶ μόνον ὅτε παρῆλθεν ἡ θύελλα ἐκείνη καὶ ἀνέλαβε τὸ ἀξίωμα τοῦ μεγάλου διερμηνέως ὁ υἱὸς του Νικόλαος ἀνέκτησε τὰ δημευθέντα ἀκίνητα. Μετὰ ταῦτα ἔζησεν ὁ Ἀλέξανδρος ἡσυχος μέχρι τοῦ 1709, ὅτε ἀπέθανεν ἐν τῷ μέσῳ τῶν οἰκείων καὶ φίλων του, ὀρίσας νὰ κηδευθῆ ἄνευ πολυτελείας.

ΚΕΦ. 51.—ΟΙ ΜΕΤΑ ΤΟΝ Α. ΜΑΥΡΟΚΟΡΔΑΤΟΝ ΔΙΕΡΜΗΝΕΙΣ.

Οἱ δύο μεγάλοι Ἕλληνες τοῦ μετὰ τὴν ἄλωσιν Νεωτέρου Ἑλληνισμοῦ, Νικουσίης καὶ Μαυροκορδάτος, διὰ τῶν πολυτίμων ὑπηρεσιῶν των πρὸς τὸ Ὄθωμ. Κράτος, διήνοιξαν τὴν ὁδὸν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους, οἱ ὁποῖοι διὰ τῆς ἀφοσιώσεώς των πρὸς τὰ συμφέροντα τῶν Σουλτάνων, ἐνέπνευσαν ἐμπιστοσύνην εἰς τοὺς Τούρκους καὶ κατώρθωσαν νὰ ἐκτοπίσουν βαθμηδὸν πάντας τοὺς εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας ξένους μέχρι τοῦ 1821. Μετὰ τὸν Μαυροκορδάτον ὅλοι σχεδὸν οἱ μεγάλοι διερμηνεῖς ὑπῆρξαν Ἕλληνες μέχρι τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, οἵτινες δὲν ἔφθασαν βεβαίως εἰς τὸ ὕψος τῶν δύο προηγουμένων, προσέφεραν ὅμως μεγάλας ὑπηρεσίας πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ πρὸς τὸ ὑπόδουλον Ἑλλην. ἔθνος. Οὗτοι διεξήγον τὰς ἔξωτερικὰς ὑποθέσεις τοῦ Ὄθωμ. Κράτους, ὡς διερμηνεῖς καὶ σύμβουλοι κατὰ τὰς πρὸς τοὺς ξένους συναπτομένας συνθήκας καὶ ὡς ἀντιπρόσωποι εἰς τὰς ξένας αὐτὰς εἴτε ὡς πρέσβεις, ἢ ὡς Πρόξενοι εἰς πόλεις τῆς Εὐρώπης. Διέτελεσαν διερμηνεῖς μετὰ ταῦτα τρεῖς μὲν Μαυροκορδάτοι, τέσσαρες Γίχικαι, ἕξ Καλλιμάχαι, ἕξ Καρατζάδες, πέντε Σοῦτσοι, δύο Ὑψηλάνται, ἕξ Μου-

ροῦσαι, εἰς Ράλλης, εἰς Ἀργυρόπουλος καὶ τελευταῖος ὁ Σταυράκης Ἀριστάρχης. Ἄς μὴ νομίσωμεν ὅμως ὅτι τὰ στάδια, ἅτινα διήνυσον αἱ μεγάλοι καὶ ἐπιφανεῖς αὐταὶ οἰκογένειαι ἦσαν ἐστρωμένα με ρόδα, διότι ἤρχετο ἐποχὴ πλήρης συμφορῶν, λόγῳ τῶν στρατιωτικῶν ἀποτυχιῶν τῶν Γενητσάρων, καθ' ἃς συνήπτοντο συνθηκαὶ δυσμενεῖς διὰ τὴν Τουρκίαν, ὁπότε οἱ Σουλτᾶνοι διὰ τὰ ἐξίλεωθῶν ἀπέναντι τῆς ἐξεγειρομένης κατ' αὐτῶν κοινῆς ἀγανακτικῆς, ἐπέριπτον τὴν εὐθύνην εἰς τοὺς Ἕλληνας ἀντιπροσώπων των, ὡς μὴ ἐξυπηρετήσαντας σθεναρῶς τὰ συμφέροντα τοῦ Ὀθωμανισμοῦ εἰς τὰ συνέδρια. Τότε συναμβάνοντο καὶ ἐστέλλοντο εἰς τὴν ἀγχόνην, ἣ δὲ περιουσία των ἐδημεύετο. Πάντες οἱ κατωτέρω Διερχομενοὶ καὶ Ἡγεμόνες ἐθανατώθησαν ὑπὸ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης :

1) Καντακουζηνὸς Στέφ. 1714, 2) Καλλιμάχης Ἰωάνν. Α' 1762, 3) Σοῦτσος Νικόλ. 1768, 4) Καλλιμάχης Γρηγ. 1769, 5) Καλλιμάχης Ἰωάν. Β' 1770, 6) Γκίκας Γρηγ. 1777, 7) Μουρούζης Γεώργ. 1793, 8) Σοῦτσος Ἀλέξ. 1807, 9) Μουρούζης Δημήτ. 1812, 10) Μουρούζης Κωνστ. 1821, 11) Μουρούζης Νικόλ. 1821, 12) Καλλιμάχης Ἀλέξ. 1821, 13) Καλλιμάχης Ἰωάννης Γ' 1821.

ΚΕΦ. 52.— ΗΓΕΜΟΝΕΣ ΒΛΑΧΙΑΣ ΚΑΙ ΜΟΛΔΑΒΙΑΣ.

Μέχρι τέλους τοῦ 17ου αἰῶνος (1600—1700) ἡ Ὀθωμ. Αὐτοκρατορία τῶν Σουλτάνων κατεῖχε μὲν στρατιωτικῶς τὰ φρούρια τῆς Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, πολιτικῶς ὅμως αἱ χῶραι αὐταὶ ἐκυβερνῶντο ὑπὸ ἐγχωρίων ἡγεμόνων. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχον κυβερνήσει καὶ τινες Ἕλληνες ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Καντακουζηνῶν. Ἀπὸ τοῦ 1700 καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ τελευταίου Κοῦτσα 1880 διωρίζοντο Ἕλληνες ἡγεμόνες, ἐκτὸς ἐξαιρέσεων τινῶν, διότι ὡς μέσον διακυβερνήσεως τῶν λαῶν, ἐφήρμοζον βίαν καὶ αἰθαιρεσίαν. Ἐπειδὴ δὲ αἱ χῶραι αὐταὶ ἦσαν πολὺ μακρὰν τοῦ κέντρου καὶ ἐφαίνοντο ὡς προθήκη τοῦ Κράτους τῶν Τούρκων, ἐναντι τῆς ὁσημέραι ἐκπολιτιζομένης Εὐρώπης, διὰ τὰ μὴ ἐπαναστατοῦν καὶ προστίθενται πρὸς τὰ γειτονεύοντα μετὰ τὴν Τουρκίαν Χριστ. Κράτη, παρέδιδε τὴν πολιτικὴν διοίκησιν εἰς Χριστιανοὺς ἡγεμόνας. Μεταξὺ δὲ τῶν ὑπηκόων της, οἱ διπλωματικώτεροι, οἱ μᾶλλον μορφωμένοι καὶ πιστότεροι εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῶν καθηκόντων πρὸς τὸ Κράτος, ἀνεδεικνύοντο οἱ Ἕλληνες τῆς Κων/πόλεως καὶ δὴ οἱ ἐν Φαναρίῳ οἰκοῦντες, εἰς αὐτοὺς ἀνετίθετο ἡ διοίκησις τῶν παραδουναβίων χωρῶν. Τὸ ἀξίωμα τῶν μεγάλων δυνάμεων διήνοιγε τὸν δρόμον πρὸς τὸν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου διορισμὸν τούτων εἰς ἡγεμόνας Βλαχίας καὶ Μολδαβίας. Οἱ πλείστοι ἡγεμόνες διετέλεσαν πρῶτον ὡς μεγάλοι διερχομενοί. Οἱ ἔξοχοι οὗτοι Ἕλληνες ἐπὶ 2 περίπτου αἰῶνας χειρισθέντες τὴν ἡγεμονικὴν ἐξουσίαν τῶν πλουσίων χωρῶν παρέσχον πλείστας ὑπηρεσίας εἰς τὸ Ἕλλην. ἔθνος, ὑπῆρξαν δὲ κυβερνήσαντες τὴν Βλαχίαν καὶ Μολδαβίαν: Μαυροκορδάτοι

τρεῖς, Καλλιμάχαι τρεῖς, Γκίκαι ὀκτώ, Καρατζάδες τέσσαρες, Ὑψηλάνται
 τρεῖς, Μουροῦζαι δύο, Σοῦτσοι τρεῖς, Ρωσσέτος εἷς, Μαυρογένης εἷς. Οἱ
 μεγάλοι αὐθένται τῶν χωρῶν τούτων ἐκ Κων|πόλεως στελλόμενοι μὲ Σουλ-
 τανικὰς τιμάς, ἔφερον μαζί των πλῆθος συγγενῶν καὶ φίλων, οὓς διώριζον
 ὡς διευθυντὰς μὲ τοὺς τίτλους τῶν χωρῶν ἐκείνων, ὡς σπαθαρίους, ποστελ-
 νίκους, χατμάνους, βορνίκους κ.λ.π., τοὺς ἡμειβον δὲ πλουσιοπαρόχως. Οὗ-
 τοι πάλιν ἔφερον ἄλλους, ὥστε αἱ χώραι αὗται ἐφαίνοντο μᾶλλον ὡς κτή-
 σεῖς ἢ ἀποικίαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους ἐστράφη ἡ προ-
 σοχή τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὰς χώρας, ὅπου ἡ διακυβέρνησις ἦτο κατὰ
 πολὺ ἡπιωτέρα, φιλανθρωποτέρα καὶ πολιτισμένη ἢ εἰς τὰς λοιπὰς ὑπὸ τῶν
 Τούρκων κυβερνωμένας Ἑλληνικάς. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὅσοι ἐκ τῶν
 Ἑλλην. χωρῶν ἠθέλον νὰ δράσουν καὶ νὰ σχηματίσουν περιουσίας ἀπήρ-
 χοντο ἐκεῖ, ὅπου εὕρισκον προστασίαν καὶ στάδιον ἐνεργείας ἐλεύθερον.
 Τοσοῦτος Ἑλληνισμὸς συνέρρευεν ἐκεῖ, ὥστε εἰς τὰς πόλεις καὶ τὰ ἐμπο-
 ρικὰ κέντρα ἐπανιδρύθησαν ἀκμαῖαι Κοινότητες. Τὸ ἐμπόριον, εἰσαγωγικὸν
 καὶ ἐξαγωγικόν, αἱ τέχναι καὶ τὰ κερδοφόρα ἐπαγγέλματα εἶχον περιέλθει
 εἰς χεῖρας τῶν Ἑλλήνων. Ἀπέβησαν δύο χώραι τρόπον τινὰ Ἑλληνο-
 κρατούμεναι. Ἡ Κωσταντζα, ἡ Ἰβραΐλα, τὸ Γαλάζιον, τὰ Σουλινά, τὸ
 Βουκουρέστιον, τὸ Ἰάσιον καὶ ἄλλαι πόλεις ἦνθησαν εἰς πολιτισμόν, ὅχι
 δὲ μόνον ἀγαθὰ συνεκέντρωσαν, ἀλλὰ καὶ πνευματικῶς προώδεον. Παντοῦ
 συνεστήθησαν Ἑλλην. ἐκπαιδευτήρια, ὅπου ἐξεπαιδεύοντο Ἑλληνοπαῖδες
 καὶ τὰ τέκνα τῶν ἐγχωρίων. Τὸ δὲ ὁμόδοξον τοῦ θρησκευματος ἐβοήθει εἰς
 τὰς σχέσεις τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς Βλάχους καὶ Μολδαβούς, οἵτινες ἔτει-
 νον πρὸς τὸν ἐξελληνισμόν, ἐνῶ ἡ ἀριστοκρατία ἐθεώρει ὡς μέγα ἀγαθὸν
 καὶ τιμὴν τὸν ἐξελληνισμόν της. Οἱ Θοῶκες ἦσαν γεωγραφικῶς οἱ πλησιέ-
 στεροι τῶν Ἑλλήνων πρὸς τὰς χώρας αὐτάς. Διὰ τοῦτο ἐκ τῶν παραλιακῶν
 πόλεων πρὸς τὴν Μαύρην θάλασσαν, ἦτοι, Μηδεῖας, Ἀγγιάλου Σωζοπό-
 λεως, Ἀγαθοπόλεως, Πύργου, Βάρνας κ.λ.π., ὡς καὶ ἐκ Κων|πόλεως, Ραι-
 δεστοῦ, Γανοχώρων, Καλλιπόλεως καὶ ἐκ τῶν μεσογειῶν ἐκεῖ διηυθύνοντο,
 ὅπου εἰργάζοντο, ἐσταδιοδρόμουν καὶ ἄλλοι μὲν ἐπέστρεφον, ἄλλοι δὲ παρό-
 μενον διὰ παντός. Ἀφομοίωσις τῶν πληθυσμῶν ἐγινε κατὰ τὸν δέκατον
 ἔνατον αἰῶνα, ὥστε, ἐνῶ ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ ἐλογίζετο ὁ Ἑλληνισμὸς ὅτι
 ἦτο ἄνω τῶν 300 χιλιάδων, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος μόλις
 ἔφθανε τὰς 60 χιλιάδας ἐντὸς τοῦ σχηματισθέντος Ρουμανικοῦ Κράτους.
 Ἐπομένως ἡ ἐπιτυχία τοῦ Ἑλληνισμοῦ καὶ ἐδῶ ὑπῆρξε μία Καδμεία νίκη,
 διότι παρέσχεν ὠφέλη καὶ ἀπερρόφησε μέγαν ἀριθμὸν ἐκ τοῦ Ἑλλην. πληθυ-
 σμοῦ. Εἶναι ὅμως ἀληθὲς ὅτι ὁ τότε Ἑλληνισμὸς τῆς Ρουμανίας ἐν τῇ εὐ-
 τυχίᾳ του ὅχι μόνον εἰς τὰ πνευματικὰ ἰδρύματα προσέφερε, ἀλλὰ ἔστειλε
 πολλὰ καὶ διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς του, καὶ μάλιστα
 μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος, οὐκ ὀλίγα ἰδρύματα τοῦ ἐλευθέρου

Κράτους ὀφείλουσαν τὴν ἰδρυσίν των εἰς τοὺς ἐν Ρουμανικαῖς χώραις προοδεύσαντας. Ἡ Θράκη, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἡπειρος καὶ πρὸ πάντων ἡ Κων]πολις μεγάλως ὠφελήθησαν ὑπὸ τῶν ἐν Ρουμανίᾳ Ἑλλήνων (ὄρα καὶ Ζάππας, Εὐάγγελον καὶ Κων]τῖνον). Ζάππειον ἐν Κων]πόλει, Ζάππειον ἐν Ἀδριανουπόλει, Ζάππειον ἐν Ἀθήναις.

ΚΕΦ. 53.—ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ ΕΝ ΘΡΑΚῃ.

Ἐνῶ παρήρχοντο οἱ χρόνοι, τὰ μὲν Εὐρωπαϊκὰ Κράτη διὰ τῶν μεγάλων ἀνακαλύψεων τμημάτων τῆς γηϊνῆς σφαίρας, νέων ἐφευρέσεων, προώδευον εἰς τὸν πολιτισμὸν καὶ ἀπέβαινον ὁσημέραι ἰσχυρότερα εἰς πολεμικὰ καὶ πλουτοπαραγωγικὰ ἔργα καὶ εἰς ὀργάνωσιν τελειότερων πολιτικῶν καὶ κοινωνικῶν συστημάτων, ἡ Τουρκία προσκεκολλημένη εἰς τοὺς θεοκρατικούς θεσμοὺς τοῦ Ἰσλαμισμού, παρέμενε στάσιμος καὶ ἐξ ὅλων τῶν νέων ἐφευρέσεων καὶ τῶν προϊόντων ἐλάμβανεν ἀντὶ χρημάτων τὰ σὺν τῷ χρόνῳ τελειοποιούμενα ὄργανα τῆς καταστροφῆς, δηλ τὰ πολεμικὰ. Τὰ μὴ Μουσουλμανικὰ ἔθνη, καὶ ἰδίως τὸ Ἑλληνικόν, μὲ τὴν σχετικὴν ἐλευθερίαν, ἣτις ἐπεκράτησεν ἐκ τῆς ἐλαττώσεως τῶν πιέσεων καὶ αὐθαιρεσιῶν καὶ τῆς σχετικῆς ἀσφαλείας ἐκ τῆς καταπάσεως τοῦ παιδομαζώματος, ἤρχισε νὰ προοδεύῃ ὑφ' ὅλας τὰς ἀπόψεις. Ἐκ τῶν ἀθλίων ἐκείνων ὑπολειμμάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται εἰς τὴν ὑπαιθρον Θράκην χωρία μὲ μονίμους πλέον κατοικίαις, μὲ ἀγροὺς διὰ τῆς ἐκχερσώσεως τῶν δασῶν, διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν ἀδеспότων γαιῶν, διὰ τῆς ἐνοικιάσεως πολλῶν κτημάτων βακουφικῶν. Προσέτι πολλοὶ ἀπόγονοι τῶν παλαιότερων μπέηδων καὶ τιμαριούχων διὰ τῆς σπατάλης τῶν χαρμιῶν, τῆς ἀκαταλογίστου ζωῆς, τῆς ἀνικανότητος πρὸς ἐκμετάλλευσιν τῶν κτημάτων καὶ τῆς μακροχρονίου παραμονῆς εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, ἐφθάνον εἰς σημεῖον, ὥστε τὰ μερίδιά των νὰ μὴ ἐπαρκοῦν διὰ τὴν πολυδάπανον ζωὴν των. Ἐν ταύτῃ περιπτώσει ἄλλαι γαῖαι ἐπωλοῦντο πρὸς τοὺς Χριστιανούς μὲ πολλὰς εὐκολίας πληρωμῆς, ἄλλαι δὲ ἐνοικιάζοντο εἰς τοὺς πρότερον κολλήγους των. Μπέηδες ἀπήρχοντο εἰς Κων]πολιν, διὰ νὰ ζήσωσι τὴν μεγάλην ζωὴν, ὅπου ἱκανοποιοῦντο ὅλαι αἱ ὀρέξεις καὶ οἱ πόθοι των, τὰς δὲ γαίας ἀφίνον εἰς τοὺς πρῶν δούλους καλλιεργητὰς μὲ ποσοστὰ ἐπὶ τῆς παραγωγῆς. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Χριστιανοὶ ἀποκαθίσταντο ὡς μόνιμοι κάτοικοι, ἐκτιζον κατοικίας καὶ ἀπέβαινον κύριοι τῶν εἰσδημάτων, τὰ ὅποια ἐπῆρξαν δι' ἐντατικωτέρας ἐργασίας. Οἱ Μπέηδες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲν ἐπέστρεφον, οἱ δὲ ἀπόγονοί των ἐπώλουν τὰ μερίδιά των εἰς τοὺς καλλιεργητὰς Χριστιανούς. Τὸ δὲ παραδοξότερον, ἀλλὰ καὶ τὸ ὠφελιμώτερον διὰ τὸν Ἑλλήν. κόσμον ὑπῆρξε τὸ γεγονός, ὅτι οἱ μὲν Χριστ. πληθυσμοὶ ἠῤῥξαν φυσιολογικῶς, διότι εἶχε παύσει ἡ πρότερον διηνεκῆς αἰμορραγία τοῦ παιδομαζώματος, ἐντὸς δὲ τοῦ αἰῶνος ἐδιπλασιάζετο, ἢ ἐτριπλασιάζετο καὶ πολλάκις

ἔτετραπλασιάζετο. Τὸ ἐναντίον συνέβαινεν εἰς τὸν Τουρκ. πληθυσμόν. Ἐπαξ εἶχε παύση τὸ ρεῦμα τοῦ Τουρκισμοῦ ἐκ τῆς Ἀνατολῆς τὰ σχηματισθέντα χωρία ὑπ' αὐτῶν ἐν Θράκῃ, ὅχι μόνον δὲν ἠΰξανον ἀπὸ ἀπόψεως πληθυσμοῦ, ἀλλ' ἢ ἔμενον σιτάσιμα, ἢ ὀλιγόστευον ἕνεκα τῆς ἀκαταπαύστου στρατολογίας καὶ ἄλλων αἰτίων, τὰ ὁποῖα θὰ ἐξιστορήσωμεν. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβαινον εἰς τὴν ὑπαιθρον Θράκην, ὅπου ὁ ἐγγώριος Ἑλλην. πληθυσμὸς διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν δημητριακῶν, τῆς ἀμπελοργίας καὶ τῆς ἐπανξανομένης κτηνοτροφίας, ὡς καὶ τῆς οἰκιακῆς ὑπὸ τῶν γυναικῶν κατεργασίας ὑφασμάτων καὶ κλινοστρωμνῶν, ἐνοικοκυρεύετο καὶ ἐκαλλιτέρευε τὴν ζωὴν του. Εἰς δὲ τὰς πόλεις τῆς Θράκης, αἱ ὁποῖαι ἀπέβησαν ἐμπορικὰ κέντρα, ὅπου τὰ περίεξ χωρία, ἐκόμιζον τὰ προϊόντα των πρὸς πώλησιν καὶ προμήθειαν τῶν ἀναγκαιούτων, ἤρχισαν νὰ ἀκμάζουν τὰ ἀστικά ἐπαγγέλματα, τὸ ἐμπόριον καὶ νὰ συγκεντρῶνται κεφάλαια χρηματικά πρὸς περαιτέρω ἀνάπτυξιν καὶ βελτίωσιν τῆς ζωῆς.

Δημογεροντία. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἡ Κυβέρνησις προσεπάθει νὰ τακτοποιήσῃ τὸ ἐνδιαφέρον δι' αὐτὴν φορολογικὸν σύστημα, διὰ νὰ προλαμβάνωνται αἱ καταχρήσεις τοῦ χρήματος ὑπὸ τῶν τεταγμένων ὑπαλλήλων της καὶ νὰ εἰσέρχωνται ὅλα τὰ ποσὰ εἰς τὰ κυβερνητικὰ ταμεῖα. Διότι ὁ φόρος, ὁ ἐπιβληθεὶς ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ παιδομαζώματος, τὸ κοινῶς λεγόμενον χαράτσι ἢ κεφαλικὸς φόρος, δὲν εἰσεπράττετο ἀπὸ τὸν καθ' ἕκαστον χωριστά, ἀλλ' ἀπητείτο ἐν γενικὸν ποσὸν ἐπὶ τῇ βίῳ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἀρρένων ἐκάστου τόπου, πόλεως ἢ χωρίου. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ τοῦτο, ἔπρεπε μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ ἐκάστου τόπου νὰ ὑπάρχῃ ἐν συμβούλιον, τὸ ὅποῖον νὰ ἐρευνᾷ καὶ νὰ κρατῇ καταλόγους τῶν ἐκάστοτε γεννήσεων, τῶν ἀποθνησκόντων, τῶν ἀποδημούντων κλπ. Προσέτι οἱ κατὰ τόπους Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι, διὰ νὰ ἐξετάσουν τὰς ὑποθέσεις τῆς δικαιοδοσίας των, ἔπρεπεν ἐπίσης νὰ ἔχουν ἐν συμβούλιον ἐκ τῶν μελῶν τῆς Χριστ. κοινωνίας, ὅπως ἐνημερώνωνται ἐπὶ ὅλων τῶν ζητημάτων τῆς ἐπαρχίας των. Ὅλα δὲ αὐτὰ τὰ ἐκ Κυβερνητικῆς πλευρᾶς ἀφ' ἑνὸς καὶ Ἐκκλησιαστικῆς ἀφ' ἑτέρου, ἐπέβαλλον τὴν ἀνάγκην, ὅπως τεθῆ τέρμα εἰς τὴν ἐξάρθρωσιν τοῦ Χριστ. κόσμου, τὴν παρατηρηθεῖσαν μετὰ τὴν ἄλωσιν καὶ ἀνασυνδεθῶσι τὰ νήματα, ἅτινα ὑφίσταντο πρὸς τὸ σύνολον. Ἡ ἀνάγκη ἐπέβαλε λοιπόν, ὅπως οἱ κατὰ τόπους διοικητικοὶ ὑπάλληλοι συνεννοῦνται μὲ τοὺς Ἐκκλησιαστικὸς ἀρχηγοὺς ἐκάστου τόπου, πρὸς ἀνάδειξιν τῶν καταλληλοτέρων προσώπων διὰ τὰ τοιαῦτα συμβούλια, τὰ ὁποῖα ἐξυπηρετοῦν καὶ τὴν πολιτικὴν διοίκησιν καὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν. Καὶ οἱ μὲν ἀρχιερεῖς, κατ' ἀπομίμησιν τοῦ Πατριαρχείου, εἰσήγαγον εἰς τὰς ἔδρας των τοὺς τίτλους, τοὺς ὁποίους παρεχώρουν εἰς τοὺς εὐπορωτέρους καὶ κάπως ὑπερέχοντας διανοητικῶς. Οἱ τίτλοι οὗτοι ἦσαν τοῦ Λογοθέτου, τοῦ Ταβουλαρίου, τοῦ Πρωτοψάλτου, τοῦ Λαμπαδαρίου, τοῦ Δομεστίχου κ.ἄ. Αὐτοὶ δὲ καὶ ἄλλοι,

ἀλλ' ἐξασκοῦντες κοινωνικὴν ἐπιτροπὴν, ἀπετέλουν τὸ δωδεκαμελὲς συμβούλιον (δωδεκάρα), τὸ ὁποῖον ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιερέως ἢ ἀντιπροσώπου του, ἱερωμένου, συνήρχοντο, συνεζήτουν, ἀπεφάσιζον καὶ ἐξετέλουν τὰς ἀποφάσεις των. Οἱ ἐξαγοράζοντες δὲ τοὺς τίτλους τούτους ἐθεωροῦντο ὡς μετέχοντες καὶ κάποιας ἱερότητας. Καὶ ἐν τῷ Ναῷ κατὰ τὰς ἑορτὰς ἔφερον μακρὸν ποδήρη μέλανα μανδύαν, τζουμπέ (δι' ὃ καὶ Τζουμπελῆδες ἐκαλοῦντο τιμητικῶς). Τὸ σῶμα, πού ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν δώδεκα τούτων, ἐκαλεῖτο **Δημογεροντία** (Ἰχτιάρ μετζλησί), οὗτοι δὲ Δημογέροντες, Προεστῶτες ἢ Προεστοί. Ἡ δὲ Κυβέρνησις ἀπὸ τὸ σῶμα αὐτὸ ἐζήτει νὰ διορίσῃ τὸ πρόσωπον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐνεπιστεύετο τὴν σφραγιδα τῆς Κυβερνήσεως, μὲ τὴν ὁποίαν ἐπισημοποιοῦντο ὅλα τὰ ἔγγραφα, διὰ νὰ ἔχωσιν ἰσχὺν καὶ κῦρος, ἀπέναντι τῆς διοικητικῆς ἐξουσίας. Τὸ πρόσωπον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἦτο αἵρετὸν διὰ 2 ἢ 3 ἔτη ἐλέγετο Μουχιουρδάρ (σφραγιδοφύλαξ) ἢ συντομώτερον Μουχτάρ. Πᾶσαν κυβερνητικὴν ἀνακοίνωσιν πρὸς τὸν Χριστ. λαὸν διὰ νέαν τινὰ φορολογίαν, ἀγγραφεῖαν ἢ ἄλλο τι, ἡ κυβέρνησις ἀνεκοίνωνε πρὸς τὴν δημογεροντίαν τοῦ τόπου, ἢ ὁποία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἀρχηγοῦ, συνεδρίαζεν, ἀπεφάσιζε καὶ ἀνεκοίνωνε πρὸς τὸν λαόν. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Χριστιανοὶ ἐκάστου τόπου συνεσπειροῦντο περὶ τὴν Δημογεροντίαν, ἢ ὁποία μὲ τὸν Ἐκκλησιαστικὸν ἀρχηγὸν ἀντεπροσώπευον τὸν λαόν, ἔναντι τῶν Κυβερνητικῶν ἀντιπροσώπων. Τὸ σύνολον τοῦ πληθυσμοῦ μὲ τοὺς Δημογέροντας, τοὺς λεγομένους καὶ Προῦχοντας, ἀπετέλουν τὴν Κοινότητα ('). Ἐπειδὴ δὲ εἰς τοὺς ναοὺς χάριν τῶν ἀναγκῶν τοῦ ναοῦ εἰς ἔλαιον, κηρόν, ἔξωραϊσμόν, ἀμοιβὴν ἱερέων, ἱεροψαλτῶν κ.λ.π., ἐχρειάζοντο χρήματα, τὰ ὁποῖα συνελέγοντο διὰ περιφορᾶς δίσκων, ἡ Κοινότης ἐξέλεγε τοὺς ἐπιτρόπους τοῦ ναοῦ διὰ τὴν εἴσπραξιν, Ὅτε ἤρχισαν νὰ ἰδρύνωνται καὶ σχολαὶ μὲ διδακτικὸν προσωπικόν, ἡ Κοινότης ἐξέλεγεν ἐπίσης τοὺς σχολικοὺς Ἐφόρους, οἵτινες ἐφρόντιζον διὰ τὸν διορισμὸν τῶν διδασκάλων, διὰ τὴν ἐξεύρεσιν τῶν πόρων πρὸς πληρωμὴν αὐτῶν καὶ συντήρησιν τῆς σχολῆς. Οἱ Ἐπίτροποι καὶ οἱ Ἐφοροὶ συνεδρίαζον πάντοτε ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐκκλησ. ἀρχηγοῦ, ἐξηλέγγετο δὲ ἡ διαχειρίσις τῆς τε ἐπιτροπῆς τοῦ ναοῦ καὶ τῆς σχολικῆς Ἐφορίας ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας. Τὸ τοιοῦτον σύστημα ἀπὸ τὰς Κοινότητας τῶν πόλεων μετεπήδησε καὶ εἰς τὰς κωμοπόλεις καὶ χωρῖα, ὅπου ἐν μικροτέρῳ κλίμακι, ἀλλ' ὁμοιομόρφως ἐξετελοῦντο τὰ ἴδια. Αἱ Ἐπιτροπαὶ καὶ αἱ Ἐφορίαι ἀπετελοῦντο ἀπὸ τὸν γραμματέα, τὸν ταμίαν καὶ δύο, τρεῖς συμβούλους, ὡς μέλη ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐκκλησ. ἀρχηγοῦ. Οὕτως ἐγένετο ἡ ὀργάνωσις τῶν Ἑλλην. Κοι-

(1) Εἰς τὸν 24ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν» μὲ συγγραφεὰ τὸν κ. Φ. Μανουηλίδην, ἀναγράφονται ἀναλυτικῶς καὶ ἐν ἐκτάσει τὰ Διοικητικῶς, Ἐκκλησιαστικῶς, Ἐκπαιδευτικῶς κ.λ.π., κρατοῦντα κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην.

νοτήτων τῆς Θράκης, ἦν σιωπηρῶς ἀνεγνώρισε καὶ ἡ Ὀθωμαν. Κυβέρνησις, καθόσον ὄχι μόνον δὲν προσεβάλλοντο τὰ κυριαρχικά της δικαιώματα, ἀλλ' ἐξυπηρετοῦντο καὶ τὰ συμφέροντά της, διότι ἐπεκράτησε κάποια τάξις. Ἡ δικαιοδοσία τῶν ἀρχιερέων ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν σχολείων, ὡς ἰδρυμάτων θρησκευτικοῦ χαρακτήρος καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ παντὸς ἔργου φιλανθρωπίας καὶ κοινωνικῆς προνοίας, νοσοκομείων, γηροκομείων, πτωχοκομείων καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων κοινῆς ὠφελείας.

ΚΕΦ. 54.—ΑΧΜΕΤ Ο Β', ΑΧΜΕΤ Ο Γ', ΜΑΧΜΟΥΤ Ο Α'.

Ἐκ τῶν Σουλτάνων τῶν μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων]πόλεως βασιλευσάντων παραθέτομεν βιογραφικὰς σημειώσεις δι' ἐκείνους μόνον, οἱ ὅποιοι διὰ τῆς πολιτείας των ἐπέδρασαν εὐεργετικῶς ἢ καὶ ἀντιθέτως ἐπὶ τῆς πορείας τῆς ὑπὸ δουλείαν ζωῆς τοῦ Ἑλλην. ἔθνους. Τῶν δὲ ἄλλων, ποὺ δὲν ἐπηρεάσαν διόλου, παραθέτομεν μόνον τὰ ὀνόματα μὲ τὸν χρόνον τῆς βασιλείας αὐτῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἢ κατάστασις ἔμενεν ἀμετάβλητος ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν πρὸ αὐτῶν ὑπάρχουσαν.

Ἄχμετ ὁ Β' (1691—1695).

Ἄχμετ ὁ Β' διεδέχθη εἰς τὸν Σουλτανικὸν Θρόνον Σουλεῦμάν τὸν Γ'. Ὑπῆρξεν ἄνθρωπος εἰρηνικός, φίλος τῶν γραμμάτων καὶ τῆς ποιήσεως, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς καλλιγραφίας. Ἐφιλοτέχνησε τόμον τοῦ Κορανίου πολυτελέστατον καὶ ἔστειλεν αὐτὸν ὡς δῶρον εἰς τὴν Μέκκαν. Μέγας Βεζύρης ἐπ' αὐτοῦ ἦτο ὁ Μουσταφᾶ Κιοπρουλῆ, ἐνῶ ἐξηκολούθει δὲ ὁ πόλεμος κατὰ τῆς Αὐστρίας καὶ Οὐγγαρίας, εἰς μάχην τινὰ ἐν Κροατία πλησίον τῆς συμβολῆς τῶν ποταμῶν Θεῖσα καὶ Δουνάβεως οἱ Γενήτσαροι ἠτήθησαν καὶ ἔπεσεν, ἥρωικῶς μαχόμενος, ὁ Μουσταφᾶς Κιοπρουλῆς. Ἡ Τουρκία ἔχασε τότε τὴν Οὐγγαρίαν, Κροατίαν καὶ Σλοβενίαν καὶ περιορίσθη πρὸς νότον τοῦ Δουνάβεως. Ἡ βασιλεία του ὑπῆρξεν ὀλιγοχρόνιος.

Ἄχμετ ὁ Γ' (1703—1730).

Ἄχμετ ὁ Γ' διεδέχθη τὸν ἀδελφόν του Μουσταφᾶν Β', ἐκθρονισθέντα ἔνεκα στάσεως τῶν Γενητσάρων, οἱ ὅποιοι εἶχον ἀποβῆ πληγὴ ἀθεράπευτος διὰ τὴν Τουρκίαν. Ὁ Ἄχμετ ἦτο υἱὸς Μεχμέτ τοῦ Δ' καὶ μητρὸς Ἑλληνίδος ἐκ Ρεθύμνου τῆς Κρήτης, ἣτις αἰχμαλωτισθεῖσα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου κατὰ τῆς Κρήτης ὑπὸ τοῦ ἀρχιστρατήγου Δελῆ Χουσεῖν, ἐδώρηθη εἰς τὸν τότε Σουλτᾶνον Μεχμέτ τὸν Δ' 1663. Ἐνεκα δὲ τῆς ἐκπάγλου καλλονῆς καὶ εὐφυΐας της, ἀπέβη ἢ μᾶλλον εὐνοουμένη σύζυγος, ἀποκτήσασα μεγάλην ἐπιρροὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα, ὅπου διετηρήθη καὶ ὡς βασιλομήτωρ (Βαλιδὲ χανούμ). Ἐκτίσε δύο Τζαμιά, τὸ Βαλιδὲ Τζαμισὶ ἐν Γαλατᾷ καὶ Γενὶ Βαλιδὲ Τζαμισὶ τοῦ Σκουτάρεως (Χρυσουπόλεως), φαίνεται ὅμως εἰς τὸ βάθος τῆς ψυχῆς της διετῆρει τὴν συναίσθησιν τῆς Ἑλλην. καταγωγῆς

της, διότι ἐξ αἰτίας τοῦ Ἰζαμίου τούτου εὔρεν ἀφορμὴν νὰ διατάξῃ τὴν ἴδρυσιν κατοικιῶν εἰς τὸ Σκούταρι χάριν τῶν Ἑλλήνων Μαδυτινῶν μαστόρων, οἵτινες εἰργάζοντο ἐπὶ ἔτη εἰς τὸν οἰκοδομὴν ταύτην. Προσέτι κατὰ διαταγὴν τῆς εἶχε κατασκευασθῆ καὶ ναῖσκος δι' αὐτούς, ὥστε νὰ μὴ ἀναγκάζονται νὰ κατέρχονται εἰς Κων|πολιν κατὰ τὰς Κυριακάς. Καὶ οὕτω συνεπήχθησαν τὰ πρῶτα Ἑλλην. οἰκήματα εἰς τὸ Σκούταρι, διότι τοῦτο μὲ τὸ ἀρχαῖον ὄνομά του Χρυσούπολις, εἶχεν ἐρημωθῆ τελείως πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ μόνον Τοῦρκοι κατοικοῦν. Ἔτσι ἐγένετο ἡ ἀρχὴ τῆς ἀκμασάσης ἔπειτα Ἑλλην. Κοινότητος Χρυσουπόλεως. Ἡ Ἑλληνὶς αὕτη ἐκαλεῖτο Σουλτάννα ἐν τοῖς ἀνακτόροις «Ρεμπιὲ Κιουλνοῦς» ὅπερ σημαίνει Ἐαρινὸν Ροδόσταγμα, διὰ τὸ ἐξωτικὸν κάλλος τῆς. Ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Ἀχμέτ τοῦ Γ', κατεκτήθη ἡ Πελοπόννησος ἀπαλλαγεῖσα ἀπὸ τοὺς Βενετούς, οἵτινες κατεῖχον πολλὰ παραλιακὰ φρούρια. Καὶ ἐνῶ κατὰ τὴν ἀνάβασίν του εἰς τὸν θρόνον εἶχεν ἀναγκασθῆ νὰ δεχθῆ τὰς ὑπερφιάλους ἀπαιτήσεις τῶν Γενητσάρων, ἀργότερον ἀφοῦ ἐπεβλήθη, ἀπέλυσε τοὺς Γενητσάρους ὑπαλλήλους καὶ ἐτιμώρησε τοὺς ὑποκινουῦντας στάσεις. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἐξερράγη πόλεμος τῆς Τουρκίας κατὰ τοῦ Μ. Πέτρου τῆς Ρωσσίας, καθ' ὑποκίνησιν τοῦ Σουηδοῦ βασιλέως Καρόλου τοῦ 12ου, πολλὰς δὲ ἐνοχλήσεις παρέσχεν εἰς τὸν Σουλτάνον τοῦτον ἢ φυγὴ τοῦ Καρόλου ἐντὸς τοῦ Τουρκ. ἐδάφους καὶ ὁ περιορισμὸς αὐτοῦ ἐν Διδυμοτείχῳ τῆς Θράκης. Ἐπολέμησεν ἐπίσης ὁ Ἀχμέτ Γ' κατὰ τῶν Αὐστριακῶν, Οὐγγρων καὶ κατὰ τῆς Περσίας, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἀπέσπασεν ἀρκετὰ ἐδαφικὰ τμήματα καὶ τὴν ἠνάγκασε νὰ ζητήσῃ ἐπὶ τέλος εἰρήνην. Ἐπειτα προσεπάθησε νὰ τακτοποιήσῃ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα τοῦ κράτους, ἰδρύσας Βιβλιοθήκας καὶ ἐνθαρρύνας τὴν μετὰφρασιν Ἀραβικῶν καὶ Περσικῶν συγγραμμάτων εἰς τὴν Τουρκικὴν πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν Τούρκων. Συνέστησε βιομηχανίαν Περσικῶν φαγεντιανῶν ἀγγείων καὶ ἐν Κων|πόλει τὸ πρῶτον Τουρκ. τυπογραφεῖον, ἀλλ' εἰς τὸ τέλος, οἱ Γενήτσαροι, στασιάζαντες, τὸν ἠνάγκασαν νὰ παραιτηθῆ. Ἀφῆκε 18 υἱοὺς καὶ 20 θυγατέρας.

Μαχμοῦτ ὁ Α' (1730—1754).

Οὗτος διαδεχθεὶς τὸν θεῖον του Ἀχμέτ τὸν Γ', κατέπαυσε τὴν ἐναντίον τοῦ προκατόχου του στάσιν τῶν Γενητσάρων μὲ πολλὰ δῶρα καὶ ὑποσχέσεις. Ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Σάχου τῆς Περσίας, ἀλλ' ἠττήθη καὶ ἠναγκάσθη νὰ ζητήσῃ εἰρήνην, διότι Ρῶσσοι καὶ Αὐστριακοὶ προσέβαλον ἀπὸ βορρᾶ τὴν Τουρκίαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ κράτους. Οἱ Τοῦρκοι τὴν φορὰν ταύτην ἐνίκησαν ἀμφοτέρους ἀνακτήσαντες τὰ ἐδάφη των. Ὑπεγράφη δὲ εἰρήνη τὸ 1739 ἐν Βελιγραδίῳ. Ἀλλὰ εἰσήγαγε τὸν θεσμόν νὰ διορίζονται ἡγεμόνες τῶν παραδουναβίων ἡγεμονιῶν οἱ Ἑλληνες Φαναριῶται. Τοῦτο ὠφέλησε πολὺ τὸν Ἑλληνισμόν, διότι ἤρχισε ρεῦμα πρὸς ἐκεῖνας τὰς

χώρας, όπου πολλοὶ Ἕλληνες ἐμορφώθησαν εἰς τὰ Ἑλλην. ἐκπαιδευτήρια μὲ τὴν γενναιοδωρίαν καὶ ὑποστήριξιν τῶν κατὰ καιροὺς ἡγεμόνων. Ὁ Σουλτάνος οὗτος ἦτο ἔκδοτος εἰς τὰς ἡδονάς, κτίσας πολλὰ πολυτελῆ περὶ-πετρα (κιάσκια) πρὸς διασκεδάσεις, ἀλλὰ συνάμα ἦτο καὶ φιλόμουσος καὶ ἴδρυσε σπουδαίας βιβλιοθήκας.

Ὅνόματα καὶ χρονολογίαι Σουλτάνων μετὰ τὸν Μεχμέτ τὸν Δ' 1867 μέχρι τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως 1821.

1) Σουλεϊμάν ὁ Γ' ἐβασίλευσεν ἀπὸ τοῦ 1687—1691. 2) Ἀχμέτ ὁ Β' ἀπὸ τοῦ 1691—1695. 3) Μουσταφᾶς ὁ Β' 1695—1703. 4) Ἀχμέτ ὁ Γ' ἀπὸ τοῦ 1703—1730. 5) Μαχμουτ ὁ Α' ἀπὸ τοῦ 1730—1754. 6) Ὁσμάν ὁ Γ' ἀπὸ τοῦ 1754—1756. 7) Μουσταφᾶς ὁ Γ' ἀπὸ τοῦ 1756—1774. 8) Ἀβδουλ Χαμίτ ὁ Α' ἀπὸ τοῦ 1774—1789. 9) Σελίμ ὁ Γ' ἀπὸ τοῦ 1789—1807. 10) Μουσταφᾶς ὁ Δ' ἀπὸ τοῦ 1807—1808. 11) Μαχμουτ ὁ Β' ἀπὸ τοῦ 1808—1839.

ΚΕΦ. 55.—ΚΑΤΑΤΑΞΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΝ ΘΡΑΚῃ.

Ἡ ἐγκατάστασις τῶν Τούρκων, οἵτινες συνέρρευσαν μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας εἰς τὴν Θράκην, φαίνεται ὅτι ἔγινε μὲ πολλὴν περίσκεψιν ὑπὸ τῶν τότε Τούρκων, διότι μὲ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτὴν κατωρθώθη νὰ διασπασθῇ ἡ συνοχὴ τοῦ συμπαγοῦς Ἑλλην. πληθυσμοῦ, εἰς ὅσον τὸ δυνατόν μικρότερα τμήματα, διὰ τῆς παρεμβολῆς Τούρκ. πληθυσμοῦ εἰς τὰ διάκενα, λόγῳ τῆς ἐξώσεως τῶν Χριστιανῶν ἀπὸ τὰς κατοικίας των. Πρὸς πιστοποίησιν δὲ τῶν ἀνωτέρω ἀναφέρω, ἀρχίζων ἀπὸ τὴν Θρακ. Χερσόνησον καὶ συνεχίζων εἰς τὸ σπουδαιότερον τμῆμα τὸ κείμενον μεταξὺ Ἐβρου καὶ Μαύρης Θαλάσσης, τὸ καλούμενον σήμερον «Ἀνατολικὴ Θράκη», ὅπου μέχρι τοῦ 1913 πού ἔγινεν ἡ ἐξοδος τοῦ ὑπαίθριου Θρακ. πληθυσμοῦ εἰς τὴν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος καταληφθεῖσαν Νότ. Μακεδονίαν, παρουσιάζετο ἀκμαῖος Ἑλλην. πληθυσμός. Ἐν πρώτοις εἰς τὸ νότιον ἄκρον τῆς Θρακ. Χερσονήσου μετὰ τὴν ὑπὸ Γαζῆ Σουλεϊμάν, υἱοῦ τοῦ Ὁρχάν καὶ ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Μουράτ τοῦ Α' καταληφθεῖσαν χερσόνησον, ὁ Ἑλλην. κόσμος εἶχε περιορισθῇ εἰς τὰ δύο ἀρχαῖα χωρία Κριθωτῆς ἢ Κριθίας (Κριτιά) καὶ (Μαϊτόζ) Μαδύτου. Τὰ ἄνωθεν δὲ τούτων κατελήφθησαν ὑπὸ Τούρκων, οἱ ὅποιοι κατόκησαν εἰς τὸ Τιμάριον, τὸ δοθὲν εἰς τὸν Χαϊζῆ Ἀμπά (πεδιάς τοῦ Ἐτζιπάτ). Οἱ Ἕλληνες ἐξετοπίσθησαν καὶ κατόκησαν βορειότερον εἰς τὸ πρὸς τὴν Καλλιόπολιν τμῆμα τὰ χωρία Ταϊφύριον (τ. Ταϊφουρ) καὶ Πύργον (Περγάζ), ὅπου ὁ τόπος εἶναι ὄρεινός καὶ βραχώδης. Τὸ δὲ μεταξὺ Καλιπόλεως καὶ Μέλανος κόλπου μέρος, τὸ εὐφορον καὶ ὁμαλὸν ἀπετέλεσε Τσιφιλίκια ἢτοι ὑποστατικά Τούρκων Μπέηδων ἢ μᾶλλον Ἑλλήνων ἐξισλαμισθέντων, οἱ δὲ Χριστιανοὶ ἀπωθήθησαν εἰς τὰ πρὸς τὸν κόλπον ὄρεινὰ

μέρη καὶ ἐσχημάτισαν τὰ χωρία Ἀγγελοχώριον (Σεϊτάνκιοι) καὶ Νεοχώριον Γενίκιοι) (1). Ἐπὶ τῆς παραλίας τοῦ Ἑλλησπόντου ἡ ἀρχαία Ἐλαιοῦς ἀπέβη φρούριον τοῦ Τουρκ. στρατοῦ, φιλάιτουσα τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου (Τσάμ ταπιασί), ἡ Σηστός βάσις τῶν Ἀθηναίων στὴν ἀρχαιότητα, κατωκίθη ὑπὸ Τούρκων (Γιάλοβα). Ἡ κώμη τῶν Λιγὸς Ποταμῶν, ὅπου χύνεται ὁ ποταμίσκος, ἀπὸ τὸν ὅποιον ἔλαβε τὸ ὄνομα δὲν ὑπάρχει. Σώζεται μόνον ἄνωθεν αὐτῆς τὸ Βυζαντινὸν φρούριον, τὸ ὑπὸ τοῦ Μουράτ τοῦ Α' καταληφθὲν, περὶ τὸ ἐν δὲ χιλιόμετρον ΒΑ. εὑρίσκετο τὸ Ἑλλην. χωρίον Γαλατάς, φέρον τὸ ὄνομα ἀπὸ τοὺς ἐγκατασταθέντας Γαλάτας, τοὺς ἐκδιωχθέντας ἐκ τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὸν Γ' αἰῶνα π.Χ., καὶ ὀλίγον βορειότερον τὸ Ἑλλην. χωρίον Μπαίριον (μπαῖρ=ἀνήφορος), διότι εὑρίσκετο ὑψηλότερα τοῦ Γαλατᾶ. Εἰς τὸ μέσον τῆς Καλλιπόλεως καὶ Βολεροῦ ἐπὶ ὑψηλοῦ λοφοπέδιου φρούρια, ἄλλα μὲν ἐστραμμένα πρὸς τὴν Προποντίδα, ἄλλα δὲ πρὸς τὸν Μέλανα κόλπον (κόλπος τοῦ Σάρου). Εἰς δὲ τὴν Βολερὸν (Μπουλαῖρ) ἡ Πλαγιάρι κατώκησαν καὶ Τοῦρκοι, διότι εἶναι τὸ πρῶτον, ποὺ κατέλαβεν ὁ Σουλεϊμάν Γαζῆ ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ἕνα αἰῶνα πρὸ τῆς ἀλώσεως καὶ τὸ ὅποιον θεωρεῖται ὡς ἱερὸν ἔδαφος, διότι περιέχει τὸ Μασωλεῖον τοῦ Σουλεϊμάν καὶ τὸ Ἰμαρέτ, ποὺ ἐλειτούργει μέχρι τοῦ συντάγματος 1910. Κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους ἐτάφη καὶ ὁ φιλόσοφος τῶν Τούρκων Ἰσμαῖλ Κεμάλ φιλοζόφ. Ἐδῶ εἶναι τὸ στενότερον τῆς χερσονήσου 3 περίπου χιλιόμετρα. Ἀπὸ δὲ Βολεροῦ μέχρι Λυσιμαχείας (Ἐξαμίλ) 15 περίπου χιλίωμ. χώρος μεταξὺ Προποντίδος καὶ Μέλανος κόλπου κατεῖχeto ἀπὸ ὑποστατικὰ Μπέηδων. Ἐξῶθεν τοῦ Ἐξαμιλίου ὅπου τελειώνει ἡ Χερσόνησος πρὸς τὴν λοιπὴν Θράκην εὑρίσκοντο Τουρκ. ἐγκαταστάσεις, τὸ μὲν χωρίον Καβάκ εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Μέλανος κόλπου, τὸ δὲ Πρινάρι (Μπουρνάρ) πρὸς τὴν Προποντίδα. Ὅλοι αἱ οἰκογένειαι τῶν Μπέηδων καὶ μεγάλων γαιοκτημόνων ἦσαν ἐγκατεστημένα εἰς τὴν Καλλίπολιν, ἣτις εἶναι ἔδρα τῆς Διοικήσεως καὶ ἡ ὁποία θεωρεῖται ἐπίσης ἱερὸν ἔδαφος, διότι ἐκεῖ εὑρίσκεται ὁ δεύτερος Τεκὲς μετὰ τὸν πρῶτον τοῦ Ἰκονίου. Ὁ Σεΐχης τοῦ Τεκὲ τούτου προΐστατο πολλῶν Δερβισῶν καὶ ἴσχυεν εἰς τὸν τόπον. Εἰς αὐτὰ τὰ δύο μέρη, αἵτινα κατέλαβεν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης ὁ Γαζῆ Σουλεϊμάν, συγκατώκησαν μὲ τοὺς Χριστιανούς, χωρὶς νὰ προβοῦν εἰς βιαιότητα καὶ τοῦτο ἴσως, διότι ὁ Σουλεϊμάν εἶχε συναίσθησιν τῆς γεννήσεώς του ἐξ Ἑλληνίδος μητρός, τῆς Νιλουφέρ, ὅπως ἄλλως φαίνεται καὶ ἐκ τῆς διαθήκης του. Πᾶς τις γνωρίζων τὰ μέρη ἐκεῖνα, ἐννοεῖ ἐκ τῶν γραφομένων, ὅτι οἱ ἐκεῖ ἐγκατασταθέντες Τοῦρκοι εἶχον ὑπὸ τὸν ἑλεγχόν των ὅλα τὰ Ἑλλην. χωρία, τὰ ὁποία διὰ νὰ ἐπικοινωνήσουσιν μὲ τὴν Καλλίπολιν, διήρχοντο διὰ Τουρκ. κτημάτων.

(1) Τὸ Ἑλλην. Ἀγγελοχώριον οἱ Τοῦρκοι τὸ ὠνόμασαν μὲ ἀντίθετον ἔννοιαν Σεϊτάνκιοι-Διαβολοχώριον, Ποῖα τῶν δύο ὀνομασιῶν προηγῆθη, εἶναι ἄγνωστον.

Καὶ αὐτὸ τὸ μικρότερον χωρίον Καβακλή, ἀπέχον μίαν ὥραν ἀνωθεν τῆς Καλλιπόλεως καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκούμενον, διὰ τὰ ἐποικωνωνήση διήρχετο διὰ τῶν Τουρκ. ἀμπελώνων. Τὰ Ἑλλην. αὐτὰ χωρία, ἀπετέλουν τὴν Ἐκκλησιαστικὴν ἐπαρχίαν Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου, πλὴν τοῦ Ἐξαμιλίου, ὅπερ ὑπήγετο εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἡρακλείας καὶ Ραιδεστοῦ.

ΚΕΦ. 56.—ΠΕΡΙΟΧΗ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΟΡΟΥΣ ΤΕΚΦΟΥΡ ΔΑΓ.

Ἡ κυριώτερα βάσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης ἦτο τὸ Ἱερὸν Ὄρος, μὲ πυκνὰ δάση, πολλὰ Ἑλλην. χωρία, καθαρωτάτην Ἑλλην. γλῶσσαν, μὲ ἀνώτερον πνευματικὸν ἐπίπεδον τῶν κατοίκων καὶ μὲ ἐπίδρασιν πού ἐξήσκει ἐπὶ τοῦ λοιποῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἄλλως τε καὶ ὁ ἐξελληνισμὸς τῶν ἀρχαίων Θρακῶν ἀπὸ τοῦ πυρῆνος τούτου εἶχεν ἀρχίσει. Ἦτο τὸ μόνον τμήμα εἰς τὸ ὁποῖον δὲν εἶχον εἰσχωρήσει Τουρκ. πληθυσμοί. Εἰς τὴν Ἀνατολ. πλευρὰν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, πού ἀρχίζεν ἀπὸ τὸ τέλος τῆς Θρακ. Χερσονήσου μὲ διεύθυνσιν πρὸς βορρᾶν καὶ ἐτελείωνεν εἰς τὸ Κούμβαον μὲ ἀπορροῶνας βράχους, ἔκειντο κατὰ σειρὰν τὰ περιώνυμα Γανόχωρα, τὰ πλεῖστα τῶν ὁποίων ἦσαν ἐν τῇ ἀρχαιότητι Ἑλλην. ἀποικίαι Ἀθηναίων, Εὐβοέων, Σαμίων καὶ ἄλλων. Χῶρον καλλιεργήσιμον εἶχον ἐλάχιστον, μερικοὶ δὲ οὔτε ἀλώνια εἶχον οὔτε κόκκον σίτου, διότι τὰ ὀλίγα ἐδάφη τῶν ἦσαν μόνον διὰ καρποφόρα δένδρα καὶ ἀμπέλους. Τὸν σίτον, τὰ ὄσπρια καὶ γαλακτομικὰ εἶδη ἐπρομηθεύοντο ἐκ τῶν μεσογείων χωρίων. Ἡ ἀλιεία, ἡ ἀγγειοπλαστικὴ, ἡ οἰνοπαραγωγή, οἱ καρποὶ τῶν δένδρων, τὸ πλανεμπόριον (γιαλιτζήδες), πού διεξήγον μὲ τὰ μεσόγεια καὶ ἡ ναυτιλία ἦσαν οἱ πόροι τῶν Ἐπομένων δύσκολος καὶ κοπιώδης ζωὴ, καὶ διὰ τοῦτο δὲν κατώκησαν ἐκεῖ Τοῦρκοι, οἱ ὁποῖοι ἀπέβλεπον εἰς τὰς εὐφόρους ἐκτάσεις τῆς Θράκης, ὅπου ἡ ζωὴ ἦτο εὐκόλος λόγῳ τῆς εὐφορίας τοῦ ἐδάφους καὶ τῶν ἐκτεταμένων βοσκοτόπων διὰ τὴν ἄκοπον κτηνοτροφίαν.

Πρώτη ἔρχεται ἡ *Τηρηστάσις* ἢ *Περίστασις* (Τουρκιστὶ Σάρκισι). Ἡ πρώτη ὀνομασία τῆς ἀνάγεται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὸν Τήρην βασιλέα τῶν Ὄδρουσῶν Θρακῶν, τοῦ ὁποίου ἡ ἐξουσία ἀπὸ τοῦ Ἐβρου εἶχε φθάσει ἕως τὰ παράλια (515—455 π.Χ.). Κατὰ τὸν τελευταῖον αἰῶνα ἦτο ἔδρα Καϊμακάμ, ὑπαγόμενον εἰς τὸ Μουτσαριφλίκιον Καλλιπόλεως καὶ τῆς Μητροπόλεως Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως. Ἡ νεωτέρα ὀνομασία «Περίστασις» προῆλθεν ἀπὸ τὴν ἀρχικὴν, διότι ὁ λαὸς δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξηγήσῃ τὴν πρώτην. Οἱ Τοῦρκοι τὴν ὀνόμασαν Σάρκισι (ἀνατολικὸν χωρίον), διότι ὁ Γαζῆ Σουλεϊμάν, ὅτε ἐπροχώρησεν ἐκ Πλαγιαρίου πρὸς τὴν ράχιν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ἐκ τινος κορυφῆς ἀνωθεν τοῦ Μπουρνὰρ διέκρινε τὸ παραλιακὸν τοῦτο χωρίον, ὅπερ ἀπὸ τὸ σημεῖον ὅπου ἐστέκετο οὗτος, ἐφαίνετο πρὸς ἀνατολὰς αὐτοῦ καὶ τὸ ὀνόμασεν «Ἀνατολικὸν χωρίον». Κατὰ

τοὺς τελευταίους χρόνους ἦτο ἀκμαία Ἑλληνικὴ Κοινότης. Οἱ Περιστασινοὶ διεκρίνοντο διὰ τὴν κλίσιν των πρὸς τὴν πρόοδον, τὴν εὐγένειαν τοῦ ἤθους καὶ τὴν καλοκαγαθίαν των. Ἀνέδειξε πολλοὺς ἐπιστήμονας, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς ἄλλα μέρη προσέφερον ἐθνικὰς ὑπηρεσίας καὶ εἰς τὴν γενέτειράν των καὶ ἰδίως ἰατροὺς, θεολόγους, διδασκάλους καὶ ἄλλους. Ἐξήσκουν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν, ἐνοικιάζοντες Τουρκ. τσιφλίκια καὶ βοσκοτόπους. Ἐκ τῆς ἀλιείας, τῆς σηροτροφίας εἰς εὐρεῖαν κλίμακα, τῶν τεχνῶν ξυλουργίας, τεκτονικῆς καὶ τοῦ ἐμπορίου πρὸς τὰ μεσόγεια μέρη μέχρι Μαλαγγῶν καὶ Κεσσάνης καὶ τῆς ἀμπελουργίας, ἐπορίζοντο τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Ἡ ὥς ἀνω πολίτις, εἶχε κατορθώσει νὰ ἐνώσῃ τὰ πλεῖστα Θρακικὰ γένη ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του καὶ ἐσχημάτισε μέγα Κράτος ἐν Θρακίᾳ, τὸ ὁποῖον ἐπὶ τοῦ διαδόχου υἱοῦ του Σιτάλκου ἤκμασε καὶ ἀπέβη τὸ μεγαλύτερον, τὸ πολυανθρωπότερον καὶ τὸ πλουσιώτερον Κράτος τῆς τότε Εὐρώπης. Ἐξετείνετο ἀπὸ τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου, Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου μέχρι τοῦ Ἰστροῦ (Δουνάβεως). Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς οὗτος ἠγωνίζετο διὰ νὰ ἐξελληνίσῃ τοὺς Θρακ. λαοὺς. Διὰ τοῦτο εἶχεν ἀγαθὰς σχέσεις πρὸς τοὺς τότε θαλασσοκράτορας Ἀθηναίους. Ἐπειδὴ δὲ ὅλη ἡ Θρακ. παραλία, ἀπὸ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως κατοκεῖτο ὑπὸ Ἑλλήν. ἀποικίων, αἱ ὁποῖαι ἐπλήρωνον φόρον εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὁ Τῆρης δὲν ἤθελε νὰ καταλάβῃ παραλίους πόλεις ἀνηκούσας εἰς αὐτούς, μολονότι διακαῶς ἐπεθύμει νὰ ἔχῃ κάποιαν διέξοδον πρὸς τὴν Προποντίδα. Ἐμενεν ἀδέσποτος μόνῃ ἡ παραλιακὴ λωρὶς ἀπὸ Ἡρακλείας τῶν Γανοχώρων (Ἡρακλείτσας) μέχρι τῆς Θρακ. Χερσονήσου, 20 περίπου χιλιομέτρων. Ἐπὶ τῆς λωρίδος αὐτῆς ὁ Τῆρης ἔκτισε τὴν Θρακικὴν Τηροήστιν.

Ἡράκλεια ἢ **Ἡρακλείτσα**. Πέντε περίπου χιλιόμετρα ΒΑ' τῆς Περιστάσεως ἐν μέσῳ ἀμπελώνων καὶ μωρεῶν κεῖται ἡ ἀρχαία αὕτη Ἑλληνικὴ ἀποικία, ἡ τιμηθεῖσα μὲ τὸ ὄνομα τοῦ ἐξοχωτέρου μυθικοῦ ἥρωος Ἡρακλέους. Οἱ κάτοικοι τῆς ἔζων ἐκ τῆς ἀμπελοτροφίας, σηροτροφίας, σιτηρῶν, καὶ γλυκανίσου. Ἐνταῦθα εὐρίσκειτο μέγα ἐργοστάσιον ἐπεξεργασίας μεταξοσπόρων τῶν ἀδελφῶν Πασχαλιδῶν, οἱ ὅποιοι ἐξῆγον τούτους μέχρι Περσίας καὶ Τουρκεσιάν, ἐντὸς δὲ τοῦ ἐργοστασίου τούτου εἰργάζοντο ἑκατοντάδες κορασίδων.

Μυριόφυτον (τ. Μερέφτε). Τὸ σημαντικώτερον τοῦτο κέντρον τῶν Γανοχώρων ἔκειτο 5 περίπου χιλιόμ. ἐκεῖθεν τῆς Ἡρακλείτσας. Ἡ ὄνομασία του δεικνύει ὅτι εἶναι ἀρχαία ἀποικία. Ἦτο ἔδρα Καϊμακάμ τοῦ Μουτεσαρφυλικίου Καλλιπόλεως, ἀχμαιοστάτη δὲ Ἑλλήν. Κοινότης μὲ ἐξηγυνησμένους ἀνθρώπους καὶ μὲ ἐπίδοσιν εἰς τὰ γράμματα. Ἐζῆ ἐκ τῆς ἀμπελοτροφίας, σηροτροφίας, σποροποιτίας, ἀλιείας, εὐρωπαϊκῶν καὶ συνήθων κερμάτων, λόγῳ τοῦ καταλλήλου χώματος τῶν πλησίον λόφων. Οἱ οἶνοι του ἦσαν ὄνο-

μαστοὶ καὶ ἤρχοντο Γάλλοι ἔμποροι, ὡς καὶ ἀπὸ τὰ ἄλλα παραλία τῶν Γανοχώρων ἠγόραζον τούτους, τοὺς ἔστελλον εἰς τὴν Γαλίαν, διὰ νὰ διορθώωσι τοὺς Γαλλικοὺς οἴνους εἰς χρῶμα καὶ εἰς οὐσίαν (1).

Ἡ Χώρα. Ἦτο ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Γάνου καὶ Χώρας καὶ ἀπετέλει Ἑλλην. Κοινότητα ἀπὸ τὰς ἀρχαιοτέρας, μὲ ὀνομαστὰ ἐκπαιδευτήρια. Μεταξὺ Μυριοφύτου καὶ Χώρας εὕρισκοντο πολλὰ ἐργοστάσια ποῦ κατεσκεύαζον ὀπτοὺς πλίνθους (τοῦβλα, κεραμίδια συνήθη καὶ Εὐρωπαϊκά), ἀγγεῖα, ὡς λαγήνους καὶ πίθους διαφόρων μεγεθῶν καὶ σχημάτων, ἀγγείων διαφόρων καὶ παροψίδων (πιάτων) πηλίνων καὶ ἄλλων ποικίλων. Ταῦτα δὲ διωχετεύοντο εἰς Κων]πολιν καὶ τὰς νήσους Μυτιλήνην, Χίον, Σάμον καὶ εἰς τὰ μεσόγεια τῆς Θράκης. Διετήρουν ναυτιλίαν, ἀλιείαν, βιομηχανίαν ἀλιπάστων καὶ οἰνοποιίαν, κατεσκεύαζον ἐκ τῶν ἀμπέλων ποτά, ρακί, οὔζο καὶ ἄλλα. Κατὰ τοὺς καλοκαιρινοὺς μῆνας ἡ παραλία ἐκείνη τῶν Γανοχώρων ὁμοίαζε μυρμηκίαν ἀνθρώπων, ἄνδρες, γυναῖκες, παῖδες εἰργάζοντο, οἱ μὲν ἄνδρες εἰς τὴν κατασκευὴν καὶ ψήσιμον τῶν πηλίνων προϊόντων, τὰ παιδιά εἰς τὴν φόρτωσιν τῶν πλοίων, τὰ ὁποῖα ἦσαν ἀραγμένα πλησίον τῆς ξηρᾶς. αἱ δὲ γυναῖκες διὰ τὴν παρασκευὴν τοῦ φαγητοῦ.

Γάνος. Ἡ ἀρχαιοτέρα ἴσως τῶν Ἑλλην. ἀποικιῶν (Γάνος ἀπὸ τὸ ρῆμα γανῶ, γάννυμι-λάμπω, στίλβω ἢ μᾶλλον στιλβῶνω). Ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ κορυφῆς, ὅπου ἡ ἀκρόπολις, εἰς ὅλο τὸ κράσπεδον τοῦ λόφου μέχρι θαλάσσης. Κατ' ἐξοχὴν ἀλιευτικὸν καὶ οἰνοφόρον χωρίον. Συνεδέετο ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ μὲ τὴν Κων]πολιν καὶ τὴν μεσόγειον Θράκην, οἱ κάτοικοι ἠμπορεύοντο ἀνὰ τὰ μεσόγεια ἀποικιακὰ καὶ παντοπωλειακὰ εἶδη. Ἦτο πατρὶς τοῦ ἐν Ἑλλάδι Γυμνασιάρχου καὶ Ἐπιθεωρητοῦ τῆς Μέσης Παιδείσεως Ἰωάννου Πανδούρη (2).

Αὐδήμιον (τ. Οὔτσμὰκ δερε). Ἐκειτο ἐντὸς βαθείας χαράδρας κάτωθεν τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς, τοῦ πύργου τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ὅπου τὰ ὕδατα τριῶν ποταμίσκων ἀπὸ τὰ πέριξ βουνὰ κατέρχονται ὀρηκτικὰ καὶ πληροῦσι τὸν χῶρον μὲ ὀγκώδεις πέτρας. Ἡ ὀνομασία του κατὰ τὸν λόγιον Εὐθύφρονα, καταγόμενον ἐξ Αὐδημίου, ἀλλ' ἐν Ραιδεστώ διαμένοντα, ἦτο Εὐδήμιον, διότι ὑπῆρχε τοποθεσία τις καλουμένη «Εὐδήμιου Πλάτανος». Ἐὰν δὲ τὸ ὄνομα Αὐδήμιον τὸ θεωρήσωμεν ἐκ τοῦ αὐδᾶω (κελαδῶ) τότε ἡ Τουρκ. ὀνομασία πρέπει νὰ εἶναι ὀτμὲκ δερε (=κελαδῶν ποταμός), ἀλλὰ τὸ Οὔτσμὰκ δερε (=πετῶν ποταμός) Ἐνεκα τῆς ὀρηκτικότητος τῶν ὑδάτων, δὲν εἶχεν ὀμαλὸν ἔδαφος οὔτε δι' ἐν ἀλώνιον, ἐξ οὗ οἱ Τοῦρκοι πρὸς ἀντιδιαστολήν τὸ ὀνόμαζον Χαρμανσίζκιοῖ (=ἄνευ ἀλώνιου). Ἄλλως τε οὔτε κόκ-

(1) Πατρὶς τοῦ παιδαγωγοῦ Κουρτίδου καὶ ἄλλων ἐπιστημόνων.

(2) Εἰς τὸν 27ον τόμον τῶν «Θρακικῶν» ἐδημοσιεύθη λεπτομερὴς καὶ ἐμπεριστατωμένη περιγραφὴ ἐκ 14 σελίδων περὶ Γάνου καὶ Χώρας.

κον σιτηρῶν ἔσπερον οἱ κάτοικοι, οἱ ὅποιοι ἔζων ἐκ τῆς ἀμπελουργίας, σηροτροφίας καὶ πλανεμπορίου, ὅπερ διενήργουν καθ' ἅπασαν τὴν Θρακικὴν χώραν ὡς παντοπῶλαι ἢ ποτοπῶλαι. Ἐξηνητεύοντο δὲ διὰ τὸ ἐμπόριον οἱ ἄνδρες, οἱ ὅποιοι τὰς οἰκογενεῖας τῶν ἄφηνον εἰς τὸ χωρίον, ὅπου κατήρχοντο εἰς αὐτὸ καθ' ὠρισμένας περιόδους. Ἦσαν φίλοι τῶν γραμμάτων, εἰχον σχολεῖα καὶ διεκρίθησαν εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν ὄλων τῶν Γανοχωριτῶν, ὡς διδάσκαλοι, ἱεροψάλται καὶ ἱερεῖς καθ' ἅπασαν τὴν μεσόγειον Θράκην, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν Ἀνατ. Ρωμυλίαν. Ἦτο ἐκτισμένον περὶ τὸ 1 1/2 χιλιόμετρον ἀπὸ τὴν παραλίαν. Ἐκεῖ εὐρίσκετο τὸ μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, (Οὐτσομὰ Νιερέ), ὅπου παρεθέριζον πολλοὶ εὐποροὶ κάτωθεν πελωρίων πλατάνων. Ἡ φύσις εἶχε φροντίσει νὰ τὸ δχυρώσῃ, διότι τρεῖς ὁδοὺς εἶχεν ἡμιονικάς, στενάς καὶ δυσκολωτάτας, ἤτοι μίαν πρὸς τὸν Γάνον παραλιακὴν καὶ ἐπικίνδυνον, διότι ἄνωθεν ὑψοῦντο ἀπόκρημνοὶ βράχοι, ἐκ τῶν ὁποίων ἀπεσπῶντο συχνάκις πέτραι, κυλιόμεναι εἰς τὴν θάλασσαν (Βαρδαλάκος), ἄλλην ὁδὸν ἀνηφορικὴν πρὸς τὴν κορυφὴν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, διὰ τῆς ὁποίας ἐπεκονιάνει μὲ τὴν λοιπὴν Θράκην καὶ μίαν ἐπίσης ἀπὸτομον καὶ δύσκολον πρὸς τὸ Νεοχώριον (Γσελεμπῆ-γιοιοῦ), ἣν δὲν ἐτόλμα τις νὰ διαβῆ ἐπὶ ἡμίονου, ἀλλὰ μόνον πεζῆ, σύροντας τὸν ἡμίονον. Εἰς τοιαῦτα μέρη, ὅπου ἐχρειάζετο κόπος καὶ πνεῦμα ἐπιχειρηματικόν, τί ἤθελον οἱ Τούρκοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν συνηθισμένοι νὰ ταξειδεύουν μὲ ἀμάξας συρομένας ὑπὸ βοῶν ἢ βουβάλων; Ἐκτὸς τῶν ὡς ἄνω ἐξ τούτων Ἑλληνικωτάτων Κοινοτήτων, ὑπῆρχον καὶ ἄλλαι ἕξ, μίαν ὥραν περίπου ὑψηλότερον ἐπὶ λοφοπεδίῳ, εἰς τὰ ἀνατολικά κράσπεδα τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους: Ἡ Λοῦπιδα ἔκειτο ἄνωθεν τῆς Περιστάσεως, τὸ Καλαμήτσι ἄνωθεν τῆς Ἡρακλείτσας, ἡ Στέρνα καὶ ὁ Πλάτανος ἄνωθεν τοῦ Μυριοφύτου, ἡ Κερασιά καὶ τὸ Μηλιῶ (1) ἄνωθεν τῆς Χώρας. Καὶ τὰ ἕξ ταῦτα χωρία ἔζων ἐκ τῆς ἀμπελουργίας, σηροτροφίας καὶ κεραμοποιίας. Αἱ δώδεκα αὗται Κοινότητες ἠρίθμουν ἄνω τῶν 30.000 Ἑλλήν. πληθυσμοῦ, μεταξὺ δὲ τούτων ὀλίγοι μόνον Τούρκοι εἰς τὰς ἕδρας τῶν Καϊμακάμ, Μυριοφύτον καὶ Περιστάσιν ὡς ὄργανα τῆς τάξεως καὶ δημόσιοι ὑπάλληλοι, χωροφύλακες κ.λ.π. Μετὰ τὸ Τουρκ. σύνταγμα καὶ οἱ Καϊμακάμ καὶ τινες χωροφύλακες ἦσαν Χριστιανοί. Ὡς βλέπει ὁ ἀναγνώστης, ὄλων τούτων τῶν χωρίων καὶ κωμοπόλεων αἱ ὀνομασίαι ἦσαν Ἑλληνικαί, διότι ὑπῆρχον πρὸ τῆς ἐλεύσεως τῶν Τούρκων καὶ συγκατελέγοντο μεταξὺ τῆς Θράκης. Πρῶτοι αὐτοὶ εἰσήγαγον τὴν νέαν περιβολὴν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν. Ἀπετέλουν ἓνα κόσμον εὐθυμον, εὐχαρι, φίλον τῆς μουσικῆς. Ἦσαν ἐργατικώτατοι εἰς τὰ ἀνώμαλα καὶ ἄγωνα ἐκεῖνα ἐδάφη, τὰ ὁποῖα

(1) Μηλιῶ τῶν Βυζαντινῶν. Ἦτο φρούριον εὐρισκόμενον ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, ἣτις ἄγει ἀπὸ τὰ Γανόχωρα τῆς παραλίας πρὸς τὴν ῥάχιν τῆς Ὄροσειρῆς καὶ ἐλέγχει αὐτὴν. Κάτωθεν αὐτοῦ ρεεῖ ὁ ποταμὸς τῆς Χώρας, ὅπου ἀνεκαλύφθησαν πετρέλαια.

εἶχον καταστήσει προσοδοφόρα. Εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς προώδευον, πολλοὶ δὲ εἰργάζοντο εἰς τὴν Κων]πολιν, Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν κ.λ. πόλεις τῆς Θράκης. Τὰ τελευταῖα ἔτη μερικοὶ μετηνάστευον εἰς Ἀμερικὴν.

ΚΕΦ. 57.— ΤΑ Εἰς ΤΗΝ ΔΥΤΙΚΗΝ ΠΛΕΥΡΑΝ ΤΟΥ ΙΕΡΟΥ ΟΡΟΥΣ ΧΩΡΙΑ.

Τὰ Ἑλλην. χωρία, ἅτινα εὗρισκοντο εἰς τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ἔφερον τὰ πλεῖστα Τουρκ. ὀνομασίας, εἰς ἀπόδειξιν, ὅτι ἰδρύθησαν μετὰ τὴν ἄλωσιν, εἰς τοῦτο ἄλλως συμφωνοῦν ὅλαι αἱ παραδόσεις. Ἀπετελέσθησαν ἐκ τῶν Ἑλληνοθρακῶν, οἱ ὅποιοι εἶχον ἐκτοπισθῆ ἀπὸ τὰ μεσογειότερα πεδινὰ καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ καταφύγουν εἰς τὰς δασώδεις ἀντηρίδας τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους. Μετὰ τὴν κατάληψιν τῆς Βολεροῦ καὶ Καλλιπόλεως ὑπὸ Σουλεϊμάν καὶ τῆς λοιπῆς Θρακ. Χερσονήσου ὑπὸ Μουράτ τοῦ Α' ἐκυριεύθη μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἠ πεδιάς τοῦ Μέλανος ποταμοῦ μὲ τὴν Ἀφροδισιάδα, ὅπου ὑπῆρχον καὶ ἄλκυαί. Οἱ Χριστιανοὶ ἐξεβλήθησαν καὶ ἡ Ἀφροδισιάς ἔχασε μὲν τὸν Χριστ. πληθυσμὸν τῆς, διετήρησεν ὅμως τὴν Ἑλληνικὴν ὀνομασίαν τῆς, παρηλλαγμένην κάπως (Ἔφρες Καδήκιοῖ). Γράφεται εἰς τὰς κυβερνητικὰς πράξεις Ἔφρες, ἀλλ' οἱ ἄπλοῖ Τουρκοὶ τὴν ὠνόμασαν Ἔβρις καὶ διὰ τοῦτο κατέστη δυσνόητος ἡ ἀρχικὴ τῆς ὀνομασία. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸν μυθὸν τοῦ κόλπου συνωκίσθησαν Τουρκοὶ καὶ ὠνόμασαν τὸν συνοικισμὸν Καβὰκ ἐξ ὑπαρχούσης μεγάλῃς λεύκης, ἀπεκλήθη καὶ ἡ πεδιάς «Καβὰκ ὀβασί». Οἱ ἐκδιωχθέντες ἐκεῖθεν Χριστιανοί, εἰσέδυσαν εἰς τὰ βορειότερα δάση καὶ ἐπεδόθησαν εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Οὗτοι μὲ τὸν καιρὸν ἔκτισαν μονίμους κατοικίας καὶ ἀπετέλεσαν τὰ χωρία Νεσχώριον (τ. Γενίκιοῖ), Λιμνίσκη (Γιολτζίκι), Καλόδενδρον (Ἐὶ ἀγάτς ἢ Γιάγατς). Αἱ ὀνομασίαι ἦσαν Τουρκικαί, ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι κατὰ καιροὺς ἀρχιερεῖς τὰ ὠνόμασαν μὲ ἀντιστοίχους Ἑλληνικάς. Τὰς Ἑλλην. ὀνομασίας τοῦ Γιολτζίκι καὶ Ἐὶ ἀγάτς τὰς ὥρισεν ὁ τελευταῖος πρὸ τῆς ἀνταλλαγῆς Μητροπολίτης Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, ὅπως τοῦτο ἔγινε καὶ εἰς πολλὰ χωρία, εἰς τὰ ὅποια, τὰ Τουρκ. ὀνόματα ἀντικατεστάθησαν μὲ Ἑλληνικὰ κατὰ τὴν τριετὴ ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος κατοχὴν τῆς Ἀνατ. Θράκης. Προχωροῦντες βορειότερον διὰ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς συναντῶμεν τὸ Ἑλληνικὸν χωρίον Παλαμοῦτ (παλαμοῦτ λέγεται τουρκιστὶ εἶδος δρυὸς εἰς τὸν κορμὸν τοῦ ὁποίου φύεται ὡς παράσιτον μύκης ὀγκώδης, ἀπὸ τὸν ὅποιον οἱ ποιμένες κατασκευάζουν τὴν ἴσκαν διὰ τὰ τσακμάκια των καὶ μὲ τὴν ὁποίαν ἀνάπτουν τὴν φωτιά των). Τὰ τρία προηγούμενα καὶ ταῦτα ἦσαν κατ' ἐξοχὴν αἰγοτροφὰ χωρία. Μετὰ ὑπῆρχε τὸ Σεντούκιον καὶ μετ' αὐτὸ τὸ σπουδαιότερον ἢ **Καστάμπολις**, ἔδρα Μουδίου. Ἡ ὀνομασία εἶναι μᾶλλον Ἑλληνικὴ (τ. Κεστάμπολ), ὡς φαίνεται δὲ ὑπῆρχεν ἐπὶ Βυζαντινῶν, διότι εὗρισκεται ἐπὶ τῆς ὁδοῦ, πρὸ διαβαίνει τις ἀπὸ τὰ μεσόγεια διὰ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους πρὸς τὰ Γανόχωρα. Κεῖται ἐπὶ ἀν-

τηρίδος μεταξύ δύο παραποτάμων τοῦ Μέλανος, κατερχομένων ἐκ τοῦ Ἰερού Ὀρους. Εἰς ὀλίγην ἀπόστασιν ἀπ' αὐτῆς ἐπὶ τῆς ὁδοῦ πρὸς τὰ Γανόχωρα τῆς παραλίας κεῖται μεσαιωνικὸν φρούριον, τὸ λεγόμενον «Παλαιόκαστρον». Εἶχε 300 οἰκογενείας, αἵτινες ἔζων ἀπὸ κτηνοτροφίαν, γεωργικὰ προϊόντα καὶ ὡς ἀνθρακεῖς. Οἱ ἀγροὶ ἀπὸ ἐκχερωθέντα δάση εὐρίσκοντο εἰς τὴν πεδιάδα, ἀγορασθέντες ἀπὸ τὰ Τουρκοχώρια Μπέιογλου καὶ Ταταρλή. Ἐξεμεταλλεύοντο καὶ τὰ ὀρυκτικὰ ὕδατα τῶν ποταμίσκων μὲ ὑδρομύλους, οἱ ὅποιοι ἐξυπηρέτων τὰ πρὸς δυσμὰς Τουρκ. χωρία, κατεσκεύασαν δὲ εἰς τοὺς καταρράκτας τὰ λεγόμενα Ντουλάπια, τὰ ὅποια ἐχρησίμευον διὰ νὰ καθιστοῦν πυκνότερα τὰ ἐγγχώρια μάλλινα ὑφάσματα (σαγιάκια) καὶ τὰ χονδρὰ κλινοσκεπάσματα (κάμπες, τσέργες, γιάμπολες). Τὰ προϊόντα τῆς οἰκιακῆς βιοτεχνίας τῶν γυναικῶν μετεφέροντο ἐκεῖ ἀπὸ μακρυνὰ μέρη τῆς Θράκης, διὰ νὰ ὑποστοῦν κατεργασίαν μέσα εἰς τὰ Ντουλάπια μὲ τὴν δύναμιν τοῦ ὀρυκτικοῦ ὕδατος.

Ἰντζέκιοῖ (Λεπτοχώριον). Ἡ γενέτειρά μου πατρίς. Εἰς αὐτὸ θὰ ἐνδιατρίψω, διότι παρουσίαζε πολλὰ παράδοξα καὶ γνωρίζω ἀρκετὰ ἐκ τῆς ἱστορίας του. Ἐπὶ μιᾶς εὐρείας ἀντηρίδος καὶ κάπως ὀμαλῆς, ἀλλὰ δασώδους πρὸς τὸ ὑψηλότερον μέρος καὶ γυμνῆς πρὸς τὰ χαμηλότερα, εὐρίσκετο Τουρκικὸν χωρίδιον Γενιτζέκιοῖ (μικρὸν νεοχώριον). Τὸ Γενιτζέκιοῖ ἀποτελέσθη μετὰ τὴν ἄλωσιν ἀπὸ κάποιον πεταλωτὴν τῶν ἀλόγων τοῦ Πορθητοῦ, ὁ ὅποιος μὲ ὀλίγους ὀπαδοὺς του ἢ συγγενεῖς κατώκησεν ἐκεῖ, κτίσας οἰκῆματα καὶ Τζαμίον. Διὰ τὴν καλλιέργειαν τῶν ἀγρῶν καὶ διὰ τὰ ζῶα των εἶχον φέρει τοὺς Χριστιανούς, τοὺς ὁποίους ἐξεσήκωσαν, τίς οἶδε πόθεν καὶ ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰργάζοντο εἰς τὸν πεταλωτὴν καὶ τοὺς ὀπαδοὺς του. Ἡ τοιαύτη κατάστασις διήρκεσεν ἐπὶ τρεῖς καὶ τέσσαρας γενεάς καὶ ἐπειδὴ ἠῤῥξῆσαν κατὰ πληθυσμὸν ἐπετράπη ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀπογόνων τῶν προσηγμένων, νὰ ἐγκατασταθοῦν εἰς τινα λόφον βορειότερον τοῦ Τουρκ. χωρίου, ἀπὸ τοῦ ὁποίου ἐχωρίζετο διὰ βαθείας χαράδρας. Οὕτω περὶ τὸ 1550 ἔγιναν αἱ πρῶται οἰκήσεις ἀπὸ 7 οἰκογενείας. Ὁ πεταλωτὴς εἶχεν ἀποθάνει πρὸ πολλοῦ καὶ εἶχε ταφῆ εἰς ἰδιαιτερον μασωλεῖον, τὸ ὅποιον ἐσώζετο μέχρι τοῦ 1922. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ μὲν ἀγροὶ ἦσαν τῶν Τούρκων, τὸ δὲ ἐπίλοιπον μέρος ἦτο δασῶδες, ἠναγκάσθησαν αἱ χωρισθεῖσαι αὐταὶ οἰκογένειαι, αἵτινες κατώκουν εἰς ξυλοπλέκτους καλύβας, χωρισμένας μὲ ἀχυρολάσπη, νὰ ἐπιδοθῶσιν εἰς τὸ πλανεμπόριον, ἵνα πορίζωνται τὰ πρὸς τὸ ζῆν. Τὸ πλανεμπόριον τοὺς ἱκανοποιοῦσεν ἀρκετὰ καὶ ἀπέκτων μικρὰ κεφάλαια, σὺν τῷ χρόνῳ δὲ ἀντὶ ὄνων, οὓς μετεχειρίζοντο ὡς μεταφορικὰ φορητὰ, ἀπέκτησαν ἄλογα, ἐπομένως καὶ τὰ κέρδη ἔγιναν περισσότερα. Ἐταξείδευον εἰς τὰ Κονιαροχώρια (1)

(1) Κονιαροχώρια = Τουρκοχώρια. Κόνια = Ἰκόνια, ἦτοι χωρία κατοικούμενα ὑπὸ Τούρκων ἐξ Ἰκονίου προελθόντων.

καὶ ἀντήλλασσον τὰ ἐκ Παιδεστοῦ ἀγοραζόμενα ἐμπορεύματά των μὲ αὐγά, βούτυρον, μέλι, τουλουμοτύρι, ὄρνιθας, ἰνδιάνους κλπ., τὰ ὁποῖα ἐκόμιζον εἰς τὴν ἀγορὰν τῆς Παιδεστοῦ, τὰ ἐπώλουν καὶ ἠγόραζον τὰ χρήσιμα: ἔλαιον, σάπωνα, καφέν, ζάχαριν, μυρωδικά, ψιλικά, ὑφάσματα, ψαλίδια, νήματα. Οἱ Τοῦρκοι πρῶτως ἀντελήφθησαν ὅτι οἱ Χριστιανοὶ ἦσαν χρήσιμοι, διότι τοὺς ἔφερον ἐμπορεύματα, διὰ τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ ταξειδεύουν ἕως τὴν Παιδεστόν, διὰ νὰ προμηθευθοῦν, ὅπερ ἀπέφευγον νὰ κάμουν. Ἐπαξὶ τὸ ἔτος μόνον ὁ Τοῦρκος θὰ ἐπήγαινε εἰς Παιδεστόν κατ' Αὐγουστον μὲ φορτίον σίτου ἢ κριθῆς ἐφ' ἀμάξης διὰ νὰ ἀγοράσῃ τὸ ἄλας, ρουχισμὸν κ.λ.π. Τὰ καθημερινῆς χρήσεως, τὰ ἠγόραζεν ἀπὸ τοὺς πλανοδίους τούτους ἐμπόρους (γιαλιτζήδες) Χριστιανούς καὶ δι' αὐτὸ ὄχι μόνον τοὺς ἠνείχοντο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐφιλοξένουν εἰς τὸ μουσαφίρ ὁδασί. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ αὐτοὶ ἐφιλοδώρουν τὰ μικρὰ Τουρκόπουλα μὲ λεπλεσιά, φουντούκια, σταφίδας καὶ τὰ τοιαῦτα εἰς ἀνταπόδοσιν τῆς φιλοξενίας. Ἀλλὰ μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, αἱ ἑπτὰ ἐκεῖναι οἰκογένειαι, ἠῦξανον, ἔκτιζον μονίμους κατοικίας ἐκ πετρῶν καὶ ξύλων οἰκοδομησίμων, πὺν ἀφθονοῦσαν εἰς τὰ πέριξ, ὅσον δὲ ἠδραιούτο ἡ ἀσφάλεια, ἐπεξέτεινον τὴν ἀκτίνα τῶν ταξειδίων των μέχρι Μαλαρῶν, Κεσσάνης, Οὐζοῦν-Κιοπροῦ καὶ Ἀδριανουπόλεως, ὡς καὶ τὸ ἐμπόριόν των. Ἐσχημάτιζον εταιρίας μὲ τρία ἢ τέσσαρα πρόσωπα, τὰ ὁποῖα συνεταξίδευον, ἐφόρτωναν ἀπὸ τὴν Παιδεστόν ἀποικιακὰ καὶ ἄλλα, εἰσεχώρουν εἰς τὰ ἐσωτερικὰ τῆς Θράκης, ἀνταλλάσσοντες ταῦτα μὲ δέρματα ζώων, μαλλιὰ προβάτων, μὲ τρίχας αἰγῶν καὶ δέρματα ζώων τοῦ κηνηγίου, λαγωῶν, ἀλωπέκων, λύκων καὶ ἄλλων γουναρικῶν, τὰ ὁποῖα οἱ ἔμποροι Παιδεστοῦ καὶ Ἀδριανουπόλεως τὰ ἔστελλον εἰς Εὐρώπην. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἔζησαν μέχρι τῆς παύσεως ταῦ παιδομαζώματος περὶ τὰ μέσα τοῦ 17ου αἰῶνος (1650). Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ ἔξῃς ἡ πρόοδος τοῦ ἐμπορίου καὶ ἡ αὐξήσις τοῦ πληθυσμοῦ ὑπῆρξεν ἀλματώδης, διότι οἱ Τοῦρκ. πληθυσμοὶ ἤρχισαν νὰ ὀλιγοστεύουν, ἐπειδὴ αὐτοὶ πλέον ἀπετέλουν τὰς στρατιάς τοῦ Ὄθωμ. κράτους λόγῳ τῶν ἀενάων πολέμων. Ἐνεκα δὲ τῆς σχετικῆς ἐλευθερίας καὶ ἀσφαλείας, πὺν ἀπήλαυον, ἐπενόησαν καὶ ἄλλα μέσα συντηρήσεως. Συνεκέντρωνον ἀπὸ τὰ Τοῦρκ. χωρία τὰ ὑπολείμματα τοῦ μέλιτος, τὰς κηρήθρας, κατεσκεύασαν πειστήρια εἰδικὰ καὶ ἔξηγον τὸν γνήσιον κηρόν, τὸν ἐτυποποιοῦν καὶ τὸν ἀπέστελλον εἰς τὰς διαφόρους Ἑλλην. Κοινότητας τῶν πόλεων διὰ τοὺς Χριστ. Ναούς. Ἄγνωστον δὲ πόθεν καὶ πῶς εἶχον μάθει καὶ τὴν κατασκευὴν τῶν κασσερίων. Ἡ τέχνη αὕτη διήνοιξε νέον στάδιον εἰς πολλούς, οἱ ὁποῖοι προσελαμβάνοντο ἐπὶ ἀδρῶ μισθῶ ἀπὸ τοὺς μεγάλους κτηνοτρόφους διὰ τοὺς μῆνας Μάϊον καὶ Ἰούνιον καὶ κατεσκεύαζον ἀπὸ νωποῦ τυροῦ τὰ κασσέρια, βούτυρα κλπ. Ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ, ὅσον ἠῦξανεν ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωρίου, μερικοὶ ἐπεδίδοντο εἰς αἰγοτροφίαν ἐν τὸς τῶν ἀπεράντων δασῶν, ἄλλοι εἰς προβατοτροφίαν, ἐνοικιάζοντες τὰς νο-

μὰς τῶν Τουρκ. χωρίων. Ὅτε ὅμως τὸ χωρίον μεταξὺ 1750 καὶ 1800 ἠΰ-
 ξησε περισσότερο, ἐστράφησαν καὶ πρὸς τὴν γῆν, καὶ ἄλλοι ἤρχισαν νὰ ἐκ-
 χειρῶνουν τὰ πρὸς τὸ ὕψος δάση πρὸς δημιουργίαν ἀγροκτημάτων καὶ ἄλ-
 λοι, ἔχοντες χρήματα ἐκ τοῦ ἐμπορίου, ἠγόραζον χωράφια ἀπὸ τοῦ πλη-
 σίον χωρίου τοῦ πεταλωτοῦ. Τὰ χωράφια ταῦτα εὐρίσκοντο νοτιώτερον
 τοῦ Τουρκοχωρίου Γενιτζέκιοῦ καὶ διὰ νὰ τὰ σπείρουν ἢ νὰ τὰ θερί-
 σουν, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διέρχωνται διὰ μέσου τοῦ Τουρκ. χωρίου, καὶ
 φαίνεται μερικοὶ κάποτε ἐκακοποιοῦντο ἢ ἐπετροβολοῦντο ὑπὸ τῶν Τουρκο-
 παίδων. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισαν νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ φύγουν ἀπὸ ἐκεῖ.
 Ἄλλὰ πῶς; τότε ἐτέθη εἰς ἐνέργειαν ὁ δόλος καὶ ἡ Ἑλλην. πονηρία. Κατὰ
 τὴν ἐποχὴν τοῦ ἄλωνισμοῦ ὠρίζετο ἕνας χωρικός, ἐπλησίαζε νύκτα μὲ πολ-
 λὰς προφυλάξεις, ἐρράντιζεν ἐν μέρος μὲ δυνατὴν ρακὴν καὶ ἔθετε πῦρ. Ἐτσι
 ἐκαίοντο τὰ γεννήματα τῶν Τούρκων. Τὴν κακὴν ταύτην πράξιν τὴν ἐπανε-
 λαβον κατὰ χρονικὰ διαστήματα πέντε ἕξ ἑτῶν. Ὡς ἐκ τούτου οἱ Τούρκοι
 τοῦ χωρίου ὀλιγόστευον, λόγῳ τοῦ ὅτι οἱ νέοι ἐστρατεύοντο καὶ ὡς ἐπὶ τὸ
 πλεῖστον δὲν ἐπέστρεφον καὶ ὡς ἐκ τῆς ἀπωλείας τῶν γεννημάτων, ἠναγκά-
 ζοντο νὰ παλοῦν τοὺς ἀγροὺς των, οὓς ἠγόραζον οἱ Ἕλληνες ὁμοχώριοι
 των, διότι τὰ δύο χωρία ἐθεωροῦντο ὡς δύο συνοικίαι, Τουρκικὴ καὶ Χρι-
 στιανικὴ μὲ τὸ ὄνομα Γενιτζέκιοῦ, ὡς ἐγράφετο εἰς τὰ φορολογικὰ βιβλία.
 Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἕως τὸ 1850, ἄλλοι μὲν ἐξεκληρίσθησαν, ἄλλοι δὲ
 διέφρουσαν εἰς νοτιώτερα Τουρκ. χωρία. Τὰ δεικνύοντα τὴν ὑπαρξίν των
 Τούρκων κατὰ τοὺς χρόνους τῆς παιδικῆς μου ἡλικίας 1880, ἦτο τὸ νεκρο-
 ταφεῖον, δύο βρύσες, ἡ θέσις τοῦ Ἰζαμίου καὶ τὸ μανσωλεῖον τοῦ πεταλω-
 τοῦ. Εἰς τὸ μανσωλεῖον κάθε Τούρκος διαβάτης εἰσήρχετο καὶ προσηύχετο,
 ἐνῶ τοὺς πέριξ αὐτοῦ τρεῖς ἀγροὺς τοὺς ἔδιδον εἰς τὸν Χριστιανόν, ὅστις
 ἀνελάμβανε νὰ ἀνάπτη κάθε Παρασκευὴν μίαν λαμπάδα ἐπὶ τοῦ τάφου του.
 Τὸ παράδοξον ἦτο, ὅτι ὁ τάφος εἰς τὴν κεφαλὴν εἶχε μάρμαρον, ἐφ' οὗ διε-
 κρίνοντο ἴχνη σταυροῦ καὶ Ἑλληνικὰ γράμματα παραμορφωμένα. Τίς οἶδε
 πόθεν εἶχον ἀποσπασθῆ καὶ ἐτέθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οὕτω πῶς ὁ
 χώρος καλλιεργήσιμος καὶ βοσκήσιμος 25 τετρ. χιλιομ. ἔμεινεν ὡς ζωτικὸς
 χώρος διὰ τοὺς Ἕλληνας τοῦ Γενιτζέκιοῦ, οἱ ὅποιοι τὸ ὠνόμασαν Ἰντζέ-
 κιοῦ, κατὰ τὸν ἐκτοπισμὸν δὲ τοῦ 1914 ἠρίθμει 300 οἰκογενείας μὲ 2.000
 ψυχάς.

Σιμητλῆ. Μίαν ὥραν βορειότερον ἔχειτο ἡ Κοινότης Σιμητλῆ, ἣτις εἶχεν ἀποτελεσθῆ ἀπὸ ἐκτοπισθέντας Θράκας ἐκ τῆς δυτικώτερον πε-
 ριοχῆς, καὶ κατακλήθη ὑπὸ Τούρκων, μὲ γαίας εὐφόρους καὶ προβατοτρό-
 φους. Εὐρίσκετο εἰς χαμηλότερον καὶ ὀμαλώτερον ἔδαφος, οἱ δὲ κάτοικοι
 κατεγίνοντο εἰς τὴν γεωργίαν καὶ προβατοτροφίαν. Κατὰ τὸν ἐκτοπισμὸν
 ἀπετέλουν 400 οἰκογενείας μὲ 2 1/2 χιλ. ψυχάς.

Σχολάριον. Μίαν ὥραν ΒΑ. τοῦ Σιμητλῆ εὐρίσκετο ἡ μεγάλη Κοινό-

της Σχολαρίου (τ. Ἀσικλάρ), ἐπὶ θέσεως ὑψηλῆς. Ἡ ὀνομασία του εἶναι Ἑλληνικὴ. Ὡς φαίνεται, ὑπῆρχε πρὸ τῆς ἀλώσεως, ἀλλ' οὐδεμίαν μαρτυρίαν ἔχομεν. Ἀπετέλει κατοικίας προβατοτρόφων. Οἱ Σχολαριῶται εἶχον ἄνω τῶν 120.000 προβάτων, τὰ ὁποῖα διετήρουν εἰς νομάς, ὡς ἐνοικίαζον ἀπὸ Τούρκους τσιφλικούχους εἰς τὴν περιοχὴν Μαλγάρων, Ραιδεστοῦ, Τυρολόης καὶ Ἀρκαδιονπόλεως. Τὸ πλεῖστον ἔζων ἀπὸ τὴν προβατοτροφίαν καὶ ὀλίγιστοι ἔκ τῆς γεωργίας. Αἱ γυναῖκες ἐπεξεργάζοντο μαλλία καὶ ὑφαίνον ποικιλίαν ταπήτων, κλινοσκεπασμάτων, σαγιακίων, ἀμπάδων κλπ. Κατὰ τὸν ἐκτοπισμὸν τοῦ 1914 ἠρίθμει 1.200 οἰκογενεῖας μὲ 6.000 ψυχάς.

Ἐκτὸς τῶν ἐννέα τούτων χωρίων ὑπῆρχε καὶ τὸ **Εἰρηνοχώριον** (τ. Ἀράπ-χατζή), μίαν ὥραν δυτικῶς τοῦ Ἰντζεκιόϊ, ὅπερ ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας ἀγρόκτημα μέγα τοῦ Χατζή Ἀράπ Μουσουλμάνου, μὲ εὐφύρους ἀγρούς, νομάς καὶ δάσος. Ἄλλ' ἐπειδὴ οἱ ἀπόγονοί του τὸ ἐπώλησαν κατὰ τὸ 1850, τὸ ἠγόρασεν ὁ ἔκ μητρὸς πάππος μου Ἰζεφρῆς Λαμπαδάριος μὲ 6 ἄλλους Ἰντζεκιώτας καὶ Σιμιτλιώτας καὶ ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ ὡς καλλιερῆται καὶ συνάμα εἶχον ἐπιδοθῆ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν μικρῶν καὶ μεγάλων ζώων. Κατὰ τὸν ἐκτοπισμὸν τοῦ 1914 ἀπετέλει 40 οἰκογενεῖας μὲ 200 περίπου κατοίκους.

Νεοχώριον τοῦ Γάνου. Ἐκείτο ἐπὶ βραχῶδους μέρους μὲ πολλὰ νερὰ βορειότερον τοῦ Αὔδημιου. Ἐκλινε πρὸς τὴν Προποντίδα ἀπὸ τὴν ὁποῖαν δὲν ἀπέιχε μὲν πολὺ, ἀλλ' ἦτο ἡ ἀνάβασις ἀπὸ τῆς παραλίας, ὅπου τὸ μοναστήριον τῆς Ἀγ. Ἀννης. Ἡ παράδοσις λέγει ὅτι ἔκ τῆς Ἡπείρου μετεφέρθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως διὰ νὰ φυλάττωσι τὴν ὁδόν, δι' ἧς διήρχετο τὸ ταχυδρομεῖον, κομίζον τὰ κυβερνητικὰ χρήματα ἀπὸ τὴν Θεσσαλονίκην εἰς τὴν Κων]πολιν. Καὶ ἐπειδὴ οἱ Τούρκοι δὲν ἠδύναντο νὰ ζήσωσι μέσα εἰς τοιοῦτον ὄρειον, ψυχρὸν καὶ ἀνώμαλον τόπον, εἶχον φέρει Χριστιανούς, οἵτινες ἔλαβον γυναῖκας ἔκ τῶν πλησίον Γανοχῶρων. Ἐζων ἀπὸ τὰς ἀμπέλους των, τὴν δενδροκαρπίαν καὶ πλανεμπόριον. Κατὰ τὸν ἐκτοπισμὸν εἶχε περίπου 200 οἰκογενεῖας μὲ 1.000 ψυχάς.

Παρατηρήσεις. Τὰ 11 ταῦτα χωρία, ἅτινα ἀνεφέραμεν, διέφερον κατὰ τι ἀπὸ τὰ κυρίως Γανόχωρα τῆς πρὸς τὴν Προποντίδα ἀνατολικῆς πλευρᾶς. Οἱ κάτοικοι ἔφερον ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν ὄρεισβίων, ἦσαν κάπως τραχύτεροι κατὰ τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν προφορὰν τῆς γλώσσης, οἱ δὲ τῶν Γανοχῶρων ἦσαν μᾶλλον Ἰωνικῆς προελεύσεως ἀπὸ ἀρχαιοτάτων χρόνων, ἐνῶ οὗτοι ἐφαίνοντο γνήσιοι Ἑλληνοθράκες. Ἦσαν σταθεροί, πείσμονες, ἐργατικοί, εὐκίνητοι, ἐπινοητικοί, σκληροτράχηλοι. Ἡ ἐνδυμασία των ἀπετελεῖτο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἔκ μαλλίνων ὑφασμάτων. Αἱ γυναῖκες καὶ αἱ κόραι εἶχον ὡς κύριον ἔργον τὴν οἰκιακὴν ὑφαντικὴν μαλλίνων χρησίμων εἰς τὰ οἰκιακά, μόνον δὲ κατὰ τὸν θερισμὸν καὶ ἄλωνισμὸν τῶν γεννημάτων ἐλάμβανον μέρος. Κατὰ δὲ τὸν Αὐγούστον ὅλοι γενικῶς κατεγίνοντο εἰς τὴν

κατασκευὴν τῶν τροφίμων διὰ τὸν χειμῶνα, ὡς πληγουρίου, τραχανάδων, κουσκουσίου, χυλοπητιῶν κ.ἄ., ἔπειτα δὲ πάλιν ἤρχιζον τὴν κατεργασίαν τοῦ μαλλίου, τὸ ξάσιμον, λανάρισμα, κλώσιμον (γνέσιμον) καὶ τὰ παρεπόμενα διὰ τὴν ἕφασιν, ἤτοι διάσιμον, μιτάρισμα καὶ βάσιμο εἰς τὴν κρεββατίνην.

Ναϊπκιοὶ, Κούμβαον, Τσανακτοῆ, Πάνιδον.

Κάτωθεν τοῦ ὑψηλοῦ λόφου τοῦ Σχολαρίου κεῖται πεδιάς φθάνουσα μέχρι τῆς Προποντίδος. Ἔχει μῆκος 10 χιλιομ., πλάτος δὲ κατὰ μέσον ὄρον τριῶν, στενοτέρα μὲν κάτωθεν τοῦ Σχολαρίου, πλατυτέρα δὲ ὅσον κατέρχεται πρὸς τὴν θάλασσαν, διαρρέεται ὑπὸ ποταμοῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ὕδατα καταβαίνουν ἐκ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους καὶ τῶν ὑψωμάτων τοῦ Σχολαρίου. Γῆ εὐφορος ἐκαλλιεργεῖτο ἐντατικῶς ὑπὸ τῶν κατοίκων τῶν τεσσάρων χωρίων μὲ ἐιδικά προϊόντα καὶ ἰδίως κρομμύων, σκόρδων, πεπόνων καὶ ὑδροπεπόνων (καρπουζίων). Καὶ τὰ μὲν ἐκ κρομμυοσπόρου (καρὰ τοχόμ=μαυρόσπορος) παραγόμενα κρόμμινα (ἀρπατζικ ἢ σκέλιδα) τὰ προοριζόμενα διὰ τὴν μεταφορὰν πρὸς παραγωγὴν βρωσίμων κρομμύων, τὰ ἐξῆγον εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ ἰδίως εἰς τὴν Βουλγαρίαν, τὰ δὲ τοῦ δευτέρου ἔτους φαγώσιμα εἰς τὴν Κων]πολιν, Ἀγγλίαν, Ὀδησὸν κ.λ.π. χώρας, τὰ πεπόνια καὶ τὰ καρπουζία εἰς Κων]πολιν ὀνομαστά διὰ τὴν γεῦσιν καὶ διὰ τὸ ἄρωμά των ὡς καρπουζία τῆς Ραιδεστοῦ (Τεκίρδαγ καρπουζοῦ).

Τὸ **Ναϊπκιοῖ** ἔκειτο ἐπὶ ὀμαλοῦ ἐδάφους εἰς τινα ἐσοχὴν τῆς πεδιάδος ταύτης (πεδιάς Πανίδου), ἄνωθεν δὲ αὐτοῦ λόφοι, τῆς συνεχιζομένης ὁροσειρᾶς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, οἷτινες ἦσαν καταπράσινοι ἀπὸ ἀμπελῶνας καὶ καρποφόρα δένδρα. Εἰς τινα κορυφὴν λόφου εὐρίσκετο τὸ μοναστήριον τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου Ἀποκεφαλιστοῦ. Οἱ εὐπαιδευτοὶ κάτοικοι αὐτοῦ διΐσχυρίζονται ὅτι οἱ Ναϊπκιῶται ἔχουσι πολλὰς ὁμοιότητας μὲ τοὺς Κρήτας καὶ οὕτω, κατὰ λογικὸν συμπέρασμα, γεννᾶται ἢ πεποιθήσις ὅτι οἱ πρῶτοι κάτοικοι τοῦ χωρίου ἦσαν ἄποικοι Κρήτες. Ἡ πεποίθησις αὕτη, ἐὰν συνδυασθῇ μὲ ἱστορικὸν γεγονὸς ἀναμφισβήτητον, δύναται νὰ ἀποβῇ βάσιμος. Τοῦτο εἶναι τὸ ἐξῆς: «Ὅτε ἡ Τουρκία μετὰ 25ετῆ πόλεμον πρὸς τοὺς Βενετοὺς κατώρθωσεν ἐπὶ Μεχμέτ τοῦ Δ' νὰ καταλάβῃ καὶ τὸ τελευταῖον καὶ ὀχυρώτατον φρούριον, τὸ Ἡράκλειον, ἐπῆρε καὶ πολλοὺς αἰχμαλώτους Κρήτας, ὡς συμπράξαντας μὲ τοὺς Βενετούς. Μετὰ τὴν τακτοποίησιν δὲ τῆς κατοχῆς τῆς Μεγαλονήσου, ὁ μέγας Βεζύρης Ἀχμέτ Κιοπροουλῆς, ἀρχηγὸς τῶν Τουρκ. δυνάμεων, ἐπιστρέφων ἐκ Κρήτης, εἶχε προσορμισθῆ εἰς Ραιδεστόν, ὅπου ἀπεβίβασεν αἰχμαλώτους καὶ τοὺς ἐπώλησεν εἰς Τούρκους Μπέηδες πρὸς καλλιέργειαν τῶν γαιῶν. Κάποιος λοιπὸν Τούρκος τσιφλικοῦχος Ναῖπ ἔλαβεν αὐτοὺς καὶ τοὺς μετέφερεν εἰς τὸ 15 χιλιομ. ΝΔ τῆς Ραιδεστοῦ ἀπέχον ὑποστατικὸν του καὶ τὸ χωρίον ὀνομάσθη Ναϊπκιοῖ. Ἄλλως τε οἱ Ναϊπκιῶται διέφερον ἅπῃ καὶ ἀπὸ τοὺς παραλίους Γανοχωρίτας καὶ ἀπὸ

τοὺς ὄρεινους κατοίκους τῶν προαναφερθέντων χωρίων. Βαθμηδὸν καὶ ἐδῶ συνέβη ὅ,τι εἶχε μεσολοβήσει καὶ εἰς πολλὰ ὑποστατικά τῶν Τούρκων ἐν Θράκῃ, ὅπου δηλ. οἱ ὡς δοῦλοι καλλιεργηταὶ Χριστιανοί, ἀπέβησαν κύριοι τῶν γαιῶν. Ἐκαλλιέργουν μὲν καὶ σιτηρά, ἀλλὰ μὲ πολλὴν ἐπιμέλειαν ἐπεδίδοντο εἰς τὴν παραγωγὴν κρομμύων, πεπονίων, καρπουζίων, καλλιέργειαν ἀμπέλων καὶ καρποφόρων δένδρων, ὅπερ ἰδιάζει εἰς τοὺς Κρητάς. Κατὰ τὸν ἐκτοπισμὸν τοῦ 1914 ἀντέστησαν ἐπὶ τινὰς ἡμέρας, ἀλλ' ἀντελήφθησαν τὸ μάταιον ἀντιστάσεως καὶ ἠκολούθησαν τὸ γενικὸν ρεῦμα 400 περίπου οἰκογένειαι μὲ 2.000 ψυχάς.

Κοῦμβαον (κοῦμ=ἄμμος, τουρκιστί). Ἐξελληνισμένη ὀνομασία (κουμπαγῆ=ἀμμιάμπελος). Εἰς τὴν ἰδίαν σειρὰν τῶν λόφων τοῦ Ναίπκιοι, εἰς τὸ τέλος τῆς παρὰ τὴν Προποντίδα ἔκειτο ἡ ἀξιόλογος αὕτη κωμόπολις. Εἰς τὴν δεξιὰν πλευρὰν τοῦ ἀπολήγει ἀποτόμως πρὸς τὴν θάλασσαν τὸ Ἱερὸν Ὅρος μὲ ἀπορροῶνας βράχους. Ἦτο ἔδρα Μουδίου. Οἱ κάτοικοι ἐπρέσβευον ὅτι τὸ πρὸ τῆς ἀλώσεως ὄνομα τοῦ χωρίου τῶν ἦτο «Χρυσόμηλον», ὅπερ ἐτοποθετοῦν ἐπὶ λόφου ἄνωθεν αὐτοῦ κατὰ δυτικὴν κατεύθυνσιν. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε καταστραφῆ ὑπὸ Τούρκων ἀνοικοδόμησαν τὰς κατοικίας τῶν εἰς τὴν κάτωθι τούτου παραλίαν ἐπὶ χώρου, ὅπου ὑπῆρχον ἀμπελοὶ ἐπὶ ἀμμάδους ἐδάφους. Οἱ κάτοικοι ἔζων ἐκ τῆς καλλιεργείας τοῦ πρὸς αὐτοὺς μέρους τῆς πεδιάδος μὲ τὰ αὐτὰ προϊόντα τοῦ προηγουμένου Ναίπκιοι, ἐκ τῆς ἀμπελουργίας, ἐκ τῆς ὁποίας παρεσκεύαζον ἐξαιρετὸν ἐπιτραπέζιον οἶνον, φημιζόμενον ἐν Κων|πόλει, ὡς καὶ ἐκ τῆς δενδροκομίας Ἄλλ' εἶχον καὶ τὸ πλεονέκτημα τῆς γεινιασέως τῆς θαλάσσης καὶ διετήρουν ἀξιόλογον ἱστιοπλοῖαν μὲ τὴν Ραιδεστόν, Κων|πολιν καὶ ὅλα τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν ἀλιεῖαν σαρδελλῶν καὶ κολιῶν, ἐξ ὧν κατεσκεύαζον ἐξαιρετὰ ἀλίπαστα. Κατὰ τὴν ἔξωσιν ἠριθμοῦντο περίπου εἰς 3.000 ψυχάς.

Τσανακτοῆ. Μικρὸν χωρίον ἐκ 40 περίπου οἰκογενειῶν. Ἐκειτο εἰς τὴν ΒΔ πλευρὰν τῆς ἐν λόγῳ πεδιάδος μὲ τὰ αὐτὰ προϊόντα καὶ μὲ μελισσοτροφίαν. Ἐκεῖ ὑπῆρχε πηγὴ μεταλλικοῦ καθαριτικοῦ ὕδατος, ὅπου προσήρχοντο ἀπὸ πολλὰ μέρη τῆς Θράκης κατ' Αὔγουστον διὰ νὰ καθαρίσωσι τὸν πεπτικὸν τῶν σωλῆνα, πίνοντες ἐκ τοῦ ὕδατος τῆς πηγῆς.

Πάνιδον (Πάνιον). Ἀρχαία Ἑλλην. ἀποικία εἰς τὸ μέσον τῆς παραλίας μεταξὺ Κομβάου καὶ Ραιδεστοῦ (τ. Μπάναντος). Εἰς τὴν νοτιὰν πλευρὰν τοῦ χωρίου ἐντὸς πωρώδους βράχου ὑπάρχει σαρκοφάγος ἐν εἴδει βαθέος σπηλαίου τῶν ἀρχαίων Θρακῶν, ὅπερ δεικνύει ὅτι οἱ πρῶτοι οἰκήτορες ἦσαν Θραῖκες. Ἴσως αὐτὸ ἦτο τὸ ὑπὸ τοῦ Ξενοφῶντος ἀναφερόμενον Νέον Τεῖχος, τοῦ ὁποίου ἡ θέσις ἀγνοεῖται. Ὁ Σεύθης ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ξενοφῶντα νὰ τοῦ χαρίσῃ τρία φρούρια, Βισάνθην, Νέον Τεῖχος καὶ Γάνον. Τὸ Νέον Τεῖχος πάντως θὰ ἦτο παράλιον μεταξὺ Βισάνθης καὶ Γάνου, διότι ἀναφέρεται ὡς δεύτερον μετὰ τὴν Βισάνθην (Ραιδεστόν). Φαίνεται δὲ

ὅτι ἔπειτα κατόκησαν καὶ Ἕλληνες, οἱ ὅποιοι ἐξελλήνισαν τοὺς ἐκεῖ Θρακὰς καὶ μετωνόμασαν τὴν πολίχνην Πάνιον εἰς τιμὴν τοῦ θεοῦ Πανός. Συντρίμματα τοῦ ἀρχαίου τείχους ἐσώζοντο καὶ αἱ γωνίαι αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐστηρίζετο ἡ πύλη, ἡ ἄγουσα πρὸς τὴν πεδιάδα. Εἰς τὸ μέσον τῆς ἀρχαίας πόλεως ἔρρεε ποταμίσκος, ὅστις εὐρίσκετο εἰς τὸ δυτικὸν ἄκρον τοῦ Πανίδου, διότι τὸ πλεῖστον τῆς ἐκτάσεως τῆς ἀρχαίας πόλεως εἶχε μεταβληθῆ εἰς ἀγρούς. Ἐντὸς τῆς σχολῆς ὑπῆρχον τεμάχια μαρμάρων μὲ ἐπιγραφάς, ἀναφερόμενα εἰς τοὺς ἀρχαίους χρόνους Μακεδονικούς, Ρωμαϊκοὺς καὶ Βυζαντινοὺς. Μία λίαν εὐανάγνωστος ἀνεφέρετο εἰς τὸν Λυσίμαχον: «Λυσίμαχος βασιλεὺς Θρακῆς». Κάποιος διάκονος Ἀγιοταφίτης, ἐκ τοῦ χωρίου καταγόμενος, δι' ἀνασκαφῶν ἔφερεν εἰς φῶς ναὸν Βυζαντινόν, κάτωθεν τοῦ ὁποίου εὐρέθη ἄλλος ναὸς προγενέστερος, οὗτινος τὸ ἔδαφος ἦτο ἐστρωμένον μὲ μωσαϊκία. Ἐξῶθεν τοῦ ναοῦ ὑπῆρχε λιμὴν, διότι εὐρίσκοντο στήλαι πέτριναι, ὅπου κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐδέοντο τὰ εἰσερχόμενα πλοῖα. Ἄλλ' ἰλύς, τὴν ὁποίαν ἔφερεν ἀνὰ τοὺς αἰῶνας ὁ ποταμὸς ἐπλήρωσε τὸν λιμένα μέχρι τῆς ἀκτῆς τῆς θαλάσσης. Ὅλοι οἱ ἀγροὶ οἱ πέραν τοῦ ποταμοῦ, οἱ ὅποιοι ἄλλοτε ἐκαλύπτοντο ὑπὸ τῶν κατοικιῶν τῆς ἀρχαίας πόλεως ἔφερον ἴχνη τῶν τοιχωμάτων τῶν οἰκιῶν. Νομίσματα χρυσαῖ εὐρέθησαν, Θεοδοσίου τοῦ Μεγάλου, διαδόχου τοῦ Οὐάλεντος κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Βισιγόθων 378 μ.Χ. Μεγάλην καταστροφὴν ὑπέστη ἡ πόλις αὕτη ὑπὸ τῶν Καταλανῶν, ὅτε ἐσφάγησαν ἀκόμη καὶ αὐτὰ τὰ βρέφη. Ἡρίθμει κατὰ τὴν εἰς Ἑλλάδα μετανάστευσιν περὶ τὰς 400 οἰκογενείας μὲ 2.000 ψυχάς. Ἐκαλλιέργουν καὶ οὗτοι τὰ αὐτὰ προϊόντα μὲ τοὺς Ναϊπκιώτας καὶ Κουμβαϊώτας ἐντὸς τῆς προειρημένης πεδιάδος. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο τερματίζεται ἡ περιοχὴ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ἡ ὁποία κατωκεῖτο ἀπὸ Ἑλλήν. πληθυσμούς, διότι οἱ ὀλίγοι Τοῦρκοι ἐγκατασιαθέντες εἰς τὸ Μηλιώ, τὸ Πληγούρι, τὸ παρὰ τὸ Τσανακτῆ Ἀδσάριον καὶ ἐν Πανίῳ, φαίνονται ὅτι ἦσαν γόνοι Ἑλλήνων ἐξιλαμισθέντων εἰς προγενεστέρους χρόνους.

ΚΕΦ. 58.—ΠΩΣ ΔΙΕΣΠΑΣΘΗ Η ΣΥΝΟΧΗ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΔΙΑ ΤΗΣ ΠΑΡΕΜΒΟΛΗΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ.

Τὴν περιοχὴν ταύτην τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους μὲ τὰ 27 Ἑλλήν. χωρία, μὲ πληθυσμὸν ἄνω τῶν 60.000 καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς ἀναφέρω διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι σκοπὸς τῆς τοποθετήσεως τοῦ Τοῦρκ. πληθυσμοῦ, ἀπέβλεπε, πλὴν ἄλλων καὶ εἰς τὴν διάσπασιν τῆς συνοχῆς τοῦ Ἑλλήν. κόσμου. Ἡ γραμμὴ, ποὺ ἀρχίζει ἀπὸ τοῦ Μέλανος κόλπου καὶ ἀκολουθεῖ τὴν δυτικὴν πλευρὰν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους μέχρι Κουμβίου, ὅπου ἀπολήγει τοῦτο εἰς τὴν Προποντίδα, εἶναι περίπου 80 χιλίωμ. Δυτικῶς δὲ τῆς μακρᾶς ταύτης γραμμῆς καὶ εἰς βάθος 50 χιλίωμ. ἐγκατεστάθη Τοῦρκ. πληθυσμὸς, ὅστις ἦτο κατανεμη-

μένος εἰς μικρὰ χωρία καὶ τσιφλίκια Τούρκων. Ἐπομένως ὁ Ἕλλην. πληθυσμὸς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους εἶχε χωρισθῆ ἀπὸ τὸν Ἕλλην. πληθυσμὸν τῆς μεσογείου Θράκης, διότι εἶχε σχηματισθῆ μία πλατυτάτη ζώνη ἐκ Τουρκ. πληθυσμοῦ. Οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους διὰ τὰ ἐπικοινωνήσουν μὲ τοὺς Χριστιανοὺς τῶν μεσογείων πρὸς δυσμὰς, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βαδίσουν 50 χιλιομ. ὁδὸν διὰ μέσου Τουρκ. χωρίων, πρᾶγμα ποῦ ἦτο ἐπικίνδυνον κατὰ τοὺς σκοτεινοὺς ἐκείνους χρόνους. Συχνότατα πολλοὶ Χριστιανοὶ ἐκ τῶν πλανεμπόρων ἐλθετεύοντο, ἀπεγυμνοῦντο, ἀφηροῦντο τὰ ζῶα των, ἐδέροντο καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐφρονεύοντο ὑπὸ φιλαρπάγων Τούρκων. Τὸ πλατὺ τοῦτο διάστημα εὐρίσκετο μεταξὺ Ἱεροῦ Ὄρους ἀφ' ἑνός, Κεσσάνης, Μαλαγάρων, Χαριουπόλεως ἀφ' ἑτέρου. Τὴν ἰδίαν τακτικὴν ἠκολούθησεν ἡ ἐγκατάστασις τῶν Μουσουλμάνων καὶ εἰς τὰ ἐπίλοιπα τμήματα τῆς ὑπαίθρου Θράκης, ὅπου κατέλαβαν ὅλα τὰ ἐπικαιρα σημεῖα, ἐγκατέστησαν Μουσουλμάνους, ἐξεδίωκον τοὺς Χριστιανούς, ὥστε νὰ ἐλέγχουν ὅλα τὰ σημεῖα. Χριστιανὸς θέλων νὰ πορευθῆ πρὸς ἓνα κέντρον, ὅπου εἶχε τὴν ἔδραν τοῦ ὁ Μητροπολίτης ἢ ὁ Ἐπίσκοπος δι' ὑπόθεσίν του, ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ βαδίσῃ ὁδὸν, ἐλεγχομένη ἀπὸ Τούρκους. Ἀπὸ τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους μέχρι τοῦ Ἐβρου πρὸς δυσμὰς καὶ πέραν τοῦ Ἐβρου, Νέστου καὶ μέχρι Ἀδριανουπόλεως καὶ Φιλιππουπόλεως, ἡ ἰδία κατάστασις ὑπῆρχεν. Ὅσον ὅμως παρήρχοντο οἱ χρόνοι οἱ μὲν Τούρκοι κάπως ἐξημεροῦντο, κατὰ δὲ τὸν πληθυσμὸν ἔμενον σχεδὸν στάσιμοι καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ὀλιγόστευον ἐκ τῆς στρατιωτικῆς θητείας, οἱ δὲ ἐπιστρέφοντες ἐκ τῶν πολέμων, μετέδιδον εἰς τοὺς οἰκείους των τὰ χρόνια νοσήματα ὑπὸ τῶν ὁποίων ἔπασχον, σύφιλιν, φθίσιν κ λ. π. Οἱ Χριστιανοὶ κατὰ πληθυσμὸν ἠῤῥξανον καταπληκτικῶς, διότι εἶχε λείψει ἡ αἰμορραγία τοῦ ἐξισλαμισμού, εἰργάζοντο ἐντατικῶς ἄνδρες καὶ γυναῖκες, ἀνύψωναν τὸ βιοτικόν των ἐπίπεδον. Προσέει ἡ πείρα τοὺς ἐδίδαξε νὰ καλλιεργήσουν φιλίαν πρὸς τοὺς ἀγάδες τῶν χωρίων. Ἐκαστο Χριστιανός, ποῦ ἦτο ἠναγκασμένος, ὡς ἐκ τῆς ἐργασίας του, νὰ ταξειδεύῃ συχνὰ εἰς μίαν περιοχὴν, συνεδέετο μὲ φιλίαν πρὸς τοὺς ἔχοντας ἐπιρροὴν Τούρκους, τοὺς ὁποίους ἐφιλοδώρει καὶ κατάρθωνε νὰ ἔχη τὴν προστασίαν αὐτῶν.

ΚΕΦ. 59.—ΕΛΑΤΤΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΡΑΓΩΓΗΣ ΚΑΙ ΑΠΟΝΕΚΡΩΣΙΣ
ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΤΑ ΤΟΥΣ ΔΥΟ ΠΡΩΤΟΥΣ ΑΙΩΝΑΣ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ.

Ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κων]πόλεως ἕως τῶν μέσων τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος (1650) ἢ Ὁθωμ. Αὐτοκρατορία ἀπετέλει ἓν κράτος ἀποκεκλεισμένον ἀπὸ τὴν Εὐρώπην. Πᾶσα συναλλαγὴ Ἀνατολῆς καὶ Δύσεως εἶχε παύσει. Τὸ μεταξὺ τῶν δύο κόσμων ἐμπόριον εἶχεν ἐκλείψει καὶ διὰ ξηρᾶς μὲν τὰ ἐπὶ Βυζαντινῶν πολυπληθῆ καραβάνια, τὰ ὁποῖα διέσχίζον ἀπὸ Κων]-

πόλεως τὴν Θράκην καὶ ἀπὸ Θεσσαλονίκης τὴν Μακεδονίαν πρὸς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, μεταφέροντα ἐμπορεύματα τῶν Ἀνατ. χωρῶν πρὸς τὴν λοιπὴν Εὐρώπην, δὲν ἐγίνοντο πλέον, διότι οὐδεμία ἀσφάλεια ὑπῆρχεν εἰς τὰς μεγάλας αὐτὰς ἀρτηρίας. Ἄλλως τε εἶχον ἐκλείψει καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι Ἕλληνες. Οἱ στόλοι τῶν Μουσουλμάνων μετῆρχοντο δεινὴν πειρατείαν εἰς τὴν Ἀνατολ. Μεσόγειον. Οὕτω τὸ ἐμπόριον, πού διεξῆγον τὰ Βυζαντινά, τὰ Βενετικά, τὰ Γενουησιακὰ καὶ ἄλλα πλοῖα ἀπέφευγον τὰ Ὄθωμ. ὕδατα ἐκ φόβου τῶν πειρατῶν. Ἡ Τουρκία, ἣτις περιέκλειε πλῆθος ἐθνοτήτων καὶ θρησκευμάτων, περιορίσθη εἰς ἑαυτὴν ἀνευ ἐπικοινωνίας. Οἱ δύο κόσμοι ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μόνον κατὰ τὰς συχνὰς συγκρούσεις μεταξὺ των, κατὰ τὰς ὁποίας ἡ μὲν Τουρκία προσεπάθει νὰ ἐξαπλωθῆ ἔτι περαιτέρω πρὸς τὴν Εὐρώπην, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι ἠγωνίζοντο νὰ ἀπωθήσουν τοὺς Τούρκους πρὸς νότον, διὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀπειλουμένην ἀνεξαρτησίαν των. Τοιαῦται ἦσαν αἱ σχέσεις μεταξὺ Ἀνατολικῶν καὶ Δυτικῶν χωρῶν. Ἀλλὰ καὶ ἐσωτερικῶς αἱ χώραι, πού ἀπετέλουν τὴν ἐκτεταμένην Ὄθωμ. Ἀυτοκρατορίαν ἀπὸ τοῦ Περσικοῦ κόλπου μέχρι τῆς Γερμανίας, εἶχον παρακάσει παραγωγικῶς καὶ ἐμπορικῶς. Διὰ τοῦτο ἡ παραγωγή τῶν ἀγαθῶν ὀλιγόστευεν ἐπὶ τοσοῦτον, ὥστε τὸ σύνολον τῶν εἰσπράξεων ἐσόδων τοῦ δημοσίου ταμείου τῆς Τουρκίας κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μεγαλειτέρας τῆς ἀκμῆς κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, ἐπὶ Σουλεῦμάν τοῦ Μεγάλου (1520—1566), μόλις ἔφθανε τὸ ἕν δέκατον τῶν εἰσπράξεων τοῦ Βυζαντ. κράτους κατὰ τὸν 10ον αἰῶνα. Καὶ μάλιστα ἐπὶ Σουλεῦμάν τοῦ Μεγάλου ἡ Τουρκία εἶχεν ὑπὸ τὴν κατοχὴν τῆς πολὺ εὐρύτερας χώρας, ἀπὸ ὅσας εἶχε τὸ Βυζαντ. κράτος ἐπὶ τῆς Μακεδον. δυναστείας. (Ἐκθεσις Πρέσβεως Βενετίας Ὁκταβιανοῦ Βόνοκ (1604—1608). Τὰ μεγάλα τμήματα τῆς Ὄθωμ Ἀυτοκρατορίας ὑπὸ ἔποψιν ἀνταλλαγῆς προϊόντων καὶ ἐμπορικῶν πράξεων εἶχον ἀπομονωθῆ ἀπ' ἀλλήλων, ἐλλείψει ἐσωτερικῆς ἀσφαλείας καὶ κάθε τόπος παρῆγε τόσα μόνον, ὅσα ἤρχοντο διὰ τὴν συντήρησίν του, διότι τὰ περιπλέον ἔμενον ἄχρηστα. Ἔτσι τὸ ἐν Θράκῃ ἐμπόριον εἶχε περιορισθῆ ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν περιοχὴν τῆς. Οἱ ταξειδεύοντες πλανέμποροι ἐν Θράκῃ πού προήρχοντο ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκ τῆς περιοχῆς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, ἐξέτεινον τὰ ταξίδια των μέχρι Διδυμοτείχου, Ἀδριανουπόλεως, Φιλιππουπόλεως, Βιζύης καὶ Τυρνόβου. Καὶ ταῦτα μὲ πολλοὺς κινδύνους, διότι οἱ ληστρικαὶ ἐπιθέσεις τῶν Τούρκων, πού κατώκουν τὴν πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους ἄλυσιν τῶν Τουρκ. χωρίων ἦσαν συχναί. Ταῦτα συνέβαινον μέχρι τοῦ 1650.

ΚΕΦ. 60. — ΑΝΘΗΣΙΣ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΒΙΟΤΕΧΝΙΑΣ ΚΑΤΑ ΤΟΝ
17ον ΚΑΙ 18ον ΑΙΩΝΑ. — ΕΥΗΜΕΡΙΑ ΕΛΛΗΝΟΘΡΑΚΙ-
ΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ.

* Ἀπὸ τὰ μέσα ὅμως τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐφεξῆς ἡ κατάστα-

σις ἤρχισε νὰ μεταβάλληται ἐν Τουρκία καὶ ἰδίως εἰς τὰς πόλεις τῆς Θρακ. χώρας. Διότι διάφοροι μεγάλοι Βεζύροι καὶ Σουλτάνοι ἠγωνίζοντο διὰ νόμων καὶ διαταγμάτων νὰ βελτιώσουν τὴν κατάστασιν καὶ τὴν ζωὴν τῶν ὑποδούλων Χριστ. λαῶν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐξαγάγῃσι τὸν Ὀθωμ. λαὸν ἀπὸ τὴν βαρβαρότητα, ἀμάθειαν καὶ τὴν φανατικὴν θρησκευτικότητα καὶ νὰ τὸν προσεγγίσουν πρὸς τὰ Εὐρωπαϊκὰ ἤθη. Ἐξ ἄλλου ἡ ἐμφάνισις τῆς Ὀρθοδόξου Ρωσσίας ἐπὶ τῆς πολιτικῆς κοίτης τῆς Εὐρώπης καὶ ἡ ἐπιρροή, πού ἤρχισε νὰ ἐξασκῆ ἐπὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ τῆς Ἀνατολῆς, προσέτι ἡ ὀσημέραι ἐπανεξάνουσα δύναμις τῶν Εὐρωπ. κρατῶν διὰ τῆς ἐφευρέσεως τελειότερων πολεμικῶν μέσων καὶ αἱ συχναὶ ἐπαναστάσεις τῶν ἐν Τουρκία λαῶν ἠνάγκασαν τοὺς κατὰ καιροὺς κυβερνήτας τῆς Τουρκίας νὰ παραχωρήσουν σχετικὰς ἐλευθερίας καὶ περισσοτέραν ἀσφάλειαν, περιορίζοντες καὶ τιμωροῦντες τὰς τυχὸν ἀνθαιρεσίας καὶ παρεκτροπὰς τῶν ὀργάνων τῆς ἐξουσίας καὶ τῶν διαφόρων τιμαριούχων. Πρὸς τοῦτο βαθμῆδὸν συνήφθησαν ἐμπορικαὶ συνθήκαι μὲ διαφόρους Εὐρωπ. ἐπικρατείας καὶ ἤρχισεν ἐμπορικὴ ἐπικοινωνία ζωηρὰ μὲ τὴν Εὐρώπην. Ἡ ἐμπεδουμένη δὲ ὀσημέραι σχετικὴ ἐσωτερικὴ ἀσφάλεια, ἐνεθάρρυνε τοὺς λαοὺς τῆς Τουρκίας, ὥστε νὰ παράγουν περισσότερα προϊόντα, τὰ ὅποια ἐκάστη χώρα ἐξῆγε καὶ εἰς ἄλλα μέρη. Ὅσαι δὲ πόλεις τῆς Θράκης εὐρίσκοντο εἰς τὰ παράλια μὲ καταλλήλους ὄρμους καὶ λιμένας ἢ ἐπὶ τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν τοῦ ἐσωτερικοῦ ὀδικοῦ δικτύου, ἠνθήσαν ἐμπορικῶς καὶ ἀπέκτησαν εὐημερίαν.

Ραιδεσιός (1). Ἐκ τῶν παραλιακῶν πόλεων μετὰ τὴν Κων]πολιν, ἡ ὁποία οὐδέποτε εἶχε παύσει νὰ ἀποτελῆ σπουδαιότατον κοινωνικὸν καὶ ἐμπορικὸν κέντρον ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, ἄλλη Θρακικὴ παραλιακὴ πόλις τῆς Προποντιδος ἦτο ἡ Ραιδεσιός, ἡ ὁποία ὑπῆρξε κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἀκμαιοτάτον ἐμπορικὸν κέντρον ὅλης τῆς Θράκης. Ἀπὸ τὰς περιοχὰς τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως, Κεσσάνης, Μαλαράων καὶ Οὐζοῦν-Κιοπροῦ, ὡς καὶ τῆς Ἀρκαδιουπόλεως, Βιζύης καὶ Τυρολόης οἱ γεωργικοὶ πληθυσμοὶ διεκόμιζον δι' ἀμαξῶν καὶ κομήλων τὰ γεωργικὰ τῶν προϊόντα, σῖτον, κριθήν, βρώμην, σίκαλιν, καναρόσπορον, γλυκάνισον κ.λ.π., τὰ ἐπώλου εἰς τοὺς μεγαλεμπόρους, Ἕλληνας τὸ πλεῖστον, οἱ ὁποιοὶ πάλιν διὰ πλοίων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὰ ἔστελλον εἰς ἄλλας χώρας, ὄχι μόνον Ὀθωμανικὰς ἀλλὰ καὶ Εὐρωπαϊκοὺς λιμένας τῆς Τεργέστης, Γενούης, Μασσαλίας

(1) Εἰς τὰς 300 σελίδας τοῦ 24ου Τόμου τῶν «Θρακικῶν» περὶ πόλεως καὶ Νομοῦ Ραιδεσιοῦ, ὁ συγγραφεὺς κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, γεννηθεὶς καὶ διαμείνων μέχρι τῆς ἐκκενώσεως ἐν Ραιδεστῷ, ἐκ παιδικῶν του ἀναμνήσεων, ἐξ ἀφηγήσεων, ἐπιστῆμων πηγῶν καὶ ἐγγράφων κατὰ τὴν διαδρομὴν τῆς κοινωνικῆς, ἐθνικῆς καὶ ἐμπορικῆς ζωῆς, ἣν ἔζησεν αὐτόθι, εἰς ἀξιόλογον πραγματείαν, παρέχει ἐκτεταμένην καὶ ἐμπεριστατωμένην περιγραφὴν τῆς σημαντικῆς ταύτης πόλεως τῆς Προποντιδος, εἰς ἣν περιλαμβάνεται ὁλόκληρος ἡ ἱστορία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης.

καὶ ἀλλαχοῦ. Ὅμοίως καὶ τὰ κτηνοτροφικὰ προϊόντα κασσέρια, τουλουμοτύρια, δέρματα, λίνον, σήσαμον κ.λ.π. Εἰσῆγον δὲ εἰς τὴν Θράκην τὰ διὰ πλοίων κομιζόμενα ἔλαια, ἐλαίας, σάπωνα, σῦκα, σταφίδας, ἐσπεριδοειδῆ, λεμόνια, πορτοκάλια, χουρμάδες καὶ ὅλα τὰ ἀποικιακά. Αἱ ἄμαξαι καὶ αἱ συνοδεῖαι τῶν καμήλων φορτωμέναι ἤρχοντο εἰς Ραιδεστόν, φορτωμέναι ἔφευγον διὰ τὸ ἐσωτερικόν Ἡ Ραιδεστός εἶχε πολλὰ σιδηροουργεῖα, τὰ ὅποια κατεσκευάζον γεωργικὰ ἐργαλεῖα, τὰ ὅποια κατεργάζοντο Ἀρμένιοι, ἐλθόντες ἔξ Ἀνατολῆς, ὑφασματοπωλεῖα ἐγχωρίων καὶ Εὐρωπ. ὑφασμάτων ποικίλης χρήσεως, καταστήματα ψιλικῶν, ὑποδηματοποιεῖα καὶ ἐν γένει εὐρίσκοντο πάντα τὰ χρειάδη διὰ τὴν ζωὴν. Ἡ Ραιδεστός ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐλέγετο Ἐκφούρ ντάγ ἢ Ἐκίρ ντάγ, ὅπερ σημαίνει ὄρος ἀνιερὸν, διότι εὐρίσκεται πλησίον τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, τὸ ὁποῖον οἱ Τούρκοι ὡς Μουσουλμᾶνοι τὸ ὀνομάζουσι μὲ ἀντίθετον σημασίαν, (ὅπως τὸ Ἀγγελολοχόριον τὸ ὀνόμασαν Σεϊτάνκιϊ=Διαβολοχώριον).

Περὶ τοῦ τάφου Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου.

Κατὰ τὸ 1910 ὁ ἐν Ραιδεστῷ ἔμπορος ἀποικιακῶν Δημήτριος Ἀχταρίδης εἶχε μισθώσει ἐργάτας καὶ ἔσκαπτε εἰς τι κατωφερὲς χωματώδες γῆπεδον, ἀπέχον μόλις 20 μέτρα ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ Ὄρμου τῆς Ραιδεστοῦ διὰ νὰ κτίσῃ οἰκίαν. Ἐκεῖ εἰς βάθος 2 περίπου μέτρων εὐρέθη τάφος σκεπασμένος μὲ πλάκας ὀπτῆς γῆς (ἐκ κεράμου) ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀπεκαλύφθησαν χαλκᾶ νομίσματα Βυζαντινά. Ἄν εὐρέθησαν καὶ ἄλλα πολύτιμα κτέρεια, ἄγνωστον, διότι εἰς τὸ φανερόν μόνον τὰ χάλκινα ἤλθον. Λαμβάνοντες δὲ ὑπ' ὄψιν τὰς τραγικὰς συνθήκας, ὑπὸ τὰς ὁποίας ὁ ἀξιόλογος ἐκεῖνος βασιλεὺς ἀπέθανεν ἐν Ραιδεστῷ, ἀφωρισμένος ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας καὶ μείνας ἄταφος ἐπὶ ἡμέρας (διότι ὑπεστήριζε τὴν ἔνωσιν τῆς Ὀρθοδοξίας μὲ τὸν Καθολικισμόν) δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι ὁ τάφος οὗτος ἦτο τοῦ Ἀυτοκράτορος Μιχαὴλ τοῦ Παλαιολόγου, τοῦ ἀπαλλάξαντος τὸ Βυζάντιον ἀπὸ τοὺς Λατίνους. Σημειωτέον ὅτι ὁ χῶρος πού κατεῖχε τὸ παλαιὸν νεκροταφεῖον τῆς πόλεως, ἀποκαλούμενος μέχρι τῆς ἀνταλλαγῆς τοῦ ὁμογενοῦς πληθυσμοῦ «Μνήματα», εὐρίσκετο εἰς μεγάλην ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ σημείου ἐκεῖνου καὶ ὅτι εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ τάφου δὲν ἐνεθυμεῖτο ποτὲ κανεὶς νὰ ἤκουσε περὶ ἀνακαλύψεως καὶ ἄλλου τινὸς Βυζαντινοῦ μνημείου.

Καλλίπολις ⁽¹⁾ (τ. Κιλλίμπολ). Ἄλλος σπουδαῖος εἰσαγωγικὸς καὶ ἐξαγωγικὸς λιμὴν ἦτο κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἡ Καλλίπολις, ἡ ὁποία ἐπί-

(1) Εἰς τὸν 25ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν», ὁ σεβαστὸς Οἰκονόμος Κωνστ. Γ. Λουτίζος, μετ' ἀξιεπαίνου ἐπιμελείας ἀφηγεῖται εἰς 159 σελίδας τοῦ βιβλίου, τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως καὶ Νομοῦ Καλλιπόλεως ἐκ προσωπικῶν του ἐντυπώσεων καὶ ἀφηγήσεων, διότι ἔζησε καθ' ὅλην ἐκείνην τὴν ἐποχὴν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Χερσονήσου.

σης ἡμιλλᾶτο τὴν Ραιδεστὸν εἰς τὸ εἰσαγωγικὸν καὶ ἐξαγωγικὸν ἐμπόριον τῶν ἰδίων προϊόντων μὲ ἐνδοχώραν ὄχι μόνον τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, ἀλλὰ καὶ ἄρκετὸν τμήμα τῆς Θράκης. Εἶχε καὶ κάτι ἄλλο, τὸ ὁποῖον δὲν εἶχεν ἡ Ραιδεστός, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς της εἰς τὸ πρὸς τὴν Προποντίδα στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου. Πάντα τὰ εἰσερχόμενα καὶ ἐξερχόμενα διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου πλοῖα ἐστάθμευον εἰς τὸν ἀσφαλῆ λιμένα της καὶ ἐτροφοδοτοῦντο. Ἐκεῖ εὐρίσκοντο φρούροι, ποὺ κατεσκεύαζον γαλέττες, ποὺ ἦσαν τότε ὁ ἄρτος τῶν ἰστιοφόρων. Ἐπίσης ἐπρομηθεύοντο κρέατα, ἀλίπαστα, λαχανικά, τυρόν, διότι ἦσαν ἄφθονα καὶ εὐθιγνά.

Αἶνος. Ἐξω ἀπὸ τὸν Ἑλλησπόντον εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου, εἰς τὸν μυχὸν φυσικοῦ λιμένος διὰ τὰ ἰστιοφόρα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἶναι ἡ Αἶνος, εἰς τὴν ἀριστερὰν ὕψην τῆς ἐκβολῆς. Ὁ λιμὴν ἐκεῖνος ἔνεκα τῆς ἀφθόνου ἰλύος, ποὺ ἔφερε τὸ ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ ρεῖμα κατὰ τοὺς τελευταίους αἰῶνας, κατέστη τόσον ἀβαθής, ὥστε τὰ σημερινὰ πλοῖα ἀγκυροβολοῦν ἔξωθεν αὐτοῦ εἰς τὸ ἀνοικτὸν πέλαγος. Ἡ πρόσχωσις καὶ ἡ ἀχρήστευσις τοῦ λιμένος ὑπῆρξε συνέπεια τῆς ἀποψιλώσεως τῆς ἄλλοτε δασώδους λεκάνης, διότι μετὰ τὴν ἀπογύμνωσιν τοῦ δάσους οἱ χεῖμαρροι καὶ οἱ παραπόταμοι τοῦ Ἐβρου παρέσυρον κατὰ τὰς ὀρητικὰς βροχὰς τὰ χόματα τῶν ὀργωμένων ἀγρῶν, ἅτινα ἐπλήρωσαν βαθμηδὸν τὸν βυθόν. Ὁ Ἐβρος τότε ἦτο πλωτὸς μέχρις Ἀδριανουπόλεως, ὅπου ἐνοῦνται οἱ τρεῖς ποταμοὶ Ἄρδας, Τούντζας καὶ Μαρίτσας. Διὰ τοῦ Ἐβρου διεκομίζοντο μὲ πλοῖα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης μέχρις Ἀδριανουπόλεως τὰ προϊόντα τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου σάπωνες, ἔλαιον, ἔλαια, ἀλίπαστα, ἐσπεριδοειδεῖς καρποὶ κ.λ.π., τὰ ὁποῖα ἀντηλλάσσοντο μὲ σιτηρά, τυρόν, βούτυρον, μαλλιὰ, δέρματα, ὄσπρια κ.λ.π. Ἡ Αἶνος, κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, εἶχε καὶ σπουδαίαν ἐμπορικὴν ναυτιλίαν. Ἐπίσης αἱ παραλιακαὶ πόλεις τοῦ Ἐξείνου ἐπὶ τῆς Θράκης ἔστελλον εἰς τὰ ἐσωτερικὰ αὐτῆς καὶ τῶν περιοχῶν της θαλάσσια προϊόντα, ἄλας, ἀλίπαστα καὶ ἐλάμβανον γεωργικὰ καὶ κτηνοτροφικὰ. Οἱ Μαυροθαλασσίται κάτοικοι τῶν Ἑλλην. πόλεων Μήδιδας, Μεσημβρίας, Σωζουπόλεως, Ἀγαθουπόλεως, Ἀγχιάλου, Πύργου καὶ Βάρνης ὄχι μόνον μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Θράκης καὶ Βουλγαρίας ἠμπορεύοντο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν Βλαχίαν καὶ νότιον Ρωσσίαν, πολλοὶ δὲ ἐγκαθίσταντο εἰς τὰς χώρας ταύτας, ὅπου οἱ ἀπόδημοι Ἑλληνες εὕρισκον προστασίαν ὑπὸ τῶν Φαναριωτῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, Μολδαβίας καὶ Ρωσσίας.

ΚΕΦ. 61.— ΑΚΜΗ ΕΜΠΟΡΙΚῆ ΜΕΣΟΓΕΙΩΝ ΠΟΛΕΩΝ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Ἐκ τῶν μεσογειῶν Κοινοτήτων τῆς Θράκης ἦκμασαν ἐμπορικῶς καὶ πλουτολογικῶς αἱ ἑξῆς :

Ἀδριανούπολις (Ἐδίρνε). Ὡς εὐρισκομένη παρὰ τὴν συμβολὴν τῶν

τριῶν ποταμῶν Ἄρδα, Μαρίτσα καὶ Τούντζα, οἱ ὅποιοι ἐνούμενοι, ἀποτελοῦν τὸν πλωτὸν μέχρις ΑἼνου κορμὸν τοῦ Ἑβρου, ἔδρα τοῦ ἐκτεταμένου νομοῦ ὀλοκλήρου τῆς Θράκης, πρώην πρωτεύουσα τοῦ Ὄθωμ. κράτους καὶ ὀρητήριον τῶν Ὄθωμ. στρατευμάτων πρὸς τὰς πρὸς βορρᾶν Εὐρωπ. χώρας, ἐθεωρεῖτο μία ἀπὸ τὰς κυριωτέρας πόλεις τῆς μεγάλης Ὄθωμ. Αυτοκρατορίας. Διεξῆγε μέγα ἐμπόριον, ὄχι μόνον με ὀλοκλήρον τὴν Θράκην, ἀλλὰ καὶ με τὰς πρὸς βορρᾶν κειμένας ἄλλας χώρας, ἤτο δὲ μέγας σταθμὸς ἐμπορικῶν συνοδειῶν ἀπὸ Κων]πόλεως καὶ ὄλων τῶν παραλιακῶν πόλεων πρὸς τὴν Εὐρώπην. Διὰ τοῦτο πολὺς πλοῦτος εἶχε συρρεύσει ἐκεῖ, οἱ δὲ Εὐρωπαῖοι, οἱ ἐπισκεπτόμενοι ταύτην, ἔμενον ἐκπληκτοὶ πρὸ τῆς εὐημερίας τῶν κατοίκων τῆς (1).

Αἱ Σαράντα Ἑκκλησίαι (τ. Κίρ Κλίσσε). Κατ' αὐτὴν τὴν ἐποχὴν ἀναφάνεται καὶ ἡ Ἑλλην. Κοινότης, ἡ ὁποία ὑπὸ τῶν πέριξ κατοίκων λέγεται Κασαμπᾶς, ὅπερ σημαίνει πόλις. Οἱ Τοῦρκοι τὴν ὀνομάζουσι καὶ Κίρ Κλίσσε, ὅπερ σημαίνει Ἑξοχικὴ Ἑκκλησία, ἀλλ' οἱ ἡμέτεροι τὴν Τουρκ. λέξιν Κίρ, ποὺ σημαίνει ὑπαιθρον, ἐξοχὴν, ἔκαμαν Κίρκ, ὅπερ σημαίνει σαράντα καὶ ἔτσι προῆλθεν ἡ ὀνομασία Σαράντα Ἑκκλησίαι, ἐνῶ κυρίως εἶναι Ἑξωεκκλησία (τὸ κοινῶς λεγόμενον Ἑωκλήσι), διότι ἡ ὀνομασία Σαράντα Ἑκκλησίαι προσδίδει κάποιαν αἴγλην ἱερότητος. Τοῦτο ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τοῦ ὄρκου με τὸν ὁποῖον ὠρρίζοντο πολλοὶ Θραῖκες: «Μὰ τίς σαράντα κλησιές», καὶ δι' αὐτὸ ἐπεκράτησεν ἡ ὀνομασία αὕτη. Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ σύμπτυξις αὐτῆς εἶναι μεταγενεστέρα τῆς ὑπὸ Μουράτ τοῦ Α' καταλήψεως τῆς Θράκης (1361), διότι εἰς μὲν τὴν Βυζαντινὴν ἐποχὴν, ὡς καὶ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας, οὐδαμοῦ ἀναφέρεται μολοντί περιβάλλεται με τοιαύτην ὀνομασίαν θρησκευτικοῦ χαρακτῆρος. Ὁ Τοῦρκος περιηγητὴς Ἑβλιγιὰ Τσελεπῆ, ὅστις εἶχε περιηγηθῆ καὶ περιγράψει κατὰ τὸ μέσον τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος (1650) τὴν Εὐρωπ. Τουρκίαν, ὀρηθεὶς ἐκ Κων]πόλεως, πρῶτος ἀναφέρει περὶ τοῦ τόπου τούτου. Διὰ τὴν Ἀρκαδιούπολιν (Λουλέμπουργάζ), λέγει πολλὰς λεπτομερείας, μετὰ σχολαστικῆς δὲ ἀκριβείας περιγράφει καὶ τὰ χωρία ἐκεῖθεν τοῦ Λουλεμπουργάζ πρὸς τὴν βόρειον Θράκην με τὸν ἐθνισμόν, τὴν θρησκείαν ἐκάστου, τὸν ἀριθμὸν τῶν κατοικιῶν καὶ τὰ προϊόντα. Ἄλλη διήγησις Τοῦρκου ἀξιωματικοῦ κατὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ στρατοῦ κατὰ τὸν Βουλκαν. πόλεμον τοῦ 1912, μετὰ τὴν σύγκρουσιν πρὸς τοὺς Βουλγάρους εἰς τὰ Τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα, ἀναφέρει ὅτι ὑπῆρχεν Ἑκκλησία ἐξοχικὴ ἐν μέσῳ ἀμπελώνων, περὶ τὴν ὁποίαν

(1) Διὰ τὴν ὀνομαστικὴν μεγαλοῦπολιν καὶ πρωτεύουσαν τῆς Θράκης Ἀδριανούπολιν καὶ περὶ τοῦ Νομοῦ αὐτῆς, τὸ Θρακικὸν Κέντρον εἰς δύο ἐκδόσεις τοῦ 25ου καὶ 27ου Τόμων τῶν «Θρακικῶν», εἰς 200 σελίδας, περιγράφει λεπτομερῶς ἐξ ὑπευθύνων πηγῶν καὶ προσωπικῶν ἀφηγήσεων, τὰ κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκεῖνην ἀξιωματικῶς γεγονότα.

συνωκίσθη ἔπειτα ὑπὸ τῶν Χριστιανῶν χωρίον τι, τὸ ὁποῖον οἱ Τούρκοι ὠνόμασαν Κιρκλίσσε καὶ βαθμηδὸν ἠϋξήσε μὲ τὴν προσθήκην καὶ ἄλλων κατοίκων καὶ Τούρκων, ἕνεκα τῆς ἐπικαίρου θέσεώς του, ὥστε ὠνομάσθη ὑπὸ τῶν πέριξ χωρίων «Κασαμπᾶς», διότι εἶχεν ἀποβῆ ἀγορὰ τῶν πέριξ χωρίων τῆς Θράκης ἔδρας Διοικήσεως (Μουτσαφιφλίκ). Ὁ ἱατρὸς Κ. Λορέντζος μοῦ διηγείται, ἐν Χαριουπόλει, κατὰ τὸ 1923, τὰ ἑξῆς :

«Κατὰ τὴν ὑποχώρησίν μας ἀπὸ τὰ Τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα, οἱ Τούρκοι στρατιῶται, ἀτάκτως δερχόμενοι διὰ μέσου τῶν ἀμπέλων τῶν Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ποῦ ἦσαν ἀκόμη ἀτρύγητοι, μὲ λύσαν ἐποδοπάτου καὶ ἔφθειρον ὄχι μόνον τὸν καρπὸν, ἀλλὰ καὶ τὰ κλήματα, ἅτινα ἔκοπτον καὶ κατέστρεφον, μὴ ὑπακούοντες εἰς τοὺς ἀνωτέρους των. Ἐγὼ δέ, ἔλεγεν, ἠρχόμεν κατόπιν μὲ ἓνα φίλον ἀξιωματικὸν Τούρκον, μὲ τὸν ὁποῖον εἶδαμεν τὴν καταστροφὴν τῶν ἀμπελώνων καὶ ἐλεινολόγησεν ἐκεῖνος τὴν τοιαύτην συμπεριφορὰν τοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν περιουσίαν τῶν ὑπηκόων της. Στραφεὶς δὲ πρὸς ἐμέ, εἶπε μὲ μεγάλην του ἀθυμίαν καὶ ἀπογοήτευσιν: «Βλέπεις, Κωνσταντῖνο ἐφέντη, πόση διαφορὰ ὑπάρχει τώρα ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς Τούρκους στρατιώτας; Τί περιμένομεν ἀπὸ ἓναν τέτοιον κόσμον; Τὸν παλαιὸν καιρὸν, ὅτε ὁ Σουλτᾶνος Σουλεῦμᾶν Κανουνού ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Βιέννης καὶ περνοῦσε ἀπ' ἐδῶ, ποῦ ἦσαν τὰ ἀμπέλια στὸν ἀνθὸ τους Μάϊον μῆνα, διὰ νὰ τὰ προφυλάξῃ, εἶχε διατάξει τοὺς Γενητσάρους του νὰ περιμαζεύουν τὰ καφτάνια τους, διὰ νὰ μὴ ῥίπτουν μὲ τὸ πέρασμα τὸν ἀνθὸ τῶν κλημάτων. Τόσον εὐλαβεῖτο ὁ μέγας ἐκεῖνος Σουλτᾶνος τὴν περιουσίαν τῶν ὑπηκόων του, διὰ τοῦτο καὶ ὁ Θεὸς τὸν εἶχεν ἀξιώσει νὰ κάμῃ τόσας μεγάλας κατακτήσεις. Κατὰ τῆς Βιέννης ἐπηγάναμε τότε, ἐνῶ τώρα, ποῦ ὁ ἐχθρὸς εἶναι τόσον κοντὰ στὴν πρωτεύουσάν μας, ἡμεῖς πῶς φερόμεθα πρὸς τοὺς ὑπηκόους; Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἄλλὰχ μᾶς δίδει ὄλο καταστροφὴ».

Φιλιππούπολις (τ. Φίλιππε). Κατὰ δεύτερον λόγον ὡς μέγα ἐμπορικὸν κέντρον τῶν μεσογειῶν πόλεων τῆς Θράκης, ἦτο ἡ πόλις ἢ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου βασιλέως κτισθεῖσα, ὡς στρατιωτικὴ ἀποικία, διὰ νὰ συγκαταῖ εἰς ὑποταγὴν τοὺς οἰκοῦντας Θράκας τοῦ βορῶ, ὅπως ἡ ἑτέρα πόλις τῶν Φιλίππων εἶχε κτισθῆ ὑπὸ τοῦ ἰδίου μεγαλοφυοῦς βασιλέως, διὰ νὰ συγκαταῖ τοὺς ἐκεῖθεν τοῦ Σιρμουῦνος Θράκας. Κεῖται ἐπὶ τοῦ ἰδίου Ἐβρου (Μαρίτσα), ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς ἀγούσης ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πρὸς τὰς βορειοτέρας χώρας. Κατεῖχε δὲ ὅλην τὴν βόρειον Θράκην μέχρι τοῦ Αἴμου. Καὶ αὐτῆς ἢ Ἑλλην. Κοινότης διὰ τῆς βιοτεχνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου εἶχεν ἀποκτήσει πλοῦτον καὶ εὐμάρειαν.

Τὸ **Διδυμότειχον**, ἢ **Κομοτινὴ** καὶ ἡ **Ξάνθη** εἰς τὴν ἐντεῦθεν τοῦ Ἐβρου Θράκην εἶχον ἀποβῆ σπουδαῖα ἐμπορικὰ κέντρα, ὅπου ἤρχοντο τὰ πέριξ χωρία καὶ ἐπώλουν τὰ προϊόντα των, ἠγόραζον δὲ ἄλλα ἐκεῖθεν. Αἱ

μεταξύ Κων]πόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως κωμοπόλεις, εὐρισκόμεναι ἐπὶ τῆς ἀρτηρίας, ὅπου ἐκκυκλοφόρουσαν αἱ Τουρκ. στρατιαὶ εἴτε πορευόμεναι πρὸς βορρᾶν, εἴτε ἐπιστρέφουσαι πρὸς τὰς παραλίαις τῆς Προποντίδος, εἶχον εὐημερήσει σπουδαίως διὰ τῶν γεωργικῶν, γαλακτοκομικῶν καὶ ἄλλων προϊόντων τῶν περιοχῶν των, ὡς αἱ *Μέτραι* (τ. Τσατάτζα), ἡ *Τυρολόη* (τ. Τσόρλου), ἡ *Ἀρκαδιούπολις* (Λουλεμπουργάζ), *Βουλγαροφύγον* (Μπαμπασκί), ἡ *Νίκαια* (Χάφσα). Αἱ πόλεις αὗται ὑφίσταντο συχνὰ καταστροφὰς λεηλασιῶν, ἀρπαγῶν καὶ ποικίλων κακώσεων ὑπὸ τῶν διερχομένων Ὀθωμ. στρατευμάτων. Ἐν καιρῷ εἰρηνικῆς περιόδου εὐρίσκοντο εἰς ἀνθῆσιν, διότι ἦσαν καὶ σταθμοὶ τῶν μεγάλων ἐμπορικῶν συνοδειῶν ἀπὸ Κων]πόλεως πρὸς τὰς βορείους χώρας καὶ τὰνάπαλιν. Πρὸς ἀκίνδυνον δὲ πορείαν τῶν συνοδειῶν ἀπὸ ληστὰς ἦσαν ἐγκατεστημένα ἐπὶ καταλλήλων λόφων φυλάκια καὶ ὁσάκις διήρχετο συνοδεία τις, ἐκρούετο τύμπανον, διὰ νὰ ἔχουσιν οὗτοι τὴν προσοχὴν των. Μόλις δὲ ἀπεμακρύνετο ἐκεῖθεν καὶ ἐφαίνοντο αἱ σιλουέται τῶν ταξειδευόντων ἀπὸ ἄλλο φυλάκιον, ἐγίνετο τὸ ἴδιον. Οὕτως ἡ συνοδεία ἐπορευέτο ἀφόβως καὶ ἀσφαλῶς. Πρὸς διανυκτέρευσιν τῶν συνοδειῶν ὑπῆρχον καθ' ὁδὸν μεγάλοι ξενῶνες (Κιρβὰν χάν), μὲ ἐκτεταμένους σταύλους διὰ τὰ ὑποζύγια καὶ δωμάτια διὰ τοὺς ὁδοιπόρους. Ἐν τοιοῦτον Κιρβὰν χάν σωζόμενον μὲν, ἀλλ' ἐρειπωμένον τὸ πλεῖστον, ἐπὶ πολλὴν ὥραν περιειργάσθη ἐξωθεν τῆς Χάφσας, ἐπὶ τῆς δεξιᾶς πλευρᾶς τῆς ὁδοῦ πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Βαλκαν. πολέμου, Ἀπρίλιον τοῦ 1913, ἐπὶ Βουλγ. κατοχῆς. Τοιαῦτα Κιρβὰν χάν ὑπῆρχον κατὰ διαστήματα ἢ μᾶλλον ἐξωθεν ἐκάστης πολίχνης εὐρισκομένης ἐπὶ τῆς μεγάλης ἐκείνης ἀρτηρίας.

Σηλύβρια. Κατὰ τὸν Ἐβλιγιὰ Τσελεπῆ ἦτο ἀκμαία ὑπὸ πᾶσαν ἐποψιν μὲ ὄλην τὴν περιοχὴν μέχρι Κων]πόλεως. Ἡ Σηλύβρια καὶ ἡ περιοχὴ της, κατ' αὐτόν, εἶχον πλεῖστα ἰδρύματα Μουσουλμανικά (').

ΚΕΦ. 62.—ΑΝΑΒΙΩΣΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΕΝ ΘΡΑΚῃ.

Ἐν Κων]πόλει ὑπῆρχον Ἕλληνες μορφωμένοι, οἱ ὅποιοι ἐστέλλοντο διὰ συμπληρωματικὴν κατάρτισιν εἰς τὰ ἀκμάζοντα τότε Πανεπιστήμια τῆς Ἰταλίας, Γαλλίας καὶ ἄλλων Εὐρωπ. κρατῶν, ἐπιστρέφοντες δὲ ἀπεροφῶντο ὑπὸ ὑπηρεσιῶν τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις διεξῆγε τὰς σχέσεις της πολιτικᾶς, διπλωματικᾶς, οικονομικᾶς διὰ τῶν Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἀπῆλθον τσαούτης ἐμπιστοσύνης ὑπὸ τῆς Ὀθωμαν. Κυβερνήσεως, ὥστε εἶχον ἐκτοπίσει πάντας τοὺς ξένους ἐκ τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ

(1) Εἰς τὸν 23ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν» ἐδημοσιεύθη ποίημα τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἀλεξανδρουπόλεως κ.κ. Ἰωακείμ, μετὰ διαφόρων στοιχείων ἀναφερομένων εἰς τὴν Σηλυβρίαν, πατρίδα τοῦ Μητροπολίτου.

ἄλλοι μὲν ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διερμηνεῖς, ἄλλοι διὰ τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας Βλαχίας καὶ Μολδαβίας, ἄλλοι εἰς τὰς πρεσβείας πρὸς ἄλλα κράτη, ὡς γραμματεῖς, ὡς πρόξενοι κ.λ.π. Πολλοὶ ἀκόμη ἀνελάμβανον διδασκαλίαν εἰς τὰ ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου ἰδρυόμενα ἐκπαιδευτήρια. Ἄλλως τε ὁ ἐν Κων]πόλει Ἑλληνισμὸς εἶχε τόσην δίψαν ἐκπαιδεύσεως καὶ πρὸ πάντων οἱ οἰκονομικῶς εὐημεροῦντες, ὥστε οἱ μορφωμένοι δὲν ἤθρουν νὰ πληρώσουν τὰ κενά. Διὰ τοῦτο ἡ παιδεία εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης διεδίδετο καὶ ὑπὸ διδασκάλων, προερχομένων ἀπὸ ἄλλας χώρας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, αἱ ὁποῖαι εἶχον προηγηθῆ εἰς τὴν ἐκπαίδευσιν. Εἶναι γνωστὸν, ὡς ἐλέχθη ἤδη, ὅτι κατὰ τοὺς δύο πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν ἄλωσιν πλεῖστοι Ἕλληνες, φεύγοντες ἀπὸ τὰ ὑποδουλωθέντα ἐδάφη, ἀπεδήμουν εἰς ἄλλας Χριστιαν. χώρας, ὅπου ἐν τῇ ἀεελπισίᾳ των περὶ σωτηρίας τοῦ Ἔθνους, ἀφωμοιοῦντο μὲ τὸν ἐγγώριον πληθυσμὸν. Πολὺς Ἕλληνας κόσμος καὶ μάλιστα ὁ διανοητικῶς ἀνώτερος ἀπερροφήθη ἐν Ἰταλίᾳ, Γαλλίᾳ, Αὐστρίᾳ, Ρωσίᾳ καὶ ἀλλαχοῦ. Τὸ πλεῖστον βέβαια τοῦ Ἔθνους ἐνεκαρτέρησεν ἐν τῇ γενετείᾳ του παρ' ὅλα τὰ παθήματα, ἀλλὰ περὶ τὰ μέσα τῆς 17ης ἑκατονταετηρίδος καὶ ἐξῆς δὲν ἔπαυσεν ἡ ἀποδημία πρὸς τὰς ἔξω χώρας, μὲ μόνην τὴν διαφόραν ὅτι, ὅσοι ἀπεδήμουν, ἀπέβλεπον εἰς δημιουργίαν ἐργασίας εἰς τὰς ξένας χώρας πρὸς ἀπόκτησιν ἀγαθῶν, ἐυμένοντες εἰς τὸν ἐθνισμὸν καὶ τὸ θρησκευτικὸν των δόγμα, μὲ σκοπὸν νὰ παλινοστήσουν εἰς τὴν πάτριον γῆν. Αἱ Δυτικαὶ Χῶραι προώδευον εἰς πολιτισμὸν καὶ πολεμικὰ μέσα, ἡ Ρωσσία ἤρχισε νὰ δεικνύη ἐνδιαφέρον διὰ τοὺς Χριστιανοὺς τῆς Τουρκίας, ἡ δὲ Τουρκία ἤρχισε νὰ χάνη τὴν παντοδυναμίαν της, συχνὰ ἠττωμένη εἰς τοὺς πολέμους καὶ πιεζομένη ἀπὸ ἐπαναστάσεις τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ τὰς συχνοτάτας στάσεις τῶν Γενητσάρων. Οὕτως οἱ ἀπερχόμενοι Ἕλληνες εἰς Βενετίαν, Γαλλίαν, Αὐστρίαν, Οὐγγαρίαν, εἰς τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας, ὅπου ἐκυβέρνων Ἕλληνες Φαναριῶται καὶ εἰς τὴν Νότιον Ρωσσίαν, ἐσημάτιζον σὺν τῷ χρόνῳ Κοινότηας Ἑλληνικὰς καὶ ἀπέκτων περιουσίαν διὰ τοῦ ἐμπορικοῦ δαιμονίου των. Παρατηρημένον εἶναι ὅτι ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ γράμματα καὶ ἡ διανοητικὴ πρόοδος εἶναι ἐπακολούθημα τῆς οἰκονομικῆς εὐμαρείας. Τοιαύτην δὲ οἰκονομικὴν ἰσχὺν ἀπέκτων ὅχι μόνον οἱ ἀποδημοῦντες ἀλλὰ καὶ οἱ ἐντὸς τῆς Τουρκίας καὶ ἰδιαζόντως εἰς τὴν Θράκην εἶχον ἀκμάσει αἱ Ἕλληνας Κοινότητες τῶν πόλεων. Ἐπομένως εἶχον ὠριμάσει πρὸς ἐπίδοσιν εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ πνεύματος. Πρώτη Κοινότης Ἑλληνικὴ, ἣτις ἠκολούθησε τὸ ρεῦμα τῆς πνευματικῆς προόδου τῆς Δύσεως, ἦτο ἡ σχηματισθεῖσα ἐν Βενετίᾳ, ἡ ὁποία ἀπέβλεψεν ὅχι μόνον εἰς ἀνάπτυξιν τῶν μελῶν της, ἀλλ' ἐφρόντισε διὰ τὴν διάδοσιν τῆς παιδείας καὶ εἰς τὸν ὑπόδουλον Ἑλληνισμὸν. Ἡ Κοινότης αὕτη ἀπετελέσθη ἀπὸ συρρεύσαντας ἐκεῖ Θραῖκας, Μακεδόνας, Ἡπειρώτας, Θεσσαλοὺς, Ρουμελιώτας, Πελοποννησίους, Κρήτας, Κυπρίους, Εὐβοεῖς κ.ἄ. Ὁ ἐκ Κερκύρας Θωμαῆς Φλαγγίνος

ἴδρυσεν ἐκεῖ τὸ Φλαγγίνειον Φροντιστήριον, εἰς ὃ ἐξεπαιδεύοντο τὰ τέκνα τῶν Ἑλλήνων. Ἐδίδαξαν δὲ ἐκεῖ κατὰ καιροὺς διδάσκαλοι, ἱερωμένοι καὶ κοσμικοί, ἐξ ὧν διεκρίθησαν οἱ: Κρήης Νικόλαος Καλλιάρχης, Ἀντώνιος Προκακιάντης, Κερκυραῖος διδάκτωρ Θωμᾶς Κατάνης, ἱεροκῆρυξ Νικόλαος Παπαδόπουλος, ὁ διάσημος Ἡλίας Μηνιάτης, ἱερεὺς Στέφανος Μόσχος, οἱ Ἀθηναῖοι Ἰωάννης καὶ Γεώργιος Πατούσας, ὁ ἐκ Παραμυθίας Ἀπόστολος Μίκος, Κεφαλλὴν Ἀγάπιος Λοβέρδος, Κυθήριος Σπυρίδων Βλαντιῆς. Ἄλλ' ἢ Κοινότης αὕτη δὲν ἠρκέσθη εἰς τοῦτο καὶ ἔδωκε πρώτη τὸ παράδειγμα μερίμνης περὶ μορφώσεως τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ, τὸ ὁποῖον ἐμμίθησαν ἔπειτα καὶ ἄλλαι Κοινότητες τοῦ ἔξω Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τοὺς ἄνδρας, οἵτινες κατηύθυνον τὴν ἐν Βενετία Ἑλλην. Κοινότητα. Ὁ Ἑλλην τῆς Βενετίας Ἐπιφάνιος, ὁ ἀποκαλούμενος Ἠγούμενος, ἴδρυσεν, περὶ τὸ 1650, δύο σχολεῖα ἐν εἰς τὴν πατρίδα του Ἰωάννινα καὶ ἐν εἰς τὰς Ἀθήνας, ὅπου ἐδιδάσκοντο ἢ Ἑλλην. Φιλολογία, ἢ Γραμματική, Λατινικὰ καὶ διάφοροι ἐπιστῆμαι. Αἱ δύο αὗται σχολαὶ ἐπροικίσθησαν διὰ κληροδοτημάτων Ἡπειρωτῶν καὶ Ἀθηναίων, πρὸς διατροφὴν τῶν φοιτητῶν καὶ διδασκάλων. Ὁ ἐν Βενετία ἐπίσης Ἰωαννίτης Γιόνμας Μᾶνος ἴδρυσεν εἰς τὰ Ἰωάννινα τὸ 1676, Ἱεροσπουδαστήριον πρὸς μόρφωσιν κληρικῶν, τὸ ὁποῖον ἐπροίκισε μὲ κληροδοτήματα 20.000 δουκάτων, ὁ θεῖος αὐτοῦ Λεοντάρης ὁ Ἱερομνήμων. Ὁ δὲ Ἰωαννίτης Γεώργιος Ντήλιος, τὸ 1698, προσέφερε μεγάλην δωρεὰν βιβλίων. Ἄλλος Ἰωαννίτης, ὁ Λάμπρος Μαρούτσης, ἐκληροδότησε μὲ 5.000 δουκάτα τὴν σχολὴν τοῦ Γιόνμα, ὁ δὲ ἀδελφός του Σίμων Μαρούτσης ἴδρυσεν ἄλλο σχολεῖον, ὅπου ἐδίδαξεν ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης. Ἐπίσης καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοι καὶ Ἡπειρωταὶ ὠκοδόμησαν σχολὰς εἰς τὰς πατρίδας των καὶ τὰς ἐπροίκισαν μὲ κληροδοτήματα. Ἄπαξ δὲ ἐδόθη ἢ ὥθησις πρὸς τὴν ἐκπαίδευσιν ὑπὸ τῆς Ἑλλην. Κοινότητος τῆς Βενετίας εἰς τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, ἤρχισαν νὰ ἰδρύνονται σχολαὶ καὶ εἰς πολλὰς Κοινότητας τῆς χώρας, διότι μαθηταί, ἐξερχόμενοι τῶν προμνησθεισῶν σχολῶν, μετέφερον τὰ φῶτα τῆς παιδείας, ὅπου ἕκαστος ἠδύνατο. Μαθηταὶ τῶν Ἰωαννίνων ἐδίδαξαν εἰς τὰς πόλεις τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Ἀδριανουπόλεως καὶ Κων]πόλεως. Ἡ ἀκμάζουσα Κοινότης τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐδέχθη πρώτη τὰ ἐξ Ἰωαννίνων φῶτα. Ταύτην ἠκολούθησαν εἰς τὴν ἴδρυσιν σχολείων καὶ ἄλλαι Θρακικαὶ Κοινότητες, Ραιδεστός, Διδυμότειχον Αἴνος, Καλλιπολις, Γανόχωρα κλπ., ἀλλ' εἰς περιορισμένην κλίμακα, ἕνεκα ἐλλείψεως διδασκάλων καὶ κτιρίων, σὺν τῷ χρόνῳ ὅμως ἤρχισαν νὰ ὀργανοῦνται αἱ Κοινότητες τῆς Θράκης καὶ νὰ δημιουργοῦν πόρους διὰ σχολεῖα. Κατὰ τὸ τέλος τοῦ 18ου αἰῶνος (1775), ἀναφέρονται διάφοροι διδάσκαλοι. Τὰ Γανόχωρα ἕνεκα τῆς παραλιακῆς θέσεώς των καὶ τῶν πλοίων των ἐπεκοινώνουν μὲ τὴν Κων]πολιν, ὅπου ἐξώδευον τὰ προϊόντα τῶν ἀμπέλων καὶ τὰ πῆλινα ἀγγεῖα των. Πολλοὶ Γανο-

χωρῖται ἐγκαθίσταντο ἐν Κων]πόλει, ὅπου ἐδημιούργησαν ἐργασίας καὶ ἰδίως ποτοποιεῖα, τέκνα τούτων ἢ συγγενεῖς νέοι ἐφοίτων εἰς τὴν Πατριαρχ. Ἀκαδημίαν ἢ εἰς ἄλλας σχολὰς καὶ ἀναφέρονται ὡς διδάσκαλοι, ἐξ ὧν ἄλλοι μὲν ἐδίδαξαν εἰς τὰς ἐν Κων]πόλει σχολὰς, ἄλλοι δὲ εἰς τὴν γενέτειράν των. Ὁ Μανουὴλ Γεδεών, εἰς τὰ ὑπ' αὐτοῦ περὶ Γανοχώρων γραφόμενα, ἀναφέρει τὸν Ματθαῖον, ὡς ἰδρυτὴν σχολῆς ἐν τῇ πατρίδι του Μυριοφύτου, ὅπου ἐδίδαξεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, εἰς ἣν ἐφοίτησαν καὶ ἐξ ἄλλων χωρίων. Διὰ τοῦτο ἐξ ὅλων τῶν χωρίων τὰ Γανόχωρα ἐθεωροῦντο τὰ πλέον ἀνεπτυγμένα. Ἱερεῖς, διδάσκαλοι, ἱεροψάλται Γανοχωρῖται εὐρίσκοντο εἰς πλείστας Κοινότητας μέχρι τῶν χρόνων τῆς ἐξώσεως. Ὁ Ματθαῖος οὗτος συνέγραψε καὶ πολλὰ ἔργα διδακτικά, ἀπεσύρθη δὲ ἔπειτα εἰς τὸ Ἅγιον Ὄρος, ὅπου ἐμόνασεν ἐν τῇ ἱερᾷ μονῇ τῶν Ἰβήρων μὲ τὸν Νικηφόρον Χαρτοφύλακα, τὸν ἐξ Ἡρακλείτσας τῶν Γανοχώρων καταγόμενον. Ἄλλος σύγχρονός του ἀναφέρεται ὁ ἐκ Μυριοφύτου Ἰωάννης Χ' Ἰωάννου Λεοντόπουλος, ὅστις ἐδίδαξε καὶ εἰς Ραιδεστόν, ἦτο δὲ ἀνὴρ λογιώτατος. Ὁ ἐκ Μηλέας (Μηλιῶ) καταγόμενος ἱεροδιάκονος Φιλόθεος καὶ ὁ ἐκ Μυριοφύτου Ἰωάννης Τούλης, ἀναφέρονται ὡς διδάξαντες ἐν Κων]πόλει. Ἄγνωστον ἂν ἐδίδαξαν καὶ εἰς τὰ Γανόχωρα, διότι πολλὰ γραπτὰ σημειώματα τῶν χρόνων ἐκείνων ἐκάησαν κατὰ τὰς πυρκαϊὰς τοῦ καταστρεπτικοῦ σεισμοῦ τῆς 26 Ἰουλίου 1912. Οὕτω πως ἐδόθη τὸ σύνθημα τῆς πνευματικῆς μορφώσεως τῶν Θρακῶν. Ἡ Κων]πολις ἀφ' ἑνὸς καὶ ἀφ' ἑτέρου τὰ Ἰωάννινα ὑπῆρξαν αἱ πρῶται ἐστία, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐξεπορεύθησαν αἱ φωτοβόλοι ἀκτῖνες, αἵτινες ἔρριψαν τὴν λάμπριν των εἰς πολλὰ μέρη τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ ὡς καὶ τοῦ Θρακικοῦ, καὶ κατ' ἀρχὰς εἰς τὰς κοινότητας τῶν πόλεων τῆς Θράκης, ὅπου φιλοπρόοδοι Μητροπολῖται, Ἐπίσκοποι καὶ πολῖται ἐλάμβανον πρωτοβουλίαν, ἐνήγουν διὰ τὴν ἰδρυσιν σχολικῶν κτιρίων, ἐβοηθοῦντο ἀπὸ φιλογενεῖς καὶ πλουσίους διὰ τὴν δημιουργίαν πόρων πρὸς συντήρησιν τῶν σχολῶν, ἀλλ' ἢ ἀλματικῇ πρόοδος πρὸς ἰδρυσιν σχολῶν καὶ μόρφωσιν καὶ τῶν μικροτέρων ἔτι Ἑλλην. χωρίων ἐγένετο ἀπὸ τὰ μέσα τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ ἐξῆς (1850).

ΚΕΦ. 63.—ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΟΡΓΑΝΩΣΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Αἱ Συντεχνίαι τῶν πόλεων τῆς Θράκης (τ. Ἐσσαφλάρ).

Αἱ συντεχνίαι ἐλέγοντο Συνάφια ἐκ τοῦ συνάπτω (=συνδέω). Ἦσαν σύνδεσμοι ὁμοτέχνων. Τὴν λέξιν συνάφιον κατ' ἀποκοπὴν τῆς καταλήξεως, πού συνηθίζεται εἰς τὴν γλῶσσαν τοῦ λαοῦ, τὴν ἀνόμασαν συνάφ, οἱ δὲ Τοῦρκοι, μὴ ἔχοντες ἀντίστοιχον λέξιν τὴν ἔκαμαν ἐσνάφ. Καὶ κατὰ μὲν τοὺς πρώτους αἰῶνας τῆς δουλείας ἕκαστος ἐπαγγελματίας ἐργάζετο μὲ τὰς ἰδίας του δυνάμεις, γνωρίζων καὶ κανονίζων τὰ καθ' ἑαυτόν. Ἄλλ' ὅσον πα-

ρήρχοντο οἱ χρόνοι καὶ ἀπεκαθίστατο κἄπως ἀνετώτερος βίος τῶν Χριστιανῶν, ἠννόησαν ὅτι «ἡ ἐνότης γεννᾷ τὴν δύναμιν», διετήρουν δὲ ἐκ παραδόσεως καὶ τὴν ἰδέαν περὶ τῶν συντεχνιῶν κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. Διὰ τοῦτο κάθε κλάδος συνεδέετο ἀναμεταξύ του, διὰ νὰ προασπίξῃ τὰ ἐπαγγελματικά του συμφέροντα. Κάθε συντεχνία ἐτίθετο ὑπὸ τὴν προστασίαν ἑνὸς Ἁγίου, εἰς μνήμην τοῦ ὁποίου ἐτέλουν κατ' ἔτος λειτουργίαν μετ' ἄρτοκλασίας καὶ κολλύβων, εἰς ἣν παρευρίσκοντο ὅλοι μὲ τοὺς μαθητευόμενους των, κλείοντες τὰ ἐργαστήριά των. Ἐμνημονεύοντο τὰ ὀνόματα τῶν ζώντων καὶ τῶν τεθνεώντων, μετὰ δὲ τὴν ἱεροτελεσίαν, ὁ πρόεδρος ἢ ὁ γραμματεὺς ἐλογοδότουν διὰ τὰ πεπραγμένα τοῦ ἔτους καὶ προέβαινον εἰς ἐκλογὴν νέου συμβουλίου ἢ εἰς ἀναπλήρωσιν. Ὁ πρόεδρος καὶ τὰ λοιπὰ μέλη, ἦτοι γραμματεὺς, ταμίας καὶ σύμβουλοι, ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς ὄλομελείας διὰ ψήφων καὶ δι' ὄρισμένον χρονικὸν διάστημα. Διὰ τὸ ταμεῖον τῆς συντεχνίας ὁ καθεὶς ὑπεχρεοῦτο νὰ καταβάλλῃ κατὰ μῆνα μικρὸν τι ποσόν, ἀλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀπετελεῖτο καὶ ἓν ἀποταμίευμα χρησιμοποιούμενον δι' ἐκτάκτους ἀνάγκας. Τὸ Σωματεῖον ἐλειτούργει βάσει κανονισμῶν, οἵτινες ἐτηροῦντο. Σκοπὸς των ἦτο ἡ ἐξάσκησις τῆς φιλανθρωπίας, ὅχι μόνον πρὸς ἀναξιοπαθοῦντα μέλη τῆς συντεχνίας, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς πάσχοντας συμπολίτας, φυλακίζομένους, καταδικαζομένους, ἀπορφανιζομένας οἰκογενείας καὶ ἄλλους δυστυχοῦντας, ὡς καὶ πρὸς τὰ σχολεῖα καὶ ἐκκλησίας, διὰ τὸν εὐπρεπισμὸν των (1). Ἰσχυραὶ καὶ μὲ πολλὰ μέλη συντεχνίαι τῆς ἐποχῆς, ἦσαν αἱ τῶν ἀμπατζήδων (ραπτῶν) καὶ τῶν ὑποδηματοποιῶν (παπουτσήδων), διότι τότε μηχαναὶ ραπτικῆς καὶ ὑποδηματοποιίας δὲν ὑπῆρχον. Αἱ γυναῖκες τῶν Χριστιανῶν κατεργάζοντο τὰ μαλλία, τὸν βάμβακα καὶ τὸν λῖνον, τὰ ἐνηματοποιοῦν, τὰ ὑφαινον, τὰ ἐχρωμάτιζον καὶ τὰ ἔρραπτον διὰ τοὺς ἄνδρας των καὶ τὰ παιδιὰ των. Οἱ Τοῦρκοι καὶ αἱ Τοῦρκισσαι ἦσαν ἀδαεῖς, οὔτε καὶ ἤθελον νὰ καταγίνουν εἰς τοιαῦτα, ἐφόρουν πάντοτε ἔτοιμα, ἅτινα ἠγόραζον ἀπὸ τοὺς Χριστιανούς. Ὁ στρατὸς ἐπίσης, τὴν περιβολὴν του ἐπρομηθεύετο ἀπὸ Χριστιανούς. Δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὅπόσαι Χριστ. χεῖρες ἐπρεπε νὰ ἐργάζωνται πρὸς ἐπάρκειαν ἑκατομμυρίων κόσμου διὰ τὴν ἔνδυσιν μόνον. Ἐπίσης οἱ ὑποδηματοποιοὶ ἦσαν καὶ αὐτοὶ πολυπληθεῖς, κάθε ἐργαστήριον ράπτου ἢ ὑποδηματοποιουῦ ἦτο ἐργοστάσιον τρόπον τινά, ἦτο μέσα ὁ πρωτομάστορας, οἱ μαστόροι, οἱ καρφάδες καὶ τὰ τσιράκια. Ἄλλαι συντεχνίαι ἦσαν τῶν τεκτόνων (οἰκοδόμων), παντοπωλῶν, γουναράδων, κηπουρῶν, λαχανοπωλῶν, κρεοπωλῶν, ἄρτοποιῶν κλπ. Οἱ ράπτται ὅμως καὶ ὑποδηματοποιοὶ εἰργάζοντο καὶ κατεσκευάζον τόσα πολλὰ

(1) Εἰς τὸν 27ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν» καὶ εἰς 35 σελίδας ἐδημοσιεύθη ἀξιόλογος μελέτη περὶ Ἐσσαφίων μὲ πολλὰ λεπτομερεῖας ὑπὸ τοῦ συνταξιούχου Δημοδιδασκάλου κ. Δ. Μανάκα.

ἐμπορεύσιμα, ὥστε ἔστελλον καὶ εἰς ἄλλας χώρας τῆς Τουρκίας μέχρι Μ. Ἀνατολῆς. Διὰ τοῦτο ἡ Θράκη καὶ ἰδίως αἱ πόλεις ἀπέκτησαν εὐζωΐαν. Ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐκράτησε μέχρι τοῦ 1821, ὅτε μετεβλήθη ἡ πολιτικὴ τῆς Κυβερνήσεως πρὸς τὸ Ἑλλην. Ἔθνος, ἔνεκα τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Καὶ ἡ μὲν παιδεία, ἐλλείψει ἐπαρκῶν διδασκάλων, δὲν ἦτο κτῆμα πάγκοινων, κοινωνικὴ ὅμως μόρφωσις καὶ πείρα συνδυνασθεῖσαι μὲ τὸ φυσικὸν τοῦ Ἑλληνος ἐμπορικὸν δαιμόνιον, συνετέλεσαν εἰς τὴν πρόοδον τοῦ πολιτισμοῦ τῶν πόλεων. Εἶχαν δίκαιον οἱ Εὐρωπαῖοι, πού ἐπεσκέπτοντο κατ' αὐτοὺς τοὺς χρόνους τὰς Θρακ. πόλεις, νὰ θαυμάζον τὴν εὐγένειαν καὶ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἀντιπρόσωποι τῶν Εὐρωπ. Κρατῶν, οἵτινες ἀπεστέλλοντο εἰς τὴν Θράκην ὡς Πρόξενoi, μόνον τοῖς Ἑλληνας συναναστρέφοντο, διότι μὲ τὸν πολιτισμὸν τῶν Ἑλλήνων ἔκριναν ὅτι εὕρισκοντο σύμφωνοι. Δὲν ἠνείχοντο τὴν ἀναστροφὴν οὔτε μὲ τοὺς Τούρκους, οὔτε μὲ Ἀρμενίους ἢ ἄλλους κατοίκους. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβαινον εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης, εἰς τὰ χωρία ὅμως ἤρχισεν ἡ ἐκπαίδευσις νὰ λαμβάνῃ χώραν ἕνα περίπου αἰῶνα ἀργότερον καὶ ἰδίως μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Τὰ εἰς τὰς πόλεις ἰδρυθέντα σχολεῖα δὲν ἐλειτούργουν συνεχῶς λόγῳ ἐλλείψεως διδασκάλων, πόρων, ἢ κτιρίων. Ὡς βλέπομεν εἰς τὸν 7ον Τόμον «Θρακικά», ἐν πραγματεία Εὐαγγέλου Σαβράμη, ἡ σχολὴ τῆς Ραιδεστοῦ εἶχε συσταθῆ τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας Μεθοδίου τὸ 1760 καὶ ἀνασυνεστήθη ἔπειτα ὑπὸ τοῦ Ἡρακλείας Μελετίου τὸ 1817, ἥτοι μετὰ 57 ἔτη, ὅπερ σημαίνει, ὅτι ἐν τῷ μεταξὺ εἶχε διακοπὴ ἢ λειτουργία της. Τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὴν σχολὴν τῆς Φιλιππουπόλεως καὶ ἄλλων μερῶν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ ἀποσιωπῶμεν, ὅτι οἱ κατὰ τόπους διαχειριζόμενοι τὰ σχολικὰ ἦσαν φειδωλοὶ εἰς τὴν ἀμοιβὴν τῶν διδασκάλων τοῦ σχολείου των. Οὕτω πως ἡ ἐκπαίδευσις ἐξηκολούθησεν ὅτε μὲν ζωηρά, ὅτε δὲ ἀσθενῆς καὶ παραπαίουσα μέχρι τῶν μέσων τοῦ 19ου αἰῶνος, ὅτε ἤρχισε νὰ ἐπεκτείνηται καὶ εἰς τὰ χωρία μὲ τὴν πλημμελῆ μέθοδον τῆς ἐποχῆς.

ΚΕΦ. 64.—ΣΥΝΥΠΑΡΕΙΣ ΤΩΝ ΔΥΟ ΑΝΟΜΟΙΩΝ ΚΑΙ ΑΝΤΙΘΕΤΩΝ ΛΑΩΝ.

Κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πρὸ τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως αἰῶνας (1650—1830), ἔζων εἰς τὰς πόλεις καὶ εἰς τὴν ὑπαιθρον Θράκην οἱ δύο οὗτοι λαοί, Ἑλληνας καὶ Τούρκοι, μὲ μικρὰς μειοψηφίας Ἑβραίων καὶ Ἀρμενίων, οἱ ὅποιοι ὅμως δὲν ἐβάρυναν εἰς τὴν πλάστιγγα τῶν ἐκτυλισσομένων γεγονότων. Καὶ οἱ μὲν Ἑλληνας ἦσαν ἰθαγενεῖς κάτοικοι, κατακτηθέντες καὶ Χριστιανοὶ Ὀρθόδοξοι καὶ μὲ ὅλας τὰς ἐλλείψεις, πού εἶχαν ἔνεκα τῆς δουλείας, ἀπετέλουν τὸν μᾶλλον πολιτισμένον κόσμον τῆς Ὀθωμαν. Αυτοκρατορίας, ἦσαν ὁ περισσότερον προσεγγίζων λαὸς πρὸς τὰ Εὐρωπ. ἔθνη, τὸ ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς (ὅπως τοὺς ἀπεκάλουν), ἡ προθήκη τῆς Τουρκίας

(βιτρίνα) ἐργατικοί, εὐφυεῖς, ἐπιχειρηματῆαι, φίλοι τῶν γραμμάτων, τεχνῶν, ἐπιστημῶν καὶ ἐν γένει κοινωνικῆς καὶ ἐμπορικῆς προόδου καὶ νεωτερισμοῦ. Οἱ Τοῦρκοι κατακτηταὶ ἐπὶ ἡλύδες, ἀγράμματοι ἐντελῶς, ἄξεστοι, ἀπολίτιστοι κοινωνικῶς, ἀγέρωχοι καὶ ἐγωῖσταί, σκληροί, ἄτεγκτοι, μὲ ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ βαρβάρου κατακτητοῦ, ὃ δὲ θρησκευτικὸς καὶ οἰκογενειακὸς τῶν βίος πρωτόγονος. Ὁ Χριστιανὸς ἐθεώρει τὴν γυναῖκα του ὡς σύζυγον, ὡς βοηθόν, ὡς συναγωνιστὴν του, ὃ Τοῦρκος τὴν ἐθεώρει κατώτερον ὄν, ὡς δούλην του. Καὶ ὅμως ἡ ἀδήριτος ἀνάγκη ὑπεχρέωσε τοὺς δύο τούτους κόσμους νὰ συζήσουν ἐν τῇ αὐτῇ χώρᾳ, χωρὶς νὰ ἐνωθοῦν. Ὅσοι τυχὸν ἐκ τῶν Χριστιανῶν ἕνεκα διαφορῶν αἰτίων, ἠσπάζοντο τὸν Ἰσλαμισμόν, μὲ τὴν ἐγκατάλειπιν τῆς Χριστ. θρησκείας ἀπέβαλλον καὶ τὴν ἐθνικὴν τῶν συνείδησιν, ἐθεωροῦντο ὡς μέλη ἀποκοπέντα ἐκ τοῦ Ἑλλήν. σώματος καὶ πᾶσα σχέσις αὐτῶν πρὸς τοὺς ἄλλους ὁμοεθνεῖς καὶ ὁμοθρήσκους διεκόπτετο. Οἱ δύο λαοὶ μολοντί συνέζων, ὃ καθεὶς ἠκολούθει ἰδιαίτερον δρόμον εἰς τὰς σκέψεις, τὴν διάνοιαν καὶ τὰς θρησκευτικὰς πεποιθήσεις. Καὶ ὅμως εἶχον συνηθίσει εἰς τὸ νὰ ἀνέχωνται οἱ μὲν τοὺς δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς καθημερινῆς ζωῆς καὶ νὰ συμπληροῖ ὃ ἕνας λαὸς τὸν ἄλλον, διότι οἱ μὲν Τοῦρκοι σὺν τῷ χρόνῳ ἀντελήφθησαν, ὅτι ἄνευ τῶν Χριστιανῶν ἡ ζωὴ δι' αὐτοὺς θὰ ἦτο δύσκολος, διότι δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἀπολαμβάνουν τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα τοὺς παρεῖχεν ὃ ἰσθρῶς καὶ ἡ ἐργασία τῶν Χριστιανῶν. Οἱ δὲ Χριστιανοί, βλέποντες ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ ἀνακτήσουν τὴν ἐλευθερίαν τῶν, προσεπάθησαν νὰ καταστήσουν τὴν ζωὴν τῶν ὀλιγώτερον ὀδυνηράν. Ἐψυχολόγησαν τὸν Τουρκ. χαρακτήρα, ἐβυθομέτησαν τὰς ψυχικὰς του ιδιότητας καὶ προσεπάθουν νὰ ἐπωφελῶνται ἐκ τῶν ἀδυναμιῶν του. Μὲ γλυκεῖαν συμπεριφορὰν, μὲ διάθρηψιν τοῦ ἐγωῖσμοῦ τῶν, μὲ προσποτημένην φιλίαν καὶ ἀφοσίωσιν τοὺς κατέστησαν ἠπίους, συγκатаβατικοὺς καὶ πολλάκις εὐεργετικοὺς καὶ οἰκτιρμονας (μερχαμετλή). Τῶν μὲν πόλεων οἱ Τοῦρκοι ἦσαν τὸ πλεῖστον ὑπάλληλοι κυβερνητικοὶ ὅλων τῶν κλάδων, κτηματῆαι, μικροεπαγγελματῆαι, μεγαλογαιοκτημόνες. Οἱ δὲ Χριστιανοὶ τῶν πόλεων ἔμποροι, κτηματῆαι καὶ βιοτέχνηαι. Εἰς τὰ χωρία οἱ μὲν Τοῦρκοι ἦσαν γεωργοὶ μὲ ἀνατολικὴν νωθρότητα, ἀλλ' ἐπειδὴ εἶχον ἀρκετὰς ἐκτάσεις, ἀπέκτων κάποιαν κτηνοτροφίαν ἀδάπανον σχεδόν, πτηνοτροφίαν καὶ ἠροκοῦντο νὰ ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας, χωρὶς περισσότερα διὰ νὰ μὴ κοπιᾶσουν. Οἱ Ἕλληνες χωρικοί, ἄλλοι μὲν ἐκαλλιέργουν τὰς γαίας τῶν μεγαλογαιοκτημόνων Μπέηδων μὲ μερίδια ἐκ τῆς παραγωγῆς, ἄλλοι ἀπέτελεσαν νέα χωρία μὲ περιορισμένην περιοχὴν, ἀλλὰ μὲ ἐντατικὴν καλλιέργειαν παρήγον περισσότερα. Ἄλλοι ἐπεδίδοντο εἰς συστηματικὴν κτηνοτροφίαν προβάτων, ἐνοικιάζοντες τὰς νομάς τῶν Τούρκων, ἄλλοι ὡς πλανέμποροι, ἀντήλλασσον μὲ τοὺς Τούρκους χωρικοὺς τὰ ἐμπορεύματά των καὶ διεκόμεζον διάφορα εἶδη ἐνδύσεως, ὑποδήσεως κλπ. χρήσιμα. Ἐὰν ὃ Τοῦρκος

ἤθελεν νὰ ἐπεκτείνῃ τὴν γεωργίαν ἢ τὴν κτηνοτροφίαν του, ἠναγκάζετο νὰ μισθώσῃ ἢ νὰ προσλάβῃ σύντροφον Χριστιανόν. Δι' ὅλας τὰς οἰκοδομὰς των ὅσον εὐτελεῖς καὶ ἂν ἦσαν, ἐκάλουν Χριστιανούς οἰκοδόμους, ξυλοργούς, κτίστας, διότι ἐκεῖνοι ἦσαν ἄδαεῖς. Τὰς ἀμπέλους διὰ νὰ τρώγουν τὸν καρπόν, οἱ Χριστιανοὶ τὰς ἐκαλλιέργουν, διότι ἐκεῖνοι δὲν ἤθελον νὰ κοπιᾶζον. Τὰς πόλεις οἱ Τούρκοι χωρικοὶ τὰς ἐπεσκέπτοντο κατὰ ἀραιὰ διαστήματα, διότι ἐβαρύνοντο νὰ ἀπομακρυνθῶσι τοῦ χωρίου των καὶ εἰς τὸ ἀλώνισμα τῶν γεννημάτων ἠγγάρευον τὰς γυναῖκας των, διότι ἀπέφευγον νὰ ἐκτίθηνται εἰς τὸν ἥλιον. Ἀπὸ ὅλας αὐτὰς τὰς ἐλλείψεις των ἐπωφελοῦντο οἱ Χριστιανοί, τοῦτο δὲ ἠνάγκαζε τοὺς Τούρκους, ὅχι μόνον νὰ μὴ τοὺς κοποιοῦν ἀλλὰ καὶ νὰ τοὺς προστατεύουν ὡς χρησιμωτάτους, οὕτω δὲ κατωρθώθη νὰ συνυπάρχωσιν εἰς τὴν ἰδίαν χώραν οἱ δύο λαοὶ γηγενεῖς καὶ ἐπὶλυδες, Χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμᾶνοι, συνεργαζόμενοι μὲν, ἀλλὰ ζῶντες κατὰ τὰ ἔθιμα καὶ τὴν θρησκείαν των χωριστά. Ἡ συνύπαρξις ἀμφοτέρων τῶν ἔθνοτήτων ἐν Θράκῃ ἐξηκολούθησε μέχρι τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821, ὅτε διεταράχθη ἡ ἁρμονία μεταξὺ τῶν δύο λαῶν.

ΚΕΦ. 65.—ΔΙΑ ΝΑ ΚΑΤΑΝΟΗΘΟΥΝ ΤΑ ΕΠΟΜΕΝΑ ΑΝΑΓΚΗ ΝΑ
ΛΕΧΘΟΥΝ ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΙ ΑΡΜΑΤΩΛΩΝ.

Δὲν εἶχον παρέλθει πολλαὶ δεκαετηρίδες ἀπὸ τῆς ἀλώσεως, ὅτε εἰς τὰς ὄρεινὰς περιοχὰς τῶν νοτιῶν Ἑλλην. χωρῶν, πολλοὶ Ἑλληνες καὶ πρὸ πάντων νέοι, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ βλέπωσι τὰ δεινὰ ποῦ ὑπέφερον ἡ Ἑλλην. φυλὴ ἀπὸ τοὺς Τούρκους, ἐπρομηθεύοντο, ὅπως ἠμποροῦσαν, ὅπλα, ἄφιναν τὰ χωρία των καὶ κατέφευγον εἰς τὰ δασώδη ὄρη. Ἐζων μέσα εἰς σπήλαια ἢ προχείρους καλύβας, τὸ ἔργον των δὲ ἦτο σωματικὴ ἀσκήσις, σκληραγωγία καὶ χειρισμὸς ὄπλων, διητῶντο ἐκ λαφύρων, τὰ ὅποια ἤρπαζον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἀπὸ Τούρκους ἢ καὶ Χριστιανούς ἐν μεγάλῃ ἀνάγκῃ. Σκοπὸς τῆς ζωῆς των ἦτο νὰ παρενοχλῶσι παντοῦ, κατὰ τὸ δυνατόν, τὰ Τουρκ. στρατεύματα καὶ ἐν γένει τοὺς δυνάστας τῆς περιοχῆς, ὅπου ἔδρων χάριν προστασίας τῶν ὁμογενῶν. Ὅσον δὲ παρήρχοντο αἱ δεκαετηρίδες, τὸ παράδειγμα των ἐμιμοῦντο καὶ ἄλλοι, ὥστε σὺν τῷ χρόνῳ ἀπέβησαν ἐπίφοβοι. Κατηρτίσθησαν εἰς ομάδας ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν καπεταναίων, κατήρχοντο νύκτα καὶ ἐπετίθεντο ἐναντίον καταυλισμῶν τοῦ Τουρκ. στρατοῦ ἢ κατελάμβανον στενωπούς, ὁπόθεν ἐμελλε νὰ διαβῇ Τουρκ. στρατεύματα καὶ ἔφθειρον αὐτόν. Ἐν γένει ἡ ζωὴ των ἦτο σκληρὰ μὲν ἀλλ' ἐλευθέρη, συνήθιζον εἰς πείναν, δίψαν, κόπους καὶ εἰς τὸ νὰ ὑποφέρουν τοὺς πόνους τοῦ σώματος, ἄνευ παραπόνων. Τούτους ὁ λαὸς τοὺς ὠνόμαζε Κ λ έ φ τ α ς, διότι ἡ ζωὴ των ἦτο ληστρική, ἀλλ' εἶχον ὡς ἰδεῶδες τὴν ἐλευθερίαν, ἣν προσεπάθουν νὰ ἐπιτύχουν δι' ὅλον τὸ ἔθνος. Τὸ ἔθνος τοὺς συνεπάθει καὶ μυστικὰ ἀντεπεκρίνετο εἰς τὰς ἀνάγκας των, διότι δι' αὐτῶν ἠλπίζε τὴν ἀπαλλαγὴν του

ἀπὸ τοῦ Τουρκ. ζυγοῦ καὶ δὲν ἐμνησικακεῖ, ὁσάκις προέβαινον καὶ εἰς ἀρπαγὴν σφακτῶν τινῶν πρὸς διατροφήν των. Τὰ κρησφύγετά των ἐλέγοντο Κλέφτικα Λημέρια.

Ἄρματωλοί. Ἐπειδὴ οἱ Γενήτσαροι δὲν εἶχον οὔτε τὴν εὐκίνησιαν τῶν κλεφτῶν, οὔτε τὴν τόλμην νὰ ἀνέρχωνται εἰς τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς τῶν ὄρεων, ἠναγκάσθησαν αἱ κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις νὰ μισθώνουν Ἑλληνας τῶν ὀρεινῶν μερῶν, νὰ τοὺς ἐξοπλίζουσιν, διὰ νὰ κυνηγοῦν τοὺς κλέφτας καὶ νὰ προστατεύουσιν τὰς διαφόρους περιοχάς, ὅπου ἔδρων. Οἱ τοιοῦτοι ὠνομάζοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ Ἄρματωλοί, δηλαδὴ ὠπλισμένοι ἐπισήμως, ἀλλ' οὔτοι ὑπηρέτου μόνον χάριν τοῦ μισθοῦ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἤρχοντο εἰς μυστικὴν συνεννόησιν μὲ τοὺς κλέφτας, πρὸς ἐξαπάτησιν τῶν Τούρκων. Αἱ περιοχαὶ τῶν ἀρματωλῶν ἐλέγοντο ἀρματωλίκια. Πολλοὶ ἔξ αὐτῶν μετεπήδων εἰς τὴν τάξιν τῶν κλεφτῶν, ὡς καὶ κλέφτες ἀνελάμβανον ἀρματωλίκια. Εἶχον τὸ δικαίωμα οἱ ἀρματωλοὶ νὰ ἐπιβάλουν καὶ φόρους εἰς τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς των, τῶν ὁποίων μέρος ἐπλήρωναν εἰς τὴν κυβέρνησιν, ἐπομένως τὰ τμήματα ταῦτα ἔζων ἡμιανεξάρτητον βίον. Οὕτω πως διεμορφώθη μία ἔνοπλος δύναμις τοῦ ὑποδούλου ἔθνους εἰς τὰς νοτίους Ἑλλην. χώρας. Ὁ Ὀλύμπος, μετὰ Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας, ὑπῆρξεν ἡ πρώτη ἐστία τοῦ κλέφτικου βίου μὲ τὰς ὑψηλὰς κορυφὰς, τὰ πυκνὰ δάση καὶ τὰ ἀφθονα νερά. Αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὸν θρύλον ποὺ λέγει ὅτι τὴν κεφαλὴν τοῦ Κων|τίνου Πισιολόγου τὴν ἤρπασεν εἰς τὰ νύχια τοῦ αἰτὸς ἀπὸ τὸ Ἴπποδρομίου τῆς Κων|πόλεως, ποὺ ἦτο ἐκτεθειμένη ἐπὶ δόρατος καὶ τὴν ἔφερεν εἰς τὰς κορυφὰς τοῦ Ὀλύμπου. Καταδεικνύει ὁ θρύλος ὅτι ἡ Ἑλλην. ἐλευθερία ἐσβέσθη μὲν ἐν Κων|πόλει, ἀλλ' ἀνεφάνη ἐπὶ τοῦ Ὀλύμπου. Τὸ παράδειγμα τῶν Ὀλυμπίων κλεφτῶν εὔρε μιμητὰς καὶ εἰς ὅλας τὰς νοτιωτέρας χώρας. Εἰς τὴν Θράκην ὅμως ὁ κλέφτικος καὶ ἀρματωλικὸς βίος δὲν ἐδημιουργήθη κατὰ τοὺς πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως χρόνους, διότι ἡ Θράκη ὡς αὐτὴ τῆς Κων|πόλεως, διεσχίζετο συχνότατα ὑπὸ τῶν Τουρκ. στρατευμάτων, ἡ ζωὴ δὲ δὲν ἦτο τόσοσιν τυραννικὴ μετὰ τὸ 1650, διότι εὐκολώτερον ἐγίνοντο γνωστὰ καὶ ἐτιμωροῦντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως αἱ ὑπερβασίαι τῶν Τούρκων. Ἡ Θράκη δὲν ἔχει πυκνὰς ὄροσειράς, ὥστε νὰ χρησιμεύουν ὡς κρησφύγετα, οὔτε βαθεῖας χαράδρας καὶ σπήλαια καὶ τὰ πυκνὰ δάση εἶχον ἀποφιλωθῆ μεταβληθέντα εἰς ἀγρούς. Οἱ Τουρκ. πληθυσμοὶ ἦσαν πυκνότεροι ἐν Θράκῃ ἀπὸ κάθε ἄλλην ἐπὶ τῆς Εὐρώπης χώραν.

ΚΕΦ. 66.—ΕΠΗΡΕΙΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Ὁ Μέγας Πέτρος τῆς Ρωσσίας, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 1689—1725, διὰ πολέμων πρὸς τὸν ἡρωϊκὸν βασιλέα τῶν Σουηδῶν Κάρολον 12ον, πρὸς τὴν Τουρκίαν καὶ πρὸς τὸ κράτος τῶν Γεραίων τῆς Κριμαίας ἐπεθύμει νὰ ἐκπο-

λιτίση τὸν Ρωσσο. λαὸν ἀπὸ τὴν Ἀσιατικὴν βαρβαρότητα καὶ νὰ προσεγγίσῃ τοῦτον πρὸς τὴν Εὐρώπην. Κατακτῆσας τὰς παρὰ τὴν Βαλτικὴν χώρας, Λεττονίαν καὶ Ἑσθονίαν, ἐθεμελίωσε τὴν νέαν πρωτεύουσαν Πετροπούλεως (Πέτεροσμπουργκ Γερμανιστὶ ἢ Πετρογρὰδ Ρωσσιστί) εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Φιννικοῦ κόλπου παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Νέβα, διήνοιξεν ὁδὸν καὶ πρὸς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, προσπαθῶν νὰ ἐλκύσῃ τοὺς Ὀρθοδόξους τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας. Δι' ὃ κατὰ τὸ 1711 ἀπετάθη πρὸς αὐτοὺς διὰ τῆς ἐξῆς προκηρύξεως: «Πρὸς πάντας τοὺς πιστοὺς καὶ Μητροπολιτάδες, ὅπου μᾶς ἀγαποῦν, τοὺς βοϊβοδάδες, τοὺς σερδάρηδες, τοὺς προεστοὺς τῶν κλεφτῶν, τοὺς καπετάνους καὶ τὰ ἄξια παλληκάρια καὶ πάντας τοὺς Χριστιανοὺς, ὅπου εἶναι εἰς τὴν πίστιν μας καὶ πάντας τοὺς παπάδες. Ἐγὼ σᾶς κράζω εἰς τὸ ἀσκέρι μου καὶ εἰς τὸ μεγάλο τάμπουρό μου, καὶ ἔσεῖς νὰ φέρετε καὶ πιστοὺς σας φίλους. Μὲ τὴν δύναμιν τοῦ σπαθίου μου νὰ εὗρητε ἡσυχίαν καὶ νὰ γλυτώσητε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Καὶ ὅ,τι τιμὴν σᾶς ἔκαμαν οἱ μεγάλοι ἀφεντάδες καὶ οἱ μεγάλοι ἀγάδες καὶ ἐγὼ παρόμοια θέλω σᾶς τὴν κάμνει. Διὰ τὴν λύτρωσίν σας ἐμπαίνω εἰς τὰ βάσανα καὶ θέλω νὰ μὲ βοηθήσητε, καὶ μετὰ ταῦτα θέλει σᾶς δώσει ὁ Θεὸς τὸ πᾶσα καλὸ καὶ θέλετε εὖρη ἐκ μέρους μου τιμὴν καὶ εὐσπλαχνίαν». Ἡ προκήρυξις αὕτη εἶχε γραφῆ πιθανῶς ὀλίγους μῆνας πρὸ τῆς ἡττης αὐτοῦ παρὰ τὸν Προῦθον ὑπὸ τῶν Τούρκων, ὅπου εἶχεν ἀποκλεισθῆ καὶ ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ διὰ πολλῶν παραχωρήσεων, ἀλλ' οὐδεμίαν ἐξεπλήρωσεν, δωροδοκῆσας τὸν Μ. Βεζύρην, ὅστις ὠδήγει τὰ Τουρκ. στρατεύματα, ἐκάλει δι' αὐτῆς εἰς ἐπανάστασιν πάντας τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, ἀλλὰ δὲν εὗρε μεγάλην ἀπήχησιν εἰς τοὺς Ἕλληνας, διότι ἤθελε μὲν νὰ διώξῃ τοὺς Τούρκους ἀπὸ τὰς Χριστ. χώρας, μὲ σκοπὸν ὅμως νὰ τὰς προσθήσῃ εἰς τὸ ἰδικόν του κράτος. Ἄλλ' ἢ Αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσσίας Μεγ. Αἰκατερίνη, διὰ νὰ παρασύρῃ τοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς εἰς ἐπανάστασιν διεκήρυξε τὸ 1766, ὅτι σκοπὸς τῆς ἦτο νὰ καταλύσῃ τὴν Τουρκίαν καὶ νὰ ἀνασυστήσῃ τὴν Ἑλλην. Αὐτοκρατορίαν τῆς Κων]πόλεως μὲ αὐτοκράτορα τὸν υἱὸν τῆς Κων]τίνον, ἀνεξάρτητον ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν καὶ ἐπὶ τούτῳ τὸν εἶχε μορφώσει μὲ Ἕλληνας διδασκάλους. Δι' ὃ ἀπέστειλε τὸν Μακεδόνα Παπαζώλην, λοχαγὸν τοῦ Ρωσσικοῦ πυροβολικοῦ εἰς Ἑλλάδα διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὴν ἐξέγερσιν, πλῆθος δὲ μυστικῶν πρακτῶρων διέτρεχον τὴν Μολδοβλαχίαν, τὰς Σλαβικὰς χώρας καὶ τὰς Ἑλληνικὰς, προτρέποντες τοὺς Χριστιανοὺς νὰ ἐτοιμάζωνται. Μέγας ἀναβρασμὸς ἤρχισε, ἢ τοιαύτη δὲ κατάστασις δὲν διέφυγε τὴν προσοχὴν τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως καὶ διὰ τοῦτο, μόλις ἐκηρύχθη πόλεμος τῆς Ρωσσίας κατὰ τῆς Τουρκίας τὸ 1768, διετάχθη γενικὸς ἀφοπλισμὸς τῶν Ἑλλην. πληθυσμῶν. Τότε πολλαὶ πιέσεις ἔγιναν ἐκ μέρους τῶν Τούρκων ἐπὶ τῶν Ἑλλην. Κοινοτήτων καὶ χωρίων. Ἡ Θράκη μὲ πολλὰ θύματα ἐπλήρωσε τὴν μανίαν τῶν Τούρκων Γενητσάρων. Ὁ Οἶκουμ. Πατριάρχης Μελέτιος ὁ Β', ἀφοῦ

ἐκακοποιήθη, ἐξωρίσθη ἡμιθανὴς εἰς Τένεδον. Συνεφυλακίσθησαν δὲ μὲ αὐτὸν καὶ ἄλλοι πρὸυχοντες, ὁ ἀρχιδιάκονος τῶν Πατριαρχείων καὶ ὁ Οἰκονόμος τῆς Μ. Ἐκκλησίας. Καὶ ὁ μὲν Οἰκονόμος ἀπέθανεν ἐκ τῶν βασάνων, ὁ δὲ διάκονος ἐπέζησεν ἐν κακίστῃ καταστάσει. Ἄλλὰ καὶ οἱ πολιτικοὶ Ἕλληνες ἄρχοντες ἐπλήρωσαν μὲ τὸ αἷμα τῶν τὴν μανίαν τοῦ Τουρκ. ὄχλου, ἕνεκα τῆς ὑπονοίας τῆν Πύλης, ὅτι δὲν εἶναι ἀμέτοχοι τοῦ πόθου τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Τὴν 8ην Σ]βρίου 1769 ἀπεκεφαλίσθησαν ὡς ἔνοχοι ἐσχάτης προδοσίας ὁ ἡγεμὼν τῆς Μολδαβίας Ἰωάννης Καλλιμάχης καὶ ὁ μέγας διερμηνεὺς Νικ. Σουτσοσ, πολλοὶ δὲ ἀρχιερεῖς, ἱερεῖς, πρὸυχοντες καὶ ἐκ τοῦ λαοῦ ὑπέστησαν θάνατον μὲ βασανιστήρια (1). Ἦδη ἀπὸ τὸ 1779 ὁ Σουλτᾶνος Ἄμπτοῦλ Χαμῆτ ὁ Α΄ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ ἐφαρμόσῃ εἰς τοὺς δυστυχεῖς Ραγιάδες πολιτικὴν ἐπικεικίας, ἰσότητος καὶ δικαιοσύνης, βλέπων τὰ καθημερινὰ ἀθεράπευτα μαρτύρια αὐτῶν λόγῳ τῆς Τουρκ. κακοδιοικήσεως καὶ τυραννίας. Εἰς Σουλτανικὸν φερμάνιον ἀνεφέροντο τὰ κατωτέρω, ὡς ἄξια μνείας:

«Νὰ ἀρθῆ κάθε λόγος παραπόνων».

Εἶναι ἀπορίας ἄξιον πῶς εὐρέθη Σουλτᾶνος νὰ ὀμιλήσῃ μὲ τόσον ὠμὴν γλῶσσαν διὰ τὴν κατάστασιν τῆς Αὐτοκρατορίας του καὶ τὰ μαρτύρια τῶν ὑποτελῶν του. Ἴδου τί ἔλεγεν αὐτολεξεῖ τὸ φερμάνιον:

«Οἱ ἀκατάταυστες καὶ πολὺκλαυστες βοῆς καὶ κραυγές, ὅπου μὲ θλίβουρὰ δάκρυα στενάζουσιν οἱ δυστυχεῖς καὶ ταλαίπωροι Ραγιάδες μου καὶ ὄλον μου τὸ ὑπῆκοον ὑποκάτω εἰς τὸν ζυγὸν τῆς τυραννίας τῶν ἀσπλάγγων καὶ ἀπανθρώπων κρατούντων καὶ ἀχρείων ἀγιάννηδων, ἔφθασαν πρὸ πολλοῦ καιροῦ ἕως εἰς τοὺς πόδας τοῦ πανυπερτάτου καὶ ὑψηλοτάτου Αὐτοκρατορικοῦ ἡμῶν θρόνου. Διὰ τὰς ὁποίας θλίψεις καὶ στεναγμοὺς ἔθρεψα εἰς τὰ πατρικὰ σπλάγγνα μου ἓνα ἀδιάκοπον πόνον καὶ μίαν μεγάλην λύπην, πλὴν ὁ πολυχρόνιος πόλεμος, πού εἶχα μὲ τὸ ντοβλέτι τῆς Ρωσσίας, δὲν μοι ἔδωκε καιρόν, ὅπου νὰ ἐκδικήσω τὰς φωνάς καὶ τοὺς στεναγμοὺς τοὺς καὶ νὰ διορθώσω τὰ καθημερινὰ ἄδικα, ὅπου ὑποφέρουσι. Τώρα ὁμως, ὅπου ἐγενεν ἀγάπη καὶ ἠσύχασε τὸ πνεῦμα μου, ἀπεφάσισα νὰ δώσω ρητῶς τὰς ὑψηλὰς καὶ Αὐτοκρατορικὰς προσταγὰς μου, διὰ νὰ σηκωθῆῖ κάθε πρόφασις παραπονέσεως». Μὲ τὴν ἰδίαν γλῶσσαν ἀπηυθύνθη καὶ πάλιν ὁ Σουλτᾶνος Ἄμπτοῦλ Χαμῆτ ὁ Α΄ πρὸς τοὺς Τούρκους διοικητὰς, εὐθὺς μετὰ τὴν κήρυξιν τοῦ δευτέρου πολέμου πρὸς τὴν Αἰκατερίνην. Δι' αὐστηροῦ φερμανίου ἐπρόσταξε νὰ καταπαύσουσιν αἱ ἀδικοπραγίαι κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ὕβρεις τῶν φαύλων καὶ προέτρεψε τοὺς Τούρκους δικαστὰς καὶ δερβίσηδες, ὅπως κηρύττουν καὶ διδάσκουν εἰς τὰ δικαστήρια καὶ εἰς τὰς συναγωγὰς

(1) Λεπτομέρειαι τῆς ὑπογραφείσης συνθήκης εἰρήνης τοῦ Κιουτσούκ Καΐναρ-τζέ ἐδημοσιεύθησαν εἰς διαφόρους τόμους τῶν «Θρακικῶν» καὶ ἀλλαχοῦ.

καὶ ἰδιαιτέρως, ὅτι τὸ πλέον θεοστυγὲς καὶ ἄδικον ἔργον εἶναι «τὸ νὰ δηοῦν (ληηλατοῦν), ὑβρίζουν καὶ σφάζουν τοὺς ὑπηκόους». Τοῦτο εἶναι καὶ ἐναντίον τῆς γνώμης τοῦ Σουλτάνου καὶ λίαν ἐπιβλαβὲς διὰ τὴν παροῦσαν καὶ μέλλουσαν κατάστασιν τοῦ Κράτους. Ἐκ τούτων λαβόντες ἀφορμὴν οἱ διοικηταί, δικασταί καὶ κληρικοί, ἐξεφώνουν ἀρὰς καὶ ἐπιτίμια κατὰ τῶν ἀδικούντων, τιμωροῦντες πᾶσαν ὑβριν κατὰ τῶν Ραγιαδῶν. «Διὰ τούτων, λέγει ὁ ἐκκλησιαστικὸς χρονογράφος τῆς ἐποχῆς ταύτης, συνεστάλη ἡ προερχομένη ἀσέλγεια καὶ ἡ μέγα σοβοῦσα διὰ τῶν πόλεων ληστεία κατέπαυσε καὶ ἡ ἄδικος γνώμη ἐκρύβη». Καὶ δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα, ἀλλ' ἀπέστειλεν εἰς τὰς κατοδιοικουμένας καὶ ἐκτάκτους ὑπαλλήλους, μπουμπασήριδες, ἵνα παρακολουθῶσιν, ἂν αἱ διαταγαὶ του ἐξετελοῦντο.

ΚΕΦ. 67.—ΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΗΣ ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝ ΚΙΟΥΤΣΟΥΚ ΚΑΪΝΑΡΤΖΕ ΣΥΝΘΗΚΗΝ.

Ἡ Αὐτοκράτειρα τῆς Ρωσσίας καὶ μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Κιουτσούκ Καϊναρτζε δὲν ἐγκατέλειπεν ἐπὶ πολὺν καιρὸν τὰ περὶ καταλύσεως τοῦ Ὄθωμ. κράτους σχέδιά της. Δι' ἐπιστολῆς πρὸς τὸν τότε Αὐτοκράτορα τῆς Αὐστρίας Ἰωσήφ τὸν Β' ἀνεκοίνου, ὅτι σκοπὸς της ἦτο νὰ δημιουργήσῃ δύο Χριστ. κράτη ἐπὶ τῶν Εὐρωπ. χωρῶν τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας, μετὰ τὴν κατάλυσίν της. Ἐν Ρωμανικόν, ποὺ θὰ ἀποτελεσθῆ ἐκ τῆς Βλαχίας, Μολδαβίας καὶ Βεσσαραβίας μὲ ἡγεμόνα Ὁρθόδοξον, ὡς μεσότειχον μεταξὺ Ρωσσίας καὶ Αὐστρίας καὶ ἐν εἰς τὴν Κων|πολιν μὲ Αὐτοκράτορα τὸν υἱόν της Κων|τῖνον μὲ τὰς Ἑλλήν. χώρας μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Τὰς δὲ πρὸς βορρᾶν τοῦ Σαύου σλαβικὰς χώρας τὰς ἄφινεν εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ Ἰωσήφ, καὶ παρῆκε νὰ συμπράξῃ καὶ ἡ Αὐστρία εἰς τὴν ἔξωσιν τῶν Τούρκων ἀπὸ τῆς Εὐρώπης, ἀλλ' οὗτος ἀπήτησεν, ὅπως ἡ Πελοπόννησος, ἡ Κύπρος, ἡ Κρήτη καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγ. Πελάγους παραχωρηθῶσιν εἰς τὴν Βενετίαν. Ἡ Αἰκατερίνη ὅμως δὲν ἐδέχθη τὴν τοιαύτην διανομὴν καὶ ἀνέλαβε μόνη νὰ φέρῃ εἰς πέρας τὰ σχέδιά της. Διὸ τὸ 1788 ἐστάλη εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ Λειβαδίτης Λάμπρος Κατσώνης, ὅστις ἀνεδείχθη εἰς τῶν ἠρωϊκωτέρων θαλασσομάχων Ἑλλήνων. Οὗτος, μεταβάς εἰς Τεργέστην καὶ ἀρματώσας τρία πλοῖα μὲ τὴν βοήθειαν τῶν ἐκεῖ ὁμογενῶν, ἔπλευσε πρὸς τὸ Αἶγαϊον, κατενίκησεν ἐπανειλημμένως διαφόρους μοίρας Τουρκ. στόλου καὶ ἀπέβη τὸ φόβητρον τῶν ναυτικῶν. Ἡὔξησε τὸν ἀριθμὸν τοῦ στόλου του μὲ προσθήκην κυριευομένων ἐχθρικῶν καὶ παρέλαβεν ὡς μαχητὰς τὸν διάσημον ὄπλαρχηγὸν τῆς Ρούμελης Ἀνδροῦτσον μὲ ἄλλους κλέφτας. Ἀλλὰ μετὰ διετεῖς ἐνδόξους ἀγῶνας ἀνὰ τὸ Αἶγαϊον, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1790 ἐκυκλώθη παρὰ τὴν Ἀνδρον ὑπὸ πολυαρίθμου Τουρκικοῦ καὶ Ἀλγερινοῦ στόλου καὶ ἐπροξένησε μὲν πολλὰς ζημίας εἰς τοὺς ἐχθρούς, ἀλλ' ἔχασε καὶ οὗτος τὰ πλοῖα του, ἀξιωματικούς καὶ αὐτὸς μὲ τὸν Ἀνδροῦτσον καὶ ὀλίγους συντρόφους μόλις κατώρθωσε

νά διασωθῆ εἰς Μῆλον. Δὲν ἀπεθαρρύνθη ὁμοῦ καὶ προσεπάθησε νά καταρτίσῃ ἄλλα πλοῖα, διὰ νά ἐξακολουθήσῃ τὸν ἀγῶνα. Ἡ Αἰκατερίνη, ἀφοῦ ἐξησφάλισεν ὠφελήματα παρὰ τῆς Τουρκίας, διέταξε τὸν Λάμπρον νά ἀπόσχη πάσης ἐπιχειρήσεως μέχρι νεωτέρας διαταγῆς, διότι εἶχε συναφθῆ ἐν Ἰασσίῳ συνθήκη τὸ 1792. Ὁ Λάμπρος, ἀγανακτήσας διὰ τὴν ματαίωσιν τῶν σχεδίων του περὶ ἀπελευθερώσεως τῆς πατρίδος του, δὲν ὑπήκουσε, καὶ μετὰ τοῦ Ἀνδρούτσου καὶ τῶν παλληκαριῶν του κατέλαβε τὸ Ταίναρον, ἵνα, ἐκεῖθεν, ἀρχίσῃ νέας ἐπιδρομὰς. Ἐναντίον των κατηυθύνθη ὁ Τουρκ. στόλος, ἀποβιβάσας πλῆθος στρατοῦ, οἱ δύο ὁμοῦ ἦρωες μὲ ὀλίγον μὲν, ἀλλ' ἥρωϊκὸν στράτευμα ἠμύνθησαν κρατερώτατα καὶ ἐπήνεγκον μεγάλην φθορὰν εἰς τὸν ἐχθρὸν. Ἐν τέλει παρακληθεὶς ὑπὸ τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μάνης Ἰζαννέτου Γρηγοράκη νά ἐγκαταλείψῃ τὸ ἔδαφος, διότι θὰ ἀπέβαινε ἐπιβλαβὴς εἰς τὴν ἡγεμονίαν τῆς Μάνης, ἐπλευσεν εἰς Ἰθάκην καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ρωσσίαν, ὅπου ἡ Αἰκατερίνη δὲν τὸν ἐδέχθη εὐμενῶς. Ἀλλ' ὁ διαδεχθεὶς αὐτὴν υἱὸς τῆς Παῦλος ὁ Α' μετὰ τινα ἔτη ἀντήμειψε τὰς ὑπηρεσίας αὐτοῦ μὲ χρῆματα. Παραιτηθεὶς τοῦ Ρωσ. στρατοῦ ἀπεσύρθη εἰς Κριμαίαν εἰς τι ὑποστατικὸν τοῦ ὅπου ἀπέθανε τὸ 1804. Μέχρι σήμερον τὸ ὑποστατικὸν τοῦτο ὀνομάζεται «Λειβαδιά». Ὁ Ἀνδρούτσος μὲ ὀλίγα παλληκάρια ἐπεχείρησε νά διασχίσῃ τὴν Πελοπόννησον, ἵνα πορευθῆ εἰς Ρούμελην. Ἐπὶ 40 ἡμέρας πολεμῶν καὶ πολεμούμενος ὑπὸ 6.000 Τούρκων, ἐφθειρεν ἄνω τῶν 1.500 ἐχθρῶν, ἀλλὰ μὲ ἐνέργειαν τῶν Βενετῶν, ποὺ κατεῖχαν ἀκόμη φρούρια παραλιακὰ ἐν Πελοποννήσῳ, συνελήφθη καὶ παρεδόθη εἰς τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι τὸν ἔφεραν δέσιμον εἰς Κων/πολιν, ὅπου ἐρρίφθη εἰς τὰς φυλακὰς τοῦ Ναυστάθμου καὶ ἀπέθανε, δεινῶς ταλαιπωρηθεὶς. Ὁ ἥρωας οὗτος ἦτο ὁ πατὴρ τοῦ μετὰ ταῦτα ἥρωϊκῶς ἀγωνισθέντος κατὰ τὴν μεγάλην ἐπανάστασιν Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου. Οἱ Ἕλληνες τῆς Θράκης κατὰ τοὺς χρόνους τούτους τῶν μεγάλων περιπετειῶν τοῦ πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου Ἑλληνισμοῦ εἶχον παραμείνει ἀμέτοχοι καὶ ἐξηκολούθησαν τὸν κανονικὸν αὐτῶν βίον. Ἐπίσης ἀμέτοχος ὑπῆρξεν ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης καὶ ἀπὸ τὸν σάλον, ποὺ ἐπέφερεν εἰς τὰ πνεύματα ἡ Γαλλικὴ ἐπανάστασις μὲ τὰ κηρύγματά της τὸ 1789 καὶ οἱ ἐπακολουθήσαντες Ναπολεόντιοι χρόνοι μέχρι τοῦ 1815. Ἡ Τουρκία κατὰ τοὺς χρόνους τούτους ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τοῦ καλοκαγάθου καὶ φιλανθρώπου Σουλτάνου Σελῆμ τοῦ Γ' (Σελῆμ Σαλῆς), ὁ ὅποιος ὑπῆρξεν ὁ μᾶλλον πολιτισμένος καὶ πεφωτισμένος ὄλων τῶν προκατόχων του, ὅστις ἐπεχείρησε ἐσωτερικὴν μεταρρυθμίσιν, συγκροτήσας στρατόν, ὀργανωθέντα ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον. Ἐκυβέρνησε τὸ κράτος μεθοδικώτερον, ἀλλ' οἱ Οὐλεμάδες καὶ οἱ Γενήτσαροι, ἐστασίασαν ἐν Κων/πόλει (28 Μαΐου 1807) καθήρεσαν τὸν ἐξαιρετικὸν τοῦτον μονάρχην καὶ ἀνεβίβασαν εἰς τὸν θρόνον τὸν ἐξάδελφόν του Μουσταφᾶν Α'. Ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Τουρκίας κατὰ τὴν Ναπολεόντειον ἐποχὴν (1790—1814) ἀμπεταλαντεύετο μεταξὺ δύο

ρευμάτων, άλλοτε νεύουσα πρὸς τὸν ἀκαταγώνιστον δυνάστην καὶ άλλοτε πρὸς τὴν ἀντίπαλον Ἀγγλίαν. Καὶ ἡ μὲν ἐκστρατεία τοῦ Ναπολέοντος εἰς Αἴγυπτον δυσηρέστησε τὴν Τουρκίαν κατὰ τῆς Γ' αὐτῆς πολιτικῆς καὶ ἀντήμειψεν ἢ Τουρκία πλουσιώτατα τὸν ναύαρχον τοῦ Ἀγγλ. στόλου Νέλσωνα διὰ τὴν ἔξωθεν τοῦ Ἀμπουκίρ καταστροφὴν τοῦ Ναπολεοντείου στόλου ὑπ' αὐτοῦ. Ἀλλ' ὅτε ὁ Ναπολέων ἐκήρυξε τὸν ἀποκλεισμόν τῶν Ἀγγλων, καθ' ὃν οἱ λιμένες τῆς Εὐρώπης ἔπρεπε νὰ μὴ δέχωνται τὰ ἐμπορικὰ πλοία τῶν Ἀγγλων, ὑπήκουσε κατ' ἀρχάς, ἀλλὰ μετὰ ταῦτα βλέπουσα ὅτι βλάπτονται τὰ ἐμπορικὰ τῆς συμφέροντα, ἀπεποιήθη νὰ συνεχίσῃ τὸν ἀποκλεισμόν. Κατὰ τὴν ταραχώδη ἐκείνην ἐποχὴν, καθ' ἣν σύμπασα ἡ Εὐρώπη ἀπασχολεῖτο μὲ τὸν Ναπολέοντα, οἱ ὑπόδουλοι Ἕλληνες τῶν παραλίων καὶ νήσων ἀνεπτυξαν ἀξιολόγως τὸ ἐμπορικὸν ναυτικὸν των καὶ συνήθροισαν ἀγαθὰ, ἅτινα ἐχρησιμοποίησαν κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα. Καὶ ἐνῶ τὴν ἐποχὴν ταύτην τὸ Σούλιον καὶ διάφοροι ὀπλαρχηγοὶ ἠγωνίζοντο καὶ κατὰ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης, ἥτις λόγῳ τῆς ταλαντευομένης πολιτικῆς ἐθυσίαζε Ἕλληνας τῶν παραδουναβείων ἡγεμονιῶν, ἢ μεγάλους διερμηνεῖς, εἰς οὓς ἐφόρτωνεν ὅλας τὰς ἀποτυχίας τῆς, ἢ χώρα τῆς Θράκης κατ' ἀνάγκην παρέμεινεν ἀμέτοχος.

ΚΕΦ. 68.—ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ.

Παρατήρησις 1η.—Ἀφοπλισμός.

Ἐγράψαμεν ὅτι κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ Ρωσσο. πολέμου κατὰ τῆς Τουρκίας ὑπὸ τῆς Μ. Αἰκατερίνης τὸ 1768 εἶχε διαταχθῆ ὑπὸ Μουσταφᾶ τοῦ Γ' ὁ ἀφοπλισμὸς τῶν Ἑλλήνων. Τὸ γεγονός τοῦτο ἔδωκεν ἀφορμὴν νὰ καθιερωθῆ συκνή ἐπανάληψις τοῦ μέτρου κατὰ τῶν Ἑλλήνων τῆς Θράκης καὶ ἰδίως τῶν χωρίων, διὰ νὰ δικαιολογῶνται αἱ ἀρπαγαὶ καὶ ὑπερβασίαι τῶν Γενητσάρων. Τοῦτο ἐγένετο ὡς ἑξῆς: «Πρωίαν τινὰ κατελαμβάνοντο οἱ δρόμοι ἔξωθεν τοῦ χωρίου ὑπὸ ἐνόπλων στρατιωτῶν καὶ ἀληγορεύετο πᾶσα ἔξοδος χωρικῶν καὶ τῶν ζώων των. Ἄλλη μοῖρα στρατιωτῶν εἰσήρχετο εἰς τὸ χωρίον των καὶ ἐπεδίδετο εἰς λεπτομερῆ ἔρευναν πρὸς ἀνεύρεσιν ὀπλων. Πᾶν πολύτιμον ἀνηρπάζετο, ἀλλοίμονον δὲ εἰς εὐτύχαιε νὰ εὐρεθῆ ἀντικείμενόν τι φονικόν. Τότε ἠκολούθει ἄγριον ξυλοκόπημα καὶ παραπομπὴ εἰς τὸν δικαστὴν μετὰ προηγουμένην φυλάκισιν. Ὁ φυλακίζόμενος διὰ νὰ σωθῆ ἀπὸ τὴν Τουρκ. δικαιοσύνην, ἀφοῦ ἀπεγυμνοῦτο παντὸς ἀγαθοῦ θὰ ἦτο εὐχαριστημένος, εἰς ἔσωζε τὴν ζωὴν του. Ἡ τοιαύτη ἔρευνα ἐγένετο εἰς κάθε σπίτι καὶ διήρκει ἡμέρας ὀλοκλήρους, καθ' ἃς οἱ προσύχοντες ὑπεχρεοῦντο νὰ παραθέτουν σφαχτὰ καὶ τρόφιμα πρὸς κορεσμόν τῆς στομαχικῆς βουλιμίας τῶν Γενητσάρων. Ἀφοῦ ἐτελείωνε ἡ ἔρευνα καὶ ἐχορταίνοντο εἰς βάρος τοῦ χωρίου, ἔπρεπε νὰ καταβληθῆ καὶ ἀποζημίωσις τῆς φθορᾶς τῶν ὀδόντων των τὸ ἐπωνομαζόμενον (ντίς παρασί!). Ὁ τοιοῦτος

δῆθεν ἀφοπλισμὸς ἐγένετο πάντοτε οἰφνιδιαστικῶς καὶ χωρὶς γεγονότα δικαιολογοῦντα αὐτόν. Ὡς ἐκ τούτου οἱ Θραῖκες εὐρίσκοντο πάντοτε ἄσπλοι καὶ ἀπαράσκευοι δι' ἐπαναστατικά κινήματα.

Παρατήρησις 2α.—'Αποδημία εἰς Ρωσσίαν.

Λί ἀναπτρωθεῖσαι ἐλπίδες τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων, ὅτι ἀπελευθέρωσις των ἔμελλε νὰ ἐπέλθῃ διὰ τῆς Ἁγίας Ρωσσίας, ὡς τὴν ἀπεκάλουν, ἔδωκεν αἰτίαν νὰ στραφῇ τὸ ρεῦμα τῆς ἀποδημίας πλείστων Ἑλλήνων πρὸς τὴν νότιον Ρωσσίαν, ὅπου σὺν τῷ χρόνῳ νέαι Ἑλλην. Κοινότητες ἀνεπτύχθησαν ἐν τῇ Χερσονήσῳ Κριμαίᾳ, ἐν Ὀδησσῷ καὶ ἄλλαις παραλίαις τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης. Πολλοὶ νέοι κατετάσσοντο εἰς τὸν Ρωσ. στρατὸν καὶ διὰ τῆς εὐφυΐας καὶ ἐπιτηδειότητός των ἀνήχοντο εἰς ὑψηλὰ στρατιωτικά ἀξιώματα, ὡς ὁ Ὑψηλάντης, ἄλλοι εἰς τὸ ναυτικόν, ὅπερ ἔδρα εἰς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, διὰ νὰ προσφέρουν σπουδαιότητας ὑπηρεσίας, ὡς ὁ Λάμπρος Κατσώνης, προτοῦ κατέλθῃ εἰς Ἑλλάδα. Ἄλλοι εἰς διπλωματικὴν ὑπηρεσίαν, ὡς ὁ Καποδίστριας κλπ. Κατήντησε δὲ τὸ ἐμπόριον τῆς νοτίου Ρωσσίας μὲ τὴν Εὐρώπην νὰ περιέλθῃ εἰς χεῖρας Ἑλλήνων, καὶ ὄχι μόνον ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ Εὐξείνου, ἀλλὰ καὶ ἐξ ὄλων τῶν Ἑλλην. χωρῶν νέοι εἰσέρρουον εἰς τὴν Ρωσσίαν καὶ τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας. Ἐκεῖ προώδευον καὶ εὐημέρουον, προσέφερον δὲ ὑπηρεσίας εἰς τὸ ὑπόδουλον ἔθνος καὶ εἰς τὸ νεοσχηματισθὲν Ἑλλην. Κράτος. Ἄλλὰ σὺν τῷ χρόνῳ ἀφ' ἑνὸς τὸ ὁμόθησκον τῶν Ἑλλήνων πρὸς τοὺς λαοὺς τούτους, ἀφ' ἑτέρου πολιτικά καὶ κοινωνικά γεγονότα συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀφομοίωσιν καὶ ἀπορρόφησιν τοῦ ἀποδήμου Ἑλληνισμοῦ. Πρέπει δὲ νὰ σημειώσωμεν ὅτι ἀπεδήμουν νέοι, τολμηροί, δραστήριοι, εὐφνεῖς καὶ ἐπομένως τὸ ἐκλεκτότερον μέρος τοῦ ἔθνους, ὅπως συμβαίνει καὶ σήμερον μὲ τοὺς ἀποδημοῦντας εἰς Ἀμερικὴν, Αὐστραλίαν ἢ νότιον Ἀφρικὴν κλπ. Ἐπομένως ἡ Ἑλλὰς ὁμοιάζει μὲ μίαν πηγὴν ἀστείρευτον, ἣς τὰ ὕδατα, ἀπομακρυνόμενα, ποτίζουσι ξένους ἀγροίς, ἡ δὲ πηγὴ μένει αἰωνίως εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν.

Παρατήρησις 3η.—Ἡ ἀδιάκοπος διαμαρτυρία Ἑλλήνων κατὰ τῶν κατακτητῶν.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς Τουρκ. κατακτήσεως, οἱ Ἕλληνες τόσῃν ἀέχθειαν ἠσθάνοντο κατὰ τοῦ ἀλλοθρήσκου καὶ μισητοῦ κατακτητοῦ, ὥστε ἄλλα κράτη, ἐκμεταλλεζόμενα τὴν ψυχικὴν των κατάστασιν, τοὺς μετεχειρίζοντο ὡς ὄργανα ἐξυπηρετήσεως τῶν ἰδίων των συμφερόντων, ἐπὶ τῇ ὑποσχέσει βοηθείας πρὸς ἀπελευθέρωσίν των. Ὅταν ὅμως οἱ ξένοι ἐπραγματοποιούουν τοὺς σκοποὺς των, ἐσυνθηκολόγουν μὲ τὴν Τουρκίαν, τοὺς δὲ ἐπαναστατοῦντας Ἕλληνας ἐγκατέλειπον εἰς τὴν ἐκδίκησιν τῶν Τούρκων. Πολλάκις ὁ Ἑλληνισμὸς ὑφίστατο καταστροφὰς ἐξ αἰτίας τῶν Γάλλων, Ἰσπανῶν, Βενετῶν, Ρώσων κλπ., συνεπεῖα τῆς εὐπιστίας των καὶ τῆς παρ' αὐτῶν ἐγκαταλεί-

ψεως. Ἄλλ' ἢ δίψα πρὸς ἀπόσεισιν τοῦ ἀπαισίου ζυγοῦ ἦτο τοσαύτη, ὥστε ἐλησμόνει τὰς προηγουμένας συμφορὰς του καὶ πάλιν ὑπέπιπτεν εἰς τὰ αὐτὰ σφάλματα. Μήπως καὶ κατὰ τὸν μέγαν πόλεμον τοῦ 1914—1922 δὲν ἔπαθε τὸ ἴδιον ἐξ αἰτίας τῶν Γάλλων καὶ Ἑγγλων; Μήπως καὶ σήμερον, πού γράφονται αἱ γραμμαὶ αὐται (Ἰούνιος 1949) δὲν ὑφιστάμεθα ἀπείρους θυσίας ἐξ αἰτίας ἀσυμφωνίας τῶν Ρώσων πρὸς τοὺς Δυτικούς συμμάχους; Ἄλλ' ἕως πότε θὰ ἐξυπηρετοῦμεν ξένους καὶ θὰ διατελοῦμεν διηρημένοι ἐξ αἰτίας αὐτῶν; Πότε θὰ συμφωνήσωμεν; Διατί ἀλληλοκτονούμεθα διὰ τὸν κόσμον, ἀφοῦ ὁ κόσμος μᾶς ἀδικεῖ;

ΚΕΦ. 69.—ΣΟΥΛΤΑΝΟΙ ΑΠΟ ΜΕΧΜΕΤ Δ'—ΜΑΧΜΟΥΤ Β'.

Ἄνομοσία Σουλτάνων βασιλευσάντων μετὰ τὸν Μεχμέτ τὸν Δ' καὶ αἱ χρονολογίαι τῆς βασιλείας αὐτῶν μέχρι Μαχμούτ τοῦ Β', ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἤρχισεν ἡ μεγάλη Ἑλλην. Ἐπανάστασις τοῦ 1821:

1) Σουλεῦμάν Γ' (1667—1691). 2) Ἀχμέτ Β' (1691—1695). 3) Μουσταφᾶς Β' (1695—1703). 4) Ἀχμέτ Γ' (1703—1730). 5) Μαχμούτ Α' (1730—1754). 6) Ὄσμάν Γ' (1754—1756). 7) Μουσταφᾶς Γ' (1756—1774). 8) Ἀβδούλ Χαμίτ Α' (1774—1789). 9) Σελήμ Γ' (1789—1807). 10) Μουσταφᾶς Δ' (1807—1808). 11) Μαχμούτ Β' (1808—1839).

ΚΕΦ. 70.—ΠΡΟΗΓΗΘΕΝΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΛΛ. ΕΠΙΧΡΗΣΤΑΣΕΩΣ.

α) Ἡ *Μάνη*. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ὁρλώφ ἀπὸ τὴν Πελοπόννησον, αὕτη μὲν ὡς ἐγράφη ἔπαθε φορικτὴν καταστροφὴν, τὸ δὲ τμήμα τῆς Μάνης, ἡ ἄσβεστος αὕτη φλόγα τῆς Ἑλλην. ἐλευθερίας, ἠναγκάσθη νὰ ὑποβληθῇ εἰς βαρύτερον χρηματικὸν φόρον, ἀπὸ 4.000—15.000 γροσίων ἐτησίως. Ἐνῶ δὲ πρότερον οἱ Μανιάται ἐξέλεγον τὸν ἀρχοντὰ των, ἐδέχθησαν ὅπως λαμβάνηται καὶ ἡ συγκατάθεσις τοῦ Σουλτάνου διὰ τὸ ἐκλεγόμενον πρόσωπον.

β) Τὸ *Σούλιον* (1). Οἱ ἥρωϊκοὶ Σουλιῶται, οἵτινες κατὰ τὸ διάστημα τῆς δουλείας δὲν εἶχον ὑποκύψει εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Τούρκων, κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, περὶ τὰ τέλη τοῦ 18ου αἰῶνος διεξήγαγον αἱματηροτάτους ἀγῶνας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας των κατὰ τοῦ ἀμοιᾶτου τυράννου τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ Πασᾶ Τεπελενλή. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Ἑλλάς, ἡ θρέψασα ἤρωας, ἔχει τὸ ἀτύχημα νὰ γεννᾷ κάποτε προδοτίας καὶ ἀσυνειδήτους ἰδιοτελεῖς, οἵτινες προβαίνουν εἰς προδοσίας πρὸς ὄφελος τῶν ἀμειλίκτων ἐχθρῶν τοῦ ἔθνους, καὶ ἐνῶ οἱ Τιτᾶνες ἐκεῖνοι τοῦ Σουλίου ἐμάχοντο νικηφόρος κατὰ

(1) Καίτοι πολλὰ ἐγράφησιν διὰ τὴν ἐποποιίαν τοῦ Σουλίου παραθέτομεν καὶ ἡμεῖς τὰ κατωτέρω, ὡς συνδεόμενα πρὸς τὴν ἀπῆχσιν μὲ τὴν ἱστορίαν, περὶ ἧς πραγματευόμεθα.

τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἀλῆ ἐπὶ τρία συνεχῆ ἔτη τοῦ τελευταίου πολέμου, διὰ προδοσίας τοῦ αἰσχροτάτου, Σουλιώτου δυστυχῶς, τοῦ ἀδόξου Πήλιου Γούση, ἐκυριεύθη τὸ Σούλιον κατὰ Σεπ]βριον 1803, οἱ δὲ ὑπερασπισταὶ του εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀναπόδραστον ἀνάγκην νὰ συνθηκολογήσουν, ἀφοῦ ὑπέφερον τὰ πάνδεινα εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευήν, πού εἶχον καταφύγει. Κατὰ τὴν συμφωνίαν, οἱ Σουλιῶται ἐγκατέλειπον τὸ ἀγαπημένο των Σούλιον καὶ ἀπήρχοντο, ὅπου ἤθελον μὲ τὰ ὄπλα καὶ τὰς ἀποσκευάς των. Οὕτω διηρέθησαν εἰς τρία σώματα. Εἰς τὴν Ἀγίαν Παρασκευὴν ἔμεινε μόνον ὁ παπᾶ Σαμουήλ μὲ 5 ἄνδρος διὰ νὰ παραδώσουν τὸ φρούριον εἰς τὸν Ἀλῆ καὶ νὰ λάβωσι τὸ ἀντίτιμον τῶν ἐγκαταλειφθέντων πολεμοφοδίων. Τότε προσῆλθον 2 Τοῦρκοι καὶ εἰς γραμματεὺς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ διὰ νὰ ἐκτελέσουν τοὺς ὅρους συμφωνίας. Ὁ γραμματεὺς, ἀφοῦ ἐμέτρησε τὰ χρήματα, εἶπε καθαρὰ πρὸς τὸν παπᾶ Σαμουήλ: «Καὶ τώρα, παπᾶ, πού εἶχες τὴν ἀφροσύνην νὰ πέσης ζωντανὸς εἰς τὰ χέρια τοῦ Πασᾶ, τί νομίζεις ὅτι θὰ πάθης; Ὁ Πασᾶς ζωντανὸ θὰ σὲ γδάρῃ!». «Τίποτε ὁ Πασᾶς δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ κάμῃ, καὶ νά!», εἶπε, καὶ ἐξεκένωσε τὸ ὄπλον του μέσα εἰς τὸ βαρέλιον τῆς πυρίτιδος, ἡ πυρίτις ἀνεφλέγη, τὸ Κουγγι ἀνετινάχθη καὶ ἔθαψεν ὑπὸ τὰ ἔρειπια καὶ αὐτὸν μὲ τοὺς Σουλιώτας καὶ τοὺς Τοῦρκους μαζί. Θυσία ἀφθάστου μεγαλείου ἔναντι τῶν ἀπειλῶν τοῦ Ἀλῆ, ὅστις εἶχε θέσει κατὰ νοῦν νὰ παρασπονδήσῃ διὰ νὰ καταστρέψῃ τοὺς Σουλιώτας, ὡς τοῦτο ἐδηλώθη ἀπὸ τὴν ἀπειλὴν τοῦ γραμματέως του πρὸς τὸν Σαμουήλ. Ἀλλ' ὁ ἄπιστος ἐκεῖνος καὶ αἰμοβόρος τύραννος, μετεχειρίσθη τὸ γεγονός τοῦτο ὡς αἰτίαν διὰ νὰ καλύψῃ τὴν παρασπονδίαν, δι' ἧς ἐπέφερε νέαν φθορὰν κατὰ τῶν Σουλιωτῶν, τὸ πρῶτον σῶμα τῶν ὁποίων μὲ ἀρχηγὸν τοὺς Τζαβέλλαν, Δραῆκον καὶ Ζέρβαν, προσεβλήθη ὑπὸ τῶν Ἀλβανῶν τοῦ Ἀλῆ, ἀλλὰ κατώρθωσε νὰ φθάσῃ σῶον εἰς Πάργαν, ὅπου εὐρέθη ἐν ἀσφαλείᾳ, διότι ἡ Πάργα ἔσωζε κάποιαν αὐτονομίαν, προστατευομένη ὑπὸ τῶν Ρώσων, πού κατεῖχον τότε τὴν Ἑπτάνησον. Τὸ δεύτερον ὅμως σῶμα ὑπὸ τὸν Κουτσονίκαν ἐπολιορκήθη ἐπὶ τοῦ ἀποτόμου καὶ ὑψηλοῦ βράχου τοῦ Ζαλόγγου. Μετ' ὀλίγας ἡμέρας αἱ τροφαὶ ἐξηντλήθησαν ὡς καὶ τὰ πολεμοφοδιά των. Τότε ἔλαβον ἀπόφασιν πρωτάκουστον καὶ μεγαλειώδη διὰ τὴν Ἑλλην. φυλὴν. Αἱ μὲν γυναῖκες ἔρριψαν τὰ τέκνα των κάτω ἀπὸ τὸν βράχον, ἵνα μὴ πέσωσι ζωντανὰ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, αὐταὶ δὲ ἔστησαν χορόν, ἄδουσαι καὶ ἀποχαιρετῶσαι τὴν ζωὴν, τὶς βρυσούλες, τοὺς λόγγους, τὰ βουνά, τὶς ραχοῦλες καὶ κάθε μία, πού ἔσερνε τὸν χορόν, ὅταν ἐφθάνεν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ βράχου, ἐρρίπετο εἰς τὸ βάραθρον καὶ κατασυνετριβέτο. Οὕτω πως ἀπέθανον πᾶσαι. Θυσία καταπληκτικὴ, τὴν ὁποίαν μόνον Ἑλληνίδες ἦτο δυνατὸν νὰ ὑποστῶσιν. Οἱ ἄνδρες των τὴν νύκταν ἐκείνην ἐπεχείρησαν ἀπέλιπδα ἔξοδον, ἐκ δὲ τῶν 800 μόλις 150 περιεσώθησαν εἰς Πάργαν, ἐνῶ οἱ λοιποὶ 650 ἔπεσαν μαχόμενοι ὑπὲρ πατρίδος. Τὸ τρίτον σῶμα ὑπὸ τὸν Μᾶρκον

Μπότσαρην ἐκ 1000 ἀνδρῶν εἶχε καταλάβει τὸ μοναστήριον Σέλτσο, ὅπου μαχόμενον, ἔπεσε καὶ μόνον 45 κατώρθωσαν νὰ διαφύγουν εἰς τὴν Πάργαν μὲ τὸν Μπότσαρην, ἐκ Πάργας δὲ διεπέρασαν εἰς Κέρκυραν, καὶ ἐκεῖθεν εἰς Ἑλλάδα, ὅτε ἐξεργάγη ἡ ἐπαναστασις τοῦ 1821. Τοιοῦτον ὑπῆρξε τὸ τέλος τοῦ ἡρωϊκωτάτου ἐκείνου Σουλίου, τὸ ὅποιον περιεβλήθη μὲ ἀφθιτον καὶ αἰωνίαν δόξαν.

ΚΕΦ. 71.—ΓΑΛΛ. ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΚΑΙ ΝΑΠΟΛΕΟΝΤΕΙΟΣ ΕΠΟΧΗ

Κατὰ τὸ 1789 ἐξεργάγη Γαλλικὴ Ἐπαναστασις, ἣς τὰ δόγματα περὶ ἐλευθερίας, ἰσότητος καὶ ἀδελφοσύνης ἠλέκτρισαν τὰς λαϊκὰς μάζας τῶν Εὐρωπ. Κρατῶν. Τὰ νικηφόρα Γαλλ. στρατεύματα τοῦ τέκνου τῆς Ἐπαναστάσεως Κορσικανοῦ Ναπολέοντος Βοναπάρτου, ἀξιοματικῶς τοῦ Γαλλικοῦ στρατοῦ τῆς Δημοκρατίας, διήγειρον, ὡς ἦτο ἐπόμενον καὶ τὰς ἐλπίδας τῶν Ἑλλήνων περὶ ἀπελευθερώσεως. Ὁ Ναπολέων μετὰ τὰς νίκας του ἐπιτιμοφορήθη Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας, κατόπιν δὲ αὐτοωνομάσθη Αὐτοκράτωρ, ἀναγνωρισθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ στρατοῦ ὡς κληρονομικὸς ἄρχων τοῦ Γαλλ. στέμματος. Μετὰ ραγδαίας νίκας ἐναντίον τῶν συμμαχησάντων κατ' αὐτοῦ βασιλέων τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης, κατώρθωσε νὰ ὑποτάξῃ ὅλην σχεδὸν τὴν Εὐρώπην καὶ νὰ ρυθμίξῃ κατὰ τὸ δοκοῦν τοὺς βασιλικούς των θρόνους. Ἦλθε δὲ εἰς ἐπαφὴν μὲ ἰσχυροὺς παράγοντας τῶν Ἑλλήνων καὶ πρὸ πάντων μὲ τοὺς ἄρχοντας τῶν Μανιατῶν. Ὁ Ρήγας Φεραῖος, ὁ διὰ τῶν ποιημάτων του διεγείρας καὶ ἐξάψας τὸ ἔθνικὸν αἴσθημα ὄχι μόνον τῶν Ἑλλήνων, ἀλλὰ πάντων τῶν Βαλκαν. λαῶν, ἐπεχείρησε διὰ μέσου Αὐστρίας νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Γαλλίαν, ἵνα ἐκτυπώσῃ τὰς συγγραφάς του καὶ διαπραγματευθῇ πρὸς τὸν Ναπολέοντα περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἀπελευθερώσεως τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Αὐστριακὴ ἀστυνομία τὸν συνέλαβε μαζὶ μὲ τοὺς συντρόφους του καὶ τοὺς παρέδωκεν εἰς τοὺς Τούρκους, οἵτινες τοὺς ἐπνίξαν εἰς τὸν Δούναβιν, τὸ δὲ 1798 ἔκλεισε μὲ τὸν μαρτυρικὸν θάνατον τοῦ μεγάλου τούτου προμάχου τῆς ἐλευθερίας. Κατὰ τὸ 1807 ἡ ἐν Τιλσίτ μεγάλη νίκη τοῦ Ναπολέοντος κατὰ τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου, συνετέλεσεν ὥστε νὰ ἔλθουν εἰς συνεννόησιν οἱ δύο ἰσχυροὶ μονάρχαι τῆς Εὐρώπης. Ὡς ζήτημα τῆς συνεντεύξεως ἦτο, ἀφ' ἑνὸς ἡ διανομὴ τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας, ἀφ' ἑτέρου δὲ τρόπος συμμαχίας κατὰ τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἴστατο πάντοτε ἀκαμπτος ἀπέναντι τοῦ μεγάλου ἐκείνου δορικτήτορος. Ἡ μὲν Ρωσσία θὰ ἐλάμβανεν ὅλας τὰς πρὸς αὐτὴν χώρας μέχρι τοῦ Αἴμου, ἡ δὲ Γαλλία τὰς λοιπὰς ἐν Εὐρώπῃ Τουρκ. χώρας τῆς Μεσογείου. Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος ἐζήτησε καὶ τὴν Κων]πολιν μὲ τὴν Θράκην καὶ τὰ στενὰ τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου, ὡς θύρας τῆς Ρωσσίας πρὸς τὸ Αἰγαῖον, ἀλλ' ὁ Ναπολέων ἀντέτεινε εἰς τὴν ἀπαίτησιν ταύτην, διότι ἐθεώρει τὴν Κων]πολιν, ὡς δυναμένην νὰ ὑπάρξῃ πρωτεύουσα παγκοσμίου κρά-

τους: «Διὰ τὴν Κων]πολιν θὰ θυσιάσω καὶ τὸν τελευταῖον μου Μουζικὸν στρατιώτην», ἠκούσθη λέγων ὁ Ἀλέξανδρος. «Διὰ τὴν Κων]πολιν θὰ ρίψω καὶ τὸ τελευταῖον Γαλλικὸν βόλι», ἀνταπήντησεν ὁ Ναπολέων. Καὶ διὰ τοῦτο, τὸ μὲν λεγόμενον «Ἀνατολικὸν Ζήτημα» ἀφῆκαν ἄλυτον, συνεφώνησαν δὲ περὶ ἄλλων ζητημάτων καὶ μέτρων κατὰ τῆς Ἀγγλίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Ναπολέων ἐκήρυξε τὸν Ἑπειρωτικὸν ἀποκλεισμόν, καθ' ὃν οἱ Εὐρωπ. λιμένες δὲν ἐδέχοντο τὰ ἐμπορικὰ πλοῖα τῶν Ἀγγλων καὶ εἰς τὴν διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος ὑπήκουσαν ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Τουρκία. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ τοιοῦτος ἀποκλεισμός ἐζημίωνε μὲν τοὺς Ἀγγλους, ἀλλ' ἔπασχον ἐξ ἴσου καὶ αἱ ἄλλαι χώραι ἐξ ἐλλείψεως πλοίων πρὸς μεταφοράν, διὰ τοῦτο ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Τουρκία μετὰ τινα καιρὸν ἠθέτησαν τὴν διαταγὴν τοῦ Ναπολέοντος καὶ ἤνοιξαν τοὺς λιμένας τῶν εἰς τοὺς Ἀγγλους. Ὁ Ναπολέων εὗρε τοῦτο ὡς ἀφορμὴν καὶ ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τοῦ Ρωσ. κράτους. Μετὰ μεγαλοπρεποῦς στρατοῦ 600.000 ἀνδρῶν Γάλλων, Γερμανῶν καὶ ἄλλων ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του, ἐξεστράτευσεν τὸν Μάϊον τοῦ 1812 καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν Ρωσσίαν. Εἰς ἄλλεπαλλήλους συγκρούσεις κατενίκησε τοὺς Ρώσσοις καὶ ἐπροχώρησεν εἰς τὸ κέντρον τῆς Ρωσ. χώρας καὶ τὴν 14ην Σεπτεμβρίου εἰσῆλθεν εἰς τὴν Μόσχαν, ἣτις ὅμως ἐπυρπολήθη ὑπὸ τῶν Ρώσσω, ἀποχωρησάντων πρὸς ἀνατολὰς. Μετὰ ὀλιγοήμερον δὲ παραμονὴν, βλέπων τὴν χώραν ἔρημον κατοίκων καὶ τροφῶν καὶ ἔνεκα τοῦ ἐνσκήψαντος δριμυτάτου χειμῶνος, ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ ὑποχώρησιν. Τὸ ψῦχος, αἱ χιονοθύελλαι καὶ αἱ στερησεις ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἀδιάλειπτοι προσβολαὶ ὑπὸ τῶν Κοζάκων, ἀπεδεκάτισαν τὸν ὑπερήφανον ἐκείνον στρατόν, εἰς δὲ τὸν ποταμὸν Βοροζίνην ἔχασε τοὺς ἵππους καὶ μεταφορικὰ μέσα, μόλις δὲ μὲ 20.000 περίπου ἄνδρας κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Γαλλίαν περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου τοῦ 1812. Πάντες τότε οἱ βαρέως φέροντες τὴν ὑπεροχὴν του συνεμάχησαν κατ' αὐτοῦ, εἰσῆλθον εἰς τὴν Γαλλίαν, τὸν καθήρεσαν καὶ τὸν περιώρισαν εἰς τὴν Ἰταλικὴν νῆσον Ἐλβαν, ἐπέστρεψαν τὸν βασιλικὸν θρόνον εἰς τὸν Λουδοβίκον ΙΗ' καὶ συνῆλθον εἰς Βιέννην διὰ νὰ τακτοποιήσουν Εὐρωπ. ζητήματα. Ὁ Ναπολέων ὅμως, ὁ ἀπτόητος στρατηγός, ἐγκαταλείπει κρυφίως τὸ ἡσυχαστήριόν του, ἀποβιβάζεται εἰς τὸ Γαλλ. ἔδαφος, γίγνεται δεκτὸς μετ' ἐνθουσιασμοῦ ὑπὸ τῶν ταπεινωθέντων Γάλλων, εἰσέρχεται εἰς Παρισίους, καὶ καταλαμβάνει τὸν θρόνον, τὸν ὅποιον εἶχεν ἐγκαταλείψει ὁ Λουδοβίκος ΙΗ' (1815), πάραυτα δὲ ἐστρατολόγησε καὶ ἐσχημάτισε στρατὸν ἑκατοντάδων χιλ. ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐν Βιέννῃ συνεδριάζοντες διέλυσαν τὸ συμβούλιον καὶ συνήθροισαν μέγαν στρατὸν Ρώσσω, Γερμανῶν, Αὐστριακῶν, Πρώσσω καὶ Ἀγγλων. Ἀμφότερα τὰ ἀντίπαλα συνηντήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Βελγικοῦ χωρίου Βατερλώ ἐξωθεν τῶν Βρυξελλῶν καὶ οἱ μὲν Γάλλοι διητθύνοντο ὑπὸ τοῦ Ναπολέοντος, οἱ δὲ σύμμαχοι ὑπὸ τοῦ Ἀγγλοῦ Οὐέλλικτων. Ἐπηκολούθησεν ἡ περιώνυμος μάχη τοῦ

Βατερλώ, ἣτις κατέληξεν εἰς ἦταν διὰ τὸν Ναπολέοντα καὶ εἰς τὴν μετέπειτα σύλληψιν ὑπὸ τῶν Ἑγγλων καὶ τὸν ἐγκλεισμὸν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀγίαν Ἑλένην, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν ἐν ἔτει 1821. Οὕτως ἐχάθη μία μοναδικὴ εὐκαιρία πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τῆς πρὸς στιγμὴν ἐλπισθείσης ἀλλ' οὐδέποτε πραγματοποιηθείσης ἐκστρατείας αὐτοῦ κατὰ τοῦ Τουρκικοῦ Κράτους.

ΚΕΦ. 72.—ΓΕΡΑ ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΗΓΕΜΟΝΩΝ ΕΥΡΩΠΗΣ — ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ.

Ὅτε ἔλειψεν ὀριστικῶς ἀπὸ τὸν ὀρίζοντα τῆς Εὐρωπ. Ἡπείρου τὸ φάσμα τοῦ Ναπολέοντος, ἡ Γαλλία περιορίσθη εἰς τὰ πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως σύνορα, ἀποκατέστησεν εἰς τὸν θρόνον τὸν οἶκον τῶν Βουρβόνων διὰ τοῦ Λουδοβίκου 18ου κατ' ἀπαίτησιν τῶν νικητῶν, οἱ δὲ σύμμαχοι συνήλθον εἰς τὴν Λαυβάρην τῆς Αὐστρίας, διὰ νὰ διακανονίσουν ὀριστικῶς τὰ συνοριακὰ κλπ. ζητήματα τῶν Εὐρωπ. Κρατῶν καὶ λαῶν. Ἐκεῖ ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τοῦ δεινοῦ πολιτικοῦ τῆς Αὐστρίας Μέττερνιχ συνέπηξαν τὴν ἀποκληθεῖσαν *Ἱερὰν Συμμαχίαν*, καθ' ἣν ὅλοι οἱ ἀπολυταρχικοὶ ἡγεμόνες τῆς Εὐρώπης ἀνέλαβον τὴν ὑποχρέωσιν νὰ σπεύδουν εἰς βοήθειαν ἐκείνου τοῦ βασιλέως κατὰ τοῦ ὁποίου θὰ ἐπανεστάει ὁ λαὸς του, ζητῶν ἐλευθερίαν, δικαιοσύνην, ἰσότητά κατὰ τὰς ἀρχὰς καὶ τὰ δόγματα τῆς Γαλλ. ἐπαναστάσεως.

Ἡ Ἱερὰ Συμμαχία ἦτο ἀνίερὸς καὶ ἀπαισία, διότι προορισμὸν εἶχε νὰ καταπνίγη εἰς τὸ αἶμα ἐν τῇ γενέσει της πᾶσαν ἐκδήλωσιν ἐλευθέρας πνοῆς τῶν Εὐρωπ. λαῶν, ἀλλ' οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης δὲν ἔπαυσαν διαμαρτυρούμενοι ἐνόπλιως, ὡς ἀπέδειξαν τὰ ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν Ἰσπανίᾳ, Πορτογαλίᾳ καὶ τῶν Καρβονάρων ἐν Ἰταλίᾳ. Ἐν μέσῳ τοιαύτης ζοφερᾶς ἀτμοσφαιρᾶς, πού ἐπίεξε τὰ στήθη τῶν Εὐρωπ. λαῶν, ἀνεφάνη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἑταιρεία τῶν Φιλικῶν με σκοπὸν τὴν ἐξέγερσιν ὀλοκλήρου τοῦ Ἑλλην. κόσμου, πού ἦτο ὑποδουλωμένος εἰς τὴν Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίαν, πρὸς ἀπελευθέρωσιν ὅλων τῶν Ἑλλην. χωρῶν καὶ ἐκδίωξιν τῶν Τούρκων. Τὸ 1814 τρεῖς Ἑλληνες ἐμπορευόμενοι εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὁ Σκουφᾶς ἐξ Ἄρτης, ὁ Τσακάλωφ ἐξ Ἰωαννίνων καὶ ὁ Ξάνθος ἐκ Πάτιμου, ἄνδρες τίμιοι καὶ ἀκραιφνεῖς πατριῶται, ἀπεφάσισαν νὰ συμπήξουν μυστικὴν Ἑταιρείαν καὶ νὰ συντονίσουν τὰς δυνάμεις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ὑπὸ ἐνιαίαν διοίκησιν, ἀποβλέπουσαν εἰς ἓνα σκοπὸν, ἀπελευθερώσεως τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους ἀπὸ τοῦ Τουρκ. ζυγοῦ. Ἐπρεπε λοιπόν, πάντες, Κλέφται καὶ Ἀρματολοί, τὰ μάχιμα ταῦτα στοιχεῖα τοῦ Ἔθνους, τὰ πληρώματα τοῦ ἀκμαίου ἐμπορικοῦ στόλου τῶν νήσων καὶ παραλιακῶν πόλεων, Κληρὸς ἀνώτερος καὶ κατώτερος, καθηγηταί, διδάσκαλοι, φοιτηταί, προύχοντες καὶ προϋστάμενοι, νὰ μνηθῶσιν εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς μυστικῆς Φιλικῆς Ἑταιρείας, διὰ νὰ κατηγήσουν τὸν γεωργικόν, ποιμενικὸν κόσμον τῆς ὑπαίθρου καὶ τὸν ἀστικὸν

τῶν ἐμπόρων, βιοτεχνῶν, οἰκοδόμων κλπ., ὥστε τὸ ἔθνος νὰ εἰρεθεῖ ἔτοιμον νὰ ἐξεγερθῆ, μόλις δοθῆ τὸ σύνθημα μὲ ὅ,τι δήποτε πολεμικὰ μέσα, θὰ ἠδύνατο νὰ ἐτοιμάσῃ. Πράκτορες μυστικοὶ τῆς Ἐταιρείας περιήρχοντο τὰς Ἑλλην. χώρας ὑπὸ διαφόρους ἰδιότητας καὶ κατώρθωσαν ἐντὸς ὀλίγων ἔτων νὰ κατηχήσωσιν ὅλα τὰ σημαίνοντα πρόσωπα πόλεων, κωμοπόλεων καὶ χωρίων. Εἰς τὴν Κων|πολιν, Ἀδριανούπολιν καὶ πόλεις τῆς Θράκης ἰδρύθησαν μυστικὰ κέντρα ἐνεργοῦντα προπαγάνδαν. Δὲν παρελείπετο δὲ νὰ δηλώνηται εἰς τὸν καταδοκοῦντα Ἑλλην. κόσμον, ὅτι ἅμα ὡς γίνῃ τὸ κίνημα θὰ σπεύσῃ νὰ τὸ βοηθήσῃ μία μεγάλη δύναμις Χριστιανικὴ μὲ τὸν στρατόν της. Καὶ πάντες, ὡς ἦτο ἐπόμενον, ἐφαντάζοντο ὅτι θὰ εἶναι ἡ Ἁγία Ρωσσία, ἣτις πάντοτε ἐπενέβαινε ὑπὲρ τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν τῆς Τουρκίας καὶ διότι εἰς τὴν πολιτικὴν, στρατιωτικὴν, ναυτικὴν καὶ ἄλλας ὑπηρεσίας τοῦ Ρωσ. κράτους εὐρίσκοντο πολλοὶ Ἕλληνες, κατέχοντες σπουδαίας θέσεις. Ὁ ἐκ Κερκύρας Ἰωάννης Καποδίστριας, ἦτο τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν καὶ Ἀρχικαγκελλάριος παρὰ τῷ Τσάρῳ Ἀλεξάνδρῳ, θαυμαζόμενος ὑπὸ τῶν Εὐρωπαίων διὰ τὴν διπλωματικὴν του δεινότητα κατὰ τὰ διαβούλια τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης τὴν Ναπολεόντειον ἐποχὴν. Ὁ πρίγκηψ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης, γόνος τῶν ἡγεμόνων τῆς Βλαχίας, ἦτο ὑπασπιστὴς τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου, ἀπολέσας τὸν δεξιὸν του βραχίονα εἰς τὴν μάχην τῆς Λειψίας κατὰ τοῦ Ναπολέοντος, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι. Ἀποθανόντος δὲ τοῦ Σκουφᾶ, συμπεριελήφθησαν εἰς τὸ μυστικὸν συμβούλιον καὶ ἄλλοι ἕξ ἄνδρες: ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς διδάσκαλος τοῦ γένους, ὁ Παναγιώτης Ἀναγνωστόπουλος, ὁ Παναγιώτης Σέκερης, ὁ Νικόλαος Παναγιώτης Πατσικάδης, ὁ Ἀντώνιος Κομιζόπουλος Φιλιππουπολίτης καὶ ὁ Νικόλαος Γαλάτης, Ἰθακήσιος. Δὲν εἶχον ὅμως παραλάβει κανένα ἄνδρα ἐπιφανῆ ὡς μέτοχον τῆς ὑπερτάτης ἐνεργείας τῶν, ὅστις θὰ ἀνελάμβανε τὴν ἀνωτάτην ἀρχηγίαν. Διὰ τοῦτο, ἀρχομένου τοῦ 1820, ἐστάλη ὁ Ξάνθος εἰς Πετροῦπολιν, ἐπεσκέφθη τὸν Καποδίστριαν καὶ προέτεινε εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι πρὸ τοῦ Ξάνθου, εἶχον ἐπισκεφθῆ τὸν Καποδίστριαν δύο ἔγκριτοι ὁμογενεῖς, ὁ Βαρδαλοῦχος καὶ ὁ Νέγρης καὶ ἐζήτησαν νὰ τοὺς εἴπῃ τὴν γνώμην του περὶ τοῦ κινήματος καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου. Ὁ Καποδίστριας ἀπέκρουσε πᾶσαν συμμετοχὴν καὶ τοὺς ἐξώρκισε νὰ ἀποτρέψωσι τὸ Ἑλλην. Ἔθνος ἀπὸ τῶν αὐτὰς σκέψεως, διότι ὁ μὲν Τσάρος ἦτο δεσμευμένος ὑπὸ τὴν Ἱερὰν Συμμαχίαν, τῆς ὁποίας σκοπὸς ἦτο ἡ ἐν εἰρήνῃ διαβίωσις τῶν λαῶν καὶ ἐπομένως πᾶσα ἐξέγερσις λαοῦ κατὰ τοῦ κυριάρχου ὄχι μόνον ἀποδοκιμάζεται, ἀλλὰ καὶ καταπνίγεται ἐν τῇ γενέσει της, ὁ δὲ Αὐτοκράτωρ οὔτε γινώσκει ἔχει τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς, οὔτε θὰ θιλήσῃ νὰ ἀκούσῃ τι περὶ τοιοῦτου σχεδίου. Ὁ ἴδιος ἐπειδὴ δὲν ἐγκρίνει τὴν τοιαύτην κίνησιν γενομένην εἰς ἀκατάλληλον καιρὸν, δὲν ἐννοεῖ νὰ ἀναλάβῃ τὴν τοιαύτην εὐθύνην, ἀλλ' ἐν τῷ

μεταξύ πληροφορηθῆεις ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ μέλλοντος κινήματος εἶχεν ἐγκολπωθῆ ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τοῦ Ἑλλην. λαοῦ, διαφοροτρόπως ὠμίλησε πρὸς τὸν Ξάνθον. Ἀπεποιήθη μὲν νὰ ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν, προσέθηκεν ὁμως: «Ἐὰν ἐγὼ δὲν μπορῶ τώρα, ἐκεῖνοι, ποὺ διευθύνουν τὴν Ἐταιρείαν, μποροῦν νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλα μέσα καὶ ἄλλα πρόσωπα, καὶ εὐχομαι νὰ τοὺς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς νὰ ἐπιτύχουν». Ὁ Ξάνθος τότε ἀπετάθη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην καὶ προέτεινε εἰς αὐτὸν νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ κινήματος, τὸ ὁποῖον ἐχρειάζετο στρατιωτικὸν ἄνδρα, ὡς ἦτο αὐτός. Ὁ Ὑψηλάντης, πρὶν ἀποφασίσῃ, ἠθέλησε νὰ συνεννοηθῆ μὲ τὸν Καποδίστριαν, οὗτος δὲ ὄχι μόνον δὲν τὸν ἠμπόδισεν, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν ἐνεθάρρυνε. Τότε ὁ στρατηγὸς Ὑψηλάντης ἠρώτησεν: «Ἡ Ρωσσία θὰ ἐναντιωθῆ ἢ θὰ βοηθήσῃ, ἂν ὄχι μὲ τὸν στρατὸν της, τουλάχιστον μὲ ὕλικὰ μέσα;». Ὁ δὲ Καποδίστριας ἀπήντησεν: «Ἀρκεῖ νὰ ἐμφανισθοῦν εἰς τὴν Ἑλλάδα χιλιάδες τινὲς ἐπαναστατῶν καὶ ἡ Ρωσσία θὰ συνδρομήῃ ἐκ τῶν ἐνόνητων». Ἐκ τῆς ὅλης δὲ συζητήσεως μὲ τὸν Καποδίστριαν ἐπέισθη ὁ Ὑψηλάντης ὅτι ὁ Τσάρος ἐπισήμως μὲν δὲν ἐνέκρινε τὸ κίνημα, ἔνεκα τῆς Ἱερᾶς συμμαχίας, τῆς ὁποίας μετεῖχεν, ἀφ' ἑτέρου ὁμως, ὅταν θὰ ἤρχιζεν ἡ ἐπανάστασις, θὰ εὐρίσκετο ὑποχρεωμένος νὰ βοηθήσῃ τοὺς Ὀρθοδόξους Χριστιανούς, διότι ἀπὸ τοῦ Μεγ. Πέτρου καὶ ἐξῆς ὅλοι οἱ Τσάροι διεξεδίκουν δικαίωματα προστασίας ἐπὶ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἐβασίζετο ἡ ἐπεκτατικὴ πολιτικὴ των πρὸς κάθοδον εἰς τὴν Μεσόγειον. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισεν ὀριστικῶς νὰ δεχθῆ τὴν ἐντολὴν καὶ περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1820 ἀνηγορεύθη Γεν. Ἐπίτροπος. Ἡ Φιλικὴ Ἐταιρεία, ἀναθέσασα τὴν Ἀρχὴν εἰς τὸν Ὑψηλάντην, τοιαύτην κατέχοντα θέσιν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ Τσάρου, ἐξεπλήρωσε τὸν προορισμὸν της, ἀφοῦ εἶχεν ἐλκύσει εἰς τὰς ἰδέας τῆς ὅλης τοὺς ἐξέχοντας ὁμογενεῖς ἀπὸ τῶν Ρωσ. χωρῶν μέχρι τῆς Ἀδριατικῆς, Ταινάρου, Κρήτης καὶ Κύπρου. Τότε ἡγεμόνες τῶν παραδουναβειῶν ἡγεμονιῶν, ἄρχοντες τῶν Μανιατῶν, ἀρχηγοὶ τῶν Κλεφτῶν καὶ Ἀρματωλῶν, ἀνώτατοι Ἐκκλησιαστικοὶ ἄρχοντες καὶ αὐτὸς ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε', πρὸυχοντες Ἑλλην. Κοινοτήτων, πάντες ἐπεκρότησαν τὸν διορισμὸν τοῦ Ὑψηλάντου.

ΚΕΦ. 73.—ΕΝΑΡΞΙΣ ΤΟΥ ΑΓΩΝΟΣ ΕΙΣ ΒΛΑΧΟΜΟΛΔΑΒΙΑΝ.

Ὁ Ὑψηλάντης ἀναλαβὼν τὴν ὑπερτάτην ἐξουσίαν, διέβη τὸν Προῦθον ἐκ Ρωσσίας, 22 Φεβρουαρίου 1821 καὶ εἰσῆλθεν εἰς Ἰάσιον μὲ τοὺς ἀδελφοὺς του Νικόλαον καὶ Γεώργιον, ὁπόθεν ἐξαπέλυσε προκήρυξιν πρὸς τὸ Ἑλλην. Ἔθνος μὲ φράσεις, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ τὴν ἐξῆς: «Κινηθῆτε, ὦ φίλοι, καὶ ἐν τῷ ἅμα μία μεγάλη δύναμις θέλει παρουσιασθῆ προστάτις τῶν δικαίων μας». Ἡ φράσις αὕτη ἀνεπτέρωσε τὸ φρόνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ἠῤῥξησε τὰς ἐλπίδας ὅτι ἡ ἐπανάστασις δὲν θὰ μείνῃ ἀβρόβητος ἐκ μέρους

τῆς Ρωσσίας. Ἄλλὰ πόσον ἀπεῖχεν ἡ πραγματικότητα ἀπὸ τὰ πομπώδη λόγια, ἐφάνη ἐκ τῆς περαιτέρω διεξαγωγῆς τοῦ ἀγῶνος. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς προσέφερεν ὅ,τι τῷ ἐπεβλήθη εἰς θυσίας, ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἐφάνη κατώτερος τοῦ μεγέθους τῆς εὐθύνης, τὴν ὁποίαν ἐπωμίσθη. Ἀνέλαβεν ἓνα ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰς ξένην χώραν, ὅπου εἶχον μὲν οἱ Ἕλληνες τὴν διεύθυνσιν τῶν κοινῶν, ἀλλ' ὁ ἐγχώριος πληθυσμὸς τῶν Βλάχων καὶ Μολδαβῶν ἐφάνη ὅπως ἀδιάφορος πρὸς τὸν ἀγῶνα, διότι οὐδεμία προπαρασκευὴ εἶχε γίνεαι διὰ νὰ συρθῆ καὶ ὁ λαὸς οὗτος εἰς ἀποστασίαν κατὰ τῆς Τουρκ. κυριαρχίας. Ἄλλως τε ἐθεώρουν κυριαρχοὺς τοὺς Ἕλληνας τῶν ἡγεμονιῶν, διότι οἱ Τούρκοι φρούρια μόνον κατεῖχον καὶ ἡ Τουρκικὴ κυριαρχία δὲν ἦτο αἰσθητὴ εἰς τὸν πληθυσμὸν, διότι ἐκβέροντων οἱ Φαναριῶται μὲ ἄλλους Ἕλληνας εἰς τὴν διοίκησιν. Δύο δὲ Ρωμᾶνοι ἀρχηγοὶ ὀλίγων ἐπαναστατῶν Βλάχων ὁ Βλαδιμηρέσκου καὶ Σάββας, κατ' ἀρχὰς μὲν ἐφάνησαν ὅτι προσχωροῦν εἰς τὸ Ἑλλην. κίνημα, ἀλλὰ ἔπειτα ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τοὺς Τούρκους καὶ ἀντέπραξαν πρὸς τὸν Ὑψηλάντην. Καὶ ὁ μὲν Βλαδιμηρέσκου συλληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Γεωργάκη Ὀλυμπίου, τοῦ ἡρωϊκωτέρου Ἑλληνοσ. ἀξιωματικοῦ, ἐθανατώθη, ὁ δὲ Σάββας καίτοι προσεχώρησε πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐθανατώθη ὑπ' αὐτῶν. Μετὰ πολλὰς συγκρούσεις πρὸς τοὺς τρεῖς πασάδες τῆς Βραΐλας, Σιλιστρίας καὶ Βιδινίου, οἱ ὁποῖοι διετάχθησαν ὑπὸ τῆς Πύλης νὰ κατευνάσουν τὴν ἐπανάστασιν, ἡ ἐν Δραγατσανίῳ μάχη, καθ' ἣν ἔπυσαν πιστοὶ εἰς τὸν ὄρκον τῶν 400 Ἱερολοχίται ἐκ τῶν 500, ἀπέδειξεν ὅτι δὲν θὰ ἐβράδυνε τὸ τέλος τῆς ἐξεγέρσεως, διότι ὁ μὲν Ὑψηλάντης μὴ ἔχων τόλμην νὰ ἐπιμείνη εἰς τὴν διεξαγωγὴν τοῦ ἀγῶνος, κατέφυγεν εἰς τὸ Αὐστριακὸν ἔδαφος, ὅπου συνελήφθη καὶ ἐρρίφθη εἰς τὴν φυλακὴν τοῦ Μουγκάτζ κατὰ διαταγὴν τοῦ Μέττερνιχ, ἐχθροῦ πάσης ἐξεγέρσεως, τρεῖς δὲ γενναῖοι ἀρχηγοὶ Ἕλληνες, Γεωργάκης ὁ Ὀλύμπιος, Ἀθανάσιος ὁ Καρπενησιώτης καὶ ὁ Φαρμάκης ἐξηκολούθησαν μὲ ὀλίγους ὁπαδοὺς νὰ μάχωνται κατὰ χιλιάδων Τούρκων, προξενήσαντες φθορὰν εἰς τοὺς ἐχθροὺς, ἀλλὰ προδοθέντες ὑπὸ τῶν Ρουμάνων, ἐκνκλώθησαν εἰς τὸ Μοναστήριον Σέκκου παρὰ τὸν Προῦθον. Ὁ Ὀλύμπιος, καταλαβὼν τὸ ὑπὸ τὸ κωδωνοστάσιον τμήμα τοῦ μοναστηρίου, ὡς εἶδε πλῆθος Τούρκων νὰ εἰσελαύνη, ἦναψε τὴν πυριτιδαποθήκην καὶ ἔθαψεν ὑπὸ τὰ εἱρεῖα καὶ ἑαυτὸν καὶ τοὺς συμπολεμιστάς του μαζί μὲ πλῆθος Τούρκων. Ὁ Φαρμάκης ἦλθεν εἰς συμφωνίαν πρὸς τοὺς Τούρκους ὑπὸ τὴν ἐγγύησιν τοῦ Προξένου τῆς Αὐστρίας νὰ ἐγκαταλείψη τὴν θέσιν καὶ νὰ φύγη ὅπου ἤθελεν εἰς τὴν Ρωσσίαν ἢ Αὐστρίαν, ἀλλ' ἅμα τῇ ἐξόδῳ του προσεβλήθη ὑπὸ πολλαπλασιῶν ἐχθρῶν καὶ οἱ μὲν ὁπαδοὶ του ἐφρονεύθησαν ὅλοι, αὐτὸς δέ, συλληφθεὶς ἀπήχθη εἰς Κων]πολιν καὶ ἐξεδάρη ζῶν, τὸ δὲ σῶμα του ἐρρίφθη εἰς τὰς ὁδοὺς τοῦ Γαλατᾶ πρὸς ἐκφοβισμόν. Ὁ δ' Ἀθανάσιος Καρπενησιώτης, ὅστις εἶχε καταλάβει ὑψηλὸν λόφον τοῦ χωρίου Σκουλενίου παρὰ

τὸν Προῦθον μὲ 400 Ἑλληνας, ἐκυκλώθη ὑπὸ 6.000 Τούρκων. Εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην ἐπὶ Ρωσ. ἐδάφους ἴσταντο τὰ Ρωσικὰ στρατεύματα, θεώμενα τὴν ἄνισον πάλιν καὶ θαυμάζοντα τὸν ἡρωϊσμόν τῶν 400 Ἑλλήνων, οἱ ὅποιοι ἐπὶ 8 ὥρας ἐμάχοντο, ἀλλ' ἔπесαν καὶ 300 περίπου Ἑλληνες, μετὰξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ ἡρωϊκώτατος ἀρχηγός τῶν, ἐνῶ 100 περίπου κατώρθωσαν νὰ διαβῶσι τὸν Προῦθον καὶ νὰ σωθῶσιν ἐν Βεσσαραβίᾳ. Ἡ Ρωσσία παρηκολούθει τοὺς ἀγωνιζομένους καὶ ἐθαύμαζε τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν χωρὶς νὰ ἐπεμβαίνει ἵνα μὴ δυσαρεστήσῃ τὸν Μέττερνιχ. Τοιουτοτρόπως ἐντὸς 6 περίπου μηνῶν ἔσβησεν ἡ ἐπανάστασις εἰς τὰς παραδουναβείους χώρας μὲ πολλὰς τοῦ Ἑλληνισμοῦ θυσίας. Τὸ μόνον δὲ προκῦψαν καλὸν ὑπῆρξε τὸ ὅτι ἡ Πύλη, ὑποπτεύσασα ὅτι ἡ Ρωσσία θὰ ἐπέμβῃ ἐνόπλιως ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων, ἠναγκάσθη νὰ ἀπασχολήσῃ ἐκεῖ δυνάμεις. Τότε διεμαρτυρήθη ἡ Ρωσ. κυβερνήσις ἐν Κων]πόλει διὰ τοῦ πρεσβευτοῦ αὐτῆς Στρογγόνωφ διὰ τὰ βίαια μέτρα, μὲ τὰ ὁποῖα ἡ Τουρκία ἐπεχείρησε νὰ περιστείλῃ τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὰς ἡγεμονίας καὶ συνεβούλευσεν αὐτὴν νὰ φανῇ μετριοπαθής, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ καὶ ἐπέμβῃ διὰ νὰ ὑποστηρίξῃ λαὸν ἀθῶν καὶ καταπιεζόμενον, τοῦ ὁποίου ἡ προστασία ἀνετέθη εἰς αὐτὴν διὰ διεθνῶν συμβάσεων. Ἀλλὰ μετ' ἄλλογον τὰ πράγματα ἐπεδεινώθησαν, διότι ἡ ἐπανάστασις τοῦ Ἑλλήν. Ἔθνους ἐξεροράγη εἰς τὴν Πελοπόννησον ὑπὸ τὴν ἡγεσίαν τῶν Μαυρομιχαλαίων, Κολοκοτρωναίων καὶ ἄλλων, ἐξαπλωθεῖσα εἰς τὴν Στερεὰν Ἑλλάδα, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ τὰς νήσους. Ἀπαντα τὰ ἐπακολουθήσαντα γεγονότα τῆς ἐξεγέρσεως μὲ σύνθημα «Ἐλευθερία ἢ θάνατος», ἀφοροῦν τὴν γενικὴν Ἑλλην. Ἱστορίαν καὶ δὲν τὰ ἀναφερόμενα ἀφοῦ πρόκειται περὶ Ἱστορίας τῆς Θράκης. Κατὰ τὴν γενικὴν ταύτην ἐξεγερσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, οἱ ἐν Θράκῃ μετέσχον τοῦ ἀγῶνος πιεζόμενοι καὶ θυσιαζόμενοι ἐνεργῶς ἐκτός, ἐννοεῖται, μεμονωμένων ἀτόμων Θρακῶν ἐκ Κων]πόλεως, Ἀδριανουπόλεως καὶ ἰδίως τῶν παραλίων, πού κατῆλθον εἰς τὴν μαχομένην Ἑλλάδα καὶ ἐπολέμησαν ἄλλοι ἐν τῇ ξηρᾷ καὶ εἰς τὰ ναυτικά, ὅσοι δ' ἐκ τούτων εἶχον διασωθῆ, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν πάτριον χώραν.

ΚΕΦ. 74.—ΤΑ ΤΡΑΓΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΝ ΚΩΝ]ΠΟΛΕΙ ΚΑΙ ΛΟΙΠῆ
ΘΡΑΚῆ ΚΑΤΑ ΤΟ 1821 ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΡΗΞΙΝ ΤΗΣ
ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΕΩΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΝΟΤΙΟΝ ΕΛΛΑΔΑ.

Ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπληροφορήθη κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἐπαναστάσεως, ὅτι ἐξεγέρθησαν εἰς Πελοπόννησον οἱ Ἑλληνες καὶ ὅτι ἡ ἐξεγερσις λαμβάνει τοιαύτας διαστάσεις, αἵτινες ἀπειλοῦν ἐκ θεμελίων τὴν Ὄσμανικὴν κυριαρχίαν μὲ τὸ σύνθημα: «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Ὁ Σουλτάνος Μαχμουτ ὁ Β' δὲν ἦτο ἔξ ἐκείνων οἱ ὅποιοι ἐνδίδουν εὐκόλα ἀπέναντι τῶν κινδύνων, ἦτο ἰσχυρογνώμων καὶ ἀποφασιστικός. Μελετήσας τὴν κατάστασιν,

ἔσχημάτισεν ἀντίληψιν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἐξεγέρσεως. «Τί ζητοῦν οἱ Ἕλληνες, τὸ ἀχάριστον τοῦτο ἔθνος, τὸ ὁποῖον τόσας εὐεργεσίας ἀπήλαυσεν ἐπὶ 4 αἰῶνας ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Μεγ. Πορθητοῦ καὶ τῶν λοιπῶν Σουλτάνων ; Δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ ὅτι ἐφείσθημεν τῆς ζωῆς του, ἐνῶ ἔχομεν τὴν δύναμιν νὰ τὸ ἐξαλείψωμεν ἀπὸ προσώπου τῆς γῆς ; Δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ ὅτι παρεχώρησαμεν δύο πλουσίας χώρας, τὰς ὁποίας διοικοῦν οἱ Φαναριῶται καὶ τὰς ὁποίας ἐκμεταλλεύονται ὅλοι οἱ ὅμοιοι των ; Δὲν ἠρκέσθη εἰς τὸ ὅτι, ἐνῶ πολλάκις ἔγινεν ὄργανον ξένων καὶ μᾶς παρέσχε δυσκολίας δι' ἐπαναστάσεων, ἡμεῖς φιλανθρώπως φερόμενοι, ἐσυγχωρήσαμεν τὰς παρεκτροπὰς του καὶ ἀφήκαμεν αὐτὸ τὸ ἔθνος νὰ ζῆ, νὰ ἐμπορεύηται καὶ νὰ πλουτίσῃ ἐντὸς τοῦ Ὑψηλοῦ μας κράτους ; Δὲν ἀρκεῖ ὅτι ἀνεχόμεθα τὰ ληστοπειρατικά πλοῖα νὰ προσεγγίζουσιν τοὺς λιμένας τῆς Ὀσμαν. Αὐτοκρατορίας νὰ θησαυρίζουσιν εἰς βάρος τῶν Μουσουλμάνων καὶ τώρα ζητοῦν νὰ καύσουν τὴν ἀρμάδα τοῦ Καπετᾶν Πασᾶ καὶ νὰ βυθίσουσιν εἰς τὸ πένθος μυριάδας Μουσουλμάνων ; Καὶ αὐτὸς ὁ μαυροκέφαλος μπᾶς παπᾶς, ὁ καθήμενος εἰς τὴν τρώγλην τοῦ Φαναρίου μὲ τοὺς ὁμοίους του, δὲν ἀρκεῖται εἰς τόσα πρόνομια πού τοῦ ἔχαρισεν ὁ Πορθητῆς καὶ τὰ ἀνεγνώρισαν ὅλοι οἱ Σουλτᾶνοι μέχρι σήμερον ; Δὲν ἀρκεῖται εἰς τὰ διοικητικά, δικαστικά, οἰκονομικά καὶ φορολογικὰ δικαιώματα, τὰ ὁποῖα τῷ ἔχαρίσαμεν καὶ τώρα συνωμοτεῖ κατὰ τοῦ κράτους ; Καὶ τί ζητοῦν αὐτὸς καὶ οἱ ὅμοιοι του ληστοπειραταί ; Ζητοῦν νὰ καταργήσουν τὸν θρόνον τοῦ Σουλτάνου καὶ Χαλίφου, ἑκατομμυρίων Μουσουλμάνων ἀπὸ τῆς Ἰσπανίας μέχρι τῆς Ἰνδιῶν, τοῦ Καζάν τῆς Σιβηρίας καὶ τῆς Κίνας ἢ μήπως ζητοῦν τὴν κατάργησιν τῆς Ὀθωμ. ἐξουσίας τῶν ἀπεράντων χωρῶν της καὶ τὴν σφαγὴν τῶν Τούρκων ἢ ἐκδίωξιν αὐτῶν εἰς τὰ βάθη τῆς Ἀσίας ; Ζητοῦν τὴν ποδοπάτησιν τῆς Ἡμισελήνου καὶ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ Δικεφάλου Ἄετοῦ μὲ τὸν Σταυρὸν ἐπὶ τῶν ἐπάλξεων τῆς Σταμποῦλ καὶ τοῦ Ἁγία Σόφια Τζαμισί, ἢ ζητοῦν τὸ κρημνισμα τῶν μιναρέδων, ὅπου οἱ ἱεροὶ μονεζὶν εὐχαριστοῦν τὸν Ἀλλάχ ἑξάκις τῆς ἡμέρας καὶ καλοῦν τοὺς πιστοὺς εἰς προσευχὴν ;» Μὲ τοιαύτας σκέψεις πρωτῶν τινῶν τοῦ Ἀπριλίου 1821 ὁ Σουλτᾶνος Μαχμούτ, αἰσθάνεται τὸ αἷμα του νὰ ἀναβαίνει εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ τὰ χεῖλη του νὰ προφέρουσιν κατάρας κατὰ τοῦ ἀχαρίστου γένους τῶν Ρούμ. Ἡ ἀγανάκτησις κορυφούται, ἐνῶ κτυπᾷ τὰς χεῖρας του ἐξ ὀργῆς καὶ μὲ μεγάλην φωνὴν ἐκστομίζει τὴν διαταγὴν : «Σφαγὴ εἰς τὸ μισητὸν γένος τῶν Ρούμ ! Νὰ πέσουν αἱ κεφαλαὶ τοῦ ταραχοποιοῦ Γένους !» Ἡ τρομερὰ διαταγὴ υἱοθετήθη ἀπὸ τὰς στρατιωτικὰς καὶ διοικητικὰς ἀρχὰς καὶ ἀπὸ τὸν φανατικὸν ὄχλον. Πλήθος δὲ Γενητσάρων, παρορμώμενον ὑπὸ τῶν Οὐλεμάδων εἰσώρμησεν εἰς τὸ Πατριαρχεῖον, συνέλαβε τὸν Πατριάρχην Γρηγόριον τὸν Ε' καὶ διὰ λακτισμάτων τὸν ἐκρέμασεν ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ Πατριαρχείου, ἀφοῦ ἀνεγνωρίσθη ἢ διαταγὴ τοῦ Σουλτάνου, διὰ τῆς ὁποίας καθιερεῖτο τοῦ Πατριαρχικοῦ ἀξιώ-

ματος. Ὅμοίως συνελήφθησαν καὶ ἀπηγχονίσθησαν καὶ κληρικοὶ ἐν Φαναριῷ καὶ τῇ λοιπῇ Κων]πόλει. Ὁ Τραπεζίτης Δημήτριος Παπαρηγόπουλος, ὃν οἱ Πελοποννήσιοι ὠνόμαζον *κόνσολαν* τῶν Μωραϊτῶν, ἐσύρθη εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἀπηγχονίσθη. Ἐξέχοντες Φαναριῶται, ὅσοι δὲν ἐπρόλαβον νὰ φύγουν, ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν, ἄλλοι ἐξωρίσθησαν εἰς Μ. Ἀσίαν, ὅπου ἐθανατώθησαν ὑπὸ διαφόρους προφάσεις. Ὁ ἀχαλίνωτος ὄχλος τῇ ἀνοχῇ τῆς ἀρχῆς ἐπλήρωσε σφαγῶν καὶ παντοίων κακώσεων τὰς Ἑλλην. συνοικίας καὶ ὁ φόνος ἐγενικεύθη ἀδιακρίτως. Δὲν ἠρκέσθησαν δὲ μόνον ἐν Κων]πόλει. Πλήθη Γενησαίων, Οὐλεμάδων καὶ συρφετῶς ἐξῆλθον τῆς πόλεως, ἐσκορπίσθησαν πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα καὶ ἐπὶ πολλὰς ἐβδομάδας ἐφόνευον καὶ προέβαινον εἰς ἀκατονομάστους πράξεις. Τὰ ἴδια διεπράχθησαν καὶ εἰς Ἀδριανούπολιν, ὅπου ὁ πρῶν Πατριάρχης Κύριλλος ἐφησυχάζων, ἀπηγχονίσθη μετὰ πολλῶν ἄλλων. Ἡ Σμύρνη, αἱ Κυδωνίαι (Ἀϊβαλίη), ἡ Κῶς, ἡ Ρόδος, ἡ Κύπρος, ἡ Κρήτη, ἡ Λάρισα, ἡ Θεσ|νίκη μὲ πολλὰς θυσίας ἐπλήρωσαν τὴν ἐξέγερσιν τῆς Πελοποννήσου, Στερεᾶς καὶ τῶν νήσων. Μὲ τὸν Τουρκ. ὄχλον συνέπραξεν ἐν Κων]πόλει καὶ ὁ χυδαῖος Ἑβραϊκὸς κόσμος, ὅστις εἰς κάθε περίπτωσιν ἔδειχνε τὸ μῖσος τοῦ κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ἰδίως κατὰ τοῦ Ἑλλην. στοιχείου. Τὸ πτώμα τοῦ Πατριάρχου Γρηγορίου τοῦ Ε' μετὰ τὸν ἀπαγχονισμόν τὸ παρέλαβον οἱ Ἑβραῖοι καὶ ἀφοῦ τὸ περιέφερον εἰς τὰς ὁδοὺς τῆς Πόλεως, καθυβρίζοντες αὐτό, τὸ ἔρριψαν εἰς τὸν Κεράτιον κόλπον. Ἀλλὰ ἡ θάλασσα τὸ ἀνύψωσεν εἰς τὴν ἐπιφάνειαν πλησίον Ρωσικοῦ πλοίου ἠγκυροβολημένον, ὁπότεν ἀνεγνωρίσθη, παρελήφθη καὶ μετεκομίσθη εἰς τὴν Ὀδησσόν, ὅπου ἐνεταφιάσθη μὲ τιμᾶς. Ἐν Θεσ|νίκη, ὡς μᾶς διηγήθη ὁ ἐκ Βεροῖας καθηγητῆς τῆς Φιλολογίας καὶ Ἱστορίας Χ' Ἰωαννίδης εἰς τὸ ἐκεῖ Διδασκαλεῖον, τοὺς καταδικαζομένους εἰς θάνατον Ἑλλήνας κληρικοὺς καὶ λαϊκοὺς παρελάμβανον οἱ Ἑβραῖοι τῆς Θεσ|νίκης καὶ τοὺς ἔστηνον ἐπὶ πασσάλων ἐν μέσῳ ὕβρεων. Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν πασσάλων ἐφλέγοντο ὑπὸ δίψης, οἱ μὲν Ἑβραῖοι τοὺς ἐνέπαιζον, δερβίσσαι ὅμως τινὲς τοὺς εὐσπλαγχνίζοντο, ἐλάμβανον ὕδωρ μέσα εἰς τοὺς σκούφους των καὶ τὸ προσέφερον εἰς αὐτούς.

ΚΕΦ. 75.—ΝΕΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ ΤΟΥ ΜΑΧΜΟΥΤ ΚΑΙ ΜΕΤΡΙΑΣΜΟΣ ΤΗΣ ΔΙΑΤΑΓΗΣ ΤΟΥ.

Ἐκαστος Μουσουλμᾶνος πρέπει νὰ κανονίζῃ τὰς πράξεις του εἰς τὸν κοινωνικόν, διοικητικόν καὶ οἰκογενειακὸν βίον του σύμφωνα μὲ τὰς ρήτρας τοῦ κορανίου. Εἰς αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἀφοῦ ἐπὶ ἐβδομάδας ἐξηκολούθησαν αἱ σφαγαί, ὁ Σουλτᾶνος Μαχμούτ ὁ Β' ἐσκέφθη ὡς γνήσιος Μουσουλμᾶνος: Ἡ διαταγὴ «νὰ πέσωσιν αἱ κεφαλαὶ τοῦ Ροῦμ Μιλλετί», ἦτο ἄρα γε σύμφωνος μὲ ρήτραν τινὰ τοῦ Κορανίου, ἢ μίπως ἤμαρτεν ἐκδώσας τοιαύτην ἐντολήν. Ἐκάλεσε τὸν Σεῖχουλισλάμ Ντουρῆ Ζαδὲ Χατζῆ Χαλήλ

ἐφέντην καὶ ἐζήτησε νὰ ἐκδώσῃ φετῶν (ρήτραν) δικαιολογοῦντα τὰ ἀποτελέσματα τῆς διαταγῆς του. Ἄλλ' ὁ Σεΐχουλισλάμ ἠρνήθη νὰ ἐκδώσῃ τοιοῦτον φετῶν, εἰπὼν ὅτι, οὐδαμοῦ τὸ Κοράνιον ἐπιτρέπει νὰ θανατώνωνται καὶ οἱ ἀθῶοι, ἀφοῦ δὲν γίνεται διαδικασία πρὸς ἀπόδειξιν τῆς ἀθωότητος ἢ ἐνοχῆς ἐκάστου. «Καὶ τί θὰ γίνῃ μὲ τὸν Ἰραδέν, τὸν ὁποῖον ἐξέδωκα ;» ἠρώτησεν ὁ Μαχμούτ. Ὁ Σεΐχουλισλάμ ἀπεκρίθη ὅτι, κεφαλαὶ τοῦ Ρουμ Μιλλετι εἶναι οἱ προϊστάμενοι αὐτοῦ, πρῶχοντες, προεσιῶτες καὶ ἀρχηγοὶ τῆς θρησκείας. Οὕτω συνεβιάσθη ἡ διαταγὴ μὲ τὴν ρήτηραν τοῦ Κορανίου. Ἐξεδόθη τότε νέος Ἰραδὲς ὅπως παύσουν αἱ ἀδικοπραγαὶ καὶ συλληφθῶσι μόνον οἱ πρόκριτοι ἐκάστης Ἑλλην. Κοινότητος καὶ τῶν μικροτέρων ἀκόμη χωρίων. Καὶ τότε εἰς μὲν τὰς μεγάλας Κοινότητας συνελαμβάνοντο οἱ πρῶχοντες καὶ οἱ ἀνώτεροι κληρικοὶ καὶ ἀπηγγονίζοντο, εἰς δὲ τὰ μικρὰ χωρία, ὅπου ὑπῆρχε μόνον ἓνας ἱερεὺς, συνελαμβάνετο ὁ πρῶχων, ὅπου δὲ ὑπῆρχον δύο ἱερεῖς, ὁ εἷς ἐξ αὐτῶν καὶ ἓνας ἢ δύο πρόκριτοι. Πάντες μετεφέροντο εἰς τὸ πλησιέστερον διοικητικὸν κέντρον καὶ ἀπηγγονίζοντο. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, καθ' ἅπασαν τὴν Θράκην ἑκατοντάδες ἱερέων καὶ προυχόντων ἐθανατώθησαν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐν ἐνεργείᾳ ἐπανάστασιν τῶν νοτίων Ἑλλην. χωρῶν, ἡ Θράκη ἔμεινεν ἀμέτοχος κατὰ τὰ 7 ἔτη τῆς διαρκείας τῆς μέχρι τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς νοτίου Ἑλλάδος, διότι αὕτη ὡς αὐτὴ τῆς πρωτεύουσας διεσχίζετο ὑπὸ πολυπληθῶν ὄρδων τοῦ Τουρκ. στρατοῦ καθ' ὅλας τὰς διευσθύνσεις, ἀφ' ἑτέρου διενεργεῖτο συχνότατα ἀφοπλισμὸς εἰς ὅλην τὴν ὑπαιθρον. Προσέτι ἡ κατάταξις τοῦ Τουρκ. πληθυσμοῦ ἦτο τοιαύτη, ὥστε νὰ ἐλέγχωνται ὑπ' αὐτοῦ οἱ δρόμοι ἀπὸ τοὺς ὁποίους θὰ ἦτο δυνατόν νὰ συνεννοῆται ἕκαστον Ἑλλην. χωρίον μὲ τὰ ἄλλα. Οἱ Ἑλληνες τῶν ἀμιγῶν Ἑλλην. χωρίων τῶν δύο πλευρῶν τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους, τῶν Γανοχώρων καὶ τῆς δυτικῆς πλευρᾶς ἐχωρίζοντο μὲ εὐρείαν ζώνην ἐκ Τουρκ. χωρίων εἰς βάθος 50 χιλιομ. ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ χωρία τῆς πεδινῆς Θράκης. Ἐξ ἄλλου ἡ Θράκη δὲν ἔχει ἀπότομα βουνὰ τῆς νοτίου Ἑλλάδος, τὰ ὁποῖα εὐνοοῦν τὸν Κλέφτικον βίον, οὔτε χαράδρας, οὔτε σπήλαια, οὔτε ἀπροσίτους κορυφάς, οὔτε φρούρια ἐπὶ ὄρεων, ὅπου νὰ καταφεύγουν οἱ ἐπαναστατοῦντες. Διὰ τοῦτο μετὰ τὴν θυσίαν τῶν προυχόντων καὶ κληρικῶν παρέμεινεν ἡσυχος. Ἀναφέρεται ὅτι ὁ ἐξ Αἴνου ἰδιοκτῆτης πλοίου Βιζβίτζης ἔλαβε μέρος μὲ τὸ πλοῖον καὶ μὲ τὴν σύζυγόν του εἰς πολλὰς κατὰ θάλασσαν συγκρούσεις πρὸς τὸν Τουρκ. στόλον, φονευθεὶς ἐντὸς τοῦ πλοίου του ὑπὸ Τουρκ. κανονίου ἐν Χαλκίδι, τὴν ὁποίαν ἐβομβάρδιζεν οὗτος ἀπὸ θαλάσσης. Ἡ σύζυγός του, ἀφοῦ κατεβίβασε τὸν νεκρὸν εἰς τὸ βᾶθος τοῦ πλοίου, ἐξηκολούθησεν αὕτη βομβοβολοῦσα τὸ Τουρκικὸν φρούριον τῆς Χαλκίδος.

ΚΕΦ. 76.—Π Α Ρ Α Τ Η Ρ Η Σ Ε Ι Σ.

Κατὰ τὴν ἐπὶ 4 αἰῶνας διαρκέσασαν δουλείαν ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς

Κων]πόλεως μέχρι τῆς ανεξαρτησίας τῆς Ἑλλάδος 1828, τὸ Ἑλλην. Ἔθνος τρεῖς φορὰς διέφυγε τὸν τέλειον ἀφανισμόν του. Τὴν σωτηρίαν του ἀπὸ τὴν γενικὴν σφαγὴν ἢ τὸν δλοκληρωτικὸν ἐξισλαμισμὸν τὴν ὀφείλει εἰς Τούρκους φιλανθρώπους καὶ πιστοὺς τηρητὰς τοῦ Κοραίου. Τὴν πρώτην ἐπὶ τοῦ Σουλτάνου Σελῆμ τοῦ Α' 1512—1520, ἐγγόνου τοῦ Πορθητοῦ, ὅστις εἶχεν ἀποφασίσει τὸν ἐξισλαμισμὸν ἢ τὴν σφαγὴν ὅλων τῶν Χριστιανῶν τοῦ κράτους του. Ἄλλ' ὁ τότε Σεῖχουλισλὰμ Τζεμαλή καὶ ὁ Μέγας Βεζύρης Πηρὶ Πασᾶς κατέπεισαν αὐτὸν νὰ μὴ ἐκδώσῃ τοιοῦτον φετῶν, διότι ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὸ Κοράνιον καὶ ἀσύμφορος ἢ ἐκμηδένισις τῶν Χριστιανῶν. Τὴν δευτέραν φορὰν τὸ 1774 μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Ὁρλώφ ἐξ Ἑλλάδος, ὅτε ὑπὸ μελῶν τοῦ Διβανίου προετάθη ὁ ἀφανισμὸς τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους, ἔνεκα τῶν συχνῶν ἐξεγέρσεών του, ἀλλ' ἀντετάχθη τότε ὁ ναύαρχος Χασάν Τζεζαεργλῆ Πασᾶς. Τρίτην φορὰν τὸ 1821, ὅτε ὁ Σουλτάνος Μαχμούτ ὁ Β' μαθὼν τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου, ἐνῶ διήρκει ἡ τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὴν Βλαχομολδαβίαν, ἐν μανιώδει ὀργῇ ἔδωκε διαταγὴν νὰ πέσωσιν αἱ κεφαλαὶ τῶν Ρούμ, ἀλλὰ μετὰ ἡμέρας ἀνεχαιτίσθη ὑπὸ τοῦ Σεῖχουλισλὰμ Ντουρῆ Ζαδὲ Χατζῆ Χαλήλ ἐφέντη. Καὶ οὕτως ἐσώθη κατὰ μέγα μέρος ὁ Χριστιανισμὸς εἰς τὰς χώρας, ὅστις δὲν εἶχεν ἐπαναστατήσει. Καὶ ὅμως αὐτὸς ὁ σωτὴρ μυριάδων Ἑλλήνων ὑπέπεσε μετὰ ταῦτα, διαρκούσης τῆς ἐπαναστάσεως, ὑπὸ τὴν δυσμένειαν τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ, ὅστις ἐκδικούμενος αὐτόν, τὸν ἐξεδίωξε μετὰ τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ Φεζὰν τῆς Ἀφρικῆς, ὅπου συνήθως ἐξωρίζοντο οἱ ἀνώτατοι λειτουργοὶ τοῦ Κράτους. Ἄλλὰ τὸ πλοῖον, πού τὸν μετέφεραν, συνελήφθη εἰς τὸ Αἰγαῖον ὑπὸ Ἑλλην. πλοίου τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ διεπεράσθη ἐν στόματι μαχαίρας μετὰ τῆς οἰκογενείας του.

Σεῖχουλισλαμᾶτον.

Ὁ σοφὸς θεσμὸς τοῦ Σεῖχουλισλὰμ, ὃν εἶχε θεσπίσει ὁ Πορθητῆς, ἀπεδείχθη πολλάκις σωτήριος διὰ τοὺς ὑποδούλους λαοὺς, διότι ὁ Σεῖχουλισλὰμ ἐθεωρεῖτο ὁ ἀνώτατος θρησκευτικὸς ἀρχηγὸς καὶ ὁ μόνος ἀλάνθαστος ἐρημνευτῆς τοῦ Κοραίου. Διὰ τῆς ιδιότητός του ταύτης προελάμβανε τὰς διαταγὰς τῶν Σουλτάνων, ἀρνούμενος νὰ ἐκδώσῃ φετῶν ἐναντίον τοῦ πνεύματος τοῦ Κοραίου. (Αἱ λέξεις σάχ, σάχης, σέχας, εἶναι ὅλοι ταυτόσημοι, καὶ σημαίνουν, ἀρχων, ἀρχηγὸς μὲ θρησκευτικὴν ιδιότητα). Σεῖχαι ἢ Σέχαι ὀνομάζονται καὶ οἱ ἡγούμενοι τῶν Μουσουλμανικῶν μοναστηρίων (Τεκῆδων) τοῦ Ἰονίου καὶ τῆς Καλλιπόλεως, ἔχοντες ὑπὸ τὴν θρησκευτικὴν αὐτῶν ἐξουσίαν πλῆθος δερβισσῶν, οἵτινες εἰς ὠρισμένας ἐορτὰς διεξάγουν μεγάλας τελετὰς μὲ μουσικὴν καὶ χοροὺς. Ὁ Τεκῆς τοῦ Ἰονίου ἐθεωρεῖτο ὁ πρῶτος ἐν Τουρκίᾳ, διότι τὸ Ἰκόνιον ὑπῆρξε πρωτεύουσα τοῦ Τουρκισμοῦ ἀπὸ τοὺς χρόνους τῶν Σελτζούκων. Διὰ τοῦτο εἰς κάθε ἀνάρρησιν νέου

Σουλτάνου ἤρχετο ἀπὸ τὸ Ἰκόνιον εἰς Κων]πολιν ὁ Σέχας τοῦ Ἰκονίου (Ἐφέντης ἀποκαλούμενος) διὰ τὴν περιζώσῃ τὸ ξίφος εἰς τὸν νέον Σουλτάνον, εἰς ἔνδειξιν ὅτι ἄλλοτε ποτε ὁ πρῶτος τῶν Ὀγούζων Τούρκων ὁ Ὄσμὰν ἔλαβε τὸν Σουλτανικὸν τίτλον ἀπὸ τοῦ Σελτζούκου Σουλτάνου τοῦ Ἰκονίου Ἀλαεδδίν. Ὁ Τεκὲς τῆς Καλλιπόλεως ἦτο ὁ δεύτερος μετὰ τὸν τοῦ Ἰκονίου, ἀλλὰ ἔθεωρεῖτο ὁ πρῶτος τῶν ἐν Εὐρώπῃ, διότι ἡ Καλλιπολις ὑπῆρξεν ἡ πρώτη κτήσις τῶν Ὀθωμανῶν ἐπὶ τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἡπείρου (1)

ΚΕΦ. 77.—Η ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΝΟΤΙΟΥ ΕΛΛΑΔΟΣ.

Ἡ γενικὴ ἐξέγερσις τοῦ Ἑλλην. Ἔθνους, ὑπὸ τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἀποφέρῃ ἕξ δλοκλήρου τὸ ποθοῦμενον ἀποτέλεσμα, διότι τὸ μὲν κίνημα τοῦ Ὑψηλάντου εἰς τὰς παραδουναβείους ἡγεμονίας ἀπέτυχεν, ἕνεκα ἀνεπαρκείας τοῦ ἀρχηγοῦ, ἀδιαφορίας τοῦ ἐγχωρίου πληθυσμοῦ καὶ τῆς μὴ συμπράξεως τῆς Ρωσσίας πρὸς ἠθικὴν καὶ ὕλικὴν ἐνίσχυσιν, ὡς ἠλπίζετο. Ταῦτα πάντα συνετέλεσαν, ὥστε νὰ ὑποστοῦν αἱ Ἑλλην. παροικίαι ὀδυνηρὰς θυσίας εἰς αἷμα καὶ ὕλικὰ ἀγαθὰ. Ὁ ἐν Μ. Ἀσίᾳ Ἑλληνισμὸς δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπιχειρήσῃ τι, διότι ἀπετέλει νησίδας ἐν μέσῳ ὠκεανοῦ Τουρκισμοῦ, πλὴν παραλιακῶν τινῶν οἰκισμῶν, ὡς αἱ Κυδωνία¹ καὶ ἡ Σμύρνη, αἱ ὁποῖαι καὶ ἔπαθον φρικτὰ. Ἐν Μακεδονίᾳ ἐξηγέρθη ἡ Χαλκιδικὴ Χερσόνησος ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Σερραίου μεγαλεμπόρου καὶ τραπεζίτου Ἐμμανουὴλ Παπαῦ. Ἡ ἐξέγερσις αὕτη θὰ ἐπιτύγχανεν ἴσως κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Παπαρηγοπούλου (Τόμος Ε' σελ. 758), εἰὰν ἐξεγείροντο συγχρόνως καὶ οἱ Ὀλύμπιοι ἀρματωλοί. Ἄλλ' οὗτοι ἔμειναν ἀπρακτοὶ ἐπὶ ἔτος ὀλόκληρον, ἐναντίον δὲ τῆς Χαλκιδικῆς ἐπῆλθε μὲ μεγάλην δύναμιν ὁ νέος διοικητὴς Θεσβνίκης Ἀμπουλαμποῦτ Πασᾶς, ὅστις ἠνάγκασε τοὺς ἐξεγερθέντας νὰ ὑποχωρήσουν εἰς τὴν Χερσόνησον τῆς Παλλήνης (Κασσάνδρας), ὅπου ἀντέστησαν μέχρι τέλους Ὀκτωβρίου τοῦ 1821. Ἐκεῖ πολλοὶ μὲν ἔπεσαν, οἱ δὲ λοιποὶ διελύθησαν, ὁ δὲ Ἀμπουλαμποῦτ κατέλαβε καὶ τὰ μοναστήρια τοῦ Ἀγ. Ὄρους, τὰ ὁποῖα ἐτιμωρήθησαν, διὰ τὴν ἐπιδειχθεῖσαν συμμετοχὴν εἰς τὸν ἀγῶνα μὲ πρόστιμον 2 1/2 ἑκατομμ. γροσίων, μὲ παράδοσιν ὀμῆρων καὶ μὲ διατροφὴν 3.000 Τούρκων στρατιωτῶν, οἵτινες παρέμειναν μέχρι τέλους τοῦ Ἑλλην. ἀγῶνος. Κατὰ τὸν Μάϊον τοῦ 1822 ἐξηγέρθησαν οἱ Ὀλύμπιοι καὶ ἡ Νάουσα μὲ τὴν περιοχὴν τῆς ἐπὶ τοῦ Βερμίου Ὄρους, ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ζαφειράκη Ναουσαίου. Καὶ ἡ ἐξέγερσις αὕτη ἀνευ συνδέσμου μὲ τὰς νοτίους χώρας, κατεπνίγη, ὁ Ζαφειρά-

(1) Ὁ Μαχμοῦτ διὰ τὴν ἐνίσχυσιν τὰ οικονομικὰ τοῦ κράτους, ἔκοψε νέον νόμισμα, τὰ λεγόμενα Μπασλίκια=Πεντάγροσα. Ἦσαν λεπτά, πλατεῖα ἐκ χαλκοῦ, ἐπηργυρωμένα μὲ ἀξίαν διπλασίαν τῆς μεταλλικῆς των. Ἐπίσης ἔκοψε καὶ φλωριά ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ, τὰ λεγόμενα Μαχμουντιέδες.

κης ἔπεσε μαχόμενος καὶ ὅσοι συνελήφθησαν, ἐθανατώθησαν. Ἐσφάγησαν καὶ ὅλα τὰ Ἑλλην. χωρία ἐπὶ τοῦ Βερμίου, ὃ δὲ Ἀμπουλαμποῦτ ἔγραψεν εἰς τὸν Σουλτάνον ὅτι ἡ Ἑλλην. φωνὴ δὲν ἀκούεται πλέον εἰς ταῦτα τὰ μέρη, διότι δὲν ἔμεινε ψυχὴ ζῶσα. Ἐν Θεσσαλίᾳ μὲ τὴν ἐνέργειαν τοῦ Ἀνθίμου Γαζῆ καὶ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Κυριάκου Βασδέκη ἐξηγέσθησαν οἱ Θεσσαλομάγνητες, ἀλλ' ἐπελθὼν ἐκ Λαρίσης ὁ Μαλέκ Πασᾶς τοὺς διέλυσεν. Οὕτω πως ἢ εἰς τὰ μέρη ταῦτα ἐξέγευσις κατεπνίγη εἰς τὸ αἷμα μὲ ζημίας λίαν ἐνωρίς. Ἐξ Ἡπείρου οἱ διασωζόμενοι Σουλιῶται καὶ ἄλλοι ὑπὸ τὸν Μάρκον Μπότσαρη κατῆλθον εἰς τὴν Αἰτωλοακαρνανίαν καὶ ἐξηκολούθησαν μαχόμενοι καθ' ὅλα τὰ ἔτη τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀλλ' ἐνῶ εἰς τὰς προαναφερθείσας χώρας εἶχε παύση πᾶν ἐπαναστατικὸν κίνημα, διετηρήθη ζωηρὸν εἰς τὰς πρὸς νότον τῆς Ὄθρουσ χώρας καὶ διήρκεσεν ἐπὶ 7 ὀλόκληρα ἔτη μέχρι ἀπελευθερώσεως τοῦ τμήματος τούτου. Καὶ ἐν μὲν τῇ ξηρᾷ ἐχρειάσθησαν ἀγῶνες σκληρότατοι, ἡρωϊσμοὶ καὶ θυσίαι τοῦ λαοῦ ποῦ εἶχεν ὀρκισθῆ ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων «Ἐλευθερία ἢ θάνατος». Αἱ σφαγαὶ τῶν Κυδωνιῶν, τῆς Χίου, τῶν Ψαρῶν, ἡ ἔξοδος τοῦ Μεσολογγίου ὑπῆρξαν γεγονότα τραγικώτατα, αἱ ἡρωϊκαὶ πράξεις τοῦ Διάκου, τοῦ Ὀδυσσεῶς Ἀνδρούτσου, τοῦ Μάρκου Μπότσαρη, τοῦ Παπαφλέσσα καὶ πολλῶν ἄλλων ὑπῆρξαν τολμήματα ἀφθάστου ἡρωϊσμοῦ. Ἀλλὰ καὶ ὁ πάσχων λαὸς ἐξεδικήθη διὰ τῆς ἀλώσεως τῶν Καλαμῶν, τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ ἄλλων φρουριῶν, καὶ οὕτως ἀπέδωκε τὰ ἴσα πρὸς τοὺς Τούρκους. Αἱ κατὰ θάλασσαν πυρπολήσεις τοῦ Τουρκ. στόλου ὑπὸ τοῦ Κανάρη καὶ αἱ συγκρούσεις τοῦ ἐπαναστατημένου Ἑλλην. ναυτικοῦ τῶν Σπετσῶν, τῆς Ὑδρας, τῶν Ψαρῶν καὶ ἄλλων θαλασσομάχων διήγειρον τὸν θαυμασμόν τοῦ ναυτικοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης. Αὕτη εἶχεν ἐννοήσει πλέον ὅτι τὰ ἔργα τῶν ἐπαναστατῶν κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν ἦσαν ἐνάμιλλα τῶν ἀρχαίων ἐν Μαραθῶνι, Θερμοπύλαις, Σαλαμίνι καὶ Πλαταιαῖς, πολλοὶ δὲ διανοούμενοι Εὐρωπαῖοι, θαυμασταὶ τῶν ἀρχαίων, ὅτι φέρουσιν ὅλα τὰ χαρακτηριστικὰ τῶν προγόνων των καὶ ἐπομένως ἦσαν ἄξιοι συνδρομῆς εἰς τὸν ὑπὲρ ἀπελευθερώσεως ἀγῶνα των. Τοιοῦτοτρόπως μὲ τὴν πρωτοβουλίαν αὐτῶν ιδρύθησαν εἰς τὰς Δυτικὰς χώρας φιλελληνικαὶ ὀργανώσεις καὶ διὰ συνεισφορᾶς ἀπέστελλον καὶ χρήματα καὶ πολεμικὰ ὕλικα. Πολλοὶ διανοούμενοι καὶ λάτρεις τοῦ ἀρχαίου Ἑλλην. πολιτισμοῦ ἦλθον εἰς τὴν ἀγωνιζομένην Ἑλλάδα ὡς ἐθελονταί, προσφέροντες τὴν περιουσίαν των, τὰ φῶτα των καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν ζωὴν των. Αἱ Κυβερνήσεις τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποστείλουν εἰς τὰ Ἑλλην. ὕδατα μοίρας τῶν στόλων των, διὰ νὰ ἐπιτηρῶσι τὰς κινήσεις τοῦ Τουρκοαιγυπτιακοῦ στόλου τοῦ Ἰμβραήμ πασᾶ καὶ τὰς ἐπιχειρήσεις τοῦ κατὰ ξηρὰν στρατοῦ του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰμβραήμ περιεφρόνησεν ἐπανειλημμένως τὰς ὑποδείξεις των καὶ ἤρχισεν ἐξοντωτικὸν ἔργον κατὰ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἐπειδὴ ἤρξατο χειρῶν ἀδίκων κατὰ τοῦ

Ἄγγλικου στόλου, ὁ ναύαρχος Κόδριγκτων προσέβαλε τὸν Τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον ἐντὸς τοῦ λιμένος τῆς Πύλου. Τοῦτον ἠκολούθησαν καὶ τὰ Γαλλικὰ καὶ Ρωσικὰ πλοῖα εἰς τὴν ἐπίθεσιν. Καὶ οὕτω τῇ 8ῃ Ὀκτωβρίου ἐντὸς ὀλίγων ὥρων ἐκ τῶν 120 ἐχθρικῶν πλοίων δὲν ἀπέμειναν, εἰμὴ μόνον 20. Δέκα χιλιάδες Γαλλ. στρατὸς ὑπὸ τὸν Μαιζῶνα ἀπεβιβάσθη εἰς Πελοπόννησον καὶ ἠνάγκασε τὸν Ἰμβραήμ νὰ ἀποχωρήσῃ, ἀλλὰ ἡ Πύλη δὲν ἐννοοῦσε νὰ ἐνδώσῃ. Τότε ἡ Ρωσσία ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ὁ στρατηγὸς Δίηβιτς διέβη τὸν Δούναβιν, ἐβάδισε πρὸς τὸν Αἴμον καὶ διαβάς τοῦτον, κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν μὲ προφυλακὰς πρὸς τὴν Κωνσταντινῶν. Ἡ Πύλη, ἠττηθεῖσα κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ρώσων, ἠναγκάσθη διὰ τῆς ἐν Ἀδριανουπόλει συνθήκης νὰ ὑπογράψῃ Πρωτόκολλον, διὰ τοῦ ὁποίου ὑπεχρεοῦτο νὰ ἀποσύρῃ ἀπὸ τὰ ὀρισθέντα μέρη τὰς φρουράς της καὶ τοὺς ὑπαλλήλους της (1). Ἀπὸ τὰς οὕτως ἀπελευθερωθείσας χώρας ἐσχηματίσθη τὸ 1828 τὸ νέον Ἑλληνικὸν Κράτος μὲ ὅρια, ἅτινα πρὸς βορρᾶν ἔφθανον μέχρι Δομοκοῦ μὲ γραμμὴν ἀπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, μέχρι τοῦ Παγασητικοῦ. Ὅλαι δὲ αἱ πρὸς βορρᾶν τῆς γραμμῆς ταύτης Ἑλλήν. χώραι, Θεσσαλία, Ἡπειρος, Μακεδονία, Θράκη, ἡ μεγαλόνησος Κρήτη, Κύπρος, Ρόδος μὲ τὰ λοιπὰ Δωδεκάνησα, Χίος, ἡ Μυτιλήνη καὶ αἱ Θρακικαὶ Αἴημος, Ἰμβρος, Σαμοθράκη καὶ Θάσος παρέμειναν ἄλλιν εἰς τὴν Τουρκίαν, οὕτω δὲ μὲ ἅλας τὰς ἐκατόμβας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, μόλις ἀπελευθερώθη ἐν πολλοσθημόριον τῶν Ἑλλήν. χωρῶν. Ἐθνσιάζθησαν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 400.000 ψυχαὶ διὰ νὰ δώσουν τὴν ἐλευθερίαν εἰς 600.000, τὰ δὲ λοιπὰ ἑκατομμύρια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἔμειναν ὑπόδουλα (2).

ΚΕΦ. 78.—ΑΠΑΛΛΑΓΗ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΓΕΝΗΤΣΑΡΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΜΑΧΜΟΥΤ ΤΟΥ Β' ΑΠΟ 1808—1839.

Ἐνῶ ἐμαίνετο ἡ ἐπανάστασις εἰς τὰς νοτίους Ἑλλήν. χώρας, κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη ἀρκεταὶ ἐπιτυχίαι τῶν ἐπαναστατῶν ἐν τῇ Πελοποννήσῳ καὶ τῇ πρὸς βορρᾶν τοῦ Ἰσθμοῦ χώρα ἐγένοντο. Ὁ Μαχμούτ ἔβλεπεν ὅτι μὲ τοὺς Γενητσάρους δὲν ἤλιξε νὰ ἀποσοβῆσῃ τὴν ἐξέγερσιν καὶ ὅτι εἶχεν ἀνάγκην στρατοῦ πειθαρχημένου καὶ ἱκανοῦ νὰ ἀναχαιτίσῃ τοὺς πανταχόθεν κινδύνους κατὰ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἧς τὰ θεμέλια ἐσειόντο, διότι ἐπὶ τῆς βασιλείας του καὶ Πασάδες τοῦ Κράτους ἐκινήθησαν πρὸς ἀνεξαρτησίαν. Ὡς

(1) Βλ. 27ος Τόμος τῶν «Θρακικῶν», σελ. 137—212.

(2) Ἡ ἐξιστόρησις τῆς ἱετοῦς ἐπαναστάσεως εἶναι μακροτάτη ἀνήκουσα εἰς τὴν νεωτέραν ἱστορίαν καὶ ἀναφέρομεν τὰ ἀνωτέρω συνδεόμενα μὲ ὅσα θὰ ἀκολουθήσουν.

τοιούτοι δὲ ἦσαν ὁ Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶς τῆς Αἰγύπτου, ὁ Ἀλῆ πασᾶς τῶν Ἰωαννίνων, ὁ Παζβάντογλου τοῦ Βιδδινίου καὶ ὁ τοῦ Χαλεπίου, ἐν δὲ τῇ Ἀραβίᾳ οἱ Βοχαβίται Ἀραβες ἐπανεστάτησαν καὶ ἐγιναν κύριοι τῆς Μέκκας καὶ Μεδινᾶς. Διὰ τοῦτο ἀπεφάσισε νὰ ὀργανώσῃ νέον στρατὸν ὑπὸ Εὐρωπαϊοὺς ἀξιωματικοὺς καὶ δὴ Γάλλους, οἵτινες ἐθεωροῦντο ὡς ἀριστοί, διότι προήρχοντο ἐκ τῶν Ναπολεοντείων στρατιωτικῶν σχολῶν. Εἰς τοῦτο ἔλαβε παράδειγμα τὸν ὑποτελῆ εἰς αὐτὸν ἡγεμόνα τῆς Αἰγύπτου Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶν, ὅστις μὲ Γάλλους ἀξιωματικοὺς εἶχε καταρτίσει στρατὸν ἰσχυρότερον τοῦ μεγάλου κυρίου τοῦ Μαχμουὺ τοῦ Β΄. Ὡς γνωστὸν τὰ τάγματα τῶν πεζῶν Γενητσάρων καὶ ἱππέων Σπαχήδων εἶχον ἰδρυθῆ ὑπὸ τοῦ Ὁρχάν κατὰ συμβουλήν τοῦ Καρᾶ Χαλήλ Γσεντερλή καὶ τοῦ Κιοσέ Μιχάλ περὶ τὸ 1326 ἐν Προύσση. Διήρκεσε δὲ τὸ σύστημα τοῦτο ἐπὶ 500 περίπου ἔτη ὅτε διελύθησαν τὸ 1826 καὶ ἀντικατεστάθησαν ὑπὸ νέου στρατοῦ κατὰ τὸ τότε Εὐρωπ. σύστημα. Καὶ ἐν ὅσῳ μὲν οἱ Γενήτσαροι ἐστρατολογοῦντο ἐκ Χριστιανοπαίδων, τὰ τάγματά των ἦσαν τὰ μᾶλλον ἀφωσιωμένα εἰς τὸν κατὰ καιροὺς Σουλτᾶνον. Ὡς μάχιμος δὲ δύναμις ὑπερεῖχον ὅλων τῶν στρατῶν τοῦ κόσμου καὶ διὰ τοιούτου στρατοῦ ἡ Τουρκία ἐπεξετάθη ἐπὶ τῶν τριῶν Ἡπείρων. Ὅτε ὁμως ἤρχισαν νὰ ὑπείσρχωνται καὶ ἐκ γενετῆς Μουσουλμάνοπαδες, ἠΰξησαν μὲν ἀριθμητικῶς, ἐξέπεσαν ὁμως ποιοτικῶς. Διότι κατ' ἀπαίτησιν ἐπετράπη καὶ εἰς τοὺς Γενητσάρους ὁ ἔγγαμος βίος, ἠΰξησεν ἡ πλεονεξία των, λόγῳ τῶν οἰκογενειακῶν ἀναγκῶν καὶ ἀπέβησαν τύραννοι ἀσύδοτοι ἤχι μόνον τοῦ λαοῦ τῆς Αὐτοκρατορίας, ἀλλὰ καὶ αὐτῶν τῶν κατὰ καιροὺς Σουλτᾶνων, πολλοὺς τῶν ὁποίων καθήρουν καὶ ἐφόνευον. Ἐβροθηθῶντο δὲ εἰς τὰς ἐκνόμους πράξεις των ὑπὸ τῶν Οὐλεμάδων, (εἶδος μοναχῶν, μελετητῶν τοῦ ἱεροῦ κορανίου, Ἰλμ=γνώσις, Οὐλεμά=ὁ γινώσκων, ὁ γνωρίζων τὰς παραγγελίας τοῦ Κορανίου). Διὰ τοῦτο Σουλτᾶνοι τινὲς προοδευτικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ καταργήσουν τὰ ἄτακτα τάγματα τῶν Γενητσάρων, ἀλλ' ἔπεσαν θύματα τῆς ἀγριότητος καὶ θηριωδίας αὐτῶν. Κατὰ τὸ 1620 ὁ Σουλτᾶνος Ὁσμάν ὁ Β΄ ἐπεχείρησε νὰ ἀντικαταστήσῃ αὐτοὺς δι' Αἰγυπτίαν, ἀλλὰ καθηρέθη καὶ ἐφρονεύθη. Ἐπειτα Μουράτ ὁ Δ΄ 1532—40 ἐθανάτωσε χιλιάδας ἐξ αὐτῶν διὰ καταχρήσεις οἰνοποσίας (τὴν ὁποίαν ἀπαγορεύει τὸ Κοράνιον) ὡς καὶ τὴν χρῆσιν ὀπίου (ἄφιονι), ἀλλ' ἐστασίασαν καὶ τὸν ἐφόνευσαν. Ὁμοίως καὶ τὸν διάδοχον αὐτοῦ Ἰμβραήμ τὸν Α΄ 1640—48 στασίασαντες ἀφοῦ καὶ τὸν μέγαν Βεζύρην εἶχον θανατώσει, τοῦτον κατ' ἀρχὰς ἐφυλάκισαν καὶ ἔπειτα διὰ φρετῶ ἐθανάτωσαν. Ὅτε δὲ ἐπὶ Μουράτ τοῦ Δ΄ κατ' ἀπαίτησιν τῶν ἐκ γενετῆς Μουσουλμάνων Γενητσάρων, κατηγορήθη τὸ παιδομάζωμα (1638), τὰ Γενητσαρικὰ τάγματα ἀπετελοῦντο ἐκ καθαρῶν Μουσουλμάνων. Ὁ Σελήμ ὁ Γ΄, ὁ ἀγαθὸς καὶ σοφὸς ἐκεῖνος Σουλτᾶνος (1789—1807) προσεπάθησε νὰ φέρῃ Εὐρωπαϊοὺς ἀξιωματικοὺς, διὰ νὰ ὀργανώσῃ καὶ νέον στρατὸν καὶ τοὺς Γενητσάρους νὰ ἀναδιοργανώσῃ

ἐπὶ τὸ Εὐρωπαϊκώτερον, ἀλλὰ καθηρέθη καὶ ἐθανατώθη ὑπὸ τῶν στασιασάντων Γενητσάρων καὶ Οὐλεμάδων.

Παρατηρήσεις.—Διὰ τὰ λάβη γνώσιν ὁ ἀναγνώστης τῆς συμπεριφορᾶς τῶν Γενητσάρων πρὸς τοὺς ὑποδούλους τῶν Τούρκων παραθέτω ὅσα διηγήθη πρὸς ἐμὲ ὁ Τοῦρκος διδάσκαλος Ἀσὴμ ἐφέντης, ὁ ὁποῖος παρέδιδε Τουρκικὰ εἰς τὴν Ἑλλην. σχολὴν Καλλιπόλεως, ἣν διηύθυνε κατὰ τὸ 1905—1906. «Εἰς τὰ περίξ τοῦ Ἄτ Μεϊτάν (Ἴπποδρόμιον τῶν Βυζαντινῶν, ὑπῆρχαν τὰ καταλύματα τῶν Γενητσάρων τῆς Κων/πόλεως (Σταμπούλ). Ἐκεῖ ἤδρευε καὶ ὁ ἀνώτατος ἄρχων αὐτῶν Γενητσάραγας. Οὗτος ἐπειδὴ ἐπλησίαζε τὸ Μπαϊράμ ἔλαβεν ἀνάγκην 30 χιλιάδων γροσιῶν (300 λιρῶν). Ἐσκέφθη νὰ συνάψῃ δάνειον. Εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην ὑπῆρχε σαράφης Ἐβραῖος, Σολομὼν καλούμενος, τοκογλύφος. Τοῦτον καλεῖ μὲ ἓνα Γενητσαρον νὰ παρουσιασθῇ ἐνώπιόν του. Ὁ δυστυχὴς Σολομὼν, τρέμων, διότι δὲν ἐγνώριζε διὰ ποῖον σκοπὸν καλεῖται, ἔμφοβος προσῆλθε καὶ προσεκύνησε ταπεινότητα αὐτόν. Ρίψας δὲ βλέμμα ἐπὶ τοῦ τοίχου, εἶδε κρεμάμενα φονικά ὄπλα πελέκει, μαχαίρας, δίκωπα, λόγχας, μαστίγια κ.λ.π. Ὁ ἄρχων ἔλαβεν ὕψος ἱλαρόν, τὸν ἐπέτρεψε νὰ καθήσῃ ἐπὶ πολυτελοῦς πολυθρόνας καὶ τῷ εἶπεν: «Ἐπειδὴ τὸ ταμεῖον μας ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ 30 χιλιάδας γροσια, θὰ μᾶς δανείσης αὐτὸ τὸ ποσὸν μὲ ὁμόλογον (Σενέτ) καὶ μὲ τόκον καὶ ὕστερα ἀπὸ τρεῖς μῆνες θὰ ἔλθης νὰ πληρωθῆς». Ὁ Σολομὼν ἐσκέφθη, εἰς ἀρνηθῆ, δὲν θὰ ἐξήρχετο ζωντανὸς καὶ ἡ περιουσία του θὰ διηρπάζετο. Τὴν ἀνάγκην φιλοτιμίαν ποιούμενος, ἐδέχθη καὶ ἐζήτησεν ἄδειαν νὰ ὑπάγῃ στὸ σπίτι του καὶ νὰ τὰ φέρῃ. Καὶ πράγματι μετὰ τινα ὥραν προσῆλθε, κομίζων τὸ ποσόν. Πάραυτα διετάχθη ὁ γραμματεὺς νὰ συντάξῃ τὸ ὁμόλογον, ὀρίσας τοὺς τόκους καὶ τὴν προθεσίαν λήξεως. Ἐγράφη δὲ τὸ ἔγγραφο ἐπὶ χάρτου λευκοῦ, σκληροῦ καὶ μεγάλου, ὡς εἶδους μεμβράνης. Ὑπεγράφη ὑπὸ τοῦ Γενητσάραγα, ἐσφραγίσθη καὶ ἐδόθη εἰς τὸ χεῖρ τοῦ δανειστοῦ. Ὁ Σολομὼν λαβὼν τοῦτο, προσεκύνησε καὶ ἐξῆλθεν εὐχαριστημένος, διότι ἀφ' ἐνὸς μὲν καὶ τόκον πολὺν ἐξησφάλισε καὶ φίλον ἰσχυρὸν ἀπέκτησεν. Ἀφροῦ δὲ παρῆλθε τὸ τρίμηνον, ὁ Σολομὼν ἔλαβε τὸ χρεωστικὸν ἔγγραφο καὶ παρουσιάσθη ἐνώπιον τοῦ Γενητσάραγα ὃν προσεκύνησεν ἐδαφιαίως. Ἐρωτηθεὶς δὲ τί θέλει, ἔδειξε τὸ ἔγγραφο καὶ εἶπεν ὅτι ἦλθε, διὰ νὰ λάβῃ τὸ ποσόν. Ὁ Γενητσάραγας ἔλαβεν ὄψιν ἀγριωπὴν καὶ εἶπεν: «Ἄ!! καὶ δὲν τὸ κατάλιες ἀκόμα αὐτὸ τὸ χαρτί!! καὶ ἀρπάσας μάχαιραν ἐβρουχήθη: «Γρήγορα φάγε το, ἀμέσως, εἰ δὲ μὴ σοῦ κόβω τὸ κεφάλι». Ὁ Σολομὼν παρακαλεῖ νὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ τὸ σχίσῃ καὶ νὰ τὸ καύσῃ. Ὁχι, ὄχι λέγει, θὰ τὸ φάγῃς ἀμέσως. Ὁ ἀτυχὴς Σολομὼν ἀρχίζει νὰ μασᾷ τὰ τεμάχια καὶ νὰ τὰ καταπίνῃ, πνιγόμενος καὶ περιλουόμενος ἀπὸ ἰδρῶτα καὶ ἀπὸ χυδαίας ὕβρεις καὶ ἀφοῦ ἐγέμισε τὸν στόμαχόν του ἀπὸ τὸ χονδρὸν χαρτί τῶν 300 λιρῶν ἀπῆλθεν. Ἄλλὰ μετὰ πάροδον μηνῶν

τινων τὸ Ταμείον τοῦ Γενητσάραγα εἰρήθη πάλιν κενὸν καὶ ἐδέησε νὰ συναφθῆ νέον δάνειον. Ἐκάλεσεν ἐκ νέου τὸν ἴδιον σαράφην καὶ τῷ εἶπεν : «Ξεύρω ὅτι σὲ χρεωστῶ 30 χιλ. γρόσια, θὰ δανείσης ἀκόμη 30 χιλ. καὶ διὰ σοῦ δώσω ἔγγραφον 60 χιλιάδων, τὰ ὅποια θὰ πληρωθῆς μετὰ τοὺς τόκους μετὰ 5 μῆνας καὶ ἔτσι θὰ λάβῃς 60 χιλ. καὶ τοὺς τόκους. Ἄφου δὲ ὁ Σολομὼν μετ' ὀλίγας ὥρας ἔφερε τὰ χρήματα, διετάχθη ὁ γραμματεὺς νὰ συντάξῃ τὸ ἔγγραφον καὶ νὰ τὸ γράψῃ εἰς χάρτην μεγάλον καὶ χονδρόν. Ἄλλ' ὁ Σολομὼν ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν τσάνταν, ποὺ εἶχε φέρει τὰ χρήματα, ἓνα τεμάχιον χάρτου μικροῦ καὶ λεπτοῦ καὶ παρακαλεῖ νὰ γραφῆ τὸ χρέος εἰς αὐτό. Ἐρωτηθεὶς δέ, διατί; ἀπήντησεν : «Διότι ἂν γίνῃ ἀνάγκη νὰ τὸ καταπιῶ καὶ αὐτό, τουλάχιστον νὰ μὴ πνιγῶ». Οἱ Τοῦρκοι ἐγέλασαν καὶ τὸν ἀπέστειλαν ἄνευ χρεωστικοῦ, ὑποσχεθέντες νὰ εἶναι ἥσυχος, διότι μετὰ πέντε μῆνας θὰ τὰ πληρωθῆ ὅλα.

«Τί στέκεις Παζβαντόγλου (1)
τόσον ἐκστατικός ;
τινάξου στὸ Μπαλκάνι
φώλιασε σὰν ἀετός.
Τοὺς μπούφους καὶ χοράκους
διόλου μὴ ψηφῶς
μὲ τὸν ραγιαῖ ἐνώσου
ἂν θέλεις νὰ νικᾷς.

Καὶ σὺ ποῦ στὸ Χαλέπι
ἐλεύθερα φρονεῖς
διόλου μὴν ἀργήσης
στὸν κάμπο νὰ φανῆς
μὲ τὰ στρατεύματά σου
εὐθὺς νὰ σηκωθῆς. . .»
κ.λ.π.

Ὁ Μαχμουτὶ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν τύχην τῶν προκατόχων του, οἷτινες ἠθέλησαν νὰ καταργήσουν τὸ σῶμα τῶν Γενητσάρων, προέβη εἰς τοῦτο μετὰ περισκεψιν καὶ τοὺς μὲν εἰς τὰς ἐπαρχίας εἶχε στείλει πρὸ πολλοῦ εἰς διάφορα μέρη, ποὺ ἐγκυμονοῦντο κινήματα ἐπαναστατικά, ἦτοι εἰς τὰς νοτίους Ἑλλην. χώρας, κατὰ τῶν Βαχαβιτῶν Ἀράβων, αἰρετικῶν Μουσουλιμάνων, κατὰ τοῦ πασᾶ τοῦ Χαλεπίου, κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ πασᾶ τοῦ Βιδδινίου Παζβάντογλου, ἵνα ἀπασχολῶνται εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν μερῶν τούτων. Τοὺς δὲ ἐν Κων]πόλει ἐκράτησεν ἐκεῖ, διότι ἐθεωροῦντο καὶ ἦσαν πράγματι, ἡ κεφαλὴ τοῦ Γενητσαρισμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχε διατάξει στρατολογίαν νέων Τούρκων, οὓς ἐγύμναζον Γάλλοι ἀξιωματικοί, ἐπὶ τούτῳ μισθωθέντες, ἐνῶ ἀξιόλογος δύναμις πειθαρχημένου στρατοῦ, πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ διετάχθη νὰ συγκεντρωθῆ εἰς Κων]πολιν. Ἄφου ἠσθάνθη ἑαυτὸν ἀρκετὰ ἰσχυρόν, διέταξε τοὺς Γενητσάρους νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ξένων ἀξιωματικῶν καὶ νὰ γυμνάζωνται εἰς τὸν χώρον τοῦ Ἄτ Μειτάν, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ καταλύματά των. Καὶ ἐπὶ τινὰς μὲν ἡμέρας προσῆλθον, ἀλλ' εἶδον ὅτι ἡ νέα τακτικὴ ἦτο κοπιώδης.

(1) Τὰ ὀνόματα τῶν Πασάδων ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ παρὸν εἶναι τὰ δύο, ποὺ ἀναφέρει ὁ Ρήγας Φεραῖος εἰς τὸ ἐγερτήριόν του.

Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν 14ην Ἰουνίου 1826 διετάχθη μεγάλη στρατιωτικὴ ἐπιθεώρησις εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον καὶ ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι Γενήτσαροι. Ἀποκαμόντες ὁμως ἀπὸ τοὺς ἐλιγμούς, τὴν ὀρθοστασίαν καὶ τὴν καυστικότητα τοῦ ἡλίου, ὡς ἐκ συνθήματος, ἐγκατέλειψαν θορυβωδῶς τὴν παρατάξιν, κραυγάζοντες: «Μποὺ γκιαβουραλιν ταλιμιδior» (=αὐτὸ εἶναι ἄσκησις τῶν ἀπίστων). Καὶ διασκορπισθέντες εἰς διαφόρους συνοικίας, ἤρχισαν λεηλασίας καὶ ἐμπρησμούς, τὴν ἐπομένην δέ, συναθροισθέντες εἰς τὸ Ἴπποδρόμιον, ἀνέτρεψαν τὰ καζάνια καὶ τὰ ἐκτύπων δαιμονιωδῶς, ὅπερ ἐσήμαινε στάσιν. Ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν τοῦ κράτους, ἀλλ' ὁ Μαχμουτ, βλέπων τὸν κίνδυνον, ὕψωσεν ἐπὶ τοῦ Τζομίου τοῦ Σουλτᾶν Ἀχμέτ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ Προφήτου (Σαντζάκ-Σερίφ). Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἱεροῦ συμβόλου τοῦ Ἰσλάμ ἔτρεξεν ὁ ὄχλος εἰς βοήθειαν τοῦ Σουλτᾶνου καὶ ὁ μὲν τακτικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς ὁδοὺς, ποὺ ᾠδήγουν εἰς τὸ Ἴπποδρόμιον, τὸ δὲ πυροβολικὸν ἐστήθη ἀπέναντι τῶν κατοικιῶν τῶν Γενητσάρων. Ἐζητήθη ἀπὸ τὸν Σεῖχουλισλάμ νὰ ἐκδώσῃ ρήτραν (φετῶ) «ἂν ἐπιτρέπηται ἢ ὄχι ὁ θάνατος τῶν Γενητσάρων». Ὁ ἐκδοθεὶς φετῶς ἦτο θετικὸς, διότι οἱ στασιασταὶ παραβαίνουν τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτάτου Χαλίφου καὶ διότι δὲν κατάγονται ἀπὸ γνησίους Μουσουλμάνους, ἀλλ' ἀπὸ ἀρνησιθρήσκους ἀπίστους, ἐπομένως ἐπιτρέπεται ὁ θάνατος αὐτῶν. Τότε διετάχθη τὸ πυροβολικὸν νὰ βάλῃ κατὰ τῶν κατοικιῶν των, καὶ ἄλλοι ἐκάησαν ἐντὸς τῶν ξυλίνων κτιρίων, ἄλλοι δὲ φεύγοντες ἔπιπτον εἰς τὰς λόγχας τοῦ στρατοῦ, ποὺ ἐφύλασσε τοὺς δρόμους καὶ ἄλλοι ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Οὕτως 8.000 ἀπωλέσθησαν ἐν Κων]πόλει. Διαταγὴ δὲ ἐστάλη εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ ἀφοπλίζωνται, ὅπου τυχὸν εὐρίσκονται καὶ ἐν περιπτώσει ὀρνήσεως νὰ φονεύωνται. Τοιοῦτον δραματικὸν τέλος ἔλαβε τὸ ἐπὶ 500 ἔτη τρομοκρατήσαν σῶμα τῶν Γενητσάρων. Καὶ ναὶ μὲν ἀπηλλάγη τὸ κράτος καὶ ὁ Σουλτᾶνος ἀπὸ τὴν μάστιγα ταύτην, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐμειώθη σημαντικῶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, ποὺ ἐπηκολούθησαν. Καὶ τοῦτο κατεφάνη εἰς τὸν μετὰ 2 ἔτη πόλεμον τῆς Ρωσσίας κατὰ τοῦ Ὄθωμ. Κράτους. Ἡ Τουρκία, μὴ ἔχουσα ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ρώσσου στρατηγοῦ Δίηβιτς, ὅστις κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἠπείλησε τὴν Κων]πολιν. Ἠναγκάσθη δὲ ὁ Μαχμουτ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως 1828.

Παρατήρησις.—Τὸ γεγονός τῆς καταστροφῆς τῶν Γενητσάρων ὁμοιάζει μὲ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ στάσιν τοῦ «Νίκα» καὶ διεξήχθη εἰς τὸν ἴδιον χρόνον, ὅπου εἶχον εὖρει θάνατον 30.000 τῶν Πρασίνων τὸ 532 μ.Χ.

Σχόλιον.—Ἡ ὑπαρξις τῶν Γενητσάρων ἦτο μεγάλη πληγὴ διὰ τὸν Χριστ. κόσμον τῆς Θράκης καὶ τὸν Ἑλληνικόν, διότι, ἐνόσω οὗτοι ἐλαμβάνοντο διὰ τοῦ παιδομαζώματος, συνετέλεσαν εἰς μεγάλην ἐλάττωσιν τοῦ

τινων τὸ Ταμείον τοῦ Γενητσάραγα εὐρέθη πάλιν κενὸν καὶ ἐδέησε νὰ συναφθῆ νέον δάνειον. Ἐκάλεσεν ἐκ νέου τὸν ἴδιον σαράφην καὶ τῷ εἶπεν : «Ξεῦρω ὅτι σὲ χρεωστῶ 30 χιλ. γρόσια, θὰ δανείσης ἀκόμη 30 χιλ. καὶ θὰ σοῦ δώσω ἔγγραφον 60 χιλιάδων, τὰ ὅποια θὰ πληρωθῆς μὲ τοὺς τόκους μετὰ 5 μῆνας καὶ ἔτσι θὰ λάβῃς 60 χιλ. καὶ τοὺς τόκους. Ἄφου δὲ ὁ Σολομὼν μετ' ὀλίγας ὥρας ἔφερε τὰ χρήματα, διετάχθη ὁ γραμματεὺς νὰ συντάξῃ τὸ ἔγγραφον καὶ νὰ τὸ γράψῃ εἰς χάρτην μεγάλον καὶ χονδρόν. Ἄλλ' ὁ Σολομὼν ἔβγαλεν ἀπὸ τὴν τσάνταν, ποὺ εἶχε φέρει τὰ χρήματα, ἓνα τεμάχιον χάρτου μικροῦ καὶ λεπτοῦ καὶ παρακαλεῖ νὰ γραφῆ τὸ χρῆμα εἰς αὐτό. Ἐρωτηθεὶς δέ, διατί; ἀπήντησεν : «Διότι ἂν γίνῃ ἀνάγκη νὰ τὸ καταπιῶ καὶ αὐτό, τουλάχιστον νὰ μὴ πνιγῶ». Οἱ Τοῦρκοι ἐγέλασαν καὶ τὸν ἀπέστειλαν ἄνευ χρεωστικοῦ, ὑποσχεθέντες νὰ εἶναι ἡσυχος, διότι μετὰ πέντε μῆνας θὰ τὰ πληρωθῆ ὅλα.

«Τί στέκεις Παζβαντόγλου (!)
τόσον ἐκστατικὸς ;
τινάξου στὸ Μπαλκάνι
φώλιασε σὰν ἀετός.
Τοὺς μπουφους καὶ κοράκους
διόλου μὴ ψηφῶς
μὲ τὸν ραγιᾶ ἐνώσου
ἂν θέλεις νὰ νικᾷς.

Καὶ σὺ ποὺ στὸ Χαλέπι
ἐλεύθερα φρονεῖς
διόλου μὴν ἀργήσης
στὸν κάμπο νὰ φανῆς
μὲ τὰ στρατεύματά σου
εὐθὺς νὰ σηκωθῆς. . .»
κ.λ.π.

Ὁ Μαχμουτ ἔχων ὑπ' ὄψιν τὴν τύχην τῶν προκατόχων του, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ καταργήσουν τὸ σῶμα τῶν Γενητσάρων, προέβη εἰς τοῦτο μὲ περίσκεψιν καὶ τοὺς μὲν εἰς τὰς ἐπαρχίας εἶχε στείλει πρὸ πολλοῦ εἰς διάφορα μέρη, ποὺ ἐγκυμονοῦντο κινήματα ἐπαναστατικά, ἤτοι εἰς τὰς νοτίους Ἑλλην. χώρας, κατὰ τῶν Βαχαβιτῶν Ἀράβων, αἰρετικῶν Μουσουλμάνων, κατὰ τοῦ πασᾶ τοῦ Χαλεπίου, κατὰ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων καὶ τοῦ πασᾶ τοῦ Βιδδινίου Παζβάντογλου, ἵνα ἀπασχολῶνται εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῶν μερῶν τούτων. Τοὺς δὲ ἐν Κων]πόλει ἐκράτησεν ἐκεῖ, διότι ἐθεωροῦντο καὶ ἦσαν πράγματι, ἡ κεφαλὴ τοῦ Γενητσαρισμοῦ, ἀλλὰ συγχρόνως εἶχε διατάξει στρατολογίαν νέων Τούρκων, οὓς ἐγύμναζον Γάλλοι ἀξιωματικοί, ἐπὶ τούτῳ μισθωθέντες, ἐνῶ ἀξιόλογος δύναμις πειθαρχημένου στρατοῦ, πεζικοῦ καὶ πυροβολικοῦ διετάχθη νὰ συγκεντρωθῆ εἰς Κων]πολιν. Ἄφου ἠσθάνθη ἑαυτὸν ἀρκετὰ ἰσχυρόν, διέταξε τοὺς Γενητσάρους νὰ ὑπαχθῶσιν εἰς τὰς διαταγὰς τῶν ξένων ἀξιωματικῶν καὶ νὰ γυμνάζωνται εἰς τὸν χῶρον τοῦ Ἄτ Μεϊτάν, ὅπου ἦσαν καὶ τὰ καταλύματά των. Καὶ ἐπὶ τινὰς μὲν ἡμέρας προσῆλθον, ἀλλ' εἶδον ὅτι ἡ νέα τακτικὴ ἦτο κοπιώδης.

(1) Τὰ ὀνόματα τῶν Πασάδων ποὺ ἀναφέρονται εἰς τὸ παρὸν εἶναι τὰ δύο, ποὺ ἀναφέρει ὁ Ρήγας Φεραῖος εἰς τὸ ἐγερτήριόν του.

Διὰ τοῦτο κατὰ τὴν 14ην Ἰουνίου 1826 διετάχθη μεγάλη στρατιωτικὴ ἐπιθεώρησις εἰς τὴν ὁποίαν μετέσχον καὶ ὅλοι οἱ παρευρισκόμενοι Γενήτσαροι. Ἀποκαμόντες ὁμως ἀπὸ τοὺς ἐλιγμούς, τὴν ὀρθοστασίαν καὶ τὴν καυστικότητα τοῦ ἡλίου, ὡς ἐκ συνθήματος, ἐγκατέλειψαν θορυβωδῶς τὴν παρατάξιν, κραυγάζοντες: «Μποῦ γκιαβουραρὶν τολιμίδιρ» (=αὐτὸ εἶναι ἀσκήσις τῶν ἀπίστων). Καὶ διασκορπισθέντες εἰς διαφόρους συνοικίας, ἤρχισαν λεηλασίας καὶ ἐμπρησμούς, τὴν ἐπομένην δέ, συναθροισθέντες εἰς τὸ Ἴπποδρόμιον, ἀνέτρεψαν τὰ καζάνια καὶ τὰ ἐκτύπων δαιμονιωδῶς, ὅπερ ἐσήμαινε στάσιν. Ἐζήτησαν ἀπὸ τὸν Σουλτάνον τὰς κεφαλὰς τῶν ἀνωτέρων λειτουργῶν τοῦ κράτους, ἀλλ' ὁ Μαχμούτ, βλέπων τὸν κίνδυνον, ὕψωσεν ἐπὶ τοῦ Τζαμίου τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ τὴν ἱερὰν σημαίαν τοῦ Προφήτου (Σαντζάκ-Σερίφ). Ἐπὶ τῇ θέᾳ τοῦ ἱεροῦ συμβόλου τοῦ Ἰσλάμ ἔτρεξεν ὁ ὄχλος εἰς βοήθειαν τοῦ Σουλτάνου καὶ ὁ μὲν τακτικὸς στρατὸς κατέλαβε τὰς ὁδοὺς, πὺν ὠδήγουν εἰς τὸ Ἴπποδρόμιον, τὸ δὲ πυροβολικὸν ἐστηθῆ ἀπέναντι τῶν κατοικιῶν τῶν Γενητσάρων. Ἐζητήθη ἀπὸ τὸν Σείχουλισλάμ νὰ ἐκδώσῃ ρήτραν (φετῶ) «ἂν ἐπιτρέπηται ἢ ὄχι ὁ θάνατος τῶν Γενητσάρων». Ὁ ἐκδοθεὶς φετῶς ἦτο θετικὸς, διότι οἱ στασιασταὶ παραβαίνουν τὰς διαταγὰς τοῦ ἀνωτάτου Χαλίφου καὶ διότι δὲν κατάγονται ἀπὸ γνησίους Μουσουλμάνους, ἀλλ' ἀπὸ ἀρησιθρήσκους ἀπίστους, ἐπομένως ἐπιτρέπεται ὁ θάνατος αὐτῶν. Τότε διετάχθη τὸ πυροβολικὸν νὰ βάλῃ κατὰ τῶν κατοικιῶν των, καὶ ἄλλοι ἐκάησαν ἐντὸς τῶν ξυλίνων κτιρίων, ἄλλοι δὲ φεύγοντες ἔπιπτον εἰς τὰς λόγχας τοῦ στρατοῦ, πὺν ἐφύλασσε τοὺς δρόμους καὶ ἄλλοι ἐφονεύθησαν ὑπὸ τοῦ ὄχλου. Οὕτως 8.000 ἀπωλέσθησαν ἐν Κων]πόλει. Διαταγὴ δὲ ἐστάλη εἰς τὰς ἐπαρχίας νὰ ἀφοπλίζωνται, ὅπου τυχὸν εὐρίσκονται καὶ ἐν περιπτώσει ὀρνήσεως νὰ φονεύωνται. Τοιοῦτον δραματικὸν τέλος ἔλαβε τὸ ἐπὶ 500 ἔτη τρομοκρατήσαν σῶμα τῶν Γενητσάρων. Καὶ ναὶ μὲν ἀπηλλάγη τὸ κράτος καὶ ὁ Σουλτάνος ἀπὸ τὴν μάλιστα ταύτην, ἀλλ' ἡ στρατιωτικὴ δύναμις τῆς Αὐτοκρατορίας ἐμειώθη σημαντικῶς κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη, πὺν ἐπηρεασμένη. Καὶ τοῦτο κατεφάνη εἰς τὸν μετὰ 2 ἔτη πόλεμον τῆς Ρωσσίας κατὰ τοῦ Ὄθωμ. Κράτους. Ἡ Τουρκία, μὴ ἔχουσα ἐπαρκεῖς δυνάμεις, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Ρώσσου στρατηγοῦ Δίηβιτς, ὅστις κατέλαβε τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ ἠπειλῆσε τὴν Κων]πολιν. Ἠναγκάσθη δὲ ὁ Μαχμούτ νὰ ἀναγνωρίσῃ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ἑλλάδος διὰ τῆς συνθήκης τῆς Ἀδριανουπόλεως 1828.

Παρατήρησις.—Τὸ γεγονός τῆς καταστροφῆς τῶν Γενητσάρων ὁμοιάζει μὲ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ στάσιν τοῦ «Νίκα» καὶ διεξήχθη εἰς τὸν ἴδιον χρόνον, ὅπου εἶχον εὖρει θάνατον 30.000 τῶν Πρασίνων τὸ 532 μ.Χ.

Σχόλιον.—Ἡ ὑπαρξις τῶν Γενητσάρων ἦτο μεγάλη πληγὴ διὰ τὸν Χριστ. κόσμον τῆς Θράκης καὶ τὸν Ἑλληνικόν, διότι, ἐνόσω οὗτοι ἐλαμβάνοντο διὰ τοῦ παιδομαζώματος, συνετέλεσαν εἰς μεγάλην ἐλάττωσιν τοῦ

Ἑλληνισμοῦ καὶ εἰς τὴν αὔξησιν τοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ. Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ παιδομαζώματος, οἱ ἐκ Μουσουλμάνων Γενήτσαροι δὲν ἦσαν ὀλιγώτερον ἐπιβλαβεῖς, διότι οὐδὲν ἀνθρωπιστικὸν ἔστειρον νὰ μάθωσιν. Παρέμειναν πάντοτε σκληροί, τυραννικοί, ἄρπαγες, σφετερισταὶ παντὸς ἀξιολόγου, διὰ τὴν κατοχὴν τοῦ ὁποίου ἀφήρουν τὴν ζωὴν τῶν ἰδιοκτητῶν. Πολλοὶ ὡς ἐκ τούτου οἰκογένειαι Χριστιανικαί, ἔχουσαι εὐημερίαν, συνεδέοντο μὲ ἓνα Γενήτσαρον, τοῦ ὁποίου τὴν εὐνοίαν ἐξηγόραζον μὲ διάφορα δῶρα κατὰ τὸ Πάσχα, ὡς καὶ κατὰ τὸ Μπαϊράμ καὶ κατ' ἄλλας περιπτώσεις γεννήσεων, γάμων κλπ., προσφέρουσαι πρὸς αὐτὸν τροφίμα, ὑποδήματα, ὑφάσματα μεταξωτὰ διὰ τὴν σύζυγόν του, χρήματα δανεικὰ καὶ ἀγύριστα κλπ. Καὶ τοῦτο ἔπραττον, διὰ νὰ τοῖς ὑπερασπίζηται καὶ νὰ τοὺς προφυλάττῃ ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν ὁμοίων του, καὶ πολλάκις ἄκουες: «Ἦλθεν ὁ ἀγῶς μας, θὰ φιλέψωμεν τὸν ἀγῶ μας, ὁ ἀγῶς μας ζητεῖ τοῦτο, ἐκεῖνο» κλπ. Διὰ νὰ εἶναι τις ἀσφαλής, ἔπρεπε νὰ ἔχη καὶ ἓναν τέτοιον ἀγῶν. Μέχρι τῶν τελευταίων χρόνων ὑπῆρχεν εἰς τοὺς Θρακᾶς ἡ πικρὰ ἀνάμνησις τῶν Γενητσάρων καὶ ἂν Χριστιανός τις ἦτο αὐθαίρετος, σκληρὸς καὶ ἄρπαξ, τὸν προσωνόμαζον Γενήτσαρον.

Ἄλλαι μεταρρυθμίσεις τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ τοῦ Β΄.

Ὁ Μαχμούτ ὁ Β΄ πλὴν τῆς δημιουργίας στρατοῦ κατὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν σύστημα κατήργησεν τὰ σαρίκια καὶ τὰ καβούκια, πὸν ἔφερον οἱ Τοῦρκοι καὶ οἱ Γενήτσαροι καὶ καθιέρωσε τὸ ἐρυθρὸν φέσιον ὡς κάλυμμα τῆς κεφαλῆς διὰ τὸν στρατὸν, τοὺς ὑπαλλήλους τοῦ κράτους καὶ τοὺς πολίτας κατ' ἀρέσκειαν. Ἐτήρησαν δὲ τὸ σαρίκιον οἱ Χοτζᾶδες καὶ οἱ ἱερομένοι ἐν γένει, τὸ δὲ καβούκιον οἱ δερβίσαι, ἀντὶ δὲ τοῦ μικροῦ καφτανίου καθιέρωσε τὴν Σταμπουλίναν (φόρεμα τῆς Σταμπούλ), ἡ ὁποία προσωμοίαζε μὲ τὴν Εὐρωπ. ρεδιγκόταν. Ἐπειδὴ ἦτο ἀπολυταρχικώτατος, προσεπάθησε νὰ περιορίσῃ τὴν ἐπὶ τῆς Αἰγύπτου ἐξουσίαν τοῦ Μεμετ' Ἀλῆ πασᾶ, ὅστις διεξεδίκει νὰ προσθέσῃ εἰς τὸ ἡμιανεξάρτητον κράτος του καὶ τὸ νότιον τῆς Συρίας, ἐξεροράγη πόλεμος μεταξὺ κυριάρχου καὶ ὑποτελοῦς, ὅστις εἶχε βοηθήσει τὸν Μαχμούτ εἰς τὸν κατὰ τῶν Ἑλλήνων πόλεμον, διὰ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰμβραήμ. Οὗτος ὡδηγῶν τὸν Αἰγυπτ. στρατὸν διὰ μέσου τῆς Συρίας καὶ Μ. Ἀσίας, ἐνίκησεν εἰς διαφόρους συγκρούσεις τὰ στρατεύματα τοῦ Σουλτάνου καὶ ἔφθασε μέχρι Προύσσης. Τότε προσέτρεξεν εἰς βοήθειαν τοῦ Μαχμούτ Ρωσσοὶ στρατὸς καὶ ἐσταμάτησε τὸν Ἰμβραήμ πὸν ἠτοιμάζετο νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τῆς Κων]πόλεως. Καὶ ἡ μὲν Ρωσσία ὑπέγραψε συνθήκην, διὰ τῆς ὁποίας ἀνελάμβανε νὰ περιφρουρήσῃ τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας κατὰ παντὸς ἄλλου, ἡ δὲ Τουρκία ὑπεχρεώθη νὰ κλείνῃ τὸν Ἑλλησποντον εἰς τὰ ἐκ τοῦ Αἰγαίου εἰσερχόμενα πλοῖα, ὅσάκις ἡ Ρωσσία ἀπῆται τὸ κλείσιμον. Δι' αὐτοῦ τοῦ μέσου ἡ Μαύρη Θάλασσα ἀπεκλείσθη ἀπὸ πλοῖα τῶν

Δυτ. Δυνάμεων, ὡς λίμνη Ρωσική Ὁ Μαχμουτ καίπερ πνέων τὰ λοισθια, δὲν ἐννοοῦσε νὰ συνθηκολογήσῃ πρὸς τὸν ὑποτελῆ του Μεμεταλῆ, ἀλλ' ἀπέθανε τὸ 1839. Ἐπ' αὐτοῦ ἰδρῦθη καὶ ἰατρικὴ σχολὴ ἐν Κων]πόλει, τῆς ὁποίας οἱ πλείστοι Καθηγηταὶ ἦσαν Ἕλληνες, σπουδάσαντες εἰς Εὐρωπαϊκὰ Πανεπιστήμια.

ΚΕΦ. 79.—Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΚΡΑΤΙΔΙΟΥ (1828—1850).

Ἀφότου ἀπεσπάρσθησαν ἀπὸ τὴν μεγάλην Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίαν αἱ νότιαι Ἕλλην. χώραι ἀπετέλεσαν ἀνεξάρτητον τμήμα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἠκολούθησαν τὸν ἐλεύθερον βίον ὡς κράτος ὀλιγάνθρωπον, πτωχὸν μὲ χώραν κατεστραμμένην ὑπὸ τοῦ πυρὸς καὶ σιδήρου, μὲ ἐλαιῶνας δενδροκομμένους, μὲ ἀμπελῶνας ἐκριζωμένους, μὲ λαὸν πεινῶντα καὶ γυμνητεύοντα, ἀλλ' ἐλεύθερον. Ἀλλ' ἄς ἀφήσωμεν τὸ τμήμα τοῦτο νὰ ἀγωνίζεται, διὰ νὰ ἐπουλώσῃ τὰς χαινούσας πληγὰς του καὶ ἄς ἐξετάσωμεν τὸν ἐν Τουρκίᾳ ἀπομείναντα Ἑλληνισμόν καὶ ἰδίως τὸν Θρακικόν, οὗτινος ἡ πορεία ὑπῆρξεν ὁμοία μὲ τὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν χωρῶν, αἵτινες ἔμειναν ὑπόδουλοι καὶ ἀπετέλουν πολλαπλάσιον ὑπὸ ἔποψιν Ἑλλήνων κατοίκων καὶ ἐδάφους τοῦ ἄρτι ἐλευθερωθέντος τμήματος.

Οἰκονομικὴ κατάστασις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης.

Κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον τοῦτο διάστημα ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης ἤρchiσε βαθμηδὸν νὰ ἀλλάσῃ ὄψιν ἀπὸ ἀπόψεως οἰκονομικῆς, ἐκπαιδευτικῆς καὶ δημογραφικῆς. Κατὰ τὰ ἔτη ταῦτα ἀπῆλause σχετικῆς ἡσυχίας. Οἱ Γενήτσαροι, οἵτινες ἐτάρασσον τὴν γαλήνην τοῦ λαοῦ, ἐξέλιπον, ἀντὶ δὲ τούτων εἰς τὰς πόλεις ἤδρευε στρατός, τοῦ ὁποίου ἡ συμπεριφορὰ ἦτο ὅλως διάφορος τῆς τῶν Γενητσαρῶν, ἡ ὑπαιθρος χώρα ἐπροφυλάσseto ἀπὸ τοῦς χωροφύλακας (τζαντάρομα ἢ ζαπτιέ), οἱ Τοῦρκοι τῆς ὑπαίθρου ἀπέβησαν ἡμερώτεροι. Διὰ τοῦτο οἱ μὲν γεωργοὶ καὶ ποιμένες ἐπεδόθησαν εἰς τὰ ἔργα τῶν ἄνευ φόβου, καθόσον ἡ ἀσφάλεια ἠδραιώθη καὶ οἱ ἔμποροι διέσχίζον τὰς Θρακικὰς ἐκτάσεις ἀπὸ τὰ παράλια μέχρι τοῦ Αἴμου καὶ πέραν αὐτοῦ εἰς τὴν τρομεκρατημένην Βουλγ. χώραν. Οὕτω ζωηρὰ ἐπικοινωνία ἀνεπτύχθη βαθμηδὸν μεταξὺ τῶν παραλιακῶν πόλεων καὶ χωριῶν καὶ τῶν μεσογείων αὐτῆς. Ἀπὸ τὴν περιοχὴν τῆς βορείου Θράκης Ἕλληνες καὶ Βούλγαροι ἐκόμιζον εἰς τὰ παράλια τὰ γεωργικά, κτηνοτροφικὰ καὶ βιοτεχνικὰ προϊόντα. Ἡ Κων]πολις, ἡ Σηλύβρια, ἡ Ἡράκλεια, ἡ Ραιδεστός, ἡ Καλλίπολις καὶ ἡ Αἶνος ἀπέβησαν σπουδαῖα ἐμπορικὰ κέντρα ἐξαγωγικοῦ καὶ εἰσαγωγικοῦ ἐμπορίου, ἐν δὲ τῇ παραλίᾳ τῆς Μαύρης Θαλάσσης, ὁ Πύργος, ἡ Ἀρχίαλος καὶ ἄλλαι. Οἱ ἐρχόμενοι ἐκ τῶν μεσογείων πωλοῦντες ἐμπορεύματα ἠγόραζον τὰ ἀναγκαίουσιντα εἰς αὐτοὺς εἶδη, ἦτοι παντοπωλειακά, ψιλικά, ὑφάσματα, σιδηρικά, χαλκώματα, ἀλίπαστα, ἐλαίας, ἔλαιον, σάπωνα

κ.λ.π. Ἐφ' ἐτέρου ἐκ τῶν παραλίων Γανῖται, Αἰδημιῶται, Χωρήνοί, Ἴντζεκιῶται, ἐσηματίζον συνοδείας καὶ ἔφερον μέχρι τῆς Βουλγαρίας προϊόντα τῶν παραλίων. Ὅταν εἰς τὰ παράλια ἠλιεύοντο ἀφθονοὶ παλαμύδες, σκόμβροι, τοὺς ἐφόρτωναν ναποὺς μέσα εἰς κόρφας μὲ ἀνάλογον ἄλας καὶ ἐξεκίνουν διὰ τὰ μεσόγεια τῆς βορείου Θράκης, ἕως οὗτου φθάσουν εἰς τὴν Φιλιππούπολιν καὶ τὴν περιοχὴν τῆς, ὠρίμαζαν καὶ τοὺς ἐπώλουν εἰς τριπλασίαν τιμὴν κατὰ μονάδας. Ἐπέστρεφον δὲ ἐκεῖθεν μὲ προϊόντα τῶν μερῶν χρησίμων διὰ τὸν τόπον των. Οἱ κάτοικοι τοῦ βορειανατολικοῦ τμήματος τῆς Θράκης κατήρχοντο καὶ ἔκαμνον τὰς πωλήσεις καὶ ἀγοράς των εἰς τὸν Πύργον, Ἀγχίαλον καὶ λοιποὺς λιμένας. Ἐκτὸς τοῦ ἐμπορίου τούτου εἶχον ὀργανωθῆ εἰς ἐκάστην πόλιν καὶ ἀγοραὶ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος διὰ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς, ὅπου προσήρχοντο οἱ χωρικοὶ εἰς τακτὴν ἡμέραν, ἐπώλουν καὶ ἠγόραζον. Εἰς τὰ Μάλγαρα ἡ τοιαύτη ἀγορὰ ἐλάμβανε χώραν κάθε Δευτέραν, εἰς τὴν Κεσσάνην κάθε Παρασκευὴν καὶ εἰς ἄλλα κέντρα τὰς λοιπὰς ἡμέρας. Ἐπομένως κάθε χωρικός μίαν ἡμέραν τῆς ἐβδομάδος ἤμποροῦσε νὰ ἐπισκεφθῆ τὴν πλησιόχωρον πόλιν διὰ νὰ ἀγοράσῃ καὶ νὰ πωλήσῃ. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεπτύσσοντο καὶ σχέσεις καὶ ἀλληλογνωριμίαι μεταξὺ χωρικῶν καὶ ἀστῶν, οἱ χωρικοὶ οὕτως ἐμάνθανον πολλὰ, ἅτινα ἠγνόουν καὶ ἐπήρχετο ποιά τις πρόδος. Τὰς τοιαύτας ἀγοράς ἐπεσκεπτόντο καὶ ἀπὸ ἄλλας περιοχάς. Αἱ δὲ μεγαλύτεραι πόλεις, ὡς ἡ Φιλιππούπολις, ἡ Ἀδριανούπολις, ἡ Ραιδεστός, ἡ Καλλίπολις, ἡ Αἶνος, τὸ Διδυμότειχον εἶχον καθημερινὴν ἀγοράν, διότι εἰς αὐτάς ἤρχοντο ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Θράκης. Ἐκτὸς τούτων εἰς ἐπικαιρὰ μέρη ἅπαξ τοῦ ἔτους ἐλάμβανον χώραν μεγάλα ἐμποροπανηγύρεις, διαρκοῦσαι 1 ἢ καὶ 2 ἐβδομάδας. Τοιαῦται ἦσαν ἡ πανήγυρις τῶν Καλυβίων, ἡ ὁποία ἔφερε καὶ θρησκευτικὸν χαρακτῆρα, διότι προσήρχοντο πλεῖστοι προσκνηταὶ καὶ ἀσθενεῖς ἀπὸ ὅλα τὰ μέρη τῆς Θράκης εἰς τὸν μέγαν ναόν, ὅστις ἐώρταζε τὴν ἀπόδοσιν τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (25 Αὐγούστου) καὶ ἤρχιζε ἀπὸ τὴν 20—28 Αὐγούστου. Τὸ χωρίον τοῦτο εὗρίσκετο εἰς ὠριαίαν ἀπόστασιν βορείως τῶν Μαλγάρων. Ἄλλη ἐγίνετο εἰς τὸ χωρίον Σαράϊ, περιοχὴν τῆς Ἀρκαδιουπόλεως (Λουλὲ Μπουργάζ), ἐπίσης εἰς τὴν Περίστασιν τῶν Γανοχώρων καὶ εἰς ἄλλα μέρη, εἰς μνήμην διαφόρων μοναστηριακῶν ναῶν, τιμωμένων Ἁγίων, ὅπου συνεκεντροῦντο ἀπὸ τὰ πλησιόχωρα πρὸς προσκύνησιν καὶ πανηγυρισμόν. Εἰς κάθε χωρίον, πὺ ἐώρταzen ἅπαξ τοῦ ἔτους εἰς μνήμην τοῦ Ἁγίου τοῦ Ναοῦ του διεξήγετο καὶ ἐμπόριον ὑπὸ διαφόρων πλανεμπόρων.

Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΘΡΑΚῃ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥ 1850.

Ἡ οἰκονομικὴ εὐρωστία, τὴν ὁποίαν ἤρχισε νὰ ἀποκτᾷ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ 1830—1850, ἐγέννησεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐπι-

θυμίαν τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως διότι ἤρχιζε νὰ ἐλπίζῃ, ὅτι διὰ τῆς παιδείας ἔπρεπε νὰ παρασκευάζεται, ὥστε καὶ τὴν κοινωνικὴν του κατάστασιν νὰ καλυτερεύῃ καὶ τὴν οικονομικὴν θέσιν του νὰ ἐξυψηρετήσῃ ἀποτελεσματικώτερον καὶ ἴσως καὶ τὴν ἔνωσιν τῆς χώρας νὰ ἐπιτύχῃ μὲ τὸ νεοπαγῆς Ἑλλην. Κράτος, ὅταν θὰ παρουσιάζετο κατάλληλος εὐκαιρία, ὥστε ἡ Ἑλλὰς νὰ ἐξωθῆσῃ τὸ μέλλον ἀπελευθερωτικὸν τῆς ἔργον μέχρι τῆς Κων]πόλεως, πρὸς ὀλοκλήρωσιν τῆς Μεγάλης Ἰδέας. Ὡς γνωστὸν ἡ Μεγάλη Ἰδέα κατεῖχε τὴν σπουδαιότεραν θέσιν εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ Ἑλλην. κόσμου, ἦτο δὲ αὕτη ἡ ἀνάκτησις τῆς Κων]πόλεως μεθ' ὅλων τῶν θεωρουμένων ὡς Ἑλλην. χωρῶν, μέχρι τοῦ Αἴμου καὶ Σκάρδου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας μέχρι τοῦ Καυκάσου καὶ Εὐφράτου καὶ ἡ ἐκδίωξις τῶν Τούρκων εἰς τὴν ἀρχικὴν ἐστίαν αὐτῶν, τὴν Κόκκινη Μηλιά, δηλαδή τὸ Τουρμεστάν, ἡ ὕψωσις τοῦ Σταυροῦ ἐπὶ τῆς Ἁγίας Σοφίας, διὰ νὰ ἀποτελειωθῇ ἡ λειτουργία ἐν αὐτῇ, πού εἶχε διακοπῇ τὴν 29 Μαΐου τοῦ 1453, τὴν στιγμὴν ἀκριβῶς πού ὁ λειτουργὸς ἱερεὺς ἀπήγγειλε τό: *Τὰ σὰ ἐκ τῶν σῶν Σοὶ προσφέρομεν κατὰ πάντα καὶ διὰ πάντα.* . . . Εἰς τὴν Κων]πολιν ὁργανώθησαν ἐπὶ τὸ τελειότερον αἱ προηγουμένως ὑπάρχουσαι σχολαὶ καὶ νέαι ἰδρύθησαν ὑπὸ τῶν ἐν αὐτῇ Ἑλλην. Κοινοτήτων τῶν συνοικισμῶν, ἐξ ὧν δὲ ὑπερεῖχεν ἡ πρεσβυγενὴς Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολή, ἣτις ἐλειτούργει τότε εἰς τὸ παραβοσπόρειον προάστειον τῆς Ξηροκρήνης (Κουροῦ-Τσεσμέ). Καὶ μόνον κατὰ τὸ 1880 μετεφέρθη εἰς τὸ Φανάριον εἰς μεγαλοπρεπῆς κτίριον, ἐπὶ τούτῳ ἐγεργθὲν μὲ δαπάνας μεγάλων εὐεργετῶν Ἑλλήνων. Ἡ Σχολὴ αὕτη τελεῖ ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τοῦ κατὰ καιροῦς Οἴκουμ. Πατριάρχου μέχρι σήμερον, διδάσκουν δὲ πάντοτε σπουδαῖοι καθηγηταὶ ὅλα τὰ ἐγκύκλια μαθήματα, ὡς βάσεις διὰ περαιτέρω ἐπιστημονικὰς σπουδὰς. Εἰς τὰς λοιπὰς πόλεις τῆς Θράκης αἱ προϋπάρχουσαι σποραδικαὶ σχολαὶ κατὰ τοὺς πρὸ τῆς Ἑλλην. ἐπαναστάσεως χρόνους, ἄλλοτε μὲν ἐλειτούργουν, ἄλλοτε δὲ ἔκλειον, ἐλλείπει καταλλήλων διδασκάλων. Μετὰ τὸ 1830 ὅμως ἡ λειτουργία αὐτῶν ἀπέβη κανονικώτερα καὶ τοῦτο διότι ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐδημιουργοῦντο περισσότεροι διδάσκαλοι εἰς τε τὴν Κων]πολιν, Θεσ]νίκην, Ἰωάννινα, Κυδωνίας καὶ ἔλευθέραν Ἑλλάδα. Διὰ τῶν διδασκάλων αὐτῶν μὲ τὴν ὑποστήριξιν τῶν Μητροπολιτῶν καὶ τὴν συνδρομὴν τῶν κοινοτικῶν ἀρχόντων εἶχον ἰδρυθῆ εἰς τὰς ἔδρας τῶν Μητροπόλεων τῶν Ἑκκλησ. Ἐπαρχιῶν, συνήθως, δημοτικαὶ σχολαί, εἰς δὲ τὰς ἔδρας τῶν μεγαλυτέρων ἐπαρχιῶν, αἱ δημοτικαὶ προήχθησαν εἰς τὰς λεγομένας Ἑλλην. σχολὰς, διότι εἰς τὰς τελευταίας ἐδιδάσκετο ἡ ἀρχαία Ἑλληνικὴ μὲ τοὺς ἀρχαίους γραμματικὸς τύπους, τὸ ἔτυμολογικόν, τὸ συνθετικὸν καὶ τὸ συντακτικόν. Τὸ παραδείγμα τοῦτο ἤκολούθησαν αἱ κωμοπόλεις, βαθμηδὸν δὲ καὶ τὰ χωρία. Ἄλλ' εἰς τὰ χωρία ἐχρησιμοποιοῦντο ὡς διδάσκαλοι οἱ ἐκ τῶν Ἑλλην. σχολῶν ἔξερχόμενοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν μὲν ἀτελεῖς κατὰ τὰς ἐγκυκλοπαιδικὰς γνώσεις, πλήρεις ὅμως

ἐνθουσιασμοῦ καὶ ἐργατικότητος. Πολλοὶ ἐκ τούτων ἐχειροτονοῦντο ἱερεῖς καὶ ἐξήσκουν εἰς τὰ μικρὰ χωρία τὸ διπλοῦν ἔργον ἱερέως καὶ διδασκάλου. Ἱερεῖς καὶ διδάσκαλοι τῶν χωρίων, μὲ ὀλίγας μὲν γνώσεις, μὲ πολὺν ὄμως ζῆλον καὶ αὐταπαύρησιν διὰ τὰ λειτουργήματα ταῦτα, μὲ ἀκράδαντον δὲ πίστιν πρὸς τὴν δημιουργημένην ἀναγέννησιν τοῦ ἔθνους, εἰλικρινεῖς λάτραι τῆς θρησκείας τῶν πατέρων των καὶ μὲ ἐλαχίστας ἀπολαυάς, ὑπηρετοῦν εἰς ναοὺς καὶ σχολεῖα, τὰ δὲ προγράμματα ἀπέβλεπον εἰς τὴν ἐξάσκησιν ἀναγνώσεως, γραφῆς, τῶν 4 πράξεων τῆς ἀριθμητικῆς, εἰς θρησκευτικὰ μαθήματα, προσευχάς, στοιχειώδη ἱερὰν ἱστορίαν καὶ κατήχησιν. Ἄλλ' ἢ ἐφαρμοζομένη μέθοδος εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς ἀναγνώσεως, ἦτο ὅλως ἀκατάλληλος ἐξ ἀγνοίας τῶν διδασκάλων, διὰ τὸν λόγον δὲ τοῦτον ἡ ἐκμάθησις ἐλευθέρας ἀναγνώσεως, ἐπὶ κειμένων ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκκλησιαστικῶν, ἀπέβαινε πρόβλημα δυσκολώτατον διὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀπτοῦντο 2 ἢ καὶ 3 ἔτη διὰ νὰ μάθῃ ὁ παῖς νὰ διαβάσῃ καὶ ἔπειτα ἤρχιζεν ἡ γραφή.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως.

Ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως ἐγένετο ὡς ἑξῆς: Ὅταν τὸ παιδί διὰ πρώτην φορὰν ἐπήγαιεν εἰς τὸ σχολεῖον, τὰς πρώτας ἡμέρας ἢ μᾶλλον τοὺς πρώτους μῆνας, ἐλάμβανε τὸ ἀλφαβητάριον ὅπου ἦτο τὸ ἀλφάβητον (τὰ 24 ψηφία) εἰς σχῆμα κεφαλαίων. Ἐδιδάσκετο τὰ 24 γράμματα εἰς σειρὰν ὀνομαστικῶς ἀπὸ τοῦ Α μέχρι τοῦ Ω ὡς ἑξῆς: Ἄλφα, Βῆτα, Γάμμα, Δέλτα, Ἐψιλον, Ζῆτα κλπ., ὅχι ὅμως τὴν φωνὴν ἐκάστου γράμματος ξεχωριστά. Καὶ ἀφοῦ τὰ ἐμάνθανεν ἐποπτικῶς, ἔπρεπε νὰ τὰ ἀποστηθίσῃ καὶ νὰ τὰ ἀπαγγέλλῃ χωρὶς νὰ τὰ βλέπῃ. Ἐπειτα ἡ ἰδίᾳ ἀπαγγελία καὶ ἐποπτικῆ ἐκ στήθους ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἀνάποδα, ἀπὸ τοῦ Ὠμέγα μέχρι τοῦ Ἄλφα καὶ τέλος ἔπρεπε νὰ γίνῃ ἡ ἀπαγγελία κατὰ τοὺς δύο πάλιν τρόπους, λαμβανομένου τοῦ πρώτου καὶ τοῦ τελευταίου, τοῦ δευτέρου καὶ τοῦ προτελευταίου, ὡς Ἄλφα Ὠμέγα, Βῆτα, Ψί, Γάμμα, Χι καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς πὺν ἀπέληγεν εἰς τὰ δύο μεσαῖα Μὶ Νί. Μετὰ τὴν ἐκμάθησιν τῶν τριῶν τούτων τρόπων τῆς ἀπαγγελίας τοῦ ἀλφαβήτου, ἀπὸ βιβλίου καὶ στήθους, ἤρχιζεν ὁ συνδυασμὸς συμφώνων μετὰ φωνηέντων πρὸς σχηματισμὸν συλλαβῶν. Ἐδῶ ὁ μαθητὴς ἐδοκίμαζε μεγάλην ἀγωνίαν, κρύος ἰδρῶς τὸν περιέλουε, διότι ἔπρεπε νὰ μάθῃ ὅτι Βῆτα Ἄλφα: Βᾶ, Δέλτα Ἐψιλον: Δέ, Λάμβδα Ὀμικρον: Λό, Ζῆτα Ἡτα: Ζῆ καὶ τὰ τοιαῦτα. Λὲν μοροῦσε βέβαια ὁ παῖς μέγας ἢ μικρός, νὰ ἐννοήσῃ πῶς λόγου χάριν ἀπὸ τὰς λέξεις Βῆτα Ἐψιλον βγαίνει ἡ συλλαβὴ βέ καὶ πῶς ἀπὸ Βῆτα, Ὀμικρον, Ὑψιλον κάμνουν μίαν συλλαβὴν ἢ φωνὴν «βοῦ». Οὔτε ὁ διδάσκαλος ἐσκέπετο κἄν νὰ δώσῃ εἰς τὸν μαθητὴν νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἀπὸ κάθε λέξιν ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀρχικὴν φωνήν, ὥστε β—α: βᾶ, νὰ συνδέσῃ δηλαδὴ τὰς ἀρχικὰς φωνὰς ἐκάστης ὀνομασίας τοῦ γράμματος. Εἰς αὐτὸ κατέληγε συνήθως ὁ μόνος του ὁ μαθη-

τής, κατόπιν πολλοῦ κόπου καὶ ἀσκήσεως. Διὰ τοῦτο ὁ διδάσκαλος, δικαιολογούμενος διὰ τὴν κατατριβὴν ὀλοκλήρων μηνῶν ἢ καὶ ἑτῶν πρὸς ἐκμάθησιν τῆς ἀπλῆς ἀναγνώσεως, ἔλεγε πρὸς τοὺς γονεῖς, ὅτι τὸ παιδί «δὲν μπῆκε ἀκόμη εἰς τὸ νόημα τῶν γραμμάτων», ὅπερ ἐσήμαινεν ὅτι δὲν κατώρθωσεν ἀκόμη νὰ ἐννοήσῃ ὅτι ἀπὸ κάθε ὀνομασίαν ἐκάστου στοιχείου ἔπρεπε νὰ λαμβάνῃ τὴν ἀρχικὴν μόνον φωνήν. Ἔως ὅτου δὲ ἐννοήσῃ ὁ μαθητῆς τοῦτο, δηλαδὴ «νὰ μπῆ στὸ νόημα τῆς ἀναγνώσεως» ὅπως ἔλεγον, παρήρχοντο δύο ἢ καὶ τρία ἔτη. Εὐνόητον εἶναι ὅτι, ἕως ὅτου κατορθώσῃ τὸν ἄθλον τοῦτον τῆς ἀναγνώσεως, ἔπιπτεν ἐπὶ τῆς ῥαχέως του ξύλο μετὰ τὸ καντάρι, κατὰ τὸ κοινῶς λεγόμενον. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ οἱ πλεῖστοι τῶν μαθητῶν, ἀποκείμενοι ἀπὸ τὸ πολὺ ξύλο, τὸ γονάτισμα, τὸ φάλαγγα καὶ ἄλλους αἰκισμούς, ὡς τὸ μουντζούρωμα, φτύσιμο κλπ, ἠναγκάζοντο νὰ ἐγκαταλείψουν τὸ σχολεῖον, τηροῦντες πικρὰν ἀνάμνησιν αὐτοῦ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν καὶ ἐθεώρουν τοὺς τότε διδασκάλους ὡς τοὺς σκληροτέρους βασανιστὰς τῶν παιδιῶν, καὶ τοὺς ὁποίους πολλάκις οἱ παῖδες ἐπετροβόλουν ἐκ τοῦ ἀφανοῦς. Τέλος ἐλάχιστοι ἠδύνατο νὰ μάθουν νὰ διαβάσουν, παρ' ὅλους τοὺς κόπους τῶν διδασκάλων. Καὶ ἀφοῦ οἱ ὀλίγοι ἐκ τῶν πολλῶν, οἱ νουνεχέστεροι, ἐμάνθανον νὰ ἀναγιγνώσκωσι συλλαβὰς, τοὺς ἐδίδετο ἀμέσως ἢ ὀκτώηχος, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξησκοῦντο εἰς τὴν ὀρθὴν ἀνάγνωσιν τοῦ κειμένου, χωρὶς βέβαια νὰ ἐννοοῦν τίποτε ἀπὸ αὐτὸ ποῦ ἐδιάβαζον. Ἀπεστήθιζον ὅμως ἀρκετὰ τροπάρια, τὰ ὁποῖα ἐκονονάρχουν καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν κατὰ τοὺς ἑσπερινοὺς τῶν Σαββάτων καὶ ἄλλων ἑορτῶν. Οὕτως ἀπέβαινον δακτυλοδεικτούμενοι, ὡς μέλλοντες ἱεροψάλται. Μετὰ τὴν ὀκτώηχον ἐδίδετο τὸ ψαλτήριον, ἔπειτα αἱ πράξεις καὶ αἱ ἐπιστολαὶ τῶν Ἀποστόλων καὶ τελευταῖον τὸ ἀνθολόγιον, καὶ ἔτσι ἐτελείωναν τὰ ἀναγνωστικὰ βιβλία, μὴ ὑπαρχόντων ἄλλων σχολικῶν.

Διδασκαλία τῆς γραφῆς.

Μετὰ τὴν κοπιώδη ἐκμάθησιν τῆς ἀναγνώσεως ἤρχιζεν ἡ διδασκαλία τῆς γραφῆς. Αἱ πρῶται ἀσκήσεις ἐγίνοντο ἐπὶ ἄμμου. Ἐπὶ θρανίου μακροῦ καὶ τελείως ἐπιπέδου, περιβεβλημένου μετὰ πλαίσιον πανταχόθεν, ὕψους πέντε ἑκατοστῶν περίπου, ἐτίθειτο στρώμα λεπτῆς ἄμμου. Ἀπέναντι τοῦ θρανίου ἐπὶ τοῦ τοίχου, ἐκρέματο πίναξ ὅπου ἦσαν γραμμένα τὰ στοιχεῖα τῆς γραφῆς. Ὁ καλύτερος μαθητῆς τῆς ἀνωτέρας τάξεως, πρωτόσχιλος λεγόμενος, ἀφοῦ διὰ σύρτου ἐκ σανίδος ἐξωμάλυνε τὴν ἐπιφάνειαν τῆς ἄμμου, σύρων τὸν σύρτην ἀπὸ τοῦ ἐνὸς ἄκρου τοῦ θρανίου εἰς τὸ ἄλλο, ἐξεφώνει: «Γράψατε τὸ στοιχεῖον Ἄλφα». Οἱ διδασκόμενοι, καθήμενοι εἰς τὸ θρανίον τοῦτο, προσεπάθουν μετὰ τὸν δείκτην τῆς χειρὸς, δηλαδὴ τὸν δεύτερον δάκτυλον, νὰ χαράξουν ἐπὶ τῆς ὁμαλῆς ἐπιφανείας τῆς ἄμμου τὸ σχῆμα τοῦ στοιχείου (α) ἄλφα. Ὁ δὲ πρωτόσχιλος, περιερχόμενος ἕνα ἕκαστον μαθη-

τήν, ἐδείκνυνεν ἀπὸ ποῦ θὰ ἀρχίσῃ καὶ ποῦ θὰ τελειώσῃ τὸ γραφόμενον στοιχεῖον. Ἀφοῦ ἐπανελαμβάνετο ἡ ἐξομάλυνσις τῆς ἄμμου καὶ ἡ γραφὴ τοῦ στοιχείου δύο καὶ τρεῖς φορές, ὥστε ἀπταιστως νὰ τὸ γράψουν οἱ μαθηταί, ἐξωμαλύνετο πάλιν ἡ ἄμμος καὶ ἐξεφωνεῖτο τὸ δευτερον στοιχεῖον (β). Καὶ αὐτὴ ἡ ἐργασία ἐγένετο ἕως ὅτου οἱ μαθηταὶ ἀσκηθοῦν ἐπὶ τῆς ἄμμου νὰ γράφουν ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ ἀλφαβήτου κεφαλαῖα καὶ μικρά. Περιττὸν νὰ λεχθῆ ὅτι ἡ ἐν λόγῳ ἀσκησις διήρκει ἐπὶ μῆνας ὀλοκλήρους. Ἐπειτα ἐδίδοτο εἰς τοὺς οὕτως ἐξασκηθέντας πλάξ (ἀβάκιον) μὲ πετροκόνδυλον. Ἡ πλάξ ἐχαράσσετο μὲ γραμμάς, ὡς τὰ ἔγγραμα τετράδια καὶ ἐγένετο ἀσκησις γραφῆς τῶν στοιχείων μὲ τὸ δεξιὸ χεῖρ καὶ μὲ τὸ πετροκόνδυλον. Μετὰ τὴν ἐξάσκησιν ἐδίδοτο τὸ πρῶτον κείμενον πρὸς γραφὴν ἐπὶ πίνακος, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἦσαν γραμμένα τὰ ἐξῆς: «Ἄρξον χεῖρ μου ἀγαθὴ — Γράψον γράμματα καλὰ — Μὴ δαρθῆς, μὴ ξυλισθῆς, μὴ εἰς τὸν φάλαγγα βαλθῆς». Ταῦτα ἀφοῦ ἔγραφον πολλὰς φορές, ὥστε νὰ μὴ βλέπουν εἰς τὸν πίνακα, ἐδίδοτο πλέον πρὸς γραφὴν καθημερινῶς μέρος τοῦ κειμένου τῆς ἀναγνώσεως. Καὶ μετὰ πολλὴν ἀσκησιν ἐπὶ πλακός, ἐδίδοτο μελάνη, πέννα ἐκ πτεροῦ χηνός καὶ χαρτί, τὸ ὁποῖον ἐχαρᾶκάνετο μὲ κανόνα καὶ μολυβδοκόνδυλον διὰ τὴν εὐθυγράμμισιν τῶν στίχων, τὸ δὲ μολυβδοκόνδυλον ἀντικαθίστα πολλάκις τὴν πένναν καὶ τὴν μελάνην ἐν ἐλλείψει τούτων. Κάτωθεν τοῦ ἐν λόγῳ πίνακος ἦσαν γραμμένα καὶ τὰ δέκα ψηφία τῶν ἀριθμῶν: 1,2,3,4,5,6,7,8,9,0, τὰ ὅποια ἐμάνθανον νὰ γράφουν οἱ μαθηταὶ διὰ τὴν ἀριθμητικὴν, ποῦ ἐδιδάσκετο κατὰ τρόπον ὃν ἕκαστος διδάσκαλος ἐθεώρει προσφορῶτερον.

ΘΑΝΑΤΙΚΑ ΕΝ ΘΡΑΚῃ 1837—38

Κατὰ τὴν εἰρηρικὴν περίοδον ἐκτὸς τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας, ἣτις ἀνεφάνη εἰς τὸν Ἕλληνα πληθυσμὸν καὶ τῆς πνευματικῆς κινήσεως ἡ ὁποία ἤρχισε νὰ παρατηρῆται διὰ τῶν ἰδρυομένων σχολῶν, ἔστω καὶ ἀτελῶν, παρατηρήθη καὶ σπουδαία αὐξήσις τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ. Διότι ὁ ἀνετώτερος βίος, ὅστις ἐδημιουργήθη μὲ τὴν εἰρηρικὴν ζωὴν καὶ εὐμάρειαν, ὀλιγόστευσε τὰς ἀπωλείας τῶν ἀνθρώπων ὅλων τῶν ἡλικιῶν. Ἐπομένως ἐκ τῶν γεννώμενων παιδῶν τὰ πλεῖστα κατωρθοῦτο νὰ ἐπιζήσωσιν, ὥστε ὄχι μόνον τοὺς ἐκάστοτε θνήσκοντας νὰ ἀναπληρῶσιν, ἀλλὰ καὶ νὰ αὐξάνωσιν ἀρκετὰ κατὰ τὸν ἀριθμὸν. Εἰς ἕκαστον χωρίον καὶ Ἕλληνα κοινότητα ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος ἐδημιουργοῦντο καὶ νέαι οἰκογένειαι. Τὴν τοιαύτην ὅμως αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ ἤλθε νὰ ἀνακόψῃ πρὸς στιγμὴν νόσος βροτολοιγὸς ἡ πανώλης κατὰ τὸ 1837—39. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ λατρικὴ ἐπιστήμη ἦτο ἀκόμη ἀνίσχυρος νὰ καταπολεμήσῃ τὴν πανώλην καὶ τὴν χολέραν, αἱ ὁποῖαι εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰς Ἰνδίας ἦσαν ἐνδημικαί. Διὰ τοῦτο μετεδίδοτο συχνὰ διὰ τῶν ἐκεῖθεν μεταφερομένων ἐμπορευμάτων καὶ ποντικῶν τῶν πλοίων. Λοιμοκαθαρτήρια δὲν ὑπῆρχον, οὔτε ὀρερὸς ἀντιπανωλι-

κός. Ἐν Μ. Ἀσίᾳ ἐξηκολούθει ὁ πόλεμος τῶν Αἰγυπτίων, οἵτινες ὑπὸ τὸν Ἰβραήμ Πασᾶν προήλαυον πρὸς τὴν Προῦσαν καὶ ἠπέιλον τὴν Κων]πολιν, ὅπου εἶχεν ἀναφανῆ κατὰ πρῶτον. Ἐκ Κων]πόλεως μετεδόθη καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Θράκην. Ἐπειδὴ δὲ πολλοὶ ἄνθρωποι τῶν πόλεων, ἀπήρχοντο εἰς τὰ χωρία, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν προσβολήν, μετέδωκαν ταύτην καὶ εἰς τὴν Ἰπαιθρον, εἰς ἣν τὰ μέσα τῆς ἐπιστήμης ἔλειπον παντελῶς καὶ ἡ νόσος ἔκαμε μεγάλην θραῦσιν εἰς τοὺς πληθυσμούς τῶν τε πόλεων καὶ χωρίων. Ἀλλὰ τὰ περισσότερα θύματα ἦσαν μεταξὺ τοῦ Μουσουλμανικοῦ πληθυσμοῦ. Πολλὰ χωρία Τουρκικὰ εἶχαν τελείως ἐρημωθῆ.

ΚΕΦ. 80.— ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΤΟΥ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΑΒΔΟΥΛ ΜΕΤΖΗΤ
1839—1861.

Μυστικὴ ἐνέργεια τῆς Ρωσσίας ἐν Τουρκίᾳ πρὸς ὑποχείρωσιν τοῦ Οἴκου. Πατριαρχεῖου καὶ λοιπῶν Ὀρθοδόξων Πατριαρχείων καὶ ἐπιζήμιος ἐπίδρασις ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας.

Τὸν Μαχμουτ Β' ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Ἀβδοῦλ Μετζήτ. Οὗτος ἦτο μορφωμένος καὶ διέβλεπεν ὅτι τὸ Κράτος διὰ νὰ εἰρηνεύσῃ καὶ νὰ μὴ διαταράσσεται ὑπὸ ἐπαναστάσεων, πρέπει νὰ ἀλλάξῃ ἡ πολιτικὴ τῶν ἀρχόντων πρὸς τὰ ὑπήκοα ἔθνη. Διότι ἔνεκα τῆς πίεσεως, ἣν ὑφίσταντο αἱ διάφοροι ἔθνη ἐντὸς τῶν εὐρέων ἐκτάσεων τῆς Ὀθωμαν. Αὐτοκρατορίας ἐπανεστάτων ὅχι μόνον Χριστιανοί, ἀλλὰ καὶ Μουσουλμᾶνοι. Διὰ τοῦτο ὀλίγους μῆνας μετὰ τὴν ἀνάγκησιν του τὸ 1839 ἐξέδωκε νέον Χάτι Σερίφ Γκιουλχανέ (=οἶκος ρόδων), διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο πλήρης θρησκευτικὴ ἐλευθερία εἰς ὅλους τοὺς ὑπηκόους ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας. Πρὸς ἐφαρμογὴν δὲ τῶν διατασσομένων ἰδρύετο συμβούλιον, εἰς τὸ ὁποῖον θὰ ἐλάμβανον μέρος καὶ ἀντιπρόσωποι Χριστιανοί. Ἀλλὰ τοῦτο ἔμεινεν ἐν ἀχρηστείᾳ διότι ὑπεβίβαζε τάχα τὸν κυρίαρχον Μουσουλμανικὸν κόσμον εἰς ἴσην μοῖραν πρὸς τοὺς ὑποδούλους, ἀντ' αὐτοῦ δὲ ἀργότερον ἐξεδόθη τὸ *Χάτι Χουμαγιὸν* (1). Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἡ Ρωσσία τοῦ Γεώργιου Ἀλεξάνδρου Α', θανόντος τὸ 1825 κατὰ τὸν ἀπελευθερωτικὸν ἀγῶνα τῆς Ἑλλάδος, ἐβοήθησεν, ἰδίως κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τοῦ ἀγῶνος ἐπὶ Νικολάου Α' 1825—1854, ἐν μέρει μὲν διὰ τὸ ὁμόδοξον τοῦ ἀγωνιζομένου Ἑλλήν. λαοῦ, ἀλλὰ κυρίως διὰ νὰ ἐπαυξήσῃ τὴν ἀδυναμίαν τῆς

(1) Ἐπειδὴ εἰς τὸ παρὸν ἀκολουθοῦμεν τὴν κατάταξιν τῶν ἐνδιαφερόντων τὴν Θράκην γεγονότων, θὰ πραγματευθῶμεν τὰς μυστικὰς ἐνεργείας τῆς Ρωσσίας πρὸς ὑποχείρωσιν τοῦ Οἴκου. Πατριαρχεῖου, αἵτινες ἤρχισαν τὸ 1842 καὶ ἀπέληξαν εἰς τὸ Βουλγ. Σχίσμα καὶ εἰς τοὺς πολέμους Κριμαϊκὸν καὶ τὸν μετὰ ταῦτα Ρωσσοτουρκικὸν τοῦ 1876—78, ὅστις ἐπέδρασεν εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Θράκης καὶ γενικώτερον εἰς τὸ Ἑλλήν. Ἔθνος, ὑπόδουλον καὶ ἐλεύθερον.

Ὁθωμαν. Αὐτοκρατορίας καὶ νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν διάλυσίν της. Διότι, ὡς ἀπεδείχθη καὶ εἰς τὰς προηγουμένας ἐπαναστάσεις τῶν Ἑλλήνων, ὡς ὑπέκινει, ὡς τὴν ὑπὸ τοῦ Ὁρλώφ καὶ μετὰ τοῦ Λάμπρου Κατσώνη ἐπὶ τῆς μεγάλης Αἰκατερίνης, ἀπέβλεπεν εἰς σκοποὺς κατακτητικoὺς καὶ ἐξάπλωσιν τῆς ἐξουσίας της ἐπὶ τῶν Βαλκανικῶν χωρῶν πρὸς ἔξοδον εἰς τὸ Αἰγαῖον καὶ Μεσόγειον. Ἄλλ' ἀφοῦ ἐσχηματίσθη τὸ ἐλεύθερον Ἑλλην. Κράτος, τεθὲν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Μεγ. Δυνάμεων Ρωσσίας, Γαλλίας, Ἀγγλίας καὶ Αὐστρίας, ἔργον τῆς Ρωσσίας ὑπῆρξε νὰ προσεταιρισθῇ τὸ τμήμα τοῦτο τοῦ Ἑλληνισμοῦ νὰ ρυθμίξῃ τὴν πολιτικὴν του σύμφωνα μὲ τὰς βλέψεις της. Ἡ ἐλευθερωθεῖσα Ἑλλάς, μικρὰ καὶ πτωχὴ, ὑπέκειτο εἰς τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἄλλων προστατριῶν Δυνάμεων καὶ πρὸ πάντων Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, παρ' ὧν συνῆπτε καὶ δάνεια διὰ τὴν ἀνασύνταξίν της. Διὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ὁθωνος ὑπῆρξαν εἰς τὴν Ἑλλάδα δύο κόμματα, τὸ Ρωσόφιλον καὶ τὸ Ἀγγλογαλλόφιλον, ἡ δὲ πολιτικὴ τοῦ Ὁθωνος ἦτο μᾶλλον Ρωσόφιλος, διότι ὁ ἡγεμὼν οὗτος ἐσκέπτετο ὅτι, διὰ νὰ ἐπικτείνῃ τὴν μικρὰν ἐπικράτειάν του, διὰ τῆς ἀπελευθερώσεως καὶ τῶν πρὸς βορρᾶν ἐδαφῶν θὰ κατώρθωνε τοῦτο, ὡς ἂν ἡ Τουρκία περιεπλέκετο εἰς πόλεμον πρὸς τὴν Ρωσσίαν, ἐνῶ αἱ Δυτικαὶ Δυνάμεις εἶχον ὡς ἀξίωμα τὴν ἀκεραϊότητα τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ εἶναι εἰς θέσιν αὐτὴ νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Ρώσσοις, τῶν ὁποίων τὴν ἔξοδον εἰς τὴν Μεσόγειον δὲν ἐπεθύμουν. Ἀλλὰ καὶ οἱ Ρῶσσοι δὲν ἠδύναντο νὰ βασισθῶσιν ἐπὶ τῆς εὐνοίας τῶν Ἑλλήνων διότι ἡ Μεγάλῃ Ἰδέα, ποῦ ἦτο ἐνσφηνωμένη εἰς τὸν ἐγκέφαλον τοῦ ἐλευθέρου, ὑποδούλου καὶ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμοῦ, ἦτο ἀντίθετος πρὸς τὴν ἐπικρατικὴν πολιτικὴν τῶν Τσάρων τῆς Ρωσσίας ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς Χερσονήσου. Ἀφ' ἑτέρου τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ τὰ λοιπὰ τῆς Ἀνατολικῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ὄντα Ἑλληνικά, ὡς ἐνόμιζον οἱ Ρῶσσοι, θὰ ἐρρῦθμιζον τὴν πολιτικὴν των σύμφωνα μὲ τὰς ὑποδείξεις τῆς ἐλευθέρου Ἑλλην. Κυβερνήσεως καὶ τὸ ἐθνικὸν αἴσθημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Διὰ τοῦτο διαβουλίαν ἐπὶ διαβουλίαν ἔλαβον χώραν εἰς τὴν αὐτὴν τῆς Πετρούπολεως πρὸς ἐξεύρεσιν τρόπου ἵνα καταστήσουν ὑποχείριον τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον ὥστε νὰ ὑπόκειται τοῦτο εἰς τὰ νεύματα τῆς Τσαρικῆς πολιτικῆς. Οὕτως ἀπεφάσισαν νὰ σταλῇ εἰς τὰ Τουρκικὰ ἐδάφη τὸ 1842 μυστικὴ Ρωσσικὴ ἀποστολὴ ἐκ τεσσάρων εἰδικῶν Ρώσσων, οἵτινες νὰ περιέλθουν ὅλας τὰς Ὁθωμ. χώρας, νὰ βολιδοσκοπήσουν τὰ πνεύματα τοῦ Ὁρθοδόξου κόσμου ὀδιακρῶς φυλετικῆς διαφορᾶς καὶ ἐπιστρέφοντες, νὰ ὑποβάλουν ἔκθεσιν τῶν συμπερασμάτων εἰς τὰ ὁποῖα θὰ καταλήξουν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ περιήγησις διήρκεσε περίπου τρία ἔτη, ὅταν δὲ ἐπέστρεψαν ἀπεφάνθησαν τὰ ἑξῆς: «Ἡ ἐπιρροὴ τοῦ Ἑλλην. Οἶκουμ. Πατριαρχεῖου εἶναι μεγάλη ἐφ' ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Σουλτάνου λαῶν. Οἱ Μητροπολίται καὶ Ἐπίσκοποι, εἴτε Ἑλληνοφῶνοι εἶναι, εἴτε ἄλλο-

γλωσσοι, Βλάχοι, Βούλγαροι, Σέρβοι, Ἄλβανοι ἐν Εὐρώπῃ, ἐν δὲ τῇ Ἀσίᾳ Ἀραβες καὶ αὐτοὶ οἱ Ἀρμένιοι σχισματικοί, διὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου διεκπεραιώνουν τὰς ὑποθέσεις των πρὸς τὴν Ὑψηλὴν Πύλῃν. Ὁ Οἰκουμ. Πατριάρχης θεωρεῖται γενικὸς ἀρχηγὸς τῶν ἐν Τουρκίᾳ Χριστιανῶν, ἀδιακρίτως φυλετικῆς διαφορᾶς καὶ γλώσσης. Εἶτε Βλάχοι εἶναι, εἶτε Βούλγαροι, εἶτε Σέρβοι ἢ Ἄλβανοί, εἶτε Ἀραβες ἢ Ἀρμένιοι, θεωροῦνται ὑπὸ τῶν Τούρκων Ρωμαϊκὸν ἔθνος, οἱ δὲ Μητροπολίται ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι Ἑλληνας. Ἀπὸ τὰς Μητροπόλεις καὶ Ἐπισκοπὰς εἰσρέει εἰς τὸ Πατριαρχ. Ταμεῖον ἄφθονον χοῆμα, διὰ τὴν συντήρησιν προσωπικοῦ, τὸ ὁποῖον ὁμοιάζει ὡς μέγα καὶ πολυσχιδὲς Ὑπουργεῖον. Κατὰ ταῦτα τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον διὰ νὰ ἀχθῆ ὑπὸ τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ρωσσίας, πρέπει νὰ ἀπογυμνωθῆ ὁικονομικῶς, καὶ νὰ μὴ δύναται νὰ ἰσοσκελίσῃ τὰ ἔξοδά του ὅποτε κατ' ἀνάγκην θὰ ζητήσῃ τὴν συνδρομὴν τῆς Ρωσσίας. Ἡμεῖς δὲ διὰ δωρεῶν καὶ μυστικῶν κονδυλίων θὰ ὑποστηρίζωμεν αὐτό, ὥστε νὰ κλείῃ τὸν προϋπολογισμόν του, ὅποτε θὰ ἐνδίδῃ εἰς τὰς ὑποδείξεις μας. Ἀπὸ τὸ νεότευκτον Ἑλλήν. Κράτος δὲν ἔχει νὰ περιμένη ἐνίσχυσιν, ἔνεκα τῆς οἰκονομικῆς ἀθλιότητος τοῦ μικροῦ κρατιδίου. Ἄλλ' ὡς μέσον τῆς ἀπογυμνώσεως ἀπὸ τὰ εἰσοδήματά του συνιστῶμεν: Πρέπει διὰ καταλλήλου προπαγάνδας νὰ ἀφυπνίσωμεν τὸ φυλετικὸν αἴσθημα τῶν μὴ Ἑλληνοφῶνων Ὁρθοδ. ἔθνων, ἅτινα ὑπόκεινται εἰς αὐτὸ καὶ τὰ ὁποῖα τείνουν νὰ ἐξελληνισθῶσι, διότι, ὅταν ἀφυπνισθῶσιν οἱ λαοὶ οὗτοι καὶ διδαχθῶσι τὴν ἱστορίαν τῶν προγόνων των, διὰ καταλλήλων εἰσηγήσεων θὰ ζητήσουν, ὡς ἀλλόγλωσσοι, θρησκευτικοὺς ἀρχοντας, Μητροπολίτας καὶ Ἐπισκόπους ὁμογενεῖς καὶ ὁμογλώσσους των καὶ ἅμα γίνῃ τοῦτο δεκτόν, θὰ ὑπάρξῃ μέγας ἀριθμὸς Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων, Σλάβων τῆς Μακεδονίας, Σέρβων, Βουλγάρων, Βοσνίων καὶ ἄλλων. Κατὰ τὴν ἐκλογὴν δὲ Οἰκουμ. Πατριάρχου ἴσως ὑπάρξῃ πλειοψηφία τῶν μὴ Ἑλληνογλώσσων καὶ κατορθωθῆ νὰ ἀνέλθῃ ἐπὶ τοῦ θρόνου Σλάβος Πατριάρχης, ὅστις θὰ ἀποβῆ φυσικὰ, ὄργανον τῆς Ρωσσίας. Ἐν περιπτώσει δὲ ἀντιδράσεως τοῦ Ἑλλήν. Πατριαρχείου, οὗτοι θὰ ζητήσουν ἀπὸ τὴν Πύλῃν νὰ ἐκδοθῆ διάταγμα, τὸ ὁποῖον νὰ ἐπιτρέπῃ τὴν ἰδρυσιν Ἐθνικῆς Ἐκκλησίας. Δηλαδή οἱ Βούλγαροι νὰ ὑπάγωνται εἰς Βούλγαρον Ἀρχιεπίσκοπον, οἱ Σέρβοι εἰς Σέρβον, οἱ Ἀραβες εἰς Ἀραβὰ καὶ οὔτω καθ' ἑξῆς. Ἡ μὲν Ὑψηλὴ Πύλη, τῆς ὁποίας πρωτεύουσα ἀρχὴ εἶναι τὸ «διαίρει καὶ βασιλεύει» δὲν θὰ διστάσῃ νὰ συμμορφωθῆ καὶ ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει αἱ Ἐθνικαὶ Ἀρχιεπισκοπαὶ τῶν μὴ Ἑλληνογλώσσων Ὁρθοδόξων, ὡς αὐτοκέφαλοι Ἐκκλησῖαι, θὰ παύσουν ἀπὸ τοῦ νὰ χορηγῶσιν εἰς τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, ὥστε τοῦτο θὰ ἀπολέσῃ τὸ πλεῖστον τῶν ἐσόδων του». Ὑπὸ τοιοῦτον πνεῦμα εἶχε συνταχθῆ ἢ ἔκθεσις τῶν 4 ἀπεσταλμένων τῆς Ρωσσίας. Καὶ τότε ἰδρῦθη ἡ Πανσλαβιστικὴ προπαγάνδα πρὸς ἀφύπνισιν τῆς Ἐθνικῆς συνειδήσεως τῶν Σλάβων.

Τὸ αὐτὸ ἔγινε καὶ εἰς τὸ κλίμα τοῦ Πατριαρχείου Ἀντιοχείας, ὅπου μετὰ καιρὸν ἐνεκαθιδρύθη Ἄραψ Πατριάρχης ἀντὶ Ἑλλήνων. Μὲ τὰς ἐνεργείας τῆς Πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας ἤρχισαν νὰ ἰδρύνωνται σχολαὶ εἰς Βουλγαρίαν καὶ τὰ Σλαβόφωνα τμήματα τῆς Μακεδονίας, παῖδες δέ, οἱ εὐφυέστεροι, ἐστέλλοντο εἰς Ῥωσίαν, ὅπου ἐξεπαιδεύοντο εἰς θεολογικὰς Ἀκαδημίας, ἐπιστήμας καὶ εἰς πρακτικὰς σπουδὰς. Οὗτοι πάντες μετὰ τὸ πέρας τῶν σπουδῶν των, ἐφέροντο ὀπίσω εἰς τὰς πατρίδας των, ἵνα χρησιμοποιηθοῦν ὡς διδάσκαλοι, ἱερεῖς, ἱεροκήρυκες, γεωπόνοι, κτηνίατροι κ. λ. π. Πάντα ταῦτα ἐγένοντο δι' ἐξόδων τῆς Πανσλ. προπαγάνδας. Τοιοῦτοτρόπως ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, εἰς τοὺς Βουλγαρικοὺς οἰκισμοὺς τῆς Βορείου Θράκης, τῆς Κεντρικῆς καὶ Βορείου Μακεδονίας ἀνεφύησαν σχολαὶ τῆς πρώτης παιδείσεως εἰς τὰ χωρία, καὶ τῆς μέσης παιδείσεως εἰς τὰς πόλεις, εἰς ὅλα δὲ αὐτὰ ἐδιδάσκετο ἡ Βουλγαρικὴ ἱστορία, παραποιημένη, ἀφοῦ καὶ ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος καὶ ὅλοι οἱ Ἀρχαῖοι Μακεδόνες παριστάνοντο ὡς Βούλγαροι. Ἐνεπνέετο εἰς ὅλους τοὺς Βουλγαρόπαιδας καὶ Σλαβογλόσσους τῆς Μακεδονίας ἄσβεστον μῖσος κατὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν τῆς Μακεδονίας. Καὶ ἐνῶ ἕως τὸ 1850 οἱ Βουλγαρικοὶ πληθυσμοὶ τῆς Βουλγαρίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης, κατεγίνοντο εἰς τὰ ἔργα των ἥσυχαι καὶ εὐλαβεῖς πρὸς τὴν Ὁρθόδοξον Ἑλλην. Ἐκκλησίαν, ἐκπληροῦντες τὰς ὑποχρεώσεις των συνεργαζόμενοι μὲ τοὺς Ἑλληνας τῶν μερῶν των μὲ ὁμόνοιαν καὶ ἀλληλεγγύην, βαθμηδὸν ἤρχισε τόσον δηλητήριοι μίσους καὶ παντὸς Ἑλληνικοῦ εἰς τὰς ψυχὰς των ὥστε ἀπέβησαν ἄσπονδοι ἐχθροὶ τῶν προηγουμένων φίλων καὶ συνεργατῶν των. Καὶ ἐνῶ πρότερον ἕκαστος Βουλγαρόφωνος ἠγωνίζετο νὰ ἐκμάθῃ ἔστω καὶ ὀλίγα Ἑλληνικά, ἐθεώρει δὲ τιμὴν του νὰ νυμφευθῇ Ἑλληνίδα, ἡ δὲ Σλαβόφωνος κόρη νὰ ὑπανδρευθῇ Ἑλληνα, μετὰ ταῦτα ἐδείκνυον τόσην ἀπέχθειαν πρὸς πᾶν Ἑλληνικόν, ὥστε πολλοί, καίτοι ἐγνώριζον τὴν Ἑλληνικὴν, ἀπέφευγον νὰ κάμωσι χρῆσιν αὐτῆς. Ἐννοοῦσαν ὅτι, πᾶς ἄλλος ἔπρεπε νὰ μανθάνῃ τὴν γλῶσσαν των, ἡ τοιαύτη δὲ μεταστροφὴ μετ' ὀλίγα ἔτη ἐγέννησε τὸ «Βουλγαρικὸν Σχίσμα», περὶ τοῦ ὁποίου θὰ ὁμιλήσωμεν ἐν οἰκείῳ κεφαλαίῳ.

Σχόλιον.—Εἰς τὰς ἐνεργείας τῆς Πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας παρατηροῦμεν ὅτι τὸ πλεῖστον βᾶρος τῆς προσπαθείας ἠσκήθη ἐπὶ τῆς Βουλγ. ἐθνότητος. Αὐτὴν πρὸ πάντων προσεπάθησαν νὰ ἀφυπνίσουν, φανατίσουν καὶ ἐξωθήσουν εἰς κινήματα πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ, ὃν μέχρι σήμερον ἐπιδιώκουν νὰ ἐπιτύχουν οἱ Ῥῶσοι, τὴν ἐγκαθίδρυσίν των ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἑλλησπόντου. Διότι: 1ον) Ἡ Βουλγ. ἐθνότης ἦτο ἡ πλησιεσττέρα πρὸς τὴν Θράκην, ἦτοι τὴν Κων]πολιν καὶ ἐπομένως χρησιμωτάτη ὡς προφυλακὴ τῆς καθόδου τῶν Ῥώσων. 2ον) Ἡ Βουλγ. ἐθνότης ἦτο πολυπληθεσττέρα τῶν Σλαβικῶν, Σέρβων, Μαυροβουνίων, Βοσνίων, Ἐρζεγοβινίων, λαμβανομένης ἐκάστης ἐθνότητος χωριστά, οἱ δὲ Κροᾶται, Δαλμάται καὶ

ἄλλοι, ὡς Καθολικοὶ κατὰ τὸ πλεῖστον, ἔορεπον πρὸς τὴν ἐπίσης ἰσχυρὰν Αὐστρ. αὐτοκρατορίαν. 3ον) Τὸ καὶ σπουδαιότερον: Ὅτι ἡ Βουλγ. Ἐθνότης δὲν ἦτο μόνον πυκνὴ εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου Βουλγ. χώραν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θράκην καὶ εἰς τὴν Μακεδονίαν, διότι οἱ Βούλγαροι ἦσαν οἱ περισσότερον πιεζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἄλλους Σλαβικοὺς λαοὺς τῆς Βαλκανικῆς, ἢ πίεσις δὲ προήρχετο ἐκ μέρους τῶν Τούρκων καὶ τοῦ Ὁρθοδόξου Κλήρου. Ἡ χώρα τῆς ὀλόκληρης ἀπετέλει Τσιφλίγια τῶν Μπέηδων καὶ τοῦ Βακούφ, ὁ δὲ Βουλγ. λαὸς εἰργάζετο ὡς δουλοπάροικος, διὰ λογαριασμὸν τῶν γαιοκτημόνων ἀγάδων. Μέγα μέρος τῆς χώρας ἦτο φέουδον τῆς οἰκογενείας τῶν Μιχάλογλου, οἱ δὲ ἀπόγονοι τούτων ἐνέμοντο τὰ ἔσσοδα. Οἱ ἀνώτεροι Ὁρθόδ. κληρικοὶ εἰσέπραττον βαρυτάτους φόρους καὶ ἀπεμύζων πᾶσαν οἰκονομικὴν ἱκμάδα, ἣτις ὑπελείπετο ἀπὸ τὸ ὑπὸ τῶν Τούρκων στράγγισμα.

Ἐνταῦθα ὡς ἀμερόληπτος κριτῆς φρονῶ, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποκρύπτω τὴν ἀλήθειαν, ἔστω καὶ εἰς βάρος ἡμῶν τῶν Ἑλλήνων. Διότι πρέπει νὰ ὁμολογῶμεν καὶ τὰ ἰδικὰ μας σφάλματα καὶ νὰ μὴ μεμφώμεθα μόνον τοὺς ξένους, ὡς αἰτίους τῆς κακοδαιμονίας μας, καθ' ὅσον οὗτοι προσπαθοῦν πάντοτε νὰ ἐξυψηρετήσουν τὰ συμφέροντά των εἰς βάρος μας, ἡμεῖς δὲ πρέπει νὰ προσέχωμεν, νὰ μὴ δίδωμεν εἰς αὐτοὺς ἔδαφος κατ'ἀλληλον. Ὅπως ἐπαινῶ τὰς πράξεις τῶν ἐθνικῶν ἀρχόντων, πρέπει νὰ μέμφωμαι καὶ τὰς ἀξιωματέτους καὶ ἐξηγοῦμαι σαφέστερον: «Ὅτε ἐμαθῆτενα εἰς τὴν Ἑλλήν. Σχολὴν τῆς Παιδεστοῦ κατὰ τὸ 1884—88 ἐπὶ Μητροπολίτου Ἡρακλείας Γρηγορίου τοῦ Βυζαντίου, τοῦ ἀποκαλουμένου Σοφοῦ, ἀλλὰ γέροντος πλέον καὶ παρηκμακός (ἀποθανόντος τὸ 1886), προεχειρίσθη Ἀρχιεπίσκοπος Ἡρακλείας ὁ ρέκτης ἐκεῖνος Γερμανός, ὁ ὑπερμαχήσας τοῦ Προνομιακοῦ ζητήματος κατὰ τὸ 1889—90. Μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν μου ἐκ τῆς σχολῆς Παιδεστοῦ 1888 μετέβην εἰς τὸ Διδασκαλεῖον Θεσπ. νίκης, ὁπόθεν, προσελήφθη ὡς Διδασκαλιστῆς εἰς τὴν σχολὴν Παιδεστοῦ, ὅπου ἐδίδαξα ἐπὶ δύο ἑπταετίας, 1891—98 καὶ 1907—14, κληθεὶς ὑπὸ τοῦ τότε Ἡρακλείας Γρηγορίου Καλλίδου ἐκ τῆς Σχολῆς Καλλιπόλεως, ὅπου εἶχον διδάξει ἐπὶ 9 ἔτη ἐπὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἱερωνύμου Γοργίου. Ταῦτα παραθέτω, διὰ νὰ ἀποδείξω ὅτι μὲ τὴν Παιδεστον εἶχον ἐξοικειωθῆ, ὥστε μὲ ἐθεώρουν ὄχι ὡς ἄλλοδαπὸν καὶ εἶχα συναναστροφὴν μὲ ὅλας τὰς κοινωνικὰς τάξεις. Πολλάκις δὲ λόγου γιγνομένου περὶ εὐτυχῶν χρόνων, ἠρώτων περὶ τῆς ἱστορίας τῆς Παιδεστοῦ. Τότε γέροντες τινὲς μὲ ἐπληροφόρησαν ὅτι πρὸ τῆς Ἀρχιερατείας Γρηγορίου τοῦ Βυζαντίου, τὸν θρόνον Ἡρακλείας κατεῖχεν ὁ Πανάρετος Γανοχωρίτης, πλουσιώτατος Δεσπότης, ὅστις διήθνηε τὴν ἀπέραντον Μ. Ἡρακλείας, ἣτις κατεῖχε τὸ πλεῖστον τῆς Ἀνατ. Θράκης ἀπὸ Μάυρης Θαλάσσης μέχρις Ἐβρου, διὰ χωροεπισκόπων, διότι τότε αἱ ἐπαρχίαι Γάνου καὶ Χώρας, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, Καλλι-

πόλεως καὶ Μαδύτου, Τυρολόης καὶ Σερεντζίου ἦσαν Ἐπισκοπαί, ἀπαγόμεναι εἰς τὸν Ἡρακλείας. Οὗτος δὲ ἐκάθητο εἰς Κων]πολιν, ὅπου ἦγε καὶ ἔφερε τὸ Πατριαρχεῖον. Τὰ ἀγαθὰ ταῦτα εἶχεν ἀποκτήσει εἰς τὴν προηγουμένην ἐπαρχίαν τοῦ Σαμακοβίου, ἣν διηύθυνε πρὸ τῆς Ἡρακλείας. Ὁσάκις ἐν τοῖς Πατριαρχείοις ἐγένετο χειροτονία Ἐπισκόπου ἢ Μητροπολίτου, οἱ παρευρισκόμενοι τῷ ἡύχοντο «καὶ μίαν Βουλγαρικὴν», ὅτε δὲ προεχειρίζετο τις Μητροπολίτης ἢ Ἐπίσκοπος εἰς τὰ ὑπὸ Βουλγάρων μέρη, ὁ Ἡρακλείας Πανάρετος ἔλεγε πρὸς αὐτόν: «Σὺ τῶρα αὐτοῦ, ποῦ θὰ πᾶς, πρέπει νὰ ξεύρης τοῦτο: Ὅτι τὸν Βούλγαρον δὲν τὸν χρειάζονται δύο κάπες, μία κάπα θὰ τὸν ἀφίρης νὰ σκεπάζηται, μία ξυλοπινάκα νὰ ζυμώνῃ τὴν μπομπότα καὶ μερικὰ τσανάκια διὰ νὰ τρώγῃ αὐτός, ἢ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ, τὰ ἄλλα ὅλα θὰ τὰ παίρνης». Αὕτῃ ἦτο ἡ κατάστασις προτοῦ ρίψῃ τὰ δίκτυα τῆς ἢ Πανσλαβ. Προπαγάνδα (1). Καὶ δὲν ἐγνώριζαν αὐτοὶ οἱ δέλαιοι ἐκκλησ. ἄρχοντες, ὅτι ἓνας λαός, πιεζόμενος, θὰ ἀντιδράσῃ καὶ ὅτι, ὅσον μεγαλυτέρα ἢ πίεσις, τόσον ἰσχυροτέρα ἢ ἀντίδρασις. Οἱ Σέρβοι καὶ Μαυροβούνιοι ἦσαν ἡμιανεξάρτητοι καὶ ἐκυβερνῶντο ἀπὸ ἰδιικούς των ἄρχοντας, ἐπομένως ἢ πίεσις τῶν Τούρκων ἐπ' αὐτῶν καὶ ἡ φορολογία δὲν ἦτο ἐξαντλητική. Εἰς τὴν Βοσνίαν ἐξ ἄλλου καὶ Ἐρζεγοβίνην εὐρίσκοντο πληθυσμοὶ ἐκμουσουλμανισθέντες, δὲν παρεῖχον δὲ πιθανότητος ἐξεγέρσεως κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐπομένως τὸ προσφορώτερον ἔδαφος διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Ρωσσίας ὑπῆρξεν ἢ Βουλγ. ἐθνότης, ἐν συνδυασμῶ καὶ μετὰ τὰ φυλετικὰ ἄγρια ἐνστικτικὰ τοῦ Βουλγάρου, τὰ ὅποια ὑπνωττον μὲν μέχρις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς, ἀφυπνιζόμενα ὅμως καὶ καλλιεργούμενα, ἐμελλον νὰ ἀποβῶσι χρήσιμα διὰ τοὺς σκοποὺς τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας. Ὅπως ἐξηγεῖται καὶ τὸ σημερινὸν γεγονός: Ἐνῶ ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Βουλγαρίας εἶχε γίνεαι διὰ Ρωσ. αἵματος τὸ 1878, οἱ Βούλγαροι ἐπανειλημμένως ἔδειξαν ἀχαριστίαν πρὸς τοὺς ἐλευθερωτὰς των, θανατώσαντες τοὺς Ρώσσους ἀξιωματικοὺς ἐπὶ Σταμπούλῳ καὶ στραφέντες πρὸς τὴν Αὐστρ. πολιτικὴν. Εἰς δὲ τοὺς δύο μεγάλους πολέμους τοῦ 1914—18 καὶ 1939—45 ἐτάχθησαν μετὰ τοὺς Γερμανοὺς ἐναντίον τῆς Ρωσσίας. Καὶ ὅμως ἢ σημερινὴ Ρωσσία τὴν Βουλγαρικὴν ἀγνωμοσύνην τὴν ἐλησμόνησε γρήγορα, ὥστε νὰ περιποιητῆαι τοὺς Βουλγάρους καὶ νὰ τοὺς ἐξωθῆ εἰς ἐκνόμους πράξεις κατὰ τῶν Τούρκων, Ἑλλήνων, Ρωμάνων καὶ Σέρβων, διότι μόνον οἱ Βούλγαροι εἶναι κατάλληλοι διὰ τοιαύτας χαμερπεῖς πράξεις

ΚΕΦ. 81 — ΚΡΙΜΑΪΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1853—55

Κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάνου Μετζήτ, (2) τὸ κρά-

(1) Οἱ τοιοῦτοι, δὲν ἐσκέπτοντο οὔτε ὡς ἄνθρωποι, οὔτε ὡς κληρικοί, οὔτε ὡς Ἕλληνες, ἀλλ' ὑπὸ τὸ ῥάσον τοῦ κλήρου, ἐδημιούργουν ἀδιαλλάκτους καὶ αἰώνιους ἐχθροὺς τοῦ Ἔθνους.

(2) Ὁ Σουλτάνος Μετζήτ ἔκοψε πολλὰ ἀργυρᾶ νομίσματα, τὰ λεγόμενα μετζή-

τος ἐταράσσετο ὑπὸ ἐσωτερικῶν ἐπαναστάσεων, διότι οἱ Παλαιότουρκοι κατώρθωσαν νὰ ἀχρηστευθῆ τὸ Χάτι Σερίφ Γκιουλχανέ, ὡς ὑποτιμητικὸν διὰ τὴν ἀρχουσαν Τουρκ. φυλὴν, ἐπανεστάτουν δὲ ὄχι μόνον αἱ Χριστιανικαὶ φυλαί, ἀλλὰ καὶ Μουσουλμανικαί. Καὶ ὁ μὲν Μεχμέτ Ἀλῆ Πασᾶς τῆς Αἰγύπτου, μὲ τὴν ἐπέμβασιν τῆς Ἀγγλίας, Γαλλίας καὶ Ρωσσίας ἠναγκάσθη νὰ διατάξῃ τὸν υἱὸν του Ἰβραήμ νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Αἴγυπτον μὲ τὸν στρατὸν του καὶ νὰ συμβιβασθῆ μὲ τὸν Σουλτᾶνον, ὅστις τῷ ἀπένειμε τὸν τίτλον τοῦ Χεδίβου διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο κληρονομικὸς ἡγεμὼν τῆς Αἰγυπτ. χώρας ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου πρὸς ὃν ἐπλήρωσε φόρον, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τῆς ἐξεγέρσεως μετεδόθη καὶ εἰς ἄλλους λαοὺς πρὸς βελτίωσιν τῆς ζωῆς των. Διότι οἱ Τοῦρκοι οὐδέποτε διεκρίθησαν διὰ χρηστὴν διοίκησιν, παρὰ τὴν καλὴν διάθεσιν μερικῶν Σουλτάνων. Οὕτω κατὰ τὸ 1841 ἐπανεστάτησαν οἱ Σύριοι, ἔπειτα οἱ Ἀλβανοὶ Μπέηδες, οἱ Δροῦσοι, οἱ Βλάχοι καὶ τέλος οἱ Μαυροβούνιοι καὶ οἱ Σέρβοι ζητοῦντες ἀνεξαρτησίαν. Ἡ Αὐστρία ἐπενέβη διὰ νὰ προλάβῃ ἐπέμβασιν τῆς Ρωσσίας ὑπὲρ τῶν Σλάβων καὶ κατέπεισε τὴν Πύλην νὰ ἀποσύρῃ τὰ στρατεύματά της ἐκεῖθεν. Ἡ ἐπέμβασις ὅμως τῆς Αὐστρίας δυσηρόστησε τὸν Τσάρον Νικόλαον τὸν Α΄ διάδοχον τοῦ Ἀλεξάνδρου τοῦ Α΄, παροτρύνσει τοῦ ὁποίου οἱ Μαυροβούνιοι ἐπανέλαβον τὰς ἐχθροπραξίας. Ἡ δευτέρα αὕτη ἐξεγερσις ἀπεδόθη εἰς ἐνέργειαν τῆς Ρωσσίας. Ἡ Πύλη, φοβουμένη νέον πόλεμον εὐρέθη ἐν ἀμηχανίᾳ, ἐνῶ δὲ συνέβαινον ταῦτα, ἡ Γαλλία, ἐπωφελομένη ἐπέτυχε νὰ ἀναγνωρισθῶσιν ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου πολλὰ προνόμια τῶν Καθολικῶν ἐπὶ τοῦ Ἀγ. Τάφου. Ἡ Πύλη, φοβηθεῖσα, μὴ καταστήσῃ καὶ τὴν Γαλλίαν ἐχθρὰν, εἶχεν ἐνδώσει εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς Γαλλίας ὑπὲρ τοῦ Καθολικοῦ κλήρου, ὅστις ἠπέιλει νὰ καταλάβῃ τὸν Ναὸν τῆς Ἀναστάσεως καὶ τὰ λοιπὰ ἱερά, τὰ ἀνήκοντα εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους. Ἡ τοιαύτη κατάστασις ἐκορύφωσε τὴν δυσαρέσκειαν τοῦ Τσάρου Νικολάου, ὅστις ἐθεώρει ἑαυτὸν προστάτην τῶν ἐν Τουρκίᾳ Ὀρθοδόξων, διὰ δὲ τοῦ πρέσβεως Μεντζικῶφ ἀπήτησεν ἀπὸ τὴν Πύλην τὴν διατήρησιν τῶν προνομίων τοῦ Ὀρθοδ. λαοῦ. Ἐν τέλει ὁ Μεντζικῶφ ἐπέδωκε τελεσίγραφον εἰς τὴν Πύλην, ἀπειλῶν ὅτι ἐν περιπτώσει μὴ συμμορφώσεως θὰ ἐγκατέλειπε τὴν Κων]πολιν μετὰ τοῦ προσωπικοῦ τῆς Πρεσβείας 21/5/1853. Ἐπειδὴ τὸ τελεσίγραφον δὲν ἐγένετο δεκτόν, ἀνεχώρησεν ὁ Μεντζικῶφ, ὁ δὲ Τσάρος Νικόλαος ἐξέδωκε προκήρυξιν πρὸς τὸν Ρωσσικὸν λαόν, διὰ τῆς ὁποίας ἀνεκοίνου, ὅτι εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ λάβῃ μέτρα χάριν τῆς τιμῆς τῆς Ρωσσίας, συνάμα δὲ διέταξε τὸν στρατηγὸν Γορτσακῶφ νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Μολδοβλαχίαν. Ἀλλ' ἡ Τουρκία ἐνθαρρυνομένη ὑπὸ τῆς Γαλλίας καὶ Ἀγγλίας ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ

τῆς ἡ μετζητιέδες μὲ τὰς ὑποδιαίρέσεις. Ἡ ὀνομαστικὴ των ἀξία ἀνήρχετο εἰς 1/5 τῆς χρυσῆς λίρας, ἤτοι πέντε μετζήτια τῶν 20 γροσ., τὸ δὲ μετζήτι ὑποδιηρεῖτο εἰς ἡμισυ καὶ τέταρτον.

τῆς Ρωσσίας, Σίβριος 1853. Στόλος τῶν Ἑγγλων καὶ Γάλλων εἰσῆλθεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον. Ὁ Τουρκ. στόλος ἔπλευσε πρὸς τὴν Μαύρην Θάλασσαν, ὅπου καὶ συνεκρούσθη πρὸς τὸν Ρωσσικὸν εἰς τὰ ὕδατα τῆς Σινώπης. Κατὰ τὴν ναυμαχίαν ταύτην οἱ Τούρκοι ὑπέστησαν πανωλεθρίαν, οἱ Ρῶσοι ἔξ ἄλλου καταλαβόντες τὴν Μολδοβλαχίαν ἐσχημάτισαν Ρωσ. κυβέρνησιν ἐν αὐτῇ. Ἡ καταστροφὴ τοῦ Τουρκ. στόλου ἐγένεν ἀφορμὴ νὰ διακηρυχθῇ ἐν Βιέννῃ (5/12/53) διὰ πρωτοκόλλου ὑπὸ τῶν Δυτικῶν ἢ ἀκεραιότης τῆς Ὄθ. Αὐτοκρατορίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἡ Θεσσαλία καὶ Ἡπειρος ἐπανεστάτησαν, ζητοῦσαι ἕνωσιν μὲ τὴν Ἑλλάδα (27/4/1853). Οἱ Δυτικοὶ ἐξέλαβον τὴν ἐπανάστασιν ὡς ὑποκινηθεῖσαν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας πρὸς ἀντιπερισπασμόν, ἐνῶ ἔξ Ἑλλάδος, πολλὰ ἀνταρτικά εἰσέδυσαν εἰς Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον. Τὴν 10 Ἀπριλίου τοῦ 1854 συνωμολογήθη συμμαχία Γαλλίας, Ἀγγλίας, Αὐστρίας καὶ Πρωσσίας αἵτινες καὶ ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῆς Ρωσσίας. Ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Πρωσσία ἀπήτησαν ἀπὸ τοὺς Ρῶσσους νὰ ἐκκενώσουν τὰς παραδουναβείους χώρας. Ἡ Ρωσσία βλέπουσα τὸν συνασπισμόν τῆς Δύσεως μὲ τὴν Τουρκίαν, ἐξεκένωσε τὴν Μολδοβλαχίαν, ὅπου ἐπεμβάντες οἱ Αὐστριακοὶ κατέλαβον ταύτην. Ὡς ἐκ τούτου οἱ στόλοι τῶν Ἀγγλογάλλων εἰσῆλθον διὰ Βοσπόρου εἰς Μαύρην Θάλασσαν, ὁ Ρωσ. στόλος κατέφυγεν εἰς Σεβαστούπολιν τῆς Κριμαίας, τὴν ὁποίαν ὠχύρωσεν. Οἱ σύμμαχοι ἐπίεσαν τὴν Ἑλλάδα νὰ παύσῃ τὰς ἐνεργείας τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ καὶ Ἡπίρῳ, μὲ ἀποκλεισμόν ναυτικὸν καὶ διὰ νὰ ἐπιταχύνουν τὴν ὑποχώρησίν της, ἀπεβίβασαν ἀγῆματα εἰς Πειραιᾶ (25/5/54). Ἡ Ἑλλὰς ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ καὶ ὁ κίνδυνος τῆς Τουρκίας ἀπὸ νότου ἐξουδετερώθη. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἠμπόδισε τοὺς Ἕλληνας τῆς Μολδοβλαχίας καὶ νοτίου Ρωσσίας νὰ σχηματίσουν ἐθελοντικὸν τάγμα ἐκ χιλίων νέων, οἱ ὁποῖοι συνεπολέμησαν μὲ τοὺς Ρῶσσους καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Σεβαστουπόλει. Μὲ τὴν ὑποχώρησιν τῆς Ἑλλάδος ἀπεβιβάζοντο εἰς τὴν Θρακ. Χερσόνησον τὰ Ἀγγλογαλλικὰ στρατεύματα, μεταφερόμενα διὰ πλοίων ἀτμοκινήτων. Τὴν Χερσόνησον κατέστησαν περιχαρᾶκαμμένον στρατόπεδον μὲ ἔδραν τὴν Καλλίπολιν, συνεποσοῦτο δὲ ἡ μὲν δύναμις τῶν Γάλλων ἀπὸ 30.000 πεζοῦς, 2.000 ἵππεις καὶ 130 πυροβόλα, τῶν δὲ Ἑγγλων ἀπὸ 20.000 πεζοῦς, 2.000 ἵππεις καὶ 70 πυροβόλα, προσετέθησαν δὲ καὶ οἱ ἀποσταλέντες ὑπὸ τοῦ Καβούρ Σαρδηνοὶ καὶ Παιδεμόντιοι, 15.000 πεζοὶ καὶ 600 ἵππεις, ἀλλὰ τὸ δυστύχημα διὰ τὸν ἐγκώριον πληθυσμόν τῆς Χερσονήσου ἦτο, ὅτι εἰς τὰ στρατόπεδα ταῦτα τῆς περιοχῆς Καλλιπόλεως, ἐνέσκηψεν ἡ χολέρα. Τὰ μέσα τῆς καταπολεμήσεως τῆς νόσου δὲν ὑπῆρχον τότε, πολλοὶ ἐστάλησαν εἰς τὸν Ἄδην, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ ἐγκωρίου πληθυσμοῦ ἐπλήρωσαν τὸν τοιοῦτον φόρον. Ἐν τῷ μεταξὺ οἱ Ρῶσοι, πού ἐπολιόρκουν καὶ αὐτὴν τὴν παραδουναβείον Σιλίστριαν, εἶχον λύσει τὴν πολιορκίαν, ἀπεσύρθησαν πέραν τοῦ Σερέτου, κατελήφθη ἡ χώρα ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ἔλειπε δὲ οὕτω καὶ ὁ ἀπὸ βορρᾶ Ρωσ. κίνδυνος. Οἱ

σύμμαχοι, οίτινες ἔφερον ἐπὶ τῶν σημαίων των τὴν ἐπιγραφὴν «Καθολικισμός, Προτεσταντισμός, Ἰσλαμισμός», ἤρχισαν εὐθὺς ἀμέσως νὰ μεταφέρουν δυνάμεις εἰς Βάρναν τῆς Βουλγαρίας. Διὰ τῆς ἐπιγραφῆς χαιρεκάκως ἤθελαν νὰ δείξουν ὅτι δύο Χριστ. Ἐκκλησίαι, Καθολικὴ καὶ Προτεσταντικὴ συνεμάχισαν μὲ τὸ Ἰσλὰμ κατὰ τῆς Χριστ. Ὁρθοδοξίας. Ἐκ Βάρνας δὲ καὶ Καλλιπόλεως ἀπεφάσισαν νὰ μεταφέρουν τὸν πόλεμον εἰς Κριμαίαν, ἵνα καταστρέψωσι τὸν πολεμικὸν λιμένα τῆς Σεβαστουπόλεως. Συνεκέντρωσαν πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον εἰς Κριμαίαν οἱ Δυτικοὶ μὲ τοὺς Τούρκους στρατεύματα 220.000, ἀλλὰ καὶ οἱ Ρῶσοι ἐπρόλαβαν καὶ συνεκέντρωσαν 115.000 πεζικὸν καὶ 22.000 ἵππικόν, μετὰ σφοδρὰς δὲ καὶ πολυνέκρους συγκρούσεις ἀπέκλεισαν τὴν Σεβαστούπολιν ἀπὸ τε ξηρᾶς καὶ θαλάσσης. Οἱ Ρῶσοι ἀντιῆχον εἰς τὰ πέριξ φρούρια, καλῶς ὠχυρωμένα καὶ ὅτε ἐπεχείρησαν οἱ Τούρκοι κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1854 νὰ καταλάβουν τὸν ἴσθμὸν τοῦ Περσεκόπ, διὰ νὰ ἀποκλείσουν ἐπικοινωνίαν Ρωσσίας καὶ Κριμαϊκῆς, ἐνέσκηψε δριμύτατος χειμὼν καὶ ἠναγκάσθησαν νὰ σταματήσουν τὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀφοῦ παρήλθην ὁ χειμὼν, ἐπανελήφθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι καὶ ὕστερον ἀπὸ σφοδροτάτας ἐπιθέσεις κατώρθωσεν ὁ στρατηγὸς Μακμαῶν νὰ ἐκπορθήσῃ τὸ φρούριον Μαλακῶφ, τὸν σπουδαιότερον προμαχῶνα τῆς Σεβαστουπόλεως. Μετὰ τὴν πτώσιν τῶν περὶ τὴν Σεβαστούπολιν προμαχῶνων, ὁ στρατηγὸς Γορτσακῶφ εἶδεν ὅτι ἡ ἄλωσις τῆς πόλεως ἐπικεῖται, διότι ὁ ἀποκλεισμὸς ἔγινε στενότερος καὶ τότε ἐπυρπόλησε τὰς ἀποθήκας, κατεδάφισε τὰ ὀχυρώματα, ἐβύθισε τὰ πλοῖα καὶ παρέδωκε τὴν πόλιν. Οἱ Ρῶσοι εἰς ἀντιστάθμισμα προήλασαν εἰς τὴν Ἀσιατικὴν Τουρκίαν καὶ κατέλαβον τὰ φρούρια τοῦ Κὰρς (27/11/1855). Ἐπειδὴ δὲ διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Σεβαστουπόλεως ἱκανοποιήθη τρόπον τινὰ ἡ στρατιωτικὴ τιμὴ τῶν συμμάχων, πρὸς ἀποφυγὴν συνεχίσεως ἐμεσολάβησεν ἡ Αὐστρία καὶ ὠρίσθη νὰ συνέλθουν οἱ ἐμπόλεμοι εἰς Παρισίους πρὸς σύναψιν συνθήκης εἰρήνης.

Σχόλια καὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου.

Ὁ πόλεμος, ὅστις ἀπησχόλησεν ὅλην τὴν Εὐρώπην ἐπὶ 2 ὀλόκληρα ἔτη, ἀπέβη μία «Καδμεία νίκη» καὶ μόνον πολλαὶ μυριάδες ἐθυσιάσθησαν ἐξ ἐγωῖσμοῦ καὶ κακῶς ἐννοουμένου συμφέροντος, τὸ ὁποῖον οὐδένα ὠφέλησεν. Διότι τῶν μὲν Γάλλων αἱ ἀπώλειαι ἔφθασαν εἰς 95.000 νεκρούς, τῶν Ἄγγλων 20.000, τῶν Τούρκων περισσότεραι τῶν 2.000, τῶν δὲ Ρῶσων αἱ ἀπώλειαι εἰς 110.000 στρατιωτῶν καὶ πληθυσμοῦ. Νικητὴς δὲν ὑπῆρξε, διότι ἂν οἱ σύμμαχοι κατέλαβον τὴν Σεβαστούπολιν, οἱ Ρῶσοι κατέλαβον τὸ Κὰρς, ἐπομένως ἡ ἀκεραιότης τῆς Τουρκίας, διὰ τὴν ὁποίαν δῆθεν ἐπεχείρησαν τὸν πόλεμον οἱ Δυτικοί, δὲν εἶχε περιφρουρηθῆ. Διὰ τοῦτο καὶ τὸ ἐν Παρισίοις συνέδριον πρὸς σύναψιν τῆς εἰρήνης οὐδὲν ἔπραξε σπουδαῖον, ἀποκατέστησε μόνον τὰ πράγματα εἰς τὴν πρὸ τοῦ πολέ-

μου κατάστασιν, καὶ 1) ὥρισε τὴν ἀνταλλαγὴν τῶν αἰχμαλώτων ἄνευ ἀποζημιώσεως καὶ ἀδιαφόρου τοῦ ἀριθμοῦ. 2) Οἱ σύμμαχοι ἐγκατέλειψαν τὸ ἔδαφος τῆς Κριμαίας, ἀλλὰ καὶ οἱ Ρῶσοι ἐγκατέλειψαν τὸ Τουρκ. ἔδαφος καὶ ἀπεσύρθησαν εἰς τὰ σύνορά των. Οἱ Ἅγιοι τόποι παρέμειναν ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἑλλην. Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων μὲ παραχωρήσεις τινὰς εἰς τοὺς Καθολικούς. 4) Οἱ Ρῶσοι ἀνεγνώρισαν τὴν προτέραν κατάστασιν τῶν παραδουναβείων ἡγεμονιῶν, αἱ ὁποῖαι, ἀφοῦ ἀπεσύρθησαν τὰ Αὐστρ. στρατεύματα, ἠνώθησαν ὑπὸ τὸν Ἑλληνα ἡγεμόνα Κούζαν, διορισθέντα (1858) ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου. 5) Ἡ Μαύρη Θάλασσα ἐκηρύχθη οὐδέτερα, ἀπηγορεύθη νὰ πλέουν πολεμικὰ πλοῖα, οὐδὲ ἐδικαιοῦντο ἀμφοτέραι νὰ ἰδρῦσουν ναυστάθμους πολεμικῶν πλοίων. 6) Ἀποκατεστάθησαν ἐλευθερία ἐμπορίου καὶ ἐλευθεροπλοία εἰς τὸν Δούναβιν. 7) Ἡ ἡγεμονία τῆς Βλαχομολδαβίας νὰ ἀπολαμβάνη τὰ προνόμια ἀτελείας, ἀνεγνωρίσθη δὲ ἡ ἐπὶ τῆς Σερβίας ἐπικυριαρχία τῆς Ὑψηλῆς Πύλης. 8) Ἀπηγορεύθη νὰ διέρχωνται πολεμικὰ ἀπὸ τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὸν Βόσπορον καὶ 10) Ἡ Τουρκία ἀνεγνωρίσθη ὡς μέλος τῆς Διεθνoῦς Κοινωνίας. Ἡ ὑπογραφή τῆς συνθήκης ἐγένετο τὴν 30ὴν Μαρτίου τοῦ 1856. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον τῶν Δυτικῶν ἀπεδείχθη διὰ πολλοστὴν φορὰν τὸ δυσπολέμητον τῆς Ρωσσίας ἐντὸς τῶν ἐδαφῶν της, διότι τὰ Συμβούλια τῶν ἐπιτελείων τῶν συμμαχσάντων Εὐρωπαίων μετὰ τῆς Τουρκίας, λαβόντα ὑπ' ὄψιν τὰ παθήματα τῶν εἰσβαλόντων εἰς τὰ Ρωσσ. ἐδάφη κατὰ τοὺς χρόνους Καρόλου τοῦ 12ου τῆς Σουηδίας καὶ τοῦ Μ. Ναπολέοντος, μὲ τὰς 600.000, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ὀδηγήσουν τὰ στρατεύματά των μέσω τοῦ Πρωσσ. ἐδάφους ἢ τῆς Αὐστρίας, καὶ νὰ πλήξουν τὴν Ρωσσίαν, τὸ Κίεβον, καὶ τὴν Μόσχαν. Ἡξέυραν, ὅτι, ἀπὸ ὅσους θὰ εἰσῆρχοντο εἰς τὰς Ρωσσ. στέππας, οὐδεὶς θὰ ἐπέστρεφεν. Ὡς ἐκ τούτου ἐζήτησαν νὰ προσβάλουν τὴν τρωτὴν πτέρναν τοῦ Ἀχιλλέως, δηλαδή τὸ ἀκρότατον σημεῖον τοῦ Ρωσσ. κολοσσοῦ, τὴν Κριμαίαν καὶ Σεβαστούπολιν, ἢ ὁποῖα προσεβάλλετο ἀπὸ θαλάσσης καὶ οἱ μὲν Δυτ. Εὐρωπαῖοι εἶχον ἐννοήσει καλῶς ὅτι ἦτο ἐπικίνδυνον νὰ πολεμήσουν τὴν λευκὴν ἄρκτον ἐντὸς τῶν παγετῶνων καὶ σπηλαίων της, πλὴν τοῦ Γερμανοῦ δικτάτορος Ἀδόλφου Χίτλερ, ὅστις δὲν ἠθέλησε νὰ ἀκολουθήσῃ τὰ διδάγματα τῆς πείρας καὶ ἐπροξένησεν οὕτω τὴν καταστροφὴν τοῦ Γερμ. λαοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ νέοι Οὐννοι τοῦ Σκυθικοῦ Ἀττίλα, οἱ νέοι Μογγολοτάταροι τοῦ Σκυθικοῦ Τσεγκιζ Χὰν δὲν ἠξέυρουν καλὰ ὅτι ἡ Δύσις δὲν ἀποτελεῖ εὐπελτον φαγητὸν δι' αὐτούς. Ἡ ἱστορία ἐκδικεῖται τοὺς ἀθετοῦντας τὰ χρήσιμα διδάγματά της. Κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον, δύο δόγματα τοῦ Χριστιανισμοῦ συνεμάχησαν μὲ τὸ ἀντίθετον Ἰσλάμ κατὰ τοῦ Ὁρθοδ. Χριστιανικοῦ, χάριν πολιτικῶν συμφερόντων, διότι ἡ Γαλλία διὰ τῆς ἐπιρροῆς τοῦ Καθολικοῦ κλήρου ἐπὶ τῶν Ἁγ. Τόπων, ἀπέβλεπεν εἰς πολιτικὰ ὠφέλη ἐπὶ τῆς Συρίας καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὸν πόλεμον, διὰ νὰ μὴν ἀφήσῃ τὴν Τουρκίαν καὶ ὑποκύψῃ εἰς τὴν ἐπι-

βολήν τῆς Ρωσσίας. Ἡ Ἀγγλία καὶ Αὐστρία ἔλαβον μέρος εἰς προληπτικὸν δι' αὐτὰς πόλεμον, διότι ὁ Ρωσσ. φόβος ἐτάρασσε τὸν ὕπνον των μετὰ τὴν ἐπεκτατικὴν πολιτικὴν του πρὸς τὴν Βαλκανικὴν καὶ ἐν Ἀσίᾳ, ὅπου ἠδύνατο νὰ ἀπειλήσῃ τὰς κτήσεις τῆς Ἀγγλίας. Ἡ ἐξέγερσις Μαυροβουνίου, Σερβίας, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου ἀντέβαινε εἰς τὸ δόγμα, περὶ ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Ἡ Γαλλία ἐπεδίωκε νὰ μεταβάλλῃ ἐν καθεστῶς Ἐκκλησιαστικὸν ἀπ' αἰώνων καθιερωθέν. Καὶ ἐνῶ ἡ Ἀγγλία καὶ ἡ Αὐστρία ἐθεώρησαν μέγα κέρδος τὴν μὴ ἐπέκτασιν τῆς Ρωσσίας, ἡ Γαλλία μετὰ 95.000 ἀπωλείας τί ἐκέρδισεν; Ἐκτὸς ἂν ὡς κέρδος θεωρεῖ τὰ ἐλάχιστα ψυχία, ἅτινα ἐκαρπώθη ὁ Καθολικὸς κλήρος ἐν Ἱερουσαλήμ. Ἡ Ρωσσία ἐκρίθη ὡς ἡττηθεῖσα, διότι καὶ τὸν στόλον της, ἐν Εὐξείνῳ, ἔχασε, καὶ τὸ δικαίωμα ναυστάθμου ἐν αὐτῷ καὶ πολεμικῶν πλοίων ἐστερήθη. Οἱ Σέρβοι καὶ Μαυροβούνιοι παρὰ τὰς ζημίας των ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἔμειναν πάλιν ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τῆς Πύλης. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον αὐταὶ παρέμειναν ὑπὸ τὴν Τουρκ. δουλείαν, διότι αἱ ἐξεγέρσεις των ἐθεωρήθησαν, ὡς ἐξυπηρετήσασαι τὸν Τσάρον Νικόλαον. Δι' ὅλα αὐτὰ ὁ Γορτσακόφ, εἰς τὸ ἐν Παρισίοις Συνέδριον, ἀφοῦ ὑπεγράφη ἡ Συνθήκη (30 Μαρτίου 1856), θεωρήσας μειωμένον τὸ Ρωσσ. γόητρον, σφίγγων τοὺς γρόνθους του καὶ ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ἀντιπροσώπους Αὐστρίας καὶ Γαλλίας, μετὰ θυμὸν εἶπεν: «Θὰ μοῦ τὰ πληρώσητε αὐτά, θὰ μοῦ τὰ πληρώσητε». Καὶ πράγματι τὰ ἐπλήρωσαν, ἡ μὲν Αὐστρία εἰς τὸ Καϊνὸν Γκράτς τὸ 1866, ἡ δὲ Γαλλία εἰς τὸ Σεδάν τὸ 1870. Ἡ Ρωσσία μετὰ ταῦτα ἐνίσχυσε τὴν Πρωσσίαν, ἥτις διὰ νικηφόρου πολέμου ἀφήρесе τὴν ἡγεμονίαν τῆς Αὐστρίας ἐπὶ τῶν Γερμ. κρατῶν, δονακάτων καὶ ἐλευθέρων πολιτειῶν καὶ ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν ἡγεμονίαν. Μετὰ ταῦτα ἡ Πρωσσία ἐνώσασα τοὺς βασιλεῖς τῶν 4 Γερμ. κρατῶν κλπ., εἰς μεγάλην καὶ ἀδιαιρέτον Γερμανίαν ὑπὸ Γουλιέλμον Α', τὸν Χοεντσόλλερν, κατενίκησε τοὺς Γάλλους τὸ 1870 καὶ ἠχημαλώτισε τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γαλλίας Βοναπάρτην Ναπολέοντα τὸν Γ', ἀφαιρέσασα ἀπὸ αὐτὴν τὰς παραρρηνεῖους ἐπαρχίας Ἀλσατίαν καὶ Λωρραίνην, ἀφοῦ τὴν ὑπεχρέωσεν εἰς πληρωμὴν 5 δισεκατ. φράγκων. Οἱ μόνοι, ποὺ ὠφελήθησαν ἐκ τοῦ Κριμαϊκοῦ πολέμου, ὑπῆρξαν οἱ Βλαχομολδαβοί, διότι ἀπηλλάγησαν τῆς Ρωσσ. κατοχῆς καὶ τοῦ φόρου ὑποτελείας πρὸς τὴν Τουρκίαν, ἠνώθησαν δὲ ὑπὸ ἓνα ἡγεμόνα εἰς ἀνεξάρτητον κράτος ὑπὸ τὸν Φαναριώτην Κούζαν. Ἡ Τουρκία διετήρησεν ἐπικυριαρχίαν ἐπὶ τῶν Σέρβων καὶ Μαυροβουνίων, ἀπηλλάγη τοῦ Ρωσσ. κινδύνου ἀπὸ βορρᾶ, ἐκράτησεν ὑπὸ δουλείαν τὰς ἐπαναστατησάσας Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον καὶ ἀπέτρεψε τὸν κίνδυνον προσβολῆς τῆς Κων]πόλεως ἀπὸ θαλάσσης (1). Ἀπὸ αὐτὴν τὴν περιπέτειαν οἱ κάτοικοι τῆς Θράκης

(1) Τὸν Δούναβιν, ὅστις ἐθεωρεῖτο Τουρκικὸς ἀπὸ τοῦ Βελιγραδίου καὶ κάτω, διὰ νὰ μὴ ἀποβῇ οὗτος Ρωσσικός, ἐν περιπτώσει ἐξαπλώσεως τῆς Ρωσσίας, τὸν ἐκῆρυξαν ἐλεύθερον δι' ὅλους.

και ιδίως τῆς περιοχῆς Καλλιπόλεως ἀπεκόμισαν χρήματα, ἀλλὰ συνάμα και τὸ δῶρον τῆς χολέρας. Εἰς τοὺς Καλλιπολίτας τὴν ἐκεῖ παραμονὴν τῶν Ἀγγλογάλλων ἐνεθύμιζον δύο νεκροταφεῖα, σωζόμενα και μέχρι σήμερον. Τὸ μὲν Ἀγγλικὸν εἰς τὴν βορείαν ἄκραν τῆς Καλλιπόλεως, τὸ δὲ Γαλλικὸν εἰς τὴν Ἀνατολικήν.

ΚΕΦ. 82.—ΧΑΤΤΙ ΣΕΡΙΦ ΓΚΙΟΥΛΧΑΝΕ, TANZIMAT ΚΑΙ ΧΑΤΤΙ ΧΟΥΜΑΓΙΟΥΝ.

Ὁ Σουλτᾶνος Μετζήτ, μετὰ τὴν ἀνάρρησίν του εἰς τὸν θρόνον τοῦ πατρὸς του, ἐξέδωκε τὸ Χάττι Σερίφ Γκιουλχανέ (1839), Νόμος ἱερὸς τῆς πλατείας τῶν ρόδων, διότι εἰς αὐτὴν εἶχον συγκεντρωθῆ οἱ ἀξιωματοῦχοι τοῦ Κράτους και τῆς αἰλῆς, οἱ ἀνώτατοι θρησκευτικοὶ ἄρχοντες, οἱ Πρόεδροι και ἀνεγνώσθη τὸ Χάττι Σερίφ, ὅπερ ὥριζε σπουδαίας μεταρρυθμίσεις εἰς τὸ πολίτευμα και τὴν διοίκησιν μετὰ τὸ ὄνομα Τανζιματ (=ὀργανώσεις). Ἄλλ' αἱ τόσον ἐπισήμως διακηρυχθεῖσαι μεταρρυθμίσεις ἀπέμειναν γράμμα νεκρὸν, διότι οἱ Παλαιότουρκοι, οἱ κατέχοντες ὑπαλληλικὰς θέσεις, τὰς ἐθεώρησαν μειονέκτημα δι' ἑαυτοὺς και τὴν ἄρχουσαν Τουρκ. ἐθνότητα και τὰς ἠχρήστευσαν. Μετὰ τὸ τέλος ὅμως τοῦ Κριμαϊκοῦ και τὴν Συνθήκην τῶν Παρισίων 1856, αἱ Δυτ. Δυνάμεις, διὰ νὰ ἀπαλλάξουν τὴν Τουρκίαν ἀπὸ ἐσωτερικὰς ἐπαναστάσεις, ἀλλὰ και ἑαυτοὺς ἀπὸ περιπλοκὰς μετὰ τὴν Ρωσσίαν, τὸν ἔπεισαν νὰ ἐκδώσῃ τὸ νεώτερον Χάττι Χουμαγιούν⁽¹⁾. Δι' αὐτοῦ παρεχωροῦντο προνόμια εἰς τοὺς Χριστιανούς, αὐτοδιοικήσεις σχολείων και φιλανθρωπικῶν ἰδρυμάτων, ἐλευθερία λατρείας, ἰσονομία, ἰσότης φορολογίας, ὡς και στρατολογία τῶν μὴ Μουσουλμάνων. Σύμφωνα πρὸς τὰς διατάξεις τοῦ Χάττι Χουμαγιούν συνετάχθησαν οἱ Πατριαρχικοὶ κανονισμοὶ και ἐτέθησαν εἰς ἐφαρμογὴν. Οὐχ ἦτιον κατὰ τὴν δοξασίαν τῶν Παλαιότουρκων αἱ διατάξεις αὗται ἐκλόνιζαν τὸ κύρος τοῦ Ἰσλάμ και διὰ τοῦτο πολλαὶ ἐξ αὐτῶν ἠχρηστεύθησαν. Ὁ Ταλεϋράνδος, ὑπουργὸς ἐπὶ Ναπολέοντος, εἶχεν εἶπει: «Τὴν Τουρκίαν θὰ τὴν καταστρέψῃ τὸ Κοράνιον». Καὶ δὲν εἶχεν ἄδικον, διότι ἐνῶ εἰς τὴν Εὐρώπην αἱ μεταρρυθμίσεις προήρχοντο ἐκ τῶν κάτω, εἰς τὴν Τουρκίαν προήρχοντο ἐκ τῶν ἄνω, δηλ. οἱ Σουλτᾶνοι διέτασσον, ἀλλ' ἀνθίσταντο οἱ κατώτεροι, ὡς φανατικοὶ τῶν ἐντολῶν τοῦ Κορανίου.

ΚΕΦ. 83.—ΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΑΠΟ 1850—1880 ΚΑΙ Η ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

Μετὰ τὸ τέλος τοῦ Κριμαϊκοῦ (1855), μέχρι τῆς ἐκρήξεως τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ 1878, ἡ Ὄθωμ. Αὐτοκρατορία ἐπὶ εἰκοσαετίαν περίπου ἔξωτερι-

(1) Χάττι = γραμμὴ. Μεταφορικῶς ὅμως σημαίνει κανόνα, νόμον. Χουμαγιούν = εὐδοίωτος, ὁ καλὰ ὑποσχόμενος, εὐεργετικός. Χάττι Χουμαγιούν = νόμοι εὐεργετικοί.

κῶς εἶχε μείνει ἥσυχος, ἔσωτερικῶς ὅμως δὲν ἔλειψαν αἱ ἐπαναστάσεις, ὡς ἡ Κρητικὴ τοῦ 1866 καὶ τῶν Σλαβικῶν χωρῶν, ἥτις ὠδήγησεν εἰς τὸν Ρωσσοτουρκ. πόλεμον, ἀλλ' ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης διὰ τοῦ Χάττι Χουμαγιούν, διὰ τοῦ ὁποίου εἶχον κατοχυρωθῆ τὰ προνόμια καὶ ἡ ἐλευθερία τῆς ἐκπαιδεύσεως, ἐξηκολούθησε τὸ ἐκπολιτιστικὸν αὐτοῦ ἔργον πρὸς βελτίωσιν τῆς ζωῆς ἀπὸ πάσης ἀπόψεως. Ἰδρύθησαν σχολαὶ Ἑλληνικαὶ (Σχολαρχεῖα) εἰς ὅλας τὰς Κοινότητας τῶν πόλεων, ὡς καὶ δημοτικὰ σχολεῖα εἰς τὰ χωρία. Διδάσκαλοι διὰ μὲν τὰ Σχολαρχεῖα προήρχοντο ἀπὸ Γυμνάσια Κων]πόλεως, Κυδωνιῶν, Ἰωαννίνων, τῶν νεοῖδρουθέντων Ζαριφεῖων διδασκαλείων ἐν Φιλιππουπόλει, ἐκ τοῦ νεοῖδρουθέντος Διδασκαλείου Θεσ[λονίκης καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος. Εἰς τὰ χωρία προσελαμβάνοντο διὰ μὲν τὰ μεγάλα ἐκ τῶν Μέσης παιδεύσεως σχολῶν, διὰ δὲ τὰ μικρὰ ἐκ τῶν Σχολαρχείων. Διὰ τῶν ἐφαρμοσθέντων Πατριαρχ. κανονισμῶν, κατηρτίσθησαν κανονισμοὶ ἐκάστης Κοινότητος ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν καὶ ἐποπτείαν τῶν Μητροπολιτῶν. Κατὰ τοὺς κανονισμοὺς τῶν Κοινοτήτων, πλὴν τῆς Δημογεροντίας, ὠρίσθη «ἡ Ἐφορία», ἀποτελουμένη ἐκ τοῦ Προέδρου Μητροπολίτου ἢ Ἐπισκόπου, τοῦ Γραμματέως, τοῦ Ταμίου καὶ 2 ἢ 3 Συμβούλων, ἐκ τῶν εὐπαιδευτοτέρων πολιτῶν. Ἡ Ἐφορία ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἐκκλησ. ἀρχηγοῦ συνήρχετο εἰς συνεδριάσεις, ἐφρόντιζε πρὸς ἐξεύρεσιν καταλλήλου προσωπικοῦ τῶν σχολείων, διὰ τὴν οἰκοδόμησιν καὶ συντήρησιν τῶν σχολικῶν κτιρίων καὶ τῶν ἐνοικίων κλπ., ὧν τὸ εἰσόδημα εἰσῆρχετο εἰς τὸ ταμεῖον τῶν σχολῶν. Ὁ Ταμίας ἐφρόντιζε διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν εἰσοδημάτων, ἅτινα προήρχοντο ἀπὸ εἰσιτήρια τῶν μαθητῶν, ἀπὸ εἰσπραξείας δίσκων τῶν ναῶν, ἀπὸ ἔσοδα σχολικῶν κτημάτων, ἀφιερῶματα ἐκ διαθηκῶν, δωρεῶν, λαχείων, θεατρικῶν παραστάσεων ἢ χορῶν. Ἐπίσης ἐφρόντιζε διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν διδασκάλων καὶ ἐν γένει διὰ πᾶν ἀφορῶν τὴν σχολήν. Ὁ γραμματεὺς ἐκράτει τοὺς λ]σμοὺς ἐσόδων καὶ ἐξόδων, συνέτασσε τὰ πρακτικὰ καὶ πᾶν ἔγγραφον, οἱ δὲ σύμβουλοι παρηκολούθουν τὴν ἐργασίαν τῶν διδασκάλων καὶ τὴν ἐπίδοσιν τῶν μαθητῶν. Ἐδῶ θὰ μοι ἐπιτραπῆ μία παρέκβασις, ὅσον ἀφορᾷ τοὺς διδασκάλους καὶ Ταμίας τῶν Ἐφοριῶν. Οἱ μισθοὶ τῶν διδασκάλων ἦσαν πενιχροὶ ἢ ἀνεπαρκεῖς. Ὅσακις ἐπρόκειτο νὰ συμφωνηθῆ διδάσκαλος, ἡ Κοινότης παριστάνετο ὡς πτωχὴ καὶ ὅτι «τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἀλλ' ἡ σὰρξ ἀσθενής». Τινὲς τῶν Ταμιῶν, εἶναι ἀληθές, ὅτι πολλάκις κατέβαλλον ἐξ ἰδίων των, διὰ νὰ μὴ καθυστερήσῃ ἡ πληρωμὴ τῶν διδασκάλων, ὡς καὶ ἄλλοι ἐκ τῶν συναδέλφων τῆς Ἐφορίας ἐβοήθουν τὸν Ταμίαν εἰς τὸ ἔργον του, ἀλλ' ἦσαν καὶ τινες ἀδιάφοροι καὶ ὅταν τὸ ταμεῖον δὲν ἐπαρκοῦσε διὰ τὴν πληρωμὴν τῶν μισθῶν, δὲν ἐννοοῦσαν νὰ παρᾶσχουν τὴν παραμικρὴν εὐκολίαν. Τὴν τιμὴν, τοῦ νὰ εἶναι Ἐφοροὶ, τὴν ἐπεδίωκον, τὴν παραμικρὰν ὅμως θυσίαν τὴν ἀπέφευγον. Μὲ

ὅλα ταῦτα οἱ πτωχοὶ διδάσκαλοι, ἀκανονίστως, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, πληρω-
νόμενοι, ἐξηκολούθουν τὸ ἐθνικώτατον ἔργον των ἀνελλιπῶς καὶ μὲ ζῆλον,
ἔχοντες ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐκπληροῦν πατριωτικὸν καθήκον. Ταῦτα ἐκ πείρας
κατὰ τὴν μακροχρόνιον διδασκαλικὴν θητείαν μου.

Οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης.

Κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν ταύτην ὁ Ἑλλην. τῆς Θράκης διὰ τῆς καλλιεργείας τῶν γαιῶν, διὰ τῆς κτηνοτροφίας, διὰ τῆς ἀσφαλοῦς ἐπικοινωνίας μὲ τὰ ἐμπορικὰ κέντρα, ἀπέκτησεν ἀρκετὴν οἰκονομικὴν εὐρωσίαν καὶ ὁ ἀγρο-
τικὸς πληθυσμὸς καὶ ὁ τῶν πόλεων. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης οἰκονομικῆς
προόδου ὑπῆρξεν ἡ προώθησις τῆς παιδείας καὶ ἡ αὔξησις τοῦ Ἑλληνο-
θρακικοῦ πληθυσμοῦ τῶν πόλεων καὶ χωριῶν, ἅτινα καὶ μὲ ἰδιωτικὰς οἰκίας
ἐκοσμοῦντο καὶ μὲ ναοὺς καὶ σχολεῖα. Ἐκ παραλλήλου τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον
ἐβελτιώθη κατὰ πολὺ καὶ τὰ χωρία ἤρχισαν νὰ μιμῶνται τὰς πόλεις ὡς πρὸς
τὴν καθαριότητα, τὴν ἐνδυμασίαν, ἰδίως τῶν γυναικείων ἐνδυμάτων καὶ τοὺς
ἐθγενεστέρους τρόπους τῆς συμπεριφορᾶς. Οἰκογένειαι χωρικῶν συνεδέοντο
μὲ τοιαύτας τῶν πόλεων, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐλάμβανον διδάγματα συμπεριφο-
ρᾶς καὶ συνηθειῶν διὰ τὴν ὑποδοχὴν καὶ φιλοξενίαν ἐπισκεπτῶν κλπ. Ἐ-
πειδὴ κατὰ τὴν περίοδον ταύτην κατεσκευάσθη ἡ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ
Βιέννης—Κων/πόλεως, ἣτις διήρχετο διὰ μέσου Θρακ. περιοχῶν Φιλίππου-
πόλεως, Ἀδριανουπόλεως, Μακρᾶς Γεφύρας, Ἀρκαδιουπόλεως, Τυρολόης
κλπ., προωθῆθη ὁ πολιτισμὸς εἰς τὴν ὑπαιθρον διὰ τῆς ἐγκαταστάσεως σι-
δηρ. σταθμῶν εἰς τοὺς ὁποίους διωρίζετο προσωπικὸν ἐξ Ἑλλήνων τῶν
πόλεων, οἱ ὁποῖοι ἔφερον μαζὶ καὶ τὰς οἰκογενεῖας των. Ἐπίσης καὶ ξένοι
Ἐθροπαῖοι ἐνεφανίζοντο εἰς τοὺς σταθμούς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους οἱ χωρικοὶ
κᾶτι ἤκουον καὶ κᾶτι ἐμάνθανον. Αὐτὰ συνετέλεσαν βαθμηδὸν εἰς τὴν ἀνά-
πτυξιν τῆς ὑπαιθρου καὶ τῶν ἐμπορικῶν κέντρων. Χωρία ἀσήμαντα, ἀπέβη-
σαν κέντρα ἐμπορίου, ὡς τὸ Χαλεπλή, τὸ Παυλίκιοι καὶ τόσα ἄλλα μὲ τὴν
ἐγκατάστασιν τῶν σιδηροδρ. σταθμῶν, καὶ νέαι ἐργασίαι ἐδημιουργήθησαν
χειρωνακτικαί, μεταπρατῶν, ἀγωγιατῶν κλπ. Τὸ ἐναντίον παρατηρεῖτο εἰς
τὸν Τουρκ. πληθυσμὸν, οὗτος ἀπετέλει λαὸν στάσιμον, ἀφωσιωμένον εἰς τὸ
Κοράνιον, ὅστις δὲν ἐννοοῦσε νὰ συμμορφωθῇ μὲ τὸ νέον πνεῦμα καὶ ἐδεί-
κνυεν ἀδιαφορίαν μὲ τὰ συμβαίνοντα πέριξ του. Σχολεῖα διόλου, μόνον Ἰζα-
μία. Ἀπὸ ἀπόψεως δημογραφικῆς ὄχι μόνον στάσιμος, ἀλλὰ μᾶλλον ὀλιγό-
στενε, διότι ἡ στρατολογία καὶ ἡ πολυχρόνιος παραμονὴ ἐν τῷ στρατῷ
ἐνεκα ἐσωτερικῶν ἐπαναστάσεων ἢ παρασκευῆς διὰ πολέμους ἐπέφερε μείω-
σιν. Χωρία λ.χ. μὲ 30 σπῖτια σήμερον, μετὰ 10 ἔτη τὰ ἔβλεπε μὲ 25 ἢ 20
καὶ ὄχι μὲ 35. Ἀφ' ἑτέρου αἱ ἀσθένειαι, τοὺς ἐμάστιζον, ἐνεκα δὲ τῆς μοιρο-
λατρίας των, ἀπέφευγον ἰατροὺς καὶ φάρμακα. Ἐπίστευον ὅτι, πᾶν ὅ,τι ἐνέ-
σκηπτεν, προήρχετο ἀπὸ τὸν Ἀλλάχ, ἐπομένως δὲν ἔπρεπε νὰ ἀντιστρατεύων-

ται εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ μὲ τὴν προσπάθειαν πρὸς θεραπείαν. Καὶ ἀπὸ οἰκονομικῆς ἀπόψεως κατέπιπτον, ἐχρεώνοντο εἰς τοκογλύφους Ἑλληνας, Ἀρμενίους, Ἑβραίους, ἐπώλουν τὰ χωράφια των διὰ χρέη καὶ οὕτως ὁ Χριστ. λαὸς ἠΰξανε, ὁ δὲ Τουρκικὸς ὀλιγόστευεν, ἐπτώχυνε καὶ ἔμεινε βυθισμένος εἰς τὴν ἀγνοίαν καὶ τὴν ἀμάθειαν. Ταῦτα, ἐννοεῖται, διὰ τὸν ὑπαίθριον πληθυσμὸν τῆς Θράκης τῶν δύο θρησκευμάτων.

Ἀπλοποίησης τῆς διδασκαλίας τῆς ἀναγνώσεως.

Κατὰ τὴν τριακονταετίαν ταύτην 1850—80 ἡ ἐκπαίδευσις ἐξηπλώθη εἰς τὰ τέκνα τῶν χωρικῶν, ἐφόσον διηκολύνθη ἡ ἀσκησις διὰ τὴν ἀνάγνωσιν. Οἱ νεώτεροι διδάσκαλοι ἀφῆκαν τὰς δυσιλλάβους καὶ τρισυλλάβους ὀνομασίας τῶν γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου καὶ τὰς κατέστησαν μονοσυλλάβους, ὡς Α, Βι, Γα, Δε, Ε, Ζι, Η, Θι, Ι, Κα, Λα, Μι, Νι, Ξι, Ο, Πι, Ρο, Σι, Τα, Φι, Χι, Ψι, Ω. Οὕτω πῶς ὁ συνδυασμὸς συμφώνου μετὰ φωνήεντος ἐγένετο εὐληπτότερος, ἢ δὲ ἀνάγνωσις καθίστατο εὐκολος εἰς μεγαλύτερον ἀριθμὸν μαθητευομένων. Ἐν Κων]πόλει ἐξετυποῦντο βιβλία κάπως κατάλληλα διὰ τὴν ἀσκησιν τῆς ἀναγνώσεως καὶ ἐγκατελείφθησαν αἱ Ὀκτώηχοι καὶ τὰ Ψαλτήρια. Ἐξεδίδοντο ἀναγνωστικά, συγγραφόμενα ὑπὸ πεπειραμένων διδασκάλων, ἅτινα βαθμιαίως εἰσήγον τὸν μαθητὴν εἰς τὴν ἐκμάθησιν τῆς Νεοελλ. γλώσσης, ἐπλούτιζαν τὸν νοῦν μὲ διηγήματα ἠθοπλαστικά, ἐξήγειρον τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὴν κρίσιν, ἀνέπτυσσον τὴν παρατηρητικότητα τοῦ διδασκομένου καὶ καθίστων τὸ μάθημα ἐπαγωγόν. Εἰσήγοντο εἰς τὰ σχολεῖα τῆς στοιχ. ἐκπαιδεύσεως καὶ μαθήματα κατηχήσεως, ἱερᾶς ἱστορίας, ἀριθμητικῆς ἀπὸ κείμενα κατάλληλα καὶ οὕτως ἡ ἐκπαίδευσις ἔκαμεν ἅλλα ὄχι μόνον εἰς τὰς πόλεις ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ χωρία. Ἀνάλογος πρόοδος ὑπῆρξε καὶ εἰς τὴν ἐξάσκησιν τῆς γραφῆς, διότι ἐξετυποῦντο καλλιγραφικὰ δείγματα, τὰ ὁποῖα οἱ μαθηταὶ ἀπεμιμοῦντο πρῶτον ἐπὶ πλακὸς καὶ μετὰ ἐπὶ χάρτου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὰ σχολαρχεῖα τῶν πόλεων εἰσήχθη ἐν αὐτοῖς καὶ ἡ διδασκαλία Τουρκικῆς καὶ Γαλλικῆς μὲ διδασκάλους τῶν γλωσσῶν τούτων, ἀποφοίτους τῆς Μεγ. τοῦ Γένους Σχολῆς, Κων]πολίτας, ἢ ἀπὸ διάφορα μέρη τῆς Θράκης. Προσέτι πολλοὶ Θραῖκες μετὰ τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς ἐπορεύοντο εἰς τὰς Ἀθήνας, εἰσῆρχοντο εἰς τὸ νεοῖδρυθὲν Πανεπιστήμιον, ὅπου ἐσπούδαζον συνήθως Ἱατρικὴν, Φιλολογίαν καὶ Φυσικομαθηματικά, δεδομένου ὅτι τὰ τρία ταῦτα ἐχρειαζόντο τότε διὰ τὴν Θράκην καὶ πρὸ πάντων ἡ Ἱατρικὴ. Ἄλλοι πάλιν ἐπορεύοντο εἰς Εὐρωπ. Πανεπιστήμια πρὸς καλύτεραν τελειοποίησιν. Πλὴν τῶν ἐκ Κων]πόλεως, ἤρχισαν καὶ ἐκ τῆς λοιπῆς Θράκης νὰ ἀναφαίνωνται διάφοροι ἐπιστήμονες, οἱ ὁποῖοι ἀποκαθιστάμενοι εἰς διάφορα Θρακ. κέντρα καὶ ἰδίως Ἱατροί, καὶ λαμβάνοντες μέρος εἰς τὰ κοινά, οὐκ ὀλίγον ἐβοήθουν τὴν ἐκπαίδευσιν ὡς ἐφοροὶ τῶν σχολείων καὶ διὰ τὴν βελτίωσιν τῆς ὑγιεινῆς καταστάσεως τῶν κατοίκων. Ἄλλη ἀρχή,

συνεργαζομένη με τὸν θρησκευτικὸν ἀρχηγὸν ἦσαν αἱ ἐπιτροπαὶ ἐκάστου Ναοῦ, ὅστις πλὴν τῶν ἡμερησίων ἱερέων εἶχε καὶ τὴν Ἐπιτροπὴν ἐκ δύο ἢ καὶ πλειοτέρων λαϊκῶν προσώπων, ἅτινα ἐφρόντιζον διὰ τὰς εἰσπράξεις κατὰ τὰς λειτουργίας, πωλοῦντες κηρία, περιφέροντες δίσκους, εἰσπράττοντες διάφορα τέλη ἐκ γάμων, κηδειῶν καὶ βαπτίσεων. Οἱ Ναοὶ ἐκ τῶν εἰσπράξεων, ἀφοῦ ἀφήρουν τὰ ἔξοδά των δι' ἀγορὰν κηροῦ καὶ ἐλαίου, διὰ πληρωμὴν τῶν κανδηλαναπτῶν, καθαριστῶν, ἱερέων καὶ διακόνων, τὰ ὑπολειπόμενα παρέδιδον εἰς τὸν Ταμίαν τῶν Σχολῶν. Καὶ οἱ μὲν Δημογέροντες καὶ Ἐφοροὶ ἐξελέγοντο διὰ ψήφων μὲ ἐκλογὰς ἐκάστην διετίαν ἢ τριετίαν, κατὰ ρητὸν ἄρθρον τοῦ Κανονισμοῦ, ὑφ' ὅλων τῶν ἐχόντων δικαίωμα ψήφου ἀνδρῶν τῆς Κοινότητος, αἱ δὲ Ἐπιτροπαὶ τῶν Ναῶν ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν. Τὰ τρία ταῦτα σωματεῖα, Δημογερόντων, Ἐφόρων καὶ Ἐπιτρόπων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιερέως ἀπετέλουν τὰς ἀρχὰς τῶν Ὁρθοδ. Κοινοτήτων. Διὰ τοῦ Χάτι Χουμαγιούν ἐδόθη τὸ δικαίωμα νὰ μετέχουν καὶ οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι εἰς τὰ Διοικ. συμβούλια τοῦ τόπου των. Οὕτως εἰς τὰς ἔδρας τῶν Βαλῆ, Μουτσαριφ καὶ Καϊμακάμ ἐξελέγοντο ὡς μέλη (Ἄζᾶ) τῶν Διοικητικῶν συμβουλίων, ἀναλόγως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν κατοίκων. Ἐπίσης εἰς τὰ Δημομαρχιακὰ συμβούλια ἐλάμβανον μέρος καὶ οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι (Μπελεδιέ ἄζασί), ὡς καὶ ὑπάλληλοι τοῦ Δήμου διωρίζοντο ἐκ τῶν μὴ Μουσουλμάνων, ἀλλ' ὁ Δήμαρχος, ὅπου κατώκουν καὶ ὀλίγιστοι Τοῦρκοι, ἔπρεπε νὰ εἶναι ἀπαραιτήτως Τοῦρκος, ὅστις μᾶλλον διωρίζετο ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἐπεβάλλετο νὰ εἶναι Τουρκομαθῆς. Ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐξῆς εἰς τὰς ἐν τῇ Βαλκανικῇ χώρᾳ τῆς Τουρκίας παρὰ τῷ πολιτικῷ διοικητῇ ἤδρευε καὶ Χριστιανὸς ἀντιπρόσωπος, ὡς ἰσότημος μὲ τὸν Τοῦρκον διοικητὴν, ὁ λεγόμενος Μουαβίν. Οὕτως εἴχομεν βαλῆ μοναβινί, μουτσαριφ μοναβινί, καϊμακάμ μοναβινί, ἀλλ' ἡ Τουρκικὴ στρεψόδικος πολιτικὴ, ἐπειδὴ τὸ δικαίωμα τοῦτο τῶν Χριστιανῶν ἐθεωρεῖτο σπουδαῖον, κατῶρθωνε νὰ τὸ ἐξουδετερώνη μὲ πανουργίαν, ὅπου δηλ. ὑπῆρχον Τοῦρκοι καὶ Ἕλληνες ὁ Μουαβίνης ἀντὶ Ἕλληνας διωρίζετο ὑπὸ τοῦ Ὑπ. Ἐσωτερικῶν Ἀρμένιος ἢ Φραγκολεβαντίνος τις Τουρκομαθῆς, ὁ τοιοῦτος ὅμως ὡς ἀλλογενῆς καὶ ἀλλόδοξος, οὐδόλως ἐνδιεφέρετο διὰ τὸ Ἕλλην. στοιχεῖον καὶ ἀπέβαινε συνήθως τυφλὸν ὄργανον τοῦ Τοῦρκου διοικητοῦ. Προσέτι καὶ εἰς τὴν διοίκησιν κατὰ τὰ Τανζιμὰτ ἔπρεπε νὰ διορίζωνται καὶ Χριστιανοὶ διοικηταί. Πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν τινὲς τῶν ἡμετέρων ἐσπούδαζον εἰς τὴν Πολιτικὴν σχολὴν Κων]πόλεως (Μουλκιέ μεκτεμπί) ἄλλοι εἰς τὴν Νομ. σχολὴν τοῦ Τουρκ. Πανεπιστημίου (Χουκούκ μεκτεμπί), ἀλλὰ τὸ Ὑπουργεῖον διώριζε τούτους τὸ πολὺ ὡς Καϊμακάμ. Οὐδεὶς Ἕλλην διωρίσθη Μουτσαριφῆς ἢ Βαλῆς, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον δὲ οὗτοι διωρίζοντο εἰς Καϊμακαμλίγια, πὸν ὑπῆρχον ὀλίγιστοι ἢ καὶ καθόλου Ἕλληνες, ἀλλὰ Βούλγαροι ἢ Σέρβοι ἢ Ἀλβανοί. Ἐκεῖ ὅπου ἦσαν Ἕλλην. πληθυσμοὶ ἔστελλε Χριστιανὸν μὲν, ἀλλὰ Σύρον ἢ Ἀρμένιον

ἤ καὶ Βούλγαρον ἀκόμη. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἡ Τουρκία ἐτήρει μὲν τοὺς τύπους, κατέστρεφεν ὅμως τὴν οὐσίαν.

ΚΕΦ. 84.—ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΣ ΠΑΝΣΛΑΒ. ΠΡΟΠΑΓΑΝΔΑΣ ΜΕΤΑ ΤΟΝ ΚΡΙΜΑΪΚΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ.—ΒΟΥΛΓΑΡ. ΣΧΙΣΜΑ.

Διαρκοῦντος τοῦ Κριμαϊκοῦ εἶχεν ἀποθάνει ὁ Τσάρος Νικόλαος ὁ Α΄, ὃν διεδέχθη Ἀλέξανδρος ὁ Β΄ 1854—1881, ἐπὶ τοῦ ὁποίου, ἡττηθείσης τῆς Ρωσσίας, εἶχε συναφθῆ ἡ ἐν Παρισίοις Συνθήκη. Ὁ Τσάρος βαρέως ἔφερε τὴν ἡτταν καὶ προσεπάθησε νὰ δημιουργήσῃ κατάστασιν, ὥστε νὰ καταπολεμήσῃ τὴν Τουρκίαν, ἵνα καὶ τὸ φιλότιμον τοῦ λαοῦ ἱκανοποιήσῃ καὶ ἑαυτὸν ἀπαλλάξῃ νέας ἡττης, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνειρον τοῦ Σλαβισμοῦ νὰ ὠθήσῃ πρὸς πραγματοποίησιν. Διὰ τοῦτο ἔθηκεν εἰς ἐνέργειαν τὰ σχέδια τῆς Πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας. Οὕτω τὸ 1857 συνεστήθη ἐν Μόσχᾳ ἡ Σλαβικὴ Ἀγαθοεργὸς Ἀδελφότης, ἧς ἔργον ὑπῆρξεν ἡ ἴδρυσις σχολείων ἐν ταῖς Σλαβικαῖς χώραις τῆς Τουρκίας καὶ ἰδίως εἰς τὰς ὑπὸ Βουλγαροφώνων κατοικουμένας. Ἐπίσης ἰδρύθη ἡ Παλαιστίνειος Ρωσικὴ Ἐταιρεία, τῆς ὁποίας σκοπὸς ὑπῆρξεν ἡ ὑπονόμισις τῶν Ἑλλήν. Πατριαρχείων Ἱεροσολύμων καὶ Ἀντιοχείας καὶ ἡ ἀπόσπασις τῶν ἐσόδων τοῦ Πατριαρχείου Ἱεροσολύμων προερχομένων ἀπὸ τοὺς Ρώσους προσκυνητάς. Εἰς τὴν Κων]πολιν ἔστειλε πρεσβευτὴν τὸν δραστήριον στρατηγὸν Ἰγνάτιεφ, ἄνδρα μισέλληνα καὶ φανατικὸν μέλος τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ἰγνάτιεφ εἰς πᾶν ζήτημα, ποῦ ἀνέκυπτε διὰ τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον καὶ ἐν γένει διὰ τὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀντιέδρα παρὰ τῆ Ὑψηλῆ Πύλῃ, εἶχεν ἐλκύσει τὴν εὐνοίαν τῶν Τούρκων. Ὅτε δὲ ἐξηγέροθησαν οἱ Βούλγαροι Ἐπίσκοποι καὶ ἐζήτησαν νὰ ἀναγνωρισθῆ ἡ ἴδρυσις Βουλγ. Ἐκκλησίας, τῆ ὑποδείξει αὐτοῦ, ὑπερεμάχησε διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ σχεδίου, ὑποστηρίζων, ὅτι τοῦτο ἦτο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Τουρκίας. Ἐπροπαγάνδιζεν ὅτι πᾶσα πρᾶξις, ἧτις προξενεῖ διάσπασιν τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Τουρκίας καὶ τὴν μείωσιν τῆς δυνάμεως τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, εἶναι πρὸς τὸ συμφέρον τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως. Ἐπειδὴ εἰς τὴν διένεξιν ταύτην ἀνεμίχθησαν καὶ αἱ Δυτ. δυνάμεις, τὸ ζήτημα περιεπλάκη, διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν ἤθελε κάτι νὰ ὠφεληθῆ καὶ ἡ μὲν Γαλλία, προστάτρια τῶν ἐν Ἀνατολῇ Καθολικῶν, ἀπέστειλεν, ἐν συνεννοήσει μὲ τὸν Πάπαν Ἰησοῦτας, οἵτινες ἐνήργουν ὅπως ἡ Βουλγ. Ἐκκλησία προσέλθῃ εἰς τὸν Καθολικισμόν. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πλεῖστον τοῦ Βουλγαρ. Κλήρου καὶ λαοῦ ἤθελε τὴν ἴδρυσιν Ἐθν. Βουλγ. Ἐκκλησίας, χωρὶς νὰ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ Ἑλλ. Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον, ὅχι ὅμως καὶ νὰ ἀπεμπολήσῃ τὸ Ὁρθοδ. δόγμα, οἱ Καθολικοὶ συγκατένευσαν νὰ τοὺς ἐλκύσουν εἰς τὸν Οὐνιτισμόν (1). Πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον οἱ ἀπεσταλμένοι

(1) Οὐνίται = Ἐνωτικοί, ἐκ τοῦ Ἰταλ. *Unité* = ἐνώνειν, δηλαδὴ ὄχι Καθολικοί, ἀλλ' ἠνωμένοι μὲ τὸν καθολικισμόν (ὄχι Χατζῆ Παπᾶς, ἀλλὰ Παπαχατζῆς).

τοῦ Πάπα ἐζήτουν νὰ εἰσαχθῆ εἰς τὴν λειτουργίαν ἢ Λατινικὴ γλῶσσα, νὰ καθιερωθῆ τὸ Λατιν. ἀλφάβητον καὶ νὰ ἀλλάξῃ τὸ ἐξωτερικὸν σχῆμα τοῦ Κλήρου ἀντικαθιστάμενον ὑπὸ τοῦ Λατινικοῦ. Ἐπειδὴ ὁμως ταῦτα θὰ ἐπροξένουν ἀναστάσιον εἰς τὰς συνειδήσεις τοῦ Βουλγ. λαοῦ, ἐξαπελύθη ἡ Οὐνιτικὴ προπαγάνδα. Ἡ Οὐνιτ. Ἐκκλησία ἀναγνωρίζει μὲν τὸν Πάπαν ὡς ἀρχηγὸν τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὸν μνημονεύει ἐν τῇ λειτουργίᾳ, δὲν ἀλλάσσει ὁμως οὔτε τὴν γλῶσσαν τῶν προσηλυτιζομένων, οὔτε τὸ ἀλφάβητον, οὔτε τὸ κληρικὸν σχῆμα. Εἶναι δόλιον μέσον προσηλυτισμοῦ τῶν Ὀρθόδοξων εἰς τὸν Παπισμὸν. Τὰ τέκνα ὁμως τούτων, ἀνατρεφόμενα καὶ διδασκόμενα ὑπὸ Οὐνιτῶν ἱερέων κατήχησιν τῆς Καθολ. Ἐκκλησίας, ἐξοικειοῦνται μὲ τὸν Καθολικισμὸν, ὥστε μετὰ τὴν δευτέραν ἢ τρίτην γενεάν, ἀποβαίνουν τέλειοι καθολικοί. Δεδομένου ὅτι ἡ προσπάθεια αὕτη τῶν Καθολικῶν ἤρξανε τὴν Γαλλ. ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν Βαλκανικῶν, ἀντέδρασαν φυσικὰ εἰς τοῦτο ἡ Ρωσικὴ καὶ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ. Καὶ ἡ μὲν Ρωσσία ἐμφανῶς, διότι δὲν συνέφερε νὰ προσηλυτισθῆ ὁ Βουλγ. λαὸς οὔτε εἰς τὸν Καθολικισμὸν, οὔτε εἰς τὸν Οὐνιτισμὸν, ἀλλὰ καὶ νὰ χωρισθῆ τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν Ἀγγλίαν αὕτη συνειργάζετο μὲ τὴν Ρωσσίαν πρὸς ματαίωσιν τῶν Γαλλ. φιλοδοξιῶν. Ἡ Ἀγγλικὴ πολιτικὴ ὑπῆρξε πάντοτε πονηρὰ καὶ δὲν ἐδίστασε νὰ συνδυασθῆ καὶ μὲ τὴν Ρωσσίαν ἀκόμη, διὰ νὰ ἐξουδετερώσῃ τὰς Γαλλ. ἐπιδιώξεις. Τὴν δὲ Ρωσσίαν, ἐν περιπτώσει καθόδου της, θὰ τὴν ἐξουδετέρωνε καὶ αὐτὴν μὲ τὴν ἐνέργειαν τῆς Γαλλίας, εἰς ἣν ἐπίσης δὲν συνέφερον ἡ ἐπέκτασις τῆς Ρωσσίας. Ἐπειδὴ δὲ ἡ τοιαύτη ἐπέκτασις θὰ ἐγένετο εἰς βῆρος τῆς Τουρκίας, κατ' ἀνάγκην θὰ εἶχε καὶ αὐτὴν μαζί της, ὥστε εἰς τὸν παρόντα ἀγῶνα κατὰ μὲν τῆς Γαλλ. πολιτικῆς εἶχε καὶ τὴν Ρωσσίαν, κατὰ δὲ τῆς Ρωσσίας θὰ εἶχε καὶ τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Τουρκίαν. Ὁ ἀγὼν διήρκεσεν ἐπὶ ἔτη καὶ πολλὰ διαβουλίᾳ ἔλαβον χώραν ἐν τε τῇ Ἱερᾷ Συνόδῳ τοῦ Πατριαρχείου καὶ τῷ Μικτῷ Συμβουλίῳ. Πλείστα ἔγγραφα ἀντηλλάγησαν μεταξὺ Πατριαρχείου καὶ Ὑψηλῆς Πύλης, τὸ Πατριαρχεῖον δὲ ὄχι μόνον τῶν ἀνεγνωρισμένων δικαιωμάτων του ὑπερμύνητο, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Πύλην ὑπεδείκνυεν ὀπόσους κινδύνους θὰ ἀντεμετώπιζεν εἰς τὸ μέλλον, μὲ τὴν μελετωμένην μεταβολὴν τοῦ Ἐκκλησ. καθεστώτος. Ἐφόσον διὰ τῶν ἀπαιτήσεων τῶν Βουλγάρων, ὄχι μόνον τὰ ὑπὸ τοῦ Πορθητοῦ ἀναγνωρισθέντα προνόμια καὶ ὑπὸ τῶν διαδόχων του ἐπικυρωθέντα καὶ ἐσχάτως ὑπὸ τοῦ Χάττι Χουμαγιὸν ἀνανεωθέντα, παρεβιάζοντο, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἱεροὶ κανόνες τῆς Ὀρθοδ. Ἐκκλησίας καὶ ὑπὸ παλαιῶν Συνόδων θεσπισθέντες ἐξεμηδενίζοντο. Τὸ Πατριαρχεῖον ἔστεργεν εἰς μὲν τὴν κυρίως Βουλγαρίαν, ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς ἀπετέλει μειονότητα νὰ ἀποστέλλῃ Βουλγάρους Μητροπολίτας, εἰς δὲ τὴν Θράκην καὶ Μακεδονίαν, ὅπου οἱ πληθυσμοὶ ἦσαν μικτοί, εἰς ὅσας Ἐκκλ. Ἐπαρχίας ὑπερίσχυον οἱ Σλάβοι νὰ εἶναι ὁ Μητροπ. ἢ Ἐπίσκοπος Σλάβος, ἢ ὅπου ὑπερίσχυε τὸ Ἕλλην.

στοιχείον νὰ εἶναι Ἑλλην. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι ἀπήτουν εἰς ὅλας τὰς Ἐκκλ. ἐπαρχίας, ὅπου εὐρίσκοντο Βούλγαροι πλὴν τοῦ Ἑλληνος νὰ ὑπάρχη καὶ Βούλγαρος Ἐπίσκοπος. Ἡ τοιαύτη ἀπαιτήσις ἀντέκειτο εἰς τοὺς Ἀποστολικοὺς κανόνας. «Μία ποιμνὴ, εἷς ποιμὴν». Ὁ Σουλτάνος Ἀβδουλ Ἀζίζ, καὶ ἡ Ὑψηλὴ Πύλη ἐπὶ καιρὸν ἀμφοταλαντεύοντο καὶ ἀνέβαλλον τὴν λύσιν. Ἄλλ' ἡ δραστήρια καὶ ἐπίμονος ἐνέργεια τοῦ πρέσβειος Ἰγνάτιεφ κατέπεισε τὸν Σουλτάνον νὰ ἐκδώσῃ φερμάνιον τὸ 1870, διὰ τοῦ ὁποίου ἀνεγνωρίζετο ἡ ἀνεξαρτησία τῆς Βουλγ. Ἐκκλησίας. Θρησκευτικὸς δὲ ἀρχηγὸς Ἀρχιεπίσκοπος ἐν Κων]πόλει ὑπὸ τὸν τίτλον **Ἐξαρχος**. Τότε διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Ἰγνάτιεφ ἐξεδόθησαν φερμάνια διὰ Βουλγάρους Ἐπισκόπους καὶ Μητροπολίτας διὰ πολλὰς ἐπαρχίας τῆς Βορ. Θράκης καὶ Μακεδονίας, ὅπου οἱ πληθυσμοὶ ἦσαν μικτοί. Ὡς ἐκ τούτου ἡ Ἱερά Σύνοδος τοῦ Πατριαρχείου Κων]πόλεως καὶ τὰ Ὁρθοδ. Πατριαρχεῖα, Ἀντιοχείας, Ἱεροσολύμων καὶ Ἀλεξανδρείας ἐκήρυσαν τὴν Βουλγ. Ἐκκλησίαν ὡς **Σχισματικὴν**, οὕτω δὲ διὰ Πανσλαβιστικῶν ἐνεργειῶν προέκυψε τὸ περιλάλητον Β ο υ λ γ α ρ ο Σ χ ί σ μ α. Ἡ Βουλγ. Ἐκκλησία ἐκηρύχθη Σχισματικὴ, διότι προσέβαλλε τοὺς κανόνας τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ δὲ Πατριαρχεῖον ἐζήτησεν ἀπὸ τὴν Πύλην νὰ ἐκδώσῃ Ἰραδέν, διὰ τοῦ ὁποίου νὰ ὑποχρεωθῇ ὁ Βουλγ. κληρὸς, ὁ ἀναγνωρίζων τὸν ἐν Κων]πόλει Ἐξαρχον ὡς θρησκευτικὴν ἀρχήν, νὰ ἀλλάξῃ ἐξωτερικὸν σχῆμα ὡς καὶ τὸ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς πρὸς διάκρισιν. Ἄλλ' ἡ μυωπάξουσα Τουρκ. διπλωματία τοῦ δειλοῦ Σουλτάνου δὲν εἶδε τοὺς κινδύνους, οὓς ἐνέκλειεν ὄχι μόνον διὰ τὸν Ἑλληνισμὸν Θράκης καὶ Μακεδονίας, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸν Τουρκ. πληθυσμὸν, ἢ μὴ ἀλλαγὴ τοῦ σχήματος τοῦ Ἐξαρχικοῦ κλήρου καὶ ἐνέπεσεν εἰς τὰ δίκτυα τοῦ Πανσλαβιστοῦ Ἰγνάτιεφ. Διότι εἰς τοὺς σκοποὺς τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας δὲν συνέφερον ἡ ἀλλαγὴ τοῦ σχήματος τῶν Σχισματικῶν, ἐφόσον πολλοὶ ἐκ τῶν γνησίων Βουλγάρων καὶ Βουλγαριζόντων ἐν Μακεδονίᾳ, θὰ ἐθεώρουν τοὺς κληρικοὺς ὡς αἰρετικοὺς καὶ δὲν θὰ τοὺς ἐδέχοντο εἰς τοὺς ναοὺς, ἐνῶ θὰ ἐνέμενον εἰς τὰ πατροπαράδοτα, θεωροῦντες τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ὡς θρησκευτικὴν κεφαλὴν καὶ θὰ ἐπῆρχετο διαίρεσις τοῦ Βουλγ. κόσμου εἰς Πατριαρχικοὺς καὶ Ἐξαρχικοὺς καὶ οὕτω θὰ κατέρρεον τὰ σχέδια τοῦ Πανσλαβισμοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ Ἰγνάτιεφ ἐπέμενε παρὰ τῷ Σουλτάνῳ νὰ κωφεύσῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχείου, ὅπερ ἐζήτει ἀλλαγὴν τοῦ σχήματος τῆς Βουλγ. Ἐξαρχίας. Ἡ Τουρκ. Κυβέρνησις ἐν τέλει ἐθεώρει ὡς κέρδος μέγα τὸ ὅτι κατωρθώθη νὰ διαιρεθῇ ὁ Ὁρθόδοξος κόσμος καὶ νὰ ἐλαττωθῇ ἡ θρησκευτικὴ ἐπιρροὴ τοῦ Οἰκουμ. θρόνου ἐφ' ὅλων τῶν Ὁρθοδόξων τῆς Βαλκανικῆς. Μολονότι, χάρις εἰς τὴν τύφλωσιν τῆς Ὑψ. Πύλης, οἱ Ἐξαρχικοὶ εἶχον διατηρήσει ἀμετάβλητον τὸ σχῆμα τοῦ Ὁρθ. κλήρου εἰς τὴν Μακεδονίαν, πολλοὶ θεωρούμενοι ὑπὸ τῆς Ἐξαρχίας ὡς Βούλγαροι, διότι εἶχον γλωσσικὰ ἰδιώματα σύμικτα Ἑλληνοσλαβοβουλγαρικά, δὲν παρεδέχθησαν τὴν Ἐξαρχ.

χίαν και τοὺς ἀπεσταλμένους της και ἐξηκολούθουν ἐμμένοντες εἰς τὸ Πατριαρχεῖον. Ἄλλοι μὲν ἐκ τούτων ἦσαν φανατικοὶ Ἕλληνες μὲ γλωσσικὸν ἰδίωμα ἀνάμικτον, ἄλλοι ἐκκλινον πρὸς τοὺς Σέρβους και ἄλλοι ἀμφίβολοι συνετάσσοντο μὲ τὸν ἰσχυρὸν τῆς ἡμέρας. Τὰς τρεῖς ταύτας κατηγορίας τῶν Πατριαρχικῶν τοὺς ὀνόμαζον Γραικομανεῖς, δηλ. Σλάβους μὲν ἀλλὰ προσηλωμένους εἰς τὸν Ἑλληνισμόν. Ἐναντίον τούτων βραδύτερον ἐστράφη ἡ μανία τῶν Βουλγάρων Κομιτατζήδων, οἱ ὅποιοι διὰ ληστειῶν, σφαγῶν κλπ. τοὺς ἠγάγασαν νὰ ὑποκύψουν εἰς τὴν Ἑξαρχίαν, διὰ νὰ ἀποσπάσουν και ἄλλα Σουλτανικὰ Φιρμάνια.

ΚΕΦ. 85.—ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΒΔΟΥΛ ΑΖΙΖ 1861—1876.

Οὗτος ἦτο ἀδελφὸς νεώτερος τοῦ προκατόχου Σουλτάν Μετζήτ, ἀμφότεροι τέκνα τοῦ Σουλτάνου Μαχμουτ τοῦ Β'. Κατὰ τὰ Τουρκικὰ ἔθιμα τὸν θρόνον διεδέχετο ὁ μεγαλύτερος τῆς οἰκογενείας, ἐπειδὴ δὲ τὰ ἄρρενα τέκνα ἦσαν μικρότερα τὴν ἡλικίαν, ἡ διαδοχὴ τοῦ θρόνου ἐδόθη εἰς τὸν ἀδελφόν του Ἀζίζ. Οὗτος εἶχεν ἀνατραφῆ μὲ διδασκάλους Γάλλους και Ἄγγλους, παρὰ τῶν ὁποίων εἶχεν ἐκμάθει Γαλλικὴν και Ἀγγλικὴν. Ἦτο ἀξιοπρεπής, σοβαρὸς και οἰκονόμος. Μόλις ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον διέλυσε τὸ πολυπληθὲς χαρμίον και περιώρισε τὴν σπατάλην, ἀπορροφωμένην ἀπὸ στρατιᾶν ἀνδρῶν και γυναικῶν. Περιέκοψε και τὰ πλουσιοπάροχα ἐπιδόματα τῶν πριγκήπων και μεγιστάνων. Οἱ Παλαιότουρκοι, οἵτινες ἦσαν δυσηρεστημένοι μὲ τὰς φιλελευθέρους μεταρρυθμίσεις τοῦ Σουλτάνου Μετζήτ, ἐπίστευσαν, ὅτι ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Ἀζίζ εὔρον τὸν κατάλληλον βασιλέα, διὰ τοὺς ἀπολυταρχικοὺς σκοποὺς των και πρὸς κατάργησιν τῶν μεταρρυθμίσεων, ἀλλ' οὗτος σὺν τῷ χρόνῳ ὑπερέβη και τὸν Μετζήτ εἰς τὸ μεταρρυθμιστικὸν ἔργον. Ἐπ' αὐτοῦ ἔλαβε διαστάσεις τὸ κόμμα τῶν Νεοτούρκων, ἀποτελούμενον ἀπὸ ἀνθρώπους ἀνεπτυγμένους, ὧν πλεῖστοι ἐμορφοῦντο εἰς τὴν Εὐρώπην και ἐπεδίωκον νὰ ἐπιτύχουν ὅσον τὸ δυνατὸν φιλελεύθερον πολίτευμα και ἰσότητα ἐν τῇ δικαιοσύνῃ. Εἰς τοῦτο ἐβοηθήθησαν ὑπὸ τοῦ Μ. Βεζύρου Φουὰτ Πασᾶ, ἐχθροῦ τοῦ Παλαιοτουρκισμοῦ. Δυστυχῶς ἡ βασιλεία αὐτοῦ, παρὰ τὰς καλὰς προθέσεις του, δὲν ὑπῆρξεν εἰρηνική. Ἐνήδρευεν ἐντὸς τοῦ κράτους του ἡ Πανσλαβιστικὴ προπαγάνδα, ἥτις ἐξήπλωσε τὰ νήματα τῶν ραδιουργιῶν της εἰς τὴν Βαλκανικὴν. Διήγειρε τὸν φανατισμὸν τοῦ Βουλγ. λαοῦ, τὸν κατέστησεν ἄσπονδον ἐχθρὸν παντὸς Ἑλληνικοῦ και τοῦ ἐνέπνευσε τὴν ἰδέαν τῆς ἐξεγέρσεως πρὸς ἀπελευθέρωσιν και σχηματισμὸν ἀνεξαρτήτου κράτους. Ἐδήλουν εἰς τοὺς Βουλγάρους ὅτι πάντα θὰ κατορθωθῶσι δι' ἐνόπλιον ἐπεμβάσεως τοῦ Τσάρου Ἀλεξάνδρου τοῦ Β'. Ὁ Ἀζίζ ἐπεσκέφθη διάφορα μέρη τοῦ κράτους, ἐν Προύσση δὲ ἐδώρησε χρήματα εἰς τὴν Ἑλλ. Κοινότητα διὰ τὴν ἀποπεράτωσιν Ναοῦ. Τοῦτο διὰ νὰ δείξῃ εἰς τοὺς Παλαιοτούρκους, ὅτι ὅλαι αἱ ἐθνότητες ἔχουν δικαιώματα και χρήζουσι προστα-

σίας, Κατὰ δὲ τὸ 1868 ἐπιχειρήσας ταξίδιον εἰς Εὐρωπ. χώρας ἐπεσκέφθη καὶ τὴν ἔκθεσιν τῶν Παρισίων, ἀκολουθούμενος ὑπὸ τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου Μουράτ καὶ πολυτελοῦς συνοδείας. Ἐκεῖθεν διεπεραιώθη εἰς τὸ Λονδίνον καὶ ἐπεσκέφθη τὴν βασίλισσαν Βικτωρίαν, ἣ ὅποια ἐτιτλοφορεῖτο καὶ Αὐτοκράτειρα τῶν Ἰνδιῶν. Μεταξὺ ἄλλων κατήρτισεν Ἐλεγκτικὸν Συνέδριον διὰ νὰ τὸν ἐνημερώσῃ περὶ τῶν εἰδῶν καὶ τοῦ ποσοῦ τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων. Ἰδρυσεν τὴν Ὄθωμ. Τράπεζαν, ὅτε δὲ ἐπέστρεψεν ἐξ Εὐρώπης, ἰδρυσεν καὶ Συμβ. Ἐπικρατείας. Εἰς φλογερὸν λόγον, ὃν ἐξεφώνησε κατὰ τὰ ἐγκαίρια τοῦ Συμβουλίου τούτου, ὑπεστήριξεν ὅτι «ἡ Τουρκία πρέπει νὰ ἀναγεννηθῇ καὶ νὰ υἱοθετήσῃ τοὺς Εὐρωπ. θεσμούς, τὸν πολιτισμὸν καὶ τὴν βιομηχανίαν, νὰ ἐπικρατήσῃ δὲ τελεία ἰσότης καὶ δικαιοσύνη μεταξὺ ὄλων τῶν Ἐθιοτήτων τῆς Αὐτοκρατορίας». Ὡς ἦτο φυσικὸν αἱ λαμπραὶ αὐταὶ ἰδέαι δυσηρέστησαν τοὺς Παλαιοτούρκους, οἵτινες ἀπεπειράθησαν ἀνεπιτυχῶς νὰ τὸν καθαιρέσουν. Ὁ Σουλτᾶνος ἠγωνίζετο νὰ βελτιώσῃ τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν τοῦ κράτους. Ἐκρίνε σκόπιμον νὰ τὸ διαιρέσῃ εἰς 27 Βιλαέτια, ὧν οἱ πολιτικοὶ ἄρχοντες μὲ τὸν τίτλον «Βαλῆ» διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ ἰδίου μὲ ἀποκεντρωτικὴν ἐξουσίαν ἀνὰ Βιλαέτιον. Ἄλλ' ὅλαι αὐταὶ αἱ μεταρρυθμίσεις ἀπῆλθον κονδύλια ὡς καὶ μερικὰ κρατικὰ ἐργοστάσια, ἅτινα ἠθέλησε νὰ ἰδρῦσῃ, ὡς τὸ Φεσοποιεῖον (Φεσχανέ) καὶ τὸ Χαρτοποιεῖον (Κιατχανέ), ἕνεκα ὅμως συνηθείας τῶν Τουρκικῶν ὑπηρεσιῶν νὰ σφραγερίζωνται τὰ πάντα, τὰ ἔσοδα δὲν ἐκάλυπτον τὰ ἔξοδα καὶ ὡς ἐκ τούτου ἠναγκάσθη νὰ ἐπιβάλλῃ φόρους βαρεῖς, τοῦτο ὅμως προεκάλεσε δυσαρέσκειαν.

Ἐσωτερικαὶ ἐπαναστάσεις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Ἀζίζ.

Ἐπειδὴ ὁ ἀνεμιὸς τοῦ Ἀζίζ καὶ διάδοχος τοῦ θρόνου Μουράτ εἶχεν ἀποκτήσει δημοφιλίαν διὰ τῶν σχέσεών του μὲ μεγάλους οἴκους τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μὲ Εὐρωπαίους καὶ ἄλλους μὴ Μουσουλμάνους ἐκίνησε μὲ τοὺς εὐγενεῖς τρόπους καὶ τὴν εὐλικρίνειάν του, τὸν φθόνον καὶ τὴν ὑποψίαν τοῦ θείου του Ἀζίζ, ὅστις καὶ διέταξε νὰ τὸν περιορίσουν εἰς τὸ Τσεραγάν. Ἐκεῖ ὁ Μουράτ διῆγε βίον ἀπομεμονωμένον καὶ ἀπράγμονα ἐπὶ ἔτη. Τρεῖς ἀπόπειραι παρὰ φίλων του πρὸς ἀπελευθέρωσίν του ἀπέτυχον. Ἡ συμπεριφορὰ τοῦ Ἀζίζ πρὸς τὸν μέλλοντα διάδοχον ἀπεμάκρυνε καὶ τοὺς Νεοτούρκους ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν ἣν εἶχον πρὸς αὐτόν, διότι μὲ ὅλον τὸν πολιτισμὸν του, δὲν ἦτο ἀπηλλαγμένος τῶν δολοπλόκων ἀυλικῶν του, ἀφ' ἑτέρου αἱ ἐνέργειαι τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας ἐξήγειραν τοὺς Μαυροβουνίους τὸ 1862, τὸ δὲ 1864 ἐξεργάγησαν ἐπαναστάσεις ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ ἐν τῇ νήσῳ Κρήτῃ, αἵτινες διετηρήθησαν ἐπὶ 2 ἔτη. Ἡ Μικρασιατικὴ ἀπὸ τοῦ 1864—1866, ἣ δὲ τῆς Κρήτης ἀπὸ τοῦ 1866—1868 ἦτις ἐτελείωσε μὲ τὴν συνθήκην τῆς Χαλέπας. Κατὰ τὸ 1868 ἀνεφάνησαν τὰ πρῶτα ἐπαναστατικὰ κινήματα ἐν Βουλγαρίᾳ, διότι ἡ προπαγάνδα τοῦ Ἰγνάτιεφ, ἀφοῦ εἶχε κατορθώσει νὰ ἀποσπάσῃ τὴν

Βουλγ. Ἐκκλησίαν ἀπὸ τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον προσεπάθησε νὰ φέρῃ εἰς διάστασιν Βουλγάρους καὶ Ἑλλήνας. Ἡ Ρωσσία ἐθεώρησε σκοπιμώτερον νὰ παρασκευάσῃ τὴν κοινὴν γνώμην τῶν Δυτικῶν ὑπὲρ τῶν τυραννουμένων λαῶν καὶ οὕτω νὰ ἀποφύγῃ συνασπισμὸν τῆς Δύσεως μετὰ τῆς Τουρκίας καὶ δευτέρου Κριμαϊκόν. Μὲ τὴν πρόφασιν δὲ τῆς βαρείας φορολογίας οἱ Πανσλαβισταὶ ἐκίνησαν ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ Σλάβων τὸ 1875. Ἔνεκα τοῦ πολυδαπάνου βίου τοῦ Ἀζίζ κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς βασιλείας του καὶ τῆς ἐκρύθμου καταστάσεως, εἰς ἣν περιῆλθεν ἡ Αὐτοκρατορία διὰ τῶν ἐπαναστάσεων, ἀπεφασίσθη ἡ καθάρισίς του. Τρεῖς ἄνδρες, ὁ μέγας Βεζύρης Μεχμέτ Ρουσδὴ πασᾶς, ὁ Ὑπ. Στρατιωτικῶν Χουσεῖν Ἀβνὴ πασᾶς καὶ ὁ ἀρχηγὸς τῶν Νεοτούρκων Μιδὰτ πασᾶς προέτειναν νὰ παραιτηθῆ ὑπὲρ τοῦ ἀνεψιοῦ του Μουράτ. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ἀντέστη, ἀλλ' οὕτοι κατώρθωσαν νὰ ἐκδοθῆ φετῶς παρὰ τοῦ Σείχουλισλάμ περὶ καθαιρέσεώς του. Μετεφερθεὶς εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Τὸπ·Καποὺ παρὰ τὸ Χερσαῖον τεῖχος περιορίσθη, αὐστηρῶς ἐπιτηρούμενος, ἀλλ' ἐκ φιλοτιμίας ἔκοψε τὰς φλέβας του ἐντὸς τοῦ λουτρῶνος ἀποβιώσας. Κατ' ἄλλους ἐδόλοφονήθη τὸν Μάϊον τοῦ 1876. Οἱ τρεῖς Σουλτᾶνοι Μαχμούτ ὁ Β' 1808—39, ὁ Ἀμπτοῦλ Μετζήτ 1839—61 καὶ ὁ Ἀμπτοῦλ Ἀζίζ 1861—76 προσεπάθησαν μὲ μεταρρυθμίσεις νὰ ἐφαρμόσουν ἐπὶ τὸ εὐρωπαϊκώτερον καὶ νὰ ἐξυγιάνουν τὰς διαφ. ὑπηρεσίας, ἀλλ' εὗρον λυσσαλέαν ἀντίδρασιν ἀπὸ τοὺς ὀπισθοδρομικοὺς τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, διὰ τοῦτο πολλαὶ τῶν μεταρρυθμίσεων δὲν ἐπέτυχον. Καὶ τοῦ μὲν Μαχμούτ τὸ σπουδαιότερον, ὑπῆρξεν ἡ κατάργησις τῶν Γενητσαρικῶν ταγμάτων, θεσμὸς πέντε αἰῶνων, συνυφασμένος μὲ τὸν Τουρκισμὸν καὶ διὰ τοῦ ὁποῖου εἶχον γίνεαι αἱ μεγάλαι τῶν Ὀθωμανῶν κατακτήσεις. Οἱ Γενήτσαροι ἀπετέλουν τὸ ρωμαλεώτερον σῶμα τοῦ Ὀθωμ. στρατοῦ, ἀλλ' ὅπως κάθε ὄργανον διὰ τῆς πολλῆς χρήσεως ἀμβλύνεται καὶ καταντᾶ ἄχρηστον, τὸ ἴδιον συνέβη καὶ μὲ τὰ Γενητσαρικά Τάγματα, ἅτινα ἀπέβησαν ὄχι μόνον ἄχρηστα, ἀλλὰ καὶ ἐπιβλαβῆ. Ὁ Σουλτᾶν Ἀζίζ προσεπάθησε νὰ ἐξευρωπαϊσθῇ τοὺς διαφόρους κλάδους τῆς διοικήσεως καὶ νὰ ἐνισχύσῃ τὰς ἐσωτερικὰς ὑπηρεσίας μὲ ἀναλόγους εἰδικοὺς ὑπαλλήλους, ἐφ' ὅσον κατὰ τοὺς παλαιότερους χρόνους τὴν ἀνωτάτην ἐξουσίαν ἐξήσκουν τρία μόνον πρόσωπα: Ὁ Σουλτᾶνος ἢ Παντισᾶχ (ἀμφότεραι εἶναι λέξεις Περσικαί, σημαίνουσαι Μονάρχης, Αὐτοκράτωρ), ἐτιτλοφορεῖτο καὶ Χαλίφης (λέξις Ἀραβικὴ σημαίνουσα Τοποτηρητής) διάδοχος τοῦ Προφήτου. Καὶ ἡ μὲν βασιλεία ἢ μοναρχία ἦτο κοσμικὴ ἐξουσία, ἡ δὲ Χαλιφεία ἦτο θρησκευτικὴ ἐπὶ τῶν μουσουλμάνων, ἀδιακρίτως φυλῆς, ἐθνικότητος, γλώσσης καὶ χρώματος. Δεύτερος ἦτο ὁ Πρωθυπουργὸς Σαντραζᾶμ καὶ τρίτος ὁ Σείχουλισλάμ, ὁ ὑπέρτατος διαχειριστὴς τῶν ἱερῶν νόμων, τῆς δικαιοσύνης καὶ τῶν θρησκευμάτων. Αἱ γνώμαι του (φετῶ) ἀπέδιδον τὸ ἐκτελεστικὸν κύρος εἰς πᾶσαν διαταγὴν τῆς ἀνωτάτης πολιτικῆς ἐξουσίας. Ἐπειτα ἀπὸ

τούς προηγουμένους τρεις ἤρχοντο οἱ ἀρχηγοὶ τῶν κρατ. ὑπηρεσιῶν: ὁ Ἀρχιστρατήγος Σερασκέρ (ἢ λέξις σέρ Περσική, σημαίνει κεφαλή, κορυφή), ὁ Ἀρχιναύαρχος Μπαχριέ Ναζιρί (Μπάχρι, λέξις Ἀραβική, σημαίνουσα θάλασσα, Ναζιρ = ἐπόπτης), Νταχλιέ = Ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν, Μαλιέ = τῶν Οἰκονομικῶν, Ἐβκάφ = τῶν Μοναστηριακῶν, Χατζιέ = Ἐξωτερικῶν. Οἱ ἕξ Ὑπουργοὶ μὲ τὸν Σεῖχουλισλάμ καὶ Σατραζάμ, ἀπετέλουν συμβούλιον (Χάσμετζισι) καὶ συνήρχοντο εἰς τὴν Ὑψηλὴν Πύλην (Μπάμπιααλή) δις ἢ τρίς τῆς ἐβδομάδος. Ἐπὶ Σουλτὰν Μετζήτ ἰδρύθη καὶ τὸ Αὐτοκρατορικὸν Συμβούλιον, ἀλλὰ ἐπὶ Ἀζιζ μετεβλήθη εἰς Συμβούλιον τοῦ κράτους (Σουράι Ντεβλέτ), ὡς καὶ τὰ Ὑπουργεῖα Ἐμπορίου, Παιδείας, Ἀστυνομίας, Δημοσιῶν ἔργων καὶ Δικαιοσύνης, συμπληρωθεισῶν οὕτω τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν. Αἱ ὑπηρεσίαι ἐχρειάζοντο στελέχη εὐπαίδευτα, ἅτινα ἐσπάνιζον, διότι δὲν ὑπῆρχε παιδεία παρὰ τοῖς Τούρκοις. Τοὺς μᾶλλον προηγμένους Μουσουλμάνους, προσεπάθουν νὰ τοὺς κρατοῦν μακρὰν τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν, δεδομένου ὅτι οἱ Τούρκοι δὲν ἠδύνατο νὰ συμβαδίσουν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν, διότι καὶ ἡ ἐκμάθησις ἀναγνώσεως καὶ γραφῆς ἦτο δύσκολος καὶ ἀπῆτει χρόνον, ἡ δὲ γλῶσσα περιεῖχε λέξεις Περσικὰς καὶ Ἀραβικὰς. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθές ὅτι εἶχε ἰδρυθῆ Πανεπιστήμιον (Ντάρουλ Φουνούν), ἀλλὰ διὰ νὰ τροφοδοτηθῆ ἔπρεπε νὰ ὑπάρχουν Μέσης παιδείσεως σχολαί, αἱ ὁποῖαι νὰ στηρίζωνται εἰς σχολεῖα κατωτέρας παιδείσεως, ἅτινα ἦσαν ἀνύπαρκτα, ἐξαιρέσει μερικῶν Μεδρεσέδων, ὅπου ἐδίδασκον ἱερωμένοι ρητὰ τοῦ Κορανίου. Ἡ Κυβέρνησις διὰ πολλὰ ἐσκέπτετο, ἀλλὰ διὰ παιδευσιν διόλου, οἱ δὲ Μεδρεσέδες ἦσαν ἰδρύματα Μουσουλμανικῶν Τεμενῶν.

ΚΕΦ. 86. — ΕΦΗΜΕΡΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΜΟΥΡΑΤ ΤΟΥ Ε΄.

Μετὰ τὴν καθαίρεσιν τοῦ Ἀζιζ ὁ θρόνος ἐδόθη εἰς τὸν Μουράτ Ε΄ υἱὸν τοῦ Σουλτάνου Μετζήτ. Ὁ Μουράτ ὁ Α΄ ἦτο φύσις εὐγενῆς χωρὶς τὸ τραχὺ καὶ δεσποτικὸν τοῦ Τουρκισμοῦ, σφροσύνη δὲ τὸν ἠκολούθει παντοῦ. Μετέβη μετὰ τοῦ θείου του Ἀζιζ εἰς Εὐρώπην πρὸς ἐπίσκεψιν τοῦ Ναπολέοντος καὶ τῆς Βικτωρίας ὅπου ἐφάνησαν τὰ σπάνια προσόντα τοῦ διαδόχου τοῦ θρόνου καὶ ἐστήριξαν ἐλπίδας τὰ ἀνακτοβούλια τῆς Εὐρώπης περὶ ἀναγεννήσεως τῆς Τουρκίας. Ἦτο εὐαίσθητος καὶ εὐπαθής, δὲν ἀντεῖχε δὲ εἰς συγκινήσεις καὶ ἀνεστρέφετο ἐλευθέρως μετὰ τῶν πρεσβευτῶν. Συνεδέθη διὰ φιλίας μὲ τοὺς ἐπιφανεῖς οἴκους τῆς Κων]πόλεως πρὸ πάντων Ἑλληνικούς, οἷτινες ἠκμαζον. Ἦτο δημοφιλῆς καὶ ἐδῆλωνεν ὅτι θὰ κυβερνήσῃ συνταγματικῶς καὶ θὰ συμβιβάσῃ τὰς διαφορὰς τῶν ἐθνοτήτων τῆς αὐτοκρατορίας, ὅτι σκοπεύει νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν Γεώργιον, βασιλέα τῶν Ἑλλήνων, ἐν γένει δὲ εἶχεν ἀποβῆ ἡ ἀγάπη τοῦ λαοῦ τῆς Κων]πόλεως. Ἀλλ' ἡ ραδιοῦργος αὐτῆ καὶ ἰδίᾳ ὁ Μ. Βεζύρης Ἀλῆ Πασᾶς τὸν κατέστησε διὰ ρα-

διοργανῶν ὑποπτον πρὸς τὸν Ἀζίζ, πρὸς ὃν ἐπέσειε τὸ φάσμα τῆς καθαιρέσεως ὑπὸ φίλων τοῦ Μουράτ, παριστάνων πρὸς τὸν καχύποπτον κύριόν του, ὅτι χάρις εἰς τὴν ἐπαγρύπνησίν του σώζεται ὁ θρόνος. Ὁ δὲ Ἀζίζ, παρ' ὅλην τὴν ἐκτίμησιν, πρὸς τὸν πρῶον διάδοχόν του, παρεπίσθη καὶ ἀπεμύνωσε τὸν Μουράτ εἰς τὸ Τσεραγάν, ὅπου ὁ ἀτυχῆς ἐπὶ ἔτη ἕξ βίον μονήρη καὶ ἀπράγμονα. Τρεῖς φορὰς κατὰ τὸ διάστημα τῆς φυλακισεώς του ἔγιναν ἀπόπειραι πρὸς ἀπελευθέρωσίν του ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων, ἀλλ' ἀπέτυχον. Μίαν νύκτα Μαΐου 1876 εἰσῆλθον εἰς τὸ μέγαρον ἔνοπλοι καὶ τὸν ἤρπασαν χωρὶς νὰ τοῦ ἀνακοινώσουν οὐδέν, ἐνῶ δὲ εὐρίσκετο εἰς ἀγωνίαν, ἀφῆνης εἰσάγεται εἰς τὸ παλάτι καὶ ἀνακηρύσσεται Σουλτᾶνος. Ὁ δυστυχῆς ἐνόμισεν ὅτι ὠνειρεύετο, ἀλλ' ὅτε ἐξημέρωσεν, ἀντιληφθεὶς ὅτι ἦσαν πραγματικὰ τὰ συμβάντα τὴν νύκτα, δὲν ἤξευρε πῶς νὰ τὰ ἐξηγήσῃ. Ἐπὶ τέλους ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ θεῖος του Ἀζίζ ἠναγκάσθη νὰ παραιτηθῇ, περιορισθεὶς εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Τὸπ-καπού. Μετὰ δύο ἡμέρας περιῆλθεν εἰς χεῖρας τοῦ ἐπιστολῆ τοῦ θείου του, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξεφράζοντο παράπονα διὰ τὴν κακὴν μεταχειρίσιν του, συνεβούλευε δὲ οὗτος τὸν νέον Σουλτᾶνον νὰ προσέχῃ τοὺς ἀρχηγοὺς τοῦ στρατοῦ, διότι αὐτοὶ τὸν ἔφεραν εἰς τοιαύτην κατάστασιν. Τὴν ἐπομένην ἐπληροφορήθη ὅτι ὁ Ἀζίζ ἐν τῷ λουτρῶνι κόψας τὰς φλέβας του ἠτόκτόνησε. Ταῦτα πάντα ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ του συστήματος, ὥστε τὴν βῆν ἡμέραν τῆς ἀναρρήσεώς του παρουσίασε διανοητικὰς ταραχάς. Μάτην μετεχειρίσθησαν φάρμακα πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς διανοητικῆς του ἡρεμίας καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἀπεκρῦβη ἡ κατάστασίς του καὶ ἀνεκοινώθη ὅτι ὁ βασιλεὺς δὲν δύναται νὰ παρουσιασθῇ, διότι πάσχει ἀπὸ δοθιῆνα. Ἀφοῦ ὅμως παρήλθον 3 μῆνες χωρὶς νὰ βελτιωθῇ ἡ κατάστασίς του, πεισθέντες καὶ εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ νεωτέρου τοῦ ἀδελφοῦ Ἀμπτούλ Χαμίτ, ὅστις ὡς ἔλεγε, θὰ ἐκήρυττε συνταγματικὸν καθεστῶς, καθήρεσαν τὸν Μουράτ καὶ παρέδωκαν τὸν θρόνον εἰς αὐτόν, κατὰ Σεπτέμβριον 1876, ἀφοῦ διεδόθη ὅτι ὁ Μουράτ ἔπασχεν ἕξ ἀνιάτου νοσήματος, ἐνεκλείσθη δὲ καὶ αὐτὸς εἰς Τσεραγάν.

ΚΕΦ. 87.—ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΑΠΤΟΥΛ ΧΑΜΙΤ Β' 1876—1909.

Τὰ 33 ἔτη τῆς βασιλείας τοῦ Χαμίτ Β' ὑπῆρξαν πλήρη σοβαρῶν γεγονότων, ἅτινα ἐπέδρασαν ἐπὶ τῆς τύχης τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας, τῶν ἐθνότητων τῆς Βαλκανικῆς καὶ ὀλοκλήρου τῆς Εὐρώπης, ἐπιβλαβῶς δὲ ἐπὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἔνεκα ἐνεργειῶν τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας. Τὰ σημαντικὰ ταῦτα θὰ προσπαθήσωμεν νὰ διεξέλθωμεν χρονολογικῶς. Ὁ Σουλτᾶνος οὗτος, μολοντί ἐνεκαινίασε τὴν βασιλείαν ὑπὸ συνταγματικὸν καθεστῶς, μετ' ὀλίγον τὸ κατήργησε καὶ συνεχέντρωσε τὰς ἐξουσίας εἰς χεῖρας τοῦ κυβερνήσας ἀπολυταρχικώτατα, παρὰ τὴν ἐσωτερικὴν καὶ ἑξωτερικὴν ἀντίδρασιν. Ἠναγκάζετο δὲ νὰ ἐφαρμόζῃ σκληρότατα μέτρα, ἐπονομασθεὶς Ἐρυν-

θρός Σουλτάνος, ἀλλ' ὑπῆρξεν ἐκ τῶν δραστηριωτέρων καὶ διπλωματικωτέρων ἡγεμόνων. Ἐνεθρονίσθη κατὰ Σεπτέμβριον 1876 καὶ προσέλαβεν ὡς Μ. Βεζύρην τὸν φιλελεύθερον Μιδάτ πασᾶν, ἀναθέσας εἰς αὐτὸν ἐκπόνησιν συνταγματικοῦ χάρτου μὲ Γερουσίαν, Βουλὴν ἐκλεγομένην ὑπὸ ἀντιπροσώπων τοῦ λαοῦ διὰ μυστικῆς ψηφοφορίας μὲ ἀναλογίαν 50.000 δι' ἕκαστον Βουλευτὴν καὶ τετραετῆ περιόδον. Κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῆς βασιλείας ἐξήρχετο, ἐπεσκέπτετο στρατῶνας, συνέτρωγε μετὰ τῶν ὀπλιτῶν καὶ ἐπικοινωνῶναι μὲ τὸν λαόν. Εἰς τὰς 23 Δεκεμβρίου 1876 ἐγένοντο αἱ Βουλευτικαὶ ἐκλογαί, εἰς δὲ τὰς 19 Μαρτίου 1877 συνῆλθεν ἡ Ὀθωμ. Βουλὴ. Τότε εἰς τὰς χώρας τῆς Αὐτοκρατορίας Μολδαβίαν καὶ Βλαχίαν ἡγεμόνευεν, ὡς ὑποτελής, ὁ Κάρολος Χοεντζόλλερν, μέλος τῆς Γερμανικῆς Αὐτοκρ. οἰκογενείας, ὃν ἡ πολιτικὴ τοῦ Βίσμαρκ εἶχε κατορθώσει νὰ ἐκλέξῃ μετὰ τὴν ἐκθρόνισιν τοῦ Κούζα καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Ρουμάνου πολιτικοῦ Ἴωνὲλ Βρατιάνου. Συγχρόνως ὅμως ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα ὑπεδαύλιζε τὸν πόθον ἐξεγέρσεως τῶν Σλάβων, Βοσνίων, Ἑρζεγοβινίων, Μαυροβουνίων, Σέρβων, Βουλγάρων κλπ., καὶ διήγειρεν ἀναβρασμὸν εἰς τὰ Βαλκάνια.

Ἐὰς ἀφήσωμεν ὅμως τὰς ἐπιδεινουμενάς ἐξωτερικὰς σχέσεις καὶ ἄς ἐξετάσωμεν τὰ ἐν τῇ Τουρκικῇ Βουλῇ λαμβάνοντα χώραν. Ἡ συνέλευσις τῶν Βουλευτῶν ἐκ πρώτης ὄψεως κατέδειξε τὴν διαφορὰν τοῦ Τουρκ. στοιχείου πρὸς τὰ σύνοικα μὲ αὐτό. Τὴν πλειονότητα τῶν Βουλευτῶν ἀπετέλουν ἐθνότητες Τούρκων, Ἀράβων, Κούρδων, Σλάβων καὶ Ἀλβανῶν, τὴν δὲ μειονότητα Χριστιανοί, Ἕλληνες Θεσσαλίας, Μακεδονίας, Θράκης, Μ. Ἀσίας, Ἡπείρου καὶ Ἀρμένιοι, κατ' ἀριθμὸν δὲ ὑπερεῖχον οἱ Μουσουλμᾶνοι, ἐνῶ κατὰ τὸ ποιὸν οἱ Χριστιανοί. Κατὰ τὰς συζητήσεις Βουλευταὶ Κων|πόλεως, Θράκης, Ἡπείρου, Κρήτης, Κύπρου κλπ., ὠμίλου μὲ θέρημν καὶ ἐπιχειρήματα ἀδιάσειστα, ὥστε οἱ Μουσουλμᾶνοι καὶ οἱ Τοῦρκοι ἔμμενον ἀναπολόγητοι, ἀλλ' αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο κατὰ πλειοψηφίαν καὶ ἐπομένως πᾶσα συζήτησις περὶ τῶν κακῶς ἐχόντων, εἰς οὐδὲν ὠφέλει, ὡς ἀντίθετος πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ Τουρκ. στοιχείου, ὅπερ ἐνέμετο τὴν ἐξουσίαν. Κατὰ τὰς συνελεύσεις οἱ μὲν Χριστιανοὶ καὶ ἰδίως οἱ Ἕλληνες, διεκρίνοντο δι' εὐρύτητα γνώσεων καὶ ἐπιστημονικὴν κατάρτισιν, οἱ δὲ Μουσουλμᾶνοι καὶ ἰδίως οἱ ἐκ τῶν ἐπαρχιῶν Τοῦρκοι Βουλευταὶ διὰ τὴν ἀμάθειαν καὶ στενότητα ἀντιλήψεων, πλὴν ὀλίγων Νεοτούρκων, πεφωτισμένων μὲν, ἀλλὰ σωβινιστῶν. Ἐκτοτε ἐφάνη ὅτι τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας τὰς ἐπιδιώκουσιν μόνον διὰ τὸ Τουρκ. στοιχεῖον καὶ ὄχι διὰ τὰ ἄλλα ἔθνη. Ἐν τῇ βουλευτικῇ ταύτῃ περιόδῳ ἀντελήφθησαν τὴν διανοητικὴν κατωτερότητα τοῦ Τούρκου, δι' αὐτὸ ἡ πολιτικὴ τῶν ἔτεινεν εἰς τὸ νὰ σταματήσουν τὴν πρόοδον τῶν ἄλλων. Ταῦτα συνέβαινον ἐν Κων|πόλει, καθ' ὃν χρόνον ὁ πόλεμος Τούρκων καὶ Ρώσων ἐμαίνετο εἰς τὰς Βαλκ. χώρας. Ὅτε οἱ Ρῶσοι ἐπήρχοντο ραγδαῖοι μέσον Θράκης πρὸς Κων|πολιν καὶ ὁ Ἀγγλικὸς στόλος διῆλθε τὸν Ἑλλήσποντον πλέων

πρὸς τὴν Κων]πολιν, ὁ Χαμίτ συνεκάλεσε μέγα Συμβούλιον πρὸς ἀντιμετώπισιν τῆς καταστάσεως, 14 Φεβρουαρίου 1878, ἀλλὰ τότε ἤκουσε δριμυτάτας μομφάς, ὡς μὲ πρωτοφανὲς θάρρος διετύπωσεν ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς συντεχνίας ἐμπόρων Ἀχμέτ Ἐφέντης. Ὁ Σουλτᾶνος Χαμίτ πλήρης ὁργῆς ἀνέκραξεν: «Ἐκαμα λάθος, μιμηθεὶς τὸν πατέρα μου Ἀπτοῦλ Μετζήτ, ὅστις ἐπεδίωξε μεταρρύθμισιν διὰ τῶν φιλελευθέρων θεσμῶν. Θὰ βαδίσω καὶ ἐγὼ τώρα ἐπὶ τὰ ἴχνη τοῦ πάππου μου Σουλτᾶν Μαχμούτ, διότι ἀντιλαμβάνομαι, ὅτι μόνον διὰ τῆς βίας εἶναι δυνατὸν νὰ κυβερνηθοῦν οἱ λαοί, τοὺς ὁποίους μοὶ ἐνεπιστεύθη ὁ Θεός». Ἡ τοιαύτη ἐλευθεροστομία ἐκ μέρους Τοῦρκου, ἢ ἀντίληψις ὅτι ὁ Τουρκ. λαὸς ἦτο ἀμαθὴς καὶ θὰ ἔκαμνε κατάχρησιν τῆς ἐλευθερίας, ἢ ὑπεροχὴ τῶν ἀντιπροσώπων ἄλλων ἐθνοτήτων καὶ ὁ φόβος μειώσεως τῆς ἰσχύος του ὡς Σουλτᾶνου, ἐγέννησαν τὴν ἰδέαν διαλύσεως τῆς Βουλῆς, καταργήσεως τοῦ συνταγματικοῦ πολιτεύματος καὶ συγκεντρώσεως ἀπάσης τῆς ἐξουσίας ἄνευ ἐλέγχου ὑπὸ τὸν Σουλτᾶνον. Ἐδῶκε δὲ κατάλληλον εὐκαιρίαν τὸ δυσμενέστατον διὰ τὴν Τουρκίαν τέλος καὶ τὰ ἐπιζημιώτατα ἀποτελέσματα τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου.

ΚΕΦ. 88.—ΡΩΣΣΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1877—1878.

Αἷτια τοῦ πολέμου τῶν Ρώσων κατὰ τῆς Τουρκίας ὑπῆρξαν ἡ ἀπόπειρα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ πόθου τῆς Ρωσσίας πρὸς ἐγκατάστασιν αὐτῆς ἐπὶ τοῦ Βοσπόρου καὶ Ἐλλησπόντου, ἢ ἐλευθεροπολίᾳ πρὸς τὴν Μεσόγειον καὶ ἡ κατάρριψις τοῦ δόγματος τῶν Δ. Δυνάμεων περὶ ἀκεραιότητος τῆς Ὀθωμ. Αὐτοκρατορίας. Ἐπειδὴ ἡ Ρωσσία ἤθελε νὰ ἀποφύγῃ συνασπισμὸν μετὰ τῆς Τουρκίας, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ νὰ ἀντιμετωπίσῃ νέον Κριμαϊκὸν πόλεμον, ἐδημιούργησε διὰ τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας ταραχώδη κατάστασιν, δικαιολογοῦσαν τὴν ἐπέμβασίν της εἰς τὰς Βαλκ. χώρας, οὕτω δὲ καὶ τὴν φιλοτιμίαν τοῦ Ρωσ. λαοῦ θὰ ἱκανοποιεῖ καὶ τὸ γόητρον τοῦ Τσάρου ἐξυψοῦτο, ὄχι μόνον ἐν Ρωσίᾳ, ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς Ὀρθοδόξους, οἵτινες ἐνατένιζον πρὸς αὐτὴν ὡς τὴν σώτειραν ἀπὸ τοῦ Τουρκ. ζυγοῦ. Μολονότι δὲ αἱ Δυτ. Δυνάμεις ἐνόμιζον, ὅτι ἐξηυτέλισαν τὴν Ρωσσίαν διὰ τῆς συνθήκης τῶν Παρισίων, ἐν τούτοις οἱ Χριστιανοὶ συμπαθέστερον ἀπέβλεψαν πρὸς αὐτὴν, ἀναλογιζόμενοι, ὅτι χάριν τῆς Ὀρθοδοξίας καὶ τῶν δικαιωμάτων τοῦ Πατριαρχείου ὑπέστη τὴν ἤτταν τοῦ Κριμαϊκοῦ 1853 - 55. Ἀφορμὴ πρὸς παρασκευὴν τῆς Ρωσσίας ἐδόθη ἀπὸ τὴν ἐπανάστασιν τῶν Σλάβων Χριστιανῶν Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, ἕνεκα τῶν βαρῶν φόρων, οὓς εἶχεν ἐπιβάλλει ὁ Σουλτᾶνος Ἀζίζ τὸ 1875. Ἀλλὰ τὴν ἐπανάστασιν εἶχεν ὑποκινήσει ἡ προπαγάνδα τοῦ Ἰγνάτιεφ, ἥτις εἰσῆγαγεν εἰς τὰς χώρας ἐθελοντὰς Ρώσους, παρεσύρθησαν δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ Σλαβικαὶ χῶραι τῆς Βαλκανικῆς, Μαυροβούνιον καὶ Σερβία, αἵτινες ἐπεδίωκον πλήρη ἀνεξαρτησίαν καὶ ἔδαφικὴν ἐπέκτασιν εἰς βάρος τῆς Τουρκίας. Τὸν Ἀπρίλιον 1876 ἐπανεστάτη

σαν και οι Βούλγαροι, ἀλλ' ἡ Τουρκία μολονότι ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῆς Ρωσσίας ὡς πῶμα, ἐπέδειξεν ὑπεροχὴν και εἰς μὲν τὴν Βοσνίαν και Ἐρζεγοβίνην ἐμάχετο ὁ Σουλεϊμάν με 150.000, κατὰ τῶν Σέρβων και Μαυροβουνίων διέθηκεν ἄλλας δυνάμεις, ἐνῶ κατὰ τῶν Βουλγάρων ἐξαπέλυσε στρατὸν Μπασιμπουζούκων (Μπασί-Μπουζούκ = χαλασμένο κεφάλι, στρατὸς Μπασιμπουζούκων, στρατὸς ἄτακτος, ἀπειθάρχητος, κατάλληλος διὰ σφαγὴν, λεηλασίαν κλπ.). Οἱ Μπασιμπουζούκοι παρεξετράπησαν εἰς σφαγὰς κατὰ τοῦ Βουλγ. πληθυσμοῦ εἰς Μπατὰκ Ροδόπης. Ἡ Ρωσσία, μολονότι ἐβλεπεν, ὅτι αἱ σφαγαὶ ἦσαν ἀρκετὴ δικαιολογία ὅπως ἐπέμβῃ, ἐφοβεῖτο τὴν ἀντίδρασιν τῶν Δ. Δυνάμεων και πρὸ πάντων τῆς Ἀγγλίας, ἥτις ὑπεστήριζε τὸ δόγμα ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. ἐπειδὴ ὅμως ἡ ἐξωτερικὴ πολιτικὴ τῆς Ἀγγλίας ἐξηστᾶτο ἐκ τῆς κοινῆς γνώμης, λόγω κοινοβουλευτικοῦ πολιτεύματος, τὴν γνώμην ταύτην προσεπάθησε νὰ παρασύρῃ ὑπὲρ ἑαυτῆς και κατὰ μέγα μέρος τὸ κατώρθωσε. Ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα ἔλαβε πτώματα κατακρεουργηθέντων, ἅτινα ἐταρίχευσε, τὰ ἐθήκε εἰς κιβώτια, τὰ ἀπέστειλε μυστικὰ εἰς Λονδῖνον και τὰ ἐξέθηκεν εἰς κοινὴν θέαν. Τὰ μακάβρια ταῦτα λείψανα ἐπέδρασαν και ὁ Ἀγγλικὸς τύπος δι' ἄρθρων κατεδίκαζε τὰς βαρβάρους πράξεις τῶν Τούρκων, τὸ τοιοῦτον δὲ ἐπροξένησε ψυχρότητα τῆς Ἀγγλ. πολιτικῆς και ἀδιαφορίαν πρὸς τὴν Τουρκίαν διὰ τὴν ἔνοπλον σύρραξιν. Καὶ ἐνῶ ταῦτα ἐγίνοντο, παρασκευαὶ διενηγοῦντο ὑπ' ἀμοτέρων πρὸς πόλεμον. Αἱ Εὐρωπ. δυνάμεις, διὰ νὰ ἀποφευχθῇ ἡ σύγκρουσις, προέτειναν πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλν, νὰ παραχωρήσῃ διοικητικὴν αὐτονομίαν διὰ τὴν Βουλγαρίαν, Βοσνίαν και Ἐρζεγοβίνην και μεταρρυθμίσεις εἰς τὰς ἐπὶ τῆς Εὐρώπης χώρας ὑπὸ ἔλεγχον ἀντιπροσώπων Ἀγγλίας, Γαλλίας, Γερμανίας, Αὐστρίας, Ἰταλίας και Ρωσσίας, νὰ ὑπάρχῃ δὲ ἔνοπλος δύναμις ἐξ Εὐρωπαϊῶν παρὰ τῷ ἐλέγχῳ. Ἐν τῷ μεταξύ ἡ Ρωσσία ἤλθεν εἰς διαπραγματεύσεις μετὸν Ἰωνὲλ Βρατιάνο πρὸς διέλευσιν τῶν στρατευμάτων της διὰ τῆς Μολδοβλαχίας πρὸς τὸν Δούναβιν. Ὁ ἡγεμὼν Κάρολος μετὸν Βρατιάνο ἐκίνητοποίησαν τὸν Ρουμανικὸν στρατὸν ἐξ 75.000, ὅστις συνεκentrώθη εἰς Γαλάζιον κλπ. σημεῖα κατὰ Ὀκτώβριον 1877. Συνάμα 6 σώματα Ρωσσ. στρατοῦ, ἵπικὸν και πυροβολικὸν ἐπέρασαν εἰς Κισνόβιον τῆς Βεσσαραβίας διὰ νὰ λάβουν ἐγγυήσεις περὶ τῆς παρὰ τῆς Τουρκίας ἐκτελέσεως τῶν μεταρρυθμίσεων. Ἐπειδὴ δὲ ἡ Πύλη παρεσκευάζετο πρὸς πόλεμον, ἐκάλεσε και τοὺς ὑποτελεῖς ἡγεμόνας νὰ ἐτοιμασθοῦν πρὸς ἀμυναν και ἐνῶ ὁ Χεδίβης Αἰγύπτου ἔστειλε βοήθειαν, ὡς ὑποτελεῖς τῷ Σουλτάνῳ, ὁ Κάρολος ἀντὶ νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν χώραν κατὰ τῆς Ρωσσ. διόδου, ἐκήρυξεν ἀνεξαρτησίαν τῆς Ρουμανίας. Συνάμα οὗτος εἰδοποίησε τὸν βασιλέα τῆς Ἑλλάδος Γεώργιον Α', ὅτι πρέπει νὰ ἐτοιμασθῇ, διὰ νὰ διεκδικήσῃ τὴν μερίδα του ἐκ τῆς διανομῆς τῶν ἐν Εὐρώπῃ Τουρκ. ἐδαφῶν. Ἡ Ρωσσία κατὰ τύπους ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας τὴν 24 Ἀπριλίου 1877, παρήλθεν

ὅμως δίμηνον ἐπαφῆς τῶν ἐμπολέμων, διότι παρεσκευάζοντο καὶ οἱ μὲν Ρῶσοι συνεκεντροῦντο εἰς Βεσσαραβίαν, οἱ δὲ Τούρκοι ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Δουνάβεως. Κατὰ τὸ μεσολαβῆσαν διάστημα, ἡ Τουρκία ἐξηκολούθει νὰ μάχηται κατὰ τῶν ἐπαναστάσει Σλαβ. χωρῶν, ἐνῶ Ρῶσοι μέσον Βεσσαραβίας, Μολδαβίας καὶ Βλαχίας μετέφερον στρατιὰς πρὸς τὰς ἀριστερὰς ὄχθας τοῦ Δουνάβεως. Πρωτοῦ δὲ ἔλθουν εἰς ἐπαφὴν οἱ δύο στρατοί, ὁ ἐν Κων]πόλει Ἰγνάτιεφ, θεωρούμενος ὑπὸ τῶν Τούρκων φίλος, διεπραγματεύετο μὲ τὸν Μ. Βεζύρην ἀνακωχὴν τὴν 30 Ὀκτωβρίου 1877. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤλθεν εἶδησις ὅτι οἱ Τούρκοι ἤρανο νίκην κατὰ τῶν Σέρβων εἰς τὸ Ἀλέξιναιτς ἢ κυβέρνησις ἐνθαρονθεῖσα ἐδέχθη τὴν 31 Ὀκτωβρίου τὴν πρότασιν Ἰγνάτιεφ ὅπως παύσουν αἱ ἐχθροπραξίαι ἐν Σερβία καὶ γίνῃ δίμηνος ἀνακωχὴ, χωρὶς ὅμως νὰ σταματήσουν συγκεντρώνοντες περισσότερας δυνάμεις. Σημειωτέον ὅτι αἱ πρεσβεῖαι τῶν Εὐρωπ. Κρατῶν ἐπανελάβον συστάσεις πρὸς τὴν Πύλην περὶ ἐφαρμογῆς προγράμματος διοικητικῶν μεταρρυθμίσεων διὰ τοὺς Χριστιαν. λαούς, ἀλλ' ἡ Πύλη ἐδίσταζε. Τότε ὁ Γορτσάκωφ ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον πρὸς τὰς Δυνάμεις, δι' ἧς ἀνήγγειλεν, ὅτι, ἐπειδὴ ἡ Τουρκία δὲν τηρεῖ τὰ συμφωνηθέντα, ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξανδρος ἀπεφάσισε μόνος νὰ φέρῃ τὸ ἔργον εἰς πέρας. Ἡ Ἀγγλία ἐφαίνετο μὴ ἀναμειγνυμένη εἰς τὴν διένεξιν, διότι ἐξηκολούθουν αἱ ὁμοίητες τῶν Τούρκων εἰς τὰς ἐπαναστατημένας χώρας, δὲν ἤλπιζεν ὅμως, ὅτι οἱ Ρῶσοι θὰ φθάσουν μέχρι Κων]πόλεως καὶ Ἑλλησπόντου, ὥστε νὰ ἀπειλοῦν τὸ Σουέζ, ὅπερ ἦτο δι' αὐτὴν ζωτικὸν σημεῖον, μολαταῦτα μυστικῶς ἐνίσχυε τὴν Τουρκίαν. Ἡ Αὐστρία ἐκήρυξεν οὐδετερότητα, ἐκαρδοῖκε ὅμως τὴν πορείαν τῶν γεγονότων, ἵνα ἀναλόγως ὠφελῆθῃ (1). Ἡ Γαλλία διετέλει ἐν ἀδυναμίᾳ ἐκ τῆς ἥττης, ἦν ὑπέστη ἀπὸ τοὺς Γερμανοὺς τὸ 1872 καὶ ἐδήλωσεν οὐδετερότητα, ὡς καὶ ἡ Ἰταλία, ἡ δὲ Γερμανία εἰς οὐδεμίαν προέβη δῆλωσιν.

ΚΕΦ. 89.—ΕΧΘΡΟΠΡΑΞΙΑΙ ΡΩΣΣΩΝ ΚΑΙ ΤΟΥΡΚΩΝ.

Τὸ σχέδιον τοῦ Ρωσ. ἐπιτελείου σκοπὸν εἶχε προέλασιν τοῦ Ρωσ. στρατοῦ διὰ Ρουμανίας πρὸς τὸν Δούναβιν, ἐκεῖθεν διὰ Βουλγαρίας πρὸς τὴν Θράκην καὶ κατάληψιν Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως ἐνῶ φάλαγξ θὰ διηυθύνετο πρὸς τὴν Χερσόνησον Καλλιπόλεως, ἵνα καταλάβῃ τὰ φρούρια τοῦ Ἑλλησπόντου, ἄλλη δὲ θὰ ἐβάδιζε πρὸς Κων]πολιν. Ἄλλ' ὁ Δούναβις ἐφυλάσσετο ἀγρόπνως ὑπὸ τῶν Τουρκ. στρατευμάτων ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ ποταμοῦ μέχρι Βιδιδινίου, Νικοπόλεως, Ρουστσουνίου, Σιλιστρίας καὶ τῶν φρουρίων Σούμλας καὶ Βάρνης καὶ εἰς τὸ στενὸν τῆς Δοβρουτζᾶς

(1) Ὅπως ἀπεκαλύφθη βραδύτερον, ἡ Αὐστρία εἶχε συνάψει μυστικὴν συμφωνίαν μὲ τὴν Ρωσίαν, ἣτις ὑπέσχετο εἰς αὐτὴν τὴν Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην ἐναντι τῆς οὐδετερότητος. Διὰ τοῦτο ἡ Αὐστρία, μετὰ τὴν ἀναχώρησιν τοῦ Σουλεϊμάν πρὸς ἀποκατάστασιν δῆθεν τῆς τάξεως εἰσέβαλε καὶ κατέλαβεν αὐτάς.

μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Μαύρης Θαλάσσης. Τὸ ἀπὸ Βιδιδινίου μέχρι Ρουσσουκίου τμήμα εἶχεν ἀνατεθῆ εἰς τὸν Ὀσμὰν πασᾶν, στρατηγὸν Ἰκανόν, τὸ δὲ μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως εἰς τὸν Ἀπτούλ Κηρίμ πασᾶν, ἄνδρα ἀναποφάσιστον. Τὸ Τουρκ. σχέδιον ἦτο καθαρῶς ἀμυντικόν, διότι ὁ στρατὸς ἦτο ὀλιγώτερος τοῦ Ρωσσικοῦ καὶ ἀτελέστερον ὠπλισμένος, τὰ δὲ φρούρια τοῦ πεπαλαιωμένα μὴ ἀντέχοντα εἰς τὸ Ρωσσ. πυροβολικόν. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν σκοπὸς τοῦ Τουρκ. ἐπιτελείου ἦτο νὰ ἀντισταθοῦν, ὅσον ἦτο δυνατὸν εἰς τὰ παραδουνάβεια φρούρια, ἐν περιπτώσει δὲ διαβάσεως τῶν Ρώσων νὰ τοὺς παρασύρουν εἰς τὸ στενὸν μεταξὺ ποταμοῦ καὶ θαλάσσης, ὅπου διὰ προσβολῶν εἰς τὰ πλάγια νὰ συντρίψουν αὐτούς. Τὸ σχέδιον τοῦτο ἦτο ὀρθόν, ἀλλὰ δὲν ἐξετελέσθη, διότι εἰς ἐκείνο τὸ τμήμα οὔτε ὁ στρατὸς, οὔτε ὁ στρατηγὸς ἐφάνησαν Ἰκανοί, ὥς μὴ γνωρίζοντες εἰς ποῖον σημεῖον τοῦ Δουνάβεως θὰ ἔρριπτον οἱ Ρῶσσοι τὸν ὄγκον των, διὰ νὰ ἐκβιάσουν διάβασιν τοῦ ποταμοῦ. Οἱ Ρῶσσοι κατὰ τοὺς πρώτους μῆνας τῶν ἐχθροπραξιῶν εἶχον πεζικόν, ἵππικόν, πυροβολικόν, 650 πυροβόλα, προστεθήσαν δὲ κατόπιν Μαυροβούνιοι, Σέρβοι καὶ Ρουμᾶνοι, ἐπομένως ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἀνήλθεν εἰς 410.000 ἐπὶ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ μετώπου, ἐνῶ εἰς τὸ Ἀσιατικὸν μέτωπον εἶχον ἄλλην στρατιὰν ἀνωτέραν τῆς Τουρκικῆς. Ὁ διατεθεὶς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν Εὐρώπῃ στρατὸς ἀπετελεῖτο ἀπὸ 6 σώματα ἦτοι 100.000 πεζικόν, 10.000 ἵππικόν, 400 πυροβόλα καὶ 30.000 ἀτάκτους (μπασιμπουζούκους), ἀπασχόλου δὲ καὶ 150.000 εἰς Βοσνίαν καὶ Ἐρζεγοβίην. Ἐκ τῆς στρατιᾶς ἀπέσπασαν πρὸς φύλαξιν τοῦ Αἴμου 50.000 ὑπὸ τὸν Σουλεῦμάν, εἰς δὲ τὸ Ἀσιατικὸν μέτωπον ἑτέρας 100.000, ὥστε ἡ παρὰ τὸν Δουνάβιν δύναμις των μόλις ἐπλησίαζε τὰς 200.000. Ἐπιπροσθέτως ἡ Τουρκία διέθετε καὶ ἑλαφρὸν στόλον ἐντὸς τοῦ Δουνάβεως, ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἐστήριζε πολλὰς ἐλπίδας. Ἀφοῦ ἡ Ρωσσικὴ διπλωματία ἐθεώρησεν ἑαυτὴν ἐξησφαλισμένην ἀπὸ μέρους τῶν Μ. Δυνάμεων, ἐδόθη σύνθημα διαβάσεως τοῦ Προῦθου καὶ τμήμα τῆς Ρωσσικῆς στρατιᾶς εἰσῆλθεν εἰς Ἰάσιον, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐξηκολούθει τὴν πορείαν, πρὸς τὸν παραλόταμον τοῦ Δουνάβεως Σερέτην, προτοῦ ὁ Τουρκ. στόλος καταστρέψῃ τὴν γέφυραν τοῦ Μπαρμπός. Παρ' ἐλπίδα ὁ Ἀπτούλ Κηρίμ πασᾶς ἦτο ἀδρανῆς καὶ μὲ ἀπάθειαν ἔβλεπε τὸν ἐχθρὸν νὰ προχωρῇ. Ὅσακις ἐπληροφορεῖτο περὶ τῆς προελάσεως Ρώσων μοιρολατρικῶς ἀπαντοῦσε: «Ἄλλὰ κερὶ», ὅπερ σημαίνει «ὁ Θεὸς τὸ ἤξεύρει». Οἱ Γάλλοι παρατηρηταί, ἐρωνεύομενοι τὴν στερεότυπον ταύτην ἀπάντησιν ἐπλασαν τὸ ἕξις λογοπαίγνιον εἰς βάρος του: «Le plan d'Abdul Kirim est un plan d'Allah Kerim». Ὁ Τουρκ. στόλος οὐδὲν ἔπραξεν, ἀλλ' ἀπεσύρθη ἐντὸς τοῦ Δουνάβεως παραμείνας ἀπρακτος καὶ ὡς ἐκ τούτου οἱ Ρῶσσοι ἀνενόητοι διέβησαν τὸν Σερέτην. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν Κάρολον, ἀπεσύρθη μὲ τὰ δύο σώματα τοῦ στρατοῦ του παρὰ τὰ Αὐστρ. σύνορα καὶ παρέμεινεν ἐκεῖ ἀπρακτῶν καὶ και-

ροφυλακτῶν ἵνα ἐπέμβη μὲ τὸ μέρος ἐκεῖνο τῶν ἐμπολέμων, ποῦ θὰ ὑπηγόρευον τὰ συμφέροντα τῆς χώρας του. Οἱ Ρῶσσοι, ἀφοῦ διέβησαν τὸν Σερέτην, διὰ δύο φαλάγγων, ἐκίνησαν πρὸς Βουκουρέστιον, διότι, ὡς φαίνεται, παρὰ τὴν συμφωνίαν, ποῦ εἶχον μὲ τοὺς Ρουμάνους, ἔκριναν ἀσφαλέςτερον νὰ καταλάβουν τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ρουμανίας. Ἐκεῖθεν ὀρμηθέντες ἐπλησίασαν τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Δουνάβεως καταλαβόντες τὰ παραποτάμια σημεῖα αὐτοῦ μὲ τὸ πυροβολικὸν δὲ κατέστρεψαν τὰ ποταμόπλοια τοῦ Τουρκ. στόλου καὶ ἔφερον ἰδικὰ τῶν πλοῖα, ἀλλ' αἱ περαιτέρω ἐπιχειρήσεις, ἐπαρουσιάζοντο ἐπικινδυνοί, διότι οἱ Τοῦρκοι ἐπετήρουν τὰ σημεῖα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑλωπιτεύοντο ἀπόπειραν Ρωσσοικὴν. Τὸ Ρωσσ. Ἐπιτελεῖον ἤθελε νὰ μὴ εὐρεθῆ ἔντος τοῦ στενοῦ Δοβρουτζᾶς καὶ Βουλγαρίας, Δουνάβεως καὶ Μάυρης Θαλάσσης, ὅπου κατὰ τὸ σχέδιον τοῦ Τουρκ. Ἐπιτελείου, παρασυρόμενοι, ἔμελλον νὰ συντριβῶσι. Διὰ τοῦτο μετὰ σκέψεις, ἀπεφάσισε νὰ προσπεράσῃ τὸν ποταμὸν μεταξὺ Νικοπόλεως καὶ Σιστόβας διὰ γεφυρῶν, μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Ρουμάνων, συγχρόνως ἄλλη Ρωσσ. στρατιὰ ἐκ Βεσσαραβίας διαβάσα τὸν Δούναβιν παρὰ τὴν Βραΐλαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Τσίμερμαν ἀπώθησε τὸν στρατὸν τοῦ Ἀπτοῦλ Κηρίμ, ὅστις ἐξεκένωσε τὴν Δοβρουτζᾶν ἀποσυρθεὶς δυτικῶς τῆς γραμμῆς Κωνσταντίας - Ράσοβας, ἐνῶ δὲ περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου 1877 τὸ Ρωσσ. πυροβολικὸν ἐβομβάρδιζε τὰ φρούρια Νικοπόλεως καὶ Ρουστσοκίου διὰ νὰ ἀπασχολῇ τὰς Τουρκ. φρουράς, συνάμα ἐγίνετο διάβασις εἰς Σίστοβαν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Δραγομήρωφ, ὅστις ἐσχημάτισε προγεφύρωμα πρὸς διάβασιν καὶ τοῦ ὑπολοίπου στρατοῦ, ἣτις συνεπληρώθη τὴν 10ην Ἰουλίου, δεδομένου ὅτι ὁ Ἀπτοῦλ Κηρίμ ἐδίστασε νὰ προσβάλῃ αὐτούς, φοβηθεὶς μήπως κτυπηθῆ ὑπὸ τοῦ Τσίμερμαν. Οἱ Ρῶσσοι ἀπέτελεσαν δύο στρατιάς, ἐξ ὧν ἡ μία ἐπολιόρησε τὴν Νικόπολιν, ἡ δὲ ἑτέρα τὸ Ρουστσοῦκιον. Ἡ ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Σκόβιλεφ καβαλλαρία ἐσπευδε διὰ Βουλγ. ἐδάφους νὰ καταλάβῃ τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου, ἵνα ἀποκρούῃ πᾶσαν Τουρκ. ἐπικουρίαν, τηρῆ δὲ ἀνοικτὴν τὴν ὁδὸν πρὸς τὴν Θράκην, Φιλιππούπολιν, Ἀδριανούπολιν καὶ Κων]πολιν. Ἡ δυσμενὴς διὰ τοὺς Τούρκους διεξαγωγή τοῦ πολέμου, ἔνεκα δειλίας τοῦ Ἀπτοῦλ Κηρίμ πασᾶ, ἠνάγκασε τὴν Πύλην νὰ ἀντικαταστήσῃ τοῦτον διὰ τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ πασᾶ. Ὁ Σκόβιλεφ φθάσας εἰς Αἴμον κατέλαβε τὰ στενὰ τῆς Σίπκας, ἀλλ' ὅταν ἠθέλησε νὰ περάσῃ πρὸς τὴν Θράκην, εὐρέθη πρὸ ἰσχυρᾶς Τουρκ. στρατιάς εἰς τὰς νοτίας κλιτύς τοῦ Αἴμου ὑπὸ τὸν ἔμπειρον στρατηγὸν Σουλεῦμάν πασᾶν. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία εἰς τὸ πρὸς Δούναβιν μέτωπον εἶχεν ὀλιγώτερον στρατὸν διέταξε τὸν Σουλεῦμάν ὅστις ἐμάχετο εἰς Βοσνίαν, Ἐρζεγοβίνην, Μαυροβούνιον κλπ. νὰ σπεύσῃ μὲ 50.000 μαχητάς, ἵνα διαφυλάξῃ τὸν Αἴμον καὶ δώσῃ βοήθειαν καὶ εἰς τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ στρατούς της. Καὶ πράγματι ὁ Σουλεῦμάν ἔχων ἐξησχημένα στρατεύματα, ἅτινα ἐπὶ 2 ἔτη ἐμάχοντο, ἐπεβιβάσθη εἰς πλοῖα, ἀπὸ τὰ ἐν Ἀδριατικῇ παραλία καὶ ἀπεβιβάσθη εἰς Δεδέαγατς, ὁπόθεν διὰ τῆς Θράκης ἀφίκετο εἰς

Αἷμον. Ὁ Τσάρος Ἀλέξανδρος φοβούμενος μὴ ἀπολέσῃ τὰς ἕως τότε ἐπιτυχίας, ἠναγκάσθη νὰ παρεκκλίνῃ τοῦ ἀρχικοῦ του σκοποῦ. Δηλαδή, παρ' ὅτι ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα, ἥς τὴν πολιτικὴν ἠκολούθει, δὲν ἤθελε νὰ ἀναμίξῃ τὸ ἐλεύθερον Ἕλληνα. Κράτος εἰς πόλεμον καὶ παρὰ τὸ πρόσχημα ὅτι ἐπεθύμει νὰ ἀναγκάσῃ τὴν Τουρκίαν νὰ ἐφαρμόσῃ αὐτονομίαν κλπ., κυρίως ἐπεδίωκε τὴν διάλυσιν τῆς Τουρκ. ἐξουσίας καὶ ἐγκαθίδρυσιν Ρωσ. κυριαρχίας. Ἡ δὲ Ἑλλάς ἐὰν συμμεθέξῃ εἰς τὸν πόλεμον καὶ διαλυθῇ ἢ ἐν Εὐρώπῃ Τουρκ. κυριαρχία, θὰ ἐγείρῃ ἑδαφικὰς ἀπαιτήσεις, αἵτινες θὰ φθάσουν ἴσως μέχρι Σκάρδου, Αἴμου καὶ Μαύρης Θαλάσσης μὲ τὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου μὲ τὴν Κων|πολιν (Τσάρι Γράτ). Ἄλλως τε αἱ Δ. Δυνάμεις θὰ ὑπεστήριζον τὰς ἀπαιτήσεις τῶν Ἑλλήνων, ἵνα ματαιώσουν τὴν ἀπόδοσιν τῆς Ρωσσίας. Εὐρεθεὶς ὁμως εἰς τὴν ἀνάγκην, ὅπως μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν νίκην καὶ διὰ νὰ ματαιώσῃ τὴν ἀπειλὴν τοῦ Σουλεϊμάν, ἀνεκοίνωσεν εἰς τὴν Ἑλληνα κυβέρνησιν καὶ τὸν βασιλέα Γεώργιον, ὅτι εἶναι εὐκαιρία νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Θεσσαλίαν, διὰ νὰ ἀπασχολήσῃ τὰς 50.000 τοῦ Σουλεϊμάν. Ἡ Ἑλλάς, βλέπουσα τὴν ἀνεμοζάλην τῆς Βαλκανικῆς, εἶχε δύναμιν 25 000 στρατοῦ, ἵνα διεκδικήσῃ τὰς ἐθνικὰς βλέψεις τῆς καὶ εἰσβάλλῃ εἰς Θεσσαλίαν. Ἄλλ' αἱ Δ. Δυνάμεις, αἵτινες προσεπάθουν νὰ διατηρήσουν τὴν ἀκεραιότητα τῆς Τουρκίας, κατέπεισαν τὴν Ἑλλάδα νὰ τηρήσῃ οὐδετερότητα μὲ τὴν ὑπόσχεσιν, ὅτι θὰ ἐπιβάλουν εἰς τὸν Σουλτάνον τὴν ἱκανοποίησιν τῶν ἑδαφικῶν τῆς ἀπαιτήσεων. Ἡ Ἑλλάς, ἀναμετρούσασα τὰς περὶ τὰς αἰτίας καὶ φοβουμένη ἀποκλεισμὸν παρέμεινεν οὐδετέρα.

ΚΕΦ. 90.—ΕΠΙΘΕΤΙΚΑΙ ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΡΚΩΝ.

Ἐνῶ οἱ Ρῶσοι ἐπολιόρχουν τὰ παραδουνάβεια φρούρια τῆς Βουλγαρίας Νικόπολιν, Ρουστσοῦκιον καὶ Σιλίστριαν καὶ προσεπάθουν νὰ ἀπωθήσουν τὸν Σουλεϊμάν ἀπὸ τοῦ Αἴμου, ἡ Δυτ. στρατιὰ τῶν Τούρκων, ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Ὀσμὰν ἐκ Βιδδινίου, κατέλαβε τὴν Πλεύναν, ἣν ὠχύρωσεν, ἵνα ἐκεῖθεν ἀπειλῇ τὴν πρὸς τὸν Αἷμον στρατιάν τοῦ Σκόβιλεφ, καθὼς καὶ τὰ νῶτα τῶν πολιορκούντων τὰ παραποτάμια φρούρια. Κατ' αὐτοῦ ἐπετέθη ἡ στρατιὰ τοῦ Κρύντενερ πρὸς τὴν Πλεύναν, ἀλλ' ἡ στρατιὰ τοῦ Ὀσμὰν ἠμύνθη καὶ ἐπροξένησε ζημίαις εἰς τοὺς Ρώσσους, τῶν ὁποίων ἀπόπειρα πρὸς κατάληψιν τοῦ ὀχυρωθέντος χώρου, ἀπέβη ματαία ἐπὶ δίμηνον. Τοιοῦτοτρόπως ἀπὸ τοῦ Αὐγούστου 1877 οἱ Ρῶσοι εἶχον τὴν ἀνατολικὴν τῶν στρατιῶν ὑπὸ τὸν Τσάρεβιτς παρὰ τὸν παραπόταμον τοῦ Δουνάβεως Λῶμ, τὴν Δυτικὴν ὑπὸ τὸν Κρύντενερ ἔξωθεν τῆς Πλεύνας καὶ τὴν νότιον ὑπὸ τὸν Σκόβιλεφ πρὸς τὸν Αἷμον. Ἡ τετάρτη ὑπὸ τὸν Τσίμερμαν κατεῖχε τὴν Δοβρουτζᾶν, ἀλλ' ἦτο κηχωρισμένη τῶν ἀνωτέρω καὶ ἔμενεν ἀδρανής, χωριζομένη διὰ τῆς παρεμβολῆς τοῦ Μεχμέτ Ἀλῆ. Τῶν Τούρκων ἡ δυτικὴ ὑπὸ τὸν Ὀσμὰν πασᾶ κατεῖχε τὴν Πλεύναν, ἡ Ἀνατολικὴ ὑπὸ τὸν Μεχμέτ

Ἄλῃ ἔλαβε θέσιν παρὰ τὴν Σιλίστριαν καὶ ἡ νότιος εἰς τὰς κλιτύς τοῦ Αἴμου ὑπὸ τὸν Σουλεϊμάν. Τὰ τμήματα τῶν Ρώσων εἶχον συνοχὴν μεταξὺ τῶν, ἐνῶ τὰ Τουρκ. τμήματα ἦσαν κεχωρισμένα, περὶ τὰ τέλη δὲ Αὐγούστου κατῆλθον εἰς πόλεμον ὑπὲρ τῶν Ρώσων καὶ οἱ Ρουμᾶνοι μὲ 50.000 καὶ οἱ Βούλγαροι μὲ μικρὰν δύναμιν «Βουλγαρικὴν Λεγεῶνα». Τὸ γενικὸν πρόσταγμα τοῦ Ρωσ. στρατοῦ εἶχεν ὁ ἀρχιστράτηγος Γουῆρκος, τοῦ Τουρκικοῦ δὲ ὁ Μεχμέτ Ἄλῃ. Κατὰ Σεπτέμβριον ὁ Μεχμέτ Ἄλῃ καὶ ὁ Σουλεϊμάν ἀπεφάσισαν νὰ ἐπιτεθῶσι κατὰ τῶν δύο Ρωσ. τμημάτων καὶ κατ' ἀρχὰς ἐπεχείρησεν ὁ Σουλεϊμάν ἐπίθεσιν εἰς τὸν Αἴμον, μὲ σκοπὸν νὰ ἀπωθήσῃ τοὺς Ρώσους, μολοντί δὲ οἱ Τοῦρκοι ἐπολέμησαν λυσσωδῶς, ἀπώλεσαν 15.000 μαχητὰς ἄνευ ἀποτελέσματος. Μετὰ ταῦτα ὁ Μεχμέτ Ἄλῃ (1) ἐπεχείρησεν ἐπίθεσιν κατὰ τῆς στρατιᾶς τοῦ Τσάρεβιτς παρὰ τὸν Λῶμ. Οὕτω μαχόμενος μὲ ἀνδρείαν, κατώρθωσε νὰ ἀπωθήσῃ τοὺς Ρώσους ἀπὸ τὸν Λῶμ πρὸς τὸν Γιάντρα. Ἀντὶ ὅμως νὰ ἀπωθήσῃ αὐτοὺς πέραν τοῦ Γιάντρα, παραδόξως ἐσταμάτησε τὴν καταδίωξιν, οἱ δὲ Ρῶσοι, ἀνασυνταχθέντες, ἀντεπετέθησαν, τὸν ἐνίκησαν καὶ τὸν ἠνάγκασαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὰ ὄρη τῆς Πλεϊνάς. Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Μεχμέτ Ἄλῃ, διετάχθη ὁ Ὄσμάν νὰ ἐπιτεθῆ κατὰ τῶν ἔξωθεν τῆς Πλεϊνάς Ρώσων καὶ νὰ διασπάσῃ τὸν κλοιόν. Ἐπί τινος ἡμέρας ἔλαβον χώραν σφοδραὶ συγκρούσεις, ἔπεσαν 15.000 Τοῦρκοι καὶ περισσότεροι Ρῶσοι, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ ἀπόπειρα ἀπέτυχεν, ὥστε ὁ μὲν Ὄσμάν ἀπεσύρθη μὲ τὴν δύνάμιν του ἐντὸς τοῦ φρουρίου, οἱ δὲ Ρῶσοι βλέποντες ὅτι ἡ ἐκπόρθησις τοῦ φρουρίου ἐστοίχιζεν ἀπωλείας, ἔκριναν εὐλογον νὰ τὸ ἀποκλείσουν, ἵνα διὰ τῆς πείνης καταβάλουν τοὺς ὑπερασπιστάς. Καὶ οὕτως ἤρξατο πολιορκία ἀπὸ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου. Ὁ Ὄσμάν πασᾶς, ὁ ἦρωσ τῶν Τούρκων, ἀποκλεισθεὶς ἀντέσχε μέχρι 10ης Δεκεμβρίου, βλέπων δὲ ὅτι τὰ χρειώδη ἔλλειπαν, ἐπεχείρησεν ἔξοδον, ἀλλ' οἱ Ρῶσοι, κατέχοντες τὰ πέριξ τὸν ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῆ. Μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Πλεϊνάς, οἱ Ρῶσοι ἀπέβλεψαν εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ἀρχικοῦ τῶν σχεδίου, τὴν κάθοδον πρὸς Θράκην. Ἐπειδὴ ἡ διάβασις τῆς Σίπκας ἐφυλάσσετο ὑπὸ τοῦ Σουλεϊμάν, ὁ Ρῶσος στρατηγὸς ἐπεχείρησεν ὑπερφαλάγγισιν τῆς στρατιᾶς αὐτοῦ, κατευθυνθεὶς πρὸς Ἐτροπόλ καὶ μέσῳ χιόνων διαβάς τὸν Αἴμον ἀμαχητὶ κατέλαβε τὴν Σόφιαν περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου 1877. Τότε προσῆλθον πρὸς αὐτὸν καὶ 50.000 Σέρβοι, οἵτινες ἐπετέθησαν κατὰ τῶν ἀμυνομένων Τούρκων καὶ τοὺς ἠνάγκασαν νὰ παραδοθῶν.

(1) Οἱ Τοῦρκοι ὡς αἴτιον τῆς ἥττης ἐθεώρησαν τὸν Μεχμέτ Ἄλῃ, διότι δὲν κατεδίωξε τοὺς Ρώσους εἰς τὸν Γιάντρα, γενόμενος οὕτως αἴτιος τῆς καταστροφῆς του. Ἀγανακτισμένη ἐκ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἡ Τουρκ. μουσα ἔψαλλεν ὡς ἑξῆς: «Κιὸρ ὀλάσιν Μεχμέτ πασᾶ, γιαικτὶν μιζέ τζάϊρ»: «Τύφλα νᾶχης Μεχμέτ πασᾶ, διότι ἔκαψες τὴν καρδιά μας ἀλύπητα».

ΚΕΦ. 91.—ΠΡΟΩΘΗΣΙΣ ΡΩΣΣΩΝ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΘΡΑΚΗΣ.

Μετά τὴν κατάληψιν τῆς Σόφιας 2 Ἰανουαρίου 1878, ἡ Ρωσσ. στρατιὰ κατηυθύνθη πρὸς Σίπκαν καὶ ἐνωθεῖσα μετὰ τοῦ Σκόβιλεφ, κατώρθωσε νὰ ἐκβιάσῃ τὴν δίοδον τὴν 9ην Ἰανουαρίου καὶ νὰ ἀπωθήσῃ μετὰ φονικὰς συγκρούσεις τὰ λείψανα τοῦ στρατοῦ τοῦ Σουλεϊμάν, ὅστις ὑπεχώρησεν εἰς τὴν λεκάνην τοῦ Ἐβρου, ἐγκαταλείψας 20.000 αἰχμαλώτους, ἀλλ' ἔξωθεν τῆς Φιλιππουπόλεως προσεβλήθη ὑπὸ Σέρβων καὶ ὑπὸ Ρώσσων καὶ ἐγκαταλείψας ὀπισθοφυλακὴν καὶ πυροβολικόν, ὑπεχώρησε πρὸς Ροδόπην. Οἱ Ρῶσσοι καταλαβόντες τὴν Φιλιππούπολιν, προήλασαν πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, ἣν κατέλαβον τὴν 19ην Ἰανουαρίου. Ἡ Τουρκία, ἣς αἱ στρατιαὶ διελύθησαν, ἐξήτησεν ἀνακωχὴν, συναφθεῖσαν τὴν 20ὴν Ἰανουαρίου 1878. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εἰς τὴν Βουλγαρίαν καὶ Β. Θράκην, διεσαλεύθη ἡ τάξις, διότι λιποτάκται Τοῦρκοι στρατιῶται ἐπεδόθησαν εἰς ἐμπρησμούς, λεηλασίας καὶ φόνους. Βούλγαροι δὲ ἐπετίθεντο κατὰ Μουσουλμάνων πρὸς ἀντεκδίκησιν. Ὡς ἐκ τούτου πολλοὶ Τοῦρκοι ἐγκατέλειψαν τὰς κατοικίας των καὶ ἔλαβον τὴν πρὸς νότον διεύθυνσιν πρὸς τὰ παράλια τῆς Προποντίδος, ἵνα διαπεραιωθοῦν εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ἡ Ἀγγλία ὅμως, ἣτις οἰκονομικῶς ὑπεστήριζε τὴν Τουρκίαν, τὴν δὲ Ἑλλάδα ἀπέτρεψεν ἀπὸ τοῦ νὰ ἀναμιχθῇ συγκεντρῶσασα στρατὸν εἰς Μάλταν, μόλις εἶδεν ὅτι οἱ Ρῶσσοι κατέλαβον τὴν Ἀδριανούπολιν, τὴν μὲν Τουρκίαν προέτρεψε νὰ ζητήσῃ ἀνακωχὴν, ἐνήργησε δὲ διὰ τῆς μεσολαβήσεως τῶν Δ. Δυνάμεων παρὰ τῇ Ρωσσ. αὐτῇ νὰ συγκατανεύσῃ καὶ αὕτη εἰς ἀνακωχὴν, ἵνα ἀποφευχθῇ ἡ αἵματοχυσία καὶ παύσων αἱ ἀντεκδικήσεις ἕως ὅτου διευθετηθοῦν τὰ ζητήματα. Ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ προφυλάξῃ τὴν Κων]πολιν, ἔκρινεν ὀρθὸν νὰ εἰσαγάγῃ στόλον διὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Εἰς τὰς διαμαρτυρίας τῆς Τουρκ. Κυβερνήσεως περὶ παραβίασεως τῶν στενῶν ἀπήντησεν, ὅτι πρόκειται νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ Ἀγγλ. συμφέροντα. Ἡ εἴσοδος τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου ἐθεωρήθη ὑπὸ τῶν Ρώσσων παραβίασις τῆς ἀνακωχῆς ὑπὸ τῶν Τοῦρκων, ὃ δὲ μέγας δοῦξ Νικόλαος, ὡς ἀρχιστράτηγος, διέταξεν ἐπανάληψιν τῆς προελάσεως Ρωσσ. στρατοῦ διὰ μέσου τῆς Θράκης. Τὰ ἐν Ἀδριανουπόλει Ρωσσ. στρατεύματα διηρέθησαν εἰς 2 φάλαγγας, ἕξ ὧν ἡ μὲν πρώτη, ἔχουσα ἐπὶ κεφαλῆς αὐτὸν ὠδεύε πρὸς τὴν Κων]πολιν καὶ καταλαμβάνουσα χωρία καὶ κωμοπόλεις, προσεπέρασε τὰ φρούρια Τσατάλτζας, τὰ ὁποῖα, ἔλλειπει Τουρκ. στρατοῦ ἦσαν γυμνὰ καὶ ὠδεύε πρὸς Κων]πολιν. Ἡ ἑτέρα φάλαγξ διὰ Χαριουπόλεως, Μαλγάρων, Κεσσάνης διηυθύνετο πρὸς τὴν Θρακ. Χερσόνησον, ἵνα καταλάβῃ τὰ φρούρια τοῦ Ἑλλησπόντου, ἐνῶ ἄλλη ἀφοῦ κατῆλθεν εἰς Ραιδεστόν, ἔστειλεν ἀποσπάσματα, ἅτινα κατέλαβον τὰ Ἑλλην. χωρία τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους. Τότε ὁ βρεττανικὸς λέων ἐξέπεμψε τρομακτικὸν βρυχηθμόν, ὅστις ἐπάγωσε τὸ αἷμα τῶν Ρώσσων. Ἡ Ἀγγλία, βλέπουσα ὅτι οἱ Ρῶσσοι κατέρχονται πρὸς Κων]πολιν,

ἀπέρριψε τὸ προσωπεῖον καὶ ἐξεσφενδόνισε τελεσίγραφον, δι' οὗ ἀνεκοίνου, ὅτι κηρύττει πόλεμον, ἐὰν τὰ Ρωσσ. στρατεύματα δὲν σταματήσουν ὅπου εὐρίσκονται. Καὶ πράγματι ἡ στρατιὰ πρὸς Κων]πολιν ἐστρατοπέδευσε εἰς Ἐγ. Στέφανον καὶ ἡ πρὸς Ἑλλήσποντον εἰς τὸ Ἐξαμίλιον (ἀρχαία Λυσιμάχεια) εἰς τὴν εἴσοδον Καλλιπόλεως. Συνάμα δὲ μοῖρα τοῦ στόλου τῆς Ἐγγλίας παρετάχθη εἰς τὸν Μέλανα κόλπον μετὰ τὰ τηλεβόλα πρὸς τὸν λαίμῶν τῆς Χερσονήσου. Ἐπίσης μεταξὺ Καλλιπόλεως καὶ Πλαγιαρίου κατεσκευάσθη φρούρια, τὰ ὅποια ἐσώζοντο ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἐγγλικὸν φρούριον» (Ἰγκλ. Ταπιασί). Ταῦτα συνέβαινον τὰς πρώτας ἡμέρας τοῦ Φεβρουαρίου 1878. Κατόπιν διαπραγματεύσεων ἡ Τουρκία διατελοῦσα ἐν ἀδυναμίᾳ ἠναγκάσθη νὰ ὑπογράψῃ τὴν Συνθήκην τοῦ Ἐγ. Στεφάνου τὴν 3ην Μαρτίου 1878, ἵνα ἀποφύγῃ τὴν ὑπὸ τῆς Ρωσσίας κατάληψιν τῆς Κων]πόλεως. Συγχρόνως μετὰ τὰς ἐν Θράκῃ ἐπιχειρήσεις οἱ Ρῶσσοι ἐν Ἀσίᾳ εἶχον καταλάβει τὸ Κάρς καὶ ἐπροχώρησαν μέχρι τοῦ Ἐρζερούμ. Κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου ἡ Τουρκ. Βουλὴ ἐλειτούργει, ὅτε δὲ οἱ Ρῶσσοι κατήρχοντο πρὸς Ἀδριανούπολιν ὑπεβλήθη ὑπὸ Βουλευτῶν, κατ' ἀπαίτησιν τῶν Οὐλεμάδων, ἐπερώτησις πρὸς τὸν Πρόεδρον, ἂν δύναται νὰ διευκρινήσῃ διατί δὲν ἐστάλη στρατὸς νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς Ρῶσσους πρὸ τῆς Ἀδριανουπόλεως, ἧτις εἶναι ἱερὰ πόλις. Ὁ πρόεδρος ἀπήντησε μετὰ δύο λέξεις «Ἐρξέκ κάλμαντ» δηλ.: «ἄρρην πληθυσμὸς δὲν ἔμεινε». Ὁ Χαμίτ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Μουσουλμ. πληθυσμοῦ, ὅστις ἀπήτησε στρατολογίαν Χριστιανῶν ἐκάλεσε τὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Β' καὶ ἀνέφερεν αὐτῷ, ὅτι πρέπει, οἱ Χριστιανοί, ἔχοντες δικαιώματα ἐλευθέρων πολιτῶν, νὰ βοηθήσουν τὸ Κράτος κατατασσόμενοι εἰς τὸ στρατεῦμα. Ὁ Πατριάρχης κατ' ἀρχὴν ἐδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ Σουλτάνου, διότι, ὡς ἐξήγησεν, ἀπόρριψις θὰ ἐχαρακτηρίζετο ὡς ἐπανάστασις, ἀλλ' ἐδέσμευσεν αὐτὸν εἰς τὰς λεπτομερείας, προτείνας πράγματα λογικώτατα, ἅτινα δὲν ἠδύνατο οὗτος νὰ ἀμφισβητήσῃ. Εἶπε δηλαδή, ὅτι εἶναι δίκαιον νὰ συμμετάσχουν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἀποβῇ ὠφέλιμος ἡ προσέλευσις τῶν Χριστιανῶν εἰς τὰς τάξεις τοῦ στρατοῦ, πρέπει νὰ ἐκγυμνασθῶσιν ἐπὶ ἑξάμηνον, διότι εἶναι ἀδαεῖς εἰς τὴν χρῆσιν ὄπλων κλπ., καὶ ἀντὶ ὠφελείας, θὰ ἀποβῶσιν ἐπιβλαβεῖς, πολεμοῦντες ἀγύμναστοι. Ὁ Σουλτάνος Χαμίτ, ὑπέβηκε ταῦτα εἰς τὸ Ἐγ. Συμβούλιον, ἀλλὰ τοῦτο ἐσκέφθη ὅτι δὲν μένει καιρὸς δεδομένου ὅτι οἱ Ρῶσσοι κατήρχοντο καὶ τὸ μόνον πού ἔχουν νὰ κάμουν εἶναι νὰ δεχθῶσιν τὸ μοιραῖον. Ἐσωσεν ὅμως αὐτούς, ὡς ἀπὸ μηχανῆς Θεός, ἡ Ἐγγλ. ἐπέμβασις. Ἡ εἶδησις, ὅτι ὁ Πατριάρχης εἶχε δεχθῆ τὴν πρότασιν στρατολογίας τῶν Χριστιανῶν, προεκάλεσε διαμαρτυρίας πρὸς τοὺς Ἐκκλ. ἄρχοντας, οἵτινες ἀδυνάτουν νὰ ἐξηγηθῶσι περὶ τοῦ σχεδίου τῆς Ἐκκλησίας. Οἱ Τοῦρκοι διοικηταί, βλέποντες τὰς διαμαρτυρίας τὰς ἐθεώρουν ὡς ὑποβολιμαίας, διὰ νὰ δείξουν δῆθεν οἱ Ἐκκλησιαστικοί, ὅτι χάριν τῆς Τουρκίας ἐκτίθενται εἰς λειδορίας ἐκ μέρους τοῦ ποιμνίου τῶν.

ΚΕΦ. 92.—ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΡΩΣΣ. ΚΑΘΟΔΟΥ ΠΡΟΣ ΚΩΝ]ΠΟΛΙΝ.

Οἱ Τουρκ. πληθυσμοὶ τῆς Θράκης, βλέποντες τὰ πλήθη τῶν Μπασιμπουζούκων, ἐκ Τατάρων, Τσερκέζων, Πομάκων κλπ., ὅτι ἔφευγον πρὸς τὰ παρὰ τὴν πλῆρη λαφύρων καὶ πληροφορηθέντες τὰς σφαγὰς, ἃς διέπραξαν εἰς Βουλγαρίαν καὶ Θράκην κατὰ τῶν Χριστιανῶν, περιέπεσαν εἰς ἀγωνίαν, διότι ἐσκέπτοντο, ὅτι ἢ ὀργὴ τοῦ Ρωσσ. στρατοῦ καὶ τῶν Βουλγάρων θὰ ἐκσπάσῃ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς των, διὰ τοῦτο οἱ μὲν τσιφλικοῦχοι κατέφυγον εἰς Κων]πολιν καὶ εἰς τὰς πόλεις, οἱ δὲ χωρικοὶ Τούρκοι ἐνόμιζον ὡς σωτηρίαν τὴν φυγὴν εἰς τὴν Ἀνατολήν. Οὕτως ἢ Ἀνατ. Θράκη μεταξὺ Ἑβρου καὶ Μαύρης Θαλάσσης ἔξεκενώθη ἀπὸ τὸν Τουρκ. πληθυσμόν, ἐκτὸς τῶν πόλεων καὶ τοῦτο διότι εἰς τὰς πόλεις κατώκουν Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι φιλικὰ πρὸς τοὺς Ρώσσους ἔθνη, ἐπομένως οἱ Τούρκοι εἶχον ἐλπίδας διασώσεώς των. Συνεπεία ὅμως τῆς φυγῆς τὰ Χριστ. χωρία ἐξηγέρθησαν πρὸς ἀρπαγὴν τῶν ἐγκαταλειφθέντων. Ἡ λεηλασία, συνισταμένη εἰς σιτηρὰ, γεωργικὰ ἐργαλεῖα, ζῶα κλπ. ἐκλήθη Γιάγμα = ἀρπαγή. Οὕτω πολλοὶ τῶν Χριστιανῶν, μὲ ἐλαφρὰν συνείδησιν, ἀπέκτησαν βοοειδῆ, πρόβατα καὶ γεννήματα, ἄλλοι ὅμως θεοφοβούμενοι εἶχον ἀδιαφορήσει. Καὶ ταῦτα μὲν συνέβαινον πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς ὑπὸ τῶν Ρώσσων, διότι ὅτε ὁ Ρωσσ. στρατὸς ἐγκατεστάθη ἐπροστάτευσεν πᾶν ὅ,τι εἶχε μείνει, ἢ διαγωγὴν του δὲ εἰς τὴν Ἀνατ. Θράκην ὑπῆρξεν ἄμεμπτος, πρᾶγμα, ὅπερ ἔκαμεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Τούρκους.

ΚΕΦ. 93.—ΣΥΝΘΗΚΗ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ 3/3/1878.

Ἀφοῦ οἱ Ρῶσσοι διὰ τοῦ τηλεσιγράφου τῆς Ἀγγλ. Κυβερνήσεως, διὰ τοῦ Λόρδου Σώλσβαρν καθηλώθησαν εἰς Ἁγ. Στέφανον, μὲ τὴν μεσολάβησιν τούτου, προσῆλθον ἀντιπρόσωποι τῆς Τουρκίας ἐκ Κων]πόλεως, ἵνα διαπραγματευθοῦν πρὸς αὐτούς, προΐστατο δὲ ὁ Ρῶσσος Πανσλαβιστῆς Ἰγνάτιεφ. Ἡ Τουρκία, ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ Ρωσσ. στρατοῦ, ὅστις μόλις 10 χλμ. ἀπέειχε τῆς Κων]πόλεως, ἠναγκάσθη νὰ ὑποκύψῃ εἰς τὰ προταθέντα, ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατανομήν των ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς ἐδαφῶν της. Οὕτω κατὰ τὸ βον ἀρθρον τῆς συνθήκης ἐσχηματίζετο αὐτόνομος Βουλγ. ἡγεμονία, περιλαμβάνουσα τὴν μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου χώραν, τὴν Β. καὶ Δ. Θράκην καὶ τὸ πλεῖστον τῆς Μακεδονίας. Γραμμὴ, διήκουσα ἀπὸ τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ Ἑβρου, τῆς ἐναντι τῆς Αἴνου καὶ διευθυνομένη παραλιακῶς πρὸς δυσμὰς μὲ τὸν λιμένα τῆς Καβάλας μέχρι τοῦ Στρουμονικοῦ κόλπου. Ἐκείθεν πρὸς βορρᾶν τῆς Χαλκιδικῆς, ἦν ἀφηνεν ἔξω, ἔφθανε μέχρι Καστορίας. Στρεφόμενη πρὸς βορρᾶν, μέχρις Ἀχρίδος λίμνης καὶ Δίβρας καὶ τὰς Σερβικὰς περιοχὰς Βράνιας καὶ Πιτόρ. Οὕτως αἱ εἰς τὴν Τουρκίαν ἐπὶ τῆς Εὐρώπης χωραὶ ἐκόπτοντο εἰς δύο διὰ τῆς καθόδου τῆς Βουλγαρίας εἰς τὴν

Καβάλαν. Διὰ τῆς συνθήκης ταύτης ἐσχηματίζετο Μ. Βουλγαρία μὲ ἑκτασιν 160.000 τετρ. χλμ. καὶ μὲ $4\frac{1}{2}$ ἑκατ. κατοίκους. Καὶ ἐνῶ ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης ὑπεδέχτο παντοῦ τὰ Ρωσσ. ἀποσπάσματα ὡς ἐλευθερωτάς, ὅτε ἔγινε γνωστὸς ὁ ὅρος συνθήκης περὶ Μ. Βουλγαρίας, ἦτις ἐθεωροεῖτο σχισματικὴ, θύελλα ἐξηγέρθη ὑπὸ τοῦ Ἑλλην. πληθυσμοῦ. Μετὰ τὴν ὑπογραφήν τῆς συνθήκης ὁ Ἰγνάτιεφ, ἐνόμισεν, ὅτι ἐξησφάλισε τὴν ἀπόδοσιν εἰς τὸ Αἰγαῖον, κόψας τὴν συνοχὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸς τὸ ἐλεύθερον Κράτος διὰ τῆς παρεμβάσεως Βουλγ. ἐδάφους μέχρις Αἰγαίου, καὶ διὰ τὰ δείξῃ ὅτι οἱ Ἕλληνες πρέπει νὰ ἀποβάλωσι τὴν Μεγάλην Ἰδέαν, καυχησιολογῶν εἶπε: «Καὶ τῶρα οἱ Ἕλληνες μόνον κολυμβῶντες δύνανται νὰ φθάσουν εἰς Κων/πολιν». Ταῦτα δὲ λέγων, ἐξεδήλωσε καὶ τὴν ἐκδίκησίν του πρὸς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις τῆς Ρωσσίας περὶ ἐξόδου εἰς τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον. Τὸ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖον ἐξηγέρθη, διότι αἱ Ἐκκλ. Ἐπαρχίαι ὑπεδουλοῦντο εἰς τὴν Βουλγ. Ἐξαρχίαν καὶ ἀπέστειλεν ὑπομνήματα πρὸς τὰς Εὐρωπ. Δυνάμεις, ὡς καὶ αἱ Ἑλλην. Κοινοὶτητες μὲ ὑπομνήματα καὶ στατιστικὰς δι' ἀντιπροσώπων των εἰς τὰς Εὐρωπ. αὐτὰς ἀπεδείκνυον ὅτι τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ θυσιάζονται εἰς τὸν Σλαβισμόν καὶ χῶραι Ἑλληνικαὶ παραδίδονται εἰς βάρβαρον ζυγόν, ἐχθρὸν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ ἐλευθέρᾳ Ἑλλάδι, οὔσα ἀνέτοιμος, δὲν ἐτόλμα νὰ εἰσβάλλῃ εἰς Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρὸν κατὰ τὴν συναφθεῖσαν ἀνακωχὴν, διὰ νὰ μὴ εὐρεθῇ δὲ ἐναντίον τῆς Τουρκίας, περιορίσθη εἰς ἀνακοινώσεις πρὸς τὰς Δυνάμεις, ζητοῦσα νὰ τῆς δοθῶσι τὰ ὑπεσχημένα. Ἡ Τουρκία ἔβλεπε μὲ καλὸν ὄμμα τὸν θόρυβον κατὰ τῆς συνθήκης καὶ τὰς διαμαρτυρίας τοῦ Οἰκουμ. Πατριαρχεῖου, διότι πᾶσα μετατροπὴ τῆς συνθήκης θὰ ἀπέβαινε πρὸς ὄφελός της. Ἄλλ' ἢ Ἄγγλ. πολιτικὴ, ὅλα αὐτὰ τὰ μετεχειρίσθη καὶ μὲ διακοίνωσιν (1η Ἀπριλίου 1878) πρὸς τὰς δυνάμεις, ἐζήτει τροποποιήσιν τῆς συνθήκης, ἵνα μὴ ἀδικηθῶσι οἱ λαοί, οἱ περισσότερον πολιτισμένοι καὶ μὲ δικαιώματα. Ὁ ἐν Λονδίῳ Ρῶσσοσ προεβρευτὴς πρίγκηψ Σουβάλωφ βλέπων τὴν ἀπόφασιν τῆς Ἀγγλίας, τὰς ἐτοιμασίας πρὸς πόλεμον καὶ τὰς διαπραγματεύσεις πρὸς τὰς ἄλλας Δυνάμεις, ὅπως ἀντιταχθοῦν κατὰ τῆς Σλαβικῆς ἐξόδου εἰς Μεσόγειον, συνεβούλευσε τὸν Τσάρον Ἀλέξανδρον νὰ ἀπόσχῃ τῆς τυχοδιωκτικῆς πολιτικῆς τοῦ Ἰγνάτιεφ καὶ ἀπομακρυνθῇ τοῦ Αἰγαίου. Οὕτω τὴν 18ην Μαΐου 1878 συνήφθη συμφωνία Ρωσσίας καὶ Ἀγγλίας περὶ τροποποιήσεως τῆς Συνθήκης τοῦ Ἁγίου Στεφάνου.

Κρίσεις.—Τὴν Ἀγγλικὴν ἐπέμβασιν πρὸς περιορισμὸν τῆς Ρωσσ. πολιτικῆς ἐπεκρότησαν αἱ Δ. Δυνάμεις, διότι ἡ μὲν Αὐστρία, μολονότι κατέλαβε Βοσνίαν καὶ Ἑρζεγοβίνην, δὲν ἤθελε νὰ παρεμβληθῇ εἰς τὴν πρὸς τὴν Θεσβονικὴν ἀπόδοσιν αὐτῆς, εἰς ἣν πάντοτε ἀπέβλεπεν. Ὁ δὲ Βίσμαρκ, ἂν καὶ ἔβλεπε μὲ εὐχαρίστησιν ἐστραμμένην τὴν προσοχὴν τῆς Αὐστρίας πρὸς νότον, δὲν τοὺς διέφευγεν ἡ ἐξόγκωσις τῆς Ρωσσ. δυνάμεως, μεθ' ἧς ἐγειτό-

νευον καὶ διότι ἡ Ρωσσία διὰ τὰ συνορεύη μὲ τὴν Βουλγαρίαν, κατ' ἀνάγκην θὰ ἐκράτει καὶ τὴν Ρουμανίαν ὅπου ἡγεμόνευεν ὁ Χοεντζόλλερν Κάρολος. Ἡ Γαλλία πάλιν καὶ ἡ Ἰταλία ὡς ναυτικοὶ δυνάμεις ἀνησυχούν διὰ τὴν παρουσίαν νέας ναυτικῆς δυνάμεως, ἣτις θὰ ἀπέβαιεν ἀνταγωνίστρια. Μεσολαβήσει τοῦ δεινοῦ τῆς Γερμανίας Ἀρχικαγκελλαρίου Βίσμαρκ, ὠρίσθη τόπος διὰ τὴν σύναψιν συνθήκης δικαίας πρὸς ἐδραίωσιν τῆς εἰρήνης τὸ Βερολῖνον, ἡ πρωτεύουσα τῆς ἠνωμένης Γερμανίας, εἰς ἣν ἐκλήθησαν τὰ ἐνδιαφερόμενα κράτη.

ΚΕΦ. 94.—ΣΥΝΕΔΡΙΟΝ — ΒΕΡΟΛΙΝΕΙΟΣ ΣΥΝΘΗΚΗ ΙΟΥΝ. 1878.

Ὅτε ἀπεφασίσθη ἡ σύγκλησις τοῦ συνεδρίου ἐν Βερολίῳ ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ Βίσμαρκ, ἐκλήθησαν νὰ ἀποστείλουν πληρεξουσίους αἱ Μεγ. Δυνάμεις κλπ. ἐνδιαφερόμενα κράτη. Καὶ τὴν μὲν Ἀγγλίαν ἀντεπροσώπευον ὁ Λόρδος Βήκονσφιλδ μετὰ τοῦ Ὑπ. Ἐξωτερικῶν Λόρδου Σώλσβαρου, τὴν Γαλλίαν ὁ Βάδουγκτων, τὴν Ρωσσίαν ὁ Γορτσακῶφ καὶ ὁ ἐν Λονδίῳ πρεσβευτῆς Σουβάλωφ, τὴν Τουρκίαν ὁ Ἑλλην Καραθεοδωρῆς καὶ Μωχαμὲτ Ἀλῆ καὶ τὴν Αὐστρίαν ὁ Ἀνδράσου. Ἡ Ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἀντεπροσωπεύθη ὑπὸ τοῦ Θ. Δηληγιάννη μὲ τὸν ἐν Βερολίῳ πρεσβευτὴν Ραγκαβῆν, τὸν Βράϊλα Ἀρμένην καὶ Ἄγγ. Βλάχον. Περὶ τῆς Ἑλλ. ἀποστολῆς κρίνω σκόπιμον νὰ διευκρινίσω τὰ περιστατικὰ ἅτινα συνετέλεσαν, ὥστε αὕτη μὴ δυναμένη νὰ διεκδικήσῃ τὰ δίκαια τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπαξίως εἰς τὸ Πανευρωπαϊκὸν Συνέδριον, ἔχασε μεγάλην εὐκαιρίαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Πρωθυπουργὸς ἦτο ὁ Κουμουνδοῦρος, Ὑπ. δὲ τῶν Ἐξωτερικῶν ὁ Δηληγιάννης. Ἡ Ἑλλ. Κυβέρνησις ἐπέδωκε διακοίνωσιν πρὸς τὴν Ἀγγλικὴν καὶ ἐξήτει νὰ γίνῃ δεκτὴ ἡ Ἑλλ. ἀποστολή, ὡς ἀντιπροσωπευτικὴ οὐχὶ μόνον τοῦ ἐλευθέρου κράτους, ἀλλὰ καὶ ὀλοκλήρου τοῦ ὁμαίμονος καὶ ὁμοθρήσκου Ἑλλ. λαοῦ, τοῦ κατὰ μάζας εἰς χώρας τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας, οὗτινος τοὺς πόθους συγκεντρώνει ὁ ἐλευθερὸς Ἑλληνισμὸς. Ἡ Ἀγγλικὴ κυβέρνησις ἐγκρίνασα τὰς προτάσεις ἐνήργησεν ἀναλόγως, ἀλλὰ προέκυψε ζήτημα, ποῖος ὁ κατάλληλος νὰ ἡγηθῆ τῆς ἀντιπροσωπείας. Ἀπετάθη ὁ Κουμουνδοῦρος πρὸς τὸν Χ. Τρικούπην, ἄνδρα μὲ μόρφωσιν, φίλον τῆς Ἀγγλίας καὶ ἱκανώτατον διπλωμάτην, καίτοι πολιτικὸν ἀντίπαλον τοῦ Πρωθυπουργοῦ. Ὁ Τρικούπης ἐδέχθη μὲν τὴν ἐντολήν, ἀλλ' ἐξήτησεν ἐξουσιοδότησιν ἐν λευκῷ μέχρι παραίτησεως καὶ αὐτοῦ τοῦ βασιλέως ἐν ἀνάγκῃ, ὁ δὲ βασιλεὺς συνεφώνησε. Ἀλλὰ τότε ἡ Ρωσσία διὰ τοῦ ἐν Ἀθήναις πρεσβευτοῦ ἤσκησε πίεσιν καὶ ἀπειλὰς, ὥστε ἐματαίωσε τὴν ἀποστολὴν τοῦ Ἀγγλοφίλου Τρικούπη καὶ ἐστάλη ὁ ἀκατάλληλος, ὡς ἀπεδείχθη, Δηληγιάννης. Ἡ πρώτη συνεδρίασις τῶν ἀντιπροσώπων ἔλαβε χώραν τὴν 5/6/1878. Ὁ Πρόεδρος τῆς Συνελεύσεως Βίσμαρκ εἶπε τὰ ἐξῆς περίπου: «Τὸ παρὸν συνέδριον ἔχει πρόγραμμα νὰ μὴ ἀναγνωρίσῃ δικαιώματα κτηθέντα διὰ πολέ-

μων, ἀλλὰ νὰ προσδώσῃ τὸν χαρακτῆρα ἐκεῖνον εἰς τὰς ἀποφάσεις του, αἵτινες θὰ ἀποβλέπουν εἰς τὸν σκοπὸν, δι' ὃν ἐκηρύχθη ὁ πόλεμος, εἰς τὴν χειραφέτησιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἰδίᾳ τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἀνατολῆς». Ὁ Ἄγγλος Σώλσβαρν, εἶπεν ὅτι «ἡ Ρωσσία ἐδήλωσεν ὅτι ἐπιχειρεῖ πόλεμον δι' ἀνθρωπιστικὸν σκοπὸν, δηλαδὴ ἀπολύτρωσιν τῶν Χριστιανῶν καὶ βελτίωσιν τῆς θέσεώς των ἔναντι τοῦ κυριάρχου Κράτους. Πόλεμος, ὅστις ἤρχισε μὲ εὐγενῆ ἐλατήρια πρέπει νὰ ἀπολήξῃ εἰς εἰρήνην ἐμπνεομένην ἀπὸ ἀγαθὰ αἰσθημάτων». Εἰς τὴν Β' συνεδρίασιν, ὑπεστήριξεν ὅτι «ἡ Ἑλλην. φυλὴ, ἣτις κατοικεῖ εἰς μέρη τῆς Βουλγαρίας, θὰ εὐρεθῆ ὑποκειμένη εἰς Σλαβικὴν πλειονότητα, μεθ' ἧς αἱ σχέσεις δὲν εἶναι φιλικαί, εἶναι δὲ πιθανόν, ἡ γλῶσσα νὰ ἐκλείψῃ καὶ ἡ Ἑλλην. φυλὴ θὰ ἀπορροφηθῆ. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἐμφάνισις εἰς τὸ Αἰγαῖον ναυτικῆς δυνάμεως δὲν θὰ γίνῃ δεκτὴ ἄνευ ἀντιδράσεως ὑπὸ τῶν μεσογειακῶν Κρατῶν καὶ ὅτι ἡ ἀντιπροσωπεῖα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις κατοικεῖ εἰς τὰ Τουρκ. ἐδάφη, Κρήτην, Θεσσαλίαν, Ἡπειρον, Μακεδονίαν καὶ Θράκην πρέπει νὰ ἀνατεθῆ εἰς τὴν Ἑλλάδα». Ἄλλ' ὁ Σουβάλωφ διίσχυρίσθη ὅτι «ἡ Ἑλλην. ἀντιπροσωπεῖα πρέπει νὰ περιορισθῆ εἰς τὰς ὁμόρους χώρας, δηλ. Θεσσαλίαν καὶ Ἡπειρον. Λιεφάνη δέ, ὅτι ἡ Ρωσσ. ἀντιπροσωπεῖα ἐξήσκησε πῆσιν εἰς τὴν ἐν Βερολίῳ Ἑλλην. ἀποστολήν. Ὁ Γάλλος Βάδιγκτων, ὅτε εἰς συνεδρίασιν ἐξήτησεν ἡ Ἑλλὰς ἐκχώρησιν Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου εἶπεν, ὅτι: «Ἀπατῶνται οἱ Ἕλληνες, ἐὰν νομίζουν ὅτι ἤλθομεν ἐδῶ νὰ διαμοιράσωμεν τὰ ἐδάφη τῆς Τουρκίας καὶ ὅτι ὁ Σουλτάνος εἶναι ἄξιος συμπαθείας, ἀφοῦ ὑπέστη τόσα πλήγματα». Ἀντὶ ὁ Δηληγιάννης, ὅτε ἐκλήθη ὑπὸ τοῦ Βίσμαρκ νὰ ἐκθέσῃ τὰς Ἑλλην. ἀπόψεις, νὰ ἐπιμείνῃ ἐπὶ τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ Σώλσβαρν, δυστυχῶς περιορίσθη εἰς τὸ ζήτημα τῆς Κρήτης, Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου καὶ ἀφῆκε νὰ θεωρηθῆ ἡ Ρωσσία προστάτρια τοῦ Ὀρθοδ. Χριστιανισμοῦ. Τοῦτο δυσηρέστησε τοὺς Ἄγγλους, υἱοθετήσαντας τὰ Ἑλλην. δίκαια, ἅτινα οἱ Ἕλληνες δὲν ἐστάθησαν ἱκανοὶ νὰ ὑποστηρίξουν. Μετὰ τινὰς ἡμέρας, ἡ Ἀγγλία συνήψε συμμαχίαν μὲ τὴν Τουρκίαν, καθ' ἣν ἀνελάμβανεν ἡ πρώτη νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν Τουρκίαν, ἐὰν ἡ Ρωσσία συνέχιζε τὴν προέλασιν ἐν Μ. Ἀσίᾳ καὶ Ἀρμενίᾳ. Εἰς ἀντάλλαγμα ἡ Τουρκία ἐξεχώρησεν εἰς αὐτὴν τὴν Κύπρον, ἵνα τῇ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις. Αἱ διατάξεις τῆς Βερολινείου περὶ τῶν Βαλκανικῶν ἦσαν αἱ ἑξῆς: 1ον) Ἡ Βουλγαρία μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Αἴμου ἐκηρύσσεται αὐτόνομος ἡγεμονία ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Ὁ ἡγεμὼν θὰ ἐξελέγετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ δὲν θὰ ἀνῆκεν εἰς βασιλικὴν δυναστείαν. Ἡ ἐκλογὴ θὰ ἐπικυρώνηται ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου μὲ συγκατάθεσιν τῶν Δυνάμεων. Στρατὸν δὲν θὰ ἔχη τὸ δικαίωμα νὰ ὀργανώσῃ, ἀλλὰ μόνον πολιτοφυλακὴν. Πάντες οἱ κάτοικοι, ἀδιακρίτως φυλῆς καὶ θρησκείας, θὰ ἔχουν τὸ δικαίωμα νὰ συμμετέχουν εἰς τὴν διακυβέρνησιν τῆς χώρας. 2ον) Ἡ πρὸς νότον τοῦ Αἴμου χώρα, ὅπου Ἕλληνες, Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι εὐρίσκον-

ται ἐν ἰσοψηφίᾳ, ἀνὰ 200.000 κηρύσσεται αὐτόνομος ὡς «*Ἀνατολική Ρωμυλία*» με Διοικητὴν Χριστιανόν, ἐκλεγόμενον ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου καὶ δικαίωμα νὰ διατηρῇ στράτευμα πρὸς προστασίαν τῆς χώρας. Τὸ στράτευμα θὰ φυλάσσει τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου. Πάντες οἱ κάτοικοι θὰ ἔχουν ἐλευθερίαν θρησκείας, γλώσσης, ἠθῶν καὶ ἐθίμων καὶ θὰ συμμετέχουν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. 3ον) Ἡ Βοσνία καὶ Ἐρζεγοβίνη θὰ διοικῶνται πολιτικῶς μὲν ὑπὸ τῆς Ὑψ. Πύλης, στρατιωτικῶς δὲ θὰ κατέχωνται ὑπὸ τῆς Αὐστροουγγαρίας. 4ον) Τὸ Μαυροβούνιον καὶ ἡ Σερβία ἀφίνονται ἐλεύθεροι, με ἡγεμόνας, ἐκλεγομένους ὑπὸ τοῦ λαοῦ. 5ον) Ἡ Ρουμανία μένει ἐλευθέρη με ἡγεμόνα τὸν Κάρολον, ὅστις ἀνεκηρύχθη βασιλεὺς, ἀλλ' ἐπειδὴ ἡ Βεσσαραβία προστίθεται εἰς τὴν Ρωσσίαν, δίδεται εἰς τὴν Ρουμανίαν ἡ Δοβρουτσὰ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Καντριλατέρ, με λιμένας τὰ Σουλινὰ καὶ τὴν Κωστάντζαν. 6ον) Τὴν Ἠπειρον καὶ Θεσσαλίαν ἐπεδίκασαν μὲν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὥρισαν ὅμως ὅτι ἡ Τουρκικὴ με τὴν Ἑλλην. Κυβέρνησιν θὰ προέλθουν εἰς συνεννόησιν διὰ τὰ σύνορα, ἅτινα θὰ χαραχθοῦν ἐν πνεύματι εἰρηνικῶ με τὴν βοήθειαν τῶν Δυνάμεων. Ἐνεκα τῆς δυστροπίας τῆς Πύλης καὶ τῆς ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος νὰ τὰ καταλάβῃ διὰ τῶν ὄπλων, ἐχρησίσθησαν διπλωμ. ἐνεργεῖαι ἐπὶ 2 ἔτη καὶ μεσολάβησις τῶν Δ. Δυνάμεων διὰ νὰ συγκατατεθῇ ἡ Τουρκία εἰς παραχώρησιν τῶν $\frac{3}{4}$ τῆς Θεσσαλίας, κρατήσασα τὸ τμήμα Ἐλασσόνος, διὰ νὰ ἔχη ἀνοικτὴν τὴν δίοδον πρὸς Θεσσαλίαν καὶ $\frac{1}{4}$ τῆς Ἠπείρου, τμήμα Ἄρτης, ὡς καὶ τὸ ὑπόλοιπον μετὰ τῶν Ἰωαννίνων. 7ον) Ἡ Θράκη πλὴν τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Ἀλβανία παρέμειναν εἰς τὴν Τουρκίαν με σύστασιν νὰ βελτιώσῃ τὴν διοίκησιν διὰ τὰς ἐθνότητας, νὰ πράξῃ δὲ τὸ αὐτὸ καὶ ἐν Ἀσίᾳ διὰ τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀρμενίους. Εἰς τὴν Ρωσσίαν ἀφῆκε τὴν περιοχὴν τοῦ Κάργ. Τὸ καθεστῶς, ὅπερ καθιερώθη ἐν τῇ Βαλκανικῇ, διετηρήθη μέχρι τοῦ Τουρκ. Συντάγματος καὶ τῶν Βαλκ. πολέμων, ἃν καὶ εἰς πολλὰ σημεῖα παρεβιάσθη. Ἡ Κρήτη εἶχε παραμείνει ὑπὸ τὸ καθεστῶς τῆς συνθήκης τῆς Χαλέπας κατὰ τὴν ἐπανάστασιν 1866. Οὕτως ἡ Ἑλλην. ἀντιπροσωπεῖα ἐπέστρεψε με τὸν σάκκον πλήρη ὑποσχέσεων, ἀλλ' ἄνευ ἀποτελέσματος καὶ τοῦτο διότι δὲν διέκρινε ποίαν θέσιν ἔπρεπε νὰ τηρήσῃ ὡς συμφερωτέραν. «Τῶν φρονίμων τὰ παιδιὰ πρὶν πεινάσουν μαγειρεύουν». Ἄλλ' οἱ πολιτικοὶ ἄνδρες ὑπῆρξαν ἐπιμηθεῖς.

ΚΕΦ. 95.—Ἡ ΘΡΑΚΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΜΟΝΗΝ ΤΩΝ ΡΩΣΣΩΝ.

Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Ἀγ. Στεφάνου ἤρχισαν αἱ διαμαρτυρίαι τοῦ Ἑλληνισμοῦ διὰ τὴν νέαν ὑποδούλωσιν του εἰς λαὸν χειρότερον τῶν Τούρκων, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ ἐνεργεῖαι τοῦ Σώλσμπαρυ πρὸς ἀναθεώρησιν τῆς ἀμαρτωλῆς συνθήκης, ἔργου τοῦ μισέλλητος Ἰγνάτιεφ, καθ' ἣν τὰ Ρωσσ. στρατεύματα παρέμεινον εἰς Θράκην, κατέχοντα, τὸ μὲν ἵππικὸν πεδινὰ μέρη, τὸ

δὲ περικλινὸν πόλεις καὶ χωρία Ἰ. Ὄρους. Οὗτοι ἐνῶ ἀνέμενον διαταγὴν νὰ προχωρήσουν πρὸς Καλλίπολιν καὶ Μάδυτον, διὰ νὰ καταλάβουν τὰ φρούρια τῆς Χερσονήσου ἢ νὰ στρέψουν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν, μόλις κατ' Αὔγουστον ἤρχισαν νὰ ἀποσύρονται. Κατὰ τὸ ὡς ἄνω διάστημα ἡ Θράκη ἦτο κενὴ ἀπὸ τὸν Τουρκ. πληθυσμόν, ὅστις ἔφυγε πρὸ τῆς ἐπελάσεως τῶν Ρώσων καὶ μόνον τὰ Ἑλλην. χωρία διετηρήθησαν ἀκέραια. Εἰς τὴν βόρειον ὑπῆρχον Βουλγαρικά, πολλὰ ὅμως τούτων εἶχον κατὰ ἀπὸ Μπασιμπούζουκους μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τοῦ Σουλεϊμὰν πρὸς Ροδόπην, ὅτε ἐδόθη τὸ σύνθημα «ὁ σῶζων ἑαυτὸν σωθήτω». Οἱ κατελθόντες ἐκ τῶν θεάτρων τοῦ πολέμου ἔφερον ἀρπαγέντα ζῶα, ἅτινα ἐπώλουν εἰς Ἑλληνας μὲ ἐξευτελιστικὰς τιμὰς. Οἱ ἡμέτεροι, οἵτινες εἶχον σφετερισθῆ καὶ τὰ ὑπὸ Τούρκων ἐγκαταλειφθέντα, ἠγόρασαν καὶ ἀπὸ Κιρκασίους, Τατάρους καὶ Πομάκους ζῶα, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπιζωοτιὰν τὰ πάντα ἐχάθησαν. Ἐφόσον ἡ Βερολίνοιος ἀφῆκεν εἰς τὴν Τουρκίαν τὴν Ἀνατ. καὶ Δυτ. Θράκην, ἤρχισε κατὰ τὸ φθινόπωρον ἡ παλινόστισις Τούρκων. Οὗτοι ἐπιστρέφοντες εὗρισκον τὰ χωρία λεηλατημένα καὶ κατεστραμμένα καὶ διὰ τοῦτο ἡ ἐκδίκησις ἐξέσπα κατὰ τοῦ Ἑλλην. πληθυσμοῦ. Οἱ εὗρισκόμενοι εἰς ὑπαιθρον βόσκοντες πρόβατα ἢ ταξιιδεύοντες μὲ φορτηγά, ὅτε διήρχοντο ἀπὸ περιοχὰς Τουρκικὰς, ἐγυμνοῦντο καὶ ἐφονεύοντο ἀπὸ Τούρκους θεωρούμενοι αἴτιοι τῆς δυστυχίας των. Τὸ ἔτος 1879—80 ὑπῆρξεν ἄγονον εἰς δημητριακά, διότι τὰ μὲν βοοειδῆ τῆς καλλιεργείας εἶχον ἐκλείψει ἐκ τῆς ἐπιζωοτίας, ἀπ' ἐτέρου δὲ οἱ Τούρκοι γεωργοὶ ἐστεροῦντο ζώων καὶ ἐργαλείων γεωργικῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου αἱ γαῖαι ἀπὸ τοῦ φθινοπώρου τοῦ 1878 παρέμειναν ἄσπαρτοι. Τόση δὲ ἔλλειψις σίτου παρετηρήθη, ὥστε ἐπεκράτησε λιμὸς καθ' ὅλην τὴν Θράκην, ὁ πολὺς δὲ κόσμος τῶν χωρίων ἐτρέφετο μὲ ζεῖαν, τῆς ὁποίας τὸ ἄλευρον ἀπετελεῖτο κατὰ τὸ πλεῖστον ἐξ ἀχύρου, ὡς καὶ μὲ ἀραβόσιτον πικρόν, ὃν οἱ ἔμποροι ἐκόμιζον ἐκ Κων]πόλεως. Ἀπὸ τοῦ 1880 ἤρχισε βελτίωσις τῆς κατὰστάσεως εἰς τὰ ἐπίπεδα τῆς ζωῆς καὶ ἰδίως τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὅστις δὲν εἶχε δεινοπαθήσει, ὅσον ὁ Τουρκ. πληθυσμός, ὅστις ἤρχισε νὰ πωλῆ τὰς γαῖας του, ἃς ἠγόραζον οἱ Ἑλληνες καὶ τινες Ἀρμένιοι, οἱ ὅποιοι ἐξῆλθον ἀκριαιότεροι ἀπὸ τὸν κυκεῶνα τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1).

(1) Ὁ γεωγραφικὸς ὄρος «Θράκη» ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου περιελάμβανε τὴν εὐρείαν χώραν, μεταξὺ Νέστου ἀπὸ δυσμῶν, Μαύρης Θαλάσσης ἀπ' ἀνατολῶν, τοῦ ὄρους Αἴμου ἀπὸ βορρᾶ καὶ τῆς Προποντίδος καὶ τοῦ Αἰγαίου ἀπὸ νότου μὲ τὴν Κων]πολιν καὶ τὰ στενά τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ Βοσπόρου. Ἄλλ' ἡ Βερολίνοιος Συνθήκη 1878 ἐχώρισε τὸ βόρειον τμήμα καὶ τὸ ὠνόμασεν Ἀνατολικὴν Ρωμυλίαν. Ἡ δὲ συνθήκη τοῦ Βουκουρεστίου 1913, παρεχώρησε τὸ μεταξὺ Νέστου καὶ Ἐβρου τμήμα εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπὸ τὸ ὄνομα «Δυτικὴ Θράκη» καὶ κατ' ἀνάγκην τὸ ὑπολειφθὲν τμήμα μεταξὺ Ἐβρου καὶ Μαύρης Θαλάσσης ἀπεκλήθη «Ἀνατολικὴ Θράκη».

ΚΕΦ. 96.—ΚΑΤΑΡΓΗΣΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΕΠΙ ΧΑΜΙΤ.

Διήρκει ὁ Ρωσσοτουρκικὸς πόλεμος, ὅτε ὁ Χαμίτ εἶχεν ἀποφασίσει νὰ καταργήσῃ τὸ Σύνταγμα, νὰ διαλύσῃ τὴν Βουλὴν καὶ νὰ ἀναλάβῃ εἰς τὰς χεῖρας του ὅλην τὴν ἐξουσίαν, διότι ἐν τῇ ὀξυδερκείᾳ του διείδεν, ὅτι οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι μὲ τὰς συνταγματικὰς ἐλευθερίας ἀπέβησαν προκλητικώτεροι ἀπέναντι τῆς ἐξουσίας καὶ οἱ μᾶλλον προηγμένοι ἐμελλον νὰ ὑπερισχύσουν εἰς τὴν διαχείρισιν τῶν κοινῶν. Ἐκ δὲ τῶν Μουσουλμάνων καὶ ἰδίως τῶν Τούρκων ἢ ἔκτουρκισθέντων μικρὰ μειονότης, τὸ κόμμα τῶν Νεοτούρκων, ἐπέμενεν εἰς τὸ συνταγμ. πολίτευμα. Ὁ ὄγκος τοῦ Τουρκισμοῦ οὔτε ἠνόησε διαφορὰν, οὔτε ἀπήλαυσέ τι, τοῦναντίον ἀπὸ κυρίαρχον ἔθνος θὰ κατανοῦσε ὑποχείριον ἄλλων, ἔνεκα τῆς ἀμαθείας νὰ προσαρμοσθῇ πρὸς φιλελεύθερον καθεστῶς. Ἄλλως τε τὸ Τουρκ. στοιχεῖον κατὰ τοὺς αἰῶνας τῆς ἀπολυταρχίας εἶχεν ἐλευθερίαν εἰς τὸ θεοκρατικὸν κράτος τῶν Σουλτάνων. Αὐτὸ ἐνέμετο τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους, αἱ κρατ. ὑπηρεσίαι διεξήγοντο ὑπὸ Τούρκων, καὶ ἂν ποτε ἐδίδετο θέσις δημοσίαι εἰς ἄλλογενῆ, τοῦτο ἐγένετο, ἐξ ἀδηρίτου ἀνάγκης, διότι δὲν ὑπῆρχε Τούρκος ἱκανός. Ἡ στρατιωτικὴ ὑπηρεσία ἀπὸ τοῦ ἀνωτάτου μέχρι κατωτάτου στρατιώτου ἦτο προνόμιον τῶν Μουσουλμάνων. Αἱ μυριάδες τῶν ὑπαλλήλων ἦσαν Μουσουλμᾶνοι, καὶ μάλιστα ὁ ἀπλοῦς πληθυσμὸς διηρωτᾶτο, πῶς καὶ διατί οἱ Νεότουρκοι ἤθελον, κατὰ τὴν ἀφελῆ ἔκφρασιν αὐτῶν, νὰ ἀνακατεύσουν καὶ ἄλλα χουλιάρια εἰς τὸν τσορμπᾶν (σοῦπα); Δηλ. πῶς καὶ διατί νὰ λαμβάνουν οἱ μὴ Μουσουλμᾶνοι μέρος εἰς τὰς δημοσίας ὑπηρεσίας, αἵτινες ἦσαν ἰδικαί των; Ἄφ' ἑτέρου ὑπόμνημα, ὑπερ ἐπέδωσεν εἰς τὸν Χαμίτ ὁμᾶς Τούρκων Βουλευτῶν, διεξετραγάδει τὴν πνευματικὴν κατωτερότητα τοῦ Τουρκ. πληθυσμοῦ ἔναντι τῶν ἄλλογενῶν καὶ ἐξέφραζεν ἀπορίαν περὶ τοῦ πῶς τὸ Τουρκ. ἔθνος, ἢ κυρίαρχος φυλὴ, θὰ δυνηθῆ νὰ συμβαδίσῃ μὲ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ πνευματικὸν ἐπίπεδον. Καὶ κατέληγεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι μὲ πᾶν μέσον πρέπει νὰ ἐπιδιωχθῆ ἢ προαγωγῆ τοῦ Τουρκ. πληθυσμοῦ καὶ ἂν εἶναι δυνατὸν νὰ τεθοῦν κωλύματα εἰς τὴν πρόοδον τῶν μὴ Μουσουλμάνων. Ταῦτα, ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὁ φόβος τοῦ Χαμίτ, μήπως μειωθῆ τὸ γόητρόν του ὡς Σουλτάνου καὶ Χαλίφου, ἤγαγον εἰς τὴν πραγματοποιήσιν ἀποφάσεως καὶ διὰ τῶν ἰδίων του χειρῶν ἐκρήμνισεν ἐκεῖνο, ὅπου εἶχε δημιουργήσει. Ὁ πατὴρ καὶ δημιουργὸς τοῦ Συντάγματος Μιδὰτ Πασᾶς, Νεότουρκος, ἐξορίζεται τὴν 5ην Φεβρουαρίου 1878, ἐπίσης ὁ Νταμάτ Μαχμουὺ Τζελαλεδὶν πασᾶς, γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου ἐπ' ἀδελφῆ κόρης τοῦ Σουλτάν Μετζήτ. Οὔτως ἤρχισεν ὁ διωγμὸς κατὰ παντὸς φιλελεύθερου, ὡς ἐπικινδύνου εἰς τὴν Σουλτανικὴν ἀσφάλειαν. Πολλοὶ ἐξωρίζοντο εἰς τὸ Φεζᾶν, ἔρημον τῆς Ἀφρικανικῆς Τριπολίτιδος, ἄλλοι ἐδραπέτευον εἰς Εὐρώπην καὶ ἄλλοι ἐξηφανίζοντο μυστηριωδῶς. Τοῦτο ὑπῆρξε τὸ ἐσωτερικὸν πρόγραμμα, πᾶν δὲ

μέτρον αὐστηρότητος καὶ βασάνων ἐφηρομόσθη. Ὁ τύπος ἐφιμώθη, αὐστηροτάτη δὲ λογοκρισία ἐπεβλήθη εἰς τὰς ἐφημερίδας καὶ βιβλία τῶν διαφλωσσῶν καὶ δὲν ἐπέτρεπον διαφορομένην ἔννοιαν. Πολυπληθεῖς κατάσκοποι (χαφιέδες) ἐκινουῦντο ἐν Κων|πόλει καὶ ταῖς ἐπαρχίαις. Ὁ ἐρυνθὸς Σουλτάνος ἐχρησιμοποιοῖ τὸ ἐγχειρίδιον, τὸ πιστόλι, τὸ δηλητήριον καὶ τὸν καφέν, ὅστις ἀπέβη φόβητρον τῶν καλουμένων εἰς τὸ παλάτι. Ὁ χρόνος τῆς βασιλείας του, παρὰ τὰ αὐστηρὰ μέτρα, δὲν ὑπῆρξεν εἰρηνικός. Συχναὶ ἐπαναστάσεις τῶν Ἀράβων, Ἀρμενίων, Δρούσων, Ἀλβανῶν, Βουλγάρων ἐν Μακεδονίᾳ, Κρήτῃ, συνωμοσίαι καὶ ἀπόπειραι κατὰ τῆς ζωῆς του ἐν Κων|πόλει ἐτάρασσον τὴν πορείαν τῆς ἐσωτερικῆς πολιτικῆς τῆς κυβερνήσεως. Συνεπεὶα ἐπαναστάσεων τῶν Ἀρμενίων ἐν Κων|πόλει καὶ Ἀνατολῇ, ἐγένοντο ὁμαδικαὶ σφαγαί. Οὕτω τὸ 1894 οἱ Κοῦρδοι εἰς τὸν νομὸν Βίτλις ὑπὸ τὸν Ζεκῆ Πασᾶν κατέσφαξαν 24 χωρία Ἀρμενίων. Τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1895, ἐν Κων|πόλει ἐγένοντο σφαγαὶ ὡς εἰς Τραπεζοῦντα καὶ ἄλλα μέρη τῆς Ἀνατολῆς, τὴν 15ην Αὐγούστου 1896 ἐν Κων|πόλει στίφη Τούρκων καὶ Κούρδων ὀδηγούμενα ὑπὸ Οὐλεμάδων διὰ σιδηρῶν ἐργαλείων ἢ ροπᾶλων ἐφόνευσαν 6.000 Ἀρμενίων, μὲ ἀφορμὴν τὴν ἀσήμαντον ἐπίθεσιν κατὰ τῆς Ὀθωμ. Τραπεζῆς ὑπὸ τοῦ Ἀρμεν. Κομιτάτου «Τασναξιού». Ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ 1880 καὶ ἐφεξῆς παρέμεινεν ἀνεπηρέαστος ἀπὸ ἐξωτερικῶν εἰσηγήσεις ἐπιδοθεῖς εἰς τὴν ἀπόκτησιν πνευματικῶν καὶ ὕλικῶν ἀγαθῶν, διὰ τὰ ὁποῖα ἦτο ἐλεύθερος νὰ ἐργάζεται. Δὲν πρέπει νὰ ἀγνοῶμεν ὅτι αἱ ἐσωτερικαὶ ἐπαναστάσεις ἦσαν εἰσηγήσεις ξένων, οὔτινες ἐξυπηρετοῦν συμφέροντα ἰδικά των. Ἦρκει νὰ μὴ ἀναμιγνύεται τις εἰς συνωμοσίας κατὰ τοῦ Χαμιτικοῦ καθεστῶτος, νὰ ἀφοσιωθῆ εἰς τὴν ἐργασίαν του ἐντὸς τῶν πόλεων ἢ εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ ἦτο ἐλεύθερος νὰ καλλιεργῆ, νὰ ἐμπορεύεται καὶ νὰ ταξιδεύῃ. Ἡ ληστεία κατεδιώκετο, διὰ τοῦτο δὲ οἱ Ἕλληνες, ὡς λαὸς νομοταγῆς καὶ ἐργατικός, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν πρόοδον. Τὰ ὄργανα τῆς κυβερνήσεως ἐφέροντο ἀνθρωπινώτερον εἰς τοῖς νομιμόφρονας, πολλὰ δὲ κρατ. ὑπηρεσίαι ἐβελτιώθησαν διὰ ξένων ὀργανωτῶν. Ἡ βασιλεία τοῦ Χαμίτ ὅσον καὶ ἂν ἐφαίνετο αὐθαίρετος, εὐηργέτησε μεγάλως τὴν Τουρκ. φυλὴν, διότι παντοῦ ἴδρου σχολεῖα τῆς κατωτάτης καὶ μέσης παιδείσεως, διὰ νὰ παρασκευάσῃ τὸ Τουρκ. στοιχεῖον διὰ φιλελεύθερον πολίτευμα, χωρὶς ὅμως νὰ παρεμβάλλῃ προσκόμματα εἰς τὴν πρόοδον τῶν λοιπῶν ἐθνότητων. Ἐλεμελήθη τῶν ἐπιστημονικῶν κλάδων, τὸ δὲ ἐν Κων|πόλει Πανεπιστήμιον ἀπέβη ἐφάμιλλον τῶν Εὐρωπαϊκῶν. Εἰς τὴν ἱατρικὴν σχολὴν, ἐπειδὴ δὲν ἐπετρέπετο ἡ ἀνατομία πτωμάτων, ἐφρόντισε νὰ ἐκδοθῆ φετφᾶς ὑπὸ τοῦ Σεῖχουλισλάμ, ἐπιτρέπων τὴν ἀνατομίαν κατὰ τὴν ρήτραν τοῦ Κορβανίου : «Συμφέρει νὰ ἀπολεσθῆ ἓνας χάριν πολλῶν». Ὅλοι ἐν γένει αἱ ἐθνότητες τῆς Αὐτοκρατορίας ἔκαμαν προόδους, ἀλλὰ δὲν ἄφιναν τοὺς λαοὺς ἡσυχου; αἱ μυστικαὶ παροτρύνσεις τῶν ἔξω κυβερνήσεων, αἵτινες ἐπεδίωκαν

συμφέροντα εις βάρος τῆς Τουρκίας. Εἰς τὴν ἐξωτερικὴν πολιτικὴν ὁ Ἀπτοῦλ Χαμίτ κατέδειξεν ἱκανότητα καὶ διπλωματικότητα. Ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον, τὸ κράτος ἐκλονίζετο ἀπὸ τὰ πλήγματα τῶν ἐκτὸς τῶν συνόρων ἐχθρῶν. Τὸ Ἀνατολικὸν Ζήτημα ἐπρόβαλεν ἀπειλητικόν, αἱ Σλαβικαὶ δὲ χῶραι Βοσνία, Ἑρζεγοβίνη, Σερβία, Μαυροβούνιον, Βουλγαρία καὶ Λατιν. Ρουμανία προσεπάθουν νὰ γίνουιν ἀνεξάρτητοι. Ὁ Σουλτάνος ἀνθίστατο, ἀλλὰ τὸ δευτερον τρίμηνον τοῦ 1877 ἐξεργάγη ὁ Ρωσσοτουρκ. πόλεμος, καθ' ὃν ὁ Τουρκ. στρατὸς ἐπολέμησεν ἡρωικῶς, ἡ ἀναξία ὅμως διοικήσεις καὶ ὁ ἀτελής ὀπισμὸς συνετέλεσαν εἰς ἐκμηδένισίν του. Κατὰ τὰς συνθήκας, αἷτινες ἐπικολούθησαν Ἀγ. Στεφάνου καὶ Βερολίνου, ἐπειδὴ ἀπώλεσε τὸ πλεῖστον τῶν Βαλκαν. χωρῶν καὶ ἐν Ἀσίᾳ τὸ Κάρος, Ἄρδαχάν καὶ Βατούμ, ἠναγκάσθη ὁ Χαμίτ νὰ συγκεντρώσῃ τὴν ἐξουσίαν, εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦ Γιλδίτζ, ὅπερ ἐμείωσε τὴν ἐπιρροὴν τῆς Ὑψ. Πύλης. Τοῦτο κατώρθωσε μὲ ἀπειλὰς πρὸς τοὺς ἀδυνατωτέρους, μὲ κολακείας πρὸς τοὺς ἰσχυροτέρους. Συνεδέθη διὰ φιλίας πρὸς τὸν Αὐτοκράτορα τῆς Γερμανίας Κάιζερ Γουλιέλμον τὸν Β', ὅστις ἐπεσκέφθη τὸν Χαμίτ μὲ μεγαλοπρεπεστάτην συνοδείαν, ἦν ἐθαύμασεν ἡ Κων|πολις. Παρεχώρησε τὸ προνόμιον κατασκευῆς τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Βαγδάτης, ἀπὸ Χαϊδάρ-πασᾶ ἀποληγούσης εἰς τὸν Περσ. κόλπον, μὲ προνόμιον ὅπως ἐκμεταλλευθοῦν οἱ Γερμανοὶ τὸ ἔδαφος εἰς ἀπόστασιν 25 χλμ. διὰ διαφόρων μεταλλείων. Τὰ τοιαῦτα ὅμως προνόμια δὲν ἐνέγκρινον ἡ Ρωσσία καὶ ἡ Ἀγγλία, διότι ἀφ' ἑνὸς ἡ Τουρκία ἐξησφαλίζετο κατὰ τῆς ἐπεκτατικῆς πολιτικῆς τῆς Ρωσσίας, ἀφ' ἑτέρου ὅμως σκοπὸς τοῦ Κάιζερ ἦτο νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν ἐπιρροὴν του ἐφ' ὅλων τῶν χωρῶν, ἀπὸ Βαλτικῆς μέχρι Περσ. κόλπου καὶ ἐπομένως ἐτίθετο φραγμὸς εἰς τὴν Ρωσσίαν πρὸς τὰ Βαλκάνια. Ἡ Ἀγγλία ἐβλεπεν ἰσχυρότατον ἀνταγωνιστὴν κατὰ τῆς ἐπιρροῆς της πρὸς τοὺς λαοὺς τῆς Ἀνατολῆς. Ἐκτοτε ἤρχισαν νὰ ἐγκυμονῶνται ψυχολογικαὶ καταστάσεις, αἷτινες ἤγαγον εἰς τὰς συρράξεις τοῦ Γερμανισμοῦ πρὸς τὸν Σλαβισμόν καὶ Ἀγγλοσαξωνισμόν μὲ τοὺς δύο πολέμους 1914—18 καὶ 1939—45, οἵτινες διετάραξαν πᾶσαν τὴν Ὑφήλιον.

ΚΕΦ. 97.—ΟΙ ΠΑΝΘΥΣΜΟΙ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ 1880—1914.

Διὰ τῆς ἀνακηρύξεως τῆς Β. Θράκης εἰς Ἑγεμονίαν «Ἀνατολικῆ Ρωμυλία», τὸ ὑπολειφθὲν μέρος διεκρίνετο εἰς Ἀνατ. Θράκην, ἀνατολικῶς τοῦ Ἐβρου μέχρι Μ. Θαλάσσης καὶ δυτικῶς τοῦ Ἐβρου μέχρι Νέστου, εἰς τὴν Δυτ. Θράκην. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ τὸν πληθυσμὸν τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας κατὰ τὴν τότε στατιστικὴν περιελάμβανεν 600.000 κατοίκων τῶν τριῶν Ἑλλήνων, Τούρκων καὶ Βουλγάρων, εὐρισκομένων σχεδὸν ἐν ἰσοψηφίᾳ. Οἱ Ἕλληνες κατώκουν τὸ πλεῖστον εἰς τὰ κέντρα μὲ ἀστικὸν πληθυσμόν, οἱ Τούρκοι καὶ Βούλγαροι οἱ πλειότεροι εἰς τὴν ὑπαιθρον, μετερχό-

μενοι γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Μετὰ τὴν συνθήκην τοῦ Βερολίνου οἱ Τοῦρκοι ἤρχισαν νὰ μεταναστεύουν πρὸς νότον, αἱ δὲ γαῖαι τῶν ἐδίδοντο εἰς Βουλγάρους, οὗς ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα ἔφερεν ἀπὸ τὴν πέραν τοῦ Αἴμου Βουλγαρίαν καὶ οὕτως ὀλιγόστευον οἱ Τοῦρκοι, ἀλλ' ἠῦξαν οἱ Βούλγαροι. Εἰς τὴν Βουλγ. Ἡγεμονίαν ἐστάλη ἡγεμὼν ὁ Ἀλέξ. Βάττεμβεργ, Αὐστριακὸς συγγενὴς τῆς Τσαρικῆς οἰκογενείας, ὑποχείριος τῶν Ρώσων στρατηγῶν, οἵτινες διηύθυνον τὴν Βουλγαρίαν ὡς Ρωσ. ἐπαρχίαν, εἰς δὲ τὴν Ἀνατολ. Ρωμυλίαν διωρίσθη ὑπὸ τοῦ Σουλτάνου συγκαταθέσει τῶν Δυνάμεων ὁ Βογορίδης Ἀλέκο πασᾶς, ἐξελληνισμένος, διατελέσας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Τουρκίας, ἀλλ' ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῆς πολιτείας του ἀκραιφνῶν Βουλγαρ. αἰσθημάτων. Ἐπὶ τῆς ὀλιγοχρόνου ἡγεμονίας του ὄχι μόνον δὲν ἔθηκε φραγμὸν εἰς τὴν μετανάστευσιν Βουλγάρων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἠμπόδιζε τὴν κατάληψιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῶν σχολείων, ναῶν καὶ μοναστηρίων. Ἐπειδὴ εἰς ὑπομνήματα τῶν Ἑλλήν. Κοινοτήτων πρὸς τὸν Σουλτάνον καὶ τὰς Δυνάμεις διεξετραγωδοῦντο αἱ βιαιότητες τῶν Βουλγάρων, ἐστάλη Εὐρωπαῖος ἐλεγκτὴς, ὅστις ἐπιστοποίησε τὰ καταγγελλόμενα καὶ ἀπελύθη ὁ Βογορίδης, διορισθεὶς ὡς τοιοῦτος ὁ Γαβριήλ Κρέστοβιτς, ἀλλ' ἐπὶ τῆς ἡγεμονίας αὐτοῦ ἤρχισε τὸ κουρέλιασμα τῆς Βερολινείου συνθήκης: Ἡ Τουρκία πρῶτη ἐναντίον τοῦ συμφέροντος καὶ δικαιώματός της ἠθέτησε τοὺς ὅρους τῆς Βερολινείου καὶ ἐνῶ εἶχε δικαίωμα νὰ κατέχη τὴν χώραν καὶ νὰ φυλάττη τὰς διαβάσεις τοῦ Αἴμου, τὸ παρημέλησε. Διότι ἦτο φανερόν, ὅτι ἡ ἀπόσπασις τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας ἀπὸ τῆς Βουλγαρίας καὶ ἡ ἀνακήρυξις της ὡς ἡγεμονίας εἶχε σκοπὸν τὴν ματαίωσιν σχηματισμοῦ ὑπὸ τῶν Ρώσων ἐνταίου Βουλγ. κράτους, ὅπερ θὰ ἀπέβαινε φόβητρον τῆς Τουρκίας, ἀλλὰ ἄγνωστον τὸ αἶτιον, καθ' ὃ ἡ Τουρκία παρημέλησε τόσον ζωτικὸν συμφέρον ἀρκεσθεῖσα εἰς τὸ νὰ ἀποσπᾶσθαι ἐκεῖθεν ὅσους ἐκ τῶν Μουσουλμάνων ἠθέλησαν νὰ φύγουν. Ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα, ἐπωφεληθεῖσα τῆς ἀδιαφορίας τῆς Τουρκίας, ὄχι μόνον δι' ἐποικισμοῦ Βουλγάρων ἐπιηύξησε τὸ Σλαβ. στοιχεῖον εἰς βάρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλ' ὤργανωσε κίνημα τὸ 1885, ἐξεδίωξε τὸν ἡγεμόνα Κρέστοβιτς καὶ ἦνωσε τὰς δύο ἡγεμονίας ὑπὸ τὸν Βάττεμβεργ. Ἡ Τουρκία ἀφυπνισθεῖσα προέβη εἰς σπασμωδικὰς ἐνεργείας, διατάξασα ἐπιστρατεύσειν καὶ λαμβάνουσα ἀπὸ τὰ χωρία ἵππους, ἀμάξας καὶ ὑποζύγια διὰ πόλεμον. Ἐπενέβη ὅμως πάλιν ἡ Ἀγγλία τοῦ Γλάδστωνος, ἀνεγνώρισε τὴν Ἐνωσιν καὶ συνέστησεν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ μὴ κινηθῇ. Ὁ Γλάδστωνος ἐπρέσβευεν ὅτι εἴτε δύο ἡγεμονίαι ἦσαν, εἴτε μία μὲ ἡγεμόνα, ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, δὲν βλάπτεται τὸ δόγμα ἀκεραιότητος τῆς Τουρκίας. Ἐπίστευεν ὅτι μὲ τοιαύτην πολιτικὴν θὰ ἀπέσπα τὴν Βουλγαρίαν ἀπὸ τοὺς ὄνυχας τῆς Ρωσσίας, διότι εἶχον ἀρχίσει δυσαρέσκεια κατὰ τῆς αὐθαιρεσίας τῶν ἐκεῖ Ρώσων. Οἱ Βούλγαροι ἐκαρπώθησαν ἐκ τῆς εὐνοίας τῶν Ἀγγλων, ἀργότερον δὲ καὶ ἀπὸ τοὺς Ρώσους ἀπεσταλιμέ-

νους ἀπηλλάγησαν καὶ πρὸς τὴν Αὐστρ. πολιτικὴν ἐστράφησαν ἐπὶ κυβερνήσεως Σταμπούλωφ καὶ ἀντιρωσικὴν πολιτικὴν διεξήγαγον μέχρι τέλους τοῦ πολέμου. Τώρα πάλιν προσεδέθησαν εἰς τὸ ἄρμα τῆς κομμουνιστικῆς πολιτικῆς, ἐλπίζοντες διὰ Ρωσσ. ὑποστηρίξεως νὰ καταλάβουν καὶ ἄλλα ἐδάφη εἰς βάρος Τουρκίας καὶ Ἑλλάδος, ἐνῶ κατὰ τοὺς δύο τελευταίους πολέμους, ταχθέντες μετὰ τῶν Γερμανῶν, ἠρονήθησαν τὴν καταγωγὴν των, ἰσχυρίζόμενοι, ὅτι ἔχουν μὲν γλῶσσαν τὸ πλεῖστον Σλαβικὴν, ἀλλ' εἶναι Βούλγαροι καὶ ὄχι Σλάβοι.

Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Ἀνατολικῆς καὶ Δυτικῆς Θρακίας.

Τὰ ὑπολειφθέντα εἰς τὴν Τουρκ. ἐξουσίαν τμήματα τῆς Θρακίας, τὰ χωριζόμενα ὑπὸ τοῦ Ἑβρου, κατρωκῶντο κατὰ τὸ 1880 καὶ ἐντεῦθεν ἀπὸ Τούρκους καὶ Ἑλληνας. Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἐθνοτήτων, εὐρίσκοντο μειονότητες Ἑβραίων καὶ Ἀρμενίων εἰς τὰς πόλεις καὶ ἐλάχιστοι Βούλγαροι εἰς χωρία, οἵτινες μετεφέρθησαν ἐκ Βουλγαρίας ὡς δοῦλοι τσιφλικούχων Μπέηδων. Περὶ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Ἑλλήνων καὶ Τούρκων εἰς τὴν Ἀν. καὶ Δυτ. Θράκην ἀκριβεῖς στατιστικαὶ δὲν ὑπῆρχον. Εἰς τὴν ὑπαιθρον ἀπὸ τοῦ 1878 καὶ ἐντεῦθεν παρετηρήθη ὅτι τὸ Τουρκ. στοιχεῖον ἐφθίνεν. Τὸ ἐναντίον παρετηρεῖτο εἰς τὰ Ἑλλην. χωρία, ὅπου ἡ αὔξησις τοῦ πληθυσμοῦ ἐγένετο αἰσθητή, ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τῶν Βαλκ. πολέμων ὁ ἀριθμὸς οἰκογενειῶν ἐκάστου χωρίου εἶχε διπλασιασθῆ. Κατὰ τινα δὲ στατιστικὴν τοῦ 1908, μετὰ τὴν Νεοτουρκ. ἐπανάστασιν, ὁ Ἑλλην. πληθυσμὸς τῆς Ἀνατολ. καὶ Δυτ. Θρακίας ὑπερέβαινε τὰς 700.000. Ἐὰν δὲ προσθέσωμεν καὶ τὰς ἐν Κων/πόλει 500.000 φθάνομεν εἰς τὸ 1.200.000 Ἑλλήνων. Κατὰ τὴν εἰσβολὴν τῶν Ρώσων εἰς Ἀνατ. Θράκην, ὁ Τουρκ. πληθυσμὸς μετηνάστευεν εἰς Ἀνατολήν. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Ρώσων ἐπανῆλθε μὲν, ἀλλὰ ὀλιγώτερος, διότι πολλοὶ παρέμειναν ἐκεῖ, διαβλέποντες κινδύνους. Ἡ κυβέρνησις τοῦ Χαμίτ μετὰ τὸ 1880 διὰ νὰ πυκνώσῃ τοὺς Μουσουλμάνους, ἐκάλεσε τοὺς ἐν Βουλγαρίᾳ νὰ κατέλθουν εἰς Θράκην. Πράγματι ἕως τὸ 1895 ἡ Ἀνατ. Θράκη ἐπληρώθη συνοικισμῶν ἀπὸ Μουατζήριδες. Εἰς τὰ τμήματα Μαλαγάρων, Κεσσάνης καὶ Οὐζοῦν - Κιοπροῦ συμφικίσθησαν 300 περίπου νέα χωρία, εἰς τὰ ὅποια ἐξεχωρήθησαν γαῖαι. Τινὰ τούτων ἐγκατεστάθησαν εἰς γαίας, πὺν ἀνῆκον εἰς Ἑλληνικὰ χωρία καὶ ὡς ἐκ τούτου προστριβαὶ ἔλαβον χώραν. Οἱ νέοι οὗτοι κάτοικοι τῆς Θρακίας ὁμίλουν τὴν Βουλγαρικὴν ὡς μητρικὴν γλῶσσαν καὶ ἄλλοι Σλαβικὰ ἰδιώματα. Ἦσαν ἐργατικοί, γεωργοί, λιτοδίατοι, ἐντὸς δὲ ὀλίγων ἐτῶν ἀπέβησαν αὐτάρκεις καὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν αὔξησιν ὄλων τῶν γεωργικῶν προϊόντων. Οἱ νέοι κάτοικοι κατεσκευάζον τὰ οἰκήματα μόνον τῶν ἐκ κλάδων δένδρων καὶ τὰ ἐπέχριον μὲ λάσπην, θέτοντες ἄνωθεν κεραμίδια, αἱ δὲ γυναῖκες τῶν κατεγίνοντο εἰς τὴν ὑφαντουργίαν καὶ περιποίησιν τῶν ζώων καὶ πτηνῶν.

ΚΕΦ. 98.—ΠΡΟΟΔΟΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ 1880.

Ὁ Ἑλλην. κόσμος τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ 1880 μέχρι τῶν Βαλκ. πολέμων τοῦ 1912 ἔμεινε ἥσυχος. Ὁ μὲν ὑπαίθριος εἶχε ἐπιδοθῆ εἰς καλλιέργειαν καὶ παραγωγὴν κρομμύων, σκόρδων, πεπονίων, καρπουζίων, ἀμπέλων καὶ ὄσπριων. Ὁ δὲ Ἑλληνισμὸς τῶν πόλεων εἰς ἐμπόριον, τέχνας καὶ βιομηχανίαν. Δι' ὄλων τούτων ὄχι μόνον τὸ βιοτικόν του ἐπίπεδον εἶχε ἀνυψώσει, ἀλλὰ καὶ εἰς διανοητικὴν ἀνάπτυξιν καὶ εἰς ὅλα τὰ στάδια τοῦ πολιτισμοῦ προώδευσε. Εἰς τὰ εκπαιδευτικὰ ἀπὸ τοῦ 1880 πρόοδος ἤρχισε εἰς τὰς Ἑλλην. κοινότητας. Διότι ἐκ τῆς Μ. Σχολῆς Κων/πόλεως, τοῦ Ζωγραφείου Λυκείου, τῆς Ἱερατ. Σχολῆς Μουχλίου, Διδασκαλείων Θεσ/νίκης, Ζαριφείων Φιλιππουπόλεως, Ζωσιμαίας Ἰωαννίνων, Γυμνασίου Κυδωνίων καὶ νεοϊδρυθέντος Γυμνασίου Ἀδριανουπόλεως προσελαμβάνοντο διδάσκαλοι τελειότερον κατηρητισμένοι διὰ τὰς σχολὰς τῶν ἀκμαίων κοινοτήτων Ραιδεστοῦ, Γανοχώρων, Καλλιπόλεως, Μαδύτου, Κεσσάνης, Μαλγάρων, Τυρολόης, Βιζύης, Διδυμοτείχου κλπ. Εἰς τινὰς ἐκαλοῦντο καὶ Φιλόλογοι τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου. Πολλοὶ νέοι ἐσπούδαζον εἰς τὰς προαναφερθείσας σχολὰς τῆς Μέσης παιδείσεως καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Θεολογικὴν καὶ Ἐμπορ. Σχολὴν Χάλκης καὶ ἄλλοι μετὰ τὰς γυμνασιακὰς σπουδὰς μετέβαινον εἰς Ἀθήνας καταρτιζόμενοι εἰς διαφόρους ἐπιστήμιας. Διὰ τὴν καλλιτέραν διδασκαλίαν τῆς δημοτικῆς παιδείσεως συνετέλεσαν μέγας οἱ Διδασκαλισταὶ Θεσ/νίκης, οἵτινες ἐφήρμοζον νέαν μέθοδον πρὸς ἐξάσκησιν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, γραφὴν, ἀριθμητικὴν κλπ. μαθήματα, μὲ ἀναλυτικὰ προγράμματα εἰδικῶς καταρτισμένα. Ἐπειδὴ κατενοήθη ὅτι ἡ διδασκαλία πλὴν τῶν γνώσεων τοῦ διδασκάλου, ἔχει καὶ τὸ τεχνικὸν μέρος καὶ τοὺς κανόνας, ἐφ' ὧν πρέπει νὰ στηρίζεται, ἵνα διεγείρῃ τὴν αὐτενέργειαν τῶν μαθητῶν, ἡ Μ. τοῦ Γένους Σχολὴ εἰσήγαγε τὸ 1900 παιδαγωγικὰ μαθήματα εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις, διότι πολλοὶ τῶν ἀποφοίτων ἐπεδίδοντο εἰς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα. Ὡς πρῶτος Καθηγητὴς τῶν παιδαγωγικῶν μαθημάτων ἐν τῇ Μ. Σχολῇ ὑπῆρξεν ὁ μακαρίτης Ἄνθιμος Μαζαράκης, ἐκ Καλλιπόλεως, ὅστις, ἀποφοιτήσας τῆς Ἱερατικῆς Σχολῆς καὶ διδάξας ὡς δημοδιδάσκαλος, μετέβη εἰς τὴν Παιδαγ. Ἀκαδημίαν Ζυρίχης, ὅπουθεν ἐκλήθη εἰς τὴν Μεγ. Σχολὴν. Τοιοῦτοτρόπως, ἀν πρὸ τοῦ 1850 μόλις 5 % κατώρθωναν νὰ μάθουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, ἀπὸ τοῦ 1850—80 διὰ τῆς βελτιωθείσης μεθόδου ἐμάνθανον 40 %, ἀπὸ δὲ τοῦ 1880 παρέμειναν εἰς τὰς σχολὰς τὰ 75—80 % ἐκ τῶν εἰς τὰ σχολεῖα φοιτῶντων. Παρὰλλήλως πρὸς τὰς σχολὰς ἀρρένων αἱ κοινότητες ἵδρυσαν καὶ Παρθεναγωγεῖα χωριστά, μὲ διδασκάλους καὶ διδασκαλίσας. Εἰς ἄλλας κοινότητας αἱ σχολαὶ ἦσαν μικταὶ ἑλλείψει πόρων ἢ κτιρίων. Ἡ μόρφωσις οὕτως ἐπεξετάθη εἰς τὸ ἀσθενὲς φύλον καὶ εἰς τὰ κοράσια πλὴν κοινῶν μαθημάτων ἐδιδάσκετο κέντημα, ραπτικὴ καὶ κοσμημα-

τογραφία. Εἰς τὴν Κων]πολιν ἤκμαζε τὸ Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον, ἐνάμιλλον τῆς Μ. Σχολῆς, ἀργότερον δὲ τὸ Ἰωακείμειον ἐν Φαναρίῳ. Εἰς Ἐπιβάτας τὸ Ἀρχιγένειον Παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ Ἐλένειον Ἀρρεναγωγεῖον καὶ εἰς τὴν Φιλιππούπολιν τὰ μικτὰ Ζαρίφεια Διδασκαλεῖα. Ἄπαντα εἶχον ἰδρυθῆ διὰ γενναίων δωρεῶν Ἑλλήνων, τῶν Ζαλπῶν, Πατριάρχου Ἰωακείμ τοῦ Γ', Ἀρχιγένοῦς ἱατροῦ καὶ συζύγου τοῦ Ἐλένης, τῶν Ζαρίφη, Εὐγενίδου, Μαυροκορδάτου κλπ. Ζάππειον εἶχεν ἰδρυθῆ καὶ ἐν Ἀδριανουπόλει. Εἰς δὲ τὴν Ραιδεστὸν μετὰ τὸ 1900 ἰδρύθησαν σπουδαιότατα καλλιμάρμαρα σχολικὰ κτίρια ὑπὸ Ραιδεστινῶν εὐεργετῶν, ἀρρεναγωγεῖον δαπάναις τῶν ἐν Ρωσσίᾳ ἀδελφῶν Γεωργιάδου καὶ Παρθεναγωγεῖον «Ἰφιγένειον» δαπάναις τοῦ μεγαλεμπόρου Κων]νίνου Θεοδωρίδου καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ Γεωργ. Θεοδωρίδου, εἰς μνήμην τῆς θυγατρὸς καὶ ἀδελφῆς Ἰφιγενείας. Ἡ Ἑλληνικὴ κοινότης Καλλιπόλεως κατὰ τὸ 1905 εἶχε κτίσει ἄριστον Παρθεναγωγεῖον κατὰ ρυθμὸν τοῦ Ἑθν. Παν]μίου Ἀθηνῶν. Ὁργανισμὸς ἐκπαιδευτικὸς εἶχε καταλάβει πᾶσαν τὴν Θράκην ἰδίως μετὰ τὸ 1897. Καὶ τὰ μικρότερα χωρῖα ἔκτισαν σχολεῖα, οἱ πλεῖστοι δὲ τῶν Μητροπολιτῶν καὶ Ἐπισκόπων ἀνεδείχθησαν ἄξιοι τοῦ προορισμοῦ τῶν πρωτοστατούντες διὰ τὴν παιδείαν. Εἰς τὰς Ἑλλην. σχολὰς θηλέων ἐδίδασκον διδασκάλισσαι τοῦ Ζαλπίου Κων]πόλεως, Ζαριφείων Φιλιππουπόλεως καὶ Ἀρσακιάδες τῶν Ἀθηνῶν, εἰς δὲ τὰ Παρθεναγωγεῖα τῶν χωρίων διδασκάλισσαι τῶν Ἀρχιγενείων, τοῦ Ζαλπίου Ἀδριανουπόλεως, τῶν Παρθεναγωγείων Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως. Ἀποτέλεσμα τῆς τῆς αὐτῆς ἐκπαιδευτικῆς κινήσεως, ὑπῆρξεν ὅτι ἐκ μὲν τῶν πόλεων καὶ κομποπόλεων πολλοὶ ἐστέλλοντο εἰς Κων]πολιν πρὸς ἀνωτέρας σπουδὰς ἐκ δὲ τῶν χωρίων πρὸς τὰ πλησιέστερα κέντρα, ὅπου ἐλάμβανον ἀριωτέραν μόρφωσιν, ὥστε συνετέλουν εἰς τὴν προαγωγὴν τῶν πατρίδων τῶν. Ὁ ἐκπαιδευτικὸς ὅμως ὄργανισμὸς τῶν Ἑλλην. κοινοτήτων ἐκαθυστέρησεν εἰς τὰ τμήματα Κεσσάνης, Μαλαγγῶν καὶ Οὐζοῦν - Κιοπροῦ τῆς Ἐπαρχίας Ἡρακλείας καὶ πρὸ πάντων κατὰ τοὺς χρόνους ποιμαντορίας τοῦ Μητροπολίτου Ἱερωνύμου κατὰ τὰ ἔτη 1895—1905. Διότι λόγοι συμφεροντολογικοί, ἐν μέρει δὲ καὶ ἀδιαφορίας τῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἱεράρχου, συνετέλεσαν, ὥστε τὰ τμήματα ταῦτα, νὰ παραμένωσιν ἐν ἀμαθείᾳ. Ἡ κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην Πανσλαβ. προπαγάνδα τοῦ Πεποδονότσεφ, ἣτις ἐκαρᾶδοκεῖ διὰ νὰ φέρῃ ρῆγμα καὶ εἰς τὸν Ἑλληνισμὸν τῆς Ἀνατ. Θράκης, αὐτῆ, ἣτις διεξεδίκει προστασίαν ἐπὶ τῶν Ὀρθοδόξων πολιτισμῶν τῆς Τουρκίας, ἐπειδὴ δὲν ἠδύνατο νὰ προπαγανδίσῃ ὑπὲρ τῆς Βουλγ. Ἐξαρχίας, διότι οἱ πληθυσμοὶ ἦσαν Ἑλληνες, ἐξαπέλυσε χάριν τῶν σκοπῶν τῆς Οὐνιτικῆν προπαγάνδαν καὶ εἶχεν ἐξαγοράσει εἰς Μάλαγγα μερικὰ ἡμιμαθῆ ὄντα, τὰ ἐχειροτόνησεν Ἱερεῖς Οὐνίτας μὲ περιβολὴν Ὀρθοδόξων καὶ ἐξαπέλυσεν εἰς τὰ χωρῖα πρὸς προσηλυτισμὸν εἰς τὸν Οὐνιτισμὸν. Πολλοὶ δελεαζόμενοι ὑπὸ ὑποσχέσεων, ὅτι θὰ τοὺς ἀπαλλάξουν ἀπὸ τοὺς τοκογλύφους, θὰ ὑπαχθῶν ὑπὸ Γαλλικὴν προστασίαν

ὡς καθολικοί, θὰ ἐκπαιδευθοῦν τὰ τέκνα των ὑπὸ τοῦ Παπισμοῦ καὶ ὅτι θὰ προστατεύονται κατὰ τῶν τυράννων, ἤρχισαν νὰ πείθονται, διότι δὲν ἔβλεπον διαφορὰν κατὰ τὴν λειτουργίαν, βάπτισμα, μετάληψιν κλπ. ἔκτος τοῦ ὅτι ἐμνημονεύετο ὁ Πάπας, ἀντὶ τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Εἰς τὴν τοιαύτην κατάστασιν οὐδόλως ἀντέδρασαν οἱ ἐπίτροποι τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὅστις ἤδρευεν ἐν Ραιδεστῷ καὶ μόνον διὰ τὴν εἴσπραξιν τῶν δικαιωμάτων του ἐφρόντιζεν. Ἀλλὰ κατὰ τοῦ κινδύνου διασπάσεως τῶν Ἑλλην. χωρίων ὑπὸ τῶν Οὐνιτῶν, λόγῳ ἀδιαφορίας τοῦ Μητροπολίτου, περὶ οὗ πολλὰ δύναται τις νὰ εἴπῃ, ἐξηγέρθησαν ῥέκται τινὲς διδάσκαλοι Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως καὶ ἄλλοι πολῖται, οἵτινες δι' ἐκθέσεων, ἃς ἔστελλον διὰ τοῦ Αὐστρ. Ταχυδρομείου εἰς τὰς ὑπὲρ τῶν ἐθνικῶν δικαίων ἀγωνιζομένης ἐφημερίδας Ἀθηνῶν, Ἑλληνισμὸν τοῦ Καζάζη, Ἀγῶνα τοῦ Λαμπριίδου καὶ Θράκη, κατῳρθώσαν νὰ κινήσουν τὸ ἐνδιαφέρον τῆς Ἑλλην. Κυβερνήσεως, ἢ ὁποία εἶχε τὴν προσοχὴν της εἰς τὸν διεξαγόμενον τότε Μακεδονικὸν ἀγῶνα. Ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις διέταξε τοὺς Προξένους της Ξυδάκην Ἀδρ]πόλεως, Ντάσσον Ραιδεστοῦ καὶ Κανελλόπουλον Δεδέαγατς νὰ περιοδεύσουν καὶ νὰ συναντηθοῦν ἀπὸ κοινοῦ εἰς Οὐζοῦν· Κιοπρού, ἵνα συντάξουν ἐκθεσιν τῆς καταστάσεως τῶν χωρίων Ἀνατολ. Θράκης. Ἡ ἐκθεσις ἐθεωρήθη κατὰ πάντα σύμφωνος πρὸς τὰ δημοσιευθέντα εἰς Ἀθηναϊκὰς ἐφημερίδας. Διὰ τῆς ἐκθέσεως οἱ Πρόξενοι ὑπεδείκνυον καὶ ληφθησόμενα μέτρα πρὸς ἀποτροπὴν τοῦ κινδύνου. Ἀποτέλεσμα τῆς τοιαύτης ἐνεργείας ὑπῆρξεν ἡ ἐξέγερσις κοινότητος Ραιδεστοῦ κατὰ τοῦ Μητροπολίτου Ἡρακλείας, ὃν τὸ Πατριαρχεῖον μετέθηκεν εἰς τὴν προσηγουμένην του ἐπαρχίαν Νικαίας. Προεχειρίσθη δὲ ὡς Μητροπολίτης ὁ Ἰωαννίνων Γρηγόριος Καλλίδης, Θραξ, ἀνὴρ ἱκανότητος καὶ ποιμαντορίας, ὅστις εἰς τὸ τμήμα τῆς Κεσσάνης διώρισε τὸν Ἐπίσκοπον Ναζιανζοῦ, εἰς τὸ τῶν Μαλγάρων τὸν Διάκονον Μακρῆν, ἀπόφοιτον τῆς Θεολ. Σχολῆς καὶ εἰς τὸ Οὐζοῦν· Κιοπρού ἕτερον ἱκανὸν κληρικόν. Προσέτι οὗτοι ἐφρόντισαν καὶ περὶ διορισμοῦ δημοδιδασκάλων, ματαιωθέντων οὕτω τῶν σχεδίων τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας, διότι οἱ χωρικοὶ διεφωτίσθησαν καὶ ἡ πίεσις τῶν ἐκμεταλλευτῶν ἀπετράπη μὲ τὴν ὑπόδειξιν τῆς μεγάλης ἐθνικῆς ζημίας, ἣτις ἐπεκρέματο.

ΚΕΦ. 99.—ΟΝΟΜΑΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ, ΔΙΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΣΣΩΝ, ΔΙΔΑΞΑΝΤΩΝ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ 1880—1914.

Εἰς τὰς Σχολὰς Ραιδεστοῦ.

1) Γεωργιάδης Κων]τίνος, 2) Στρινόπουλος Γερμανός, 3) Λαμπουσιάδης Γεώργ., 4) Ἀνδρουῖτος Γεώργ., 5) Κωνσταντινίδης Κων]τίνος, 6) Χατζόπουλος Ἀδαμάντιος, 7) Δημητριάδης Γ., 8) Νικολαΐδης Καισαρεύς, 9) Τσαλίκης Νικ., 10) Θεοχαρίδης Κων]νος, 11) Κωνσταντινίδης Ἀθαν., 12) Χρήστου Κων]τίνος, 13) Γιαννόπουλος Δημ. Ἱεροδιάκονος, 14) Κονδύλη

Ἄλξ., 15) Γούναρης Ἄλξ., 16) Καδοῦς Εὐάγγ., 17) Γιαννακάκης Γεώργ., 18) Βαφειάδης Βασ., 19) Χαρισιάδης Ἐπαμ., 20) Βαϊνανίδης Νικόλ., 21) Κεσσίσογλου Παναός, 22) Ἀναγνώστου Δημήτριος.

Ἀπὸ τοῦ 1895 αἱ Σχολαὶ ἠνώθησαν ὑπὸ μίαν διεύθυνσιν καὶ ἐδίδαξαν τινὲς τῶν ἀνωτέρω καὶ οἱ ἑξῆς:

1) Ζαχαριάδης Πρόδρ., 2) Ζαμούλης Παν., 3) Δαδικοζιάν Ἀρμένιος, 4) Βιτάλης Μαραβένς, 5) Γιαννακάκης Γεώργ., 6) Ἰωαννίδης Ἰωάν., 7) Ἰωαννίδης Πέτρος, 8) Δαμασκηνὸς Δημ., 9) Μητακίδης Ἀλκιβ., 10) Νεράντζης Βασ., 11) Καλούδης Φώτ., 12) Ἐπταμηνίτης Ἀντ., 13) Διαμαντίδης Ἀδαμάντιος, 14) Ἐτίων Μεγαλοσχολίτης, 15) Γλαρόκης Ἡπειρώτης 16) Καμτσιδης Ἰωάννης.

Ἐν τῷ Παρθεναγωγείῳ Ραιδεστοῦ 1880—1914.

1) Παρσακάκη, 2) Κεχαγιόγλου Ἀσπ., 3) Λεούνη Πολυξένη, 4) Μπατζώνια Ἐλένη, 5) Λασκαρίδου. Ἡ Κοινότης τῆς Ραιδεστοῦ, ἐκτὸς τῶν κεντρικῶν Δημοτικῶν καὶ Ἑλλην. Σχολῶν διετήρει καὶ 3 ἄλλας, Κεντρικὸν Νηπιαγωγεῖον, Νηπιαγωγεῖον τοῦ Πέρα μαχαλᾶ καὶ Νηπιαγωγεῖον Κούρναλη, εἰς ἃ ἐδίδασκον ἀνὰ 2 διδασκάλισσαι Νηπιαγωγοὶ ἐκ Ραιδεστοῦ. Διδάσκαλοι χωρίων Ραιδεστοῦ, Γανοχώρων καὶ τῶν τῆς Δυτ. πλευρᾶς Ἱεροῦ Ὄρους, ὅσους ὁμως ἐνθυμοῦμαι παραθέτω:

1) Παπαδόπουλος Βασ. εἰς τὸ σχολεῖον Πανίδου, 2) Ἀθανασίου Βασ. εἰς Ἰντζέκιοι, 3) Χρήστου Κων(τ)ίνος εἰς Ραιδεστόν, Ἰντζέκιοι, Σιμητλῆ, Ναίπκιοι, Κούμβαον, 4) Δημητριάδης Ξενοφῶν εἰς Ναίπκιοι καὶ Σιμητλῆ, 5) Βόμβας καὶ Στρογγύλης εἰς Κούμβαον, 6) Φιλανθείδης Ἀρτακηνὸς εἰς Κούμβαον, 7) Βαϊνανίδης Νικόλ. εἰς Σχολάριον, 8) Δημητρίου Ἀθαν., εἰς Ναίπκιοι, Σχολάριον, Ἰμπρικ-τεπέ, Περίστασιν, 9) Θεοχαρίδης Θεοχάρης εἰς Σχολάριον, 10) Νεράντζης Βασίλειος εἰς Σχολάριον, 11) Βασιλάτος εἰς Σχολάριον, Αἰδῆμιον, Γάνον, Ἡρακλείτσαν, 12) Δρυτσάκης Δημ., εἰς Ἰντζέκιοι καὶ Αἰδῆμιον, 13) Παπαδόπουλος Γεώργ. εἰς Ἰντζέκιοι, 14) Φιλαλήθης καὶ Ἀριστείδης εἰς Αἰδῆμιον καὶ Πλάτανον, 15) Δαγλῆς Δαμασκηνὸς εἰς Ἰντζέκιοι καὶ Σιμητλῆ, 16) Βαρκοίλης Δημοσθ. εἰς Ἰντζέκιοι, 17) Φιλολόγος Παν. ἐν Χώρα, 18) Μεγαλοσχολίτης Πάγκαλος ἐν Γάνω, 19) Οἰκονόμου Διδασκαλιστῆς ἐν Χώρα, 20) Καβάλλης Νικ. ἐν Μυριοφύτῳ, 21) Νεράντζης εἰς Περίστασιν, 22) Στασιανὸς εἰς Στέρναν καὶ Ἰντζέκιοι, 23) Παπαδόπουλος Δημ. εἰς Ἰντζέκιοι, 24) Ραιδεστηνὸς Λεων. εἰς Ἰντζέκιοι, 25) Παπαδόπουλος Γεώργ. εἰς Νεοχώρον καὶ Ἰντζέκιοι, 26) Γαϊτανίδης εἰς Αἰδῆμιον καὶ Ἰντζέκιοι, 27) Μακάριος Ἱεροῦς ἐν Εἰρηνοχωρίῳ, 28) Θεμιστοκλῆς ἐκ Τρίγλης εἰς Καστάμπολιν, 29) Ἐλευθερουδάκης εἰς Καστάμπολιν, 30) Ἀγγελῆς Πέτρου καὶ Σεραφεῖμ Χριστοδούλου εἰς Μηλιῶ, 31) Κουκούτσης Νικόλαος εἰς Ἐξαμίλιον, 32) Παπαδόπουλος Στέφανος εἰς Ἐ-

Ξαμίλιον καὶ Καλόδενδρον. Αἱ Σχολαὶ Καλλιπόλεως ἤκμασαν ἀπὸ 1897—1912. Μετὰ ταῦτα ἀπέβη θέατρον πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἕως τοῦ 1914—18.

1) Ἀνδροῦτσος Γεώργ., 2) Γιαννακάκης Διδασκαλιστής, 3) Σπυρίδης Ἰωάννης, 4) Λουΐζος Κων]τίνος ἱερεὺς, 5) Γεωργιάδης Γεώργ., 6) Φύτος Δημ., 7) Φίλανδρος Κων]τίνος, 8) Καλλιπολίτης Δημ., 9) Χρυσοβέργης Θεμιστοκλῆς, 10) Χατζηγεωργίου Γεώργ., 11) Μπακάμπασης Ἀναστ., 12) Κωνσταντινίδης Κων]νος, 13) Ὀνουφριάδης Ἰωάν., 14) Σαραϊώτης Νικόλ.

Εἰς τὰ χωρία τῆς Χερσονήσου.

1) Λουΐζος Κ. ἱερεὺς, 2) Φίλανδρος Κ., 3) Τριανταφυλλίδης Τριαντ., 4) Ἀνθίμου Ἀθαν., 5) Νταλατᾶς Νικ., 6) Ἀνδροῦτσος Γεώργ., 7) Ἰωαννίδης Ἰωάν., 8) Χαραλαμπόπουλος. Διὰ τῶν ἄνω, αἱ Κοινότητες τῆς Θράκης ἀπὸ Ραιδεστοῦ μέχρι Ἰ. Ὄρους ἤκμασαν ἀπὸ ἀπόψεως ἐθνικῆς, θρησκευτικῆς, κοινωνικῆς, ἀνθρωπιστικῆς, διότι ἡ γλῶσσα ἦτο καθαρωτάτη Ἑλληνική, ἀπηλλαγμένη ἰδιωτισμῶν. Ἦθη καὶ ἔθιμα γνησίως Ἑλληνικά, συνειδήσις, χοροὶ καὶ ᾄσματα Ἑλληνικά, Ἰδεολογία Ἑλληνική μετὰ τὴν Μεγάλην Ἰδέαν καὶ μετὰ τὸ ὄνειρον ἀνακτῆσεως τῆς Κων]πόλεως. Πλὴν τῆς Ραιδεστοῦ, Καλλιπόλεως καὶ Μυριοφύτου, ὅπου κατοκοῦν καὶ Τοῦρκοι, ἰδίως ὑπάλληλοι, αἱ ἄλλαι 32 κοινότητες κατοκοῦντο μόνον ὑπὸ Ἑλλήνων. Πλὴν τῶν φόρων, πρὸς τὴν Τουρκ. κυβέρνησιν, οὐδὲν ἕτερον ὑπενθύμιζεν ὅτι ἦσαν ὑπόδουλοι. Αἱ κοινότητες, ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πρὸς Κων]πολιν καὶ πρὸς Δεδὲ Ἀγάτς ἐξεπολιτίσθησαν ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν, ἀφότου ἤρχισεν ἡ λειτουργία δύο σιδηροδρομικῶν γραμμῶν, αἵτινες διέσχίζον τὴν Ἀνατ. καὶ Δυτ. Θράκην. Τοιαῦται ἦσαν ἡ Ἀδριανούπολις, Χάρσα (Νίκαια Βυζαντινῶν), Μπαμπᾶ Ἐσκί (Βουλγαρόφυγον Βυζαντινῶν), Παυλίκοι, Λουλέ-Μπουργάζ, Τσόρλου, Τσατάλτζα, Διδυμότειχον, Σουφλίον καὶ Δεδὲ Ἀγάτς. Ἀλλὰ καὶ αἱ ἐκτὸς τῶν γραμμῶν κωμοπόλεις δὲν ὑστέρησαν ὡς ἡ Βιζύη, Στραντζα, Σκοπός, Σκελαστόν, Μπουνάρ-Χισάο, Σαραντα-Ἐκκλησίαι, Οὐζοῦν-Κιοπρού, Μάλαρα, καὶ Κεσσάνη, αἵτινες ὡς ἐμπορικὰ κέντρα περιφερειῶν, ἤρχισαν νὰ ἀμιλλῶνται εἰς ἔργα ἐκπαιδεύσεως καὶ κοινωνικῆς προόδου. Τὰ ἔξωθεν Κων]πόλεως μέχρι Μετρῶν καὶ Σηλυβρίας ἦσαν προωδευμένα ἀπὸ παλαιότερους χρόνους, ὡς καὶ αἱ κοινότητες τῶν παρολίων. Οἰκονομικὴ ἐπάρθεια, ζωὴ χαρούμενη καὶ ἐλπίδες μέλλοντος ἐπεκράτουν, διότι ἡ ἀπολυταρχία Χαμίτ δὲν ἐπηρέαζε τὸ νομοταγὲς καὶ ἐργατικὸν Ἑλλην. στοιχεῖον. Ἀλλὰ τὴν τοιαύτην ἡρεμίαν ἀνέκοψε τὸ τῶν Νεοτούρκων κίνημα, οἱ Βαλκανικοὶ καὶ Πανευρωπαϊκοὶ πόλεμοι.

ΚΕΦ. 100.—ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ ΕΠΙ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΧΑΜΙΤ.

Μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκ. πόλεμον καὶ τὴν Βερολίνειον συνθήκην, πολλὰ τμήματα τῆς Ὄθωμ. Αὐτοκρατορίας, ἀπεσπάσθησαν αὐτῆς καὶ ὡς ἦτο ἐπό-

μενον, αἱ πρόσοδοι τοῦ Κράτους ἐμειώθησαν, ἐνῶ ἀφ' ἐτέρου, τὰ ἔξοδα ἐπερίσσευσαν. Δεδομένου δὲ ὅτι ἡ Τουρκία ἔπρεπε νὰ ἀνασυγκροτηθῇ ἐπὶ νέων βάσεων καὶ νὰ προμηθευθῇ ὀπλισμὸν, ἐκάλεσεν ὀργανωτὰς Εὐρωπαίους διὰ τὸν στρατὸν καὶ τὴν Διοίκησιν. Ἡ κατάργησις τοῦ Συντάγματος ὑπὸ Χαμίτ, ἡ συγκέντρωσις τῆς ἐξουσίας ὑπ' αὐτοῦ καὶ ὁ φόβος ἀπὸ τὰ φιλελεύθερα στοιχεῖα, ἐπλήρωσαν τὸ κράτος ἀπὸ ὄργανα κατασκόπων. Τὰ ἔξοδα τοῦ Γιλδίτζ, μὲ πλήθη γυναικῶν Χαρεμίου, φρουρὰν ἀνακτόρων καὶ ἀξιωματούχους αὐλῆς ἀπερρόφων τὰ 40 % τοῦ προϋπολογισμοῦ. Διὰ νὰ ἀνταποκριθῇ δὲ ἡ κυβέρνησις ἠναγκάσθη νὰ ἐπαυξήσῃ τοὺς φόρους.

1) *Ἡ Δεκάτη.* Ὁ φόρος οὗτος ἀπετέλει τὸ κυριώτερον ἔσοδον, ὃν ἐπλήρωνεν ἡ παραγωγή, καὶ συνίστατο εἰς 10 % ἐπὶ παντὸς γεννήματος, ἀλλ' ὁ Χαμίτ μετὰ τὸ 1880 τὸν ἠύξησεν εἰς 12 1/2. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία ἦτο κατ' ἐξοχὴν γεωργικὴ, μεγάλα ποσὰ εἰσέπραττε τὸ κράτος. Εἰς τὴν Θράκην ἐκαλλιιεργεῖτο καὶ καναρόσπορος προσοδοφόρος, ἐξήγετο δὲ εἰς τὸ ἔξωτερον διὰ τῶν λιμένων Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως (1 ἑκατομμ. σάκκοι).

2) *Ὁ φόρος ἐπὶ τοῦ καρποῦ τῶν δένδρων,* ὅστις ἐπληρῶνετο εἰς χρῆμα, ἢ εἰς εἶδος.

3) Αἱ γαῖαι ἐπλήρωναν καὶ στρεμματικὴν φορολογίαν.

4) Οἱ φόροι τῆς ἀμπελοργίας ἦσαν βαρῦτατοι, διότι ἡ ἀμπελος ἐπλήρωνεν καὶ ὡς γῆ στρεμματικὴν φορολογίαν, καὶ ὡς ἀμπελος. Τὸ προϊόν τῆς ἀμπέλου ἐλαμβάνετο εἰς χρῆμα, ἐξιτιμᾶτο ἐπὶ τῶν κλημάτων ὑπὸ μικτῆς ἐπιτροπῆς καὶ ἀμπελοκτημόνων. Ἡ κατ' ὀκτὼν ἀξία ὠρίζετο μὲ τιμὴν, εἰς ἣν ἐπωλοῦντο αἱ σταφυλαὶ εἰς τὴν ἀγοράν. Καὶ ἐγεννῶντο κατ' ἔτος φιλονικίαι καὶ δίκαια μεταξὺ πραγματογνωμόνων καὶ ἀμπελοκτημόνων. Αἱ οἰνοποιούμεναι σταφυλαὶ ἐπλήρωναν ἕτερον φόρον ὡς οἶνος εἰς ἕξ ἐμμέσους φόρους. Ὁμοίως ἐφορολογεῖτο καὶ ἡ ἐξαγομένη ρακὴ ἐκ στεμφύλων (τσίπουρα) ἢ ἐξ οἴνου.

5) *Ὁ φόρος τῶν ζώων,* α) τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν, ἡ κεφαλὴ ἐπλήρωνε 5 γρόσια, ἀλλὰ μετὰ τὸ 1880 ἠύξθη εἰς 7 γρόσια. β) τῶν βοῶν, ἀγελάδων καὶ ἀλόγων, ἕνα μετζητιέ, γ) τῶν χοίρων, 1/2 μετζητιέ, ἦτοι 10 γρόσια ἀργυρᾶ.

6) *Οἱ φόροι ἐπὶ τῶν ἀτόμων,* α) Κεφαλικὸς φόρος Χριστιανῶν καὶ μὴ Μουσουλμάνων, ἐλέγετο διότι ἐπλήρωνε κάθε κεφαλὴ ἄρρενος, ἀπὸ γεννήσεως μέχρι 60οῦ ἔτους, 1/2 χρυσῆς λίρας ἐτησίως. Ἐπομένως γιὰ τὰ 60 χρόνια ἐπλήρωνε κάθε Χριστιανὸς 30 λίρας διὰ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τῆς στρατιωτικῆς ὑπηρεσίας. Ἐλέγετο Χαράτσι ὑπὸ τῶν Τούρκων, τοὺς τελευταίους ὅμως χρόνους ὠνομάσθη στρατιωτικὸς φόρος. Ἀλλὰ μετὰ τὸ Σύνταγμα 1908 καθηργήθη, ὠρίσθη δὲ νὰ ὑπηρετοῦν στρατιῶται καὶ οἱ μὴ Μουσουλμάνοι. β) *Φόρος ὁδοποιίας,* ἐπεβλήθη τὰς τελευταίας δεκαετηρίδας πρὸς κατασκευὴν δρόμων. Ἐκαστος ἄρρεν μεταξὺ τοῦ 20οῦ καὶ 60οῦ ἐπλή-

ρωνεν ἐτησίως ἓνα μετζητιέ, ἀλλ' οἱ Τοῦρκοι κατεσκεύαζον δρόμους εἰς τὰς Τουρκ. συνοικίας καὶ τὰς κεντρικὰς ἀρτηρίας. Εἰς τὴν ὑπαιθρον κατεσκεύαζαν μόνον στρατιωτικὰς ὁδοὺς, ἤτοι ἀπὸ Κων]πόλεως εἰς Ἀδριανούπολιν καὶ Σαράντα Ἐκκλησίας καὶ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως πρὸς Καλλίπολιν, Δεδὲ Ἀγάτς καὶ Κομοιτινήν, πρὸς διέλευσιν στρατευμάτων. Διὰ τῶν ὁδῶν τούτων ἐξυπηρετοῦντο καὶ οἱ παρὰ τὰς ἀρτηρίας οἰκοῦντες, ἐνῶ εἰς τὰς μακρὰν περιοχάς, ἢ συγκοινωνία μὲ ἀμάξας ἀπέβαινε προβληματικὴ ἕνεκα τοῦ λασπώδους ἐδάφους, καὶ ἰδίως τὸν χειμῶνα.

7) **Ἐπαγγελματικὸς φόρος.** Εἰς τὸν φόρον τοῦτον ὑπῆγοντο οἱ ἄστοι ἐπαγγελματῖαι καὶ ἐποίκιλλε κατὰ διάφορα ἐπαγγέλματα. Ἄλλ' ἐνῶ οἱ φόροι ἦσαν ἄμεσοι ὑπῆρχον καὶ οἱ ἔμμεσοι, οὓς εἰσέπραττον ξένοι ὡς ὑπεργύους προσόδους διὰ συναφθέντα δάνεια ὑπὸ τῆς Τουρκίας, ὀνομαζόμενα «Δημόσιον Χρέος» (Δεγιούνι Οὐμουμιέ), δι' ὧν ἐπληρώνοντο χρεωλυτικῶς εἰς τὰς δανειστικὰς ἐταιρίας Γάλλων, Ἀγγλῶν, Αὐστριακῶν κ.λ.π. Τοιοῦτοι φόροι ἦσαν ὁ καπνὸς καὶ τουμπεκὶ τῆς Ἐταιρίας «Ρεζί», οἱ δὲ 6 τοῦ Δεγιούνι Οὐμουμιέ ἦσαν οἱ ἐπὶ τῶν ἰχθύων, ἄλατος, πυρίτιδος, οἰνοπνεύματος, κουκουλίων καὶ χαρτοσήμων. Αἱ κατὰ καιροὺς κυβερνήσεις τοῦ Χαμίτ ἐπεβάρυνον τοὺς λαοὺς μὲ πλῆθος φόρων, δεσμευόμεναι ὑπὸ τῶν Μ. Δυνάμεων μὲ ἐμπορικὰς συνθήκας καὶ ἐπέτρεπον νὰ εἰσάγωνται ξένα ἐμπορεύματα μὲ μειωμένον τελωνειακὸν δασμὸν συναγωνιζόμενα τὰ ἐγχώρια προϊόντα. Ὁ μεταλλευτικὸς πλοῦτος τῆς Τουρκίας ἀνῆκεν εἰς ξένας ἐταιρίας, διότι αὐταὶ ἐπετύγχανον προνόμια. Ἐὰν δὲ ὑπήκοος Ὀθωμανὸς ἐζήτει τοιοῦτον τι ἔπρεπε τὰ κέρδη νὰ δίδῃ εἰς τοὺς ἀνωτάτους ὑπαλλήλους. Οὕτω βιομηχανικῶς ἡ χώρα ἀντὶ νὰ προοδεύῃ ἐμαραίνεται. Τὰ Αὐστριακὰ, Ρωσικὰ, Ἀγγλικὰ, Γαλλικὰ καὶ Γερμανικὰ βιομηχ. προϊόντα ἐπωλοῦντο εὐθηνότερα τῆς παραγωγῆς, ὁ χρυσὸς δὲ τῆς Τουρκίας διέρρεεν εἰς χρηματοκιβώτια ξένων ἐταιριῶν.

ΚΕΦ. 101.—ΑΙ ΑΔΕΛΦΟΤΗΤΕΣ ΕΙΣ ΕΛΛΗΝ. ΘΡΑΚΙΚΑ ΧΩΡΙΑ.

Τὰ χωρία ηὔξανον εἰς πληθυσμὸν καὶ ἀνεπτύσσοντο πνευματικῶς καὶ εἶχον σχηματισθῆ ὀμάδες νέων φιλοπροόδων, οἵτινες ἐπειδὴ ἔβλεπον ὅτι, διὰ νὰ καλλιτερεύσουν τὴν ἀρχέγονον κατάστασιν τῶν ὁδῶν, ἐκκλησιῶν, γεφυρῶν, ὑδραγωγείων κλπ. ἀναγκῶν, ἔπρεπεν ἐκεῖνοι νὰ φροντίσουν, ἐσχημάτιζαν τὰ λεγόμενα τότε Ἀδελφῶτα. Εἰς τὰς ἀκμαζούσας πόλεις, πλὴν τῶν Συντεχνιῶν, εἶχον ἰδρυθῆ καὶ Ἀδελφότητες, ἤτοι σωματεῖα, ἅτινα διὰ μνημιαίας συνεισφορᾶς συνεκέντρωνον ποσόν, χρησιμεῦον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, διὰ φιλανθρωπικοὺς σκοποὺς. Π.χ. τὰ Χριστούγεννα καὶ τὸ Πάσχα ἐμοίραζον εἰς τὰς πτωχὰς οἰκογενείας κάρβουνα, κρέας, τυρόν, ἄρτους, προσέτι δὲ ἔστελλον τρόφιμα, τσιγάρα κλπ. εἰς φυλακισμένους ἀδιακρίτως θρησκευμάτος. Αἱ Ἀδελφότητες ἐψήφιζον Κανονισμὸν καὶ Συμβούλιον ὑπὸ τὴν Πρε-

δρεϊάν τοῦ θρησκευτικοῦ ἀρχηγοῦ ἢ προκρίτου, γραμματέα, ταμίαν, εἰσπράκτορα καὶ συμβούλους, ταχτὰς ἡμέρας συνεδριάσεως καὶ κατ' ἔτος Γεν. συνέλευσιν, καθ' ἣν ἐλάμβανον γνῶσιν τὰ μέλη περὶ πεπραγμένων. Ἐκτὸς τῶν μελῶν κατεγράφοντο εἰς τιμητικὴν πλάκα ὀνόματα Ἐυεργετῶν, Δωρητῶν καὶ Συνδρομητῶν. Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ χωρία ὑπῆρχεν ἐπάρκεια ἀγαθῶν, τὰ Ἀδελφῶτα ἀπέβλεπον εἰς ἐξυπηρέτησιν καὶ γενικωτέρων ἀναγκῶν.

ΚΕΦ. 102.—ΚΛΕΦΤΑΙ ΚΑΙ ΛΗΣΤΑΙ ΕΝ ΘΡΑΚῃ.

Μετὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἑλλην. Ἐπαναστάσεως, ἀνεφάνησαν καὶ εἰς τὴν Θράκην ἄνδρες τινές, οἵτινες δύνανται νὰ χαρακτηρισθοῦν ὡς Κλέφται, συντελέσαντες εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν Ἑλλην. χωρῶν. Αἱ πράξεις τῶν ἔφερον τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς Κλεφτουριᾶς τῶν νοτίων χωρῶν, τοιοῦτοι δὲ ἦσαν: Ὁ Ἰγνάτιου προγενέστερος καὶ ὁ Μπαχτσεβάνογλου μεταγενέστερος. Ὁ πρῶτος εἶχε δράσει μεταξὺ Μετρῶν καὶ Κων]πόλεως, ἡ ἐνέργειά του δὲ συνίστατο εἰς ἐπιθέσεις καὶ φόνους Τούρκων καὶ ἱερωμένων τοῦ Ἰσλαμισμού. Πληροφορίας, περὶ τῆς καταγωγῆς του, ὑπὸ ποίας συνθήκας εὑρέθη, πῶς καὶ πότε ἀπέθανε, δὲν ἔχομεν. Πιθανώτατα νὰ κατάγῃται ἐκ τῆς Τσαντῶς κώμης προβατοτρόφων εἰς τὰ πλάγια Σηλυβρίας. Ὁ δεῦτερος Μπαξεβάνογλου, ἀναφέρεται ὡς Ραιδεστηνός, υἱὸς λαχανοκηπουροῦ εἰς τὰ ἔξωθεν τῆς Ραιδεστοῦ «Σουλάκια» (ὑδρηλὰ μέρη) ὅπου ὑπῆρχον λαχανόκηποι Ἑλλήνων τῆς συνοικίας Κούρναλη. Οἱ γέροντες διηγοῦνται, ὅτι οὗτος ἦτο μεγάλης σωματικῆς δυνάμεως, εἶχε τὸ λημέρι του εἰς τι ὄροπέδιον λεγόμενον Γιαταγάνι μεταξὺ Ἰντζέκιοι καὶ τῆς ὑψηλοτέρας κορυφῆς «Μπακατζὰ» τεπέ». Φαίνεται δὲ ὅτι εἶχε καὶ συντρόφους ἐκ τῶν χωρίων καὶ πολλάκις κατήρχετο εἰς τὴν πεδινὴν Θράκην, ἐπέπιπε νύκτα κατὰ Τσιφλικούχων Τούρκων Μπέηδων, τοὺς ἤρπαζε καὶ τοὺς μετέφερεν ἐπὶ τοῦ δασώδους Ἱεροῦ Ὄρους. Ἐπειτα δι' ἀπεσταλμένων ἐλάμβανε λύτρα καὶ τοὺς ἀπέλυε, μὲ τὰ λύτρα δὲ ταῦτα προέβαιναν εἰς εὐεργεσίας πτωχῶν, ἀναπήρων καὶ ὀρφανῶν. Ὁμοίαζε πρὸς τὸν ἐν Ἀνατολῇ δράσαντα κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια Τσιακιτζῆν, ἄγνωστον δὲ πότε, ποῦ καὶ πῶς ἀπέθανε. Μεταγενέστερος ἦτο ὁ ἐκ Σχολαρίου Καπετὰν Νικόλας, ὅστις ἔδρασεν εἰς τὴν Ἀνατ. Θράκην μὲ συντρόφους ἀπὸ τὰ χωρία, ὡς ὁ Δελῆ Θανάσης ἀπὸ τὸ Τσανακτῆ Ραιδεστοῦ, ὁ Μπόζος ἐκ Σχολαρίου, ὁ Κων]τῆνος Σιλτζίκας ἀπὸ Ἰντζέκιοι, ὁ Δελημπάμπης ἀπὸ Καστάμπολιν καὶ ὁ Καλαθάρας ἀπὸ Σαχίνκιοι Μαλγάρων. Οὗτοι μετὰ τὸν Ρωσοτουρκ. πόλεμον ἐπὶ 10 ἔτη ἐξηκολούθησαν κλέφτικον βίον καὶ διὰ νὰ συντηρῶνται ἐξεβίαζον πλουσίους μὲ μυστικούς ἀπεσταλμένους, ἐὰν δέ τις ἤρνεϊτο νὰ τοὺς στείλῃ τὸ ποσόν, ποῦ παρήγγελλον, κατώρθωσαν νὰ τὸν συλλάβουν, νὰ τὸν ὀδηγήσουν εἰς τὰ κρησφύγετά των καὶ νὰ τὸν ἀναγκάσουν νὰ γράψῃ πρὸς τοὺς ἰδικούς του νὰ δώσουν εἰς τὸν κομιστὴν τὰ λύτρα εἰς χρυσὰς λίρας. Οὕτω συνέλαβον τὸν Ἀγαθανάσην Γα-

νίτην, πλούσιον εἰς Κων]πολιν, παρὰ τοῦ ὁποίου εἰσέπραξαν 1000^ο χρυσᾶς. Τὸν Ἀρμένιον σαράφην Χατζῆ Ὀβανῆς ἐκ Μαλαγάρων, τὸν Ἀριστοῦλιαν Χαριουπόλεως καὶ ἄλλους. Δὲν ἐφόνευον, οὔτε ἐπεβάρυνον τοὺς χωρικοὺς καὶ διὰ τοῦτο οὗτοι δὲν τοὺς ἐπρόδιδον, ἀλλὰ τοὺς ἐθεώρουν ὡς μέσον ἀσφαλείας. Κατόπιν πολυετοῦς δράσεως τὸ 1886 εἰς σύγκρουσιν πρὸς Τουρκ. ἀπόσπασμα εἰς τὸ βουνὸν Ἀλμαλῆ Μαλαγάρων κυκλωθέντες, ἐφρονεύθησαν τινές, διεσώθησαν δὲ δύο καὶ ὁ Καπετὰν Νικόλας κατέφυγεν, εἰς τὴν Ἀνατ. Ρωμυλίαν. Μόλις ἔλειψεν ἡ Ἑλλην. συμμορία ἤρχισαν νὰ ἀναφαίνωνται Τοῦρκοι λησται. ἐκ τῶν νεοερχομένων ἐκ Βοσνίας, Βουλγαρίας καὶ Δουβρουτσᾶς. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ Κιρκάσιοι, οὗτοι δὲ ἐπεδίδοτο εἰς κλοπὰς ἀλόγων, ἅτινα ἤρπαζον ἀπὸ τὰ ἀλώγια, τὰ μετέφερον εἰς ἄλλους καζάδες καὶ τὰ ἐπώλουν. Ὡς ἀπεκαλύφθη Κιρκάσιοι καὶ Τοῦρκοι ζωοκλέπται ἦσαν ὑπὸ τὴν προστασίαν Μπέηδων καὶ σύντροφοι εἰς τὰ κλοπιμαῖα. Ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ἀνεφάνη ἄλλη συμμορία Ἑλληνικὴ τοῦ Καπετὰν Ἀναστάση, ἣτις κατετάραξε τὴν Διοίκησιν τῆς Ἑλλην. Θράκης καὶ αὐτὸν τὸν Χαμίτ μετὰ τὰς ἐπιθέσεις της. Ὁ Καπετὰν Ἀναστάσης, ὡς λέγουσιν, ἦλθεν ἐξ Ἑλλάδος, ἀπὸ τὴν Θεσσαλίαν καὶ μάλιστα ἐκ Βόλου μετὰ ὀλίγους συντρόφους. Ἐστρατολόγησε καὶ ἄλλους ἐκ Θράκης καὶ προέβη εἰς τολμηροτάτον ἐγχείρημα: Μίαν νύκτα μεταξὺ Λουλέ· Μπουργάζ καὶ Τυρολόης ἀφῆρσαν ἐκ τῆς σιδηροδ. γραμμῆς σιδηρᾶς ράβδους, ὅτε δὲ μετ' ὀλίγην ὥραν ἐφάνη ἡ ἀμαξοστοιχία ἐκ Κων]πόλεως πρὸς Εὐρώπην, ἐξετροχιάσθη ἄνευ ζημίας, μετὰ τὸ σταμάτημα δὲ τοῦ τραίνου πυροβολισμοὶ τῆς συμμορίας κατέπτόησαν τοὺς ἐπιβάτας καὶ ἀφοῦ οἱ λησται ἐτοποθετήθησαν εἰς ἐπικαίρους θέσεις, ὥστε νὰ μὴ δύναται κανεὶς νὰ ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ τὰ βαγόνια, ἤρχισεν ἡ ἔρευνα ἀπὸ τὸν Καπετὰν Ἀναστάσην καὶ μερικοὺς ἐνόπλους βοηθούς. Τὰ χρήματα τῶν ἐπιβατῶν ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀφῆρέθησαν μετὰ εὐγενικωτάτην συμπεριφορὰν τοῦ καπετὰν Ἀναστάση, ὅστις ἄφηνε καὶ μέρος τῶν χρημάτων διὰ τὴν συνέμισιν τοῦ ταξιδίου. Κοσμήματα, χρυσᾶ ὠρολόγια καὶ διαμαντικὰ ἐληστεύθησαν. Ἀφοῦ ἐτελείωσεν ἡ ἔρευνα παρέλαβον τὸν θησαυρόν, ηὐχαρίστησαν, ἐζήτησαν συγγνώμην διὰ τὴν ἀνησυχίαν καὶ ἀπῆλθον ἀνενόχλητοι. Τὸ γεγονός ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν εἰς τὴν Εὐρώπην, αἱ ἐφημερίδες ἔγραψαν ἄρθρα κατὰ τῆς Τουρκίας, ἡ δὲ Αὐστροουγγρικὴ κυβέρνησις διεμαρτυρήθη ἐντονώτατα, διότι ἡ γραμμὴ Βιέννης·Κων]πόλεως ἦτο τῆς Αὐστρ. Ἐταιρίας Χίος. Μετὰ τινα καιρὸν συνέλαβον τὸν υἱὸν τοῦ ἐν Ραιδεστῷ μεγαλοκτηματίου Ἰταλοῦ ὑπηκόου Δούση Ρισσάρ, ζητήσαντες ὡς λύτρα 4 χιλ. λίρας, ἃς ἐκόμισε πρὸς τοὺς λησται, μετὰ ἄδειαν τῆς Τουρκ. Διοικήσεως, ὁ Ραιδεστηνός, Ἑλλην ὑπῆκοος, Φορτούνης ἐκ Κεφαλληνίας. Οὗτος ἐπιστρέψας, ἀνεκοίνωσεν ὅτι, οἱ λησται ἀφοῦ ἔλαβον τὰ χρήματα, τὸν ἐκράτησαν αἰχμάλωτον καὶ τὸν ἀφῆκαν ἐλεύθερον μετὰ τριήμερον. Ἐν περιπτώσει δὲ καθ' ἣν τὰ ἀποσπάσματα κινήθουσαν ἐναντίον των

πρὸ τῆς παρελεύσεως τῶν τριῶν ἡμερῶν, θὰ κινδυνεύσῃ ἡ ζωὴ τοῦ αἰχμάλωτου. Ἐπειδὴ ὁ αἰχμάλωτος ἦτο ξένος ὑπήκοος, ὁ δὲ πατήρ του Πρόξενος δύο Εὐρωπ. κρατῶν, οἱ Τοῦρκοι ἠναγκάσθησαν νὰ ἀπόσχουν τῆς καταδιώξεως. Δὲν παρήλθε πολὺς καιρὸς καὶ συνέλαβον Γάλλον ὑπήκοον, τὸν Ραϊμόνδον, Διευθυντὴν καὶ χημικὸν ἐνὸς ὑποστατικοῦ Γαλλ. Ἐταιρίας, ἣτις εἶχεν ἐκτεταμένους ἀμπελῶνας ἔξωθεν τῆς Κων]πόλεως, κατεσκευάζε οἰνοπνευματώδη ποτά, ἅτινα ἔστελλεν εἰς Γαλλίαν. Διὰ τὴν σωτηρίαν αὐτοῦ κατ' ἀπαίτησιν τῆς Γαλλ. Πρεσβείας, ἠναγκάσθη ὁ Σουλτᾶνος νὰ πληρώσῃ 6 χιλ. λίρας χρυσᾶς καὶ νὰ μὴ καταδιώξῃ οὔτε νὰ ἀνακρίνῃ ἐκείνους, οὓς μετεχειρίσθη ἡ Πρεσβεία ὡς μεσάζοντας. Ἄφοῦ ὁ Καπετὰν Ἀναστάσης, ὁ ἀπόγονος τοῦ μυθικοῦ Ἰάσονος, (διότι ἐκ τῆς χώρας τῆς Ἰωλκοῦ προήρχετο), ἔλαβε τὸ χρυσοῦν δέρας, οὐχὶ ὅμως τῆς Κολχίδος, ἀλλὰ τῆς Θράκης, ἐπέστρεψεν εἰς τὴν πατρίδα του. Σύντροφοί του παρέμειναν ἐν Θράκῃ ὑπὸ ἄλλον ἀρχηγὸν τὸν καπετὰν Θανάσην καὶ ἐξηκολούθησαν τὰς ἐπιχειρήσεις. Συνέλαβον τὸν ἐκ Μπαμπᾶ - Ἐσκί, πλούσιον τυρέμπορον Μανώλην καὶ ἔλαβον λύτρα, κατόπιν δὲ Ἀρμένιον τινὰ ἐκ Ραιδεστοῦ εἰς τὸ Σασσάν - Τσιφλίκ, κείμενον μεταξὺ Μαλγάρων καὶ Ραιδεστοῦ. Ἀλλὰ βαρύτερος χειμῶν κατεκάλυψε ὀλόκληρον τὸ Ἱερὸν Ὄρος μὲ στρῶμα χιόνος, ὥστε νὰ διακοπῇ ἡ συγκοινωνία καὶ τρεῖς ἐκ τῶν ληστῶν μὲ τὸν αἰχμάλωτον, πεινῶντες καὶ ἡμίγυμνοι περιφερόμενοι πρὸς εὐρεσιν τροφῆς, ἔχασαν τὸν προσανατολισμὸν των καὶ ἔπεσαν ἔξωθι τοῦ χωρίου Ἰντζέκιοι, ὅπου τοὺς ἀντελήφθη αἰγοβοσκός τις. Οὗτος εἰδοποίησε τὸν Μουχτάρην, ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ χωρίον ἠδρευεν ἀπόσπασμα χωροφυλακῆς, διὰ νὰ τὸ ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὰ βάρη τῆς παραμονῆς εἰδοποίησε τὸν ἀρχηγὸν τοῦ ἀποσπάσματος καὶ ἐξῆλθον πρὸς σύλληψιν τῶν ληστῶν. Οὗτοι ἀντιληφθέντες τὸ γεγονός, τὸν μὲν αἰχμάλωτον ἀφήκαν ἐπὶ λόφου, αὐτοὶ δὲ ἐπεχείρησαν νὰ φύγουν. Ἀλλὰ ἡ πρὸς τὸ Ὄρος φυγὴ ἦτο ἀδύνατος ἔνεκα τῆς χιόνος. Κατέβησαν τότε ἐντὸς τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ, ἀκολουθοῦντες τὸ ρεῦμα, ἐνῶ οἱ χωροφύλακες ἀπὸ τὴν ὄφρυν τῆς χαράδρας ἐπυροβόλουν αὐτούς, ἀλλ' ἀνεπιτυχῶς. Ἐν τέλει ὁ ἕνας κατώρθωσε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἄτρωτος, ὁ δεύτερος, γέρων ἐπληγώθη καὶ ἔπεσεν καὶ ὁ τρίτος νεώτατος ἐπληγώθη καὶ παρεδόθη. Οἱ δύο ἤχθησαν εἰς τὸ χωρίον, ὅπου κατὰ διαταγὴν τοῦ Μηλαζίμ, τοὺς ἐπεριποιήθησαν οἱ χωρικοί, τοὺς ἐνέδυσαν καὶ τοὺς ἔδωκαν τροφίμα. Ὁμοίως τὸν 2ον αἰχμάλωτον περισυνέλεξαν νέοι καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τοὺς ὄμους, διότι ἦτο γέρων καὶ ἀποκαμωμένος ἐκ τοῦ ψύχους. Ἐκ τῶν ἀνακρίσεων τοῦ Μηλαζίμ διεπιστώθη, ὅτι ὁ διαφυγὼν προήρχετο ἐξ Ἑλλάδος, ὁ δὲ πληγωμένος γέρων, ὅστις μετὰ τριήμερον ἀπεβίωσε, κατήγετο ἐκ Σχολαρίου καὶ ἐπὶ 50 ἔτη ἐξήσκει τὸ ληστρικὸν ἐπάγγελμα. Ὁ δὲ τρίτος, ἐκ Βόλου τῆς ἐλευθέρας Θεσσαλίας, ἐκομίσθη εἰς Ραιδεστόν, ὅπου διεξήχθη ἡ δίκη. Ἰσχυρίσθη ὅτι τὸν εἶχε προσλάβει ὁ Καπετὰν Ἀναστάσης ὡς γραμματέα, διότι θὰ

ἤρχοντο εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ἀγοράσουν ζῶα, ἀλλ' ὅταν ἔφθασεν εἰς τὴν Θράκην, τοῦ ἔδωκαν ὄπλον καὶ ἐπειδὴ ἐβάδιζαν πάντοτε νύκτα, ἔχασε τὸν προσανατολισμόν του καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ φύγη. Κατεδικάσθη εἰς 3 1/2 ἔτη καὶ ἐστάλη εἰς τὰς φυλακὰς Καλλιπόλεως.

ΚΕΦ. 103.—Η ΕΠΕΛΘΟΥΣΑ ΑΣΦΑΛΕΙΑ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΡΑΚΗΝ.

Ὁ Σουλτάνος Χαμίτ ἔνεκα τῶν ληστρικῶν κρουσμάτων, τῶν διαμαρτυριῶν τῆς Γαλλ. Πρεσβείας καὶ τῆς πληρωμῆς ὑπ' αὐτοῦ τῶν λύτρων, ἀπεφάσισε νὰ θέσῃ τέρμα εἰς τὴν κατάστασιν. Ἀνέθηκεν εἰς ἀνώτερον ἀξιωματικόν, τὸν Ἀλβανὸν Ἐδὶπ·πασᾶν νὰ ἐξαλείψῃ τὴν ληστείαν ἀπὸ τὴν Εὐρωπ. Τουρκίαν. Οὗτος ἐζήτησε νὰ τῷ δοθῇ πληρεξουσιότης ἐν λευκῷ νὰ ἔχῃ τὸ δικαίωμα νὰ συλλαμβάνῃ καὶ νὰ τιμωρῇ ὅποιονδήποτε ποῦ θὰ ἐνέκρινεν, ἄνευ περιορισμοῦ. Ὁ Χαμίτ ἐφωδίασε τὸν Ἐδὶπ·πασᾶν μὲ τοιοῦτον φερμάνιον. Οὗτος κατήρτισε δίκτυον μυστικῶν πληροφοριῶν ἀπὸ καλῶς πληρωνομένων, συνέλαβε λησταποδόχους, μερικοὺς ἐκρέμασεν, ἄλλους (πρὸ πάντων μπέηδες) ἐκακοποίησεν, ἐτρομοκράτησε τὰ κακοποιὰ στοιχεῖα, διεκήρυξε δὲ ὅτι πᾶς τις ἔχει δικαίωμα νὰ καταγγέλλῃ πάντα ζωοκλέπτην ἢ ληστήν. Ἐντὸς 2 ἐτῶν κατώρθωσε νὰ ἐπιβάλῃ τάξιν. Οἱ Τσερκέζοι, Τάταροι καὶ ἐκ Σλαβ. χωρῶν, προσελθόντες Μουατζήριδες ἀπέβησαν ἄκακα ἀρνία, οἱ δὲ πλανέμποροι ἀφόβως ἐταξίδευον, εὐχαριστοῦντες τὸν Ἐδὶπ·πασᾶν διὰ τὴν ἐπικρατήσασαν ἀσφάλειαν. Διὰ τῆς ἐδραιώσεως τῆς ἀσφαλείας μεγάλως προήχθη τὸ ἐμπόριον, διότι τὰ ταξίδια ἀπὸ τὰ παράλια εἰς τὰ μεσόγεια ἐπολλαπλασιάσθησαν. Οἱ σιδηρόδρομοι πλήρεις ἤρχοντο εἰς Κων/πολιν καὶ ἐπέστρεφον διὰ Εὐρώπην μέσον Ἀδριανουπόλεως, ἢ διὰ Θεσ/νίκην διὰ Πυθίου (Κούλελι·Μπουργάζ). Εἰς τὰς ἀρτηρίας τοῦ ὀδικοῦ δικτύου ἐκκυκλοφόρουν ἄμαξαι, κατάφορτοι ἐμπορευμάτων, κατευθυνόμεναι εἰς σταθμοὺς ἢ εἰς λιμένας πρὸς ἐκφόρτωσιν καὶ τἀνάπαλιν ἀπὸ Δεδὲ - Ἀγάτς, Καλλίπολιν, Ραιδεστόν, Ἡράκλειαν καὶ Σηλύβριαν μὲ ἀποικιακὰ κλπ. προϊόντα τοῦ ἐξωτερικοῦ. Ἐκτὸς τούτων καὶ караβάνια καμήλων, ἵππων καὶ ἡμιόνων μὲ φορτία ἐμπορευμάτων διέσχίζον τὰς παρόδους τῶν μεγάλων ἀρτηριῶν ἀπὸ ἕκαστον χωρίον. Οἱ Μουατζήριδες, ποὺ ἦσαν ἐργατικώτεροι τῶν Τούρκων, συνετέλεσαν εἰς τὴν ἐμπορικὴν κίνησιν, διότι μὲ τὰς ἄμαξας των μετέφερον ἐπὶ μισθῷ τὰ ἐμπορεύματα ἀπὸ τὰ χωρία πρὸς τοὺς σταθμοὺς ἢ τοὺς λιμένας. Ἐένοι ἔμποροι, Ἕλληνες, Γάλλοι, Γερμανοὶ κλπ., εἶχον ἐγκατασταθῆ εἰς ἐμπορικὰ κέντρα, καὶ ἔστελλον τὰ προϊόντα τῆς Θράκης εἰς τὰς χώρας των, ἔφερον δὲ διάφορα τοιαῦτα ἐκ τῶν χωρῶν των. Μετὰ τὸ 1890 μέχρι τοῦ 1912 οἱ Θραῖκες ἔζησαν εἰρηνικὴν ζωὴν. Τὸ Ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀνεπτύχθη οἰκονομικῶς καὶ διανοητικῶς προσοδεῦσαν εἰς ὅλα τὰ ἐπίπεδα τοῦ πολιτισμοῦ. Οἰκονομικῶς ὑπεδούλωσε τὸ Τουρκ. στοιχεῖον, ὅπερ ἔρρεπεν εἰς τὴν ὀκνηρίαν καὶ ἠναγκάζετο νὰ χρεώνηται εἰς Ἑλλήνας, Ἀρ-

μενίους και Ἑβραίους. Οἱ μπακάληδες, ὑφασματοπῶλαι και ψιλικατζήδες τῶν χωριῶν ἀπέβησαν πιστωταὶ τῶν Τούρκων και ἐπληρώνοντο κατ' Αὐγουστον μὲ γεννήματα.

ΚΕΦ. 104.—ΤΑ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΡΙΑ ΕΝ ΘΡΑΚῃ.

Ὡς ἀνεπτύξαμεν και προηγουμένως, αἱ Ἑλληνικαὶ κοινότητες μετὰ τὴν ἐπελθοῦσαν ἡσυχίαν εὐημέρησαν. Αἱ σχέσεις τοῦ Ἑλλην. στοιχείου πρὸς τὸ Τουρκικὸν ἔγιναν ὀμαλώταται και ἰδίως εἰς τὸ οἰκονομικὸν ἐπίπεδον. Καὶ μόνον αἱ κοινότητες τῆς Ἀνατ. Ρωμυλίας ἐξηκολούθουν νὰ ἀγωνιοῦν περὶ τῆς τύχης τῶν ἔνεκα τῆς βουλιμίας και αὐθαιρεσίας τῶν Βουλγάρων πρὸς σφετερισμὸν τῶν εὐαγῶν Ἑλλην. ἰδρυμάτων. Ἄλλ' ἡ Κρητικὴ ἐπανάστασις τοῦ 1896, ἡ ἀποστολὴ τοῦ Συνταγματάρχου Βάσσου μεθ' Ἑλλην. στρατοῦ πρὸς κατάληψιν τῆς νήσου και ὁ πόλεμος τῶν Τούρκων κατὰ τῆς Ἑλλάδος τὸ 1897 ἐπεσκίασαν τὰς ἀγαθὰς σχέσεις τῶν δύο ἐθνοτήτων τῆς Θράκης. Παρὰ ταῦτα οὔτε οἱ Ἕλληνες ἐξεδήλωσαν δυσαρέσκειαν κατὰ τῶν Τούρκων, οὔτε οἱ Τούρκοι ἐχθροπάθειαν πρὸς τοὺς Ἕλληνας, διότι ὁ Τουρκ. λαός, ὡς ἀμαθής, ἐξεχώριζε τοὺς Ροῦμ ἀπὸ τοὺς Γιουνανλῆ, ἐθεώρει δηλ. τοὺς Ἕλληνας ὡς ἰδιαίτεραν φυλὴν διότι και τὴν Θράκην ἀπεκάλει Ρούμελη, χώραν Ρωμαίων και ὄχι Ἑλλήνων. Ὁ ἀτυχὴς πόλεμος τοῦ 1897, ὅστις ἀπεκάλυψε τὸ ἀπαράσκευον τῆς Ἑλλάδος διὰ τὰς ἐθνικὰς διεκδικήσεις ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ αἱ οὐχὶ εὐνοϊκαὶ διαθέσεις τῶν Δυνάμεων πρὸς τοὺς ἀγῶνας τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπέδρασαν ἐπὶ τοῦ ὑποδούλου Ἑλληνισμοῦ και ἰδίως τῶν Θρακῶν, Μακεδόνων και Ἡπειρωτῶν. Διότι οἱ Ἕλληνες ἤλπισαν ὅτι αἱ Δυνάμεις θὰ συντελοῦν, ὥστε ὄχι μόνον ἡ Κρήτη, ἀλλὰ και αἱ τρεῖς Ἑλλην. χῶραι νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τοῦ ζυγοῦ και ὅτι οἱ Τούρκοι θὰ διεπεραιούντο εἰς Μ. Ἀσίαν. Αἱ ἐλπίδες ὅμως αὐταὶ ἀπέβησαν ὄνειρα, διότι και οἱ σπεύσαντες ἐθελονταὶ ἐκ Θράκης εἰς Ἑλλάδα, διὰ νὰ ἀγωνισθοῦν, ἐπιστρέψαντες, περιέγραψαν τὴν κατάστασιν αὐτῆς, ὅποια ἦτο πρᾶγματι. Ὁ Θρακ. Ἑλληνισμὸς μὲ ὀδύνην διέβλεπεν, ὅτι τὸ Ἀνατ. ζήτημα, οὔτινος ἡ λύσις ἠλπίζετο, ἐφαίνετο ὅτι θὰ παραμείνῃ ἐπὶ πολὺν χρόνον ἄλυτον, ἔνεκα ἀσυμφωνίας τῶν Δυνάμεων. Αἱ τοιαῦται σκέψεις μεταξὺ τῶν διανοουμένων μετεδίδοτο εἰς τὰς λαϊκὰς τάξεις και ἐπλήρωσαν τὸν Ἑλλην. λαὸν ἀπογοητεύσεως. Οἱ διδάσκαλοι τῆς Παιδεστοῦ, πλήρεις ἐνθουσιασμοῦ και φιλοπατρίας, πρωτοστατοῦντος τοῦ Σχολάρχου Γερμανοῦ Στρηνοπούλου Θρακός (1), ἐσκέφθησαν νὰ δώσουν ὄθησιν εἰς τὸ πνευματικὸν μέρος, διὰ νὰ ἐμπνεύσουν θάρρος εἰς τὸν λαὸν και νὰ τὸν ὀπλίσουν μὲ ὑπομονήν. Ὅνόματα τῶν διδασκάλων τούτων, ὡς και τῆς νεολαίας Παιδεστοῦ, ἦτις ἐπρω-

(1) Ἀπεβίωσεν ἐν Λονδίῳ τὴν 23|1|1951. Βλ. «Θρακικά» Τόμος 23ος, σελ 110. Πολιτικὸν μνημόσυνον Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ Στρηνοπούλου.

τοστάτησεν εἰς τὴν κίνησιν ταύτην, δὲν θὰ ἀναφέρωμεν, διότι αἱ παραλείψεις δημιουργοῦν παρεξηγήσεις. Μεταξὺ τῶν διδασκάλων, οἵτινες ἐβοήθησαν τὸν Σχολάρχην Στρογιόπουλον, εὐρίσκετο εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν ὁ Κ. Γεωργιάδης, παλαίμαχος τῶν γραμμάτων, ἐπὶ 50 σχεδὸν συνεχῆ ἔτη Διτῆς τῆς σχολῆς Παιδεστοῦ. Ἐπίσης οἱ Θραῖκες διδάσκαλοι Α. Μυτακίδης, Γ. Γιαννακάκης κλπ. Ἡ προσπάθεια αὕτη εὐρῆκεν ἔδαφος κατάλληλον, διότι διεδέχθη τὴν φωτεινὴν καὶ ἔνδοξον σταδιοδρομίαν τοῦ Θρακικοῦ Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου, ὅστις ἰδρυθεὶς τὸ ἔτος 1871 ἀφῆκεν ἔποχην, δαπανήσας σημαντικὰ ποσὰ διὰ τὴν ἐκπαίδευσιν ὀλοκλήρου τῆς Θράκης μὲ ἀποστολὰς διδασκάλων εἰς διάφορα χωρία καὶ μὲ τὸ περιφημον μέγαρον τοῦ Συλλόγου, ὅπερ μεγαλοπρεπῶς καὶ εὐπροσώπως ἐφιλοξένει πᾶσαν πνευματικὴν καὶ κοινωνικὴν κίνησιν τῆς Παιδεστοῦ, θαυμαζόμενον παρὰ τῶν ξένων καὶ ἐγχωρίων ἐπισκεπτῶν, ἄνευ συγκρίσεως πρὸς πᾶν ἄλλον ἐν Θράκῃ, ἢ στέγη τοῦ ὁποίου συνετέλει εἰς πᾶσαν προοδευτικὴν κίνησιν. Ὁ Θρακικὸς Σύλλογος, ἔργον τῶν εὐπορωτέρων καὶ ἑξεχόντων Παιδестινῶν, κατήρτισε Μουσεῖον, Βιβλιοθήκην, περισυνέλεξεν ἀρχαῖα εὐρήματα καὶ ἄνευ τῆς ἐργασίας ἐκείνης δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἰδρυθῆ καὶ σταδιοδρομῆση λαμπρὰ τὸ διαδεχθὲν τὸν Σύλλογον ἀναγνωστήριον «Βησάνθη», ἢ λειτουργία τοῦ ὁποίου ἤρχισε τὸ 1878. Θὰ ἠδυνάμην νὰ ἐπεκταθῶ ἐπὶ τῆς θαυμασίας δράσεως τῶν δύο τούτων πνευματικῶν φάσεων, ἐν ἔποχῃ σκοτεινῆς δουλείας, ἐὰν δὲν ἀνεγίνωσκον τὸν 24ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν», ἐν τῷ ὁποίῳ εἰς 320 σελίδας λεπτομερέστατα, μὲ καταλόγους σημαντικῶν ἐράνων, μὲ ἐπίσημα ἔγγραφα καὶ ἀνάλυσιν τῆς συντελεσθείσης τότε ἐθνικῆς ἐργασίας, ὁ συγγραφεὺς του κ. Φίλιππος Μανουηλίδης, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Βουλευτῆς Θράκης, Ὑπουργός, καὶ ἀπὸ 35ετίας Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, δὲν ἐξέθετε γλαφυρώτατα περὶ Νομοῦ καὶ πόλεως Παιδεστοῦ, τὰ τῆς ἔποχῆς ἐκείνης.

Ἱδρυσις ἀναγνωστηρίων καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Θράκην.

Ἡ Παιδεστὸς μὲ τοὺς φιλοπροόδους πολίτας της, τοὺς ἐνθουσιώδεις διδασκάλους καὶ τὴν σεμνὴν καὶ φιλογενῆ νεολαίαν, ἔδωκε τὸ παράδειγμα τῆς πνευματικῆς καὶ κοινωνικῆς προόδου ἀνὰ τὴν Ἄνατ Θράκην. Τὸ τοιοῦτον παράδειγμα ἐμιμήθησαν καὶ ἄλλαι κοινότητες, ὡς ἡ Τυρολόη, Καλλίπολις, Σαράντα·Ἐκκλησία κλπ. κωμοπόλεις. Οἱ διδάσκαλοι, ὁ κληρὸς καὶ οἱ νέοι φιλοτίμως κατώρθωσαν νὰ ἰδρῦσουν τοιαῦτα κέντρα πνευματικῆς προαγωγῆς. Τὰ πλησιόχωρα τῆς Παιδεστοῦ, Πάνιδον, Κούμβαον, Ναίπκιοι, Σχολάριον κλπ. ἐμιμήθησαν τὴν Παιδεστον, μεθ' ἧς εἶχον ἄμεσον ἐπικοινωνίαν. Ἔως τὰ 1912 οἱ Θραῖκες ἔδειξαν τοιαύτην ὁρμὴν πρὸς πνευματικὴν πρόοδον, ὥστε θὰ καθίσταντο ὁ μᾶλλον εὐπαιδευτὸς λαὸς τῶν ὑποδοῦλων χωρῶν, ἐὰν τὸ ἔργον δὲν ἀνεκόπτετο ὑπὸ τῶν πολέμων, τοῦ Βαλκανικοῦ

1912—13 καὶ Πανευρωπαϊκοῦ 1914, οἵτινες ἀπέβησαν μοιραῖοι δι' ἅπαντα τὸν Ἑλληνισμόν καὶ ἰδίᾳ τὸν Θρακικὸν καὶ Μικρασιατικόν.

ΚΕΦ. 105.—ΣΥΓΚΡΟΥΣΕΙΣ ΘΡΑΚΩΝ ΚΑΙ ΜΟΥΑΤΖΗΡΙΔΩΝ.

Τοὺς Μουατζήριδες μετέφερεν ἡ Τουρκικὴ Κυβέρνησις ἐκ τῶν χωρῶν, ὅπου εἶχε παύσει ἡ ἐξουσία τοῦ Σουλτάνου, διὰ τὴν ἐνισχύση τὸν φθίνοντα Μουσουλμ. πληθυσμὸν ἔναντι τοῦ ἐξογκουμένου Ἑλληνικοῦ. Οὕτως ἡ Θράκη ἀπὸ τοῦ 1880 ἐξηκολούθει νὰ δέχεται Μουσουλμ. πληθυσμὸν. Οὗτοι ἐγκαθίσταντο εἰς ἀδеспότους καὶ βακουφικὰς γαίας καὶ εἰς Ἑλληνικὰ χωρία, ἐθεώρουν δὲ αὐτὰς ὡς κτήματά των μὲ δικαίωμα νὰ καλλιεργοῦν καὶ ἐκποιοῦν εἰς ἄλλους ἀγοραστὰς. Οἱ χριστιανοὶ ἀγρόται καὶ ἀστοὶ δὲν ἐφαντάζοντο ὅτι εἰς τὸ κράτος τῶν Σουλτάνων οὐδὲν τεμάχιον γῆς ἀνήκεν εἰς αὐτούς, καὶ ὅτι ἐλέφ Σουλτανικῶ ἐπετρέπετο ἡ καλλιέργεια καὶ ἐπικαρπία, ἐνῶ ἐπλήρωναν φόρον στρεμματικὸν ὡς ἐνοίκιον καὶ δεκάτην ὡς γεώμορον. Διὰ ταῦτο ὅσοι ἐγνώριζον ταῦτα ἔλεγον : «Ὁ γνωστικὸς ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ἔχη στὴ Μαυροθάλασσα καράβι, στὴ Βλαχιά γυναῖκα καὶ στὴν Τουρκία κτήμα». (Μῆτε σπῖτι στὴν Τουρκιά, μῆτε γυναῖκα στὴ Βλαχιά...) Πολλὰ χριστιανικὰ χωρία μὲ ἀγωνίαν ἔβλεπον μέρος τῶν ἀγρῶν των νὰ καταλαμβάνηται ἀπὸ τοὺς νέους ἐπήλυδας, ποὺ ἐγκαθίσταντο ἐκεῖ μὲ ἄδειαν καὶ ὑποστήριξιν κρατ. ὀργάνων. Μάτην οἱ χωρικοὶ παρουσιάζοντο εἰς τοὺς ἀρμοδίους μὲ τοὺς τίτλους τῶν ἀγρῶν των (σενέτια). Τὰ συμβούλια τῶν Μουτεσαριφλικίων, Καϊμακαμλικίων καὶ Βιλαετιῶν μέχρις Ὑψ. Πύλης, ἀφοῦ ἐπὶ ἔτη ἀνέβαλλον ἐξέτασιν τῶν ὑποθέσεων, ἐξέδιδον τελεσίδικον ἀπόφασιν, καθ' ἣν ἀνεγνωρίζετο ἡ ἐγκατάστασις τῶν νέων κατοίκων. Τινὲς Χριστιανοί, ἐπειδὴ ἔστεροῦντο τῶν ἀγροκτημάτων των, προσέβαινον εἰς ἀντίποινα καὶ τότε ἐπηκολούθουν φιλονικίαι καὶ φόνοι ἐκ τῶν δύο μερῶν. Εἰς τὰ δικαστήρια, ὅπου ἀπέληγον αἱ αὐθαίρετοι πράξεις, ἐδικαιοῦντο κατὰ κανόνα οἱ Μουσουλμᾶνοι. Σπουδαιότερον δὲ γεγονὸς, χαρακτηρισθὲν ὡς στάσις κατὰ τῆς κυβερνήσεως τοῦ Χαμίτ, ὑπῆρξε τὸ πραξικόπημα τοῦ Σιμιτλή. Τέσσαρα Ἑλλ. ἀμιγῆ χωρία Σχολάριον, Σιμιτλή, Ἰντζέκιοῖ καὶ Καστάμπολις εὐρίσκοντο ἐπὶ τῆς Δ. πλευρᾶς τοῦ Ἱεροῦ Ὄρους.

Σχολάριον. Μὲ 1.200 οἰκογενείας ἔζη ἐκ τῆς προβατοτροφίας, τυροκομίας, γεωργίας καὶ ἀστικῶν ἐπαγγελμάτων, παντοπῶλαι, ράπται, ἀγγειοπλάσται καὶ καφφενεῖα. Αἱ γυναῖκες κατεγίνοντο εἰς τὴν κατεργασίαν μαλίνων εἰδῶν. **Σιμιτλή.** Εὐρίσκετο 6 χλμ. νοτιοδυτικῶς τοῦ Σχολαρίου, περιελάμβανε 450 οἰκογενείας, αἵτινες ἔζων ἐκ τῆς γεωργίας, προβατοτροφίας καὶ ἀστικῶν ἐπαγγελμάτων. Ἀμφότερα διοικητικῶς ὑπῆγοντο εἰς τὸ Μουτεσαριφλικίον Ραιδεστοῦ, ἐκκλησιαστικῶς δὲ εἰς τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας. **Ἰντζέκιοῖ ἢ Γενιτζέκιοῖ.** Εὐρίσκετο 5 χλμ. νοτιότερον τοῦ προηγουμένου, περιελάμβανε 300 οἰκογενείας, αἵτινες ἔζων ἐκ τῆς γεωργίας,

καὶ τοῦ πλανεμπορίου, τὸ ὁποῖον διεξῆγον καθ' ὅλην τὴν Ἀνατ. καὶ Δυτ. Θράκην μὲ ἄλογα. Μέλι, κηρός, αὔγά, κασσέρια, δέρματα, σησαμέλαια κλπ., ἦσαν τὰ εἶδη ποὺ μετέφερον ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ τὰ ἐπώλουν ἢ τὰ ἀντήλλασον. **Καστάμπολις.** Ἐκεῖτο 6 χλμ. νοτιώτερον καὶ περιελάμβανε 300 οἰκογενεῖας ζώσας ἐκ τῆς γεωργίας, νερομύλων καὶ ντολαπιῶν διὰ μάλλινα ὑφάσματα, διότι εἶχεν ὑδατοπτώσεις. Ἀμφότερα Καζὰ Μυριοφύτου, Ἐπαρχίας Γάνου καὶ Χώρας.

Τὰ 4 ταῦτα χωρία κατοκοῦντο ὑπὸ 12.000 Ἑλλήνων, ἀνεπτυγμένον κοινωρικῶς. Κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εὐημέρησαν καὶ ἀπέβησαν κάρφος εἰς τὰ ὄμματα τῶν Τούρκων. Ἐξ αὐτῶν τὸ Σιμιτλή εἶχε σπουδαιότεραν γεωργίαν, διότι οἱ Σιμιτλιῶται εἶχον ἔξαγοράσει χέρσους ἐκτάσεις, αἷτινες ἀνῆκον εἰς βακούφια καὶ ἀπογόνους Μπέδων, ἃς κατέστησαν εὐφορωτάτους ἀγρούς. Εἰς αὐτὸ τὸ μέρος ἡ κυβέρνησις ἐγκατέστησε τὸ 1900 περὶ τὰς 30 οἰκογενεῖας Μουατζήριδων καὶ ἀφήρεσε τὰς γαίας, μάτην δὲ διεμαρτυρήθησαν οἱ κάτοικοι διὰ τὴν κατάφωρον ἀδικίαν. Κατόπιν διαπληκτισμῶν εἶχον ἔξαφθῆ τὰ πάθη, ὥστε οἱ ἀγροκτῆμονες τοῦ Σιμιτλή ἔξεσήκωσαν τοὺς ἀνδρας τοῦ χωρίου καὶ λαβόντες πελέκεις καὶ σκαπάνας ἐξεκίνησαν πρὸς τὸ νεοσυμπεληθὲν χωρίον τῶν Μουατζήριδων. Οὗτοι ἐπὶ τῇ θῆα τοῦ πλήθους ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐπειδὴ δὲ τὰ οἰκήματά των ἦσαν καλύβαι, οἱ Σιμιτλιῶται, μὲ πελέκεις καὶ σκαπάνας, ἀνέτρεψαν τὰ πάντα. Ὁ Μουτεσαρίφης Ραιδεστοῦ, μαθὼν ταῦτα ἀπὸ διαφυγόντας, ἐτηλεγράφησεν εἰς τὸν Βαλῆν Ἀδριανουπόλεως, ὅτι τὰ προαναφερθέντα χωρία ἐπανεστάτησαν καὶ ἐπετέθησαν κατὰ Τουρκ. χωρίων. Τότε ἐξεκίνησεν ἐξ Ἀδριανουπόλεως σύνταγμα στρατοῦ μὲ πυροβολικὸν καὶ ἵπικὸν καὶ κατέλαβε τὰ ἐπίκαιρα σημεῖα. Ἄλλ' οἱ ἀξιωματικοί, νηφαλιώτεροι τοῦ πολιτικοῦ ἐπληροφορήθησαν ὅτι τὰ μὲν Σχολάριον, Ἰντζέκιοι καὶ Καστάμπολις, οὔτε εἶδον εἶχον περὶ τοῦ γεγονότος, οἱ κάτοικοι δὲ τούτων ἠσυχολοῦντο εἰς τὰς ἐργασίας των, χωρὶς νὰ ἀναμιχθοῦν καὶ μόνον οἱ Σιμιτλιῶται, ἐπειδὴ ἔχασαν τοὺς ἀγρούς των, προέβησαν εἰς τὸ κίνημα. Τέλος συνέλαβον τὸν Μουχτάρην Γ. Παπάζογλου, τὸν Οἰκονόμον Παπαλέξανδρον καὶ τὸν διδάσκαλον τοῦ Σιμιτλή Δαμιανὸν Δαγλῆν, ὡς παραμελήσαντας τὸ καθῆκον των, διότι εἶχον χρέος νὰ ἐμποδίσουν τοὺς χωρικοὺς, ἐστάλησαν δὲ εἰς Ραιδεστόν, ἵνα δικασθῶσιν. Οὕτως ὁ στρατὸς ἀπεχώρησεν, οἱ δὲ 3 κατεδικάσθησαν 20 ἔτη καὶ ἐστάλησαν εἰς τὰς φυλακὰς Σινώπης. Ὁ ἀτυχὴς διδάσκαλος Δαγλῆς, ἀσθενικὸς ὢν, ἀπέθανε μετὰ 3 ἔτη, οἱ δὲ ἄλλοι 2 εἶχον τὸ εὐτύχημα νὰ ἐλευθερωθοῦν κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν τοῦ Συντάγματος τὸ 1908. Τὸ χωρίον ἀνωκοδομήθη καὶ ἐσκαπῆθησαν αἱ στέγαι μὲ κεραμίδια κατὰ διαταγὴν τοῦ Σουλτάνου μὲ ἔξοδά του. Ἐκ τῶν γεγονότων τούτων ἀπεδείχθη, ὅτι ὁ ἐν Τουρκίᾳ Ἑλληνισμὸς ἀπετέλει τὸ ἀγρὸν τῆς παροιμίας καὶ ἔπρεπε νὰ προσέχη νὰ μὴ κυλίση ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν (τὴν Τουρκικὴν κυβέρνησιν), οὔτε

ἡ πέτρα νὰ κυλίση ἐπάνω του, διότι καὶ εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν καὶ εἰς τὴν ἄλλην τὸ αὐτὸ θὰ ἔσπαζεν.

ΚΕΦ. 106.—ΓΕΝΙΚΟΤΗΤΕΣ ΠΕΡΙ ΘΡΑΚΗΣ.

Προτοῦ ἀρχίσωμεν ἐξιστόρησιν γεγονότων ἀπὸ τοῦ 1912, ἅτινα ἤγαγον εἰς τοὺς Βαλκαν. πολέμους, τὸν Πανευρωπαϊκὸν καὶ τὰ μετὰ ταῦτα, τὰ ἀπολήξαντα εἰς τὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης (1922), κρίνομεν ἐπ'αναγκῆς, νὰ προτάξωμεν τινὰ περὶ Θράκης, χάριν τῶν ἀναγνωστῶν, τῶν μεταγενεστέρων Θρακῶν καὶ τῶν λοιπῶν τέκνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἰδίως δὲ περὶ τῆς ἐγκαταλειφθείσης Ἀνατ. Θράκης, τῆς πέραν τοῦ Ἐβρου, διὰ νὰ ἐννοήσῃ ἡ νεολαία, ὁποῖαν καὶ ὁπόσον πολύτιμον χώραν ἐγκατελείψαμεν, ὅπου οἱ πρόγονοί μας ἔζησαν, ἔδρασαν, ἔπαθαν ἐπὶ 3.500 ἔτη, ἥτοι 35 αἰῶνας. Διότι τὰ γεγονότα μετὰ τὸ 1902 ἐπὶ μίαν εἰκοσαετίαν ἀκολουθοῦν ραγδαῖα καὶ ἀλληλένδετα.

1ον. Διοικητικὴ διαίρεσις Θράκης πρὸ τῶν Βαλκαν. πολέμων.

Μετὰ τὴν ἀπόσπασιν τῆς Β. Θράκης καὶ τὴν ἀνακηρύξιν της (Ἀνατολικὴ Ρωμυλία) ὡς αὐτονόμου, ἡ ἐπίλοιπος Θράκη (Δυτικὴ καὶ Ἀνατολικὴ) ἀπετέλεσαν ἓνα Νομὸν Τουρκικὸν (Βιλαῆτ) μὲ ἔδραν τὴν Ἀδριανούπολιν, ἣτις ἐκαλεῖτο Ἐδίρνε Βιλαγετί, διότι οἱ Τοῦρκοι διήρθεσαν τὸ κράτος εἰς Βιλαῆτια, ἅτινα ἔφερον ὀνόματα πόλεων, ὅπου ἤδρευον οἱ Βαλῆδες, ἀποφεύγοντες ὀνόματα, τὰ ὁποῖα ὑπενθύμιζον τὴν ἀρπαγὴν τῶν ἄλλοτε Ἑλληνικῶν. Τὸ Βιλαγέτ Ἀδριανουπόλεως πρὸ τῶν Βαλκ. πολέμων περιελάμβανε, πλὴν τῆς περιοχῆς Ἀδριανουπόλεως, 4 Μουτεσαριφλίκια (Διοικήσεις) Ραιδεστοῦ (Τεκίρ-Δάγ), Καλλιπόλεως, Σαράντα Ἐκκλησιῶν καὶ Διδυμοτείχου (Γκελίμπολ, Κιρχλίσε, Ντιμότικα). Ἐκαστον Μουτεσαριφλίκι διηρεῖτο εἰς Καϊμακαμλίκια (Ἐποδιοικήσεις), λ.χ. τὸ Μουτεσαριφλίκι Καλλιπόλεως περιελάμβανε τὰ Καϊμακαμλίκια Περιστάσεως (Σάρκιοι), Μυριοφύτου (Μερέαφτε) καὶ Κεσσάνης (Κεσάν), τὸ Μουτεσαριφλίκι Ραιδεστοῦ, τὰ Καϊμακαμλίκια Μαλγάρων, Χαριουπόλεως, Τυρολόης, Λουλὲ-Μπουργάζ κλπ. Ἐκαστον Καϊμακαμλίκι ὑποδιηρεῖτο εἰς Μουδιρλίκια, ἥτοι Δήμους 3 ἢ 4 ἀναλόγως τῶν κατοίκων καὶ μόνον οὗτοι ἐξελέγοντο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἐπομένως ὅπου ὑπερίσχον οἱ Χριστιανοὶ ἀριθμητικῶς ἐξελέγοντο τοιοῦτοι. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον διηροῦντο καὶ τὰ ἄλλα Μουτεσαριφλίκια τοῦ Βιλαετίου Ἀδριανουπόλεως, τὸ δὲ ΝΑ. τμήμα ἔξωθεν τῆς Κων]πόλεως μέχρι Μετρώων, ἔνεκα τῆς στρατηγικῆς του θέσεως, ὑπήγετο ἀπ' εὐθείας εἰς τὴν Κων]πολιν, εἰς τὸ Ὑπ. Στρατιωτικῶν, ὡς καὶ τὸ τμήμα τῆς Μαδύτου παρὰ τὸν Ἑλλήσποντον.

2ον. Ἐκκλησιαστικὴ διαίρεσις τῆς Θράκης.

Ἡ Τουρκ. Θράκη μετὰ τὸ 1880 περιελάμβανε τὰς ἑξῆς Μητροπολιτι-

κάς ἑπαρχίας κατ' Ἐκκλησιαστικὴν διαίρεσιν: Αἱ μεγάλαι Μητροπόλεις τῆς Θράκης, αἵτινες συγκατελέγοντο μεταξύ τῶν 12 θρόνων τοῦ κλίματος τοῦ Οἴκου. Πατριαρχεῖον ἦσαν 3, τούτων δὲ οἱ Μητροπολίται ἐπιτιλοφοροῦντο ὡς Σεβασμιώτατοι: α') Ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας - Ραιδεστοῦ, ἔδωκε τοῦ διαδόχου τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου, διότι οὗτος ἐκήρυξε πρῶτος τὸν Χριστιανισμὸν εἰς τὴν ἐπισημοτάτην τότε Ἡρακλείαν (Πιέρινθον) καὶ διετέλεσεν Ἐπίσκοπος αὐτῆς. Ἐπειδὴ δὲ κατὰ τοὺς πρὸ τοῦ Μ. Κων|στῆνου χρόνους ὁ Ἐπίσκοπος Βυζαντίου ὑπήγετο εἰς τὸν Ἡρακλείας, ἐπεκράτησεν ἔθιμον, καθ' ὃ ὁ Μητροπ. Ἡρακλείας νὰ προσφέρῃ εἰς τὸν Οἴκου. Πατριαρχὴν τὴν Ποιμαντορικὴν ράβδον, σημεῖον ἑξαρθήσεως ἀπ' αὐτοῦ. Ὁ Ἐπίσκοπος Βυζαντίου ἀνεκηρύχθη Πατριαρχὴς ὁμότιμος πρὸς τὸν Ρώμη, Ἀντιοχείας καὶ Ἀλεξανδρείας μετὰ τὸν Μ. Κων|στῆνον, ὅτε ἔγινε τὸ Βυζαντινὸν πρωτεύουσα τοῦ Ρωμαϊκοῦ κράτους. β') Ὁ Μητροπολίτης Δέρκων, μεῖνεν τὸ Μακροχώριον τῆς Κων|σταντινουπόλεως καὶ γ') ὁ Μητροπολίτης Ἀδριανουπόλεως μεῖνεν τὴν Ἀδριανούπολιν. Ἄλλαι Μητροπόλεις τῆς Θράκης, ὧν οἱ Μητροπολίται ἔφερον τίτλον Πανιερωτάτου ἦσαν: 1) Μετρῶν καὶ Ἀθύρων, μεῖνεν τὰς Μέτρας. 2) Τυρολόης καὶ Σερεντζίου (Στραντζα) μετὰ τὴν Τυρολόην. 3) Βιζύης, τὴν Βιζύην. 4) Λιτίστης, μετὰ τὴν Λιτίστην ("Ἀκαλαν). 5) Διδυμοτείχου, τὸ Διδυμότειχον. 6) Κομοτινῆς, τὴν Κομοτινήν. 7) Ξάνθης καὶ Καβάλας μεῖνεν Ξάνθην. 8) Μαρωνείας, τὴν Μαρώνειαν. 9) Αἴνου, μετὰ Αἴνον. 10) Καλλιπόλεως καὶ Μαδύτου, τὴν Καλλιπόλιν. 11) Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως, τὸ Μυριοφύτον, 12) Γάνου καὶ Χώρας, τὴν Χώραν καὶ 13) Σηλυβρίας, τὴν Σηλυβρίαν. Ἐκ τῶν 13 μικροτέρων Ἐπαρχιῶν Μέτραι, Τυρολόη, Γανόχωρα, Μυριοφύτον καὶ Καλλιπόλις ἦσαν τμήματα τῆς ἀπὸ τὴν Θράκην Ἐπαρχίας Ἡρακλείας - Ραιδεστοῦ, ὧν οἱ Ἐπίσκοποι μετὰ τὸν τίτλον τοῦ Θεοφιλεστάτου διωρίζοντο ὑπὸ τοῦ Μ. Ἡρακλείας. Μετὰ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον Μητροπολίται Ἡρακλείας ἔχειραφέτησαν αὐτοὺς καὶ ἀνεκηρύχθησαν Μητροπολίται.

3ον) Κλίμα τῆς Θράκης, θέσις, ἔδαφος, ὑπέδαφος, προϊόντα.

Ἡ ἑκτασις τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ νοτιωτάτου ἄκρου τῆς χερσονήσου μέχρι τοῦ Αἴμου εὐρίσκεται μεταξύ τῆς 40ῆς καὶ 43ῆς μοίρας βορείου πλάτους ἀπὸ τοῦ Ἰσημερινοῦ καὶ μεταξύ τῆς 25ης καὶ 29ης μοίρας ἀνατολ. μήκους, ἀπὸ τὸ Ἀστεροσκοπεῖον Γκρήνουϊτς. Ἀποτελεῖ τμήμα ὀρθογωνίου τετραπλεύρου μετὰ δύο προεξοχάς, τὴν Θρακ. Χερσονήσον καὶ τὴν πρὸς Βόσπορον προεξοχήν, ὅπου ἡ Κων|σταντινούπολις. Ἀπὸ νότου πρὸς βορρᾶν τὸ πλάτος τοῦ τετραπλεύρου κατ' ἐναέριον γραμμὴν ἀπὸ Ἑλλησπόντου πρὸς τὸν Αἴμον εἶναι 222 χλμ., ἀπὸ δυσμῶν δὲ πρὸς ἀνατολάς, ἦτοι ἀπὸ τοῦ Νέστου μέχρι Κων|σταντινουπόλεως, 390 χλμ. Τὸ κλίμα εὐκρατέστατον καὶ ξηρόν, ὃ χειμῶν εἰς τὰ παράλια εἶναι γλυκύς, σπανίως χιονίζει, διὰ τοῦτο εὐδοκιμεῖ ἡ ἐλαία, ὡς

εις Ραιδεστόν, Περίστασιν καὶ Μάδυτον. Εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τὸ κλίμα ψυχρότερον καὶ χιονῶδες, ἀλλὰ ξηρόν. Οἱ βόρειοι ἄνεμοι προξενοῦν δριμύ ψυχος, ἰδίως εἰς Β. Θράκην, ὑγρασία δὲ παρατηρεῖται εἰς τὰ παράλια καὶ ἰδίως τῆς Δ. Θράκης. Τὸ θέρος δροσερὸν εἰς τὰ παράλια, θερμὸν καὶ ξηρὸν εἰς τὰ μεσόγεια. Ὁ σπουδαιότερος ποταμὸς εἶναι ὁ Ἔβρος, ὅστις διὰ παραποτάμων Ἄρδα, Τούντζα καὶ Ἐργίνου συγκεντρώνει τὰ πλεῖστα ὕδατα. Ἄλλ' ὑπάρχουν καὶ μικρότεροι ποταμοί, ὡς ὁ Μέλας, ἐκβάλλων εἰς Μέλανα κόλπον, ὁ ποταμὸς τοῦ Κουμβιάου, τῆς Χώρας Γανοχώρων καὶ ἄλλοι μικρότεροι καθὼς καὶ χειμάρροι. Ἐπειδὴ τὸ ἔδαφος εἰς ἐπιφάνειαν ἀποτελεῖται ἀπὸ παχὺ στρώμα φυτικῆς γῆς, τὰ ὕδατα βροχῶν καὶ χιόνων ἀπορροφῶνται, τὰ δὲ ποτάμια ὄχι ὀρητικὰ καὶ ἢ κλίσις τοῦ ἔδαφους ἐλαφρά. Ὡς ἐκ τούτου πολλὰ προϊόντα, ὡς κουνιά, ντομάτες, κρόμμυα, φασόλια, μπάμιες, πατάτες, πεπόνια, καρπούζια, γίνονται ἀφθονα χωρὶς πότισμα. Τὸ ἔδαφος ὅταν καλλιεργηθῆ εἰς βάθος $20/100$ δὲν χάνει τὴν ὑγρασίαν του κατὰ τοὺς θερινοὺς μῆνας. Τὰ προϊόντα τῆς Θράκης εἶναι εὐγευστα καὶ διατηρήσιμα, τὰ χόρτα καὶ τὰ ἄνθη εὐώδη, τὰ κρέατα πολὺ νόστιμα. Τῶν ἀρνίων καὶ προβάτων κρέας εἰς Κων/πολιν εἶχε διπλασίαν τιμὴν ἀπὸ τὰ τῆς Ἀνατολῆς (Κιβριτζικ Θράκης, Καραμὴν Ἀνατολῆς). Τὰ γάλατα, γιαούρτια, καϊμάκια, βούτυρα, κασσέρια, τυριά καὶ μυζήθρες, νόστιμα καὶ εὐώδη. Τὰ τριαντάφυλλα εὐωδέστατα, κατεσκευάζετο δὲ τὸ πολυτιμότεον ροδέλαιον (γκιουλ-γιαγι) καὶ τὸ ροδόσταγμα (γκιουλ-σουγιού). Γεννήματα παράγει εἰς μεγάλας ποσότητας ὡς σίτον σκληρόν, σεμιγδαλῶτον ἢ ἀπαλόν, κριθὴν διὰ μύζραν, σίκαλιν, βρώμην, ζειὰν (οὐζειά), ἀραβόσιτον, λῖνον, κέγχρον καὶ καναρόσπορον. Σήσαμον ἀφθονον, ἔξ οὗ παρήγετο σησαμέλαιον, τὸ ὁποῖον εἰς τὴν Θράκην ἀντικαθίστα τὸ ἔλαιον, ὡς καὶ τὸ ταχίνι, διὰ τοῦ ὁποῖου κατασκευάζονται εἶδη χαλβᾶ. Μαλλία προβάτων ἀπαλά, αἰγότριχα, δέρματα βόεια, πρόβεια ἀρνοδέσματα, κατσικοδέσματα κατὰ μεγάλας ποσότητας ἐπέλλοντο εἰς Εὐρώπην. Ἄνθη φιλύρας (τίλλιον) καὶ ἀμινθιά ἐξήγοντο εἰς Γαλλίαν. **Δάση.** Ἡ Θράκη εἶχεν ἀπέραντα δάση, αἵτινα κατεστράφησαν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν ἐπιδρομῶν καὶ ἐκαίοντο ὑπὸ τῶν εἰσβολέων, ἐπειδὴ οἱ Ἑλληνοθραῖκες ἔστηνον ἐκεῖ ἐνέδρας. Ἐπὶ Τουρκ. κατακτῆσεως αἱ γαῖαι εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Τούρκων. Οἱ Χριστιανοὶ ἠναγκάζοντο νὰ ἐκχερῶνουν τὰ δάση καὶ νὰ τὰ μεταβάλλουν εἰς ἀγρούς, ἐπειδὴ δὲ δὲν ὑπάρχουν πετρώδη τμήματα, μετεχειρίζοντο ξυλείαν οἰκοδομήσιμον ἐκ δένδρων καὶ οὕτω δάση ἔμειναν μόνον εἰς τὰ ὄρεινά. Εἰς πολλὰ μέρη ἔλλείψει ξύλων ἔκαιον κόπρον βοῶν καὶ βουβάλων, ἦν ἐξήραινον. **Ἐπέδαφος.** Ἐὰν τὸ ὑπέδαφος κρύπτει μέταλλα, ἀγνωστον, διότι ὅτε ἀνεπτύχθη ἡ μεταλλειολογία δὲν ἔγιναν ἔρευναι ἢ αἱ γενόμεναι δὲν ἐπαρουσίασαν ἐλπίδας. Λιγνίτης ἀνεκαλύφθη εἰς τὰ ἔξωθεν τῆς Ραιδεστοῦ καὶ εἰς Κεσσάνην καὶ μάλιστα καλῆς ποιότητος. Πετρέλαια φαίνεται ὅτι ὑπάρχουν εἰς Ἀνατ. Θράκην, διότι μερικὰ νερὰ μυρίζουν πετρέλαιον. Εἰς τὰ Γανόχωρα,

τὰς Φέροντας Δυτ. Θράκης καὶ μεταξὺ Ἰντζέκιοῦ καὶ Κασταμπόλεως, ὑπάρχουν ἐνδείξεις, ἀλλ' ὡς φαίνεται, ἡ ποσότης ἐφάνη ἀσύμφορος εἰς τοὺς Εὐρωπαϊοὺς καὶ δὲν ἐδόθη συνέχεια. Σίδηρος ἐξήγετο παλαιότερον εἰς Σιραντζαν, πτωχὸς εἰς περιεκτικότητα καὶ ἐγκατελείφθη. *Θαλάσσιος πλοῦτος*.— Ὁ θαλάσσιος πλοῦτος ἦτο σπουδαῖος. Αἱ παραλίας τῆς περιέχουν ἀφθονίαν ἰχθύων καὶ ὀστρακοδέρμων. Ἀφθονώταται ἦσαν κυρίως αἱ σαρδέλλαι, σκόμβροι, κολιοὶ καὶ παλαμύδες. Πάντων τούτων διεξήγετο ἐμπόριον, διότι ἐταρχειεύοντο καὶ ἐστέλλοντο εἰς διάφορα μέρη, οἱ λυκουρῖνοι Αἴνου καὶ τὰ χέλια Ξάνθης ὀνομαστά, τὰ στρείδια τῆς Σηλυβρίας πολλὰ καὶ μεγάλα, τὰ κτένια τῆς Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως ἀφθονα.

ΚΕΦ. 107.—ΜΕΓΑΛΗ ΑΝΑΣΤΑΤΩΣΙΣ ΕΝ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ.

Γεγονότα τοῦ 1906 καὶ ἐξῆς.—Προανάκρουσμα πολέμων.—
Περιπέτεια Ἑλληνισμοῦ 1900 - 1923.—

Εἰς τὴν Βουλγαρίαν ἡγεμόνευεν τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος ὁ Φερδινάνδος Σαξ Κοβούργου Ἀυστρογερμανός, ὃν ἐπέβαλεν ἡ Αὐστριακὴ πολιτικὴ. Ἦτο ἀνὴρ φιλόδοξος καὶ βαρέως ἔφερε τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου, ἀφοῦ δὲ αἱ 2 ἡγεμονίαι ἐκήρυξαν τὴν Βουλγαρ. ἔνωσιν, ἤρχισαν νὰ ἀποβλέπουν εἰς πλήρη ἀνεξαρτησίαν ὑπὸ Βασιλέα ὁμότιμον πρὸς τοὺς τῶν Βαλκ. χωρῶν. Ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα, ἣτις ἀπέβλεπεν εἰς ἀπορρόφηση τῶν Σλάβων, παρεσκεύασε τὴν Βουλγαρίαν ὥστε νὰ δυνηθῆ νὰ διεκδικήσῃ τὰ ὄρια, τὰ ὁποῖα εἶχεν ὀρίσει κατὰ τὸ 1878 ἡ τροποποιηθεῖσα Συνθήκη Ἀγ. Στεφάνου ὑπὸ τῆς Βερολινείου. Πρὸς τοῦτο ἐδημιούργησε νέον κλάδον Βουλγ. προπαγάνδας, ἣν ἐξαπέλυσεν εἰς Μακεδονίαν. Ἐξησκείτο δὲ αὕτη ὑπὸ Ἐξαρχικῶν ἱερέων, διδασκάλων καὶ πλήθους Κομιτατζήδων. Ἡ Μακεδονία, ὡς χώρα ὑπὸ διαφόρων φυλῶν κατοικουμένη, ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Τούρκων «Χώρα τριῶν Βιλαετιῶν» Θεσ|νίκης, Μοναστηρίου καὶ Κοσσυφοπέδιου. Ἡ προπαγάνδα ἤρχισε ζωνρὰν δρᾶσιν, διὰ νὰ προκαλέσῃ ψευδοεπανάστασιν τοῦ Βουλγαρ. στοιχείου καὶ παρασύρῃ τοὺς Τούρκους εἰς σφαγὰς κατὰ τοῦ Χριστ. πληθυσμοῦ διὰ νὰ προκληθῆ ἐπέμβασις τῶν Δυνάμεων καὶ Ἰδίᾳ τῆς Ρωσσίας, ὑπὲρ τῶν Σλάβων. Αὕτη ἐν μέρει ἐπέτυχε, διότι οἱ Τούρκοι, προκαλούμενοι ὑπὸ ἀναρχικῶν ἐν Θεσ|νίκῃ καὶ ἀλλαχοῦ, κατὰ τὸ 1902, ἐφήρμοσαν αὐστηρότατα μέτρα καὶ παρεξέτράπησαν εἰς σφαγὰς. Ἐπειδὴ δὲ παρατηρεῖτο ἀναβρασμός, ὑπεχρεώθη ἡ Τουρκ. κυβέρνησις ὑπὸ τῶν Δυτ. Δυνάμεων, νὰ διορίσῃ Γεν. Διοικητὴν τῶν Βιλαετιῶν τὸν Χιλιμῆ πασᾶν, ὅστις μὲ τοὺς Βαλῆδες Θεσ|νίκης, Μοναστηρίου καὶ Σκοπίων καὶ συμβούλους Εὐρωπαίους, θὰ ἔλυε τὰς διαφορὰς κυβερνήσεως καὶ ὑπηκόων. Ἄλλὰ τὸ Βουλγ. Κομιτᾶτον, δι' ἐκνόμων πράξεων, προσεπάθει νὰ παρα-

στήση, ὅτι ἐν Μακεδονίᾳ ὑπερίσχυε τὸ Βουλγ. στοιχεῖον καὶ ὅτι αὐτὸ ὑφίστατο τὰ δεινὰ τῆς Τουρκ. κατοδικτικῆσεως. Διὰ τὴν πείσιν δὲ τὴν Εὐρώπην, ἤρχισεν ἐκβουλαρισμὸν τῶν τῆς Μακεδ. ὑπαίθρου Ἑλλήνων, Ἑλληνοφώνων, Σλαβοφώνων καὶ Σέρβων. Καὶ ἀντὶ ὡς στόχον νὰ ἔχουν Τούρκους, ἔστρεψαν τὴν μανίαν κατὰ τῶν Χριστ. Ἑλλήνων καὶ Σέρβων. Οἱ πληθυσμοὶ πολλῶν χωρίων, ἠναγκάζοντο νὰ δέχωνται ἱερεῖς καὶ διδασκάλους Βουλγάρους, νὰ ἀναγνωρίζουν ὡς ἐκκλησ. ἀρχὴν τὴν Ἐξαρχίαν καὶ τοὺς ἐν Μακεδονίᾳ Ἐπισκόπους. Οἱ Ἕλληνες καὶ Σέρβοι, βλέποντες ὅτι θὰ ἐκμηδενισθῶσιν, ἤρχισαν μετὰ δραστηριότητος συγκρότησιν μυστικῶν ὀργανώσεων (Κομιτάτων), διὰ νὰ ἀντιδράσουν. Εἰς διάστημα 4 ἐτῶν 1904—1908 τὰ ἐν Μακεδονίᾳ Ἑλλην. καὶ Σερβ. Κομιτᾶτα ἀνέπτυξαν τοσαύτην δραστηριότητα, ὥστε ἐξουδετέρωσαν τὰς ἐπιτυχίας τῶν Βουλγάρων. Ἐκτὸς τῶν 3 ἀντιμαχομένων παρατάξεων, ἐνεφανίσθη καὶ Βλαχικὸν (Ρουμανικόν), συνεργαζόμενον μετὰ τοῦ Βουλγαρικοῦ. Φόνοι προὔχοντων, ἱερέων, διδασκάλων, πρακτόρων, ἐμπόρων καὶ ἐμπρηστοὶ χωρίων ἦσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀλληλοεξοντώσεως. Ἑλληνομακεδόνες, Κρητες, Πελοποννήσιοι, Στερεοελλαδίται, Ἡπειρώται, Θεσσαλοὶ καὶ Θρᾶκες, ὑπὸ διαφόρους ἰδιότητας, περιήρχοντο τὴν χώραν, ἐκτελοῦντες μυστικὴν ὑπηρεσίαν. Πρέπει δὲ νὰ σημειωθῇ, ὅτι τὰ κίνητρα τῶν προπαγανδῶν ἦσαν ἐξαρτήματα τῶν Ὑπ. Ἐξωτερικῶν τῶν Κυβερνήσεων. Οἱ ἐν Μακεδονίᾳ Πρόξενοι ἦσαν ἐμπειπιστευμένοι διὰ τὴν διεξαγωγὴν τοῦ Ἀγῶνος, διότι ἕκαστον τῶν 4 κρατιδίων ἀπέβλεπεν εἰς ἀπόσπασιν μεγαλυτέρου τμήματος τῆς Μακεδ. γῆς κατὰ τὸν διαμελισμὸν αὐτῆς. Ἡ Ρουμανία, προσεπάθει νὰ ὑποχρεώσῃ τὴν Βουλγαρίαν νὰ τῆς παραχωρήσῃ τὸ τμήμα τῆς Σιλιστριᾶς μὲ ἀντάλλαγμα ὀλίγας χιλιάδας Κουτσοβλάχων. Ὁ Τουρκ. στρατὸς τῆς Μακεδονίας, καλῶς ὀργανωθείς ὑπὸ τοῦ Ἀραβὸς στρατηγοῦ Μαχμουτ Σεφκέτ πασᾶ, ἀντεπεξήρχετο καταδιώκων τοὺς ἀντάρτας. Ἐπειδὴ δὲ πολιτικὸν δόγμα τῶν Τούρκων ἦτο τὸ «Διαίρει καὶ βασίλευε», ἐνήργει χαλαρῶς, ὅπου δηλ. ὑπερίσχυον Ἕλληνες ἢ Σέρβοι, ἄφηνε τοὺς Βουλγάρους καὶ Βλάχους νὰ κτυποῦν, ὅπου δὲ ὑπερίσχυον οἱ Βούλγαροι καὶ Βλάχοι, ἐκεῖ τοὺς Ἕλληνας ἢ Σέρβους, ὥστε νὰ ἐπιταχύνουν τὴν ἀλληλοεξόντωσιν τῶν διαμαχομένων. Οὕτως ἡ Μακεδονία ἀπέβη ἡφαίστειον, τεῖνον νὰ προκαλέσῃ γενικὴν ἀνάφλεξιν διὰ τὰ συμφέροντα τῆς Εὐρώπης, ἣτις ἀπετέλει 2 συνασπισμούς. Τὴν Τριπλῆν Συμμαχίαν Γερμανίας, Αὐστρίας καὶ Ἰταλίας, τὴν Τριπλῆν Συνεννόσιν (Entente) Ἀγγλίας, Γαλλίας, Ρωσσίας. Ἐκάτερος τούτων εἶχε καὶ ἄλλα μικρότερα συμπαθοῦντα κράτη. Ἐπειδὴ ἡ Ρωσσία δὲν ἦτο παρεσκευασμένη διὰ τὸ μελλοντικὸν παιχνίδι, ἠναγκάσθη νὰ καλέσῃ Γουλιέλμον τὸν Β' (Καίζερ τῆς Γερμανίας) πρὸς σύσκεψιν εἰς Ρεβάλην. Οἱ δύο ἐκπρόσωποι τῶν συνασπισμῶν, ἀπεφάσισαν τὴν ἀπόσπασιν ἀπὸ τὴν Τουρκίαν τῆς Μακεδονίας καὶ νὰ ἀποδώσουν εἰς ἕκαστον μὲ δημοψήφισμα, τὸ τμήμα, ὅπερ κατὰ πλειοψηφίαν θὰ ἀπεφαί-

νετο ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἡ Πανσλαβ. προπαγάνδα παρατήρει ὅτι τὰ Βουλγ. Κομιτᾶτα ἐσαρώθησαν ἀπὸ τὰ Σερβικὰ καὶ Ἑλληνικά, πρὸς τὴν Μακεδονίαν δὲ ἀπέβλεπεν ἡ Ρωσσ. πολιτικὴ, διὰ νὰ φθάσῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Καὶ ἐδέχετο μὲν ἐπιεικῶς τὰς ἐπιτυχίας τῶν Σέρβων, ἐταράσσετο ὁμως ἀπὸ τὰς τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες ἀνέκοιψαν τὴν κάθοδον τῶν Βουλγάρων. Ἄλλως τε, ὁ ἐν Μακεδονίᾳ ἀγὼν διεξήγετο μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Βουλγάρων, δεδομένου ὅτι αἱ ἀπαιτήσεις τῶν Σέρβων περιορίζοντο μέχρι Περλεπέ. Τὰ μεταξὺ Σερβίας καὶ Βουλγαρίας ἐδάφη, διὰ τὴν προπαγάνδαν τοῦ Πεποδονότσεφ, ἦτο ἐν καὶ τὸ αὐτό, διότι καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ Σλάβοι ἦσαν, οὓς κάποτε θὰ κατεβρόχθιζεν ἡ Ρωσσία. Ἐὰν ὁμως ἀφήνετο ἡ κατάστασις, ὅχι μόνον ἡ ἐχθρότης Σέρβων καὶ Βουλγάρων θὰ ἐνετεινέτο, ἀλλὰ καὶ θὰ ἀπέβαινε πρὸς ὄφελος τῶν Ἑλλήνων, οἵτινες προσεπάθουν νὰ ἐκδιώξουν τοὺς Βουλγάρους καὶ ἀπὸ τὴν Κεντρ. Μακεδονίαν καὶ νὰ φράξουν τὴν κάθοδον τοῦ Σλαβισμοῦ πρὸς τὰ παράλια. Εἰς τὴν συνέντευξιν Ρεβάλης καὶ τὴν ἀπόφασιν πραγματοποιήσεως αὐτῆς ὠθήσε τὸν Τσάρον ἢ σκέψις, ὅτι, ὅσον ἐνωρίτερον γίνῃ ὁ διαμελισμὸς τῆς Μακεδονίας, τόσον περισσότερα ἐδάφη θὰ διεξεδίκει ἡ Βουλγαρία.

ΚΕΦ. 108.—Ἡ ΘΡΑΚΗ ΚΑΤΑ ΤΑ ἘΤΗ 1900 — 1908.— ΒΟΜΒΥΚΟ-ΤΡΟΦΙΑ.

Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἐνῶ ἡ Μακεδονία ἐταράσσετο ὑπὸ ἀνταρτικῶν, ἡ δὲ Τουρκία προσεπάθει νὰ ἐπιβάλλῃ τάξιν, ἡ Θράκη διετέλει ἐν ἡσυχίᾳ καὶ οἱ Χριστιανοὶ καὶ Μουσουλμᾶνοι, ἐν ἀσφαλείᾳ διαβιοῦντες, ἐπεδίδοντο εἰς εἰρηνικὰ ἔργα. Ὁ Ἑλληνοθρακικὸς λαὸς ἐκτὸς τῆς πνευματικῆς προόδου, διήνοιξε καὶ νέαν πηγὴν εὐημερίας μὲ ἀνάπτυξιν τῆς βομβυκοτροφίας. Ἀπὸ τοὺς χρόνους τοῦ Ἰουστινιανοῦ εἰς τὴν Θράκην ἡ σηροτροφία ἤκμαζεν, ἔνεκα τοῦ κλίματος αὐτῆς, ἡ ἀγνοία πρὸς καταπολέμησιν τῶν ἀσθενειῶν, ἠνάγκασε τοὺς ἔκτροφεῖς νὰ περιορίσουν αὐτήν, αἱ δὲ κόραι, πού ἐχρειάζοντο μέταξαν διὰ τὰ προικιά των, ἐξέτρεφον ποσότητά τινα. Ὅτε ὁμως ὁ Παστὲρ ἀνεκάλυψε τὰ μικρόβια ἀσθενειῶν τοῦ μεταξοσκώληκος, συστήσας ἀπομόνωσιν τῆς πεταλούδας καὶ διὰ μικροσκοπίου ἐξέτασιν τῶν ὠαρίων, παρήγοντο σπόροι ὑγιεῖς, ἡ δὲ σηροτροφία ἐξησφαλίσθη ἐν Γαλλίᾳ, ὁλόθεν διεδόθη καὶ εἰς Εὐρωπ. χώρας, ὅπου ἤρχισεν ἡ παραγωγὴ μετᾶξης νὰ λαμβάνῃ διαστάσεις. Ἐπειδὴ ἡ Τουρκία ἦτο χώρα μεταξοπαραγωγός, ἡ δεκάτη τῶν κουκουλίων συμπεριελήφθη εἰς τοὺς ἐμμέσους φόρους. Ἡ Ἐταιρία Δημοσίου Χρέους διὰ νὰ προαγάγῃ τὴν παραγωγὴν κουκουλίων, ἵδρυσεν ἐπιστημονικὸν Ἰνστιτοῦτον διδασκαλίας σποροπαραγωγῆς, σηροτροφίας κλπ. εἰς Προῦσαν, ὅπου παρήγοντο κουκούλια καὶ μεταξωτά. Προσέτι ὥρισεν ἀμοιβὰς πρὸς καλλιεργοῦντας μορεῶνας. Πολλοὶ νέοι ἐφοίτων εἰς τὴν σχολὴν Προῦσης, Θράκες δὲ ἀποφοιτήσαντες, διέδωκαν τὴν

ιδεάν φυτεύσεως μορεῶν καὶ σηροτροφίας. Ἐπειδὴ τὸ κλίμα τῆς Ἀνατ. Θράκης εἶναι ξηρότερον τοῦ τῆς Δυτικῆς καὶ τῆς Προύσης, οἱ μεταξόσποροι ἀπέδιδον μεγάλα κέρδη καὶ πολλοὶ Γανοχωρῖται, Ραιδεστηνοὶ καὶ Καλλιπολίται ἐφύτευσαν ἐκτάσεις μορεοδένδρων. Τὸ παράδειγμά των ἐμιμήθησαν καὶ τὰ χωρία καὶ οὕτως ἤρχισε μετὰ τὸ 1900 μεγάλη κουκουλοπαραγωγή, ἣτις ἦτο ἐπικερδεστάτη. Τὰ παραγόμενα ἐκ μορεοφύλλων ὑγρῶν ἐδαφῶν ἦσαν κατάλληλα διὰ τὰ ἐργοστάσια μετάξης, ὅπως καὶ τὰ τῆς Προύσης, ἐνῶ τὰ τῆς Ἀνατ. Θράκης, προερχόμενα ἀπὸ ἐδάφη στεγνά, ἦσαν καταλληλότερα διὰ τὴν παραγωγὴν σπόρων. Διὰ τοῦτο ἐγκατεστάθησαν ἐκεῖ πολλοὶ σποροποιοὶ ἔμποροι, εἰς δὲ τὰ Γανόχωρα, Αὐδήμιον, Μυριόφυτον, Ἡρακλείτσαν, Περίστασιν, Ραιδεστὸν καὶ Καλλίπολιν, εἶχον ἰδρυθῆ ἐργοστάσια σποροπαραγωγῆς, εἰς τὰ ὅποια κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς μικροσκοπήσεως ἀπὸ Αὐγούστου εἰργάζοντο ἑκατοντάδες κορασίδων. Ἡ Τουρκία, Εὐρωπαϊκὴ καὶ Ἀσιατικὴ, Καύκασος, Ἀρμενία, Περσία καὶ Τουρκεστὰν ἠγόραζον μεταξοσπόρους τῆς Ἀνατ. Θράκης, οὓς ἐκόμιζον ἐκεῖ οἱ ἔμποροι ταξιθεύοντες μέχρι Σαμαρκάνδης. Ἡ βιοποριστικὴ αὕτη ἐργασία καὶ τὸ ἐμπόριον κουκουλιῶν καὶ μεταξοσπόρων ἐσταμάτησε μὲ τὸν Βαλκαν. πόλεμον. Μετὰ τὴν ἐκδίωξιν τῶν Ἑλληνοθρακῶν ἐκτεταμέναι συκαμινῶνες παρέμεινον εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἄγνωστον ἂν ὑπάρχουν ἀκόμη. Εἰς τὸ Σουφλίον μὲ τὰ ἄπειρα μορεοδένδρα ἠκμαζεν ἡ ἐκτροφὴ κουκουλιῶν, λειτουργεῖ δὲ μέγα ἐργοστάσιον μετάξης. Ἡ κατὰ τοὺς χρόνους πρὸ τοῦ Βαλκ. πολέμου ἀκμαία Κοινότης Σουφλίου Δυτ. Θράκης, φαίνεται ἔχει ἰδρυθῆ ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ἄγνωστον ὅμως πότε καὶ ὑπὸ ποίων Ἑλλήνων. Ἡ ἰδιάζουσα ἐνδυμασία τῶν γυναικῶν, ἦν μετὰ φανατισμοῦ διατηροῦν, μᾶς πείθει ὅτι ἡ προέλευσις των εἶναι ἡ Ἡπειροθεσσαλία. Ἡ ὄνομασία Σουφλίον κατὰ τινὰς ἀπὸ τὸ Σούλιον Ἡπείρου, διότι τάχα Σουλιῶται κατώκησαν, ἀχθέντες ὡς δοῦλοι, ἄλλοι διατείνονται, ὅτι τὸ Σουφλίον προήλθεν ἀπὸ τὴν λέξιν σουβλίον (σουβλα), διότι κεῖται ἐπὶ λόφου μὲ ὄξεϊαν κορυφὴν, ὅπερ πιθανώτερον, ἀπὸ τὴν ἐκδοχὴν, ὅτι κατάγονται ἀπὸ Ἡπειροθεσσαλοὺς, ὡς δεικνύεται ἐκ τῆς ἐνδυμασίας τῶν γυναικῶν. Παρὰ ταῦτα, εἶναι σχεδὸν βέβαιον, ὅτι πρόκειται μᾶλλον περὶ Τουρκ. τοπωνυμίου, ἀπὸ τὰς λέξεις «σοῦφ» ἢ «σουφί». Ἡ πρώτη (ἀραβιστὶ) σημαίνει ἔριον, ἡ δὲ δευτέρα Σχιῖτης, Δερβίσης,

ΚΕΦ. 109.—ΜΥΣΤΙΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ ΕΛΛΗΝΟΘΡΑΚΩΝ.

Μία παροιμία λέγει: «Ὅταν ἀκούης ψῶραν εἰς τὸν μαχαλᾶ σου, ἐτοίμαζε ψωραλοιφήν». Τὸ ρητὸν ἐφηροσόθη εἰς τὴν περίστασιν ταύτην, διότι, ὡς εἴπομεν προηγουμένως, ἡ Θράκη, Ἀνατ. καὶ Δυτικὴ ἦτο ἥσυχος, ἀλλ' ἡ κακὴ ἀναταραχὴ ποῦ ἐβασάνιζε τὴν γείτονα Μακεδονίαν, ἤρχισε νὰ ἐπηρεάζῃ καὶ αὐτήν, τῆς ὁποίας τὸ βόρειον τμήμα, ἀποσπασθὲν, προσεκολλήθη κατὰ τὸ 1885 εἰς τὴν Βουλγαρίαν, καὶ αἱ ἄλλοτε ἀνθοῦσαι Ἑλλην. κοινό-

τητες υπέστησαν φορικτὴν καταστροφὴν. Πολλὰ δύνανται τις νὰ γράψῃ διὰ τὰς Ἑλλην. κοινότητας Β. Θράκης, ἧς οἱ Ἕλληνες κατὰ τὸ 1880 ἔφθανον τὰς 200 χιλ. Ἄλλ' ἀπὸ τὸ 1885 καὶ ἐξῆς, μὲ τὴν ἔνωσιν τῶν δύο ἡγεμονιῶν ὑπὸ τὸν Ἀλέξ. Βάττεμπεργ, οἱ Τοῦρκοι ὀλιγόστευον, μεταναστεύοντες πρὸς νότον, οἱ δὲ Ἕλληνες κατὰ τὸ 1906 παρουσιάζονται 120 χιλ., διότι κατὰ τὴν εἰκοσαετίαν 1885—1906 τοῦ διωγμοῦ, εἶχον ἐλαττωθῆ κατὰ 80 χιλ. καὶ ἄλλοι μετηνάστευσαν, ἄλλοι δέ, συνδεόμενοι μὲ τὸν Βουλγαρ. λαὸν δι' ἐπιγαμιῶν ἢ συμφερόντων, ἐξεβουλγαρίζοντο. Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν καὶ Γανοχωρίται, οἵτινες ὡς οἰνοπνευματοκάπηλοι ἢ παντοπῶλαι ἐξεβουλγαρίζοντο μὲ τὰς οἰκογενείας τῶν. Ὁ Βουλγ. πληθυσμὸς ἠΐξανε, ἔνεκα ἀθρόας ἐγκαταστάσεως ἐκ τῆς ἐκεῖθεν τοῦ Αἵμου Βουλγαρίας καὶ ἐκ τῆς ἀφομοιώσεως ἄλλων φυλῶν. Καὶ ταῦτα μὲν περὶ τῆς Β. Θράκης, ὅπου ὁ Ἕλληνισμὸς ἐξακολουθεῖ μειούμενος ὡς διωκόμενος καὶ ἐκπατριζόμενος. Τὸ 1919—20, εὐρισκόμην ὡς Διευθυντῆς τῆς Σχολῆς Κωνσταντίας καὶ πολλοὺς ἐγνώρισα, ἐρχομένους ἐκεῖ ἐκ τῶν παραλιακῶν πόλεων τῆς Ἀνατολ. Ρωμυλίας. Εἰς τὴν Θράκην πρὸ τοῦ 1900 οἱ ἀποστελλόμενοι Προξένοι τῆς Ἑλλάδος, ἦσαν περιορισμένοι εἰς τὰ Προξενικά τῶν καθήκοντα διὰ τοὺς Ἕλληνας ὑπηκόους, οἵτινες εὐρίσκοντο εἰς πόλεις καὶ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς Ἑλλην. ναυτιλίας, ἣτις ἐξεμεταλλεύετο τὰ παράλια τῆς Τουρκίας, συναγωνιζομένη τὰ ξένα πλοῖα καὶ τὰ ὀλίγα Τουρκικά. Οὗτοι δὲν εἶχον σχέσιν μὲ τὰς Ἐκκλησιαστικὰς καὶ κοινοτικὰς ἀρχάς, οὔτε τὰ σχολεῖα ἐπεσκέπτοντο, οὔτε τοὺς ναοὺς, πλὴν τῆς ἡμέρας τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, καθ' ἣν παρουσία Προξένου, Ἑλλήνων καὶ ἀστυνομικῶν ἀρχῶν ἐψάλλετο δοξολογία καὶ ὁ πολυχρονισμὸς τοῦ Βασιλέως. Μὲ τὸν λοιπὸν Ἕλλην. κόσμον οὐδεμίαν σχέσιν καὶ προσέγγισιν ὑπῆρχεν. Ἀπὸ τοῦ 1900 ἡ Ἑλλην. Κυβέρνησις, ὀσφραينوμένη τὰ τεκταινόμενα ὑπὸ τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας καὶ διαβλέπουσα ὅτι ὁ ὑπόδουλος Ἕλληνισμὸς θὰ διεξαγάγῃ σκληρότατον ἀγῶνα κατ' αὐτῆς ἀπεφάσισε νὰ ρίψῃ βλέμμα καὶ πρὸς τὴν Θράκην. Δι' αὐτὸ ἀπεφάσισε νὰ στείλῃ δραστηρίους προξένους μὲ πρόγραμμα νὰ ὀργανώσουν πράκτορας, οἵτινες νὰ προσηλυτίσουν ὅσους νέους εὐρίσκον προθύμους πρὸς ἐξυπηρέτησιν τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Καὶ εἰς μὲν τὴν Ἀδριανούπολιν ἐτοποθετήθη ὁ Ξυδάκης μὲ γραμματέα τὸν Γρηγορίου (Γονατᾶν), εἰς Ραιδεστὸν ὁ Κ. Ντάσσος μὲ γραμματέα τὸν Γεωργίου (Β. Πανουσόπουλον), εἰς Δεδὲ - Ἀγάτς ὁ Ε. Κανελλόπουλος καὶ εἰς Σαράντα - Ἐκκλησίας ὁ Α. Σπαθάρης. Πάντες ἐτήρουν ἐπαφὴν μετὰ τοῦ ἐν Κων]πόλει Ι. Δραγούμη, τοῦ Πρεσβευτοῦ Πανᾶ καὶ τοῦ στρατιωτικοῦ ἀκόλουθου Α. Φραντζῆ, χωρὶς δὲ νὰ παραμένουν περιορισμένοι εἰς τὰ Προξενεῖα ἤρχοντο εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν κόσμον, ἐπεσκέπτοντο τὰ περίξ μὲ προσφάσεις καὶ ἐκράτουν τὰ Προξενεῖα ἀνοικτὰ δι' ἐπισκέψεις, ἀλλὰ μὲ προφυλάξεις ἐκ φόβου τῆς Τουρκ. ἀστυνομίας. Μολονότι αἱ Θρακ. ὀργανώσεις ἦσαν ἐναντίον τῶν Βουλγάρων, ἐλαμβάνετο πρόνοια, ἵνα τηρῶν-

ται τὰ πάντα μυστικά. Οὕτω περιήλθον τὰ Θρακ. τμήματα, ἐμελέτησαν τὰς ἀνάγκας τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ὑπέδειξαν δὲ εἰς τὴν Κυβέρνησιν τὰ ἐφαρμοσίμα μέτρα πρὸς ἀφύπνισιν τοῦ ἐθνικοῦ φρονήματος. Προσέτι, διὰ διδασκάλων, ἱερέων καὶ νέων μορφωμένων ἐσχηματίσθησαν πυρῆνες ὀργανώσεων, εἰς αἷς προσεχώρησαν πολλοί, οἵτινες ἀνέμενον νὰ ἐκτελέσουν τὸ καθήκον των, ὅταν ἤρχετο ἡ κατάλληλος ὥρα. Ταῦτα πάντα ἐγένοντο χωρὶς νὰ γνωσθῇ τὸ παραμικρόν, ἕνεκα τῆς ἐχεμυθείας τῶν Θρακῶν καὶ μόνον ἀπαξ ἀνεκαλύφθη ἐν κιβώτιον ὕπλων, ἐκ Δεδὲ· Ἀγάτς σταλὲν ὡς ἐμπόρευμα, ὕπερ λόγῳ τοῦ ἀσυνήθους βάρους ἐκίνησεν ὑποψίαν Τούρκου ἀχθοφόρου, ὅστις τὸ παρέδωκεν εἰς τὴν ἐξουσίαν, ἣτις καὶ συνέλαβε τινὰς χωρικοὺς καὶ τὸν ἐν Οὐζοῦν·Κιοιρὸν Λιάκονον Μακρῆν, οὓς ἀργότερον ἠλευθέρωσεν. Οἱ Κομιτατζῆδες ἐνῶ ἔχανον ἔδαφος εἰς Μακεδονίαν, ἐδοκίμασαν νὰ εἰσβάλουν εἰς Ἄνατ. Θράκην ἀπὸ Σαράντα· Ἐκκλησιῶν, χωρὶς νὰ ἐπιτύχουν, διότι Τουρκικὸς στρατὸς ἐκ Ραιδεστοῦ ἐξεδίωξεν αὐτούς. Ἄλλ' ἀφοῦ ὁ στρατὸς ἀπεσύρθη, εἰσέβαλεν ὁ ἀρχικομιτατζῆς Σισμάν, ὅστις διέπραττεν ἀνοσιουργήματα κατὰ Τουρκ. καὶ Ἑλλήν. χωρίων, ἐναντίον ὅμως αὐτοῦ ἐκινήθη σῶμα Ἑλληνοθρακῶν καὶ κατέστρεψεν αὐτὸν καὶ τὴν ὁμάδα του.

ΚΕΦ. 110. — ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ ΝΕΟΤΟΥΡΚΩΝ. — ΑΝΑΚΗΡΥΞΙΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.

Οἱ Νεότουρκοι, οἱ κορυφαῖοι τῶν ὁποίων εἶχον συγκεντρωθῆ ἐν Θεσ|νίκη, ἔβλεπον ὅτι ἡ συνδιάσκεψις τῶν Ἀυτοκρατόρων Ρωσσίας καὶ Γερμανίας ἐν Ρεβάλη θὰ ἐτεριμάτιζε τὴν ἐν Μακεδονίᾳ διαμάχην, καταργοῦσα τὴν κυριαρχίαν τῶν Τούρκων, ἐπίστευον δέ, ὅτι θὰ ἐσώζετο ἡ κατάστασις, ἂν κατελύετο ἡ ἀπολυταρχία τοῦ Σουλτάνου καὶ ἀνεκηρύσσετο συνταγματικὸν πολίτευμα. Ἐξήτησαν λοιπὸν ἀπὸ τὸν Χαμίτ ὅπως παράσχη Σύνταγμα καὶ διατάξῃ ἐκλογάς. Ὁ Χαμίτ ἠρνήθη, διότι ἐπίστευεν ὅτι ὁ Τουρκ. λαὸς δὲν ἦτο παρεσκευασμένος διὰ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα. Τότε ἀξιωματικοὶ καὶ κυρίως οἱ Ἀλβανοί, Ἐμβέο καὶ Νιαζῆ ἐκ Κρέσνας μὲ ὁμοϊδεάτας των ἐξῆλθον εἰς τὰ ὄρη ὡς ἀντάρται, ἵνα διαμαρτυρηθῶσι κατὰ τῆς ἀρνήσεως τοῦ Χαμίτ. Τὸ γεγονός περιέπλεξε τὴν κατάστασιν καὶ ἤγαγε τὸν στρατὸν εἰς δίλημμα, διότι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ ἀνταπεξέρχηται καὶ κατὰ Μουσουλμάνων ἀνταρτῶν, οἵτινες συνειργάζοντο μὲ τὰ Κομιτάτα τῶν λοιπῶν Ἐθνοτήτων. Τὸ σῶμα τοῦ ἐν Μακεδονίᾳ στρατοῦ ἀντιλαμβανόμενον, ὅτι ἡ ἀρνήσις τοῦ Χαμίτ θὰ προεκάλει ἐπέμβασιν τῶν Μ. Δυνάμεων, ἐπέδωκε τελεσίγραφον πρὸς τὸν Σουλτάνον ὅπως κηρύξῃ τὸ Σύνταγμα, εἰδεμή, ὀλόκληρος ὁ στρατὸς θὰ βαδίση κατὰ τῆς Κων|πόλεως. Ὁ Χαμίτ ὑπέκυψεν εἰς τὴν ἀνάγκην καὶ ἐκήρυξε τὸ κοινοβουλευτικὸν πολίτευμα κατ' Ἰούλιον 1908. Εἰς τὰς πόλεις τῆς Θράκης ἐνεφανίσθησαν ἀπεσταλμένοι τοῦ Νεοτουρκ. Κομιτάτου, κηρύσσοντες τὰς συνταγματ. ἐλευθερίας καὶ συνιστῶντες συνα-

δέλφωσιν, ἰσότητα, ἐλευθερίαν, δικαιοσύνην κλπ. ἐπαγγελίας, οἱ δὲ πολιτικοί, διοικηταὶ καὶ ἀστυνομίαι, αἰφνιδιασθεῖσαι ἔκ τοῦ γεγονότος, δὲν ἐτόλμησαν νὰ ἀντιδράσουν.

ΚΕΦ. 111.—ΕΝΘΟΥΣΙΩΔΗΣ ΑΠΟΔΟΧΗ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.

Ἡ ἀπόρροπος κήρυξις συνταγμ. ἐλευθεριῶν ἐπλήρωσεν ἐνθουσιασμοῦ τὰ ἔθνη καὶ πρὸ πάντων τὸ Ἑλληνικόν. Μόνον ὁ Τουρκ. λαός, βλέπων τὴν χαρὰν τῶν μὴ Μουσουλμάνων, ἤρχισε νὰ ἀμφιβάλλῃ ἂν ἡ τοιαύτη ἀλλαγὴ θὰ εἶναι πρὸς καλὸν του. Διὰ τοῦτο μετὰ σκεπτικισμοῦ ἔβλεπε τοὺς πανηγυρίζοντας, χωρὶς νὰ δύναται νὰ ἀντιδράσῃ. Εἰς Κων]πολιν ἐνθουσιασμός κατέλαβε πάντας καὶ Χοτζάδες καὶ Χριστιανούς ἱερωμένους, οἵτινες ἤσπάζοντο ἀλλήλους διὰ τὸ σωτήριο γεγονός. Ὁ Ἑλλήν. λαὸς ἐπίστευσεν ὅτι τὰ σύνοικα ἔθνη θὰ ζήσωσι· ἔφ' ἑξῆς μὲ συναδέλφωσιν καὶ σύμπνοιαν, διότι ἐφαίνετο ὅτι ὁ σκοπὸς τῶν Νεοτούρκων ἰδεολόγων ἦτο εἰλικρινής. Ἄτυχῶς ὅμως εἰς τὰς τάξεις τῶν Νεοτούρκων ὑπεισήλθον καὶ πρόσωπα, ἅτινα ἀντέδρων κατὰ τῆς πλήρους ἐξισώσεως τῶν ραγιαδῶν πρὸς τὸν κυρίαρχον Τουρκικὸν λαόν. Ἀφοῦ παρῆλθεν ὁ πρῶτος ἐνθουσιασμός καὶ ἤρχισε νὰ κυριαρχῆ ἡ λογικὴ, ἐκάστη ἐθνότης ἐσκέπτετο διὰ τὴν θέσιν τῆς ἐντὸς τοῦ Κράτους μὲ τὸ νέον πολίτευμα. Καὶ μόνον ὁ αἰόιδιμος Πατριάρχης Ἰωακείμ ὁ Γ' ἐν τῇ μεγάλῃ αὐτοῦ περινοίᾳ διείδε τοὺς μυχίους σκοποὺς τοῦ Νεοτουρκικοῦ Κομιτάτου καὶ συνέστησεν εἰς τὸν λαὸν νὰ μὴν ἐνθουσιάζηται προτοῦ ἴδῃ τὰ ἀποτελέσματα τῶν ὑποσχέσεων. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων ἐνεγράφησαν εἰς τοὺς καταλόγους τῶν Νεοτούρκων καὶ ἐθεώρουν ὀπισθοδρομικοὺς τοὺς δισταύοντας καὶ ἀντιθέτους. Αἱ ἐπαναστατικαὶ ὀργανώσεις ἐν Μακεδονίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ Θράκῃ δὲν διελύθησαν ἀλλ' ἐσταμάτησαν τὴν δρασίαν καὶ ἀνέμενον τὰ ἀποτελέσματα τῶν ἐπαγγελιῶν. Ὅταν ἐνομίσθη ὅτι ἐξησφαλίσθησαν αἱ συνταγματ. ἐλευθερίαι ἐπέστρεψαν ἐξ Εὐρώπης καὶ οἱ φυγάδες Νεότουρκοι, οἱ διωχθέντες ὑπὸ τοῦ Χαμίτ, μεταξὺ δὲ τούτων καὶ ὁ ἀνεψιὸς τοῦ Σαμπαχεδδίν, υἱὸς τῆς ἀδελφῆς του. Ἐπειδὴ ἐλπίδες ἐστηρίχθησαν εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Σαμπαχεδδίν, κρίνω καλὸν νὰ σημειώσω ὀλίγα περὶ αὐτοῦ. Ὁ πατὴρ του Μαχμουτ Μπέης ἦτο μέλος τοῦ Συμβουλίου Ἐπικρατείας καὶ Ὑπ. Δικαιοσύνης ἐπὶ Χαμίτ. Ἐνυμφεύθη τὴν ἀδελφὴν τοῦ Χαμίτ καὶ ἔλαβε συνάμα τὸν τίτλον Νταμάτ καὶ τοῦ Πασᾶ, ὃν ἔφερον, ὅσοι ἐνυμφεύοντο θυγατέρας ἢ ἀδελφὰς Σουλτάνων. Τὰ τέκνα τῶν Νταμάτ ἐθεωροῦντο Πρίγκηπες, ἀλλ' ὁ Σαμπαχεδδίν ἦτο Πρίγκηψ, ἔκ μητρὸς, καὶ δὲν ἐδικαιοῦτο νὰ φέρῃ τὸν τίτλον «Αὐτοκρατορικὴ Ὑψηλότης», ὡς τὰ ἄρρενα τέκνα τῶν Σουλτάνων. Κατὰ τὸ σύστημα τῆς πρεσβυγενείας, μόνον οἱ Σεχζαδὲ εἶχον δικαίωματα ἐπὶ τοῦ θρόνου, ἐὰν ἤρχετο ἡ σειρὰ των. Ὁ Σαμπαχεδδίν ἦτο Πρίγκηψ δευτέρας ποιότητος. Ὁ πατὴρ του, ἄνθρωπος φιλελευθέρων ἰδεῶν, δὲν ἐβράδυνε νὰ ὑποπέσῃ εἰς δυσμένειαν τοῦ γυναικαδέλ-

φρον ἀντιληφθεὶς δὲ ὅτι ἐξορία ἢ μυστικὸς ἀφανισμὸς τὸν ἀνέμενε, κατέφυγε τὸ 1899 εἰς Ἑλλάδα μὲ τὸς υἱοὺς του. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Χαμίτ ἀπῆτει ἐπιμόνως τὴν παράδοσίν του, οὗτος κατηνθύνθη εἰς Εὐρώπην καὶ ἀπέθανεν εἰς Βρυξέλλας τὸ 1903. Ὁ Σαμπαχεδδὶν ἐταξείδευσε κατὰ καιροὺς εἰς Ἑλβετίαν, Γαλλίαν καὶ Βέλγιον συμπληρῶν τὴν μόρφωσίν του. Πρὸ τῆς μεταπολιτεύσεως ἐξέδιδε καὶ Τουρκ. ἐφημερίδα, ὅπου ἀνέπτυσε πολιτικὸν πρόγραμμα, βάσις τοῦ ὁποίου ἦτο ἡ ἀποκέντρωσις καὶ ἀτομικὴ πρωτοβουλία. Ἐπομένως θὰ ἐφηροῦζετο ἀποκέντρωσις ὅχι τῶν ἐθνοτήτων, ἀλλὰ τῶν μεγάλων τμημάτων τοῦ Ὀθωμ. κράτους καὶ ὅλοι θὰ ἦσαν ἴσοι ἀπέναντι τοῦ Νόμου καὶ ὅχι μὲ ἰδιαίτερα προνόμια, ὡς τὰ τοῦ Οἴκουμ. Πατριαρχείου, ἅτινα ἐθεώρει ὡς κυριώτεραν αἰτίαν παρακμῆς τῆς Αὐτοκρατορίας. Ἄλλ' οἱ Νεότουρκοι τοῦ Κομιτάτου Ἐνώσεως καὶ Προόδου, οἵτινες ἐπέβαλον εἰς τὸν Χαμίτ τὸ Συνταγμ. καθεστῶς, δὲν ἔδωκαν σημασίαν εἰς τὸν Σαμπαχεδδὶν, διότι τὸ διακηρυχθὲν πρόγραμμα ἦτο ἀντίθετον πρὸς τοὺς σκοποὺς των. Τὸ σύνθημα τῶν Νεοτούρκων «Ἐλευθερία, Ἰσότης, Συναδέλφωσις» ἦτο σύμφωνον μὲ τὰ συνθήματα τῆς Γαλλ. Ἐπαναστάσεως (1789), ἀλλὰ κάτωθεν τῶν ὠραίων λέξεων ἐκρύπτετο ὁ ἐθνικισμὸς, ἡ ἀνισότης, ὁ συγκεντρωτισμὸς καὶ ἡ τυραννικὴ δικτατορία.

ΚΕΦ. 112.—Ο ΥΠΟΔΟΥΛΟΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΜΕΤΑΠΟΛΙΤΕΥΣΙΝ.-ΔΙΑΜΑΡΤΥΡΙΑΙ ΕΛΛΗΝΩΝ ΘΡΑΚΗΣ

Ἐκ δημοσιεύματος Ν. Μοσχοπούλου, ἀνταποκριτοῦ ἐπισήμου Βιενναίου τηλεγραφικοῦ πρακτορείου, παρέλαβον τὰ κάτωθι :

«Ὁ Σαμπαχεδδὶν ὡς ἀρχηγὸς νέου κόμματος.—Ὁ Σαμπαχεδδὶν, βλέπων ἑαυτὸν παραγκωνιζόμενον, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς Νεοτούρκων, τῶν πλείστων πολιτικῶν ἰδεολόγων, οἱ ὁποῖοι ὠνόμασαν τὸ κόμμα «Ἐλευθερίας καὶ Συνεννοήσεως» διὰ νὰ ἀντιπαρῆ κατὰ τῆς Ἐνώσεως. Οὕτως οἱ Ἰρτιλαφτσῆδες ὠρθώθησαν κατὰ τῶν Ἰττιχατζήδων, ὁ Ἕλλην. κόσμος δὲ εὐρέθη μεταξὺ σφύρας καὶ ἄκμονος. Οἱ Ἐνωτικοί, εἰς οὓς ἀνῆκον στρατιωτικοὶ τῆς Θεσ|νίκης, ὁ Μαχμούτ Σεφκέτ, στρατηγός, οἱ ἐπαναστάται Ἐμβέρ Νιαζῆ κλπ. ἤθελον μεταπολίτευσιν μὲ ὑποδούλωσιν εἰς τὸ Μουσουλμανικὸν καὶ Τουρκ. καθεστῶς, οὗτινος ἐθεωροῦντο ἀρχηγοί. Οἱ τοῦ Σαμπαχεδδὶν ἤθελον μὲν ἀποκέντρωσιν, ἀλλὰ κατάργησιν προνομίων τοῦ Ἐρησκευτ. κέντρου Ὀρθοδόξων, ἅτινα προσέδιδον ἰδιάζουσαν θέσιν εἰς τὸ Ρωμαϊκὸν ἔθνος. «Δύο κακῶν προκειμένων, τὸ μὴ χεῖρον βέλτιστον». Ὁ Ἕλλην. κόσμος ἀντὶ νέας ὑποδουλώσεως καὶ ἐξοντώσεως, ἦν ἐσκέπτοντο οἱ Ἰττιχατζῆδες, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ Ἐβραῖοι ἐξισλαμισθέντες (Ντονμέδες), ἐπροτίμησε τὸ ἀποκεντρωτικὸν πρόγραμμα τοῦ Σαμπαχεδδὶν, διότι περιώριζε μὲν τὰ προνόμια, ἀλλ' ἄφινεν ἐλευθερίαν ἐνεργείας. Διὰ τοῦτο μόλις παρήλθεν ὁ πυρετὸς διὰ τὴν ἐλευθερίαν (Χουρσιγέτ), ὁ Ἕλλην. κόσμος ἤρ-

χισε νὰ ζητωκραυγάξῃ ὑπὲρ τοῦ Σαμπαχεδδίν. Αἱ ὁδηγίαι ἐδίδοντο ἀπὸ τὰ μυστικὰ κέντρα, εἰς τὰ ὁποῖα ὑπῆκουε. Τὸ δεδομένον τοῦτο διέθεσε τοὺς Ἰττιχατζῆδες ἐχθρικώτερον κατὰ τοῦ Ροῦμ-Μιλλετι διότι τώρα εἶχαν νὰ πολεμήσουν καὶ κομματικούς ἀντιπάλους. Ὅτε δὲ κατὰ τὸ φθινόπωρον 1908 διετάχθησαν οἱ πληθυσμοὶ νὰ ψηφίσωσιν ἐκλέκτορας πρὸς ἀνάδειξιν Βουλευτῶν, διεφάνη ὅτι οἱ Τοῦρκοι ἦσαν πάντοτε ἴδιοι. Ἐκβιασμοί, διαρρήξεις καλπῶν καὶ ὅλα τὰ ἔκνομα μέσα μετῆλθον, διὰ νὰ ἐλαττώσουν τοὺς μὴ Μουσουλμάνους Βουλευτὰς καὶ ἰδίως τοὺς Ἑλληνας, διότι οἱ Ἑβραῖοι συνεταιρίζοντο μὲ τὸ κόμμα τῶν Ἰττιχατζῆδων καὶ οἱ Ἀρμένιοι δὲν ἐπλησίαζον πρὸς τὸ κήρυγμα συναδελφώσεως τοῦ Σαμπαχεδδίν. Ἡ Θράκη ἐξηγέρθη κατὰ τῆς τοιαύτης καταστρατηγήσεως. Ἐν Παιδεστῶ, Σαράντα - Ἐκκλησίαις καὶ ἀλλαχοῦ μὲ συλλαλητήρια, διὰ λόγων, ὑπομνημάτων καὶ τηλεγραφημάτων ἀπήτουν, ἐν ὀνόματι τοῦ Συντάγματος, ἀπόδοσιν δικαιοσύνης, ἰσότητος καὶ ἐλευθερίας. Εἰς Σαράντα - Ἐκκλησίας προσέβησαν καὶ εἰς ἐπίθεσιν κατὰ τοῦ πλήθους, διότι οἱ Τοῦρκοι διοικητικοί, ἀστυνομικοὶ καὶ δημοτικοὶ δὲν ἠγνούσαν πῶς οἱ ραγιαδες τολμοῦν νὰ ὑψώνουν κεφαλὴν καὶ νὰ παρουσιάζωνται ὁμαδικῶς, διὰ νὰ ἐπιβάλουν τὴν θέλησίν των, ἐνῶ οἱ Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι οὐδὲν ἀπαιτοῦν. Δὲν ἠδύναντο νὰ ἐννοήσουν ὄντοτητα ἀτόμου οὔτε δικαίωμα διαμαρτυρίας. Ἀπεδείχθη δηλ., ὅτι δὲν ἦσαν ὄριμοι διὰ συνταγματικὰς ἐλευθερίας, ὡς ἐφρόνει ὁ Χαμίτ. Κατὰ τὰς ἐκλογὰς οἱ Νεότουρκοι τοῦ Ἰττιχὰτ ἐκέρδισαν μὲ βιαιότητος κολοσσιαίαν πλειοψηφίαν, ἀπέναντι τῆς ὁποίας οἱ 25 Ἑλληνες Βουλευταί, οἵτινες, μὲ ὀλίγους Ἀραβας καὶ Κούρδους, ἀπειτέλουν ἀντιπολίτευσιν, ἦσαν μειοψηφία καὶ διὰ τοῦτο ἐνεφανίζοντο ἐν τῇ Βουλῇ ὡς ἀνεξάρτητοι. Κατὰ τὰς συνεδριάσεις οἱ Ἑλληνες βουλευταὶ Καρολίδης, Μπούσιος, Νάλλης, Μανουηλίδης, Κοσμίδης, Χωνναῖος κλπ., Κούρδοι καὶ Ἀραβες ἔβροντοφώνουν, διεκτραγωδοῦντες τὰς ἀσχημίας κυβερνητικῶν ὀργάνων καὶ ἐζήτουν διόρθωσιν αὐτῶν, ὑπεδείκνυον δὲ καὶ μέτρα, ἅτινα ἔπρεπε νὰ λαμβάνωνται. Καὶ ἠκούοντο μὲν μετ' ἀνεκτικότητος οἱ λόγοι των, ἀλλ' ἔμενον γράμμα νεκρόν. Οἱ Τοῦρκοι ἦσαν ἀδιόρθωτοι, ὁ δὲ ὄγλος, ἀκούων τὴν λέξιν σύνταγμα, τὴν παρέφραζεν εἰς τὸ Τουρκικόν (σίδτι γιάγμα = τώρα ἀρπαγή). Οἱ Νεότουρκοι ἔλαβον ἀνώτερα ἀξιώματα, σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμίαν των, ὁ δὲ Ἐμβέρο διωρίσθη στρατ. ἀκόλουθος τῆς ἐν Βερολίῳ Τουρκ. πρεσβείας καὶ συνεπλήρωνεν ἐν Γερμανίᾳ στρατ. σπουδὰς. Ἐν τῷ μεταξὺ αἱ δικτατορικαὶ τάσεις, ἐδημιούργουν κῆμα δυσαρσεκείας τῶν διανοουμένων. Τρεῖς δημοσιογράφοι ἀντιπολιτευόμενοι ἐδολοφονήθησαν ἐν Κων]πόλει. Ἡ πολιτικὴ τῶν Νεοτούρκων δυσηρέστησε τοὺς Ἀλβανούς, οἵτινες ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ἔδρυσαν στρατιωτικὸν σύνδεσμον ἐκ Παλαιοτούρκων Ἐθνοσωτῆρων. Ἀλλ' ἐνῶ ταῦτα ἐγίνοντο ἐν Κων]πόλει, ὁ κόσμος τῆς ὑπαίθρου ἐπεκοινώνει μὲ τὰς πόλεις καὶ ἐπληροφορεῖτο ἀπὸ τοὺς θρησκευτικούς ἀρχηγούς καὶ ὀργανώσεις

ὁποῖαν στάσιν νὰ τηρῇ ἔναντι τῶν κρατικῶν ἀρχόντων μὲ τὴν νέαν κατάστασιν. Οἱ πρόκριτοι καὶ διδάσκαλοι, ὅσοι ἀπέκτησαν ἐλευθερίαν δράσεως, ὠργάνωναν συγκεντρώσεις, ὠμίλουν πρὸς τὸν λαὸν καὶ ἐνεθάρρουν αὐτὸν νὰ μένη σταθερὸς εἰς τὴν πίστιν, τὰ ἥθη, ἔθιμα καὶ ἔθνικὰ ἰδεώδη. Τὰ Ἀναγνωστήρια ὠργάνωσαν διαλέξεις, καθ' ἃς ὠμίλουν ἰατροί, διδάσκαλοι κλπ. ἐπιστήμονες καὶ κληρικοί, ἀναπτύσσοντες θέματα κοινωνικά, ἔθνικα, θρησκευτικά, ἱστορικά καὶ ὑγιεινῆς. Εἰς τὰς διαλέξεις, κατὰ τὰς Κυριακάς, προσήρχοντο καὶ ἀπὸ χωρία καὶ διὰ νὰ παρακολουθήσουν θεατρικὴν παράστασιν ἔθνικοῦ περιχομένου ἢ συναυλίαν. Ἐν γένει ὁ χρόνος ἐκεῖνος ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τῶν διανοουμένων ὡς χρόνος σπορᾶς καὶ καλλιιεργείας ἔθνικοῦ φρονήματος. Ὁ Ἕλληνισμὸς κατὰ τὸ ὀλιγοχρόνιον τοῦτο διάστημα παρεσκευάσθη, ὥστε ὠρθώθη ἀπειλητικῶς κατὰ τῶν Νεοτούρκων, οἵτινες ἠθέλησαν νὰ καταργήσουν τὰ προνόμια τοῦ Πατριαρχείου καὶ θέσουν χεῖρα ἐπὶ Ἕλλην. σχολείων.

ΚΕΦ. 113.- ΑΠΟΣΠΑΣΙΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΑΣ-ΒΟΣΝΙΑΣ-ΕΡΖΕΓΟΒΙΝΗΣ

Μετὰ φαινομενικὴν ἐδραίωσιν συνταγμ. καθεστῶτος, ἐγένετο δεξιῶσις εἰς τὰ ἀνάκτορα, εἰς ἣν ἐκλήθησαν οἱ πρεσβευταί. Δὲν προσεκλήθη ὅμως ὁ πρέσβυς τῆς Βουλγ. Ἡγεμονίας, ὡς ἀντιπρόσωπος τοῦ Φερδινάνδου, ὅστις διεδέχθη τὸν Βάττεμβεργ, ἐκθρονισθέντα τὸ 1887, διότι ὁ Σουλτάνος τὸν ἐθεώρει ὡς Βαλῆν μὲ ὀλίγα προνόμια, ὅπως π.χ. τὸν ἡγεμόνα Σάμου. Ἐπομένως, ὡς ὑποτελής, δὲν ἦτο ὀρθὸν νὰ ἀντιπροσωπευθῇ εἰς δεξιῶσιν, ἀπεσταλμένων κρατῶν. Ὁ Βούλγαρος, θεωρήσας τὴν παράλειψιν ταπεινωτικὴν διὰ τὴν Βουλγαρίαν καὶ τὸν Ἡγεμόνα, διεμαρτυρήθη ἐγκαταλείψας τὴν Κων/πολιν. Τότε ὁ Φερδινάνδος, συνεννοηθεὶς μὲ τὴν Αὐστρ. κυβέρνησιν, ἀνεκήρυξεν ἑαυτὸν Βασιλέα τῶν Βουλγάρων κατ' ἀπαίτησιν τοῦ λαοῦ καὶ ἀνεγνωρίσθη ὑπὸ τῆς Αὐστρίας, ἔπειτα δὲ καὶ ὑπὸ τῶν λοιπῶν Δυνάμεων. Ἡ Αὐστρία συνάμα κατέλυσε τὴν Τουρκ. Διοίκησιν Βοσνίας καὶ Ἐρζεγοβίνης, ἃς κατεῖχεν ἀπὸ τοῦ 1878, καὶ προσήρτισε ταύτας εἰς τὸ στέμμα Φραγκίσκου Ἰωσήφ, χωρὶς οἱ Νεότουρκοι νὰ τολμήσουν τι οὔτε κατὰ τῆς Βουλγαρίας, ἣτις ἐθεωρεῖτο ἰσχυρὰ στρατιωτικῶς, οὔτε κατὰ τῆς Αὐστρίας. Ταῦτα ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι πικροὶ καρποί, οἷς ἔδρεψαν οἱ Νεότουρκοι, οἱ ὅποιοι μόνον περὶ Κρήτης ὠμίλουν καὶ ἠνάγκαζον τοὺς ἀμφιρρέποντας ἐκ τῶν ἡμετέρων, νὰ ὑπογράφουν πρωτόκολλα, δι' ὧν ἐπιστοποιεῖτο, ὅτι ὁ Ἕλλην. κόσμος δὲν ἐπεθύμει νὰ ἀποσπασθῇ ἡ Μεγαλόνησος ἀπὸ τὴν Συνταγμ. Τουρκίαν καὶ νὰ δοθῇ εἰς Ἑλλάδα, ὅτε δὲ οἱ ἡμέτεροι ἐζήτουν, ὅτι τὸ αὐτὸ νὰ γίνῃ καὶ διὰ τὴν Ἀνατ. Ρωμυλίαν, οἱ Νεότουρκοι ὑπέσχοντο, χωρὶς οὐδέποτε φυσικὰ νὰ τηρήσουν τὴν τοιαύτην ὑπόσχεσιν.

ΚΕΦ. 114.—ΚΙΝΗΜΑ ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΩΣ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ.

Καθ' ὃν χρόνον ἡ Ὄθωμ. Βουλὴ συνεδρίαζε, παραπαίουσα μέσφ ἀν-

τεγκλήσεων και ὕβρεων Ἰτιχατζήδων πρὸς τὰ ἀντιπολιτευόμενα κόμματα, ἄλλα ἐβυσοδόμει ὁ ἐν Γιλδίξ Σουλτᾶνος, βαρέως φέρον τὸν ἐκβιασμόν, δν ὑπέστη παρὰ Νεοτούρκων πρὸς κήρυξιν Συντάγματος, τὸ ὁποῖον εἶχε μειώσει τὴν ἐπιρροήν του, ὡς Σουλτάνου καὶ Χαλίφου, ἐμελέτησε δὲ πραξικοπηματικῶς ἀνατροπὴν αὐτοῦ. Διὰ προπαγάνδας Οὐλεμάδων, οὓς εἰσήγαγεν ἐντὸς τῶν στρατῶνων, κατώρθωσε νὰ κατηχήσῃ τοὺς στρατιώτας εἰς τὸ ὅτι τὸ Σύνταγμα εἶναι πρὸς ὄφελος τῶν Γκιαβούρ, ὅτι θὰ ἐπιφέρῃ κατάργησιν τοῦ ἱεροῦ νόμου, ὅτι κινδυνεύει νὰ καταλυθῇ τὸ Χαλιφάτον, ἡ θρησκεία τοῦ Μωάμεθ καὶ ὅτι καθῆκον παντὸς εἶναι νὰ ἀντιδράσῃ μετ' ὄλην τὴν δύναμίν του πρὸς ἐπαναφορὰν τῆς παλαιᾶς ἰσχύος του. Ἀφοῦ δὲ ἐγένετο καθοδήγησις, ἐν ἀγνοίᾳ τῶν ἀξιωματικῶν, ἐδόθη σύνθημα ἐπαναστάσεως. Τὴν 31ην Μαρτίου 1909 ἔνοπλοι στρατιῶται ἐξῆλθον καθ' ὁμάδας πυροβολοῦντες καὶ κραυγάζοντες «σεριάτ, σεριάτ». «Ὅσοι ἀξιωματικοὶ ἐπεχείρησαν νὰ τοὺς ἐπαναφέρουν εἰς τὴν τάξιν, ἐπυροβολοῦντο καὶ κατεκρεουργοῦντο. Τότε ἐφρονεῦθη καὶ ὁ μόνος Ἑλλην ἀξιωματικὸς τοῦ Τουρκ. στρατοῦ Ρωμύλος Σπαθάρης, υἱὸς τοῦ καθηγητοῦ Ἀνδρέου Σπαθάρη. Ἡ Βουλὴ διελύθη καὶ οἱ Βουλευταὶ ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, ἐνῶ πρὸς στιγμὴν ἐπιστεύθη ὅτι τὸ κίνημα ἐπέτυχε.

ΚΕΦ. 115.—ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΣ ΣΤΡΑΤΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΚΩΝ|ΠΟΛΕΩΣ. ΚΑΘΑΙΡΕΣΙΣ ΣΟΥΛΤΑΝΟΥ ΧΑΜΙΤ.

Οἱ Νεότουρκοι, πολλοὶ τῶν ὁποίων εὐρίσκοντο ἐν Θεσ|νίκη μετὰ τὸ κίνημα, ἐκίνησαν σῶμα τοῦ Μακεδον. στρατοῦ μετ' ὅν στρατηγὸν Μαχμουτ Σεφκὲτ καὶ τοὺς κορυφαίους τοῦ κόμματος Ἐνώσεως καὶ Προόδου πρὸς ἐξουδετέρωσιν τοῦ Χαμίτ καὶ ἐπαναφορὰν κοινοβουλευτισμοῦ. Ὅτε ὁ Μαχμουτ ἐπῆλασεν ἀπὸ Μακεδονίας εἰς Θράκην ἠκολουθεῖτο καὶ ὑπὸ Μακεδονομάχων ἀνταρτῶν, Ἑλληνομακεδόνων, Βουλγαρομακεδόνων, Σερβομακεδόνων καὶ Ἀλβανῶν, μεταξὺ δὲ τούτων εἶχε καὶ τὸν ἐξ Ἡρακλείας ὄπλαρχηγὸν Παπαδράκον. Ἡ παρουσία του ἐπροξένησεν ἐντύπωσιν εἰς τοὺς Μουσουλμάνους, οἱ ὁποῖοι ἠύχοντο νὰ ὑπερισχύσῃ τὸ Χαμιτικὸν καθεστῶς. Καθ' ὁδὸν προσετίθεντο καὶ ἄλλοι ἐθελονταί, ὅτε δὲ ὁ στρατὸς ἐστρατοπέδευσεν ἔξωθεν τοῦ Ἀγ. Στεφάνου καὶ Μακροχωρίου, ἠνώθη καὶ ὁ στόλος ὑπὸ τὸν Σεφκὲτ πασαῖν. Ὁ στρατὸς κατέλαβε τὸ Σισλῆ καὶ ὑψώματα Ταταούλων, ὁ δὲ στόλος ἔβαλε κατὰ τοῦ ἐν Τάξιμ στρατῶνος Τὰς-κισλά, ὅπου ἤμυνετο ὀλίγος στρατός, πιστὸς εἰς τὸν Χαμίτ. Συγχρόνως ὅμως περικλινὸν ἐπυροβολοῦντες εἰς τοὺς ἐπελθόντας, οἵτινες ἐβάδισαν πρὸς τὰ ἀνάκτορα Γιλδίξ. Ὁ δευλὸς Χαμίτ ἠχμαλωτίσθη καὶ ἀπεστάλη εἰς Θεσ|νίκη, ὅπου ἐνεκλείσθη εἰς οἰκίαν τοῦ Ἑβραίου Ἀλλατίν παραμείνας μέχρι τοῦ 1912, τὸ δὲ Γιλδίξ ἐλεηλατήθη καὶ ἐξεκενώθη. Ὁ Σεφκὲτ ἐκήρυξε δικτατορίαν, προέβη εἰς

τυφεκισμούς και απαγχονισμούς, παρέμεινε δὲ φρουρὸς τῶν μεταρρυθμίσεων, ἐνῶ ἐπὶ τοῦ θρόνου ἀνεβίβασαν τὸν νεώτερον ἀδελφὸν τοῦ Χαμίτ Μεχμέτ Ρεσάτ (14 Ἀπριλίου 1909), ὅστις ἦτο ἐπὶ ἔτη ἔγκλειστος εἰς τὰ ἀνάκτορα Ντολμά Μπαχσέ. Ὁ ἀτυχὴς οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ σωματικὴ καὶ διανοητικὴ κατάστασις εἶχον ταραχθῆ ὑπὸ ναρκωτικῶν, ἦτο ἀδαής. Ἐνῶ δὲ εἰς Κων]πολιν διεδραματίζοντο τὰ ἀνωτέρω, εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ Κιλικίαν οἱ Χαμιτικοὶ κατέσφαξαν τὸν Ἀρμενικὸν πληθυσμὸν.

ΚΕΦ. 116.—ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΜΕΧΜΕΤ ΡΕΣΑΤ.—ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΣ «Γ'Τ'ΤΙ-ΧΑΤ ΒΕ ΤΕΡΑΚΙ».

Οἱ ἐκ Θεσ]νίκης Νεότουρκοι, διεπεραιώθησαν εἰς τὴν Μικρασιατικὴν ἀκτὴν καὶ προσέβαλον τὸν στρατῶνα μεταξὺ Χρυσουπόλεως καὶ Χαλκηδόνος κατὰ στρατευμάτων πιστῶν εἰς τὸν Χαμίτ, ἅτινα καὶ παρεδόθησαν. Ἀνεβίβασαν ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸν Ρεσάτ, οὐχὶ διότι τοῦ ἀπέδιδον ἱκανότητα, ἀλλὰ διὰ νὰ εἶναι ὑποχέριος εἰς τὰς θελήσεις των καὶ νὰ κυβερνοῦν κατὰ τὸ δοκοῦν. Ἐσχημάτισαν Ἐπουργεῖον μὲ Βεζύρη τὸν Χακκῆ-πασᾶν καὶ μὲ τὸν Ταλαὰτ Ἐπ. Ἐσωτερικῶν, ἀμαθῆ μὲν, ἀλλὰ δραστήριον καὶ φανατικὸν ὁπαδὸν τοῦ κόμματος, διὰ νὰ φαίνεται δέ, ὅτι ἀντιπροσωπεύονται καὶ οἱ Χριστιανοί, προσέλαβον καὶ ἀνὰ ἓνα Ἕλληνα καὶ Ἀρμένιον. Οὕτως ἡ Βουλὴ ἤρχισε νὰ λειτουργῇ μὲ ἐπεισόδια μεταξὺ τῶν κομμάτων Ἴτιχατ καὶ Ἰφτιλάφ. Οἱ λαοὶ ἀπέκτησαν σχετικὴν ἐλευθερίαν, ἀλλ' ὀλίγοι εἶχον σαφῆ ἐπίγνωσιν τῶν τεκταινομένων. Διὰ τοῦτο ἤρχισε νὰ ἐπικρατῇ ἀμφιβολία κατὰ πόσον, μὲ τοιαύτας πράξεις, θὰ δυνηθῆ νὰ ἐδραιωθῆ τὸ καθεστῶς. Ὁ Ἕλληνας κόσμος παρηκολούθει μὲ ἐνδιαφέρον τὰς ἐν τῷ Κοινοβουλίῳ συζητήσεις, οὐδέποτε ὅμως ὑπωπτεύετο τὰ δεινὰ πού τὸν ἀνέμενον, μὲ τὴν πάροδον 4 ἐτῶν συνταγμ. βίου. Αἱ ἀποφάσεις ἐλαμβάνοντο κατὰ πλειοψηφίαν, ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἐνωτικοὶ ἀπετέλουν ὄγκον, αὗται ἦσαν σύμφωνοι μὲ τὴν θέλησιν των. Καὶ ἐνῶ οἱ βουλευτὰς διεπληκτίζοντο, τὸ κόμμα δὲν παρημέλει στρατιωτικὴν ἀνασύνταξιν. Ἀφοῦ ἐψηφίσθη ὁ νόμος στρατολογίας μὴ Μουσουλμάνων καὶ ἤρχισε καταγραφὴ στρατευσίμων, μάτην οἱ Ἕλληνες Βουλευτὰι ἐζήτησαν νὰ συγκροτηθῶσι χωριστὰ μὴ Μουσουλμ. τάγματα, ἕνεκα θρησκευτικῆς διαφορᾶς. Οἱ Ἐνωτικοὶ ἐνῶ ἐκολάκευον τὰς Δ. Δυνάμεις καὶ ὑπεκρίνοντο φιλίαν πρὸς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχουν δάνεια, πρὸς ἀναδιοργάνωσιν τοῦ στρατοῦ ἐκάλεσαν Γερμανὸν στρατηγόν, τὸν Φὸν δὲρ Γκόλτς. Οὗτος περιῆλθε μὲ ἐπιτελεῖς τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ τὴν γραμμὴν τῶν Γερμαν. σιδηροδρόμων, ἀπὸ Χαλκηδόνος μέχρι Ταύρου, ὅπου εἶχε φθάσει ἡ γραμμὴ Βαγδάτης, ἐξήτασε καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Κων]πολιν. Ἐνώπιον δὲ τῶν ἐπισήμων Τούρκων, ἐξεσφενδόνισε τὸ *Πάρθιον βέλος* κατὰ τοῦ Ἑλληνισμοῦ εἰπὼν τὰ ἑξῆς: «Εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν μόνον ἡ πολιτικὴ δι-οίκησις ἀνήκει εἰς Τούρκους, ἐνῶ σχολεῖα, ἐμπόριον, βιομηχανία, φιλαν-

θρωπικά και πιστωτικά ιδρύματα κλπ. ἀνήκουν εἰς ἄλλους καὶ ἴδια εἰς Ἑλληνας. Οἱ Νεότουρκοι κατὰ βάρθος δὲν ἤθελον νὰ δώσουν ὄπλα εἰς μὴ Μουσουλμάνους, μεταξὺ τῶν ὁποίων ὑπερεῖχον οἱ Ἑλληνες, ἀλλ' ἐπειθύμουν νὰ φαίνωνται ὅτι θεωροῦν πάντας ἴσους. Ἀφ' ἐτέρου ἢ ἀποστραφῆ τοῦ Ἑλλήν. πληθυσμοῦ πρὸς τὴν στρατ. θητείαν ὑπῆρξε τοσαύτη, ὥστε, κατὰ πληροφορίας, εἰς τοὺς καζάδες Μυριοφύτου καὶ Περιστασίας μὲ 22 χωρία, εἰς ἃ κατώκουν 50 χιλ. κάτοικοι, ἀπὸ 1000 κληρωτοὺς εὐρέθησαν μόνις 12, ἐνῶ οἱ ἄλλοι ἀπεδήμησαν εἰς Ἑλλάδα, Ρουμανίαν, Ρωσσίαν, Αἴγυπτον καὶ Ἀμερικὴν. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐστρατολογήθησαν, ἀπέβησαν ἄχρηστοι, διότι εἶχον ἀναπηρίαν καὶ ἐλιποτάκτου, συλλαμβανόμενοι δὲ ἐφυλακίζοντο καὶ διετίθεντο εἰς ἀόπλους ὑπηρεσίας. Τοῦτο ἀπέβη ἐπιχείρημα διὰ τοὺς Νεοτούρκους, οἵτινες μᾶς ἐκατηγόρουν ὅτι δὲν ὑπεστηρίξαμεν τὸ κράτος. Τὸ ἴδιον συνέβαινε καὶ εἰς λοιπὴν Θράκην, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ προσήρχοντο, προσεπάθουν νὰ τάσσωνται εἰς τὰ μετόπισθεν. Ὁ Γκόλτς προσέφερεν ἐπὶ ἑξάμηνον ὑπηρεσίας καὶ ἀπῆλθε τὸ 1910, οἱ δύο δὲ σπουδαιότεροι στρατηγοὶ Σεφκὲτ καὶ Ναζὶμ ἀνέλαβον γυμνάσια, προβάντες εἰς παρασκευὴν μονάδων. Συνεκέντρωσαν εἰς διάφορα μέρη ἐφεδρικὰ στρατεύματα πρὸς προγύμνασιν καὶ ἔφεραν τὸ φθινόπωρον 1910 εἰς Ραιδεστόν 10 χιλ. Τουρκολαζοὺς πεζοὺς, οὓς ἐγύμναζον ἐπὶ τοῦ λοφοπεδίου Ἀγ. Ζώνης, ὅπου εὐρίσκετο παρεκκλήσιον μὲ ἀγίασμα. Ἀλλ' εἰς τὸ στράτευμα ἐνέσκηψε χολέρα, ἣτις μετεπήδησεν εἰς Ραιδεστόν, ὅπου ἀρκετοὶ προσεβλήθησαν, μετεδόθη δὲ καὶ εἰς τὰ πέριξ. Δι' ἰατρικῆς ὁμως ἐπεμβάσεως, ἀπολυμαντικῶν καὶ στρώματος χιόνος, ἐξηλείφθη ἡ ἐπιδημία. Ὅτε ἀπεφασίσθησαν γυμνάσια τὴν ἄνοιξιν 1911, στρατὸς συνεκεντρώθη μεταξὺ Μετρώων καὶ Βουλγ. συνόρων καὶ ὁ μὲν Σεφκὲτ ἀνέλαβε διοικήσιν τῆς νοτίας στρατιᾶς, ἣτις θὰ ὑπερήσπιζε τὴν Κων]πολιν, ἐπιτιθεμένη ἀπὸ Μετρώων πρὸς Λουλέ-Μπουργάζ, ὁ δὲ Ναζὶμ διοίκησιν τῆς κατερχομένης πρὸς Μέτρας διὰ Κων]πολιν. Αἱ δύο στρατιαὶ συνητηθήθησαν εἰς τὴν πεδιάδα Λουλέ-Μπουργάζ, ὅπου συνεκροτήθη ψευδομάχη ὑποτιθεμένων ἀντιπάλων. Ἐκεῖ ἡ ὁρμὴ τῆς στρατιᾶς τοῦ Ναζὶμ καὶ ἡ στρατηγικὴ του ἀνέτρεψαν τὰ σχέδια τοῦ Σεφκὲτ, ὅστις ὑπεχρεώθη νὰ ὑποχωρήσῃ. Ἐπειδὴ ὁ Σεφκὲτ, ὅστις ἐθεωρεῖτο στρατιωτικὴ ἀθθεντία καὶ ἥρωας, εἶδεν ἑαυτὸν μειωμένον ἔναντι τοῦ συστρατηγοῦ του, μετέθεσε τὸν Ναζὶμ εἰς Βασσόραν Μεσοποταμίας διὰ νὰ ὀργανώσῃ τὴν ἐκεῖ στρατιάν.

ΚΕΦ. 117.—ΑΠΟΠΕΙΡΑ ΚΑΤΑΡΓΗΣΕΩΣ ΕΘΝ. ΠΡΟΝΟΜΙΩΝ.

Ἀφοῦ ὁ Σεφκὲτ ἀπηλλάγη τοῦ Ναζὶμ παρέμεινεν ἐν Κων]πόλει, ἐκάλεσε δὲ τὸν Πατριάρχην Ἰωακείμ τὸν Γ' κατὰ Ἰούνιον 1911 καὶ τῷ ἀνεκοίνωσεν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ παύσῃ τὸ Οἴκουμ. Πατριαρχεῖον νὰ ἀποτελῇ κράτος ἐν κράτει καὶ ὅτι τὰ προνόμια τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πληθυσμοῦ,

ὡς καὶ τὰ σχολικὰ τοιαῦτα τῶν κοινοτήτων κλπ., ἅτινα ἀντίκεινται εἰς τὸ δόγμα τῆς ἰσότητος, θὰ καταργηθοῦν, νὰ περιορισθῆ δὲ εἰς θρησκευτικὰ καθήκοντα καθὼς καὶ οἱ ὑπὸ τὴν δικαιοδοσίαν τοῦ Ἀρχιερεῖς. Μάτην ὁ Πατριάρχης προσεπάθησε νὰ τὸν πείσῃ, ὅτι ταῦτα εἶναι δικαιώματα, ἅτινα Μωάμεθ ὁ Πορθητὴς παρεχώρησε πρὸς εὐημερίαν τοῦ Ὁθωμ. κράτους. Ὁ Ἄραψ στρατηγός, ἐν τῇ κορωνίδι τοῦ μεγαλείου του, δὲν ἠνείχετο δικαιολογίας. Ὁ Πατριάρχης, βλέπων, ὅτι ματαιοπονεῖ, ἐσηκώθη νὰ ἀναχωρήσῃ, ἀλλ' ὁ Σεφκὲτ ὀργισθεὶς ἐξεστόμισεν ἀπειλὴν κατ' αὐτοῦ: «Παπᾶ, παπᾶ τὸ κεφάλι σου τὸ σπᾶζω». Ὁ ἀπτόητος Ἰωακεὶμ ἀταράχως ἀπήντησεν: «Ὅ,τι θέλεις κάμε το». Καὶ χωρὶς νὰ χαιρετήσῃ, ἀνεχώρησεν. Ἐννοεῖται ὅτι ἡ πρόσκλησις ἐγένετο κατόπιν ἀποφάσεως τοῦ κόμματος μὲ σκοπὸν νὰ τὸν βολιδосκοπήσουν, ἐπειδὴ ὅμως εὐρέθησαν πρὸ τοῦ ἀκάμπτου Ἰωακεὶμ, ἔθεσαν εἰς ἐφαρμογὴν ἄλλα μέτρα. Ἡ ἀπειλὴ τοῦ Τούρκου κατὰ τοῦ σεπτοῦ Πατριάρχου, ἐνέβαλεν εἰς θλιβερὰς σκέψεις τὸν Ἑλληνισμόν, ὅστις κατὰ τὴν κρίσιμον περίστασιν ὠρθώθη ἀπειλητικῶς κατὰ τῶν Νεοτούρκων καὶ ἐματαίωσε μὲν τὰ σχέδιά των, ἀλλ' ἴσως ἡ στάσις του νὰ ἐδραίωσε τὴν ἰδέαν ἐξώσεώς του. Ὁ πολύπειρος καὶ προορατικὸς Πατριάρχης, ὅστις κατὰ τὴν ἀνακήρυξιν Συντάγματος συνίστα εἰς τὸν λαὸν οὐχὶ ἐνθουσιασμόν καὶ ἐπέσυρε τὴν ἀποδοκιμασίαν ἐκείνων ποῦ ἐνεγράφησαν εἰς τὸ Νεοτουρκικὸν κόμμα, τώρα μὲ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ Σεφκέτ, ἐδικαιώθη πλήρως. Πάντες ἠννόησαν τὴν παγίδα, ἣν ἠτοιμάζοντο νὰ στήσουν καὶ τὸ βάραθρον, εἰς ὃ ἤθελον νὰ μᾶς ἐξωθήσουν. Διὰ τοῦτο ὁ Πατριάρχης μετὰ τῆς Ι. Συνόδου πρὸς ὑποστήριξιν τῆς Ἐκκλησίας, ἀπηυθύνθησαν πρὸς τὸν Ἑλληνισμόν καὶ τοὺς πλησίον τῆς Κων]πόλεως οἰκοῦντας, διὰ νὰ βοηθήσουν, ὥστε νὰ ἀποτραπῆ κίνδυνος καταργήσεως τῶν προνομίων. Τὸ Οἶκουμ. Πατριαρχεῖον διὰ γράμματος ἀπετάθη πρὸς τὸν ἐν Ραιδεστῷ Μητροπολίτην Ἡρακλείας Γρηγ. Καλλίδην, ἵνα ἐνεργήσῃ καὶ ἀποσταλοῦν διαμαρτυρίαι πρὸς τὴν κυβερνήσιν κατὰ τῆς ἀνθαιρέτου καταργήσεως τῶν προνομίων. Ὁ Μητροπολίτης Ἡρακλείας ἐν συνεργασίᾳ μετὰ τοῦ Ἑλλήνος Προξένου Κουτσαλέξη προέβησαν εἰς ἐνεργείας δι' ἀπεσταλμένων, ἵνα ἐκ τῆς περιοχῆς τῆς Μητροπόλεως ἀποσταλοῦν ἀντιπρόσωποι εἰς Ραιδεστὸν διὰ νὰ προβοῦν εἰς συνολικὴν ἐνυπόγραφον διαμαρτυρίαν, τιθέμενοι παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ Πατριαρχείου. Πράγματι εἰς ὀρισθεῖσαν ἡμερομηνίαν συνεκεντρώθησαν εἰς τὸν Ναὸν τοῦ Ἀγ. Γεωργίου 92 ἐξουσιοδοτηθέντες ἀντιπρόσωποι, οἵτινες μετὰ τὴν Θεϊαν λειτουργίαν διὰ τοῦ περιβόλου τοῦ Ναοῦ εἰσῆλθον εἰς τὴν Μητροπολιν καὶ εἰς τὴν μεγάλην αἴθουσαν αὐτῆς, συνυπέγραψαν κατάλληλον διαμαρτυρίαν. Τὰ σχετικὰ δὲ ταῦτα μερίμνη τοῦ Μητροπολίτου ἀπεστάλησαν τηλεγραφικῶς πρὸς τὸν Βαλῆν Ἀδρ]πόλεως, Ὑπ. Θρησκευμάτων καὶ Ἐσωτερικῶν καὶ πρὸς τὴν Ὑψ. Πύλιν. Ταῦτα, παρὰ τὴν ἀσκουμένην τρομοκρατίαν, ἀντίγραφα δὲ τῶν τηλεγραφημάτων ἀπεστάλησαν πρὸς τὸ Πατριαρχεῖον.

ΚΕΦ. 118.—ΙΤΑΛΟΤΟΥΡΚΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ 1911—12.

Καθ' ὃν χρόνον οἱ Νεότουρκοι προσεπάθουν νὰ ἐδραιώσουν ὑπεροχὴν καὶ νὰ συμβιβάσουν τὰ αὐταρχικὰ σχέδια πρὸς τὰς ὑπὸ τοῦ συντάγματος ἐλευθερίας τῶν ἐθνότητων, ὧν τὰ Κομιτᾶτα διετέλουν ἐν ἀπραξίᾳ, ἐξέσπασεν ὁ Ἰταλοτουρκικὸς πόλεμος. Ἡ Ἰταλία, ὡς σύμμαχος Γερμανίας καὶ Αὐστροουγγρικῆς Μοναρχίας, ἀφοῦ ἐξησφάλισεν οὐδετερότητα Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, αἵτινες ἐνδιεφέροντο διὰ τὴν Ἀφρικὴν, ἀπεφάσισε νὰ καταλάβῃ τὴν Τριπολίτιδα καὶ Κυρηναϊκὴν, αἵτινες ἀπέμειναν εἰς τὴν Τουρκίαν ἀπὸ τὰς Ἀφρικανικὰς κτήσεις. Ἀρχομένου τοῦ φθινοπώρου 1911, ἐπέδωκε τελεσίγραφον, ζητοῦσα παράδοσιν τοῦ Ἀφρικ. τμήματος, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο δὲν ἐγένετο δεκτὸν ἐκήρυξε πόλεμον, ὅπότε ὁ στόλος τῆς κατέλαβε παραλιακὰ σημεῖα μὲ σκοπὸν νὰ προελάσουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν. Οἱ πληθυσμοὶ καὶ δὴ ἡ φυλὴ Σενουσῆ, ἀντέταξαν πείσμονα ἀντίστασιν. Ὁ Ἐμβέρο, ἐγκαταλείψας τὴν ἐν Βερολίῳ θέσιν τοῦ στρατ. ἀκολουθοῦν, ἀπεβιβάσθη εἰς Τριπολίτιδα, ὅπου μὲ τὴν βοήθειαν Τούρκων ἀξιωματικῶν, ὠργάνωσε τὰς φυλάς, ὥστε οἱ Ἰταλοὶ δὲν ἠδύνατο νὰ προχωρήσουν εἰς τὸ ἐσωτερικόν καὶ ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει, τῶν Ἰταλῶν περιοριζομένων εἰς τὰ παράλια. Διὰ νὰ ἐκβιάσουν δὲ τὴν Τουρκίαν ὅπως παραχωρήσῃ τὴν χώραν, προέβησαν εἰς κανονιοβολισμὸν τῶν ἐξωτερικῶν φρουριῶν τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἐπειτα ἀπεβίβασαν στρατεύματα εἰς Ρόδον καὶ κατέλαβον τὰ Δωδεκάνησα. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατάληψις ἔθιγε συμφέροντα Ἀγγλογάλλων, ὑπεσχέθησαν, ὅτι θὰ ἀποσυρθῶσιν, ἅμα ὡς ἐπιτύχουν. Οἱ Δωδεκανήσιοι ἐδέχθησαν τοὺς Ἰταλοὺς ὡς σωτήρας ἀπὸ τοῦ Τουρκ. ζυγοῦ καὶ δὲν ἐφαντάζοντο, ὅτι θὰ ἀπέβαινον τρις χειρότεροι καὶ θὰ ἠπέιλον τὴν ἐθνικὴν τῶν ὀντότητα. Ἐν τῇ Ὄθωμ. Βουλῇ, διαρκοῦντος τοῦ πολέμου, ἀνετράπη τὸ Ὑπ. Χακκῆ πασᾶ ὑπὸ τὴν πίεσιν τοῦ συνδέσμου Ἐθνοσωτήρων καὶ ἀνασυνεστήθη ἀπὸ γηραιοὺς πολιτευομένους καὶ στρατιωτικούς, ὅπερ οἱ Νεότουρκοι ἀπεκάλεσαν εἰρωνικῶς «Ὑπουργεῖον ὀγδοηκονταετῶν» μὲ Πρωθυγὸν τὸν Ἀχμέτ Μουχτᾶρ πασᾶν, ἀλλὰ καὶ τὸ Ὑπουργεῖον τοῦτο, ἔνεκα διενέξεων, δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ. Κατὰ τὸ θέρος 1912 ἔπεσεν ὁ Ἀχμέτ Μουχτᾶρ καὶ ἐδόθη ἡ Πρωθυπουργία εἰς τὸν Κύπριον Κιαμῆλ πασᾶν, ἄνδρα συνετόν, ὅστις ἀνεδείχθη Μέγας Βεζύρης. Ἀπεκαλεῖτο δὲ «Ἰγκλιζ Κιαμῆλ πασᾶ» λόγῳ ἀφοσιώσεως πρὸς τοὺς Ἄγγλους. Οὗτος ἀπεφάνετο, ὅτι ἀπὸ Βουλὴν 500 Βουλευτῶν προτιμᾶ Συμβούλιον Κράτους ἀπὸ 50 πεπειραμένους συμβούλους ἐκ κλάδων τῆς Κυβερνήσεως. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατάστασις ἐφέρετο πρὸς νέον Βαλκ. πόλεμον, ὁ Κιαμῆλ συνῆψε συνθήκην μὲ τὴν Ἰταλίαν, ἀφήσας τοὺς κατοίκους τῆς Ἀφρικαν. χώρας ἐλευθέρους, νὰ κανονίσουν τὰς σχέσεις τῶν πρὸς τὸν νέον κατακτητήν. Οὕτως ἡ Τριπολίτις καὶ Κυρηναϊκὴ ἔμειναν εἰς τὴν διάθεσιν τῆς Ἰταλίας, ἀλλὰ τὰ Δωδεκάνησα δὲν ἀπεδόθησαν ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν εἰς

Τουρκίαν. Τῆ 12ῃ Ὀκτωβρίου 1912 ὑπεγράφη ἡ Συνθήκη καὶ ὁ μὲν Ἐμβέρ ἐπέστρεψεν εἰς Κων/πολιν θαυμαζόμενος, ἡ δὲ Ἰταλία ἔστειλε Πρέσβυν εἰς Κων/πολιν, ὅστις ἐπανέλαβε τὰς διακοπείσας διπλωματικὰς σχέσεις. Παράδοξοι ἦσαν οἱ Φετῶδες τῶν Σείχουλισλὰμ πρὸς ἀπόσπασιν τμημάτων τῆς Αὐτοκρατορίας. Οἱ Σουλτᾶνοι κατὰ τὸν ἱερὸν νόμον οὐδέποτε ὠμολόγουν ὅτι χάνουν μέρη, ἀλλὰ διὰ τοῦ Φετῶ μετέτρεπον τὴν ἀπώλειαν εἰς γενναιοφροσύνην. Οὕτως εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἐγκαταλείψεως τῆς Τριπολίτιδος, ὁ ἐκδοθεὶς Φετῶς ἔλεγεν: «Ὁ Σουλτᾶνος καὶ Χαλίφης τοῦ Μουσουλμανισμοῦ, πιστὸς τηρητὴς τοῦ Ἱεροῦ Νόμου τοῦ Προφήτου Μωχάμετ, ἐν τῇ γενναιοῦτι Αὐτοῦ ἀφήνει τοὺς Μουσουλμάνους Τριπολίτιδος καὶ Κυρηναϊκῆς ἐλευθέρους νὰ κανονίσωσι τὴν ζωὴν των». Ὁμοίως ὅτε κατὰ τὸ 1880 ὑπεχρῶθη ὑπὸ τῆς Βερολινείου Συνθήκης, νὰ παραχωρήσῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ $\frac{2}{4}$ τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς Ἠπείρου, ὁ Φετῶς ἔλεγεν: «Ἐνας πτωχὸς βασιλεὺς, γείτων, ζητεῖ ἀπὸ τὸν Σουλτᾶνον μερικὰς γαίας διὰ νὰ ζήσῃ. Καὶ ὁ Σουλτᾶνος ἐν τῇ γενναιοδωρίᾳ του ἀπεφάσισε νὰ παραχωρήσῃ ταῦτα». Ἡ γενναιοδωρία καὶ εὐσπλαγχνία ἦσαν ἀρεταί, τὰς ὁποίας συνίστα τὸ Κοράνιον.

ΚΕΦ. 119.—ΚΑΤΑΣΤΡΕΠΤΙΚΟΣ ΣΕΙΣΜΟΣ ΕΝ ΘΡΑΚΙῃ.

Ἡ 26ῃ Ἰουλίου 1912, ὑπῆρξεν ἡμέρα θερμὴ καὶ πνιγηρά. Τὸ χωρίον Κούμβαον ἠτοιμάζετο νὰ ἐορτάσῃ τὸν Ἁγ. Παντελεήμονα. Ἀνεμένετο νὰ ἔλθῃ ὁ Ἁγ. Ἡρακλείας ἀπὸ τὸ Σιμιτλῆ, ὅπερ ἐπανηγύριζε τὴν 16 Ἰουλίου, Ἁγ. Παρασκευῆς. Κατὰ τὰς 2 μ.μ. 26ῆς πρὸς 27ην, ὁ κόσμος ἐξύπνησεν ὑπὸ μεγάλης καὶ ὑποκώφου βοῆς, ἀλλὰ πρὶν συνέλθῃ, φοβερὸς τρανταγμὸς ἔκαμε τὰ σπίτια νὰ χορεύουν μετὰ τρομακτικοῦ κρότου. Ἐνόμιζέ τις ὅτι ἡ γῆ θὰ σχισθῆ καὶ θὰ βυθισθῶσι τὰ πάντα εἰς τὸ χάος. Εὐρισκόμην εἰς τὸ Κούμβαον παραθερίζων, διὰ τοῦτο ἀρχίζω τὴν ἀφήγησιν ἀπὸ ἐκεῖ. Μόλις μετὰ 20 περίπου δευτερόλεπτα παρῆλθεν ὁ τρομερὸς σάλος καὶ σπαρακτικαὶ φωναὶ ἐδόνουν τὸν ἀέρα ἐν μέσῳ σκότους, κονιορτοῦ, ἀπὸ κρημισθεισῶν στέγας καὶ τοιχώματα. Ἡρπάσαμεν τὰ παιδιὰ μας καὶ κατέβημεν τὴν σκάλα τῆς κατοικίας μας, εἰς τὸ ἰσόγειον. Εἰς τὰ πλεῖστα σπίτια τῶν Γανοχώρων, τὰ ἰσόγεια ἐχρησίμευον ὡς ἀποθῆκαι οἴνου, ἐνῶ οἱ κάτοικοι κατώκουν εἰς τὸ ἄνω πάτωμα. Ἐστηρίζοντο δὲ τὰ πατώματα ἐπὶ στύλων, ἐφ' ὧν ἄλλοι ὑπεβάσταζον τὰς στέγας. Τὸ τοίχωμα ἀπετελεῖτο ἀπὸ ξύλινον πλέγμα, χρύμενον διὰ λάσπης, μὲ ἄχυρον καὶ ἄσβεστον. Καὶ μόλις κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους 1880, ἤρχισαν νὰ κτίζουν μὲ πλίνθους. Ἡ Ἀνατ. Θράκη εἰς ὅλα τὰ χρειώδη ἦτο πλουσιωτάτη. Εἶχεν ὅμως ἔλλειψιν ἀπὸ πέτρας, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τὰς ἄλλας Ἑλλην. χώρας, διότι αἱ λοφοσειραὶ καὶ βουνοσειραὶ τῆς ἦσαν χωματώδεις. Εὐτυχῶς αἱ κρημισθεισαὶ οἰκίαι ἦσαν ὀλίγαι, μερικοὶ δὲ πού εἶχον καταπλακωθῆ, ἐξήχθησαν χωρὶς νὰ σημειωθῆ

οὐδεις θάνατος. Ἄφου συνήλθομεν ἀπὸ τὴν κατάπληξιν, παρετηρήσαμεν, ὅτι ἀπὸ τὸ μέρος τῶν Γανοχώρων ἡ ἀτμόσφαιρα ἦτο δλόφωτη. Δὲν ὑπῆρχεν ἀμφιβολία ὅτι χωρίον τι ἢ καὶ πολλὰ ὁμοῦ ἐκαίοντο, ἀλλὰ δὲν ἐφραντάσθημεν τὴν ἔκτασιν τοῦ κακοῦ, ὡς διεπιστώθη μεταγενεστέρως. Ὅτε ἐξημέρωσεν, αἱ βρύσεις τοῦ χωρίου, πού ἔτρεχον ἐλάχιστα ἐνεκα ξηρασίας, ἔρρεον ἀφθονον ὕδωρ. Τὸ ἴδιον διεπιστώθη καὶ ἔξω τοῦ χωρίου. Οἱ χείμαρροι ἐγέμισαν ἀπὸ πηγὰς καὶ ρωγμάς, πού ἦνοιξαν ἐπὶ τοῦ Ὄρους. Εἰς τὴν Ἀγ. Γαλακτερὴν ὑπῆρχε πηγὴ μεταλλικοῦ ὕδατος, τὸ ὁποῖον ἔπινον αἱ θηλάζουσαι μητέρες, ἡ πηγὴ δὲ αὕτη ἐσχημάτισε πίδακα 3 μέτρων ὕψους. Ἐπειδὴ αἱ δονήσεις ἐπανελαμβάνοντο δὲν ἐτολήσαμεν νὰ παραμείνωμεν, ἀλλὰ μετέβημεν εἰς μοναστήριον τοῦ Ἀγ. Παντελεήμονος, ὕπερ ἔκειτο ἐπὶ λοφοπεδίου μέσῳ πλατάνων. Ἐκεῖ ἐμείναμεν 15 ἡμερονύκτια εἰς τὸ ὑπαιθρον. Τὰς ἡμέρας, ὑπὸ τὰ φυλλώματα πλατάνων καὶ τὸ ἐσπέρας περιφερόμενος ἐσημείωνα διάφορα γεωλογικὰ φαινόμενα. Οἱ κραδασμοὶ ἐπανελαμβάνοντο κατὰ διαστήματα, ἠκολούθει δὲ βοῇ καὶ ἤρχιζεν ἡ δόνησις, στιγμαία ἢ διαρκείας. Ἐβλέπομεν τὸν ὄγκον τοῦ Ἰ. Ὄρους νὰ χορεύῃ. Νὰ ἦτο ἀρά γε προειδοποίησις, ὅτι δὲν ἔχει σκοπὸν νὰ κατοικῆται ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ μᾶς προέτρεπεν νὰ φύγωμεν; Ἡ μᾶς εἶχε βαρεθῆ με τὰς πολλὰς κακίας καὶ τὰ ἐλαττώματά μας; Ἐπὶ 30 αἰῶνας ἡ περιοχὴ αὕτη κατωκεῖτο ἀποκλειστικῶς ἀπὸ Ἑλληνοθραῶκας καὶ τώρα μᾶς δίδει τελεσίγραφον με προθεσμίαν; Ὡς ἀπεδείχθη, ἡ προθεσμία ὑπῆρξεν ἐλάχιστη. Διότι μετὰ πάροδον 2 ἑτῶν εὐρέθησαν εἰς τὴν ἀνάγκην οἱ προαιώνιοι κάτοικοι νὰ τὸ ἐγκαταλείψουν. Ἐν τῷ μεταξὺ ἀπὸ μάρτυρας ἐκ Γανοχώρων, Μυριοφύτου καὶ Περιστάσεως καὶ ἀπὸ ἐφημερίδας ἐμάθαμεν τὰ συμβάντα, καθ' ἃ 2.000 ἄτομα ἀπωλέσθησαν. Αἱ τρομακτικαὶ αὐταὶ κινήσεις μοῦ ἐκίνησαν τὴν περιέργειαν. Ἐθεώρησα καθῆκον μου νὰ περιοδεύσω καὶ νὰ ἀκούσω τὰ λαβόντα χώραν εἰς τὰ μέρη, ἅτινα ἦσαν κοιτὶς Ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὰς 10 Αὐγούστου μετέφερα τὴν οἰκογένειαν εἰς Παιδεστόν, ἣτις εἶχεν ἐλάχιστας ζημίας, πολλὰ ὁμως οἰκογένειαὶ κατεσκήνουν εἰς ὑπαιθρον. Ἀπὸ ἐκεῖ μετέβην εἰς Γάνον, περιώδευσα δὲ τὰ παράλια μέχρι Περιστάσεως. Αἱ ἐντυπώσεις εἶναι αἱ ἑξῆς: **Γάνος.** Ἡ κωμόπολις ἦτο ἐκτισμένη ἐπὶ λόφον, ἐπὶ ἐδάφους κατωφεροῦς, ἀμφιθεατρικῶς ἀπὸ τῆς παραλίας. Ἐπὶ τοῦ λόφου εὐρίσκετο καὶ ὁ Ναὸς τοῦ Πολιούχου Ἀγίου ἐπὶ ἀρχαίας ἀκροπόλεως τῆς Ἑλλην. ἀποικίας. Αἱ ὁδοὶ ἤρχιζον ἀπὸ τὰ παράλια. Οὕτως ὄλαι αἱ οἰκίαι ἐφαίνοντο, διότι ἐκάστη ἦτο ὑψηλοτέρα τῆς ἄλλης, με τὸν κλονισμόν δὲ τοῦ σεισμοῦ κατέπεσαν. Ἐξήχθησαν ἐκ τῶν ἑρειπίων 300 καὶ πλέον ἄνθρωποι, ἀποθανόντες ἐκ μωλώπων καὶ ἀσφυξίας. Πυρκαϊὰ δὲν προεκλήθη, διότι τὰ σπίτια ἔπεσαν με τὴν πρώτην δόνησιν, ἐνῶ εἰς τὰς ἄλλας κωμοπόλεις, συνέβησαν πολλὰι πυρκαϊαί. **Χώρα.** Ἐδρα Μητροπ. Γάνου καὶ Χώρας, κατὰ τὸ ἡμισυ ἐκάη, κατὰ δὲ τὸ ἄλλο ἐκρημνίσθη. Οἱ κάτοικοι εἶχον μεγάλας ἀπωλείας καὶ εὐρίσκοντο ὑπὸ σκηνάς. Πολ-

λοι τραυματία ἐστάλησαν εἰς νοσοκομεῖα τῆς Κων]πόλεως. Τοὺς κάδους καὶ τὰ κενὰ βαρέλια τὰ μετέφερον εἰς τὴν ἀκροθαλασσιὰν νὰ ἐτοιμασθοῦν διὰ τὴν νέαν ἐσοδεῖαν. **Μυριόφυτον.** Ἐδρα Καϊμακάμ καὶ Μητροπολίτου. Πόλις ἐμπορικὴ ἀκμαιοτάτη, μὲ ὀλίγους Τούρκους κτηματίας καὶ δημ. ὑπαλλήλους. Τὰ σπίτια καὶ μαγαζιά πυκνά, μὲ δρόμους στενοὺς χωρὶς ἀνοικτὸν χώρον, πλὴν τῆς παραλίας, ὅπου ἦσαν συγκεντρωμένα καφφενεῖα καὶ ἡ σκάλα, προσήγγιζον δὲ πλοῖα διὰ φόρτωμα καὶ ξεφόρτωμα. Εἰς τὰς συνοικίας εὐρίσκοντο ἀποθήκαι οἴνων. Τὰ $\frac{3}{4}$ τῶν οἰκοδομῶν ἐκάησαν μὲ πολλὰ θύματα, διότι κατὰ τὴν δόνησιν προεκλήθησαν πυρκαϊαὶ καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ ἐξέλθουν εἰς ἀνοικτὸν χώρον, ἐφόσον ἡ ὅλη ἔκτασις μετεβλήθη εἰς κάμινον. **Ἡρακλείτσα.** Τὸ χωρίον τοῦτο εἶχεν ἀρκετὰς οἰκίας κρημισθείσας, ὀλίγα ὅμως θύματα. Τὰ ἐργοστάσια μεταξοσπόρων ἐσώθησαν. **Περίστασις.** Ἐδρα Καϊμακάμ, ὑπέστη ὁμοίαν καταστροφὴν μὲ τὸ Μυριόφυτον. Κατὰ μέγα μέρος ἐκάη καὶ τὸ ἐπίλοιπον ἐκρημίσθη. Ὀλίγα κτίρια, ἐκτισμένα μὲ τοῦβλα ἐσώθησαν μὲ ζημίας, πολλοὶ δὲ ἐξερχόμενοι τῶν καιομένων οἰκιῶν ἐπαγιδεύθησαν καὶ διὰ νὰ μὴ γίνουν δλοκαυτώματα, οἱ προστρέξαντες νὰ τοὺς σώσουν, ἠναγκάζοντο νὰ κόβουν μὲ πελέκεις μέλη των. Ἄλλοι ἀπέθανον ἐξ αἰτίας ἀκρωτηριάσεων καὶ τινες ἔμειναν ἀνάπηροι. Εἰς τὰ προαναφερθέντα μέρη μεγάλαι ποσότητες οἴνων, οἰνοπνευματωδῶν, μεταξοσπόρων, οἰκιακῶν ἐπίπλων καὶ σκευῶν ἀπωλέσθησαν. Ἐπίσης τὰ χωρία Αὐδήμιον, Κερασιά, Μηλιῶ, Πλάτανος, Στέρνα, Λούπιδα καὶ Καλαμήτσι ὑπέστησαν ζημίας εἰς κτίρια.

Τὸ ἐπίκεντρον τοῦ σεισμοῦ.

Οἱ σεισμολόγοι, οἵτινες ἐπεσκέφθησαν τὰ προσβληθέντα μέρη, ἀπεφάνθησαν, ὅτι ἡ ἐστία τοῦ σεισμοῦ εὐρίσκετο εἰς τὸ **Μισελί**, μεταξὺ Μηλιοῦ, Χώρας καὶ Πλατάνου. Ἦτο τὸ μόνον χωρίδιον ποὺ κατωκεῖτο ἀπὸ Μουσουλμάνους καὶ εἶχεν ἀνασκαφῆ ἐκ θεμελίων. Τὰ οἰκήματα ἀνετινάχθησαν καὶ οἱ πλεῖστοι κατεπλακώθησαν. Ἐκεῖθεν ἐξέδραμον διὰ Καλλίπολιν. Ἄλλ' ὅτε μετέβαινον πρὸς Ἐξαμίλιον, συνήντησα σχισμὴν τοῦ ἑδάφους, ἣτις κατήρχετο ἀπὸ τὸ βουνὸν πρὸς Προποντίδα. Μετέβαλα πορείαν καὶ παρετήρησα, ὅτι τὰ δένδρα, ἐπὶ τῆς ρωγμῆς, ἦσαν κατάξηρα. Ὅπως μοι εἶπον ποιμένες τινές, τὴν νύκτα τοῦ σεισμοῦ ἀπὸ πολλὰ σημεῖα τῆς ρωγμῆς ἐξήλθον φλόγες. Ἀκολουθῶν τὴν γραμμὴν διήλθον τῆς λιμνίσκης, ἐξ ἧς ἔλαβεν ὄνομασίαν τὸ χωρίον Γιουλτζοῦκ—μικθὰ λίμνη, ἐξ 100 οἰκογενειῶν. Ἐπροχώρησα εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μέλανος ποταμοῦ. Ἡ ρωγμὴ ἐξηκολούθει, διέκοπτε κατὰ πλάτος τὸν δημόσιον δρόμον καὶ ἀπέληγεν εἰς τὸν Μέλανα Κόλπον. Ἀφοῦ ἔφθασα εἰς τὸ τέρμα ἐστράφημ ὀπίσω, ὁπότε ἐσκέφθην τὸ ἑξῆς: «Ἐάν εἰς τὸ μέλλον, κατόπιν ἄλλου σεισμοῦ, ἡ σχισμὴ φθάσῃ εἰς βάθος ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν θαλασσῶν, τότε θὰ εἰσορμήσουν τὰ νερὰ ἀπὸ τῆς

μίας πρὸς τὴν ἄλλην θάλασσαν, θὰ ἐξαφανίσουν τὸ ἔδαφος καὶ θὰ σχηματισθῆ αὐλαξ, ἓνας δεύτερος Ἑλλήσποντος. Τότε ἡ Θρακ. Χερσονήσος θὰ ἀποβῆ νῆσος, ἀλλὰ μὲ μεγαλυτέραν ἔκτασιν, διότι θὰ περιλάβῃ καὶ τὸν χώρον μεταξὺ Ἑξαμιλίου καὶ Λιμνίσκης καὶ ἐκ Λιμνίσκης μέχρι Προποντίδος». Ἐκεῖθεν μετέβην εἰς Ἑξαμίλιον, Πλαγιάριον καὶ Καλλίπολιν. Τὰ δύο χωρία εἶχον φθοράς οἰκιῶν χωρὶς θύματα. Ἡ Καλλίπολις ὑπέστη οὐχὶ δολκηρωτικὰς ζημίας εἰς κτίρια, διότι εὐρίσκετο 50 χλμ. μακρὰν. Ἐκ Καλλιπόλεως κατηνθύνθη εἰς Κεσσάνην καὶ Οὐζοῦν-Κιοπροῦ, τὰ μέρη δὲ ταῦτα λόγῳ τῆς ἀποστάσεως οὐδὲν ἔπαθον. Τὴν 31ην Αὐγούστου, ἀπὸ Οὐζοῦν-Κιοπροῦ ἐπῆρα τὸ τραῖνο διὰ Μουρατλῆ. Ἄλλ' ἐνῶ ὁ συρμὸς ἐπλησίαζε τὸ Λουλέ-Μπουργάζ, ἠσθάνθη σταμάτημα ἀπότομον. Μοὶ ἐφάνη, ὅτι ἡ μηχανὴ προσέκρουσεν εἰς βράχον. Μετὰ τινα ὅμως λεπτὰ τὸ τραῖνο ἐσταμάτησεν εἰς τὸν σταθμὸν Λουλέ-Μπουργάζ, ὅπου εὐρίσκετο πλῆθος ἀνθρώπων. Μοῦ εἶπον ὅτι ἔγινε σεισμὸς καὶ ἐκεῖ. Ἡ δόνησις αὕτη ἦτο σφοδρότερα τῶν ἄλλων. Ἀφοῦ ἐπέστρεψα εἰς Ραιδεστόν, ἐξέδραμον εἰς ἄλλα χωρία. Τὸ *Πάνιδον* δὲν εἶχε ζημίας, διότι τὸ πλεῖστον τοῦ ὑπεδάφους ἦτο πετρώδες. Πλειότερας ζημίας εἶχε τὸ *Ναῖπκιοῖ*, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο ἐπὶ χωματώδους ἐδάφους. *Σχολάριον*. Τὸ μέγα τοῦτο ποιμενικὸν χωρίον 1200 οἰκιῶν, ὅπερ ἔκειτο ἐπὶ λόφου καὶ ἐχωρίζετο μὲ χαράδραν, ἐντὸς τῆς ὁποίας ἔρρεε ποταμὸς πρὸς τὴν Προποντίδα, ποτίζων τὸ Ναῖπκιοῖ καὶ Κούμβαον, εἶχεν ὑποστῆ καταστροφάς, αἱ δὲ μεγάλαι οἰκίαι εἶχον ἐρειπωθῆ. Ἐκεῖθεν μετέβην εἰς Σιμιτλῆ καὶ Ἰντζέκιοῖ, γενέτειράν μου. Τὰ ἀκμαῖα ταῦτα χωρία εἶχον ἀρκετὰ οἰκῆματα κρημισθέντα, διότι τὰ τοιχώματα ἦσαν πέτρινα, ἀλλὰ μὲ λάσπην ἀνευ ἀσβέστου. Εἷς Ἰντζέκιοῖ ἐφονεύθη μία γυναῖκα. Ἡ *Καστάμπολις*, *Σεντούκιοι*, *Παλαμούτιον* καὶ *Καλόδενδρον* εἶχον ζημίας μόνον εἰς κτίρια. Κατὰ τοὺς σεισμολόγους ὁ σεισμὸς ἐχαρακτηρίσθη ὡς «Τεκτονικός», προῆλθε δὲ ἐκ πτώσεως τοῦ Ἰ. Ὄρους εἰς χαμηλότερον ἐπίπεδον. Ἡ ὑψηλότερα τῶν κορυφῶν του ὁ Πύργος (1000 μ.) κατῆλθε κατὰ 3 μέτρα (1) ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Κατὰ τὸν ὡς ἄνω σεισμὸν ἐξεδηλώθη ἡ ἀλληλεγγύη τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ. Εἷς τὴν Κων]πολιν, ὑπὸ τοῦ Πατριαρχείου, συνεστήθησαν ἐπιτροπαὶ εἰς Ἑλλην. κοινότητα, μὲ τὴν ἄδειαν τῆς Κυβερνήσεως, πρὸς διενέργειαν ἐράνων. Οἱ τραυματῖαι μεταφέροντο εἰς Κων]πολιν, ὅπου ἐνοσηλεύοντο δωρεὰν εἰς Νοσοκομεῖα. Συνελέγησαν χρήματα, ἐνδύματα, κλινοσκεπάσματα, τρόφιμα, ξυλεῖα διὰ τὴν προσωρινὴν στέγασιν κλπ., ἅτινα ἐστέλλοντο εἰς τόπους τῆς καταστροφῆς. Παρὰ ταῦτα, ὑπῆρξαν καὶ τινες ἀσυνείδητοι, οἵτινες εἰσελθόντες εἰς διαχειριστικὰς ὑπηρεσίας, ὑπὸ τὸ πρόσχημα τῆς φιλανθρωπίας, κατεχράσθησαν χρήματα καὶ εἶδη εἰς βάρος τῶν παθόντων καὶ τοῦτο δυστυχῶς παρατηρήθη

(1) Προφανῶς ἑκατοστὰ τοῦ μέτρου.

πάντοτε εἰς περιπτώσεις ἀτυχημάτων τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Ἡ μεγάλη κεντρικὴ Πατριαρχικὴ Ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν Μητροπ. Αἰνίου Ἰωακείμ μετ' Ἑλλήν. τορπιλλοβόλον περιώδευσεν εἰς λιμένας τῆς Προποντίδος διὰ νὰ ἐπιβλέψῃ τὴν καλλιτέραν ὁργάνωσιν περιθάψεως τῶν παθόντων. Εἰς τὴν Ἐπιτροπὴν συμμετεῖχον οἱ κ. κ. Ἀλέκο-Μπέης Παντζίρης, Φίλιππος Μανουηλίδης, Μιλτ. Σινιόσογλους, Α. Α. Πάλλης, Μιχ. Θεοτοκάς καὶ Κοφινᾶς ἀντιπρόσωπος Ὑπ. Οἰκονομικῶν τῆς Ἑλλήν. Κυβερνήσεως.

ΚΕΦ. 120.—ΓΕΙΤΟΝΑ ΒΑΛΚΑΝΙΚΑ ΚΡΑΤΗ.

Βλέμμα ἐπὶ Βαλκ. Κρατῶν γειτονεούντων μετ' τὴν Εὐρώπ. Τουρκίαν.

1ον Ἑλλάς. Ἡ Ἐλευθέρα Ἑλλάς, ἥς τὰ σύνορα ἐφθάνον μέχρις Ἐλασσόνης καὶ Ἀράχθου ἀπὸ τοῦ Τουρκοελληνικοῦ πολέμου 1897, ἔνεκα τοῦ Κρητικοῦ ζητήματος, δὲν εὐρίσκετο εἰς καλὴν κατάστασιν. Ὁ πόλεμος, ὃν ὁ στρατηγὸς Θ. Πάγκαλος εἰς ἀπομνημονεύματά του ἀποκαλεῖ «Αἶσχος», εἶχε καταδείξει ἀδυναμίαν τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ στρατιωτικῆς καὶ διπλωματικῆς παρασκευῆς. Ἀφότου τῆς ἐδόθησαν τὰ $\frac{3}{4}$ τῆς Θεσσαλίας καὶ τὸ $\frac{1}{4}$ τῆς Ἠπείρου δὲν εἶχεν ἐτοιμάσει Ἐπιτελεῖον ἄξιον οὔτε ἐπιμελητεῖαν διὰ προμήθειαν χρεωδῶν ἐν ὄρα πολέμου, ὡς καὶ στρατόν, ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ μετ' ἄλλο χρόνον ὀπλισμόν. Μετὰ τὴν ἤτταν τοῦ 1897 ἐξηκολούθει ἡ ἀδράνεια τῶν κυβερνήσεων, αἵτινες κομματιζόμεναι ἄφρινον τὸ κράτος ἄνευ προπαρασκευῆς πρὸς διοίκησιν τῶν Ἑλλήν. χωρῶν, αἵτινες ἐφέροντο πρὸς ὑποδούλωσιν εἰς τοὺς Σλάβους. Μία δὲ κλίκα αὐλοδούλων ἀξιωματικῶν ἐκανόνιζον τὰ στρατιωτικὰ φροντίζοντες, ὅπως στολιζόνται μετ' ἀπάσχημα, ἅτινα ἀπένευμεν εἰς αὐτοὺς ἢ Αὐλῆ. Ἄλλ' αἰφνιδίως ἐξέσπασεν ὁ Μακεδον. ἀγὼν διὰ ψευδοεπαναστάσεως τῶν ἐν Μακεδονίᾳ Βουλγάρων, ὅστις ἠπέλπει νὰ ἀπορροφήσῃ τὴν Μακεδονίαν εἰς ὄφελος τῆς Βουλγαρίας. Τὸ γεγονός ἀφύπνισεν τὸν Ἑλληνισμόν, ὅτε φιλοπάτριδες ἀξιωματικοὶ καὶ ἄλλοι προσέτρεξαν ἐν Μακεδονίᾳ, ὁργάνωσαν τοὺς πληθυσμούς καὶ ἀντεπεξῆλθον κατὰ τῶν Βουλγάρων, ἀποδείξαντες ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς ἔχει ἀπαράγραπτα δικαιώματα ἐπὶ τῆς Μακεδονίας. Ὁ ἀγὼν δέ, πού ἐστοίχισεν ὄχι ὀλίγα θύματα, ἀπεκάλυψε τοὺς σκοποὺς τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας. Τότε πολλοὶ τῶν ἀξιωματικῶν ἐν Ἀθήναις ἐννοοῦντες τοὺς σκοποὺς τῶν Βουλγάρων καὶ τῆς φαύλης βουλευτοκρατίας, συνέπηξαν στρατιωτικὸν σύνδεσμον, ὠρκίσθησαν δὲ νὰ θυσιάσουν καὶ τὴν ζωὴν των, διὰ νὰ ἀναγκάσουν τὴν Βουλὴν ὅπως ψηφίσῃ νόμους, καταργήσῃ τὸν νόμον περὶ ἀπαλλασσομένων στρατ. θητείας, ἀντὶ χρημάτων, κηρύξῃ ὑποχρεωτικὴν θητείαν, ὡς πρότερον καθῆκον κλπ. Ταῦτα κατὰ τὸ 1909 ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἀειμνήστου Ζορμπᾶ, ὅστις καὶ ἀπήλλαξε τὸν Διάδοχον Κωνσταντῖνον ἀπὸ τοὺς αὐλοκόλακας. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐχρειάζετο καὶ πολιτικὸς νὰ διευθύνῃ τὰ ἐσωτερικὰ καὶ ἑξωτερικά, ἐκάλεσε τὸν δαιμόνιον Κρῆτα Ἐλευθέριον Βενιζέλον, ὅστις ἀνέλαβε τὰ ἥνια τοῦ κράτους. Τότε ἀπετελέ-

σθη στρατός αξιόμαχος, οί απαλλαγέντες προσήλθον, ή ναυτική δύναμις ενισχύθη, ή διοικήσις ἐβελτιώθη, ή ασφάλεια ήδραιώθη και τὰ οικονομικά προήχθησαν. Πρὸς παρασκευὴν στρατοῦ με νέας μεθόδους ἐκλήθη ὁ Γάλλος στρατηγὸς Ἐϋντοῦ με ἀξιωματικούς. Οὕτως ή Ἑλλάς ήτο ἔτοιμος τὸ 1912 ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Βαλκ. κρατῶν.

2ον Σερβία. Ἡ Σερβία ήτο μικρὸν κράτος, οὕτινος τὰ βόρεια σύνορα ἔφθανον μέχρι Δουνάβεως και Σαῦου. Αἱ πέραν Σλαβικαὶ χῶραι ήσαν ὑπὸ κατοχὴν τῆς Αὐστρουγγαρίας. Ἀπὸ τῆς χειραφετήσεώς της ἀπὸ τὴν Τουρκίαν (1880) ἐκυβερνάτο ὑπὸ τοῦ οἴκου Ὀβρένοβιτς, ἀλλὰ οὗτος ἐξέλιπε διὰ τοῦ φόνου τοῦ τελευταίου γόνου, ὅτε ἐνεκακιδιούθη ή οἰκογένεια Καραγεώργη. Διεξεδίκει και αὐτὴ παρὰ τῆς Τουρκίας μέρος τῆς Β. Μακεδονίας.

3ον Μαυροβούνιον. Μικρὸν και ὀρεινότατον τμήμα τῶν Σλαβικῶν χωρῶν διετελεῖ ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν τοῦ ἱπποτικῶ Νικήτα, ἀφ' ὅτου ἀπεσπάρθη ἀπὸ τῆς Τουρκίας. Οἱ κάτοικοι ὀλιγώτεροι τοῦ ἑκατομμυρίου, Σερβ. καταγωγῆς, ἔζων ἐλευθεροὶ και ἐξωπλίζοντο διὰ δωρεῶν τοῦ Τσάρου, διεξεδίκουν δὲ μέρος τῆς Ἀλβανίας.

4ον Βουλγαρία. Ἡ Βουλγ. Ἠγεμονία, μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον (1878), ἐτέθη ὑπὸ τὸν Ἀλέξανδρον Βάττεμβεργ. Τούτου ἐκδιωχθέντος, ἀνετέθη εἰς τὸν Φερδινάνδον Σάξ Κοβούργου, ὅστις ἀπὸ τοῦ 1886 ἡγεμόνευσεν ἐπὶ τῆς πέραν τοῦ Αἴμου Βουλγαρίας και τῆς Β. Θράκης, ήτις συνεχωνεύθη με τὴν πρώτην ὑπὸ τὴν ἐπικυριαρχίαν τοῦ Σουλτάνου. Ὁ Φερδινάνδος ἐσκέπετο νὰ ἐπιδιώξῃ ἀνεξαρτησίαν και νὰ ἀνακηρυχθῇ βασιλεὺς, νὰ πραγματοποιήσῃ δὲ ὄχι μόνον μεγάλην Βουλγαρίαν τῆς Συνθήκης Ἀγ. Στεφάνου, ἀλλὰ μεγαλυτέραν, διὰ καταλήψεως Θράκης και Μακεδονίας και κυριεύων τὴν Κων/πολιν, νὰ στεφθῇ Αὐτοκράτωρ τῶν Βαλκανίων. Τὰ ὄνειρα ὅμως τοῦ φιλοδόξου ἡγεμόνος ἀπήτουν δυνάμεις και καλλιέργειαν φιλικῶν σχέσεων πρὸς τὰς Μ. Δυνάμεις. Ἀφ' ὅτου κατέλαβε τὸν θρόνον, ἐπεδόθη εἰς δημιουργίαν ἰσχυροῦ στρατοῦ, τὰ ἔσοδα δὲ τοῦ προϋπολογισμοῦ διετίθεντο διὰ τὴν δημοτικὴν και στρατ. παιδείαν. Εἰς τὰ χωρία ἐκτίσθησαν τέλεια σχολεῖα Μέσης παιδείσεως, σχολὰς εἶχεν ὀλίγας εἰς τὰς πόλεις, ἀλλὰ καλῶς ὀργανωμένας, καθὼς και διδασκαλεῖα. Ἐκ τῶν ἀποφοίτων Μέσης παιδείσεως, πολλοὶ ἐστέλλοντο εἰς Ἐυρώπην δι' ἐπιστημονικὰς και στρατ. σπουδὰς. Ἐπειδὴ ὁ Εὐρωπ. κόσμος ἐξετίμα τὴν στρατ. ἰσχύν, ἔβλεπε συμπαιθῶς τοὺς Βουλγάρους, ή δὲ Ρωσσία ἐσκέπετο ὅτι ή πρὸς Αἰγαῖον ἐπέκτασις αὐτῶν ὑπεβόηθει τὰ σχέδια τοῦ Πανσλαβισμοῦ και ἐπομένως πᾶν τὸ Βουλγαρικὸν ἐθεώρει ἰδικόν της. Αἱ λοιπαὶ Δυνάμεις ἐπίστευον ὅτι με τὴν πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὑποστήριξιν, θὰ τὴν στρέψουν κατὰ τοῦ Ρωσ. φοβήτρου. Οἱ δὲ Βούλγαροι και ὁ Φερδινάνδος, ἐπωφελοῦντο ἀπὸ τὰς ταιαύτας σκέψεις. Οὕτω, τὸ 1912, ἀπέβησαν τὸ ἰσχυρότερον στρατ. κράτος κατὰ τὸ γερμανικὸν πρότυπον. Ὅσαίς τὸ Νεοτουρκ. Κομιτάτον ἐκάλει τοὺς ὄμο-

γενεῖς νὰ ὑπογράψουν Πρωτόκολλα ἐπανόδου τῆς Κρήτης εἰς Τουρκίαν, ἐν ἐπιγνώσει στρατ. ἀδυναμίας τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἰδικοὶ μας, ἐπρόβαλλον ἀπαίτησιν, ὅπως ὑπογραφῶσι Πρωτόκολλα, δι' ὧν νὰ ζητῆται καὶ ἡ ἐπάνοδος τῆς Ἀν. Ρωμυλίας εἰς τὸ Ὄθωμ. κράτος. Ἄλλ' οἱ Νεότουρκοι, γνωρίζοντες τὴν στρατιωτικὴν κατάρτισιν τῶν Βουλγάρων, ἀπήντων μὲ ἀναβολάς, διότι ὅσον θράσος ἐδείκνυον πρὸς τὴν Ἑλλάδα, τόσῃ δειλίαν εἶχον πρὸς τὴν Βουλγαρίαν. Μὲ τὴν Ἑλλάδα προσεπάθουν νὰ δημιουργήσουν δεδομένα διὰ νὰ ἐμπλακοῦν εἰς πόλεμον, βέβαιοι περὶ τῆς νίκης, ἐνῶ μὲ τὴν Βουλγαρίαν, ἦν ἐθεώρουν ἰσχυράν, ἀπέφευγον τὰς ἀφορμάς.

5ον Τουρκία. Οἱ Νεότουρκοι δι' ἀνακηρύξεως συνταγμ. πολιτεύματος τὸ 1908 καὶ ὑποσχέσεων ὅτι θὰ κυβερνήσουν μὲ δικαιοσύνην, κατώρθωσαν νὰ διατηρήσουν τὰς ἐν Εὐρώπῃ κτήσεις των. Αἱ Δυνάμεις καὶ ἰδίᾳ ἡ Ἀγγλία καὶ Γαλλία, αἵτινες ἐκίδοντο τῆς Τουρκ. ἀκεραιότητος παρέβλεψαν τὴν συμφωνίαν τῆς Ρεβάλης περὶ ἐξώσεως τῶν Τούρκων καὶ διανομῆς τῶν ἐδαφῶν μεταξὺ Ἑλλήνων, Βουλγάρων, Σέρβων καὶ Μαυροβουνίων καὶ ἀρῆκαν τοῖς Νεοτούρκοις νὰ ἐφαρμόσουν τὸ Σύνταγμα. Ἀλλὰ ἀπὸ τῆς ἀνακηρύξεως αὐτοῦ μέχρι τοῦ 1912 προεκλήθησαν πολλὰ γεγονότα. Αἱ αὐθαιρέσῃαι τῶν Ἐνωτικῶν κατὰ τὰς ἐκλογάς, αἱ καλπονοθεύσεις, ἡ διαίρεσις εἰς ἐνωτικὸς καὶ φιλελευθέρους, τὸ ἀλληλοφάγωμα, ἡ κατάργησις τοῦ Συντάγματος, ὁ ἐμφύλιος σπαραγμός, ἡ καθαιρέσις τοῦ Χαμίτ, αἱ ἀπαγχονίσεις, ἡ προσπάθεια πρὸς ἐκτουρκισμόν τῶν κρατ. ὑπηρεσιῶν, ἡ ἀντίδρασις Παλιουτούρκων, ἡ ἐπανάληψις σφαγῶν, ὡς ἡ σφαγὴ τοῦ Μητροπ. Γρεβενῶν Αἰμιλιανοῦ, τοῦ διακόνου καὶ τοῦ ἀγωγέως παρὰ τὸ Σχνίχοβον (1ην Ὀκτωβρίου 1911), ἡ σφαγὴ Βουλγάρων εἰς Κότσανα, συνεπεῖα ἀποπειράς Κομιτατζήδων κατὰ τοῦ διοικητηρίου (19ης Φεβρουαρίου 1912) κλπ., ἠνάγκασαν τὰς Εὐρωπ. Δυνάμεις νὰ ἀρήσουν τοὺς λαοὺς νὰ λύσουν μόνοι τὰς διαφορὰς των.

ΚΕΦ. 121.—ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ 1912—1913.

Τὸ Ἑλλην. βασίλειον μὲ Κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν Βενιζέλον, προέβαιεν εἰς ἀνασυγκρότησιν τῶν κρατ. ὑπηρεσιῶν. Καθ' ὃν ὅμως χρόνον ἡ Ἑλλὰς ἀνασυνετάσσετο, ἡ Σερβία, Μαυροβούνιον καὶ Βουλγαρία προήρχοντο εἰς συμφωνίας. Μετὰ τὰς σφαγὰς τῶν Κοτσάνων ὑπὸ Τούρκων, ἐνθαρρυνόμεναι ὑπὸ τῆς Ρωσσίας αἱ ἐθνότητες ὑπέγραψαν τὴν 23|2|1912 συμμαχίαν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς Τουρκίας, διὰ νὰ θέσουν τέλος εἰς ἀφόρητον κατάστασιν, δημιουργηθεῖσαν εἰς τὴν Βαλκανικὴν λόγῳ κακῆς διοικήσεως τῶν Νεοτούρκων. Ἀλλὰ πρὸς πληρεστέραν ἀσφάλειαν εἶχον ἀποσπάσει ἀπὸ τὸν Τσάρον, μέσῳ τῆς Πανσλαβ. προπαγάνδας, ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἀφήσῃ νὰ ἡττηθῶσι. Κατὰ τὴν συμφωνίαν εἶχε καθορισθῆ ἡ μερὶς ἐκάστου μετὰ τὴν νίκην. Ἡ Βουλγαρία θὰ ἐλάμβανε τὴν Θράκην μέχρι Τσατάλτζας καὶ κάθodon εἰς τὰ πρὸς Προποντίδα παράλια μὲ τὴν χερσόνησον Καλλιπόλεως, Δεδε-Ἀγάτς καὶ Μακεδον. ἐδάφη Συνθήκης Ἀγ. Στεφάνου. Ἡ Σερβία, τὰ

λοιπὰ μέρη Μακεδονίας, Μαυροβούνιον, Β. Ἀλβανίαν καὶ Σκόδραν. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι τὸ Ν.Α. τμήμα ἀπὸ Τσατάλτζας καὶ Δέρκων μέχρι Βοσπόρου μὲ τὴν Κων]πολιν δὲν θὰ ἐπέτρεπον αἱ Δ. Δυνάμεις νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἐσκόπευον νὰ ἀνοίξουν διώρυγα ἀπὸ Μάυρης θαλάσσης εἰς Προποντίδα, ἀχρηστεύοντες τὸν Βόσπορον διὰ τὰ Ρωσσο. πολεμικά, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ κατέρχωνται εἰς Προποντίδα. Καὶ μόνον τὰ νοτιώτατα τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἀλιάκμονος ἄφιναν ἀδιάθετα, ὡς τὰ μόνα δῆθεν κατοικούμενα ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἄλλ' ὁ ἀκοίμητος Βενιζέλος, ὁσφρανθεὶς τὰ τεκταινόμενα, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτοὺς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς συμμαχίαν διὰ συνθήκης, ἣτις ὑπεγράφη τὴν 29]5]1912, χωρὶς νὰ καθορίζωνται αἱ διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος. Μολονότι ἡ τοιαύτη συμμετοχὴ ἐθεωρήθη πολιτικὸν σφάλμα, ἀπεδείχθη, ὅτι ἦτο ἡ ὀρθὴ ὁδός. Διότι ἐὰν ὁ Βενιζέλος ἐπρόβαλλεν ἀπαιτήσεις, δὲν θὰ ἐγίνετο δεκτὴ ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἡ Τουρκία θὰ συνετριβέτο καὶ θὰ παρέμενον τὰ σύνορά μας εἰς Ἑλασσόνα. Δὲν θὰ ἐνδιατρίψω εἰς λεπτομερῆ ἔκθεσιν τῶν γεγονότων, διότι ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Βαλκ. κρατῶν, ἅτινα ἠγωνίσθησαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐπειδὴ ἡ παρούσα ἀφορὰ τὴν Θράκην, θὰ περιγράψω τὰ ἐκεῖ συμβάντα κατὰ τὰ ἔτη 1912—1922. Τὰς πληροφορίας περὶ διώρυγος μοὶ ἔδωκαν ἐπίσημοι Βούλγαροι, ὅτε στρατὸς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζέκωφ κατέλαβε τὴν Ραιδεστόν. Τὰ ἄνω πρόσωπα ἦσαν πολιτικά, ὡς ὁ Στεφανῶφ μηχανικός, ὁ Στενημαχίτης ἱατρός Πιετκῶφ Ἕλληνας, Βούλγαρος ὑπήκοος καὶ ἕτερος ἱατρός ἐκ Καστορίας. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι οἱ πλείστοι ἱατροὶ ἦσαν Ἕλληνες.

ΚΕΦ. 122.—ΠΟΛΕΜΟΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.

Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου οἱ Βαλκαν. σύμμαχοι ἐκήρυσαν ἐπιστράτευσιν, μέχρι δὲ τῆς 30ῆς εὐρέθησαν εἰς τὰ πρὸς τὴν Τουρκίαν σύνορα διὰ νὰ ἀρχίσουν ἐπέλασιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Τουρκία παρεσκευάζετο. Ἀπὸ τὴν Πάνορμον μετεκομίζοντο εἰς Ραιδεστόν δυνάμεις, ὁπόθεν διὰ τοῦ σιδηρ. σταθμοῦ Μουρατλῆ διωχετεύοντο πρὸς Ἀδρ]πολιν, Σαράντα - Ἐκκλησίας, Δ. Θράκην διὰ τοῦ Πυθίου καὶ διὰ Δεδὲ - Ἀγάς πρὸς Μακεδονίαν. Ἡ Ραιδεστός ἦτο κέντρον διαμετακομίσεως στρατοῦ πρὸς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπ. Τουρκίας. Τὴν 1]10]1912 ἡ Βουλγαρία ἤρχισε πρώτη τὸν πόλεμον, ἠκολούθησαν δὲ καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐκήρυξεν αὐτὸν τὴν 29ην Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὰς πρώτας μάχας εἰς τὰ Τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα ὑπερίσχυσαν οἱ Βούλγαροι. Οἱ Τούρκοι ἐγκατέλειψαν τὰς γραμμὰς καὶ κατήλθον πρὸς Λουλέ-Μπουργάζ, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Τουρκ. στρατοῦ καὶ ἰδίᾳ Θράκες, ἀπῆλθον εἰς τὰς ἐστίαις των. Ὁ ὑποχωρήσας στρατὸς διηρέθη εἰς δύο. Καὶ τὸ μὲν ἓνα τμήμα κατέρφυνεν εἰς Ἀδρ]πολιν, τὸ δὲ ἄλλο ἐσταμάτησεν εἰς Λουλέ - Μπουργάζ καὶ Μπουναρ - Χισάρ. Τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἀδρ]πόλεως ἀνέλαβεν ὁ Ντελῆ

Σουκρῆ πασᾶς, ἐκ τῶν ἰκανωτέρων στατηγῶν. Μέγας Βεζύρης ἦτο ὁ Κιαμὴλ πασᾶς, εἰς ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ διὰ 4ην φορὰν ἡ Βεζυρεία. Οὗτος ἐκάλεσεν ἐκ Βασσόρας τὸν στρατηγὸν Ναζίμ, εἰς ὃν ἀνέθεσε τὸ Ὑπ. Στρατιωτικῶν, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φροντίζη ἡ Τουρκία καὶ περὶ τῆς Ἀφρικαν. κτήσεως, συνῆψαν εἰρήνην πρὸς τὴν Ἰταλίαν (12|10|1912), ἐγκαταλείψαντες τὴν Ἀφρικὴν. Τότε ὁ Ἐμβερ ἀγωνισθεὶς κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κων|πολιν, ὅπου ἐθεωρεῖτο ὡς ἥρωσ. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ νέος Πρόεδρος τῆς Ἰταλίας, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τιμῶν ὡς ἀντιπρόσωπος φίλου πλέον κράτους.

ΚΕΦ. 123.—ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Ὁ ἐν Θράκῃ Βουλγ. στρατὸς διηρέθη μετὰ τὴν ἀπίσθησιν τῶν Τούρκων, μέρος δὲ αὐτοῦ διηυθύνθη πρὸς Λουλέ-Μπουργάζ, ἕτερον πρὸς Ἀδρ|πολιν, ἦν ἐπολιόρκησε καὶ τρίτον πρὸς Ἐβρον, ἵνα κατέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἰς τὰς πεδιάδας Λουλέ-Μπουργάζ συνήφθη μάχη, ἀλλὰ τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου ὁ Τουρκ. στρατὸς, μολοντί δὲν ἠττήθη, ἐγκατέλειπε τὰς θέσεις του, πτοηθεὶς, ὡς ἀφηγήθησαν Μικρασιάται λιποτακτῆσαντες εἰς Ραιδεστόν. Ἐκεῖθεν συνεπτύχθη πρὸς Τσατάλτζαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σύμπτυσιν πολλοὶ Τούρκοι καὶ Χριστιανοὶ ἐλιποτάκτησαν διὰ Ραιδεστόν καὶ παράλια Γανοχώρων, ὅπου μισθώσαντες πλοιάρια διεπεραιώθησαν εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἐκτὸς τούτων, Τούρκοι ἀπὸ τὰ μεσόγεια, μανθάνοντες τὴν τύχην τῶν ὁμοθρήσκων των διηυθύνοντο πρὸς τὰ παράλια Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως, ἐκεῖ δὲ ἐπόλουν ζῶα καὶ ρουχιισμόν, ἐμίσθωνον πλοιάρια καὶ διεπεραιοῦντο εἰς Ἀνατολίην. Οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων ἠκολούθησαν αὐτοὺς πρὸς Τσατάλτζαν, ἐνῶ ἄλλη στρατιὰ ἐξεχύθη πρὸς Χαριούπολιν. Ἐκεῖθεν ἄνευ ἀντιστάσεως, κατήλθον εἰς τὰ παράλια, ἐπειδὴ δὲ ἡ Ραιδεστός εἶχε σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ, εἰς ταύτην ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Οἱ Τούρκοι συνεχέντρωσαν στόλον μὲ τὸ θωρηκτὸν Ἀσσάρι-Τεβφίκ κλπ. πρὸ τῆς Ραιδεστοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Χαριούπολιν, κειμένην 45—50 χιλ. ἀπὸ τῆς Ραιδεστοῦ, ἔστειλαν ἐν σύνταγμα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζέκωφ πρὸς τὴν Ραιδεστόν. Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου ἐθεάθησαν αἱ προφυλακαὶ των μεταξὺ Ραιδεστοῦ καὶ σταθμοῦ Μουρατλή, ὅποτε τὰ πλοῖα, ἤρχισαν νὰ βάλουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐπροχώρουν βραδέως, ἀλλ' ἄνευ ζημιῶν, κρυπτόμενοι εἰς τὰ χανδάκια καὶ ὀλονέν πλησιάζοντες. Οἱ Τούρκοι, πού ἐτάχθησαν ἔξωθεν τῆς Ραιδεστοῦ διὰ νὰ φυλάττουν τὰς διόδους, ὡς ἤκουσαν κρότους κανονίων, ἐπέταξαν τὸν ὄπλισμόν καὶ ἔγιναν ἄφαντοι. Μετὰ ταῦτα ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν Δήμαρχον καὶ μέλη τοῦ Δημ. Συμβουλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀντεπροσωπεύοντο Ἕλληνας, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι, ἐζήτησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου ἐπὶ τοῦ Ἀσσάρι-Τεβφίκ. Γ' ἐνομένη δεκτὴ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ

λοιπὰ μέρη Μακεδονίας, Μαυροβούνιον, Β. Ἀλβανίαν καὶ Σκόδραν. Ἐπειδὴ δὲ ἦσαν πεπεισμένοι, ὅτι τὸ Ν.Α. τμήμα ἀπὸ Τσατάλτζας καὶ Δέρκων μέχρι Βοσπόρου μὲ τὴν Κων]πολιν δὲν θὰ ἐπέτρεπον αἱ Δ. Δυνάμεις νὰ περιέλθῃ εἰς τοὺς Βουλγάρους, ἐσκόπευον νὰ ἀνοίξουν διώρυγα ἀπὸ Μαύρης θαλάσσης εἰς Προποντίδα, ἀχρηστεύοντες τὸν Βόσπορον διὰ τὰ Ρωσσο. πολεμικά, ἅτινα θὰ ἠδύναντο νὰ κατέρχωνται εἰς Προποντίδα. Καὶ μόνον τὰ νοτιώτατα τῆς Μακεδονίας μέχρις Ἀλιάκμονος ἄφιναν ἀδιάθετα, ὡς τὰ μόνα δῆθεν κατοικούμενα ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Τούρκων. Ἄλλ' ὁ ἀκόμητος Βενιζέλος, ὁσφρανθεὶς τὰ τεκταινόμενα, ἦλθεν εἰς ἐπαφὴν μὲ αὐτοὺς καὶ ἔλαβε μέρος εἰς συμμαχίαν διὰ συνθήκης, ἣτις ὑπεγράφη τὴν 29]5]1912, χωρὶς νὰ καθορίζονται αἱ διεκδικήσεις τῆς Ἑλλάδος. Μολονότι ἡ τοιαύτη συμμετοχὴ ἐθεωρήθη πολιτικὸν σφάλμα, ἀπεδείχθη, ὅτι ἦτο ἡ ὀρθὴ ὁδός. Διότι ἐὰν ὁ Βενιζέλος ἐπρόβαλλεν ἀπαιτήσεις, δὲν θὰ ἐγένετο δεκτὴ ἡ Ἑλλάς εἰς τὴν συμμαχίαν. Ἡ Τουρκία θὰ συνετριβέτο καὶ θὰ παρέμενον τὰ σύνορά μας εἰς Ἑλασσόνα. Δὲν θὰ ἐνδιατρίψω εἰς λεπτομερῆ ἐκθεσιν τῶν γεγονότων, διότι ταῦτα ἀνήκουν εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν Βαλκ. κρατῶν, ἅτινα ἠγωνίσθησαν κατὰ τῆς Τουρκίας. Ἐπειδὴ ἡ παρούσα ἀφορὰ τὴν Θράκην, θὰ περιγράψω τὰ ἐκεῖ συμβάντα κατὰ τὰ ἔτη 1912—1922. Τὰς πληροφορίας περὶ διώρυγος μοὶ ἔδωκαν ἐπίσημοι Βούλγαροι, ὅτε στρατὸς ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζέκωφ κατέλαβε τὴν Ραιδεστόν. Τὰ ἀνω πρόσωπα ἦσαν πολιτικά, ὡς ὁ Στεφανῶφ μηχανικός, ὁ Στενιμαχίτης ἱατρὸς Πετκῶφ Ἕλληνας, Βούλγαρος ὑπήκοος καὶ ἕτερος ἱατρὸς ἐκ Καστορίας. Ἄξιον παρατηρήσεως εἶναι, ὅτι οἱ πλείστοι ἱατροὶ ἦσαν Ἕλληνες.

ΚΕΦ. 122.—ΠΟΛΕΜΟΣ ΒΑΛΚΑΝΙΚΩΝ ΚΡΑΤΩΝ.

Τὴν 17ην Σεπτεμβρίου οἱ Βαλκαν. σύμμαχοι ἐκήρυξαν ἐπιστράτευσιν, μέχρι δὲ τῆς 30ῆς εὐρέθησαν εἰς τὰ πρὸς τὴν Τουρκίαν σύνορα διὰ νὰ ἀρχίσουν ἐπέλασιν. Ἀλλὰ καὶ ἡ Τουρκία παρεσκευάζεται. Ἀπὸ τὴν Πάνορμον μετεκομίζοντο εἰς Ραιδεστόν δυνάμεις, ὁπόθεν διὰ τοῦ σιδηρ. σταθμοῦ Μουρατλῆ διωχετεύοντο πρὸς Ἀδρ]πολιν, Σαράντα - Ἐκκλησίας, Δ. Θράκην διὰ τοῦ Πυθίου καὶ διὰ Δεδὲ - Ἀγάτς πρὸς Μακεδονίαν. Ἡ Ραιδεστός ἦτο κέντρον διαμετακομίσεως στρατοῦ πρὸς τὰς χώρας τῆς Εὐρωπ. Τουρκίας. Τὴν 1]10]1912 ἡ Βουλγαρία ἤρχισε πρώτη τὸν πόλεμον, ἠκολούθησαν δὲ καὶ οἱ λοιποὶ σύμμαχοι, ἐνῶ ἡ Ἑλλάς ἐκήρυξεν αὐτὸν τὴν 29ην Ὀκτωβρίου. Κατὰ τὰς πρώτας μάχας εἰς τὰ Τουρκοβουλγαρικὰ σύνορα ὑπερίσχυσαν οἱ Βούλγαροι. Οἱ Τοῦρκοι ἐγκατέλειψαν τὰς γραμμὰς καὶ κατήλθον πρὸς Λουλὲ-Μπουργάζ, ἐνῶ οἱ Χριστιανοὶ τοῦ Τουρκ. στρατοῦ καὶ ἰδίᾳ Θράκες, ἀπῆλθον εἰς τὰς ἐστίας των. Ὁ ὑποχωρήσας στρατὸς διηρέθη εἰς δύο. Καὶ τὸ μὲν ἓνα τμήμα κατέφυγεν εἰς Ἀδρ]πολιν, τὸ δὲ ἄλλο ἐσταμάτησεν εἰς Λουλὲ-Μπουργάζ καὶ Μπουνάρ - Χισάρ. Τὴν ὑπεράσπισιν τῆς Ἀδρ]πόλεως ἀνέλαβεν ὁ Ντελῆ

Σουκρῆ πασᾶς, ἐκ τῶν ἰκανωτέρων στατηγῶν. Μέγας Βεζύρης ἦτο ὁ Κιαμὴλ πασᾶς, εἰς ὃν εἶχεν ἀνατεθῆ δια 4ην φορὰν ἡ Βεζυρεία. Οὗτος ἐκάλεσεν ἐκ Βασσόρας τὸν στρατηγὸν Ναζίμ, εἰς ὃν ἀνέθεσε τὸ Ὑπ. Στρατιωτικῶν, ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ φροντίζη ἡ Τουρκία καὶ περὶ τῆς Ἀφρικαν. κτήσεως, συνῆψαν εἰρήνην πρὸς τὴν Ἰταλίαν (12|10|1912), ἐγκαταλείψαντες τὴν Ἀφρικήν. Τότε ὁ Ἐμβέρ ἀγωνισθεὶς κατὰ τῶν Ἰταλῶν, ἠναγκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς Κων|πολιν, ὅπου ἐθεωρεῖτο ὡς ἥρωσ. Μετ' ὀλίγον ἔφθασεν ἐκεῖ καὶ ὁ νέος Πρόεδρος τῆς Ἰταλίας, γενόμενος δεκτὸς μετὰ τιμῶν ὡς ἀντιπρόσωπος φίλου πλέον κράτους.

ΚΕΦ. 123.—ΟΙ ΒΟΥΛΓΑΡΟΙ ΕΝΤΟΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.

Ὁ ἐν Θράκη Βουλγ. στρατὸς διηρέθη μετὰ τὴν ἀπόθησιν τῶν Τούρκων, μέρος δὲ αὐτοῦ διηυθύνθη πρὸς Λουλέ-Μπουργάζ, ἕτερον πρὸς Ἀδο|πολιν, ἣν ἐπολιόρησε καὶ τρίτον πρὸς Ἐβρον, ἵνα κατέλθῃ εἰς τὸ Αἰγαῖον. Εἰς τὰς πεδιάδας Λουλέ-Μπουργάζ συνήφθη μάχη, ἀλλὰ τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου ὁ Τουρκ. στρατὸς, μολονότι δὲν ἠττήθη, ἐγκατέλειπε τὰς θέσεις του, πτοηθεὶς, ὡς ἀφηγήθησαν Μικρασιάται λιποτακτῆσαντες εἰς Ραιδεστόν. Ἐκεῖθεν συνεπύχθη πρὸς Τσατάλτζαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν σύμπυξιν πολλοὶ Τούρκοι καὶ Χριστιανοὶ ἐλιποτάκτησαν διὰ Ραιδεστόν καὶ παράλια Γανοχώρων, ὅπου μισθώσαντες πλοιάρια διεπεραιώθησαν εἰς Μ. Ἀσίαν. Ἐκτὸς τούτων, Τούρκοι ἀπὸ τὰ μεσόγεια, μανθάνοντες τὴν τύχην τῶν ὁμοθρήσκων των διηυθύνοντο πρὸς τὰ παράλια Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως, ἐκεῖ δὲ ἐπόλουν ζῶα καὶ ρουχισμόν, ἐμίσθωνον πλοιάρια καὶ διεπεραιοῦντο εἰς Ἀνατολήν. Οἱ Βούλγαροι μετὰ τὴν ὑποχώρησιν τῶν Τούρκων ἠκολούθησαν αὐτοὺς πρὸς Τσατάλτζαν, ἐνῶ ἄλλη στρατιὰ ἐξεχύθη πρὸς Χαριούπολιν. Ἐκεῖθεν ἄνευ ἀντιστάσεως, κατῆλθον εἰς τὰ παράλια, ἐπειδὴ δὲ ἡ Ραιδεστός εἶχε σημασίαν ἀπὸ ἀπόψεως ἀνεφοδιασμοῦ τοῦ στρατοῦ, εἰς ταύτην ἔστρεψαν τὴν προσοχὴν οἱ Τούρκοι καὶ οἱ Βούλγαροι. Οἱ Τούρκοι συνεκέντρωσαν στόλον μὲ τὸ θωρηκτὸν Ἀσσάρι-Τεβφίκ κλπ. πρὸ τῆς Ραιδεστοῦ. Οἱ Βούλγαροι ἀφοῦ κατέλαβον τὴν Χαριούπολιν, κειμένην 45—50 χιλ. ἀπὸ τῆς Ραιδεστοῦ, ἔστειλαν ἐν σύνταγμα ὑπὸ τὸν συνταγματάρχην Τζέκωφ πρὸς τὴν Ραιδεστόν. Τὴν 22αν Ὀκτωβρίου ἐθεάθησαν αἱ προφυλακαὶ των μεταξὺ Ραιδεστοῦ καὶ σταθμοῦ Μουρατλή, ὁπότε τὰ πλοῖα, ἤρχισαν νὰ βάλουν κατὰ τῶν ἐχθρῶν, οἵτινες ἐπροχώρουν βραδέως, ἀλλ' ἄνευ ζημιῶν, κρυπτόμενοι εἰς τὰ χανδάκια καὶ ὀλονὲν πλησιάζοντες. Οἱ Τούρκοι, πὸν ἐτάχθησαν ἐξωθεν τῆς Ραιδεστοῦ διὰ νὰ φυλάττουν τὰς διόδους, ὡς ἤκουσαν κρότους κανονίων, ἐπέταξαν τὸν ὄπλισμόν καὶ ἔγιναν ἄφαντοι. Μετὰ ταῦτα ἐπιτροπὴ ὑπὸ τὸν Δήμαρχον καὶ μέλη τοῦ Δημ. Συμβουλίου, ἐν τῷ ὁποίῳ ἀντεπροσωπεύοντο Ἕλληνας, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι, ἐζήτησε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸν ἀρχηγὸν τοῦ στόλου ἐπὶ τοῦ Ἀσσάρι-Τεβφίκ. Γενομένη δεκτὴ παρεκάλεσεν αὐτὸν νὰ

μὴ βάλουν ἐντὸς τῆς πόλεως, ἵνα μὴ θυσιασθοῦν γυναικόπαιδα Ὅθωμ. ὑπηκόων καὶ ἵνα μὴ προκληθοῦν ἀντεκδικήσεις τῶν Βουλγάρων, ἐν περιπτώσει φόνου στρατιώτου, δεδομένου ὅτι οἱ κάτοικοι εἶναι Τοῦρκοι, Ἕλληνες, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι. Ὁ ναύαρχος ὑπεσχέθη, ὅτι θὰ κτυπᾷ τὸν ἐχθρὸν ἔξω τῆς πόλεως, παρὰ ταῦτα ὅμως ὁ κόσμος ἐκλείσθη εἰς τὰ σπίτια του. Κατὰ τὴν νύκτα 22—23 Ὀκτωβρίου ἡ πόλις διήλθεν ἐν ἀγωνίᾳ, διότι ὁ καθεὶς ἐφαντάζετο ὅτι εὐρίσκετο μεταξὺ δύο πυρῶν, τὴν ἀγωνίαν δὲ ἐπέτεινον οἱ προβολεῖς τῶν πλοίων, οἵτινες ἠρεῦνων τὰ πέριξ καὶ κάποτε ἠκούοντο κρότοι τηλεβόλων. Οἱ εἰς τὴν παραλίαν οἰκοῦντες ἀντελήφθημεν, ὅτι οἱ ὀλίγοι στρατιῶται παρελήφθησαν εἰς τὰ πλοῖα, ἡ δὲ χωροφυλακὴ ἔπανσε νὰ ὑφίσταται. Ἡ πόλις παρέμεινε ἀφύλακτος, διὰ τοῦτο ἐσηματίσθησαν ὁμάδες νυκτοφυλακῆς, αἵτινες καὶ ἀνέλαβον τὴν ἀσφάλειαν τῶν συνοικιῶν. Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου, συνῆλθον ἐν τῇ Μητροπόλει οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ Ἑλλήνων, Ἀρμενίων Ἑβραίων καὶ ὁ Μουφτής τῶν Μουσουλμάνων, οἵτινες ἀπεφάσισαν νὰ ἀνακοινώσουν εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὅτι ἡ Ραιδεστός εἶναι ἀφροσύρητος καὶ δὲν θὰ προβληθῇ ἀντίστασις ἐκτὸς τῶν πλοίων, τὰ ὅποια θὰ βομβαρδίζουν. Ἀλλὰ μόλις ἡ κεκαλυμμένη ἄμαξα ἀπεμακρύνθη πρὸς συνάντησιν τῶν Βουλγάρων, ἐρρίφθησαν βολαί, ὧν τὰ βλήματα ἔπεσαν ὀλίγον πλαγιώτερον. Τὸ τί διημείφθη μεταξὺ ἀπεσταλεμένων καὶ Βουλγάρων καὶ τί συνεφώνησαν δὲν ἐγνώσθη. Ἐκ τῆς πορείας ὅμως τῶν γεγονότων συμπεραίνομεν, ὅτι οἱ Βούλγαροι ἔμειναν σύμφωνοι νὰ μὴ εἰσέλθουν ὡς ἐχθροὶ ἐὰν δὲν εὔρουν ἀντίστασιν. Παρὰ ταῦτα δὲν παρεσύρθησαν εἰς ἄμεσον κατάληψιν τῆς Ραιδεστοῦ, ἀλλ' ἐφήρμοσαν τακτικὴν πρὸς ἀσφάλειάν των. Τὴν 23ην Ὀκτωβρίου ἀκόμη δὲν εἶχον εἰσέλθει. Τὰ πλοῖα ἔρριπτον κατὰ διαστήματα. Ἡ ἀγωνία τῶν κατοίκων ἐπετείνετο. Οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ ὑποφέρουν τοὺς κρότους, ἐθεάθησαν διευθυνόμενοι πρὸς Πάνιδον, ἀλλὰ ὀβρις ριφθεῖσα πρὸς ἐκφοβισμόν τοὺς ἠνάγκασε νὰ ἐπιστρέψουν. Πρὸς τὸ ἐσπέρας ἐξῆλθον τοῦ πλοίου πεζοναῦται διὰ τὴν τήρησιν τῆς τάξεως, ἡ ὅποια οὐδόλως διαταράχθη, διότι ὅλοι παρέμενον εἰς τὰ σπίτια των, πλὴν ὀλιγίστων, οἵτινες ἐκκυκλοφόρουν παρακολουθοῦντες τὴν πορείαν τοῦ παιζομένου δράματος. Τὸ ἐσπέρας ἔφθασε τὸ Ἰταλικὸν θωρηκτὸν «Κοατίτ» μὲ ἐντολὴν τῆς Ἰταλικῆς Πρεσβείας Κων]πόλεως νὰ παραλάβῃ Ἰταλοὺς καὶ ξένους ὑπηκόους καὶ ὄσους ἐκ τῶν προκρίτων Ἑλλήνων, οἵτινες ἦτο δυνατόν νὰ εἰδοποιηθοῦν κατὰ τὰς νυκτερινὰς ἐκείνας ὥρας τοῦ σκότους καὶ τῶν τραγικῶν γεγονότων. Ἐκτὸς λοιπὸν τῶν ξένων καὶ Ἑλλήνων, τινὲς οἰκογένειαι μὲ ὅ,τι πρόχειρον εἶχον ἐπεβιβάσθησαν εἰς τὰς λέμβους τοῦ θωρηκτοῦ, τὸ δὲ «Κοατίτ» ἀνεχώρησε τὸ μεσονύκτιον καὶ ἔφθασε τὴν ὑστεραίαν εἰς Κων]πολιν. Τὴν 24ην Ὀκτωβρίου, οἱ Βούλγαροι εἰσῆλθον εἰς τὴν Τουρκ. συνοικίαν καὶ ἄλλοι μὲν ἐστάθησαν μὲ τὰ ὅπλα ἐστραμμένα πρὸς τὰς Τουρκ. οἰκίας, ἄλλοι δὲ ἐκτύπησαν τὰς θύρας ἔρωτωντες, ἂν ὑπάρχουν Τοῦρκοι.

Μετ' ὀλίγον ἀφίχθη εἰς λοχαγός, ὅστις ἐτοποθέτησε τοὺς στρατιώτας κατὰ μῆκος τῆς ὁδοῦ καὶ ἐζήτησε τὴν Μητρόπολιν Ἡρακλείας. Προτοῦ ὅμως φθάσῃ ἐκεῖ εἰδοποίησαν τὸν Ἄγ. Ἡρακλείας, ὅστις κατευθυνόμενος πρὸς τὴν αἴθουσαν ὑποδοχῆς, δὲν ἠδυνήθη νὰ συγκρατήσῃ τὴν μεγάλην δυσθυμίαν του καὶ τοῦ ἐξέφυγον αἱ λέξεις: «**Κακὸ χρόνο νάχουν**», διέταξε δὲ νὰ τὸν εἰσαγάγουν. Ὁ ἀξιωματικός, ὀνόματι «Σαμαριτζῆφ», ἔγινε δεκτὸς καὶ ἐζήτησε παράδοσιν τῆς πόλεως. Συνετάχθη Πρωτόκολλον, καθ' ὃ ὁ Βουλγ. στρατὸς θὰ εἰσῆρχετο ἔνοπλος ἀλλὰ εἰρηνικῶς προκειμένου νὰ μὴ ἐνοχληθῇ παρ' οὐδενός, ἤρχισε δὲ νὰ προχωρῇ καὶ νὰ τοποθετῆται κατὰ μῆκος τῆς κεντρικῆς ὁδοῦ μέχρι τοῦ λιμένος. Ὅταν ὁ στόλος ἀνεχώρησεν, ὁ κόσμος ἐξῆλθε περιεργαζόμενος τοὺς νέους κυρίους, οἱ ὅποιοι ἐζήτησαν νὰ φάγουν, πολλοὶ δὲ τοὺς προσέφερον φαγώσιμα. Τὴν ἐπομένην εἰσῆλθε τὸ σύνταγμα Τζέκωφ μὲ ἐπιμελητεῖαν, ἣ ὁποία ἐφρόντισε διὰ στρατωνισμὸν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα. Τὸ Γεωργιάδειον καὶ τὸ Ἰφιγένειον μετεβλήθησαν εἰς στρατ. νοσοκομεῖα. Ἐκ τῶν ἀνωτέρω φαίνεται, ὅτι οἱ θρησκευτικοὶ ἀρχηγοὶ τῶν Ἀρμενίων, Τούρκων καὶ Ἑβραίων ἐξουσιοδότησαν τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἑλλήνων Ὁρθοδόξων, νὰ διαπραγματευθῇ τὴν παράδοσιν τῆς πόλεως.

ΚΕΦ. 124.—ΔΥΣΘΥΜΙΑ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΗΡΑΚΛΕΙΑΣ.

«Κακὸ χρόνο νάχουν». Αὕτῃ ἦτο ἡ φράσις τοῦ ρέκτου Ἱεράρχου τῆς Ὁρθοδ. Ἐκκλησίας ὅτε τοῦ ἀνηγγέλθη, ὅτι Βούλγαρος ἀξιωματικὸς ἔρχεται εἰς τὴν Μητρόπολιν. Ἐὰν ἐξετάσωμεν τὴν ψυχολογικὴν κατάστασιν, ἣτις ἐπέδρασεν ἐπὶ τοῦ νευρικοῦ του συστήματος, ὥστε νὰ ἐκστομίσῃ τοιαύτην βλασφημίαν θὰ ἐννοήσωμεν ἐκεῖνο, πὸν ἐσκέφθη: Ὅτι τὰ ὄνειρά του κατέρρεον. Ὁ Ἱεράρχης οὗτος, ὅταν ἐποίμαине τὴν Ἐπαρχίαν Ἰωαννίνων κατὰ τὸ ἀτυχὲς 1897 καὶ ἠτοιμάζετο νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Ἑλλην. στρατὸν καὶ τὸν βασιλέα Γεώργιον τὸν Α', εἶχεν ἀπογοητευθῇ ἐκ τῆς τότε ἀποτυχίας καὶ εἶδε τὸν Ἑλλην. λαὸν τῆς Ἡπείρου νὰ παραμένῃ ὑπόδουλος. Ἐσχάτως εἶχεν ἀναλάβει τὴν ποιμαντορίαν τῆς Ἡρακλείας, πατρίδος του. Πόσα ὄνειρα ἄρά γε νὰ ἔπλαθε περὶ τῆς Θράκης, ὡς Ἀρχιεπ. Ἡρακλείας, Ὑπέρτιμος καὶ Ἐξαρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας; Ὑπέρτιμος καὶ Ἐξαρχος τῶν σπουδαιοτάτων χωρῶν, ὅπου εἰς τὸν νοῦν τῶν Ἑλλήνων ἐξωντάνευεν ἡ **Μεγάλη Ἰδέα**. Καὶ τώρα ἔβλεπεν ὅτι αὐτὸς καὶ τόσοι Μητροπολίται θὰ ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ ὑπαχθοῦν εἰς τὴν Σχισματικὴν Βουλγ. Ἐπαρχίαν. Καὶ τίς οἶδε ὅποσα ζητήματα Ἐκκλησιαστικὰ θὰ ἀνεφύοντο. Ὡς Ἑλλην διείδεν, ὅτι ἡ Θράκη, ὁ πνεύμων τῆς Κων/πόλεως, ἀπελευθεροῦται ἀπὸ τοῦ Τουρκ. ζυγοῦ καὶ περιπίπτει εἰς χειρότερον. Πραγματοποιοῦνται δὲ αἱ ἐπὶ 10 αἰῶνας ἀποκρουσθεῖσαι βλέψεις καθόδου τοῦ Σλαβισμού εἰς τὰ χῶματα τῆς Θράκης. Ἐχων ὑπ' ὄψιν τὴν συμπεριφορὰν τῶν Βουλγάρων πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν Β. Θράκης, ἐσκέφθη ὅτι ἡ ὄντοτης μας

καὶ ὡς Ἐθνοὺς θὰ εὐρεθῆ εἰς τὸ δίλημμα νὰ ἐκβουλαρισθῆ ἢ νὰ ἐκπατρισθῆ.

ΚΕΦ. 125.—ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΒΟΥΛΓΑΡΩΝ ΕΝ ΘΡΑΚῃ.

Ὁ Βουλγ. στρατός, ἀφοῦ κατέλαβε τὴν Ραιδεστὸν ἐτροφοδοτήθη πλουσιώτατα καὶ πολλὰ ἔστειλεν εἰς Βουλγαρίαν. Προσέτι καὶ ὁ πρὸ τῆς Τσατάλτζας στρατός ἐκ Ραιδεστοῦ ἀνεφωδιάζετο, ἐξηκολούθει δὲ νὰ προσέροχηται πλήθος καὶ διὰ τοῦτο ἐκτὸς τῶν σχολείων, ὅλα τὰ κτίρια κατελήφθησαν. Ἐγκατεστάθη διοικητὴς καὶ ἀρχιαστυνόμος, τοὺς δὲ τραυματίας καὶ ἀσθενεῖς μετεκόμιζον εἰς τὰ ἐν Ραιδεστῷ νοσοκομεῖα. Ἐκεῖθεν ἐξετάθησαν εἰς Γανόχωρα καὶ εἰς τὴν περιοχὴν τοῦ Ἱ. Ὄρους, οὗτινος ἀφοῦ ἐξησφάλισαν κατοχὴν, ἐξηπλώθησαν καὶ εἰς τὴν πεδινὴν Θράκην πρὸς Μάλγαρα καὶ Κεσσάνην, τὰ ὅποια ἀσθενῶς ὑπερήσπισαν οἱ Τοῦρκοι, ὑποχωρήσαντες μέχρι Πλαγιαρίου. Οἱ Βούλγαροι ἐσταμάτησαν ἐκεῖ, διότι οἱ Τοῦρκοι εἶχον συγκεντρώσει δυνάμεις ἀποφασισμένοι νὰ ὑπερασπίσουν τὰ φρούρια τοῦ Ἑλλησπόντου. Οὕτως ἐσηματίσθησαν δύο μέτωπα πρὸ τῆς Τσατάλτζας καὶ Χερσονήσου Καλλιπόλεως, εἰς τὰ ὅποια αἱ συγκρούσεις διήρκεσαν ἐπὶ μῆνας, διότι τὰ μεταξὺ τῶν παρατάξεων ἐδάφη ἤλλαζον κυρίους, χωρὶς ἐπικράτησιν οὐδενὸς ἐκ τῶν ἀντιπάλων καὶ οὕτω τὴν 20ὴν Νοεμβρίου συνήφθη ἀνακωχὴ Βουλγάρων καὶ Τοῦρκων. Οἱ Βούλγαροι ἐφόνεον πάντα Τοῦρκον στρατιώτην, ἐλεηλάτουν, ἔκαιον χωρία καὶ προσέβαινον εἰς βιασμοὺς καὶ σφαγὰς. Ἀφῆκαν ὁμως ἀνέπαφα τὰ Τουρκ. χωρία, ὧν οἱ κάτοικοι ὠμίλουν τὴν Βουλγαρικὴν, οἵτινες εἶχον μεταναστεύσει μετὰ τὸν Ρωσσοτουρκικὸν πόλεμον 1878, μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς ἐκχριστιανίσουν. Πολλοὶ Βούλγαροι ἐξέφραζον ἐκπλήξιν διότι δὲν εὔρισκον Βουλγάρους, ἀλλὰ Ἑλληνας καὶ Τοῦρκους. Τότε ἠννόησαν ὅτι ἐξηπατῶντο ὑπὸ τῆς κυβερνήσεώς των, ἥτις τοὺς ἔστειλε πρὸς ἀπολύτρωσιν δῆθεν Βουλγ. στοιχείου. Καὶ ἐνῶ ὁ πόλεμος ἐξηκολούθει, χωρὶς νὰ εἶναι βέβαιοι ἂν θὰ μείνη ἡ Θράκη εἰς αὐτοὺς, ἐδοκίμασαν νὰ ἐπιβάλουν βίαιον ἐκχριστιανισμόν, ὅπως ἀντελήφθη εἰς τὸν σταθμὸν Παυλίκοι, ὅπου ἐβάπτισαν Μουσουλμάνους βουλγαροφώνους καὶ ᾠδήγουν αὐτοὺς εἰς τὴν ἐκκλησίαν ὑπὸ συνοδείαν. Ἡ συμπεριφορὰ των πρὸς τὸ Ἑλλήν. στοιχεῖον δὲν ἦτο ἐχθρική, ἀλλ' ὁ σωβινισμὸς των ἦτο ἐκδηλός, ὡς ἀπεδείχθη ἐκ φόνων Ἑλλήνων. Οὕτω τὴν 30ὴν Ἰανουαρίου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν, ὁ Σχολάρχης Ραιδεστοῦ Κ. Κωνσταντινίδης, ἐξεφώνησεν εἰς Ἀγ. Γεώργιον λόγον καὶ ἐξῆρε τὰς ἀρετὰς τῶν Πατέρων τῆς Ὁρθοδοξίας. Παρευρίσκοντο δὲ καὶ Βούλγαροι ἐπίσημοι, οἵτινες φαίνεται ἀνέμενον νὰ εἶπη ἐπαίνους διὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν ὑπ' αὐτῶν τῆς Θράκης. Ἀλλ' ἐπειδὴ ὁ ρήτωρ περιορίσθη εἰς ἕξαρσιν τῶν ἀρετῶν μόνον τῶν 3 Πατέρων, δυσηρεστήθησαν. Μετὰ διήμερον δέ, τὴν νύκτα ἐπυροβόλησαν κατὰ τῆς οἰκίας του. Τὴν ἐπομένην ὁμοῦς ὁ Διάκονος τῆς Παναγίας Φανερωμένης Δ. Γιαννόπουλος, ἐνῶ μετέβαινεν εἰς τὸ Φαρμακεῖον τοῦ

ἀδελφοῦ του, παρηκολουθήθη ὑπὸ 2 Βουλγάρων, ὅτε δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὸ Φαρμακεῖον, οὗτοι τὸν ἠκολούθησαν. Καὶ ἐνῶ ὁ εἰς συνωμίλει μὲ τὸν φαρμακοποιόν, ὁ ἕτερος ἐπυροβόλησε τὸν Διάκονον καὶ τὸν ἀφῆκεν ἄπνουν. Ἐπειδὴ ὁ ἀτυχῆς ὠμοίαζε πρὸς τὸν Σχολάρχην ἐφρονεύθη ἀντ' αὐτοῦ. Ὁμοίως εἰς Μάλγαρα ἐφρόνευσαν τὸν ἔμπορον Γάτον, διότι ἐπενέβη νὰ σώσῃ 2 Τούρκους, οὓς ἤθελον ἀναιτίως νὰ θανατώσουν. Περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου ἦλθον εἰς Ραιδεστόν οἱ υἱοὶ τοῦ Φερδινάνδου, Βόρις καὶ Κύριλλος, μετὰ τινὰς δὲ ἡμέρας ἀρίκετο καὶ ὁ βασιλεὺς, ὅστις περιῆλθε τοὺς κεντρικωτέρους δρόμους καὶ τὴν ἀγορὰν καὶ ὠνόμασε τὴν πόλιν «Μαργαρίτην τῆς Προποντίδος». Ἐξεφράσθη εὐφημώτατα διὰ τὸν ἐκεῖ Ἑλληνισμόν, τὰ πνευματικὰ κέντρα καὶ τὸ Ἀναγνωστήριον, ὅμοιον τοῦ ὁποίου οὔτε εἰς τὴν Βουλγαρίαν ὑπῆρχεν. Ὁμοίως ἐξέφρασε χαρὰν, διότι τὸ Ἑλλήν. στοιχεῖον κατεῖχε τὰ σκῆπτρα παιδείας καὶ ἔμπορίου, ἀλλὰ δὲν ἀπέκρουσε τὴν ἔκκληξίν του διὰ τὴν ἔλλειψιν Βουλγ. ἐθνότητος. Πολλοὶ Βούλγαροι διανοούμενοι καὶ ἀρχαιολόγοι κατήρχοντο εἰς τὰ παρὰλια, ἀναζητοῦντες ἀρχαιολογικὰ εὐρήματα καὶ ἀφῆρεσαν πολλὰ, σταλέντα εἰς Σόφιαν, ὡς ἀπὸ τὴν Ἡράκλειαν Βυζαντινὴν εἰκόνα μὲ ψηφιδωτά, ἀπὸ τὸ Πάντιδον ἐπιγραφὰς Λυσιμάχου, ἀπὸ τὸ μοναστήριον Ἀγ. Ἰωάννου Ναΐπκιοὶ τεμάχια ἀνάγλυφα, παριστάοντα γεωργὸν ἀροτριῶντα, ἀρχαῖον κυνηγὸν μὲ κύνα καὶ βοσκὸν μὲ πρόβατα, ἀπὸ τὸ Ἐξαμίλιον δὲ διάφορους πίθους κλπ. Ὅτε ἀπεπειράθησαν νὰ θέσουν χεῖρα καὶ εἰς τὸ Μουσεῖον Ραιδεστοῦ, ὅπου ὑπῆρχον ἀγάλματα, ἀγγεῖα, νομίσματα, μολυβδόβουλλα, ξυλογλυφήματα λεπτοτάτης τέχνης, λάρνακες μὲ παραστάσεις καὶ ἐπιγραφὰς Ρωμαϊκῆς ἐποχῆς, οἱ νέοι τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἀναγνωστηρίου τοὺς ἔδωκαν νὰ ἐννοήσουν, ὅτι αὐτὰ εἶναι προγονικὴ κληρονομία, μὲ τὴν ὁποίαν οὐδὲν κοινὸν ἔχουν. Ἐπομένως τὸ Α. Συμβούλιον τοῦ Ἀναγν. «Βισάνθη», τὸ ὁποῖον εἶναι ὑπεύθυνον, ἐπ' οὐδενὶ λόγῳ δύναται νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν ἱεροσυλίαν. Καὶ εἰς ἐρώτησιν τῶν Βουλγάρων: «Καὶ τί θὰ κάμητε, ἐὰν κατακτητικῶς δικαιώματι τὰ λάβωμεν;» ἀπήντησαν σθENAρωτότατα: «Θὰ πέσωμεν ὅλοι καὶ ἔπειτα θὰ τὰ λάβητε». Ἀλλὰ μετὰ 10 ἔτη κατὰ τὴν ἐκκένωσιν ἐγκατελείφθησαν καὶ ταῦτα.

ΚΕΦ. 126.—ΕΝΔΕΙΞΕΙΣ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΣΩΒΙΝΙΣΜΟΥ.

Οἱ παραμένοντες καὶ διερχόμενοι ἐκ Ραιδεστοῦ Βούλγαροι, ἐδείκνουν σωβινισμόν ἔναντι τοῦ Ἑλλήν. στοιχείου, ἔχοντος ἀντίθετον καὶ τὸ Ἀρμενικόν, ὅπερ κατὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, συνειργάζετο μὲ τοὺς Τούρκους. Κατὰ τὴν Βουλγ. κατοχὴν, οἱ Ἑλληνες Ραιδεστοῦ δὲν ἔδειξαν ἐχθρικὴν στάσιν πρὸς αὐτούς, ἦσαν δὲ πάντοτε ἐφεκτικοὶ ἀξιοπρεπῶς. Οἱ Ἀρμένιοι, ἐνῶ πρότερον ἐκολάκευον τοὺς Τούρκους, μισοῦντες αὐτούς διὰ τὰς ἐν Κων|πόλει καὶ Ἀνατολῇ σφαγὰς, πιστεύσαντες ἤδη ὅτι ὀριστικῶς θὰ ἔμενον εἰς τοὺς Βουλγάρους αὐτὰ τὰ μέρη, ἔσπευσαν νὰ

τοὺς ἐναγκαλισθῶσι διὰ τὰ ἐκδικηθῶν τοὺς Τούρκους καὶ τὰ συναγωνίζονται τοὺς Ἑλληνας εἰς τὸ ἐμπόριον. Τοῦτο συνέφερεν εἰς τοὺς Βουλγάρους, διότι μὴ εὐρόντες οὗτοι ἰδικούς των, ἐνεκολπώθησαν τοὺς Ἀρμενίους, διὰ τὰ κατασκοπεύουν Τούρκους καὶ Ἑλληνας, ἐνῶ εἰς τοὺς ὀλίγους Ἑβραίους δὲν ἔδωκαν σημασίαν. Ἡ πρώτη ἔνδειξις σωβινισμού ἐξεδηλώθη ὅτε ὁ Ἑλλην. στρατὸς κατέλαβε τὴν Θεσβνίκην, 26 Ὀκτωβρίου. Πλοῖον ἐκ Κων]πόλεως ἔφερεν ἐφημερίδας, ἀνεγνώσαμεν τὴν ἐπιτυχίαν καὶ ἐξεδηλώσαμεν τὴν ἱκανοποίησίν μας. Τὸ τοιοῦτον ὅμως δὲν ἤρρεσεν. Οἱ Βούλγαροι ἐρωτώμενοι παρ' Ἑλλήνων, φερομένων ὡς φίλων, ἂν ἔχεται ἀληθείας τὸ γεγονός, ἀπήντων μὲ μισόλογα, προσθέτοντες ὅτι ἡ Θεσβνίκη τοὺς ἀνήκει. Μὲ εἰσήγησιν Ἀρμενίων ἀπηγόρευσαν τὰς ἐφημερίδας, ὡς προερχομένας ἀπὸ ἐχθρικὸν κράτος. Διὰ τὰ προλάβουν δὲ τὴν λαθραίαν εἰσαγωγὴν προέβαινον εἰς ἔρευναν εἰς τὸ Τελωνεῖον. Ἄλλ' ἡμεῖς, παρὰ τὰ αὐστηρὰ μέτρα, τὰς ἐλαμβάναμεν μὲ διάφ. μέσα. Ὅταν ἀντελήφθησαν τοῦτο ἐξέφραζαν ἀπορίαν ποῦ τὰς εὐρίσκομεν. Οἱ ἡμέτεροι τοὺς εἶπον, ὅτι αἱ ἐφημερίδες θὰ ἔρχονται, ἀφοῦ εἶδον δὲ τὸ ἀνωφελὲς τῶν προσπαθειῶν, ἀνεκάλεσαν τὰ ἀπαγορευτικὰ μέτρα. Ὅτε ἐπληροφορήθημεν, ὅτι τὰ Ἰωάννινα ἔπεσαν εἰς χεῖρας Ἑλλήνων, 21]2]1913, ὁ ἐνθουσιασμός ὑπῆρξεν ἀπερίγραπτος. Ἐντὸς τοῦ Ἀναγνωστηρίου ἢ νεολαία μὲ μυρίους τρόπους, ἐξέφραζε τὴν χαρὰν της. Οἱ Βούλγαροι ἀπεσύρθησαν συντετριμμένοι, διότι ἐνῶ Βουλγ. στρατὸς ἐπολιόρκει τὴν Ἀδρ]πολιν, εἰς δὲ τὰ μέτωπα Τσατάλτζας καὶ Μπουλαῖο ἐπολέμουν ἄνευ ἀποτελέσματος, οἱ Ἑλληνες καὶ Σέρβοι εἶχον ἐκπληρώσει τοὺς σκοποὺς τῆς ἐκστρατείας, ἐνῶ οὗτοι οὐδὲν ἐπέτυχον. Εἰς τὴν ὑπαιθρον διὰ τὰ σφετερίζονται τὰ ζῶα μετήρχοντο διαφόρους προφάσεις. Πολλοὶ Τούρκοι φεύγοντες, εἶχον ἐμπιστευθῆ ἢ ἐπώλουν ζῶα εἰς Ἑλληνας. Αἱ τοιαῦται πράξεις ἐγένοντο γνωσταὶ εἰς τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες τὰ κατέσχον ὡς λάφυρα. Ἐπειδὴ εἰς τινὰς περιοχὰς ἢ τάξεις εἶχε διασαλευθῆ, ἐπηκολούθησαν συγκρούσεις, ὡς εἰς τὰ ἀκμαῖα χωρία Σιμιτλῆ, Ἰντζέκιοῖ καὶ Καστάμπολιν, ὧν οἱ κάτοικοι ἀπὸ τοῦ Ρωσσοτουρκικοῦ πολέμου ἦσαν φόβητρον τῶν Τούρκων. Λόγω τοῦ ὅτι πρὸ τῆς καθόδου τῶν Βουλγάρων εἰς ἐκεῖνο τὸ τμήμα, ἐφρονεύθησαν ὑπὸ Τούρκων ὁ Μουχτάρης Κασταμπόλεως Μεγακλῆς καὶ ὁ Δ. Ἀρβανιτάκης, τὰ χωρία ταῦτα ἐπετέθησαν κατὰ Τουρκ. τοιούτων καὶ ἠνάγκασαν τοὺς κατοίκους νὰ φύγουν ἐκεῖθεν. Πρὸς ἐκδίκησιν δὲ τῶν φονευθέντων καθὼς καὶ τοῦ ἐν Ἀχμάτς θανατωθέντος Α. Δελησωτήρη, τὰ ἐλεηλάτησαν καὶ τὰ ἐκρήμνισαν.

ΚΕΦ. 127.—ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΕΝ ΘΡΑΚῃ ΚΑΙ ΚΩΝ]ΠΟΛΕΙ 1913.

Περὶ τὰ τέλη 1912 καὶ ἀρχὰς 1913 εὐρίσκομεν τὸν Βουλγαρ. στρατὸν δρῶντα εἰς 4 Θρακ. περιοχὰς. Μία στρατιὰ πολιορκεῖ τὴν Ἀδρ]πολιν ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1912, ἐνισχυθεῖσα μὲ τὴν 11ην μεραρχίαν καὶ τὴν Σερβ. στρα-

τιάν, δευτέρα δὲ εἰς Δ. Θράκην, ἥτις κατόπιν συγκρούσεων μὲ τὸν στρατὸν τοῦ Γιαβέρ πασᾶ, κατέλαβε τὴν λεκάνην Ἄρδα καὶ τὸ Διδυμ|χον, Κιουμουρτζίαν, Ξάνθην καὶ Δεδὲ - Ἀγάτς. Μάτην ὁ Γιαβέρ πασᾶς προσεπάθησε νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν σιδηρογρ. γραμμὴν Δεδὲ - Ἀγάτς-Θεσσαλονίκης. Προσβληθεὶς ὑπὸ Βουλγ. φάλαγγος ἤναγκάσθη νὰ παραδοθῆ. Τρίτη στρατιὰ ἔδρα εἰς τὴν Χερσόνησον, μεταξὺ Ἐξαμιλίου καὶ Πλαγιαρίου, ἐναντίον δύο Τουρκ. μεραρχιῶν ὑπὸ τὸν Σεφκὲτ Τουργούτ, ὅστις ὑπερήσπιζεν ἀπὸ ξηρᾶς τὰ φρούρια τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ τετάρτη εὗρίσκετο ἐν Τσατάλτζα μὲ σκοπὸν νὰ καταλάβῃ τὴν Κων|πολιν. Προσφορὰ 3 μεραρχιῶν ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος ἀπερρίφθη, διότι ἐνόμιζον ὅτι θὰ τὴν ἐκυρίευσαν ἀνευ ἀνταπαιτητοῦ, ἐνῶ ἂν ἐδέχοντο θὰ ἀπληθευροῦτο ἡ Κων|πολις καὶ θὰ ἐξεδιώκοντο οἱ Τοῦρκοι εἰς Μ. Ἀσίαν, χωρὶς ἔρεισμα ἐπὶ τῆς Εὐρώπης. Ἄλλ' ἡ ἀπληστία οὐδέποτε ἔχει καλὰ ἀποτελέσματα. Ἐπίσης ἀποσπάσματα ἐκινουῦντο εἰς τὰ μεταξὺ τῶν σημείων τούτων ἐδάφη, ἀποτελούμενα ἀπὸ παρήλικας Βουλγάρους διὰ νὰ φυλάττουν χωρία καὶ πόλεις. Μετὰ πολλὰς δὲ συγκρούσεις εἰς τὰ μέτωπα Καλλιπόλεως καὶ Τσατάλτζας, συνήφθη ἀνακωχὴ Βουλγάρων καὶ Τούρκων, μεσολαβήσει τῶν Μ. Δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐκάλεσαν αὐτοὺς νὰ στείλουν ἀντιπροσώπους εἰς Λονδῖνον. Τὴν ἀνακωχὴν δὲν ὑπέγραψεν ἡ Ἑλλάς, διὰ νὰ κυριαρχῇ ἐν Αἰγαίῳ καὶ νὰ μὴ ἐπιτρέπη εἰς τοὺς Τούρκους νὰ μεταφέρουν ἀπὸ Συρίαν καὶ Κιλικίαν στρατεύματα. Σημειωτέον, αἱ Μ. Δυνάμεις, ὅτε ἐξεργάγη ὁ πόλεμος ἀπέστειλαν εἰς Κων|πολιν ἀνὰ μίαν ναυτικὴν μονάδα, διὰ νὰ προλάβουν πᾶσαν διατάραξιν τῆς τάξεως παρὰ Μουσουλμάνων καὶ νὰ ὑπερασπίσουν τὰ συμφέροντά των. Ἄλλ' οἱ Τοῦρκοι δὲν ἐννοοῦσαν νὰ διαφύγῃ ὁ χρόνος τῆς ἀνακωχῆς ἐν ἀπραξίᾳ. Ἀπεφάσισαν νὰ μετακομίσουν διὰ θαλάσσης δυνάμεις εἰς Δεδὲ-Ἀγάτς πρὸς ἐκδιώξιν τῶν Βουλγάρων. Ἐπειδὴ δὲ τὸ Αἰγαῖον ἐπετηρεῖτο ὑπὸ Ἑλλ. στόλου, διετάχθη ὁ Τουρκικὸς νὰ ἐξουδετερώσῃ τὴν Ἑλλην. δύναμιν, διατελοῦσαν ὑπὸ τὸν ναύαρχον Π. Κουντουριώτην. Καὶ πράγματι τὴν 3|12|1912 ὁ Τουρκ. στόλος συνῆψε πρὸς τὸν Ἑλληνικὸν τὴν ναυμαχίαν τῆς Ἑλλης. Ἡττηθεὶς ὅμως κατέφυγεν ἐντὸς τοῦ Ἑλλησπόντου, οὕτω δὲ ἐματαιώθη ὁ σκοπὸς τῶν Τούρκων. Δέκα ἡμέρας μετὰ τὴν ναυμαχίαν συνῆλθεν ἐν Λονδίῳ Συνδιάσκεψις Πρεσβευτῶν τῶν Μ. Δυνάμεων καὶ ἐκάλεσεν ἀντιπροσώπους τῶν ἐμπολέμων κρατῶν πρὸς διακανονισμόν. Τὴν 16ην Δεκεμβρίου ἤρχισαν αἱ συνεδριάσεις, αἵτινες ὅμως διεκόπησαν τὴν 6|1|13 καὶ ἐπανελήφθησαν αἱ ἐχθροπραξίαι. Τοῦτο, διότι οἱ Τοῦρκοι ἠρνοῦντο νὰ παραχωρήσουν τὰ καταληφθέντα, μολονότι ὁ στόλος των ὑπέστη δευτέραν ἥτταν τὴν 2|1|13 εἰς τὴν ναυμαχίαν τῆς Λήμνου. Διὰ τὴν Ἑλλάδα ἀνεγνώριζον μόνον ἐπικυριαρχίαν τῆς Κρήτης, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπὶ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου. Ἐπίσης ἠρνοῦντο νὰ παραχωρήσουν εἰς τοὺς Βουλγάρους τὴν Ἀδρ|πολιν, οἵτινες ἰσχυρίζοντο ὅτι τὰ σύνορα τὰ ὄρισαν Βουλγ. τυφέκια καὶ ἐζήτουν τὰ ἐδάφη μέχρι Τσατάλτζας. Ἐνῶ

ταῦτα συνεζητοῦντο ὁ Κιαμήλ, Μ. Βεζύρης, καὶ ὁ Ὑπ. Στρατιωτ. Ναζίμ, ὅστις ὠργάνωσε τὴν ἀντίστασιν τῆς Τσατάλτζας καὶ ἔσωσε τὴν Κων|πολιν, συνεσκέπτοντο, διὰ νὰ περισώσουν ὅ,τι ἦτο δυνατόν ἐκ τῆς Ἀν. Θράκης. Τὴν λιμώττουσαν Ἀδρ|πολιν ἐθεώρουν ὡς καταδικασμένην. Τὰς τοιαύτας διαθέσεις τοῦ Κιαμήλ οἱ Νεότουρκοι τὰς ἐξεμεταλλεύθησαν καὶ ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τῶν Ἐμβέρ καὶ Ταλαάτ ὠργάνωσαν κίνημα καὶ εἰσέδυσαν εἰς τὸ μέγαρον τῆς Πύλης εἰς ὥραν συνεδριάσεως καὶ ἔφθασαν μέχρι τοῦ ἀντιθαλάμου τοῦ Ὑπ. Συμβουλίου. Τὴν στιγμὴν ἐκείνην ὁ Ναζίμ ἐξῆλθεν ὅπως ἴδῃ τὰ συμβαίνοντα, πυροβοληθεὶς ὅμως ἔμεινεν ἄπνους. Πιστεύεται ὅτι ἐπυροβολήθη ὑπὸ τοῦ Ἐμβέρ ἢ Ταλαάτ, οἵτινες ἦσαν ἄριστοι σκοπευταὶ καὶ ἐφόνευσαν ὄλους τοὺς κλητῆρας, ἵνα μὴ ὑπάρξουν μάρτυρες. Κατόπιν, ὑπὸ τὴν ἀπειλὴν τῶν ὅπλων, ἐξηνάγκασαν τὸν γέροντα Κιαμήλ νὰ ὑπογράψῃ παραιτήσιν καὶ ἐσχημάτισαν νέαν Κυβέρνησιν, 23]1]1913. Τὸ Ἴττιχὰτ βέ Τερακὴ ἀνέλαβεν ἐξουσίαν μετὰ Πρωθυπουργὸν καὶ Ὑπ. Στρατιωτικῶν τὸν Σεφκὲτ πασᾶν. Ἐκ Λονδίνου ἐπέστρεψαν μέλη τινα, ἀλλ' οἱ ἐπισημότεροι παρέμειναν. Αἱ συγκρούσεις ἐπανελήφθησαν εἰς Τσατάλτζαν, Μπουλαῖρ καὶ Ἀδρ|πολιν, ἀνευ βελτιώσεως. Μάτην οἱ Τούρκοι ἐθυσίασαν χιλιάδας νέων. Ὁπλίσαν αὐτούς, ἐνῶ ἦσαν ἀγύμναστοι καὶ ἀδαεῖς καὶ τοὺς προώθησαν πρὸς ἀντιμετώπισιν τῶν Βουλγάρων.

ΚΕΦ. 128.—ΑΠΟΒΑΣΙΣ ΕΜΒΕΡ ΕΙΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΙΝ (ΦΕΒΡ. 1913).

Ἀφοῦ διὰ τοῦ φόνου τοῦ Ναζίμ καὶ τῆς παραιτήσεως τοῦ Κιαμήλ ἀνακατέλαβον οἱ Ἴττιχατζήδες τὴν ἐξουσίαν, ὁ Ἐμβέρ διὰ νὰ ἀναπτερώσῃ τὸ φρόνημα τοῦ λαοῦ παρέλαβε καὶ μετέφερε στρατεύματα εἰς Περίσταςιν. Τὸ σχέδιόν του ἦτο ἄριστον, ἀλλ' ἔπρεπε νὰ γίνῃ μετὰ ἀποφασιστικότητα, διότι ἀπόβασις ἰσχυρᾶς δυνάμεως θὰ ἠδύνατο νὰ καταλάβῃ τὴν Λιμνίσκην, Νεοχώριον καὶ Μπουρνὰρ-Τσιφλίκ, νὰ φθάσῃ μέχρι Λυσιμαχείας καὶ νὰ ὑπερφαλαγγίσῃ τὸν Βουλγ. στρατόν, ἀποκλειομένης τῆς ὀπισθοχωρήσεως αὐτοῦ πρὸς Κεσσάνην καὶ Ἴ. Ὅρος. Οὗτος ἢ θὰ ἠχμαλωτίζετο ἢ θὰ κατεκόπτετο προσβαλλόμενος ἐκ βορρᾶ ὑπ' αὐτοῦ, ἐκ νότου δὲ ὑπὸ τῶν πρὸ τῶν φρουρίων Μπουλαῖρ Τούρκων. Παγίς χειροτέρα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ ἐξευρεθῇ, διότι ὁ Βουλγ. στρατὸς ἔμπροσθεν καὶ ὀπισθεν θὰ εἶχεν ἐχθρόν, ὡς καὶ εἰς τὸν κόλπον Σάρρου καὶ εἰς Προποντίδα. Ἀφοῦ δὲ θὰ ἐξουδετεροῦτο θὰ διηνοίγετο ὁ δρόμος πρὸς Ἀδρ|πολιν καὶ θὰ ἠνάγκαζε τοὺς Βουλγάρους νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν. Ἀλλ' ὁ Ἐμβέρ καὶ τὸ Ἐπιτελεῖον του δὲν εἶχον ἐννοήσει τὴν σημασίαν τῆς ἀποβάσεως στρατιᾶς ἢ δὲν εἶχον δυνάμεις, ὥστε νὰ ἀναλάβουν πραγματοποιήσιν τῆς ἐπιχειρήσεως, ἥτις καὶ ἀπέβη ἄκαρπος. Ὅτε ὁ στόλος προσήγγισεν, ἐξῆλθον στρατιῶται τινές, οἱ δὲ Βούλγαροι ἐτρέπησαν εἰς φυγὴν πρὸς Λούπιδαν, Καλαμηῆτι καὶ Στέρναν, φοβηθέντες κανονιοβολισμόν, ὅστις δὲν ἐγένετο, οὔτε στρατὸς ἀπεβιβάσθη, ὥστε νὰ φανῇ

σοβαρὰ ἢ ἐπιχείρησις. Οἱ Βούλγαροι ἀνεθάρρησαν. Βλέποντες ἐκ τῶν ὑψωμάτων, κατήλθον μὲ πυροβολικὸν καὶ ἤρχισαν νὰ βάλλουν κατὰ τοῦ στόλου, ὃ ὁποῖος καὶ ἀπέπλευσε.

Τρία τινὰ δυνάμεθα νὰ ὑποθέσωμεν ἐν προκειμένῳ : α') Τὸ ἠθικὸν τῶν Τούρκων ὑπέστη τοσαύτην μείωσιν, ὥστε μὲ τὸ πρῶτον ἐμπόδιον, μετέβαλον σχέδια. β') Ἄν εἶχον ἀντιληφθῆ, ὅτι ἡ ἐπιχείρησις αὕτη, καλῶς διεξαγομένη, ἠδύνατο νὰ ἐκμηδενίσῃ τοὺς ἐν Θράκῃ ἐχθροὺς καὶ γ') Τοὺς ἔλλειπεν ὁ στρατὸς καὶ τὰ ἐφόδια. Ἄλλὰ τότε προβάλλει τὸ ἐρώτημα: Πρὸς τί ἐγένετο ἡ ἐπίδειξις ἀποβάσεως; Ἐὰν ἀληθεύῃ ἡ τρίτη ὑπόθεσις, οἱ Βούλγαροι πρέπει νὰ εὐγνωμονοῦν τὸν Ἕλληνα στόλον, ὅστις μὲ δύο ναυμαχίας ἀφήρσεν ἀπὸ τοὺς Τούρκους τὴν δυνατότητα νὰ μετακομίζουσι ἀπὸ τὴν Μ. Ἀσίαν καὶ Συρίαν στρατεύματα, ἀπὸ δὲ τὴν Εὐρώπην πολεμοφόδια, καθότι καὶ αἱ διὰ ξηρᾶς συγκοινωνίαι εἶχον διακοπῆ, λόγῳ παρεμβολῆς ἐχθρικῶν κρατῶν. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι τυφλωμένοι ἐκ μίσους πρὸς πᾶν Ἕλληνικόν, ὅχι μόνον δὲν τὸ ἀνεγνώριζον, ἀλλὰ καὶ ἰσχυρίζοντο ὅτι αἱ νῆκαι τοῦ Ἕλληνα στόλου τοὺς ἔβλαψαν, καθότι ἡ Τουρκία μὴ δυναμένη νὰ ὀδηγῆ στρατεύματα πρὸς ἄλλα σημεῖα, ἠναγκάζετο νὰ τὰ φέρῃ διὰ ξηρᾶς πρὸς Προποντίδα, μὴ ἀναλογιζόμενοι ὅτι ἄνευ τοῦ Ἕλληνα στόλου δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ κατέλθουν εἰς Δεδὲ-Ἀγάτς, Ξάνθην, Καβάλαν καὶ Ἑλλησποντον.

ΚΕΦ. 129.—ΑΛΩΣΙΣ ΑΛΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Ἡ Ἄδρι|πολις, ὅς ἀνεφέραμεν, ἐπολιορκεῖτο ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου 1912 καὶ ἐξηκολούθει ἀμυνομένη, παρὰ τὰς ἐφόδους τῶν Βουλγάρων, ἐνισχυθέντων ὑπὸ Σέρβων. Ἄν καὶ εἶχεν ἀποκλεισθῆ, τὸ στρατηγεῖον τοῦ Δελῆ Σουκοῦ ἐπεκονώνει μὲ τὴν Κων|πολιν διὰ μυστικοῦ τηλεγράφου. Ἄλλὰ βόμβα πεσοῦσα ἐπὶ τῆς σιδηρ. γραμμῆς ἐξετίναξε τὸ τηλεγραφικὸν καλώδιον, ὅπερ καὶ ἠχρηστεύθη. Ὁ λαὸς ὑπέστη τὰ πάνδεινα ἀπὸ ἔλλειψιν τροφίμων, ὃ δὲ Τουρκ. στρατὸς ἀπεδεκατίζετο ἀπὸ πολεμικὰς συγκρούσεις, στερήσεις καὶ ἀσθενείας. Τὴν 13|3|1913 ἡ πόλις κατελήφθη καὶ εἰσῆλθε τὸ Σερβ. ἑπιπικόν, ὑπὸ τῶν Βουλγάρων δὲ ἐμοιράσθησαν τροφίμα εἰς τὸν λαὸν καὶ οὕτως ἡ Ἄδρι|πολις ἐπανῆλθεν εἰς τὴν εἰρηνικὴν τῆς ὕψιν. Ἡ πτώσις τῆς ἐπροξένησεν ἀντίκτυπον εἰς Κων|πολιν, διότι ἐθεωρεῖτο ἱερὰ πόλις τοῦ Τουρκισμοῦ. Τὸ κόμμα Σαμπαχεδδὶν ἐξεμεταλλεύθη τὴν σύγχυσιν καὶ ἐξύφανε συνωμοσίαν, ἧς σκοπὸς ἦτο ἡ δολοφονία Ἑπουργῶν τῆς Κυβερνήσεως Σεφκέτ. Οἱ Νεότουρκοι ὑποπτευόμενοι τοῦτο ἐλάμβανον μέτρα, χωρὶς ὅμως νὰ ἀνακοινώσουσι τίποτε πρὸς τὸν Πρωθυπουργὸν καὶ Ἑπ. Στρατιωτικῶν. Παρὰ ταῦτα τὴν 20|3|1913 ὁ Μαχμουὺν Σεφκέτ ἐδολοφονήθη μετὰ τοῦ ὑπασπιστοῦ του ἐντὸς αὐτοκινήτου. Οἱ Νεότουρκοι ὅμως τοῦ Ἰττιχὰτ ἐξεδικήθησαν συλλαβόντες τὸν δολοφόνον, ὅστις ἐπέισθη εἰς ὑποσχέσεις περὶ μὴ καταδίκης καὶ ἀπεκάλυψεν 20 συνενόχους, ἐξ ὧν 12 παραπεμφθέντες ἐνώ-

πιον στρατοδικείου κατεδικάσθησαν εἰς θάνατον κατ' ἀντιωλίαν, 8 δὲ ἐρήμην. Μεταξὺ τῶν 8 ἦτο καὶ ὁ πρίγκηψ Σαμπαχεδδίν, ὅστις προλαβὼν, ἔφυγεν εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ὅπου καὶ ἀπεβίωσεν. Οἱ ὡς ἄνω 12, μεταξὺ τῶν ὁποίων συμπεριλαμβάνοντο ὁ γαμβρὸς τοῦ Σουλτάνου Σαλίχ πασᾶς, ὁ πλωτάρχης Κιαζήμβεης κ.ἀ., κατεδικάσθησαν εἰς τὸν δι' ἀγχόνης θάνατον καὶ ἐξετελέσθησαν εἰς τὴν πλατείαν τοῦ Ὑπ. Στρατιωτικῶν. Αἱ ἐχθροπραξίαι εἰς τὰ μέτωπα Καλλιπόλεως καὶ Τσατάλτζας, ἐξηκολούθησαν ἄνευ ἀποτελέσματος, διότι Τοῦρκοι καὶ Βούλγαροι ἦσαν κουρασμένοι. Αἱ διαπραγματεύσεις εἰς Λονδίνον τῶν ἀντιπροσώπων ὑπὸ τὴν προεδρίαν τοῦ λόρδου Γκρέυ, ὅστις ἐπεδίωκε συμβιβασμὸν ἐσυνεχίσθησαν, ἐπειδὴ δὲ ἡ κατάστασις ἀπέβαινε ἐπιζημία διὰ τὴν Τουρκίαν, ἠναγκάσθη νὰ παραχωρήσῃ αὕτη μέχρι τῆς γραμμῆς Αἴνου Μηδείας, τὴν Δ. Θράκην καὶ ὅλα τὰ ἐδάφη τῆς Βαλκανικῆς, πλὴν τῆς Ἀλβανίας, ἧς τὴν τύχην θὰ καθόριζε τὸ Συμβούλιον. Ἄλλ' ἢ Ἑλλάς καὶ Σερβία ἐζήτησαν νὰ ἐξετάσουν τὴν ἀπόφασιν τοῦ συμβουλίου περὶ συνοριακῆς γραμμῆς Ἀλβανίας, ὁ Γκρέυ ὅμως ἀπήτησε νὰ ὑπογράψουν τὴν συνθήκην ὡς ἔχει, ἀπειλήσας νὰ διαλύσῃ τὴν συνέλευσιν ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει, ἠναγκάσθησαν δὲ νὰ ὑπογράψουν ὅλοι τὴν συμφωνίαν (30 Μαΐου 1913). Οὕτως ἔληξαν αἱ ἐχθροπραξίαι Βαλκ. συμμάχων καὶ Τουρκίας, ἡ δὲ ἀτυχῆς Θράκη ἐπεδικάσθη εἰς τοὺς Βουλγάρους πλὴν λωρίδος κειμένης ΝΑ. τῆς γραμμῆς Αἴνου Μηδείας μὲ τὴν Κων|πολιν καὶ Θρακ. Χερσόνησον. Ταῦτα ἐξ αἰτίας τῶν Βουλγάρων, ποὺ δὲν ἐδέχθησαν σύμπραξιν Ἑλλήν. μεραρχιῶν, ἃς ἐπρότεινε νὰ ἀποστείλῃ ὁ Βενιζέλος εἰς τὸ ἐν Τσατάλτζε μέτωπον, ὥστε νὰ καταληφθῇ καὶ αὐτὴ ἡ Κων|πολις. Ὁ δὲ ἀτυχῆς Ἑλληνισμὸς τῆς Θράκης ἐπέπρωτο νὰ ἴδῃ τὴν προγονικὴν του χώραν νὰ περιπίπτῃ ἀπὸ βαρβάρου δουλείας εἰς βαρβαρωτέραν τοιαύτην.

ΚΕΦ. 130.—ΑΙΤΙΑ Β' ΒΑΛΚΑΝΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ.

Οἱ Βούλγαροι, μετὰ τὴν ὑπογραφὴν τῆς ἐν Λονδίῳ συνθήκης, ἐπανηγύρισαν νίκην τῶν συμμάχων μὲ δοξολογίας. Ὁ Πρωθυπουργὸς τῶν Γκέσωφ ἐτηλεγράφησε πρὸς τὸν Βενιζέλον, ὡς τὸν κυριώτερον συντελεστὴν τῆς νίκης τῶν συμμάχων, εὐχαριστῶν καὶ ἐκφράζων εὐγνωμοσύνην τοῦ Βουλγ. ἔθνους. Ἀλλὰ μετὰ τὰς ἐκδηλώσεις ταύτας ὁ Φερδινάνδος, ἐπιδιώκων ἡγεμονίαν ἐπὶ τῆς Βαλκανικῆς, ἠγειρεν ἀξιώσεις. Ἡ Σερβία ἐζήτηε ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους περισσότερα τῶν συμφωνηθέντων, διὰ περιπλέον βοήθειαν, εἰς Ἀδρ|πολιν. Διὰ τὴν Θεσ|νίκην, ποὺ ἐζήτουν συγκυριαρχίαν, ὁ Βενιζέλος ἐδήλωσεν εἰς τὸν Δάνεφ ἐν Λονδίῳ, ὅτι οὔτε συζήτησιν δέχεται περὶ αὐτῆς ἱστορικῶς καὶ ἐθνολογικῶς Ἑλληνικῆς, καταληφθείσης δὲ ὑπὸ Ἑλλήν. στρατοῦ. Ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ συνέλθουν ἐν Πετροπόλει οἱ Πρωθυπουργοὶ τῶν 4ων συμμάχων, κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Τσάρου πρὸς συμβιβασμὸν, τὰ Βουλγ. στρατεύματα προσεπάθουν νὰ δημιουργήσουν τετελεσμένα γεγο-

νότα. Διὰ δολιοτήτων κατὰ Σέρβων καὶ Ἑλλήνων κατελάμβανον τμήματα, ἐκτοπίζοντες τοὺς κατέχοντας. Οὕτω τὴν 16ην καὶ 17ην Ἰουνίου ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Ἑλλήνων εἰς Παγγαῖον κατὰ δὲ τῶν Σέρβων εἰς Ἰστίπ. Αἱ κυβερνήσεις Σερβίας καὶ Ἑλλάδος, πεισθεῖσαι, ὅτι σκοπός των ἦτο νὰ ἀρπάξουν τὰ ἐδάφη, συνήψαν συμμαχίαν πρὸς περιφρούρησιν τῶν δικαιωμάτων των καὶ ἐπειδὴ οἱ Βούλγαροι εἰς τὰς διαμαρτυρίας των ἐκώφευον, ἐκήρυσαν πόλεμον. Καὶ οἱ μὲν Ἑλληγες (17-20 Ἰουνίου) ἐξεκαθάρισαν τὴν Θεσπ. νικήν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους τοῦ Χεζαπτσῆφ, καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς μέχρι Ρίλου μὲ σκοπὸν νὰ εἰσέλθουν εἰς Σόφιαν. Οἱ Σέρβοι, ὅμως ἀφοῦ τοὺς ἀπεδίωξαν, ἐσταμάτησαν εἰς ἀμυντικὴν γραμμὴν. Τότε ἡ Ρωσσία, ἵνα ματαιώσῃ κατάληψιν τῆς Σόφιας ὑπὸ Ἑλλήνων, προέτρεψε τὴν Ρουμανίαν νὰ τὴν καταλάβῃ πρώτη. Ἐπεδιώχθη συνάμα ἀποστολὴ ἀντιπροσώπων εἰς Βουκουρέστιον, ὅπου συνελθόντες οἱ διαμαχόμενοι, συνήψαν ἀνακωχὴν, ἐπηκολούθησε δὲ καὶ συνθήκη εἰρήνης (28|7|1913). Ὁ πόλεμος οὗτος διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, ἰδίως τῆς Θράκης, ὑπῆρξε καταστρεπτικώτατος. Οἱ Βούλγαροι, ἀφοῦ ἐληελάτησαν τὰ ἰδρύματα, ἐκόμισαν τὰ λάφυρα εἰς τὰ εἰς αὐτοὺς ἐπιδικασθέντα μέρη. Μετὰ ταῦτα ἀπέσυραν τὰ στρατεύματά των ἀπὸ τὰ μέτωπα Ἰσακάλτζας καὶ Μπουλαῖρ διὰ νὰ τὰ ρίψουν κατὰ τῶν νέων ἐχθρῶν Σέρβων καὶ Ἑλλήνων. Ἐξεκένωσαν ἀκολουθῶς τὰς πόλεις καὶ τὴν Ἀδρ[ο]πολιν, ἀφήσαντες ἀστυνομίαν καὶ πολιτοφύλακας. Περιέμενον δὲ νὰ σταλοῦν ἐκ Κων[σταντινουπόλεως] ὑπάλληλοι, διὰ νὰ παραδώσουν καὶ ἀναχωρήσουν. Εἰς Ραιδεστόν παρέμειναν καὶ 15 ναῦται, διὰ νὰ παραδώσουν τὸν λιμένα, ἡ δὲ ὑπαιθρὸς ἔμεινε ἀφρούρητος.

ΚΕΦ. 131.—ΑΝΑΚΑΤΑΛΗΨΙΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ.—ΣΦΑΓΗ ΕΛΛΗΝ. ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΥΠΟ ΤΟΥΡΚ. ΣΤΡΑΤΟΥ.

Μολοντί ἡ Τουρκία διὰ συνθήκης εἶχε παραχωρήσει μέχρι γραμμῆς Αἴνου Μηδείας εἰς τοὺς Βουλγάρους, ὅταν ἐξερράγη πόλεμος ἐχθρικῶν της κρατῶν, ἠγνόησε τοῦτο. Παραβιάσασα τὴν συμφωνίαν, μόλις ἀπεσύρθησαν τὰ Βουλγ. στρατεύματα, ἐξαπέλυσε δύο φάλαγγας στρατοῦ, αἵτινες ἐκ Μετροῶν ὑπὸ τὸν Ἐμβέρ καὶ ἐκ Καλλιπόλεως ὑπὸ τοὺς Μουχτάρ καὶ Μαχμουτ προήλασαν πρὸς Ἀδρ[ο]πολιν. Συνάμα δὲ στόλος μὲ στρατιώτας ἤλθεν εἰς Ραιδεστόν, ὅτε δὲ ἐξῆλθον ἀπὸ τὰ πλοῖα, ἐξηγέρθησαν τινὲς τῶν Τούρκων κατοίκων καὶ ὀπλισθέντες ἐντὸς τῆς ἡμέρας ἐφόνησαν περὶ τοὺς 60 Ἑλληνας καὶ Ἀρμενίους, ἐργαζομένους εἰς τοὺς ἀγρούς. Ὁ Βούλγαρος ἀρχιαστυνόμος, βλέπων τὴν ἔξαιριν, ἀπειροῦσεν νὰ φύγῃ, ἀλλ' ἐνῶ διήρχετο ἔφιππος διὰ τοῦ Ἀραμπά-παζάρ, ἐλιθοβολήθη ὑπὸ Τούρκων καὶ ἐφονεύθη. Οὕτως οἱ Τούρκοι τῆς Ραιδεστοῦ ἐξεδικήθησαν διὰ τὸν φόνον στελεχῶν τοῦ κόμματος Ἰτιχάτ, θανατωθέντων ὑπὸ Βουλγάρων. Ὅμοίως ἐξόντωσαν καὶ τοὺς πολιτοφύλακας, ὃ δὲ πολιτικὸς διοικητὴς τῶν Βουλγάρων, ὃ ὁποῖος

εἶχε παραμείνει διὰ τὴν παράδοσιν συνελήφθη αἰχμάλωτος. Ἐπίσης συνελήφθησαν αἰχμάλωτοι Βούλγαροι ναῦται, ἐνῶ ἐπέστρεφον ἀπὸ ἐκδρομῆν εἰς Γανόχωρα πρὸς λεηλασίαν καὶ δὲν ἔλαβον γνῶσιν τῶν συμβάντων, εὐρέθησαν δὲ ἐντὸς σάκκων τῶν ἀρπαγέντα ὑφάσματα καὶ ἐσώρουχα. Ὁ Ἅγ. Ἡρακλείας ἀπήλυσεν σεβασμοῦ διὰ τὰς εὐεργεσίας πρὸς τὸν Μουφτῆν καὶ ἀνωτέρους ὑπαλλήλους, οἱ ὁποῖοι κατὰ τὴν κατοχὴν ὑφίσταντο στερήσεις διότι ἔμειναν ἄνευ πόρων.

ΚΕΦ. 132.—ΕΠΕΛΑΣΙΣ ΜΟΥΧΤΑΡ ΚΑΙ ΜΑΧΜΟΥΤ ΑΠΟ ΚΑΛΛΙΠΟΛΕΩΣ ΠΡΟΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΝ.

Διὰ τὴν φάλαγγα Ἐμβέρο, ἐκ Μετροῶν πρὸς Ἀδρ]πολιν, δὲν ἐπληροφόρηθημεν ἐπεισόδια. Ἄλλ' ἢ στρατιὰ Καλλιπόλεως, ποῦ ἐπροχώρει μὲ τοὺς Μουχτάρ καὶ Μαχμούτ, ὅτε ἐξῆλθε τῆς Χερσονήσου καὶ διὰ Κουρού-δὰγ ἐροῖφθη εἰς τὴν πεδινὴν Θράκην πρὸς Κεσσάνην, Μάλγαρα καὶ Οὐζοῦν-Κιοπροῦ, ἔβλεπεν ὅτι τὰ Τούρκ. χωρία ἦσαν ἔρημα. Διότι οἱ Βούλγαροι κατὰ τὴν εἰσβολὴν τὰ εἶχον καταστρέφει, ἐνῶ τὰ Ἑλληνικὰ ἦσαν ἄθικτα καὶ οἱ κάτοικοι εἰργάζοντο ἀμέριμοι. Οἱ Βούλγαροι τότε ἐλεηλάτησαν καὶ αὐτὰ, δὲν εἶχον ὅμως παρεκτραπῆ κατὰ τῶν Χριστιανῶν. Ὡς τόσον ὁ Μαχμούτ καὶ ὁ Μουχτάρ δὲν ἠνέχθησαν τὰ γενόμενα, θέλοντες δὲ νὰ ἀνυψώσουν τὸ ἠθικὸν τῶν στρατιωτῶν καὶ νὰ τοὺς ἐνδύσουν, παρέδωκαν εἰς ἐμπρησμόν καὶ σφαγὴν 48 χωρία Ἑλληνικὰ καὶ 3 Βουλγαρικὰ. Ὅσοι ἐκ τῶν κατοίκων ἀπεμακρύνθησαν, ἐξησφαλίσθησαν, ἀλλ' ὅσοι δὲν κατέφυγον εἰς ἀσφαλὲς μέρος, ἐσφάγησαν ἀνηλεῶς. Δείγματα Ἑλλην. ἀρετῆς ἔλαβον χώραν καὶ πολλὰι γυναῖκες παρθένοι προετίμησαν ἠρωϊκὸν θάνατον, πίπτουσαι εἰς τὰς φλόγας, παρὰ νὰ ἀτιμασθῶσιν. Ὁ Ἐμβέρο, ἐπελάσας, ἀνακατέλαβε τὴν Ἀδρ]πολιν ἀπὸ τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες τὴν ἐγκατέλειψαν. Ὅσοι Ἑλληνες ὑπήκοοι εὐρίσκοντο ἐκεῖ κατὰ τὴν κήρυξιν τοῦ πολέμου εἶχον φυλακισθῆ, ἠλευθερώθησαν δὲ μόλις ἀπῆλθον οἱ Βούλγαροι. Μεταξὺ αὐτῶν ἦτο καὶ ὁ Ἑλλην Πρόξενος ἐν Ραιδεστῷ Σπαθάρης Δημήτριος. Οὕτω περιῆλθε πάλιν ἡ Ἄν. Θράκη ὑπὸ τὸν Σουλτᾶνον, ἀλλὰ κατεστραμμένη καὶ κατὰ μέγα μέρος ἔρημος κατοίκων, διότι καὶ ἐκ τῶν Τούρκων, τῶν καταφυγόντων εἰς Ἀνατολίην, ἐλάχιστοι ἐπέστρεψαν, ἀφοῦ ἢ ἐν Εὐρώπῃ διαβίωσις ἐφαίνετο ἐπικίνδυνος. Εἰς Δ. Θράκην ὁ Ἑλλην. στρατὸς ἐκτοπίσας τοὺς Βουλγάρους ἔφθασε μέχρι Ξάνθης καὶ Κομοτινῆς, ὅτε συνήφθη ἢ ἐν Βουκουρεστίῳ εἰρήνη τὸν Ἰούλιον τοῦ 1913.

ΚΕΦ. 133.—ΑΠΟΜΟΝΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗΣ ΚΑΙ ΚΩΝ]ΠΟΛΕΩΣ.

Μετὰ τὴν κατῆλψιν τῆς Σόφιας ὑπὸ Ρουμαν. στρατοῦ, αἱ Μ. Δυνάμεις προέτειναν σύγκλησιν διασκέψεως Βαλκ. κρατῶν ἐν Βουκουρεστίῳ πρὸς

διακανονισμόν, ἐφόσον ἡ λύσις ἐφαίνετο ἐφικτή. Ἡ Βουλγαρία, ταπεινωθεῖσα ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ Σέρβων, δὲν εἶχε τὸ θράσος νὰ ἐπιμείνῃ εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς καὶ ἀφέθη εἰς τὸ ἔλεος τῶν Ἀυνάμεων, αἷτινες ἐφάνησαν ἐπεικεικῆς μέχρι μωρίας. Διότι ἠδίκησαν τὸν Ἑλληνισμόν, παραχωρήσασαι εἰς αὐτοὺς τὴν Ἀ. Θράκην μεταξὺ Νέστον καὶ Ἐβρου μέχρις Αἰγαίου μετὰ τοῦ σιδηροδρόμου Δεδὲ-Ἀγάτς, πρὸς Μεσόγειον. Ἄλλ' οἱ Βούλγαροι ἐγκατασταθέντες ἐπὶ σπουδαιότατον τμήματος τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τὰς Κοινοτητας Δεδὲ-Ἀγάτς, Ξάνθης, Διδυμοτείχου, Σουφλίου καὶ πλείστων χωρίων, ἐπεδόθησαν εἰς ἐκδίωξιν τοῦ πληθυσμοῦ. Οὕτως οἱ κάτοικοι τῆς Ἀ. Θράκης ἀπὸ Ἀδρ|πόλεως μέχρι Κων|πόλεως καὶ Μαύρης Θαλάσσης, ἀπεμονώθησαν, διηρωτῶντο δὲ διατί εἰς τὴν συνθήκην Βουκουρεστίου δὲν ἐγένετο λόγος περὶ Ἑλληνισμοῦ Ἀ. Θράκης καὶ πολλοὶ ἐπέκριναν τὸν Βενιζέλον, ὅστις οὔτε νύξιν ἔκαμε κατὰ τὰς διαπραγματεύσεις. Ἐπειδὴ δὲ πανταχοῦθεν ἀληθύνοντο ἐρωτήματα, τὸ Πατριαρχεῖον ἀπέστειλε τὸν Διευθυντὴν τῆς Θεολ. Σχολῆς Γερμανὸν Στρινόπουλον εἰς Ἀθήνας, διὰ νὰ συναντήσῃ τὸν Βενιζέλον καὶ λάβῃ τὴν γνώμην του περὶ τῆς τύχης τῆς Ἀ. Θράκης καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ αὐτῆς, ὅστις εὐρίσκετο ἐνσφηνωμένος μεταξὺ Τουρκισμοῦ καὶ Βουλγαρισμοῦ. Ὁ διαπρεπὴς Θράξ ἔσπευσεν εἰς Αἰδηψόν, ὅπου μετέβη ὁ Βενιζέλος πρὸς λουτροθεραπείαν μετὰ τὴν συνθήκην Βουκουρεστίου. Ἐπιστρέψας δὲ ἐκόμισε τὰς ἐξῆς δηλώσεις, τὰς ὁποίας γράφω αὐτολεξεί :

«Μὲ μεγάλην λύπην ἀναφέρω, ὅτι ἡ Ἑλλιν. ἐξωτερικὴ πολιτικὴ δὲν ἐτόλμησε νὰ κάμῃ τὴν παραμικρὰν νύξιν περὶ Ἀ. Θράκης, οὔτε νὰ δείξῃ ἐνδιαφέρον, διότι ἡ Θράκη κινδυνεύει νὰ ἀπολεσθῇ μόλις ἡ Ἑλλὰς θίξῃ τὸ ζήτημα τοῦτο. Ὁ κίνδυνος προσέρχεται ὄχι ἀπὸ Βουλγάρους, ἀλλ' ἀπὸ τὴν Ρωσσίαν, ἣτις καρδοκεῖ, διὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ ἐξοδὸν πρὸς Μεσόγειον. Λιὰ τὴν Θράκην ὁ Ἑλληνισμὸς θὰ ἐργάζεται ἐν μυστικότητι, χωρὶς ἐκδηλώσεις, ἕως ὅτου παρουσιασθῇ περίστασις, νὰ ἐκτοπισθῇ ἡ Βουλγαρία καὶ τότε θὰ βαδίσωμεν ἡμεῖς πρὸς αὐτήν. Πότε ὅμως θὰ γίνῃ τοῦτο ἄγνωστον. Ἐπομένως τώρα τὸ σπουδαῖον τοῦτο τμήμα θὰ μείνῃ ὑπὸ Τουρκικὸν ζυγόν, ἕως ὅτου ἀνατείλωσιν εὐνοϊκώτεραι ἡμέραι».

Ἡ γνώμη τοῦ μισέλληγος φόν Λίμαν περὶ Ἀνατ. Θράκης.

Οἱ Τοῦρκοι μετὰ τὴν συνθήκην Βουκουρεστίου ἐκάλεσαν τὸν Γερμανὸν φόν Σάνδερ Λίμαν καὶ τῷ ἀνέστηκαν νὰ περιέλθῃ τὸ ἐναπομείναν τμήμα μετὰ τὴν Ἀδρ|πολιν καὶ νὰ γνωμοδοτήσῃ, πῶς θὰ προφυλαχθῇ ἀπὸ ἐπιδρομῶν. Ὁ Λίμαν πασᾶς, περιελθὼν ἀπὸ Κων|πόλεως μέχρι Ἀδρ|πόλεως καὶ μέχρις Αἴνου, ἀφίκετο διὰ Καλλιπόλεως εἰς Ραιδεστόν, ὅπου τῷ ἐγένεν ὑπὸ στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν θερμοτάτη ὑποδοχή. Ἐντὸς δὲ τοῦ Διοικητη-

ρίου ἐνώπιον ἀξιωματικῶν, ὑπαλλήλων καὶ πλήθους μὲ Τουρκ. φέσια, διεκήρυξε τὰ ἑξῆς :

«Διὰ τὰ κατέχετε σταθερῶς τὸ ἐν Θράκη τμήμα, πρέπει, πλὴν τῶν ὀχυρῶν τὰ συμπήξετε Μουσουλμ. ὄγκον ἀπὸ Ἄδρ]πόλεως μέχρι Κων]πόλεως. Διὰ τὰ ἐπιτύχετε πρέπει τὰ ἐκδιώξετε τοὺς μὴ Μουσουλμάνους καὶ πρὸ παντὸς τοὺς Ἕλληνας, οἵτινες εἶναι ἐξηπλωμένοι εἰς τὴν ὑπαιθρον καὶ κατέχουν ὀλόκληρον σχεδὸν τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας. Ἐνόσω ἔχετε Ἕλληνας ὄχι μόνον θὰ ἐξαοτᾶσθε ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλὰ θὰ ὑφίστασθε ἐπεμβάσεις ξένων, εἰς πᾶσαν δὲ ἐπέμβασιν αὐτοὶ θὰ εἶναι οἱ κακοὶ δαίμονες, διότι θὰ προδίδουν καὶ θὰ βοηθοῦν τὸν εἰσβολέα, ὅπως ἔγινεν εἰς τὸν προηγηθέντα πόλεμον».

Ταῦτα διεκήρυξεν ὁ Γερμανός, συμπληρώσας τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Γκόλτς πασᾶ περὶ τοῦ Μικρασ. Ἑλληνισμοῦ. Ταῦτα δὲ ἐλέχθησαν ὄχι μόνον εἰς Ραιδεστόν, ἀλλὰ καὶ ἀλλαχοῦ. Ἴδου ποῖοι ὑπῆρξαν ὑπαίτιοι τῆς κακοδαιμονίας τοῦ Ἑλληνισμοῦ μετὰ τοὺς Βαλκ. πολέμους.

ΚΕΦ. 134.— ΤΟΥΡΚΙΚΟΝ ΚΟΜΙΤΑΤΟΝ.— ΜΕΘΟΔΙΚΗ ΕΞΩΣΙΣ ΕΛΛΗΝΩΝ ΥΠΑΙΘΡΟΥ.

Αἱ συμβουλαὶ τοῦ Λίμαν ὑπῆρξαν ἡ χαριστικὴ βολή, διότι τὸ φθινόπωρον 1913 συνεπήχθη Κομιτάτον ἐξαναγκασμοῦ τῆς ὑπαίθρου πρὸς ἀποδημίαν καὶ ἤρχισε προπαγάνδα μετὰ τὸ Μουσουλμ. πληθυσμοῦ, ἣτις ἐξεμαίευσεν τρόπον, καθ' ὃν οἱ Ἕλληνες θὰ ἐπεζήτουν ἔξοδον. Τὰ σχέδια ἐξεπονήθησαν ὑπὸ Γερμανῶν καὶ ἐφημερόσθησαν ὑπὸ τοῦ Κομιτάτου, εἰς ὃ μετεῖχον ἀξιωματικοὶ Τοῦρκοι, χωροφύλακες, πολιτικοὶ καὶ δικαστ. ὑπάλληλοι, ἀγάδες, παλληκαράδες καὶ πᾶσα κατηγορία Μουσουλμάνων. Ἡ μέθοδος ἐξαναγκασμοῦ πρὸς μετανάστευσιν ὑπῆρξεν ἐντεχνος, ὥστε τὰ γίνῃ ἄνευ αἱματοχυσίας, διότι σκοπὸς τῶν Τοῦρκων ἦτο τὰ φαίνεσθαι, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἔφευγον εἰς Ἑλλάδα οἰκειοθελῶς. Κατὰ τὸν χειμῶνα 1913 τὰ Ἕλλην. χωρία, παρὰ τὴν Βιζύην καὶ Τυρολόην ἐπολιορκήθησαν ὑπὸ Τσέτηδων. Πᾶς ἐξερχόμενος ἐπυροβολεῖτο πρὸς ἐκφοβισμόν, ἠναγκάζετο δὲ τὰ ἀποσυρθῆναι εἰς τὸ χωρίον. Οὕτως οἱ χωρικοὶ δὲν ἐτόλμων τὰ ἐξέλθωσι καθ' ὄλον τὸν χειμῶνα. Ὅτε ἐφθασεν ὁ Φεβρουάριος 1914, τὴν νύκτα ἀφυπνίζοντο ὑπὸ πυροβολισμῶν καὶ αἱ σφαῖραι ἐκτύπων θύρας, παράθυρα καὶ στέγας. Περίτρομοι ἐξήρχοντο, ἠρεῦνων τὰ πέριξ, ἀλλ' οὐδένα εὔρισκον. Μόλις δὲ ἀπεσύροντο ἐπανήρχιζον οἱ πυροβολισμοί. Τοῦτο ἐγίνετο κάθε νύκτα, ὥστε οἱ χωρικοὶ τὰ παραμένον ἀγρυπνοὶ, τὴν δὲ ἡμέραν περιορισμένοι ἐντὸς τοῦ χωρίου. Ἡ κατάστασις τοὺς ἔκαμε τὰ σκέπτονται, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν τὰ ζήσωσιν εἰς τόπον, ὅπου οὔτε τοὺς ἀγορὸς ἠμποροῦσαν τὰ καλλιεργήσουν, οὔτε τὰ ζῶα τὰ περιποιηθῶσιν, οὔτε τὰ κοιμηθῶσιν ἡσυχοί. Ἡ Τουρκ. διοίκησις, πρὸς ἣν ἀνέφερον ταῦτα, ἀπήντησεν ὡς ἑξῆς: «Αὐτὰ τὰ λέγετε σεῖς.

Διότι γενήκατε Γιουνάν φικριλῆδες (Ἑλληνόφρονες), καὶ ξεύρομεν ὅτι θέλετε νὰ φύγητε εἰς Ἑλλάδα. Σᾶς ἔπιασεν Ἑλληνομανία. Φύγετε, δὲν σᾶς ἐμποδίζει κανεὶς». Ἄλλοτε πάλιν τοὺς ἔλεγον: «Ἄν πράγματι ἐνοχλεῖσθε, αὐτοί, πὺν σᾶς ἐνοχλοῦν εἶναι Κομιτᾶτον τῆς Ἑλλάδος καὶ μὲ δικούς σας, γιὰ νὰ σᾶς ἀναγκάσουν νὰ πάτε στὴν Ἑλλάδα. Οἱ Τοῦρκοι δὲν σᾶς πειράζου. Τώρα, φαίνεται, θέλετε νὰ φύγητε. Κάμετε ὅ,τι νομίζετε καλλίτερον». Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου Χὰς μπουγά (Λευκὸς ταῦρος) Βιζύης, ἀποκαμόντες, πρῶτοι ἀπεφάσισαν νὰ ἐκπατριθοῦν. Ἄμέσως ἐσηματίσθη ἐπιτροπὴ Τούρκων διὰ νὰ ἐκτιμῆσθῃ δῆθεν τὴν περιουσίαν, ἣν θὰ ἠγόραζον οἱ πέριξ. Ἐκάστη Ἐπιτροπὴ ἀπετελέσθη ἀπὸ δικαστικόν, Ἐφοριακόν, ὑπάλληλον Γεωργ. Τραπεζῆς καὶ ἀξιοματικὸν χωροφυλακῆς, ἀφίχθη δὲ εἰς τὸ χωρίον, ἐμάζευσε τὰ ζῶα, τὰ ἐξετίμησε πρὸς ἓνα μετρητιῆ ἕκαστον, ἦτοι $\frac{1}{5}$ τῆς χρυσῆς Τουρκ. λίρας ἂν καὶ ἤξιζε 3 καὶ πλέον. Τὰ πρόβατα, αἴγας, μόσχους, πόλους, ὄναρια κλπ. πρὸς $\frac{1}{4}$ τοῦ μετρητιῆ, ἦτοι 5 γρόσια. Οἱ Τοῦρκοι προσήρχοντο προθυμότατοι, κατέβαλλον μηδαμινὰ ποσὰ καὶ ἐλάμβανον τὰ ζῶα ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν. Τοὺς χοίρους δὲν τοὺς ἠγόραζον, διότι ἦσαν ζῶα ἀηγορευμένα θρησκευτικῶς. Ἀφοῦ ἐτελείωνεν ἡ πώλησις ἠνοίγοντο τὰ κατάστιχα διοικήσεως, δικαστηρίου, Ἐφορίας καὶ Τραπεζῆς καὶ ἐλογαριάζοντο τί χρεωστοῦν οἱ πωληταὶ εἰς πρόστιμα, δικαστήρια, φόρους καὶ Τράπεζαν. Ἐὰν δὲ τὸ συναθροισθὲν ποσὸν ἤρκει διὰ τὴν πληρωμὴν τοῦ χρέους, καλῶς, ἔαν ὄχι, ἐκαλοῦντο οἱ πρόκριτοι νὰ καταβάλλουν τὸ ὑπόλοιπον, διὰ νὰ δοθῇ ἄδεια ἀναχωρήσεως. Πᾶν μέσον μεταφορικόν, ὑπεχρεοῦντο νὰ τὸ ἀφίνουν εἰς τοὺς Τούρκους, πὺν ἀνελάμβανον τὴν μεταφορὰν, τέλος δὲ ἐδίδετο διαταγὴ, 2 οἰκογένειαι νὰ φορτώσουν 1 μόνον ἄμᾶξι. Τὰ ἐν οἴκῳ ἐπιπλα, ρουχισμός, γεννήματα, σκευὴ κλπ. ἐγκατελείποντο, διότι εἰς τὰ ἄμᾶξια ἐφόρτωνον ἀσθενεῖς, ἐγκύους καὶ βρέφη. Πάντες οἱ ἄλλοι, ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ βαδίζουσαν πεζοί. Οὕτως ἀπεγυμνοῦντο τῆς κινητῆς καὶ ἀκινήτου περιουσίας των. Μόλις ἐξεκίνουν μὲ συνοδείαν χωροφυλάκων, πρὸς ἀποτροπὴν τάχα προσβολῆς καὶ ἀπεμακρύνοντο ἀπὸ τὸ χωρίον, οἱ χωροφύλακες ἐπέβαλλον κατὰ οἰκογένειαν νὰ πληρώσῃ ἀνὰ ἓνα μετρητιῆ, ἀφοῦ δὲ τοὺς ἐξῆγον ἀπὸ τὴν Βιζύην καὶ εἰσήρχοντο εἰς Τυρολόην, παρεδίδοντο εἰς τὴν ἐκεῖ χωροφυλακὴν, ἣτις ἀφοῦ τοὺς ἐφορολόγει μὲ νέον μετρητιῆ τοὺς ἐσυνώδευε μέχρι Ραιδεστοῦ. Καθ' ὃδδὸν ἐφορολογοῦντο συνεχῶς, ὅταν δὲ ἐφθάναν εἰς τὴν παραλίαν ἦσαν γυμνοί. Ἡ μέθοδος τῆς ἐκδιώξεως ἐφηρμόσθη εἰς ὅλα τὰ χωρία Βιζύης, Τυρολόης, Λουλέ-μπουργάζ, καὶ μετὰ ταῦτα Μαλαγάρων, Κεσσάνης, Οὐζοῦν-Κιοπρού, Χαριουπόλεως καὶ Ἀδριανουπόλεως. Ἄλλὰ διὰ τοὺς κατοίκους Στράντζας καὶ ἄλλων χωρίων συνέβησαν χειρότερα. Οἱ Ἰσέτες ἔπιαναν γέφυραν τινά, ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἔμελλε νὰ διέλθῃ ἡ συνοδεία, ὅτε δὲ ἐπλησίαζεν ἐπυροβόλουν πρὸς ἐκφοβισμόν, οἱ δὲ χωροφύλακες, ὡς τάχα ὀλίγοι, ἐτρέποντο εἰς φυγὴν, ἐγκαταλείποντες τὴν

συνοδείαν καὶ τότε οἱ ἄτακτοι ἠφρένων πάντας καὶ ἀφήρουν τὰ ἐναπομείναντα, ἅτινα ἐμάζευον εἰς σάκκους διὰ λ]σμὸν τοῦ Κομιτάτου. Αὐτὴ ἡ προγραμματοσιμένη σατανικὴ μέθοδος ἐφηροδόθη πανταχοῦ κατὰ τὸν ὀλέθριον ἐκπατρισμόν.

ΚΕΦ. 135.—ΕΝΕΡΓΕΙΑΙ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΩΝ ΠΡΟΣ ΠΡΟΛΗΨΙΝ ΤΗΣ ΔΙΑΡΡΟΗΣ.

Ὁ Μητροπολίτης Βιζύης, ὡς συνοδικὸς ἐν Κων]πόλει, δὲν εἶχεν ἄμεσον γνῶσιν τῶν συμβαινόντων. Διότι οἱ χωρικοὶ δὲν ἀλληλογράφουν, οἱ δὲ τῶν κέντρων διέκοιψαν τὰ ταξίδια των. Τὰ Ἑλλην. γράμματα ἐρρίπτοντο εἰς τὸν κάλαθον τῶν ἀχρήστων ὑπὸ τῶν ταχυδρομικῶν, ποὺ ἦσαν καὶ αὐτοὶ μεμνημένοι εἰς τοὺς σκοποὺς τοῦ Κομιτάτου Ἐνώσεως καὶ Προόδου. Ὅταν ἐφθίψαν εἰς Ραιδεστόν οἱ κάτοικοι τοῦ Χασμπουγᾶ, ἐπληροφορήθημεν τὰ διατρέχοντα, τὸ γεγονός δὲ ὅτι ἀκολουθεῖ ἡ Μεσσηνὴ καὶ ἄλλα κατεθορύβησε τοὺς Ἕλληνας τῆς Ραιδεστοῦ, οἵτινες διείδον ὅτι, μὲ τὴν γενίκευσιν τῆς ἐξόδου θὰ παύσουν νὰ ἐμπορευῶνται. Προσῆλθον εἰς τὴν Μητρόπολιν νὰ σκεφθῶσι πῶς θὰ ἀντιμετωπίσουν τὴν διαρροήν. Ὁ Μ. Ηρακλείας συνεννοηθεὶς μὲ τὸν Πρόξενον κ. Παπαπαύλου ἔσπευσε νὰ ἐκθέσῃ εἰς τὰ Πατριαρχεῖα καὶ τὸν Μητροπολίτην Βιζύης τὰ διατρέχοντα καὶ νὰ ζητήσῃ τὴν ταχύτεραν τοῦ Μητροπολίτου Βιζύης ἀφίξιν, διότι τὸ ποίμνιον ἐγκαταλείπει τὰς ἐστίας του. Ὁ Ἡρακλείας ἐσκέπτετο, ἂν γενικευθῇ τὸ κακόν, θὰ ἐρημωθῇ ἡ ἐπαρχία του ἀπὸ 100 περίπου χωριά, τῶν ὁποίων τὰ 48 ἀπεδεκατίσθησαν ἤδη ὑπὸ τοῦ στρατοῦ Μαχμουτ καὶ Μουχτάρ πασῶν τὸ 1913, ὅτε ὁ τῆς Τανὶν Ἰζαχίτ ἔγραφεν: «Ἡ ἀγανάκτησις τοῦ ἐκ Καλλιπόλεως στρατοῦ ἦτο τσαούτη διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Τουρκ. χωρίων, ὥστε ἡ δυστυχία νὰ πλήξῃ καὶ Ἑλλην. χωρία». Ἐπανελθὼν ὁ Μητροπολίτης Βιζύης, μάτην προσεπάθει νὰ πείσῃ τοὺς χωρικοὺς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὸ χωρίον των, τοῦ παρέστησαν μὲ ἐπιχειρήματα, ὅτι ἡ ζωὴ των κατήντησε κόλασις. Δὲν εἶχον πλέον οὔτε ἀκίνητα, οὔτε ἄλλο τι, ἐκτὸς ὀλίγων ρουχικῶν, οὔτε χρήματα, ἐφ' ὅσον ἀπεγυμνώθησαν ὑπὸ χωροφυλάκων καὶ τσέτηδων. Ἄλλ' ἐνῶ προσεπάθει νὰ τοὺς καταπείσῃ, ἐλήφθη εἴδησις ὅτι, ἡ Μεσσηνὴ καὶ ἄλλα ἀκολουθοῦν. Ἡ λαΐλαψ τοῦ ἐκτοπισμοῦ ἐξέσπασε καὶ εἰς τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας Τυρολόης. Ὁ Μ. Βιζύης ἰδὼν τὸ ἀδύνατον τῆς ἐπιστροφῆς καὶ πεισθεὶς ὅτι ὅλον τὸ ποίμνιόν του ἐκπατρίζεται, ἀνεχώρησεν εἰς Κων]πολιν. Οὕτως ὠργανώθη καὶ ἐξετελέσθη τὸ σατανικὸν σχέδιον πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν συμβουλῶν τοῦ Λίμαν.

ΚΕΦ. 136.—ΑΝΤΙΣΤΑΣΙΣ 3 ΧΩΡΙΩΝ Ι. ΟΡΟΥΣ.

Τὸ ξέφτισμα τῆς Βιζύης ἠκολούθησαν τὰ χωρία Τυρολόης, Σαράντα Ἐκκλησιῶν, Ἀδρ]πόλεως καὶ Λιτίτσας κατ' ἴδιον τρόπον. Μάτην τὸ Πατριαρχ-

χειὼν ἔστειλε κληρικοὺς πρὸς συγκράτησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀπὸ αὐτὸν ἀκόμη τὸν σιδηροδ. σταθμὸν Ἀδρ]πόλεως ἐξετοπίσθησαν αἱ Ἑλλήν. οἰκογένεια. Οἱ Τοῦρκοι, πὸν συνεδέοντο μὲ ἰδικούς μας, ἐξέφραζον λύπην, ἀλλὰ ἐβεβαίουν, ὅτι ἡ διαταγὴ εἶναι μὲν ἐπιβλαβής, ἀλλὰ προέροχεται ἀπὸ κορυφαίους τοῦ Κράτους, ὥστε ἀντίδρασις παρεμποδίσεως ἀποβαίνει ματαία. Ἡ διαρροὴ ἐσυνεχίσθη καὶ εἰς τὴν ἐπαρχίαν Ἡρακλείας. Μάτην διὰ τῶν σχέσεων, μὲ ἐξέχοντας Τοῦρκους, προσεπάθησεν ὁ Μητροπολίτης νὰ ἀπομακρύνῃ τὴν θύελλαν. Τῷ ἐδηλώθη, ὅτι ἦτο ἀδύνατον νὰ παρεμποδισθῇ ὁ ἐκτοπισμὸς, διότι τοιοῦτον πρόγραμμα εἶχον ἐντολὴν νὰ ἀκολουθήσουν καὶ οὕτω τὰ χωρία τῆς ἐπαρχίας του διέρρευσαν πρὸς τὴν Αἴνον, ὁπόθεν διὰ πλοίων ἀνεχώρουν εἰς Μακεδονίαν. Τελικῶς ἤρχισεν ἡ προσβολὴ καὶ τῶν παρὰ τὴν Ραιδεστὸν χωρίων, Ἐπαρχιῶν Ἡρακλείας καὶ Γάνου καὶ Χώρας. Ἐξ αὐτῶν ἀντέστη τὸ Ναίπκιὸ καὶ ἀπέκρουσεν ἐπιθέσεις, ἀλλὰ τὴν πεισματωδεστέραν ἀντίστασιν προέταξαν τὰ χωρία Σιμιτλῆ, Ἰντζέκιοῖ καὶ Καστάμπολις. Οἱ χωρικοὶ των, ὀρεινοὶ καὶ τολμηροί, ἐνέπνεον τρόμον, οἱ δὲ Σιμιτλιῶται καὶ προηγουμένως παρέσχον πράγματα εἰς τὴν Τουρκ. κυβέρνησιν. Οἱ Ἰντζεκιῶται καὶ οἱ Κασταμπολιῶται ἦσαν ἀκαμπτοὶ καὶ ἐξυλοκόπου καὶ Γενητσάρους καὶ πάντα Τοῦρκον, ὅστις ἀπεπειρᾶτο νὰ ἐξασκήσῃ βίαν. Κατὰ τὸν Βαλκ. πόλεμον ἐπρομηθεύθησαν ὄπλα καὶ πυρομαχικά, κατὰ δὲ τὴν στρατολογίαν οὐδεὶς παρουσιάσθη πρὸς κατάταξιν. Εἰς Σιμιτλῆ, μετὰ τὴν ἀνακατάληψιν τῆς Α. Θράκης καὶ ἐν ὅσῳ ἔζη ὁ Αελῆ Στεφανῆς καὶ οἱ σύντροφοὶ του Ἀγατῶτης κλπ., δὲν ἐτόλμησεν ὄργανον τῆς ἐξουσίας νὰ ἐμφανισθῇ. Ἀποσπάσματα, πὸν ἐστέλλοντο νὰ τοὺς συλλάβουν ἐπέστρεφον πανικόβλητα, διότι οἱ κλέφται ὠχυροῦντο ὀπισθεν βράχων. Μόνον δέ, ὅτε ἠσθένησεν ὁ Α. Στεφανῆς καὶ ἐπροδόθη κατέστη δυνατὸν νὰ κυκλωθῇ εἰς τὸ σπίτι του καὶ νὰ ἐξοντωθῇ πυροβολῶν καὶ ἀντιπυροβολούμενος. Μετὰ τὴν ἐκκένωσιν τῶν πεδινῶν χωρίων, τὸ Κομιτᾶτον προσέβαλε καὶ τὰ πρὸς τὸ Ι. Ὄρος χωρία, ἐξ ὧν τὸ μεγαλύτερον καὶ πλουσιώτερον ἦτο τὸ Σχολάριον. Οἱ ἄνδρες ἦσαν σκορπισμένοι εἰς τὴν Ἀν. Θράκην, εἰς βοσκοτόπους μὲ τὰ κοπάδια των. Ἐπειδὴ ὁμως ἐσχημάτισαν τὴν ἰδέαν, ὅτι εἰς τὸ ἐξῆς θὰ κινδυνεύῃ ἡ ζωὴ των, διότι Μπέηδες, τῶν ὁποίων τὰς βοσκὰς ἐνοικίαζον, τοὺς ὑπέδειξαν νὰ φύγουν, ἀφῆκαν τὰ κοπάδια των, ἦλθαν εἰς τὸ χωρίον, ἐπῆραν ὅ,τι ἤμποροῦσαν καὶ κατῆλθον μὲ τὰς οἰκογενεῖας των εἰς τὴν παραλίαν Κουμβάου, ὁπόθεν ἀτιμολοικῶς ἀνεχώρησαν διὰ Μακεδονίαν. Τούτους ἐμμήθησαν τὸ Ναίπκιὸ καὶ Τσανακτῆ. Ὡς μὲ ἐβεβαίωσαν δὲ δύο πρόκριτοι Σχολαριῶται, μόνον τὸ Σχολάριον ἐγκατέλειπεν 120.000 πρόβατα. Ἀφοῦ ἐξεκαθαρίσθη ἡ ὑπαιθρος, τὸ Κομιτᾶτον ἀπεφάσισε νὰ ἐκτοπίσῃ τὰ 3 ὀρεινὰ χωρία, ἐγκατέλειπε δὲ τὰ προσχήματα νυκτερινῶν πυροβολισμῶν καὶ διαφόρων δικαιολογιῶν. Τώρα αἱ ἐπιθέσεις τσέτηδων γίνονται φανερὰ μὲ ἰσχυρὰς δυνάμεις τοῦ Κομιτάτου. Οἱ Σιμιτλιῶται ἔχασαν τὸ ἠθικόν των

μετά τὴν φυγὴν τοῦ Σχολαρίου καὶ εἰς ἐπίθεσιν ἔκριναν περιττὴν τὴν προσηπάθειαν πρὸς ἀπόκρουσιν. Τὰ γυναικόπαιδα ἐτέθησαν εἰς τὸ μέσον καὶ οἱ ἄνδρες μὲ ἀξίνας καὶ ρόπαλα κατηυθύνθησαν ὁμοῦ πρὸς τὸ Σχολάριον, μὲ προορισμὸν τὴν παραλίαν Κουμβιάου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐπρόκειτο νὰ περάσουν τὸ Κακόρρεμα (βαθεῖα φάραγξ μεταξύ Σιμιτλῆ καὶ Σχολαρίου), ἐστάλησαν ἔνοπλοι τινές, κατέλαβον θέσεις εἰς τὰ ὑψώματα, μὴ τυχὸν τσέτηδες ἐγκλωβίσουν τὸν πληθυσμὸν ἐντὸς τῆς φάραγγος πρὸς ἀπογύμνωσιν. Ἄλλ' οἱ τσέται ἐπεδόθησαν εἰς ληλασίαν τοῦ ἐγκαταλειφθέντος χωρίου καὶ οὔτε ἐσκέφθησαν τοιοῦτόν τι. Τὸ Ἰντζέκιοῖ καὶ ἡ Καστάμπολις ἀντέστησαν ἐπὶ δύο μῆνας κατὰ τῶν Τούρκων, οἱ ὁποῖοι ἐπήρχοντο κατὰ διαλείμματα ὁμαδικῶς. Ἦσαν ἀρχαὶ Ἰουνίου. Εἷς τι Τουρκ. χωρίον Δεργλέρ, πρὸς δυσμὰς τοῦ Ἰντζέκιοῖ καὶ τῆς Κασταμπόλεως, ἕνας Ἰντζεκιώτης, ὁ ὁποῖος εἶχε κασσερίαν, εἶδεν ὅτι συνεκεντροῦντο ἐκεῖ ἔνοπλοι ἀπὸ Τουρκ. χωρία, πολλοὶ δὲ μὲ στρατ. στολὰς. Ἠρώτησε τὸν Τουρκικὸν ἀγῶν, εἰς τοῦ ὁποῖου τὸν ἀχυρῶνα κατειργάζετο τὰ κασσέρια. Τί θέλουν ἐδῶ τόσοι ξένοι; Καὶ ὁ ἀγῶς ἀπὸ τοὺς παλαιούς καὶ ἀγαθοὺς Μουσουλμάνους, ποὺ εἶχαν τὴν ἰδέαν, ὅτι ἄνευ τῶν Ρωμαίων δὲν μποροῦν νὰ ζήσουν οἱ Τούρκοι, καὶ ἔβλεπον μὲ λύπην τὸν ἐκτολισμὸν, τοῦ εἶπεν ἐμπιστευτικῶς: «Αὐτοὶ ἐτοιμάζονται διὰ τὸ χωριό σου καὶ τὴν Καστάμπολιν». Ὅταν ἀπεσύρθη ὁ ἀγῶς, ὁ Ἰντζεκιώτης φεῖγει δραμαίως, ἔρχεται εἰς τὸ χωρίον καὶ εἰδοποιεῖ, ὅτι ἐτοιμάζεται ἐπίθεσις. Οἱ χωρικοὶ ἠγρύπνουν μὲ τὰ ὄπλα, τὸ δὲ μεσονύκτιον ὅταν ἤκουσαν πυροβολισμοὺς, ἔφθασε νεανίας καὶ ἀνήγγειλεν, ὅτι προσβάλλεται ἡ Καστάμπολις καὶ παρακαλεῖ τοὺς Ἰντζεκιώτας νὰ σπεύσουν, διότι οἱ κάτοικοι ἐκεῖ ἔχουν 30 τυφέκια καὶ δὲν θὰ μπορέσουν νὰ βασιάζουν. Ἀμέσως Ἰντζεκιώται βυδίζουσι τροχάδην πρὸς τὸ μέρος, ποὺ ἠκούοντο οἱ πυροβολισμοί, ἀνέρχονται εἰς τὸ μοναστήριον Προφ. Ἠλία καὶ ἐκ λίμψεων ἐπισημαίνουν τὴν θέσιν τῶν Τούρκων, διὰ μέσου δὲ τῶν ἀμπελιόνων πλησιάζουσι καὶ ἀρχίζουσι ὁμαδικὸν πῦρ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Οὗτος αἰφνιδιασθεὶς ἐτράπη εἰς φυγὴν, ἀφήσας 53 νεκρούς. Ἐκ τῶν ἰδικῶν μας οὐδεὶς ἔπαθε καὶ μόνον 2 Κασταμπολιῶται εἶχον τραυματισθῆ. Τὸ πάθημα τῶν Τούρκων ἀφήκεν ἥσυχα τὰ 2 χωρία ἐπὶ εἰκοσάημερον, μετὰ παρέλευσιν τοῦ ὁποῖου μετεχειρίσθησαν ἄλλο μέσον πρὸς ἐκτολισμὸν. Ἡ ἐπίθεσις κατὰ τῆς Κασταμπόλεως ἐπροτιμήθη, διότι ἦτο ἀσθενεστέρα, ἀλλ' ἀπέτυχεν ἐκ τῆς ἐπεμβάσεως Ἰντζεκιωτῶν. Ἡ χρῆσις ὄπλων ἦτο ἀπηγορευμένη καὶ μόνον κυνηγετικὰ ἐπετρέποντο μὲ ἄδειαν, ἐπ' οὐδενὶ ὁμως λόγῳ ἐκηβόλα στρατιωτικά. Πᾶς συλλαμβανόμενος μὲ ὄπλον ἐχαρακτηρίζετο ἐπαναστάτης καὶ κατεδικάζετο εἰς εἰρκτήν. Ἀπεφασίσθη τότε νὰ γίνῃ ἐπίθεσις τσέτηδων ὄχι νύκτα, ἀλλ' ἡμέραν κατ' ἀμφοτέρων τῶν χωρίων. Διὰ νὰ ἐξουδετερωθῇ δὲ πᾶσα ἀπόπειρα ἀντιστάσεως εἰσηλθόντες εἰς τὰ χωρία μοῖραι χωροφυλάκων, οἷτω δὲ οἱ χωρικοὶ δὲν ἐτόλμων νὰ ἐμφανίσουν ὄπλα καὶ νὰ ἀντισταθῶν κατὰ τὴν ἐπίθεσιν, ὅπερ καὶ ἐγένετο. Ἐλα-

βον τὰς οἰκογενείας των, ἐφόρτωσαν τὰ ἄλογά των καὶ ἔφυγαν πρὸς τὸ ὄρος, μέσον τοῦ ὁποίου ὁ δρόμος πρὸς τὰ Γανόχωρα ἦτο ἀνοικτός, ἐνῶ οἱ λοιποὶ πρὸς Ραιδεστόν, Καλλιπόλιν καὶ Μάλγαρα κατείχοντο ὑπὸ Τούρκων. Κατὰ τὴν παραμονὴν των εἰς τὸν ξηροπότημον Αὐδημίου ἐπεσκέφθη αὐτοὺς ὁ Μουτσαρίφης Καλλιπόλεως, ὅστις ὑπεκρίθη ὅτι ἐλυπήθη διὰ τὰ συμβάντα καὶ ἠρώτα, διατί ἐγκαταλείπουν τὸν τόπον των. Οἱ χωρικοὶ ἀπήντησαν, ὅτι εὐχαρίστως ἐπιστρέφουν, ἀρκεῖ μόνον νὰ τοὺς δώσῃ ὑπόσχεσιν, ὅτι δὲν θὰ ἐνοχληθοῦν. Ὁ Μουτσαρίφης προσέθεσεν, ὅτι τοὺς δίδει ἄδειαν, ἀλλὰ μανθάνει, ὅτι ὁ δρόμος πρὸς τὸ χωρίον εἶναι πιασμένος ἀπὸ τσέτηδες, οἱ ὅποιοι ἠμπορεῖ νὰ τοὺς κτυπήσουν. Ἄλλ' αὐτοὶ ἀφόβως ἐδήλωσαν τότε πρὸς τὸν Μουτσαρίφην: «Αὐτοὺς δὲν τοὺς φοβούμεθα, δός μας ἄδεια νὰ κόψωμεν ἀπὸ ἓνα ξύλο καὶ θὰ ἴδῃς, ὅτι μὲ τὰ ξύλα θὰ τοὺς διώξωμεν». Σκεφθεὶς τότε ὁ Μουτσαρίφης εἶπεν: «Βλέπω ὅτι ἠμπορεῖ νὰ χυθῇ αἷμα καὶ ἀπὸ τὰ δύο μέρη καὶ ὅτι δὲν θὰ μπορέσητε νὰ ζήσητε πλέον ἐδῶ. Διὰ τοῦτο ἀφοῦ ἔφυγαν καὶ τὰ ἄλλα Χριστ. χωριά, καλὸν θὰ εἶναι καὶ γιὰ σᾶς καὶ γιὰ τοὺς Τούρκους νὰ φύγητε, ἀφοῦ ἀφήκατε πλέον τὰ σπίτια σας καὶ ἤλθατε ἕως ἐδῶ». Ἐπειτα μέσῳ Τούρκων, ἐζήτησεν ἀπὸ κάθε οἰκογένειαν ἀπὸ ἓνα μετζητιέ, διὰ νὰ τοὺς ἀφήσῃ ἐλευθέρους συνηθροίσθη δὲ ποσὸν ἐξήκοντα λιρῶν χρυσῶν, ὅπερ τοῦ ἐδόθη. Μετὰ ταῦτα ἐπιτροπὴ μετέβη εἰς Ραιδεστόν, συνεφώνησε πλοῖον ἀγγλικόν, τὸ ὁποῖον τοὺς μετέφερεν εἰς Θεσβνίκην. Τὸ ἴδιον ἔκαμαν καὶ οἱ Κασταμπολιῶται ἀπὸ τὴν Χώραν. Μετὰ τὴν Θράκην ὅμοια κρούσματα ἐσημειώθησαν καὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας, ὅτε ἐξετοπίσθη ἡ Φώκαια. Ἄλλ' ἢ αἰφνιδία ἔκρηξις τοῦ Ἀ' Παγκοσμίου πολέμου, λόγῳ τοῦ φόνου τοῦ διαδόχου τοῦ Αὐστροουγγρικοῦ θρόνου ὑπὸ τοῦ Πανσλαβιστοῦ Καμπρίνοβιτς, ἀνέστειλε τὸν ἔκτοπισμόν, διότι οἱ Τούρκοι εἶχον νὰ σκεφθῶσι περὶ σπουδαιότερων ζητημάτων.

ΚΕΦ. 137.—ΕΓΚΑΤΑΛΕΙΦΘΕΙΣΑΙ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΙ.

Ἄπειρος πλοῦτος ἐγκατελείφθη ὑπὸ τῶν ἐκδιωχθέντων Ἑλλήνων. Οἱ Θράκες ἦσαν λαὸς νοικοκυρεμένος καὶ τακτικός, αἱ οἰκίαι ἦσαν πλήρεις ἀπὸ ρουχισμόν, στρώματα καὶ προσκεφάλαια πλήρη μαλλίων, σκεπάσματα μάλλινα καὶ βαμβακερά, τάπητες, κιβώτια πλήρη μαλλίνων καὶ μεταξωτῶν, χάλκινα σκεύη, ἐργαλεῖα γεωργικά, κάδοι οἴνου, ἑκατοντάδες χιλιάδων βοῶν, ἵππων, προβάτων, αἰγῶν, χοίρων, ἀγροῖ, κῆποι, ἀνεμόμυλοι, νερόμυλοι καὶ μηχανοκίνητοι κλπ. Ἐὰν ταῦτα ἐπρόκειτο νὰ ἐκτιμηθῶσιν θὰ ἀνήρχοντο εἰς ἑκατοντάδας ἑκατομ. χρυσῶν λιρῶν. Ὅλα τὰ ἀγαθὰ, διὰ τὴν ἀποκτησὶν τῶν ὁποίων εἶχον ἐργασθῆ γενεαὶ γενεῶν, ἐγκατελείφθησαν εἰς τὴν διάθεσιν ληστρικῶν ὁμάδων τοῦ Τουρκ. Κομιτάτου καὶ τῶν ἀρχηγῶν του,

διότι σκοπὸς δὲν ἦτο ὁ διωγμὸς τοῦ πληθυσμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ ὁ σφετερισμὸς τῶν περιουσιῶν του.

Οἱ ἀπομείναντες Ἕλληνες μετὰ τὴν ἔξοδον.

Μετὰ τὴν ἔξοδον τῶν Ἑλληνοθρακῶν μέχρι τῶν μέσων Ἰουλίου 1914, ἔμεινε καὶ μέρος τοῦ Ἑλληνισμοῦ, διὰ τὰ ἑξῆς αἷτια, εἰς πόλεις, τὰ Γανοχώρα καὶ τὴν Θρακ. Χερσόνησον:

α) Οἱ Ἕλληνες τῶν πόλεων ἦσαν ἀστικός πληθυσμὸς, ἔμποροι, τεχνῖται, μεσίται κλπ. Πάντες ἔζων καὶ ἐχρηματίζοντο ἀπὸ πελατεῖαν ποῦ εἶχον εἰς τὰ χωρία, διότι οἱ χωρικοὶ ἦσαν καὶ παραγωγοί, τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα ἠγόραζον, ἀλλ' ἦσαν καὶ καταναλωταὶ προϊόντων τῶν πόλεων. Ἐπόμενον ἦτο, ἀφοῦ ἔλλειψε τὸ παραγωγικὸν καὶ καταναλωτικὸν πλήθος, νὰ φύγουν καὶ οὗτοι. Οὕτω πολλοὶ ἠκολούθησαν τὸ ρεῦμα ἐκπατρισμοῦ καὶ ἀπὸ τὰς πόλεις.

β) Οἱ Τούρκοι ἠθέλον νὰ δείξουν, ὅτι ὁ ἐκπατρισμὸς ἐγένετο ἐξ Ἑλληνομανίας καὶ ὅτι αἱ ἀνησυχίαι προήρχοντο ἀπὸ τοὺς ἰδίους τοὺς ἐκπατριζομένους. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἠμποροῦσε νὰ συμβῇ εἰς τὰς πόλεις, ὅπου ὑπῆρχεν ἀστυνομία καὶ οἱ τσέτηδες δὲν ἠμποροῦσαν νὰ δράσουν.

γ) Διότι οἱ κάτοικοι τῶν πόλεων ἦσαν ἀκίνδunami, ἀφοῦ οὔτε ὄπλισμον εἶχον, οὔτε καὶ διὰ πνεῦμα ἐπαναστατικὸν διεκρίνοντο.

Οἱ Ἕλληνες τῶν Γανοχώρων.

Τοὺς Ἕλληνας Γανοχώρων δὲν ἠνώχλησαν πρὸς ἐκπατρισμόν:

α) Διότι δὲν ὑπῆρχον καὶ πολλὰ ἀγαθὰ νὰ ληλατήσουν. Τὰ χωρία ταῦτα κατεστράφησαν κυριολεκτικῶς κατὰ τὸν σεισμὸν τοῦ 1912 καὶ τὸ πλεῖστον ἔζη μέσα εἰς παράγκες.

β) Δὲν ἦσαν σιτοφόρα. Τὰ σιτηρὰ τὰ ἠγόραζον ἀπὸ τὰ μεσόγεια. Ἐπομένως ἐπειδὴ εἰς τὰ μεσόγεια εἶχον μείνει μόνον Τούρκοι, θὰ ἐγίνοντο πελάται τῶν Τούρκων γεωργῶν καὶ ἡ περίπτωσις αὐτὴ ὑπῆρξεν ἐπικίνδυνος διὰ τοὺς Γανοχωρίτας κατὰ τὸν πόλεμον 1914—18 ὡς θὰ ἴδωμεν.

γ) Διότι ἦσαν ἀκίνδunami, ὡς ἀπομεμονωμένοι μεταξὺ Τουρκ. πληθυσμοῦ καὶ θαλάσσης.

Ἑλλην. χωρία Θρακικῆς Χερσονήσου.

Τὰ ὀλίγα Ἑλλην. χωρία Καλλιπόλεως παρέμειναν ἀνενόχλητα:

α) Διότι εὐρίσκοντο ἀποκεκλεισμένα ἐπὶ στενῆς χερσονήσου, ἧς ὁ πρὸς τὴν Θράκην λαίμωσ ἦτο κεκαλυμμένος ἀπὸ θαλάσσης εἰς θάλασσαν μὲ τὰ φρούρια Μπουλαῖο.

β) Λόγω ἐκρήξεως τοῦ Πανευρωπαϊκοῦ πολέμου παρητήθησαν τοῦ σχεδίου ἐκτοπισμοῦ. Ἀλλὰ καὶ οἱ προαναφεροθέντες, δὲν ἔμειναν ἀμέτοχοι παθημάτων κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ Πανευρωπαϊκοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν ἤρ-

γησε νὰ εἰσέλθῃ καὶ ἡ Τουρκία μὲ τὴν Βουλγαρίαν ὑπὲρ τῶν Αὐτοκρατορικῶν Γερμανίας καὶ Αὐστροουγγαρίας.

ΚΕΦ. 138.—ΑΝΤΙΚΑΤΑΣΤΑΤΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝ. ΠΛΗΘΥΣΜΟΥ ΕΝ ΑΝΑΤ. ΘΡΑΚΗ.

Ἐπειδὴ οἱ Ἐμβὲρ καὶ Ταλαὰτ ἔβλεπον ὅτι δημιουργοῦνται κενὰ συνουσία ἀποδημίας τοῦ Ἑλλην. πληθυσμοῦ, ἐκάλεσαν Μουσουλιμάνους τῆς Α. Θράκης, Μακεδονίας, Ἀλβανίας, Βοσνίας καὶ Ἑρζεγοβίνης, προσῆλθον δὲ ἀγοφύλακες, δασοφύλακες καὶ Ἀθίγγανοι, μὴ γνωρίζοντες οὔτε γεωργικὴν, οὔτε ἐπάγγελμα. Εἰς αὐτοὺς ἐδίδοντο τὰ ἐγκαταλειπόμενα Ἑλληνικὰ χωρία, ἐφ' ὅσον οἱ ἐντόπιοι Τοῦρκοι δὲν μετεκινοῦντο. Ἄλλ' οἱ νεοφερμένοι, εἰς τοὺς ὁποίους ἐδίδοντο τὰ καλλίτερα καὶ μεγαλύτερα σπίτια, ἐπροτίμων ὡς κατοικίαν ἀχυρῶνα, σταῦλον, μαγειρεῖον, τὸ δὲ κυρίως σπίτι ἐξύλωναν καὶ τὴν ξυλείαν ἐπώλουν ἢ τὴν ἔκαιον, διὰ νὰ μὴ φέρουν ξύλα ἀπὸ τὸ δάσος. Οὕτως ἐντὸς μικροῦ διαστήματος τὰ πάντα ἠρειπώθησαν. Οἱ Μουσουλιμᾶνοι, οἱ ἐγκατασταθέντες εἰς τὰ χωρία Ραιδεστοῦ καὶ Καλλιπόλεως, ἔφερον εἰς Ραιδεστὸν φορτία ἀπὸ ἐγκαταλειφθέντα μαλλία, τὰ ὁποῖα ἐπώλουν εἰς Ἑβραίους εἰς τιμὰς ἐξηυτελισμένας, διότι οἱ Ἕλληνες καὶ Ἀρμένιοι δὲν τὰ ἠγόραζον. Χαρακτηριστικὸς ὁ διάλογος Ἐσαούση τῆς Χωροφυλακῆς εἰς τὸ χωρίον Κιουσελέζ, ὅπου εἶχα πορευθῆ κατ' ἐντολὴν τοῦ Μητροπολίτου. Ὁ Ἐσαούσης εἰς τὸ καφφενεῖον διέταξε καφφέν. Ὁ Τοῦρκος καφφετζῆς, ἐξῆλθε μὲ πέλεκυν καὶ ἤρχιζε νὰ λιανίσῃ ἓνα ἄροτρον. Εἰς ἐρώτησιν τοῦ Ἐσαούση, διατί τὸ καταστρέφει, ὁ καφφετζῆς ἀποκρίνεται, ὅτι δὲν ἔχει ξύλα νὰ ἀνάψῃ φωτιά, γὰρ νὰ ψήσῃ τὸν καφφέν. Καὶ διατί δὲν προμηθεύσαι ξύλα ἢ κάρβουνα νὰ ψήνῃς καφφέδες, ἀλλὰ καταστρέφεις ἓνα ἄροτρον, ποῦ κοστίζει τοῦλάχιστον μίαν λίραν χρυσῆν; — Γκιαβούρικο δὲν εἶναι; Τί πειράζει; ἀπήντησεν ὁ καφφετζῆς. — Καὶ τί δουλειὰ ἔκαμνες πρωτύτερα; — Βοσκοῦσα κοπάδι, ποῦ ἔμεινε στὴ Σερβία, ἀπήντησεν. Ὁ Ἐσαούσης τότε ἐκούνησε τὸ κεφάλι καί, στραφεὶς πρὸς ἐμέ, λέγει: «Διώχνουμε τίς μέλισσες καὶ φέρνουμε τίς σφήκες, ἀλλὰ εἰς ποίους νὰ τὸ πῆς;» Δυστυχῶς καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ἡμετέρους εὔρον εὐκαιρίαν νὰ σφετερισθοῦν χρήματα τῶν ἀτυχῶν ἐκτοπιζομένων. Τοιοῦτοι ἦσαν ὅσοι ἐξηπάτων ἐπιτροπὰς χωρικῶν, ποῦ ἤρχοντο εἰς Ραιδεστὸν, νὰ ναυλώσουν πλοῖον. Οὗτοι συνεννοοῦντο μὲ τὸν ἀσυνείδητον Φραγκολεβαντῖνον πρόξενον τῆς Γαλλίας Σοῦμαν, ἢ μὲ ἀρνησιθρήσκους καὶ ἀτίμους πράκτορας φορηγῶν, συνεφώνουν δὲ πλοῖον, ποῦ θὰ ἤρχετο τάχα μετὰ δύο ἡμέρας νὰ τοὺς παραλάβῃ καὶ ἐλάμβανον ἀπὸ τὴν Ἐπιτροπὴν 25—30 λίρας χρυσᾶς, ὡς ἀρραβῶνα μὴ τυχὸν μετανοήσουν ἢ ἐπιβοῦν ἄλλου πλοίου. Παρήρχοντο ὅμως αἱ ἡμέραι, τὸ πλοῖον δὲν ἐνεφανίζετο, οἱ χωρικοὶ, ταλαιπωρούμενοι, ἠναγκάζοντο νὰ ἔλθουν εἰς συμφωνίαν μὲ ἄλλο πλοῖον καὶ ἔχαναν τὴν προκαταβολὴν τῶν λιρῶν.

Τοιαῦτα κρούσματα ἀπάτης ἔγιναν ὑπὸ ἀνυπολήπτων προσώπων, ἅτινα ἐν-
 τρεπόμεθα διὰ λησμόν των νὰ τὰ ὀνομάσωμεν. Τὸ παράδοξον, ἦτο ὅτε, ὅσοι
 ἀπῆρχοντο εἰς Ἑλλάδα, ἐτήρουν ἀκράδαντον πεποίθησιν, ὅτι ἐντὸς ὀλίγων
 ἐτῶν θὰ ἐπιστρέψουν, ὅπερ ἐξεπληρώθη μὲν, ἀλλὰ ἡ χαρὰ ἦτο πρόσκαιρος.

ΚΕΦ. 139.—Η ΘΡΑΚΗ ΤΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ 1914—18.— ΠΑΘΗΜΑΤΑ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ.

Κατὰ τὸν Πανευρωπαϊκὸν πόλεμον, ἡ Θράκη ἀπετέλει τμῆμα τοῦ
 Βουλγ. κράτους. Τὸ μόνον τμῆμα, τὸ ὑπὸ τὴν Τουρκ. ἐξουσίαν, ἦτο τὸ με-
 ταξὺ Ἐβρου καὶ Μαύρης θαλάσσης, ὅπου ὁ Ἑλληνισμὸς εἶχε περιορισθῆ
 εἰς Γανόχωρα καὶ τὴν Χερσόνησον Καλλιπόλεως. Ἀπὸ ἐθνικῆς ἀπόψεως τὰ
 πρῶτα ἔτη τοῦ πολέμου δὲν παρουσιάζουν τι τὸ σπουδαῖον, διότι ὁ Ἑλλη-
 νισμὸς, ἀποκλεισμένος, ἄνευ συνοχῆς μὲ τὸ Ἑλλην. κράτος, ἐμφανίζεται λαὸς
 πάσχων καὶ ὄχι ἐνεργῶν. Ἡ Τουρκία εἰσελθοῦσα εἰς τὸν πόλεμον καὶ ἔχουσα
 ἀνάγκην στρατευσίμων καὶ χρημάτων, ἐστρατολόγησε πάντας μέχρι 45 ἐτῶν.
 Διὰ τοὺς μὴ Μουσουλμάνους ἐνομοθέτησεν νὰ ἀπαλλάσσονται, ὅσοι πληρώ-
 νουν ἀντιστήκωμα 60 λιρῶν χρυσῶν. Πολλοὶ ἀπηλλάγησαν καὶ ἄλλοι ἐστέλ-
 λοντο διὰ νὰ σπάζουν πέτρες καὶ νὰ κατασκευάζουν δρόμους (ἀμελέ-ταπου-
 ροῦ) εἰς Μ. Ἀσίαν, ὁπόθεν ὀλίγοι ἐπέστρεψαν. Ἄλλ' ἡ πρώτη ἐξαγορὰ
 δὲν ὠφέλησεν, ἐφόσον μετὰ τινα καιρὸν ἐπανελήφθη τὸ ἴδιον. Καὶ ὅσοι
 μὲν ἠμποροῦσαν, ξαναπλήρωσαν, ὅσοι ὅμως εἶχον ἐξαντληθῆ, ἐστρατεύθη-
 σαν. Μετὰ καιρὸν ἔγινε καὶ τρίτη πληρωμὴ ὑπὸ ὀλίγων, κατ' αὐτὸν δὲ τὸν
 τρόπον, ἀφοῦ ἐξηντλήθησαν οἰκονομικῶς, τελικῶς δὲν ἀπέφυγαν τὴν στρα-
 τευσιν. Τὰ χωρία ἔπαθον χειρότερα, διότι μὲ τὰς στρατολογίας εἶχον μείνει
 γέροντες, γυναῖκες καὶ παιδιά. Ἐκ τῶν χωρίων τούτων τὰς Λυδῆμιον, Γά-
 νος, Χώρα, Μηλιῶ, Κερασιά, Πλάτανος καὶ Μυριοφύτος ὑπήγοντο εἰς τὸν
 Καϊμακάμ Μυριοφύτου, ἡ δὲ Ἡρακλείτσα, Στέρνα, Λούπιδα, Καλαμήτσι
 καὶ Περίστασις εἰς τὸν τῆς Περιστάσεως. Εἰς τὰ Καϊμακαμλίγια αὐτὰ κατὰ
 τοὺς πρὸ τοῦ Βαλκαν. πολέμου χρόνους διωρίζοντο Χριστιανοὶ διοικηταί,
 μετὰ δὲ τὸν Βαλκανικὸν Τούρκου. Ἡ παραλία δὲν εἶχε σιτοφόρους ἐκτά-
 σεις, ἐπρομηθεύοντο δὲ σιτηρὰ ἐξ ἄλλων χωρίων, τὰ ὅποια εἶχον ἐκτοπι-
 σθῆ καὶ καταληφθῆ ὑπὸ Τούρκων. Ὅλη ἡ ὑπαιθρος Θράκη κατοχεῖτο ὑπὸ
 Τούρκων γαιοκτημόνων, οἵτινες ἐπέστρεψαν ἐξ Ἀνατολῆς, ὅπου κατέφυγον
 κατὰ τὴν Βουλγ. εἰσβολὴν τοῦ 1912, ὑπὸ Μουατζήριδων καὶ ἐκ νέων κατοί-
 κων. Τοὺς Χριστιανοὺς προμηθευτὰς σίτου καὶ ἀλεύρου τοὺς εἶχον ἀντικα-
 ταστήσει οἱ Τούρκοι. Ἄλλ' ὅτε ἡ Τουρκία ὑπεχρεώθη νὰ στέλλῃ τροφίμα
 εἰς Γερμανίαν, ἤρχισαν τὰ σιτηρὰ νὰ σπανίζουν, νὰ ἀκριβαίνῃ τὸ ψωμὶ
 καὶ τὰ ἄλλα εἶδη. Οἱ Καϊμακάμηδες συνέστησαν εἰς τοὺς Τούρκους νὰ μὴ
 δίδουν σιτηρὰ εἰς τοὺς Γ'κιαβούρηδες αὐτοὺς καὶ ὡς ἦτο ἐπόμενον ἐνέσκη-
 ψε πείνα καὶ ἐξ αὐτῆς θάνατοι. Ἐν τῇ ἀπελπισίᾳ των οἱ Μητροπολίται

τῆς περιοχῆς ἔσπευσαν νὰ συμβουλευθοῦν τὸν ἐν Ραιδεστῷ Πρόξενον τῆς Ἑλλάδος, ἥτις τότε ἐτήρει οὐδετερότητα καὶ ἐπομένως ἡ Ἑλλην. Πρεσβεία καὶ τὰ Προξενεῖα ὑφίσταντο. Κατόπιν τοῦ διαβήματος τῶν Μητροπολιτῶν ὁ Πρόξενος ἀπέστειλεν εἰς Κων]πολιν ἔμπιστον πρὸς ἐνημέρωσιν τῆς Ἑλλην. Πρεσβείας. Ὁ Πρόεδρος Παναῶς ἐπεσκέφθη τὴν Γερμ. Πρεσβείαν, τῇ εἰσηγήσει τῆς ὁποίας ἡ Τουρκ. Κυβέρνησις, διὰ τοῦ Μουτεσαρίφου Καλλιπόλεως, διέταξε τοὺς Καϊμακάμηδες καὶ ἤρθη τὸ ἀπαγορευτικὸν μέτρον. Οὕτως ἐσώθησαν τὰ Γανόχωρα ἐκ τοῦ λιμοῦ.

Παθήματα Ἑλλήνων τῆς Χερσονήσου Καλλιπόλεως.

Οἱ Ἑλληνες Καλλιπόλεως καὶ ὑπαίθρου δὲν ἀπέφυγον ἔξωσιν καὶ λεηλασίαν, διότι, ὅτε στόλος Ἀγγλογαλλικός, κατ' Ἀπρίλιον 1915, τοῦ Ἀγ. Γεωργίου, εἰσελθὼν εἰς τὸν Μέλανα, ἤρχισε βομβαρδισμὸν κατὰ τῆς Καλλιπόλεως καὶ ὀβίδες ἔπιπτον εἰς τὴν πόλιν, οἱ κάτοικοι ἐξῆλθον πρὸς τοὺς ἀγρούς. Ταῦτα συνέβαινον ὀλίγας ἡμέρας μετὰ τὴν ἐμφάνισιν Ἀγγλογαλλ. στόλου πρὸ τοῦ Ἑλλησπόντου, μὲ βομβαρδισμὸν τῆς Μαδύτου καὶ φόνον Μαδυτηνῶν. Συνέπεσε δὲ νὰ εὐρίσκηται εἰς Καλλιπόλιν ὁ Λίμαν, ὅστις εἶχεν ὀργανώσει τὴν ἀμυναν τῶν Στενῶν καὶ ὁ ὁποῖος μετὰ τὸν βομβαρδισμὸν προέτεινε εἰς τὸν Ἑσάτ πασᾶν νὰ μὴ ἐπιτρέψουν εἰς τὸν πληθυσμὸν νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὰς κατοικίας, ἀλλὰ νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς Μ. Ἀσίαν, ἐπετραπὴ δὲ νὰ μένουν ἐν Καλλιπόλει μόνον Ἑβραῖοι καὶ Ἀρμένιοι. Τοὺς Ἑλληνας μετὰ 3 ἡμέρας τοὺς ὠδήγησαν εἰς τὴν παραλίαν καὶ διὰ Γερμ. πλοίων τοὺς μετέφερον εἰς Πάνορμον. Τὸ 1 πλοῖον ἠναγκάσθη νὰ ἀποβιβάσῃ αὐτοὺς εἰς Ραιδεστόν, λόγῳ ἐμφανίσεως Γαλλ. ὑποβρυχίου, τὸ ὁποῖον ἀντιληφθὲν, ὅτι μετέφερε γυναικόπαιδα δὲν τὸ προσέβαλε. Ὁ Λίμαν συνεχάρη τὸν Ἑσάτ, διότι ἀπῆλλαξε τὸν τόπον ἀπὸ τοὺς μισητοὺς Ἑλληνας, προσθέσας ὅτι θὰ ἔπρεπε νὰ τοὺς κάμῃ κατὰ μίαν σπιθαμὴν κοντότερος. Τὰ χωριά τῆς Καλλιπόλεως ἐξετοπίσθησαν κατὰ διαταγὴν τοῦ Λίμαν, διὰ νὰ προστατευθῇ δῆθεν ἡ ζωὴ τῶν κατοίκων διαρκουσῶν τῶν ἐπιχειρήσεων, ἀλλὰ μόνον τῶν Ἑλλήνων. Οἱ Τουρκ. πληθυσμοὶ παρέμειναν, διότι αἱ σραῖραι μόνον Ἑλληνας θὰ προσέβαλλον!!! Καὶ οἱ μὲν εἰς Ραιδεστὸν ἀποβιβάσθέντες παρέμειναν μέχρι τέλους τοῦ πολέμου, οἱ δὲ εἰς Πάνορμον διεσκορπίσθησαν εἰς τὸ ἐσωτερικόν, ὅπου ἕκαστος ἠδυνήθη νὰ εἴρῃ ἐργασίαν καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Νομοὺς Προύσης καὶ Σμύρνης. Ἐκ τῶν μετατοπισθέντων ἄλλοι ἐγκατεστάθησαν εἰς πόλεις, ἄλλοι εἰς χωρία, πολλοὶ ὅμως ὑπέκνησαν εἰς τὸ μοιραῖον.

ΚΕΦ. 140.—ΣΥΜΒΑΝΤΑ ΕΝ ΚΩΝ]ΠΟΛΕΙ ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΠΟΛΕΜΟΝ 1914—1918.

Εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἀπομείναντος Ἑλληνισμοῦ καταφορὰν τῆς Τουρκ. κυβερνήσεως κατὰ τὸν ἄνω πόλεμον σπουδαῖον ρόλον ἔπαιξαν ὁ Ἐμβέρ, ὁ

Ταλαάτ, ὁ Ἀδὴλ Νομάρχης Ἀδρ|πόλεως καὶ ὁ Λίμαν πασᾶς. Ὁ Ἐμβέρο κατὰ Ἰανουάριον 1914, ἐξεβίασεν εἰς παραίτησιν τὸν Ὑπ. Στρατιωτικῶν Ἰζέτ πασᾶν, ἀνέλαβεν οὗτος τὸ Ὑπ. Στρατιωτικῶν καὶ ἐξεκαθάρισεν ἐκ τοῦ στρατοῦ τοὺς ἀνωτέρους καὶ κατωτέρους ἀντιθέτων φρονημάτων, ἀπειτέσθη δὲ τριανδρία, Ἐμβέρο, Ταλαάτ καὶ Τζεμάλ, ἣτις ἐκυβέρνησαν. Ὁ Ἐμβέρο ὅστις εἶχε καλέσει τὸν Λίμαν ὡς ὄργανωτήν, ἀπέστειλε μετὰ τοῦ Τζεμάλ τὰ εἰς Κων|πολιν Γερμ. πλοῖα Γκαϊμπεν καὶ Μπρεσλάου, νὰ βομβαρδίσουν τὰ Ρωσ. παράλια, διὰ νὰ ἐκβιάσῃ τὴν εἴσοδον τῆς Τουρκίας εἰς τὸν πόλεμον. Πράγματι ἡ Ρωσσία μετὰ τὴν πρόκλησιν ταύτην ἐκήρυξε πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας, ἣτις οὕτως εὐρέθη εἰς τὸ πλευρὸν τῆς Γερμανίας καὶ συνεμάχησε μὲ τὴν Βουλγαρίαν. Πάντες οὗτοι συνεφώνησαν ἐξολόθρευσιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ, στρέψαντες τὴν προσοχὴν πρὸς τὴν νεανικὴν καὶ ἀνδρικήν ἡλικίαν, ἐκήρυξαν ὅλους στρατευσίμους καὶ τοὺς ἐφωδίασαν μὲ πιστοποιητικά. Διὰ τοῦτο συχνότατα ἐβλέπομεν νὰ καταλαμβάνωνται οἱ δρόμοι πρὸς Γαλατῶν, Βυζάντιον, Πέραν κλπ. ὑπὸ ἀστυνομικῶν καὶ νὰ ἐλέγχωνται τὰ νοφούσια (ταυτότητες). Οὕτω χιλιάδες Κων|πολίται ὠδηγοῦντο εἰς τὸν σιδηροδρ. σταθμὸν πρὸς Οὐζοῦν-Κιοπρού, ὁπόθεν πεζῇ ἐστέλλοντο εἰς τὴν Χερσόνησον Καλλιπόλεως. Ἀπὸ τὴν Καλλιπολιν προωθοῦντο εἰς γραμμὰς τῆς Ἀναφάρτας πρὸς ἀπόκρουσιν τῶν ἀπειλούντων ἀπόβασιν Ἀγγλογάλλων, ὅπου τοὺς ἐθέριζον τὰ Ἀγγλογαλλ. τηλεβόλα. Τοῦτο ἐσυνεχίζετο ἐνόσω ὁ Ἀγγλογαλλ. στόλος εὐρίσκετο ἐκεῖ, μυριάδες δὲ Κων|πολιτῶν ἐχάθησαν. Πολλοί, διὰ νὰ ἀποφύγουν τὴν στρατολογίαν προεκάλουν ἀναπηρίαν, ἐκρύπτοντο ἐπὶ ἔτη εἰς σκοτεινὰς κρύπτας, εἰς τὸ ταβάνι, πολλάκις ὅμως μὲ ἐρεῦνας συλλημβάνοντο, ἐδέροντο καὶ ἀπεστέλλοντο. Ἄλλοι μετημιφρίζοντο εἰς γυναῖκας καὶ ἐκυκλοφόρουσαν ἐλευθέρως. Ταῦτα καὶ πολλὰ ἄλλα ἐπενοοῦντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, ἐσώζοντο δὲ μὲ σοβαρὰ ποσὰ καὶ διὰ δωροδοκίας ἰσχυρότων Τοῦρκων ἰατρῶν. Ὅσον ἀφορᾷ τὸν ἄρτον, ἐνόσω ἔζη ὁ Διάδοχος Γιουσοῦφ Ἰζεδδίν, δὲν ἐπέτρεπε νὰ ἀκριβήνῃ τὸ ψωμί, οὔτε νὰ ἀλλοιωθῇ, λέγων ὁρθῶς, ὅτι τὰ τροφίμα τῆς Τουρκίας εἶναι διὰ τὸν Τοῦρκον ὑπήκοον καὶ ὄχι διὰ ξένους, ἀλλ' ἡ κυβέρνησις τῶν Ἐμβέρο, Ταλαάτ καὶ οἱ Γερμανοὶ δὲν ἐπεδοκίμαζον τὰ αἰσθήματά του, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐπληροφορήθημεν, ὅτι ὁ Διάδοχος ἀπέθανεν αἰφνιδίως, οἱ δὲ ἰατροὶ ἐπιστοποιήσαν τὸν θάνατόν του ὡς φυσικόν. Ἐκτοτε τὰ τροφίμα ἀνῆλθον εἰς δυσθεώρητα ὕψη, διότι ἐστέλλοντο εἰς Γερμανίαν, ὃ δὲ ἄρτος διενέμετο διὰ δελτίου πρὸς 60 δράμα τὸ ἄτομον. Συνέβη καὶ ἐκεῖ ὅ,τι καὶ ἐδῶ ἐπὶ κατοχῆς. Ἄλλοι ἐπλούτιζον καὶ οἱ πολλοὶ ἐλίμωττον. Ἐπειδὴ εἶχον ἐξαφανισθῇ τὰ χρυσὰ καὶ ἀργυρὰ νομίσματα, καθιερώθη κυκλοφορία χαρτίνων μέχρι δεκάρας, ἅτινα κατ' ἀρχὰς μὲν εἶχον ἀξίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἤρχισεν ὁ ἐκπεσμὸς τῆς χαρτίνης λίρας καὶ ἔφθασεν αὕτη εἰς τὸ 1/8 τῆς χρυσῆς. Οἱ διδάσκαλοι καὶ καθηγηταὶ τῶν Ἑλλήνων σχολῶν ἐπληρώνοντο κατ' ἀρχὰς εἰς χρυσὸν καὶ ἔπειτα εἰς χαρτίνας λίρας. Ἐπομένως κα-

τήντησε νὰ λαμβάνουν τὸ $\frac{1}{8}$ τοῦ μισθοῦ των, διὰ τοῦτο ἡ τάξις τῶν Ἑλλήνων ἐκπαιδευτικῶν ὑπέφερεν, ὡς καὶ αἱ λοιπαὶ μὴ εὐποροὶ τάξεις. Εἶδον καθηγητὰς νὰ ἐπιδίδονται εἰς τὸ λαθρεμπόριον, ἄλλους νὰ πωλῶσι ψιλικά εἰς τοὺς δρόμους, κουλουράκια καὶ διάφορα πρὸς ἐξοικονόμησιν τῶν μέσων συντηρήσεως. Εἶδον Θεολόγον νὰ κατασκευάζῃ φοῦνον προχείρον εἰς τὴν αὐτὴν συγγενοῦς του οἰκίας, νὰ ἀγοράζῃ ἄλευρον, νὰ τὸ ἀρτοποιῇ καὶ νὰ τὸ πωλῇ καὶ πολλὰ ἄλλα. Πολλοὶ τῶν ἡμετέρων συνεδύαζοντο μὲ Τούρκους εἰς ἐμπορικὰς ἐπιχειρήσεις καὶ ἀπεκόμιζον τεράστια κέρδη, διότι οἱ Τούρκοι διέθετον τὰ μέσα καὶ οἱ ἡμέτεροι ἐμπορικὴν πείραν καὶ γνώσεις. Εἰς τὸν ἄστυον ἐγένετο μεγάλη νοθεία, ἐδίδετο δὲ ἀμιγῆς ἀπὸ ἄλευρον ἀραβοσίτου ἢ μίγμα ἀπὸ καθαρόσπορον, σκουπόσπορον καὶ βαλανίδια. Διὰ τοῦτο πολλοὶ ἀπέθανον ἐκ κακῆς διατροφῆς. Εὐτυχῶς κάποτε ἔβγαине ψάρι ἄφθονον καὶ ἀνεπλήρωνεν ἐν μέρει τὰς ἐλλείψεις. Ταῦτα μέχρι τοῦ φθινοπώρου 1918, ὅτε πρὸ τῆς Κων/πύλεως ἔφθασαν οἱ στόλοι τῶν νικητριῶν Δυνάμεων.

ΚΕΦ. 141.—ΠΑΛΙΝΟΣΤΗΣΙΣ ΕΛΛΗΝΟΘΡΑΚΩΝ.

Ὅτε κατὰ τὸ 1917 ἡ Ἑλλάς, διὰ τῶν ἐνεργειῶν τοῦ Βενιζέλου, εἰσῆλθεν εἰς τὸν πόλεμον παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν Ἀγγλογάλλων (ἡ Ρωσσία διὰ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ Λένιν ἠσπάσθη τὸν κομμουνισμὸν καὶ εἰρήνευσε μὲ τὰς Γερμανίαν καὶ Αὐστροουγγαρίαν διὰ τῆς συνθήκης Μπρέστ-Λιτόβσκ), ἤρχισεν ἡ νίκη νὰ κλίνη ὑπὲρ τῶν Δ. Δυνάμεων. Ὁ Ἑλλην. στρατὸς συμπράξας μὲ Γάλλους τοῦ Φρανσαὶ Ντεσπερέ, ἐπέπεσε κατὰ τοῦ ὄχρου Ἰσπράντιλέγγεν (18]5]1918) καὶ ἀνέτρεψε τοὺς Βουλγάρους, οἵτινες τραπέντες εἰς φυγὴν καὶ ἀποκαμόντες παρεδόθησαν. Συγχρόνως ἡ Τουρκία, βλέπουσα ὅτι ἀπεμονώθη ἀπὸ τοὺς συμμάχους κατέθεσε τὰ ὄπλα, ἐπειδὴ δὲ εἰς τὸ Δυτ. μέτωπον Ἀγγλογάλλοι καὶ Ἀμερικανοὶ κατέφερον πλήγματα κατὰ τῶν Γερμανῶν, ἤρχισαν καὶ οὗτοι ὑποχώρησιν ἐκ Βελγίου καὶ Γαλλίας, ἐκ φόβου δὲ μήπως οἱ νικηταὶ εἰσβάλουν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἠναγκάσθησαν νὰ ζητήσουν εἰρήνην, ὃ δὲ Κάϊζερ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν οὐδετέραν Ὀλλανδίαν. Ἡ Ἑλλάς ὑπεχρεώθη νὰ ἀποστείλῃ στρατὸν εἰς Οὐκρανίαν καὶ Κριμαίαν, ἵνα μετὰ τῶν Γάλλων ἀπωθίσουν τοὺς Ρώσους κομμουνιστάς, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ Γάλλοι ἐγκατέλειψαν τὸν ἀγῶνα, ἠναγκάσθη ὁ Ἑλλην. στρατὸς νὰ ὑποχωρήσῃ εἰς τὸ Ρουμανικὸν ἔδαφος. Τότε ἀπεφασίσθη ὑπὸ τῶν Δυνάμεων ἡ ἐκπλήρωσις τῶν ἐθνικῶν διεκδικήσεων τῆς Ἑλλάδος, διὰ τῆς ἀναγνωρίσεως πρὸς αὐτὴν τοῦ δικαιώματος νὰ καταλάβῃ τὴν διὰ τῶν συνθηκῶν Νεϊγὺν καὶ Σεβρῶν παραχωρηθεῖσαν Ἀνατ. καὶ Δυτ. Θράκην, καθὼς καὶ τὴν Ἰωνίαν μὲ τὴν ἐνδοχώραν ἐν Μ. Ἀσίᾳ. Οὕτω πρῶτον κατελήφθη ἡ Δ. Θράκη. Ἐπειτα, ἀρχὰς Μαΐου 1919, ἐγένεν ἀπόβασις εἰς Σμύρνην, ὅθεν ἐπροχώρησεν εἰς τὰ ἐσωτερικά. Κατὰ Ἰούλιον ἀπεφασίσθη κατάληψις τῆς Α. Θράκης, ὅτε φάλαγξ μὲ ἐπὶ κεφαλῆς τὸν βασιλέα Ἀλέξανδρον ἀπεβιβάσθη εἰς Ἀλεξαν-

δρούπολιν, ἑτέρα δὲ εἰς Ραιδεστόν, μὲ σημεῖον συναντήσεως τὴν Ἀδριανούπολιν. Τὰ τῆς Α. Θράκης Τουρκ. στρατεύματα ὑπὸ τὸν Τζαφέρ Ταγιάρ ἐτρέποντο εἰς φυγὴν πρὸ τῆς ὀρμητικότητος τῶν Ἑλλήνων, ὁ ἴδιος δὲ συνελαμβάνετο αἰχμάλωτος καὶ ἀπεστέλλετο εἰς Ἀθήνας. Μετὰ τὴν κατάληψιν καὶ τῆς Α. Θράκης μέχρι Μετρῶν καὶ λίμνης Δέρκων ἤρchiσεν ἡ παλινόστησις τῶν Ἑλληνοθρακῶν, οἵτινες διὰ πλοίων ἀπὸ Μακεδον. λιμένας ἀπεβιβάζοντο εἰς τὰ Θρακ. παράλια ὅπου εὔρισκον κατεστραμμένας οἰκίας καὶ γαίας ἀκαλλιεργήτους, διότι οἱ Τούρκοι εἶχον ἀποσυρθῆ εἰς τὰ Τουρκοχώρια. Παρὰ τὴν καταστροφὴν ἀνέπτυξαν τοσαύτην δραστηριότητα, ὅστε ἐντὸς 3 ἐτῶν ὅλα διωρθώθησαν, αἱ γαῖαι ἐκαλλιεργήθησαν καὶ ἀπέδωκαν πλουσίας ἐσοδείας. Οὕτως ἀποκατεστάθη ἐκ νέου ἡ ζωὴ ἐν Θράκῃ, ἣτις διηρέθη εἰς νομοὺς καὶ διοικήσεις κατὰ τὸ διοικητικὸν σύστημα τῆς Ἑλλάδος. Εἰς τὰς πόλεις ἰδρύθησαν σχολαί, Καθηγηταὶ διωρίσθησαν, τὸ ἐμπόριον ἀποκατεστάθη, ἡ ἀλιεία ἐνισχύθη, ἡ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Πειραιᾶ, Θεσ|νίκην, Καβάλαν καὶ Κων|πολιν ἐπυκνώθη καὶ δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν, ὅτι ἐκ νέου ἐξελληνίσθη ἡ Θράκη ἀπ' ἄκρου εἰς ἄκρον. Ἡ Ἑλλην. δικαιοσύνη διὰ τὸ ἀμερόληπτον αὐτῆς ἐθανμάζετο καὶ ὑπ' αὐτῶν τῶν Τούρκων. Πλήρης ἐλπίδων ὁ Ἑλληνοθρακικὸς κόσμος ἀπέβλεπεν εἰς τὸ μέλλον. Πλήν φεῦ! Ἄλλαι μὲν βουλαὶ ἀνθρώπων, ἄλλα δὲ Θεὸς κελεύει. Πάντα ταῦτα ὡς ἱστὸς ἀράχης διελύθησαν ὑπὸ τὴν πνοὴν κομματικῶν παθῶν παρασυρόντων τὸν τε Θρακικὸν καὶ Μικρασιατικὸν Ἑλληνισμόν εἰς ὄλεθρον.

ΚΕΦ. 142.—ΘΑΛΙΒΕΡΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΟΥ 1922.

Ἐν ἔτος μετὰ τὴν παλινόστησιν, τὸ 1920 ὑπῆρξε μοιραῖον διὰ τὸν Ἑλληνισμόν, ἰδίᾳ τὸν Μικρασιατικόν, Θρακικὸν καὶ τὸν ἐν Κων|πόλει. Τὸ μέγα ἔργον τοῦ ἐκ Κρήτης πολιτικοῦ, ὅστις διὰ τῆς ἱκανότητός του εἶχεν ἐπιτύχει θαύματα, ἐπέπρωτο νὰ τὸ ἐκμηδενίσῃ μία μόνον ἡμέρα, καθ' ἣν ὁ Ἑλλην. κόσμος παρουσιάσθη πρὸ τῶν καλπῶν (1|11|1920). Ἀντὶ νὰ ἐπιευρώσῃ διὰ τῆς ψήφου του τὸ ἐπιτελεσθὲν ἔργον, παρεσύρθη ὑπὸ κομματαρχῶν ἀντιπάλων τοῦ Βενιζέλου καὶ τὸν κατειψήφισεν. Ἡ προσελθοῦσα οὕτως Ἑλλην. Κυβέρνησις ἀπετελέσθη ἀπὸ πρόσωπα, τὰ ὁποῖα οἱ σύμμαχοι ἐξακρατήρισαν Γερμανόφιλα, ἀπέσυραν τὴν ἐμπιστοσύνην των καὶ ἀνέστειλαν τὰς παροχὰς εἰς τὸν Ἑλλην. στρατόν. Ἐπιζημιωτάτη ὑπῆρξεν ἡ στάσις, ἣν ἔλαβεν ἡ Γαλλ. Κυβέρνησις ἔναντι τῆς Κυβερν. Γούναρη. Καὶ ὅχι μόνον τὸν ἐν Κιλικίᾳ Γαλλ. στρατόν ἀπέσυρεν αὕτη, ἀλλὰ, συνθηκολογήσασα πρὸς τὸν Κεμάλ, παρέδωκε καὶ ὅλον τὸν ἐν Κιλικίᾳ ὄπλισμόν, Γάλλοι δὲ καὶ Ἴταλοὶ ἔμποροι ὄπλων ἔστειλαν πλοῖα κατάφορτα πολεμοφοδίων, καὶ οἱ Ρῶσοι δὲ ἐνίσχυσαν αὐτόν. Ἡ ἀντιβενιζελικὴ Κυβέρνησις ἀφῆρσε τὴν ἀρχιστρατηγίαν ἀπὸ τὸν Συμυρναῖον στρατηγὸν Παρασκευόπουλον καὶ ἔστειλε τὸν εἰς τὸ κόμμα ἀνήκοντα Παπούλαν. Διαπρεπεῖς ἀξιωματικοὶ τοῦ Βενιζέλου, πού

εἶχον ὀδηγήσει εἰς τόσας νίκας, ὥς οἱ στρατηγοὶ Ἰωάννου, Κονδύλης καὶ ἄλλοι, κατέφυγον εἰς Κων]πολιν, οἱ δὲ ἀπομείναντες περιεφρονοῦντο. Οὕτως ἐπῆλθε χαλάρωσις τοῦ θάρρους καὶ τῆς ἀποφασιστικότητος, τοῦ ἐν Μ. Ἀσία Ἑλλην. στρατοῦ, μειωθέντος τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ. Αἱ ἐπιχειρήσεις, μετὰ τὴν μεταβολὴν ὑπὲρ τοῦ ἐχθροῦ, ἀπέδειξαν, ὅτι οὗτος ἰσχυροποιεῖτο πανταχόθεν, ἡμεῖς δὲ ἄνευ συμμάχων διεξήγομεν τὸν ἀγῶνα ἀβοήθητοι. Μολονοῦσι ὁ στρατός μας ὑπέστη ἀπώλειαν τὸ στρατηγεῖον δὲν μετέβαλε τακτικὴν, ἕως οὔτου κατὰ τὴν μάχην τοῦ Σαγγαρίου ἀπέτυχε μὲ πολλὰς θυσίας. Τότε διετάχθη ὁ Παπούλας νὰ παραιτηθῇ τῆς προελάσεως καὶ νὰ συμπύξη τὸν στρατὸν εἰς τὴν γραμμὴν τῆς Συνθήκης τῶν Σεβρῶν. Ἄλλ' οὗτος, μὴ ἀποδεχθεὶς παρητήθῃ τῆς ἀρχιστρατηγίας, ἐστάλη δὲ ἀγτ' αὐτοῦ ὁ Χατζηανέστης, ἵνα ἐκτελέσῃ τὸ σχέδιον τῆς συμπύξεως. Ἄλλ' ὁ Κεμάλ, ποῦ ἐκαιροφυλάκει, ἐθεώρησε κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἀρχίσῃ ἐπίθεσιν κατὰ τῶν Ἑλλήνων, πρὶν οὗτοι συμπυχθῶν καὶ ἐνόσω τὸ μέτωπον παρουσίαζε κενὰ λόγῳ τῆς μακροτάτης ἐκτάσεώς του. Τὴν νύκτα τῆς 12ης πρὸς τὴν 13ην Αὐγούστου 1922 μετὰ σφοδρὰν ἐπίθεσιν κατώρθωσε νὰ διασπάσῃ τὸ Ἑλλην. μέτωπον. Ὁ Ἑλλην. στρατός ἰδὼν τὸ μέτωπόν του διχοτομούμενον καὶ τοὺς ἐχθροὺς ἀπειλοῦντας τὰ νῶτα του, ἤρχισε νὰ συμπύξη τὸ βόρειον τμήμα πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ τὸ νότιον πρὸς τὴν Σμύρνην. Ἄλλ' ὁ στρατός ταλαιπωρηθεὶς ἐπὶ ἔτη ὑπὸ κομματικῶν διενέξεων καὶ στεροῦμενος ἐφοδίων καὶ ἠθικοῦ, ἐτόρπη εἰς φυγὴν καὶ προσβαλλόμενος ὑπὸ ἀτάκτων, ἔφθασε τὸ μὲν βόρειον τμήμα αὐτοῦ εἰς Πάνορμον, τὸ δὲ νότιον εἰς Σμύρνην καὶ Χερσόνησον Ἐρυθραίας, ἐν πλήρει ἀποσυνθέσει, ἐκεῖθεν δὲ εἰς Ραιδεστόν καὶ εἰς Ἑλλάδα, ἐνῶ οἱ ἀτυχεῖς πληθυσμοὶ τῆς Μ. Ἀσίας ἔμενον εἰς τὴν διάθεσιν τῶν Τουρκ. ὁρδῶν καὶ ἐπληκολούθησε τὸ Μικροσιατικὸν δράμα. Ὡς φαίνεται, ἡ ἀνατρεπτικὴ προπαγάνδα εἶχε δράσει μετὰ τοῦ στρατοῦ, διότι ὁ εἰς Ραιδεστόν ἀποβιβάσθεις παρουσίαζε θλιβερωτάτην εἰκόνα ἀποσυνθέσεως καὶ τροπὴν πρὸς τὸν κομμουνισμὸν ἐκ τῶν ἐξῆς γεγονότων: Ὁ ἐν Κων]πόλει στρατηγὸς Ἰωάννου, ἔσπευσεν εἰς Ραιδεστόν, διὰ νὰ περιμαζεύσῃ καὶ ἀνασυντάξῃ τὰ λείψανα τοῦ διαπεραιωμένου στρατοῦ, ἀλλ' οἱ στρατιῶται ἐζητωκραύγαζον ὑπὲρ τοῦ Λένιν καὶ ἀπεμακρόνοντο. Ὁ δὲ ἀρχηγὸς τῶν ἐν Κων]πόλει συμμαχικῶν δυνάμεων Ἄγγλος Χάρριγκτων, ἐρωτηθεὶς ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεώς του, ἐὰν ὑπάρχῃ Ἑλλην. στρατός ἐν Θράκῃ καὶ πόσος, ὥστε νὰ κρατηθῶν Ἐθρακικὰ ἐδάφη διὰ τὴν Ἑλλάδα, ἀπήντησε: «Μερικοὶ ἀξιωματικοὶ μόνον, ἀλλ' οὐδεις στρατιώτης». Ἡ θλιβερὰ αὕτη ἀπάντησις ἠνάγκασε τὴν Ἄγγλ. Κυβέρνησιν νὰ δεχθῇ, ὥστε εἰς τὸ Πρωτόκολλον τῶν Μουδανιῶν νὰ ἐπιδικασθῇ καὶ ἡ Α. Θράκη εἰς τὸν Κεμάλ (11|10|1922), ἡ δὲ Ἑλλὰς εὐρεθεῖσα εἰς ἀδυναμίαν νὰ κρατήσῃ τὴν Α. Θράκην, παρεδέχθη τοῦτο διὰ τῆς ὑπογραφῆς τοῦ ἀπεσταλμένου τῆς Σιμοπούλου (14|10|1922). Μετὰ 5 ἡμέρας εἰσῆλθεν εἰς Κων]πολιν ὁ

Ραφὲτ πασᾶς καὶ ἀνέλαβε τὴν Κεμαλικὴν διοίκησιν, ὑπὲρ ἧς ἐκηρύχθησαν οἱ Μουσουλμᾶνοι. Τὴν 1ην Δεκεμβρίου 1922 διάταγμα τοῦ Κεμάλ καθήρησε τὸ Σουλτανᾶτον. Ὁ Σουλτᾶνος Μεχμέτ ὁ ΣΤ' τὴν 17ην Δεκεμβρίου κατέφυγεν ἐπὶ τοῦ Ἀγγλικοῦ σκάφους «Ἰμαλάια» καὶ ἔφθασεν εἰς Μάλταν. Μὲ τὴν παράδοσιν τῆς Κων]πόλεως εἰς τοὺς Κεμαλικούς, Τσέται ἤρχισαν εἰσβολὰς εἰς Α. Θράκην, ὑπερβάντες τὴν γραμμὴν Τσατάλτζας. Τὰ ὀλίγα Θρακόπουλα, εἰς τὰ ὁποῖα εἶχεν ἀνατεθῆ ἡ φύλαξις τῆς γραμμῆς, ἐγκαταλειφθέντα ἄνευ ἐνισχύσεως, μετὰ ἀπεγνωσμένον ἀγῶνα καὶ ἀφοῦ ἐξήντησαν τὰ πυρομαχικὰ των, ἠμύνθησαν μέχρις ἐσχάτων μὲ τὰς λόγχας καὶ ἔπεσαν προασπίζοντα ἠρωϊκῶς τὸ πάτριον ἔδαφος.

ΚΕΦ. 143.—Η ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΤΡΑΓΙΚΩΤΑΤΗ ΠΡΑΞΙΣ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΟΘΡΑΚΙΚΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ.

Αἱ θλιβεραὶ εἰδήσεις περὶ καταρρεύσεως τοῦ Μικρασιατικοῦ μετάλλου, ἡ εἰς Θράκην διαπεραιώσις συντριμμάτων στρατοῦ καὶ ἡ ὑπογραφή τοῦ Πρωτοκόλλου Μουδανιῶν, προεκάλεσαν ἀγωνίαν εἰς τὸν πληθυσμὸν πόλεων καὶ ὑπαίθρου, ὅστις ἔλαβεν ἐντολήν, ἐντὸς 15 ἡμερῶν νὰ εὐρίσκηται ἔξω ἀπὸ τὴν Α. Θράκην. Ἐνῶ περιέμενον αἰσίαν ἔκβασιν τοῦ πολέμου, μετὰ τὸν ὁποῖον οἱ Τοῦρκοι θὰ ἐξεκένουν τὴν Θράκην καὶ θὰ ἀπῆρχοντο διὰ παντός, ἡ κακὴ μοῖρα τὰ ἐπέκλωσεν οὕτως, ὥστε πάλιν αὐτοὶ νὰ ὑποστοῦν ἐντὸς διαστήματος 10 ἐτῶν (1912—1922) καὶ τρίτον ἐκκατριισμόν καὶ ἐγκατάλειπνν περιουσιῶν. Ἀναλογιζόμενοι ὅτι θὰ ὑποστῶσι τὰ δεινοπαθήματα τῆς μεταναστεύσεως, ἐμακάριζαν ἐκείνους, πὺ εἶχον ἀποθάνει. Τὸ δὲ δεινότερον ἦτο ὅτι ἐπρόκειτο περὶ ξεροζώματος ὄχι μόνον τῆς ὑπαίθρου, ἀλλὰ καὶ τῶν πόλεων. Καὶ ὅμως τὸ φυλετικὸν αἶσθημα ἦτο τόσον βαθὺ καὶ ἡ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν τόσον ζωνερά, ὥστε ὑπέκνυψαν καὶ ἀπεχαιρέτησαν μὲ δάκρυα τὴν γῆν τῶν πατέρων των. Καὶ ὅσοι μὲν ἐθεώρουν τὴν διὰ πλοίων μεταφορὰν προσφορωτέραν, μετεκόμιζον εἰς τὸ πλησιέστερον παράλιον. Οἱ εἰς τὰ ἐσωτερικὰ κατοικοῦντες ἐφόρτωνον ἀμάξας καὶ μεταφορικὰ μέσα καὶ ὤδευον διὰ ξηρᾶς πρὸς τὸν Ἐβρον, τὸν ὁποῖον διαπερῶντες, εἰσήρχοντο εἰς Δ. Θράκην. Ἐπίσης οἱ κτηνοτρόφοι μὲ τὰ ζῶα καὶ μὲ τὰ ὄπλα ἀνὰ χεῖρας διέσχισον ἐκτάσεις ἐπὶ ἡμερονύκτια. Οἱ κατελθόντες εἰς τὰ παρῴγια καὶ οἱ κατοικοῦντες ταῦτα, διὰ πλοίων ἀπεβιβάζοντο εἰς λιμένας τῆς Β. Ἑλλάδος, Ἀλεξ]πόλεως, Καβάλας, Ὀρφανοῦ καὶ Θεσ]νίκης.

Σημειωτέον ὅτι εἰς Ἑλλάδα εἶχεν ἐπικρατήσει ἐπαναστάσις τῶν στρατηγῶν: Πλαστήρα, Γονατᾶ, Παγκάλου καὶ ναυάρχου Φωκᾶ. Οἱ ἐπαναστάται εἶχον ἀποβιβασθῆ εἰς Χίον (ἐκ τῆς Ἐρυθραίας κατὰ τὴν ἐκκένωσιν τῆς Μ. Ἀσίας), ὅπου συνεπήχθη ὁ ἐπαναστατικὸς πυρὴν τῶν δύο πρώτων, εἰς τοὺς ὁποίους προσῆλθε καὶ ὁ Φωκᾶς μὲ τὸν στόλον. Οὗτοι πλεύσαντες εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀποβιβασθέντες μὲ μοῖραν στρατοῦ, καθήρεσαν τὴν Κυβέρνησιν Γούναρη,

συνέλαβον τοὺς Ὑπουργοὺς ὡς ὑπαιτίους τῆς καταστροφῆς, τοὺς κατεδίκασαν εἰς θάνατον καὶ ἐσχημάτισαν Κυβέρνησιν ὑπὸ τὸν στρατηγὸν Πλαστήραν, ἣτις ἐμερίμνησε περὶ ἐγκαταστάσεως καὶ τῶν προσφύγων Θρακῶν. Οἱ Ἕλληνες Καλλιπόλεως καὶ Χερσονήσου δὲν εἶχον μετακινηθῆ, διότι ἐκυκλοφόρει ἡ φήμη, ὅτι ἡ Χερσονήσος θὰ διεθνοποιεῖτο, θὰ ἐδέχετο δὲ καὶ ἄλλους Ἕλληνας πληθυσμούς. Ἡ συνδιάσκεψις ὅμως τῆς Λωζάνης (Νοέμβριος 1922), ὅπου τὴν Ἕλληνας Κυβέρνησιν ἀντεπροσώπευεν ἀποστολὴ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βενιζέλου, ἐπέδικασε καὶ ταύτην εἰς τοὺς Τούρκους. Οὕτως ἠναγκάσθησαν καὶ οἱ τῆς Χερσονήσου, ἐν μέσῳ χειμῶν, νὰ ἀπέρχωνται. Καὶ ἐπειδὴ ἡ Β. Ἑλλάς ἦτο πλήρης Θρακῶν καὶ Μικρασιατῶν, οὗτοι ἐχομίσθησαν καὶ εἰς Ν. Ἑλλάδα μέχρι Κυπρισσίας καὶ Κεφαλληνίας. Ἀπαξ δὲ εἰσῆρχοντο εἰς τὰ Ἕλληνας ἐδάφη, ἔπειτα δι' ἄλλων μετακινήσεων ἐντὸς τοῦ Κράτους ἐγκαθίσταντο κατὰ τὸ δοκοῦν. Καὶ οὕτω τὸ πλεῖστον τῶν Θρακῶν σήμερον ἀπαντᾶται εἰς τὴν Α. Θράκην, Ἀνατ. καὶ Κεντρ. Μακεδονίαν, σποραδικῶς δὲ ὀλίγοι καὶ εἰς τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ Ἕλληνας Κράτους. Δυστυχῶς δὲ ἐπειδὴ ἡ Συνθήκη τῆς Λωζάνης, διὰ τῆς ἀποφάσεως τῆς 30 Ἰανουαρίου 1923, ὥρισεν ἀνταλλαγὴν πληθυσμῶν Ἑλλάδος καὶ Τουρκίας, διέσπευσαν εἰς Ἑλλάδα καὶ τὰ 90% τῶν Ἑλλήνων τῆς Κων/πόλεως, καθὼς καὶ ὅλοι οἱ τοῦ Πόντου καὶ τῆς Μ. Ἀσίας. Ἐκτοτε, Θραῖκες, Μικρασιᾶται καὶ Πόντιοι, οἱ κατοικήσαντες εἰς τὰ ἐδάφη τοῦ σημερινοῦ Ἕλληνας Κράτους, ἀγωνίζονται πάντες τὸν τραχὺν ἀγῶνα τῆς δυσμοίρου Ἑλλάδος μετὰ τὴν ἐλπίδα, ὅτι θὰ ἀνατεῖλῃ κάποτε ἡ ἡμέρα τῆς ἐπιστροφῆς εἰς τὸ πατρίον ἔδαφος, ὅπου κεῖνται τὰ ὄσπῳ τῶν προγόνων των.

ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΛΩΣΕΩΣ
ΠΕΡΙΟΔΩΝ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ (1600 π.Χ.—1453 μ.Χ.)

Ἐπειδὴ ὁ παρὼν τόμος καλύπτει μόνον τὴν περίοδον 1453—1922, ἀναφέρεται δηλαδή εἰς τὰ μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων/πόλεως, πρὸς κατατόπισιν τοῦ ἀναγνώστου, ἐθεωρήσαμεν ἐπιβεβλημένον νὰ περιγράψωμεν καὶ τὰ γεγονότα τῶν προγενεστέρων περιόδων. Ἡ Ἱστορία τῆς Θράκης περιλαμβάνει 36 ὄλας ἑκατονταετηρίδας, ἀπὸ τῆς Μυθικῆς καὶ Ἡρωϊκῆς ἐποχῆς (1600 π.Χ.), μέχρι τῶν ἡμερῶν μας. Ἐπομένως σημεῖα τινὰ μόνον εἶναι δυνατόν νὰ ἐκτεθοῦν ἐν συντόμῳ.

Ἡ ἀρχαιότατη Πελασγικὴ φυλὴ ὀρηθεῖσα ἐξ Ἀσίας, κατ' ἀγνώστους χρόνους, διὰ τοῦ Καυκάσου καὶ τῆς σημερινῆς νοτίου Ρωσσίας κατῆλθεν εἰς τὰς πρὸς νότον τοῦ Ἰστρου (Δουνάβεως) χώρας καὶ ἐξηπλώθη καθ' ἅπασαν τὴν χερσόνησον τὴν σήμερον Βαλκανικὴν. Μὲ τὴν πάροδον τῶν αἰῶνων διηρέθη εἰς τρεῖς κλάδους. Καὶ Θραῖκες μὲν ἐκλήθησαν οἱ κατοικήσαντες τὸ ΒΑ τμήμα τῆς χερσονήσου, τοῦ ὁποίου σύνορον βόρειον ἀπετέλει ὁ Ἰστρου ποταμὸς (Δούναβις), Ἀνατολικὸν ὁ Εὐξείνιος Πόντος, Νότιον ἀπὸ τοῦ Βοσπόρου μέχρι τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τῶν βορείων ὑπωρειῶν τοῦ Ὀλύμπου καὶ Πίνδου καὶ Δυτικὸν ἡ γραμμὴ Γράμμον, Σκάρδου μέχρι τοῦ Βελιγραδίου. Ἰλλυριοὶ δὲ οἱ κατοικήσαντες τὸ ΒΔ τμήμα, τὸ πρὸς βορρᾶν τῶν Κεραυνίων ὄρεων καὶ τοῦ Σκάρδου μέχρι τῆς γραμμῆς τοῦ Βελιγραδίου καὶ Τεργέστης, ἦτοι τὸ πλεῖστον τῆς Ἀλβανίας καὶ Γιουγκοσλαβίας, μὲ δυτικὸν ὄριον τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος. Τὸ τμήμα τῆς χερσονήσου πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῶν Κεραυνίων κατώκησαν διάφοροι φυλαί, ὧν κυριώτεραι ἦσαν αἱ διακριθεῖσαι εἰς Δωριεῖς, Αἰολεῖς, Ἴωνας καὶ Ἀχαιοὺς, οἵτινες κατὰ τὸ 1000 π.Χ. συμπεριελήφθησαν ὑπὸ τὸ τιμητικὸν ὄνομα Ἕλληνες.

Ἄπαντα ταῦτα τὰ φύλα Θρακῶν, Ἰλλυριῶν καὶ τῶν μετὰ ταῦτα Ἑλλήνων ἦσαν κατ' ἀρχὰς ὁμόγλωσσα. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπὸ τῆς μονίμου ἐγκαταστάσεώς των εἰς τὰς χώρας των ἔζησαν ἐπὶ αἰῶνας ἀπομεμονωμένα ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐκάστου χώρα, ἡ γλῶσσα τῶν τριῶν κλάδων ὑπέστη διάφορον ἐξέλιξιν. Διὰ τοῦτο περὶ τὸ 700 π.Χ., πού ἤρχισε κάπως ζωηρὰ ἐπικοινωνία μεταξὺ των, τὰ γλωσσικά των ἰδιώματα ἐπαρουσίασαν ἀρκετὴν διαφορὰν.

Καὶ οἱ μὲν Θραῖκες, πού ἦσαν ἐξηπλωμένοι ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως μέχρι τοῦ Ὀλύμπου καὶ ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου μέχρι τῶν ἀνατολικῶν συνόρων Ἡπείρου καὶ Ἰλλυρίας, ὡς ἔχοντες χώραν μὲ πεδιάδας καὶ ποταμοὺς, καθίστων γονίμους τὰς ἐκτάσεις, ἐπιδιδόμενοι εἰς τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν. Κατὰ τὴν ἠρωϊκὴν ἐποχὴν περὶ τὸ 1500 π.Χ. ἀναφέρε-

ται, ότι οί Θραῖκες με τὸν βασιλέα Τηρέα κατήλθον εἰς Ἀττικὴν πρὸς βοήθειαν τοῦ βασιλέως Πανδίωνος, ὅστις ἐζήτησε τὴν συμμαχίαν τοῦ Τηρέως κατὰ τοῦ Λαβδάκου, βασιλέως τῶν Καδμείων τῆς Βοιωτίας. Οἱ Θραῖκες ἐδίδαξαν εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Ἀττικῆς τὴν καλλιέργειαν τῶν σιτηρῶν ὡς καὶ τὴν φύτευσιν τῆς ἀμπέλου καὶ οἰνοποιήσιν τῶν σταφυλῶν. Ἀλλὰ οἱ κάτοικοι τῆς Ἀττικῆς Ἴωνες, οἵτινες μόνοι κατὰ τὸν Ἰσοκράτην ἦσαν αὐτόχθονες, ὡς ἐξελθόντες ἐκ τῆς Ἀττικῆς γῆς ὡς ἐροπετὰ μεταβληθέντα εἰς ἀνθρώπους, ἐνῶ ὄλαι αἱ ἄλλαι Ἕλλην. φυλαὶ ἦσαν ἐπήλυδες ἐκ βορρᾶ, οὔτοι ἐκ φυλετικῆς ὑπερηφανείας δὲν κατεδέχοντο νὰ εἴπουν ὅτι ταῦτα ἐδιδάχθησαν παρ' ἄλλων. Καὶ ἔπλασαν μῦθον ὅτι ὅταν ἦσαν οἱ Θραῖκες εἰς Ἀττικὴν, ἐπεσκέφθησαν αὐτὴν ὁ θεὸς Διόνυσος (Βάχχος) καὶ ἡ θεὰ Δημήτηρ, οἵτινες καὶ τοὺς ἐδίδουσαν γεωργίαν καὶ ἀμπελοργίαν. Ὀλίγους χρόνους μετὰ ταῦτα ἐπὶ Θησέως, ἐγένετο ἡ εἰσβολὴ τῶν Ἀμαζόνων εἰς τὴν Ἀττικὴν. Μὲ τὰς Ἀμαζόνας, ποὺ κατήλθον διὰ Θρακίης, συνεξεστράτευσε καὶ ὁ βασιλεὺς τῶν Θρακῶν Εὐμόλπος, μετὰ τὴν καταστροφὴν δὲ τῶν Ἀμαζόνων ὑπὸ τοῦ Θησέως, ὁ Εὐμόλπος παρέμεινεν εἰς Ἐλευσίνα, ὅπου συνέστησε τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια ἐν τῷ ναῷ τῆς Δήμητρος, διδάξας τοὺς μνουμένους εἰς αὐτὰ περὶ ἀθανασίας, ἀμοιβῆς τῶν ἐναρέτων καὶ κολάσεως τῶν κακῶν. Οἱ ἀπόγονοὶ τοῦ Εὐμόλπιδαι ἱεράτευον ἐν τῷ ναῷ μέχρι καταργήσεως τῶν Ἐλευσινίων Μυστηρίων διὰ τῆς ὑπερισχύσεως τοῦ Χριστιανισμοῦ. Μεγαλυτέραν δὲ ἀνάπτυξιν εἰς τὰ Ἐλευσίνια Μυστήρια εἶχον προσδώσει οἱ Πιέριοι Θραῖκες ποιηταὶ καὶ ἀοιδοί, ὁ Ὀρφεὺς καὶ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ Λίνος, Θάμυρις καὶ Μουσαῖος. Ἐκ τούτων καὶ πολλῶν ἄλλων, ἐξάγεται ὅτι τὰ σπέρματα τοῦ ἀρχαίου ἐκείνου πολιτισμοῦ, τῆς θρησκευτικῆς λατρείας καὶ μεταθανατίου ζωῆς ἀνέπτυξαν οἱ ἀρχαιότατοι Θραῖκες εἰς τὰς χώρας, πρὸς νότον ἀπὸ τοῦ κόλπου τῆς Ἀδριατικῆς μέχρις ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως. Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι καὶ τὸ ὅτι ἡ λέξις «θηρησκεία» ἔχει τὴν προέλευσιν ἀπὸ τὸ «Θρήιξ» ποὺ εἶναι ταυτόσημον μὲ τὸ Θραῖξ (!).

Ἡ ἐμφάνισις τῶν Μακεδόνων.

Ἡ φυλὴ τῶν Μακεδνῶν ἢ Μακεδόνων κατόκει εἰς τὰ ὄρη τῆς Φθιωτιδοφωκίδος, τὴν Οὔτην, τὴν Ὀρθρον καὶ τὸν Παρνασσόν. Ἀλλὰ περὶ τὸ 1300 π.Χ. οἱ Καδμεῖοι τῆς Βοιωτίας ἐξήπλωσαν τὴν ἔξουσίαν των καὶ ἐπὶ

(1) Ὡς εἰκάζεται ἐκ τῶν ἀνωτέρω, οἱ Θραῖκες πρῶτοι ὠγγάνωσαν καὶ ἐυσυτηματοποίησαν μὲ τελετὰς τὴν λατρείαν πρὸς τοὺς θεοὺς των Ἄρην, Διόνυσον. Δὴμητραν, Ἐρμῆν καὶ λοιπούς, ἐπομένως «Θ ρ η σ κ ε ί α» σημαίνει «τρόπος λατρείας τῶν Θρηϊκῶν (Θρακῶν)». Ἀναπόσπαστον δὲ μέρος τῆς λατρείας πρὸς τοὺς θεοὺς ἦτο καὶ ὁ χορὸς καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μὲ ὄπλα. Τὴν τοιαύτην δὲ λατρείαν ἐκ τοῦ παραδείγματος τῶν Θρακῶν ἔλαβον καὶ οἱ λοιποὶ Ἰλλυριοὶ καὶ Ἕλληνας καὶ ἀνομάσθη θρηρησκεία.

τῆς Φθίας. Οἱ Μακεδνοί, διὰ τὰ ἐξασφαλίσουν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῶν μὲ τὰ κοπάδια τῶν αἰγοπροβάτων τῶν ἀπῆλθον πρὸς βορρᾶν καὶ κατώκησαν τὰ ὄρη τῆς Θεσσαλίας, Πίνδον, Ὀλυμπον, Ὄσσαν κλπ., ὅπου ἔζων κατὰ πατριὰς ἀπὸ τὴν κτηνοτροφίαν ἀνεξάρτητοι. Ἐλέγοντο Μακεδνοί ἢ Μακεδόνες ὡς ἐκ τοῦ ὑψηλοῦ ἀναστήματός των, λόγῳ τῆς ἐπὶ τῶν ὄρεων διαβιώσεώς των. Ἐκεῖ, ἐν Θεσσαλίᾳ, ὅπου ἔζησαν πέντε περίπου αἰῶνας μέχρι τοῦ 800 π.Χ. ἔπλασαν μῦθον, ὅτι κατάγονται ἀπὸ τοῦ Μακεδνοῦ, υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος καὶ τῆς Πύρρας, ἐν ἀναλογία πρὸς τὸν μῦθον, ποὺ ἔπλασαν αἱ φυλαὶ τῶν Δωριέων, Αἰολέων, Ἰώνων καὶ Ἀχαιῶν, ὅτι κατήγοντο ἐκ τῶν δύο υἱῶν καὶ δύο ἐγγονῶν τοῦ Ἑλλήνος υἱοῦ τοῦ Δευκαλίωνος, Δώρου, Ἰωνος, Αἰόλου καὶ Ἀχαιοῦ. Κατὰ τὸ 800 π.Χ., ὁ ἀπόγονος τοῦ Ἡρακλείδου Τημενίδου Περδίκκας ἢ κατ' ἄλλους Κάρανος, ὀρηθεὶς ἀπὸ τὸ Ἄργος Πελοποννήσου μὲ ἀποίκους τινὰς Ἀργεῖους, εἰς ἀναζήτησιν εὐφρόρου χώρας πρὸς ἐγκατάστασιν, ἦλθεν εἰς Θεσσαλίαν καὶ προσεταιρισθεὶς τοὺς Μακεδόνας, παρέλαβε τούτους καὶ εἰσέβαλεν εἰς τὴν πρὸς βορρᾶν τοῦ Ὀλύμπου Θράκην, καταλαβὼν καὶ ἐγκαταστήσας τοὺς ὀλίγους Ἀργεῖους καὶ τοὺς πολλοὺς Μακεδόνας εἰς τὴν εὐρείαν πεδιάδα τῆς Ἡμαθίας μεταξὺ Ἀξιοῦ καὶ Ἀλιάκμονος, ὑποτάξας καὶ συνενώσας μὲ τοὺς νέους ἀποίκους τὰ ἐκεῖ οἰκοῦντα Θρακικὰ φύλα, Πιερίους, Ἐορδαίους, Βοττιαίους καὶ Ἀλμωπούς. Οὕτω συνεπήχθη τὸ μικρὸν Μακεδον. Κράτος μὲ ἔδραν τὰς Αἰγὰς ἢ Ἐδεσσαν, ἢ μακεδονιστὶ Βέδυσσαν. Ὁ πρῶτος λοιπὸν βασιλεὺς τῶν Μακεδόνων ὑπῆρξεν ὁ Τημενίδης Περδίκκας ἢ Κάρανος. Ἀλλὰ αἱ δύο αὐτῶν ἀντίθετοι γνῶμαι περὶ τῆς ὀνομασίας συμβιβάζονται, ἐὰν παραδεχθῶμεν ὅτι ἀμφοτέραι αἱ ὀνομασίαι ἀνήκουν εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπον. Καὶ Περδίκκας μὲν ἦτο τὸ ἀτομικὸν ὄνομα, Κάρανος δὲ ὁ τίτλος του. «Περδίκκας Κάρανος», ἦτοι Περδίκκας βασιλεὺς. Διότι ἡ λέξις Κάρανος (ἐκ τοῦ κάρα = κεφαλή) σημαίνει ἄρχων, βασιλεὺς. Εἶναι δὲ αὕτη συγγενῆς τῆς Ὀμηρικῆς λέξεως «κοίρανος» ποὺ σημαίνει βασιλεὺς. «Οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη, εἷς κοίρανος ἔστω». Οἱ δὲ μετὰ ταῦτα διάδοχοι τοῦ Περδίκκου, ἀπὸ τοῦ 800—500 π.Χ., ἐπὶ τρεῖς αἰῶνας ἐξηπλώθησαν βαθμηδὸν πρὸς δυσμὰς καὶ βορρᾶν, ὑποτάξαντες τὰ Θρακικὰ γένη Ἐλυμιώτας, Ὀρέστας, Λυγκιστὰς καὶ Πελαγόνας, συγχωνεύσαντες καὶ τούτους μὲ τοὺς Μακεδόνας. Καὶ ταῦτα μὲν μέχρι τῶν Περσικῶν πολέμων, ὅτε ἐβασίλευε τῆς τότε Μακεδονίας ὁ Ἀλέξανδρος ὁ Α', ὑπὸ τῶν νοτίων Ἑλλήνων ἀποκαλούμενος Φιλέλλην διὰ τὰς μεγάλας ὑπηρεσίας του τὰς μυστικὰς, ποὺ προσέφερον εἰς τὸν ἀγῶνα τῶν κατὰ Σέρξου καὶ Μαρδονίου. Ὁ Ἀλέξανδρος ἀπαλλαγεὶς τῶν Περσῶν μετὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην, 479 π.Χ., ὑπέταξε καὶ τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἀξιοῦ μέχρι τοῦ Στρουμῶνος Θρακικὰ γένη, ἦτοι τοὺς Μύγδονας, Κρήστῶνας, Βισάλτας, Σύντιας καὶ μέρος τῶν πρὸς βορρᾶν Παιόνων Θρακῶν. Τοιοῦτοτρόπως ὅτε ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Μακεδονίας Φί-

λιππος ὁ Ἀμύντου πατήρ τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, 356 π.Χ., τὸ Μακεδον. κράτος ὡς ἀνατολικὸν ὄριον εἶχε τὸν ποταμὸν Στρυμῶνα, πρὸς βορρᾶν δὲ τὸν πλόκαμον τοῦ Ἀξιοῦ Ἐρυγῶνα. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, ἀκμῆς τῆς Ἀθηναϊκῆς πολιτείας, ἡγεμονευούσης τοῦ πλείστου μέρους τοῦ Ἑλλην. κόσμου ἐπὶ Κίμωνος καὶ Περικλέους, καθ' ὅλον σχεδὸν τὸν Ε' π.χ. αἰῶνα, ἐπεσκέφθη τὴν Θράκην καὶ ὁ πατήρ τῆς Ἱστορίας Ἡρόδοτος, ὅστις ἦλθεν εἰς ἐπαρῆν μὲ διαφόρους Θρακικὰς φυλάς, ὡς τοὺς Βίστωνας ἀνατολικῶς τῶν ἐκβολῶν τοῦ Νέστου, περιοχὴν τῆς σημερινῆς Ξάνθης, ὅπου ἔκειντο τὰ Ἀβδηρα, μὲ τοὺς Τραυσσοὺς εἰς τὰ ΝΑ τῆς Ροδόπης παρὰ τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄρδα, τοὺς Ὀδρουσοὺς μεταξὺ Ἐβρου καὶ Γούντζα, τοὺς Κροβυζοὺς καὶ Γέτας, οἱ ὅποιοι κατώκουν μεταξὺ Αἴμιου καὶ Δουνάβεως. Τῶν Θρακικῶν τούτων γενῶν περιγράφει τὰ παράδοξα ἦθη καὶ ἔθιμα, γενικῶς δὲ ἀποφαίνεται περὶ Θρακῶν ὡς ἑξῆς: «Τῶν Θρακῶν τὰ γένη εἶναι κατὰ τὸ πλῆθος δευτέρα μετὰ τὰ Ἰνδικά. Ἐὰν ὅλοι οἱ Θραῖκες ὑπῆκοον εἰς ἓνα βασιλεία ἢ ἐκυβερνῶντο ἀπὸ μίαν κυβέρνησιν, θὰ ἀπετέλουν τὸ ἰσχυρότερον κράτος καὶ ἔθνος τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι δυσκατόρθωτον νὰ γίνῃ. Εἶναι ὁμόγλωσσα καὶ λατρεύουν τοὺς ἰδίους θεοὺς καὶ κατ' ἐξοχὴν τὸν Ἄρη, θεὸν τοῦ πολέμου, τὸν Βάκχον θεὸν τῆς ἀμπέλου καὶ τὴν Δήμητραν, θεὰν τῆς Γεωργίας. Οἱ δὲ κατὰ τόπους ἡγεμόνες τῶν λατρεύουν καὶ τὸν Ἐρμῆν, ἐκ τοῦ ὁποίου καυχῶνται, ὅτι κατάγονται. Ἐχουν δὲ καὶ τινες θεοὺς καὶ θεὰς ἰδικὰς τῶν, ὡς τὴν Κοττυτώ, ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ τῆς ὁποίας ὑπῆρχε κολυμβήθρα, μέσα εἰς τὴν ὁποίαν ἐβαπτίζοντο γυμνοί. Θρακικὰ τινὰ γένη εἶχον ἔθιμον νὰ θρηνοῦν οἱ συγγενεῖς γεννωμένου τέκνου, διότι ὁ γεννώμενος εἰσέρχεται εἰς τὴν πλήρη βασάνων ἀνθρωπίνην ζωὴν, νὰ χαίρουν δὲ κατὰ τὸν θάνατον, ὅστις ἀπαλλάσσει τὸν ἀνθρώπον ἀπὸ τὴν βασανισμένην ζωὴν». Περὶ τῶν βορειοτέρων δὲ Θρακῶν, τῶν Γετῶν ἀναφέρεται, ὅτι οὗτοι ἐδιδάχθησαν καὶ ἐπρέσβευον τὴν θρησκευτικὴν θεωρίαν, ἣν ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς ὁ πατριώτης τῶν Ζάμολξις ἢ Ζάλμοξις, ὅστις, κατελθὼν εἰς Ἑλλάδα ἐγένετο κατ' ἀρχὰς δοῦλος παρὰ τῷ Σαμίῳ φιλοσόφῳ Πυθαγόρῳ, εἶτα δὲ μαθητὴς αὐτοῦ. Ἀφεθεὶς ἐλεύθερος ὑπὸ τοῦ διδασκάλου του, ἐπεδόθη εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ ἀποκτήσας πλοῦτον ἀπῆλθεν εἰς τὴν πατρίδα του Γετίαν, ὅπου, προσεταιρισθεὶς τοὺς ἄρχοντας τοῦ τόπου, ἐδίδαξεν εἰς αὐτοὺς καὶ τὸν λαὸν τὴν θεωρίαν τοῦ Πυθαγόρα καὶ περὶ ἀθανασίας ψυχῆς καὶ ἀμοιβῆς ἢ τιμωρίας μετὰ θάνατον. Τοῦτον, ἀποθανόντα κατὰ μυστηριώδη τρόπον, ἀνεκήρυξαν ὡς θεόν, πρεσβεύοντες ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν μεταβαίνουσι παρ' αὐτῷ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν. Οἱ ἡγεμόνες τῶν Θρακῶν καὶ οἱ εὐποροὶ ἐνυμφεύοντο πολλὰς γυναῖκας, ὅτε δὲ ἀπέθνησκεν ὁ σύζυγος, οἱ οἰκεῖοι συνεκρότουσιν συμβούλιον, ὅπερ ἀπεφαίνετο ποία ἐκ τῶν συζύγων ἦτο ἡ ἀγαπητοτέρα εἰς αὐτὸν καὶ τότε ἐκείνη ἐσφαγιάζετο ὑπὸ τῶν πλησιεστέρων συγγενῶν τῆς, πατρὸς ἢ ἀδελφοῦ καὶ συνεθάπτετο μὲ τὸν ἀποθανόντα σύ-

ζυγον. Τοῦτο ἐθεωρεῖτο μεγάλη τιμὴ δι' αὐτήν, αἱ δὲ λοιπαὶ χηρεύουσαι σύζυγοι ἐθρήνουν καὶ ἐπένθουν, διότι δὲν ἠξιώθησαν τῆς τιμῆς νὰ συνταφῶσι μὲ τὸν σύζυγόν των. Εἰς τὰς κόρας ἐνόσω ἦσαν ἄγαμοι, ἔδιδον πλήρη ἐλευθερίαν, ὅταν ὑπανδρεύοντο ὅμως, αὐταὶ περιορίζοντο ἐν τῷ οἴκῳ διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ συζύγου, τῶν τέκνων, καὶ τῶν γερόντων γονέων. Εἰς τὴν ταφήν τῶν ἡγεμόνων ἐτίθεντο ἐν τῷ τάφῳ καὶ πάντα τὰ προσφιλῆ των ἀντικείμενα. Ἐκτὸς τῆς συζύγου, ἐθάπτετο καὶ ὁ ἵππος, ὁ κυνηγετικὸς κύων, τὰ πολεμικὰ καὶ κυνηγετικὰ ὄπλα καὶ ἄλλα πολύτιμα κτέρεα. Ἡγειρον δὲ ἐπὶ τῶν τάφων τῶν ἡγεμόνων τύμβον ἐκ λίθων καὶ πολλοῦ χόματος, ὥστε ἀπετελεῖτο λόφος κωνοειδῆς καὶ παρόμοιοι ὑπάρχουν πάμπολλοι καθ' ὅλην τὴν Θράκην. Μερικοὶ ἐξ αὐτῶν, ἀνασκαφέντες ἔφεραν εἰς φῶς πολλὰ τοιαῦτα ἀντικείμενα. Ἐκεῖνο ὅμως, ποῦ ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὡς ἀδύνατον, τὴν συνένωσιν τῶν Θρακικῶν γενῶν, κατορθώθη ἐν μεγάλῃ κλίμακῃ ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Ὀδρυσῶν Θρακῶν κατὰ τοὺς χρόνους 460—380 π.Χ. Ὁ βασιλεὺς οὗτος Γήρης, κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀθηναϊκῆς ἡγεμονίας ἐπὶ τοῦ πλείστου μέρους τοῦ τότε Ἑλληνισμοῦ, ἠλεκτρισθεὶς ἐκ τοῦ παραδείγματος τούτου, κατορθώσε διὰ στρατιωτικῶν μέτρων καὶ συγγενικῶν δεσμῶν πρὸς τοὺς κατὰ τόπους Θρακίας ἡγεμόνας νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον του, ὅλα τὰ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἐβρου καὶ Τοῦντζα Θρακικὰ γένη Παΐτας, Ἀψυνθίους, Καίνους, Ἀστούς, Θυνούς, Τρανίψας, Μελανδρίτας, Σκυριμίδας, Νιψαίους. Τοῦτον ἀποθανόντα περὶ τὸ 450 π.Χ., διεδέχθη ὁ γενναῖος υἱὸς του Σιτάλκης ὁ Α' ὅστις, ἀκολουθῶν τὸ παράδειγμα τοῦ πατρὸς του, ἐπέταξε πάντα τὰ Θρακικὰ γένη μέχρι τοῦ Στρομῶνος καὶ τοῦ Δουνάβεως καὶ ἐσχημάτισε τὸ πολυπληθέστερον, ἰσχυρότερον καὶ πλουσιώτερον κράτος τῆς τότε Εὐρώπης. Συνεμάχησε καὶ μὲ τοὺς Ἀθηναίους (431 π.Χ.) κατὰ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περδίκκου τοῦ Β' καὶ ἐπέδραμεν εἰς Μακεδονίαν, διαβάς τὸν Στρομόνα μετ' 100.000 πεζῶν καὶ 50.000 ἰππέων Θρακῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὅμως, πτοηθέντες ἀπὸ τὰς φοβερὰς δυνάμεις τοῦ Σιτάλκου καὶ φοβηθέντες μήπως οὗτος, ἀφοῦ καταπατήσῃ τὴν Μακεδονίαν, εἰσβάλλῃ καὶ εἰς τὴν νότιον Ἑλλάδα, ἀνέκρουσαν πρῶμναν, καὶ ὄχι μόνον δὲν ἐνήργησαν ἀξιόλογόν τι εἰς τὴν Χαλκιδικήν, κατὰ τὰ συμπεφωνημένα, ἀλλὰ καὶ τὰς Θερμοπύλας ἤρριξαν νὰ ὀχυρώνουν. Τότε ὁ Σιτάλκης, βλέπων ὅτι οἱ σύμμαχοί του Ἀθηναῖοι, χάριν τῶν ὁποίων εἶχε κινητοποιήσει τοὺς Θρακίας, μετέβαλαν γνώμην καὶ στερηθεὶς ζωοτροφιῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἐπειδὴ ἐμεσολάβησεν ὁ ἀνεπιός του Σεύθης, γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ βασιλέως Περδίκκου (εἶχε νυμφευθῆ τὴν Στρατονίκην), συνεβιβάσθη καὶ ἐπέστρεψεν εἰς Θράκην. Ἐπειδὴ δὲ ἡ πολεμικὴ καὶ ληστρικὴ φυλὴ τῶν Τριβαλλῶν Θρακῶν, ποῦ κατοικοῦν τὸ ΒΔ ἄκρον τῆς τότε Θρακίας, μεταξὺ τοῦ Βελιγραδίου καὶ Ναϊσσοῦ (Νύσσης), ἐπανεστίασε κατὰ τοῦ Σιτάλκου, ἐξεστράτευσεν οὗτος κατ' αὐτῆς, ἀλλ' εἷς τινα πεισματώδη μάχην ἐφρονεύθη (424 π.Χ.).

Τούτον διεδέχθη ὁ ἀνεμῖος τοῦ Σεύθης. Καὶ οὗτος διετήρησε τὸ μεγαλεῖον τοῦ κράτους του, ὡς καὶ ὁ διάδοχος αὐτοῦ Κερσοβλέπτης (1), ὅστις ὡς ἔδραν εἶχε τὴν Οὐσκιουδάμαν (Ἀδριανούπολιν). Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κερσοβλέπτου τὸ κράτος διηρέθη καὶ ἤρχισεν ὁ ἐκπεσμός του.

Ἐξελληνισμὸς τῶν Θρακῶν.

Ἐχει ἀναφερθῆ ὅτι οἱ Θραῖκες εἶχον προηγηθῆ τῶν λοιπῶν γειτόνων τῶν εἰς τὸν πρωτόγονον ἐκεῖνον πολιτισμὸν τῆς καλλιεργείας καὶ τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς λατρείας κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν καὶ ὅτι ἐδίδαξαν ταῦτα καὶ εἰς τοὺς συγγενικοὺς τῶν λαοὺς. Ἀλλὰ κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους, ὡς λαὸς ἐστραμμένος πρὸς τὴν γῆν, παρέμεινε στάσιμος, ἢ προώδευε μὲ βραδὺν ρυθμὸν. Οἱ πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου ὅμως Ἕλληνας, ἐνεκα ἀναπτυχθείσης ἐπικοινωνίας πρὸς ἄλλους λαοὺς, περισσότερο ἀνεπτυγμένους, ὡς τοὺς ἀρχαιοτάτους Κρήτας, τοὺς Αἰγυπτίους καὶ τοὺς Φοίνικας, ἔμαθον πολλὰ, τὰ ἀνέπτυξαν εἰς ἀνώτερον βαθμὸν καὶ ἐδημιούργησαν πολιτισμὸν κατὰ πολὺ τελειότερον τοῦ ἀρχεγόνου Θρακικοῦ. Διὰ τοῦτο κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς χρόνους ἀντεστράφη ἡ πορεία τοῦ πολιτισμοῦ ἐκ τῆς Ἑλλάδος πρὸς τὴν Θράκην. Ἀφ' ἧς δὲ ἡ Ἑλλην. φυλὴ τῶν πρὸς νότον τοῦ Ὀλύμπου χωρῶν, μετὰ τὴν πρώτην Ὀλυμπιάδα, τὴν λαβοῦσαν χώραν κατὰ τὸ 776 π.Χ., κατὰ τὴν ὁποίαν κατεφάνη ἡ φυλετικὴ, ἡ γλωσσικὴ καὶ ἡ θρησκευτικὴ ἐνότης ὄλων τῶν Ἑλλην. γενῶν, ὥρισεν ὡς ἀρχὴν κοινῆς χρονολογίας, τὸ πρῶτον ἔτος, καθ' ὃ πρῶτος Ὀλυμπιονίκης ἀνεδείχθη ὁ Πλεῖος Κόροιβος, ἤρχισαν καὶ οἱ λεγόμενοι ἱστορικοὶ χρόνοι. Διότι ἕκαστε ἕκαστον γεγονός κατεγράφετο ὡς γενόμενον κατὰ τὸ 1ον, 2ον, 3ον ἢ 4ον ἔτος τῆς Ὀλυμπιάδος, ἐκάστη δὲ Ὀλυμπιάς περιελάμβανε 4 ἔτη. Τὰ πρὸ τῆς πρώτης Ὀλυμπιάδος γεγονότα ἐθεωρήθησαν ὡς προϊστορικά. Τούτων δὲ τῶν προϊστορικῶν γεγονότων ἡ ἀκριβὴς χρονολογία δὲν εἶναι προσδιωρισμένη (μᾶλλον κατὰ προσέγγισιν). Κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς αἰῶνας, ἦτοι ἀπὸ τοῦ 776 μέχρι τοῦ 400 π.Χ., αἱ Ἑλλην. ἐκεῖναι χώραι ἔπασχον ἀπὸ μίαν ὑπερεκχείλιν καταστροφῶν, λόγῳ μεγάλης τεκνοποιίας. Παντοῦ παρουσιάζετο πληθυσμιακὸν πλεόνασμα δυσανάλογον πρὸς τὰς δυνατότητας τῶν πόρων ἐκάστου τόπου πρὸς διατροφήν του. Ἄλλως τε ἡ ἀπόδοσις τῶν Λωριέων πρὸς Πελοπόννησον καὶ ἡ Μακεδονικὴ κατάκτησις ἐπὶ τῆς Θράκης, αἰτίαν εἶχον αὐτὴν τὴν ὑπερεκχείλιν τοῦ πληθυσμοῦ εἰς τοὺς τόπους τῆς ἀφειτηρίας τῶν κατὰ τὴν προϊστορικὴν ἐποχὴν. Καὶ ἀφοῦ ἐπληρώθησαν Ἑλλην. πολισμάτων Αἰολικῶν, Ἰωνικῶν καὶ Δωρικῶν ὅλα τὰ δυτικὰ παράλια τῆς Μ. Ἀσίας καὶ τῶν

(1) Οὗτος μετὰ πολλὰς ἐχθροπραξίας, ὅτε μὲν πρὸς Φίλιππον, ὅτε δὲ πρὸς τοὺς Ἀθηναίους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀφῆρεσε τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον, ἠττήθη ὑπὸ τοῦ Φιλίππου.

πλησίων νήσων, ἐστράφη ἢ προσοχὴ πρὸς τὰ παράλια τῆς Θράκης, ἀπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου μέχρι τῶν ἐκβολῶν τοῦ Δουνάβεως. Οὕτως ἀπὸ τοῦ 800 500 π.Χ. τὰ Θρακικὰ παράλια τοῦ Αἰγαίου, Ἑλλησπόντου, Προποντίδος, Βοσπόρου καὶ Μαύρης Θαλάσσης ἐπληρώθησαν Ἑλλην. ἀποικιῶν. Χαλκιδεῖς, Ἀθηναῖοι, Σάμιοι, Μεγαρεῖς, Πελοποννήσιοι καὶ ἄλλοι, ἐναπέθετον τοὺς περισσεύοντας πληθυσμούς των εἰς τὰ διάφορα σημεῖα τῆς ἐκτεταμένης Θρακικῆς παραλίας. Ἐγένοντο δὲ οἱ ἀποικοὶ οὗτοι εὐμενῶς δεκτοὶ ὑπὸ τῶν αὐτοχθόνων Θρακῶν, οἱ ὅποιοι πολλὰ εἶχον νὰ ἀφεληθοῦν καὶ πολλὰ νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τοὺς νέους τούτους κατοίκους. Διὰ τῶν Ἑλλην. τούτων ἀποικιῶν, τὰ γεωργικὰ προϊόντα τῶν Θρακῶν διεκομίζοντο ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ναυτικῶν καὶ ἐμπορῶν εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ κόσμου, ἐκομίζον δὲ οὗτοι εἰς τοὺς Θράκας εἰς ἀντάλλαγμα προϊόντα χειροτεχνίας, δενδροκομικὰ εἶδη, πολεμικὰ μέσα, ἀγγεῖα, ὑφάσματα καὶ λοιπὰ χρειώδη. Ἡ Θράκη κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἐθεωρεῖτο ὁ σιτοβολῶν τοῦ Ἑλληνισμοῦ. Αἱ Ἀθηναῖαι, ἡ Πελοπόννησος καὶ αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου ἐτρέφοντο διὰ τοῦ Θρακικοῦ σίτου, πὺν μετεφέρετο ἐπὶ Ἑλλην. ἐμπορικῶν πλοίων μαζί με ἄλλα κτηνοτροφικὰ προϊόντα καὶ δέρματα ἡμέρων καὶ ἀγρίων ζώων. Αὐτὸς ἦτο ὁ λόγος διὰ τὸν ὅποιον, οἱ Ἀθηναῖοι κυρίως, περὶ πολλοῦ ἐποιοῦντο τὴν φιλίαν τῶν Θρακῶν ἡγεμόνων πρὸς πολλοὺς τῶν ὁποίων συνῆπτον καὶ συμμαχικὰς σχέσεις. Δὲν ἀπηξίουσαν καὶ ἐπιγαμίας νὰ συνάπτουν πρὸς ἐπισήμους Θράκας, ὅτε μὲν λαμβάνοντες θυγατέρας Θρακῶν, ὅτε δὲ προσφέροντες νύμφας Ἑλληνίδας πρὸς ἐπισήμους Θράκας. Ὁ Θεμιστοκλῆς, ὁ Θουκυδίδης καὶ ἄλλοι Ἀθηναῖοι πρωτοστατήσαντες κατὰ καιροὺς ἐν τῇ Ἀθηναϊκῇ πολιτείᾳ ἦσαν τέκνα Θρασσῶν γυναικῶν καὶ Ἀθηναίων πατέρων. Αἱ κόραι τῆς Θράκης διεκρίνοντο διὰ τὸ εὔσωμον αὐτῶν. Διὰ τοῦτο οἱ ἀγαματοποιοὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου μετέβαινον εἰς τὴν Θράκην καὶ ἠγόραζον κόρας δι' ὑποδείγματα (μοντέλα) πρὸς λάξουσιν ἀγαλμάτων. Σημειωτέον, ὅτι ἐν Θράκῃ οἱ γονεῖς εἶχον ἀπόλυτον δικαίωμα νὰ ἐκθέτουν πρὸς πώλησιν, ὅσα τέκνα των ἤθελον. Οὕτω, διὰ τῆς ἰδρύσεως τῶν Ἑλλην. ἀποικιῶν, ἤρχισε πρῶτως ὁ ἑξελληνισμὸς τῶν Θρακῶν. Οἱ Ἑλληνες ἔμποροι, εἰσχωροῦντες ἀπὸ τὰ παράλια εἰς τὴν ἐνδοχώραν, μετελαμπάδευον τὰ Ἑλλην. φῶτα, οἱ δὲ Θράκες, εἴτε ἡγεμόνες ἦσαν εἴτε ἰδιῶται, ἠγωνίζοντο νὰ ἑξελληνισθῶσιν. Γραφομένην γλῶσσαν δὲν εἶχον οἱ Θράκες. Κατ' ἀνάγκην, ὅτε ἤρχισε νὰ διαφαίνεται κάποια ἀνάπτυξις καὶ ἀνάγκη γραφῆς προσεταιρίσθησαν τοὺς Ἑλλην. χαρακτῆρας. Ὡς γραφομένη γλῶσσα εἰς ἐπιγραφὰς καὶ ἀφιερώματα εἰσήχθη ἡ Ἑλληνική, μνημεῖα δὲ Θρακῶν ἡγεμόνων, πὺν ἀνεκαλύφθησαν μεταγενεστέρως, φέρουν Ἑλλην. ἐπιγραφάς. Ἡ Χαλκιδικὴ κατοικουμένη ἀπὸ τοὺς Θράκας Μύγδονας ἑξελληνίσθη πρῶτῳτάτα διὰ τῶν ἀποικιῶν Χαλκιδέων, Ἀθηναίων καὶ Δωριέων. Ἡ Θρακικὴ Χερσόνησος, ἡ κατ' ἔξοχὴν Χερρόνησος, ὅπου κατῴκουν οἱ Δόλογοι Θράκες, ἑξελληνίσθη πρὸ τοῦ

500 π.Χ. διὰ τοῦ Ἀθηναίου Μιλτιάδου τοῦ Αἰαντίδου, ὅστις κληθεὶς ὑπὸ τῶν Δολόγγων νὰ ἐξασφαλίῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰς ληστρικὰς ἐπιδρομὰς τῶν ἄνωθεν τῆς Χερρονήσου οἰκούντων Ἀψυνθίων Θρακῶν, ὠχύρωσε τὸν στενὸν λαίμῳ τῆς Χερρονήσου διὰ τείχους ἀπὸ τοῦ Μέλανος κόλπου μέχρι Προποντίδος καὶ ἐκυριόραξε τῆς χώρας ταύτης, εἰς τὴν ὁποίαν μετέφερε καὶ πολλοὺς Ἀθηναίους. Οὗτοι ἀφομοίωσαν τοὺς Θρακὰς τῆς περιοχῆς, οἵτινες ἐξέμαθον τὴν Ἑλλην. γλῶσσαν καὶ ἐλησμόνησαν τὸ Θρακικὸν γλωσσικὸν ἰδίωμα. Ὅτε δὲ τὸ Ἀθηναϊκὸν μεγαλεῖον, ὅπερ ἀνύψωσαν διάσημοι ἄνδρες, ὡς ὁ Μιλτιάδης, Ἀριστείδης, Θεμιστοκλῆς, Κίμων καὶ Περικλῆς κατέπεσεν εἰς συντρίμματα ὑπὸ τὰ ἀνηλεῆ πλήγματα τῆς στρατιωτικῆς ὑπεροχῆς τῆς ἀντιζήλου Σπάρτης 404 π.Χ., ταύτης δὲ ἡ ὀλιγοχρόνιος ἡγεμονία ἐτάφη ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου στρατηλάτου τῶν Θηβαίων ἐν Μαντινείᾳ, τῶν δὲ Θηβαίων ἡ δόξα συνετάφη μετὰ τοῦ μεγαλοφυοῦς ἐκείνου ἀνδρός, τότε, λέγομεν, νέος ἀστὴρ φωτοβόλος ἀνεφάνη εἰς τὸν Ἑλλην. ὀρίζοντα, ὁ Μακεδὼν Φίλιππος ὁ Ἀμύντου. Οὗτος βλέπων τὴν κατάπτωσιν τῶν νοτίων Ἑλλην. πολιτειῶν, ἔθετο κατὰ νοῦν νὰ συνενώσῃ ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ σύμπαντα τὸν Ἑλληνισμὸν. Καὶ κατὰ πρῶτον, ἐπεχείρησε τὴν κατάκτησιν τοῦ μεταξὺ Στρυμόνος καὶ Νέστου πλουσιωτάτου τμήματος τῆς Θράκης καὶ Χαλκιδικῆς, συγχωνεύσας καὶ ἀφομοιώσας μὲ τοὺς Μακεδόνας τὰς ἐκεῖ οἰκούσας Θρακικὰς φυλάς, Ἡδωνοὺς, Δερσαίους, Ὀδαμάντους καὶ πρὸς βορρᾶν τοὺς Ἀγορίανας, Πανναίους, Τρηῆρας καὶ Παίονας. Οὗτος ἐφήρμοσε γενικὴν στρατολογίαν καὶ ἐπειδὴ ἕκαστος ἐν τῷ κράτει ἦτο ὑποχρεωμένος εἰς στρατιωτικὴν θητείαν ἐπὶ ὠρισμένον διάστημα, τοῦτο συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν Θρακικῶν γενῶν τοῦ κράτους τοῦ καὶ ἀφομοίωσιν πρὸς τοὺς Μακεδόνας. Συνεπείᾳ τούτου ὡς δυτικὸν ὄριον τῆς Θράκης παρέμεινεν ὁ ποταμὸς Νέστος. Ἐπὶ Φιλίππου τὸ 304 π.Χ. τὸ ληστρικὸν γένος τῶν Τριβαλλῶν ἐπετέθη ἐκ δυσμῶν κατὰ τῶν Γετῶν καὶ τοὺς ἐξεδίωξεν ἐκ τῆς χώρας των. Οἱ Γέται ἠναγκάσθησαν νὰ διαβῶσι τὸν Λούναβιν καὶ νὰ κατοικήσωσι τὴν πέραν τούτου χώραν, τὴν σημερινὴν Ρουμανίαν. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ Φιλίππου Ἀλέξανδρος, προτοῦ ἐκστρατεύσῃ εἰς Ἀσίαν, ἔκρινεν ἐπάναγκες νὰ ἐξασφαλίῃ τὸ κράτος τῆς Μακεδονίας ἀπὸ εἰσβολὰς βαρβάρων, ὡς καὶ τὴν ἡσυχίαν τῶν πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νέστου ἡμιυποτεταγμένων Θρακῶν ἡγεμόνων. Πρὸς ἐπίτευξιν τούτου ἐπεχείρησεν ἐκστρατείαν πέραν τοῦ Δουνάβεως καὶ ὑπέταξε τοὺς Γέτας καὶ Τριβαλλοὺς. Κατὰ τὴν ἐκεῖ παρουσίαν του, ἐδέχθη ὁ Ἀλέξανδρος τὴν περιάλλητον πρεσβείαν τῶν ἡμιαγρίων ἀνθρώπων, τῶν ἐνδεδυμένων μὲ δέγματα. Οὗτοι εἶπον εἰς αὐτόν, ὅτι ἀνήκουν εἰς τὸ μέχρι τότε ἄγνωστον γένος τῶν Γαλατῶν, τὸ ὁποῖον εἶναι τὸ ἀνδρειότερον τοῦ κόσμου καὶ ὅτι δὲν φοβοῦνται κανένα ἐχθρόν των, ἀλλὰ μόνον τὸν οὐρανὸν μήπως πέσει αὐτοὺς ἐπάνω εἰς τὰ ὄρη των καὶ τοὺς καταπλακώσῃ. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἤκουσαν τὰς νί-

κας του κατὰ τῶν Γετῶν, ἤλθον νὰ ἐκφράσουν τὰ συγχαρητήριά των καὶ νὰ ἐκδηλώσουν τὸν θαυμασμόν των. Ὁ Ἀλέξανδρος τοὺς ὑπέδεχθη μὲ προσήνεια καὶ ἀφοῦ τοὺς ἠρώτησε καὶ ἐπληροφόρηθη ὅσα ἤθελε περὶ τῆς ζωῆς τῶν πρὸς βορρᾶν βαρβάρων λαῶν, τοὺς ἀπέστειλε μὲ πολλὰ δῶρα τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, τὰ ὅποια ὡς ἀπεδείχθη ἐκ τῶν ὑστέρων, ἐπροξένησαν μεγάλην εὐαρέσκειαν εἰς τοὺς ἀγρίους ἐκείνους λαοὺς τῆς Κεντρ. Εὐρώπης, τοὺς ἐλθόντας εἶτα εἰς ἐπαφὴν μὲ τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν κόσμον. Μετὰ τὴν ἀναχώρησίν του ὁ Ἀλέξανδρος ἀπεφάνθη πρὸς τοὺς ἰδιόκοις του, ὅτι οἱ βάρβαροι αὐτοὶ ἐν τῇ ἀφελείᾳ των ἦσαν ἐγωῖσταί. Καὶ ἐπειδὴ ἀντελήφθη ὅτι οἱ πρὸς βορρᾶν λαοὶ τῆς Εὐρώπης εὐρίσκοντο εἰς νηπιώδη κατάστασιν, συνεπῶς δὲ οὐδὲν ἐνδιαφέρον ἐπαρουσίαζον, ἐπέστρεψε διὰ νὰ παρασκευασθῇ διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἀσίας ἐκστρατείαν. Ὅτε δὲ ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἀσίας διὰ τοῦ Ἑλλησπόντιου παρέλαβε καὶ ἀξιόλογον Θρακικὸν ἱππικὸν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ ἡγεμόνος τῶν Ὀδρουσῶν Σιτάλκου τοῦ Β', ὅστις εἶχεν ἀποκτήσει ἀμέριστον τὴν ἐμπιστοσύνην τοῦ Ἀλεξάνδρου διὰ τὰς ὑπηρεσίας τῶν Θρακῶν ἱππέων εἰς τὰς μεγάλας πρὸς τοὺς Ἀσιάτας συγκρούσεις ἐν Γρανικῷ, ἐν Ἴσσω καὶ ἐν Ἀρβήλοις. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ὁ Ἀλέξανδρος ἐνεπιστεύθη εἰς τὸν Σιτάλκην τὴν διοίκησιν μεγάλου τμήματος τῆς Περσίας. Ἄλλ' οὗτος κατὰ τὴν ἀπουσίαν τοῦ Ἀλεξάνδρου εἰς Ἰνδικήν, παρεξέτραπε εἰς ἐκνόμους πράξεις κατὰ τῶν Περσῶν, συνεπείᾳ τῶν ὁποίων καὶ κατεδικάσθη ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του ἐξ Ἰνδικῆς εἰς θάνατον.

Ἡ Θράκη κατὰ τὴν Ἑλληνιστικὴν ἐποχὴν.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀλεξάνδρου, τοῦ μεγίστου ἀνδρὸς τοῦ τότε Ἑλληνικοῦ κόσμου, φοβερὰ πάλιν διεξήχθη μεταξὺ τῶν φιλοδοξῶν καὶ ἐμπειροπολέμων στρατηγῶν του. Ἡ τρομακτικὴ ἐκείνη σύρραξις, καθ' ἣν ἔπεσαν οἱ πλεῖστοι τῶν διαμαχομένων στρατηγῶν, ἐπὶ 22 ἔτη διαρκέσασα, ἀπέληξε τὸ 301 π.Χ. διὰ τῆς ἐν Ἴψῳ τῆς Φρυγίας μεγάλης μάχης εἰς τὴν ὀριστικὴν διαίρεσιν τοῦ ἀπεράντου ἐκείνου κράτους εἰς τέσσαρα τμήματα, τῶν ὁποίων οἱ ἄρχοντες ἐκήρυξαν ἑαυτοὺς βασιλεῖς. Καὶ εἰς μὲν τὴν Αἴγυπτον ἐβασίλευσεν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Λάγου καὶ οἱ διάδοχοί του Πτολεμαῖοι ἢ Λαγίδαι, ἐν Ἀσίᾳ Σέλευκος ὁ Νικάνωρ καὶ οἱ διάδοχοί του Σελευκίδαι, ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Ἑλλάδι ὁ Κάσσανδρος, υἱὸς τοῦ Ἀντιπάτρου, νυμφευθεὶς τὴν Θεσσαλονίκην, ἀδελφὴν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ Θράκη ἐδόθη εἰς τὸν Λυσίμαχον, ἓνα τῶν ἐξοχωτέρων στρατηγῶν τοῦ Ἀλεξάνδρου. Ὁ Λυσίμαχος ἔκτισεν ὡς πρωτεύουσάν του τὴν Λυσιμάχειαν (309 π.Χ.) εἰς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Χερρονήσου ἐντὸς τοῦ παλαιοῦ τείχους τοῦ Μιλτιάδου, καὶ ὡς κατοίκους μετέφερε τοὺς Ἀθηναίους ἀποίκους τῶν πλησίον πόλεων Πακτύης πρὸς τὴν Προποντίδα καὶ Καρδίας πρὸς τὸν Μέλανα κόλπον. Τὸ Ἑλληνι-

στικὸν κράτος τοῦ Λυσιμάχου ὑπῆρξεν ἰσχυρόν. Εἰς τοῦτο ὑπήχθη καὶ τὸ ΒΑ τμήμα τῆς Μ. Ἀσίας. Ἄλλ' εἰς μίαν ἐκστρατείαν κατὰ τῶν πέραν τοῦ Δουνάβεως Γετῶν, περιπλανηθεὶς ὁ Λυσίμαχος εἰς τὰς ἀχανεῖς στέππας, ἠχμαλωτίσθη ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Γετῶν Λρομιχαίτου. Ὡστόσον ὁ Δρομιχαίτης, ἵνα προλάβῃ τὴν ἔνωσιν τῆς Θράκης μετὰ τὴν Μακεδονίαν, πρᾶγμα ποῦ θὰ ἦτο πολὺ ἐπίφοβον δι' αὐτόν, ἔδωκε τὴν ἑλευθερίαν εἰς τὸν Λυσίμαχον, ὅστις ἀνακατέλαβε τὸν θρόνον του. Μετ' οὐ πολὺ οἱ Γέται ὑπέκκυψαν εἰς πλήθη Κελτῶν, οἵτινες ἀπὸ βορρᾶ κατήλθον μέχρι τοῦ Δουνάβεως καὶ ἀναμιγνέτες μετὰ Κελτοὺς καὶ Σαρμάτας Σκύθας, ἀπώλεσαν τὴν ἐθνικὴν τῶν ὀνομασίαν καὶ ἀπετέλεσαν τοὺς μετὰ ταῦτα κληθέντας Δᾶκας ἢ Δακούς, ἡ δὲ χώρα ἢ πέραν τοῦ Δουνάβεως ἐκλήθη Δακία. Καὶ ἐνόσω μὲν ἐβασίλευεν ὁ Λυσίμαχος ἐν Θράκῃ, οἱ ἀπὸ βορρᾶ Κελτοὶ ἢ Γαλάται δὲν ἐτόλμων νὰ διαβοῦν τὸν Δούναβιν καὶ λεηλατήσουν τὰς πλουσιωτάτας Θράκην καὶ Μακεδονίαν. Ἄλλὰ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λυσιμάχου καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ ἐν Μακεδονίᾳ, πλήθη Γαλατῶν εἰσέβαλον ἀπὸ βορρᾶ καὶ μὴ ἀποκρουσθέντα ἀποτελεσματικῶς ὑπὸ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ—ὅστις ἔπεσεν εἰς μίαν μάχην τὸ 280 π.Χ.—οἱ Γαλάται ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Βρέννου, προσέβησαν λεηλατοῦντες μέχρι τῶν Δελφῶν, ὅπου κατηνθύνθησαν διὰ νὰ ἀρπάσουν τοὺς θησαυροὺς τοῦ Μαντείου. Ἄλλ' οἱ κάτοικοι τῶν ὄρεινῶν ἐκείνων περιοχῶν Φωκεῖς, Λοκροὶ καὶ Αἰτωλοὶ παρὰσύραντες αὐτοὺς εἰς τὰ πολυδαίδαλα ὄρη καὶ χαράδρας, κατέκοψαν τοὺς πλείστους, ἐμπνεύσαντες ἐπιτηδείως τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ θεὸς Ἀπόλλων τοὺς τιμωρεῖ διὰ τὴν ἀνίερων πρόθεσίν των, νὰ λεηλατήσουν τὸ ἱερόν του Μαντεῖον. Φονευθέντος δὲ τοῦ Βρέννου ἐνέπεσαν οἱ Γαλάται εἰς δεινὸν πανικὸν καὶ ἐτράπησαν πρὸς τὰ ὀπίσω. Κατὰ τὴν φυγὴν των οἱ κάτοικοι τῶν χωρίων ἀπεδεκάτιζον αὐτοὺς εἰς τὰς στενωπούς, διὰ τῶν ὁποίων ἦσαν ὑποχρεωμένοι νὰ διέλθουν. Ἀπὸ τὰς 200.000 μόλις 10.000 κατώρθωσαν νὰ φθάσουν εἰς τὴν Θράκην. Οὗτοι ἐγκατεστάθησαν εἰς τοὺς Αἰγὸς Ποταμοὺς τῆς Χερρονήσου καὶ ἐλήστευον τὰ περὶ τὸν Ἑλλήσποντον, διαπεραιούμενοι καὶ εἰς τὴν ἀπέναντι Ἀσίαν. Συγχρόνως ἄλλη μεγάλη μοῖρα Γαλατῶν εἰσβαλοῦσα ἀπὸ τοῦ Δουνάβεως κατέλαβε τὴν λοιπὴν Θράκην καὶ ἔδρουσε τὸ Γαλατικὸν βασίλειον τῆς Τύλεως μετὰ ἀποτέλεσμα τὴν καταδυνάστευσιν τῶν Θρακῶν καὶ τῶν παραλίων Ἑλλήν. πόλεων μέχρι τοῦ Βυζαντίου. Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειώσωμεν ὅτι κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τῆς διαιρέσεως τοῦ ἀπεράντου κράτους του εἰς τέσσαρα κράτη, ἡ Μακεδονία καὶ ἡ Θράκη ὑπέστησαν ἀφαίμαξιν τοῦ ἄρρενος καὶ μαχίμου πληθυσμοῦ των. Διότι οἱ νέοι τῶν χωρῶν τούτων ἀπεδήμουν εἰς τὴν Αἴγυπτον, Συρίαν, Μεσοποταμίαν, Περσίαν καὶ Ἰνδίας, ἐπειδὴ εἰς αὐτὰς τὰς χώρας, ποῦ ἐκυβέρνων Ἑλληνομακεδόνες βασιλεῖς καὶ ἡγεμόνες, εὕρισκον εὐρὸν στάδιον ἐνεργείας καὶ πλουτισμοῦ ὡς ἔμποροι, ὡς πολιτικοί,

στρατιωτικοὶ ἢ πνευματικοὶ ἡγήτορες, ὡς τεχνῖται κλπ. Αὐτὸς κυρίως ὑπῆρξεν ὁ λόγος διὰ τὸν ὁποῖον ἡ Θράκη καὶ ἡ Μακεδονία δὲν ἠδυνήθησαν τότε ν' ἀντιστῶσι κατὰ τῶν ὀρδῶν τῶν Γαλατῶν. Μολαταῦτα, περὶ τὸ 218 π.Χ., οἱ Θραῖκες ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν βαρβάρων τούτων καὶ βοηθούμενοι ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας Ἀντιγόνου τοῦ Γονατᾶ κατέλυσαν τὸ Γαλατικὸν κράτος τῆς Τύλεως καὶ ἐξεδίωξαν τοὺς Γαλάτας. Μοῖρα αὐτῶν διεσώθη πρὸς τὸ Βυζάντιον καὶ παραμείνασα ἐπὶ τινα καιρὸν ἔνθεν κἀκεῖθεν τοῦ Βυζαντίου, διεπέρασε τὸν Βόσπορον. Τότε ὁ Νικομήδης, ὁ βασιλεὺς τοῦ νεοσχηματισθέντος Ἑλληνιστικοῦ κράτους τῆς Βιθυνίας, προσέλαβε τοὺς Γαλάτας τούτους ὡς μισθοφόρους. Ἰσχυρῆς τῆς διαβάσεως τῶν Γαλατῶν ἐν Θράκῃ εἶχον παραμείνει αἱ ὀνομασίαι τριῶν τόπων, ὅπου εἶχον οὗτοι κατὰ καιροὺς στήσει τὰς σκηνάς των κατὰ τὴν ὀλιγοχρόνιον ἐκεῖ διαμονήν των. Ὁ Γαλατᾶς τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου ἐπὶ τῆς θέσεως τῶν Αἰγῶς Ποταμῶν, τὰ Γαλατάρια ἔξωθεν τοῦ Βυζαντίου καὶ ὁ Γαλατᾶς ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου ἐπὶ τῆς δεξιᾶς ἀκτῆς τοῦ Κερατίου κόλπου. Ἀπὸ τῆς ἀπελευθερώσεώς των, ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας, οἱ Θραῖκες ἡγεμόνες ἐξ ἐγγνωμοσύνης διετέλουν ὡς σύμμαχοι τῶν Μακεδόνων. Ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀδρουσῶν Θρακῶν Κότυς ὁ Β', ἦτο ὁ μόνος σύμμαχος τοῦ τελευταίου βασιλέως τῆς Μακεδονίας Περσέως εἰς τὴν ἐν Πύδνᾳ μάχην κατὰ τῶν εἰσβαλόντων ἐξ Ἰταλίας Ρωμαίων (161 π.χ.). Ὅτε δὲ ἡ Μακεδονία παρακμάσασα ὑπετάγη εἰς τοὺς Ρωμαίους, οὗτοι ἐσυνθηκολόγησαν πρὸς τὸν Κότυν, παραχωρήσαντες σκιὰν ἐλευθερίας πρὸς τοὺς Θραῖκας ἡγεμόνας, ἵνα μὴ ἐνοχλῶνται ἐν Μακεδονίᾳ. Ὁ δὲ Κότυς ὁ Γ', ἐγγονὸς τοῦ προηγουμένου, κατὰ τοὺς ἐμφυλίους πολέμους μεταξὺ τῶν Ρωμαίων, ὑπῆρξε σύμμαχος καὶ βοηθὸς τοῦ Πομπηίου μὲ 5.000 Θραῖκας εἰς τὴν ἐν Φαρσάλιοις μάχην κατὰ τοῦ Καίσαρος τὸ 48 π.Χ. Κατὰ δὲ τὴν μάχην τῶν Φιλίππων οἱ Θραῖκες συνέπραξαν μὲ τὸν Μάρκον Ἀντώνιον, καὶ Θρακικὸν ἵππικὸν κατεδίωξε τὸν Βροῦτον, ὅστις ἵνα μὴ παραδοθῆ ἠτύχησεν τὸ 42 π.Χ. Ὁ δὲ Κότυς ὁ Δ', ἀπόγονος τῶν προηγουμένων, ὁ καὶ Μέγας τιτλοφορούμενος, βασιλεύσας ἀπὸ τοῦ 12—20 μ.Χ., ἦτο σύμμαχος καὶ φίλος τοῦ Αἰγυπτίου Καίσαρος. Κότυς ὁ Μέγας ὑπῆρξε φίλος τῶν Ἑλλην. γραμμάτων καὶ τεχνῶν. Μετέφερε τὴν ἔδραν του ἀπὸ τὴν Οὔσκιουδάμαν (τὴν μετέπειτα Ἀδρῶπολιν) εἰς τὴν Βιζύην τῆς Θράκης, ὅπου ἵδρυσεν μεγάλην βιβλιοθήκην των Ἑλλην. συγγραμμάτων. Ὁ Ρωμαῖος ποιητὴς Ὀβίδιος, διατελὼν ἐν ἔξορίᾳ εἰς τὴν στεππώδην χώραν τῆς Ἑλλην. ἀποικίας τῶν Τόμων (σημερινῆς Κωνσταντίνης Ρουμανίας) πρὸς τοῦτον τὸν Κότυν ἔγραψεν ἐπιστολὴν, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐξύμνει τὴν μεγάλην ἀγάπην του πρὸς τὰ Ἑλλην. γράμματα καὶ παρεκάλει, ἵνα γίνῃ δεκτὸς ἐν τῇ βασιλικῇ αὐλῇ τῆς Βιζύης. Ἀλλ' ἐπὶ τοῦ διαδόχου τοῦ Κότυος Δ' Ροιμυτάλλου, ἕνεκα ἀνοσιουργημάτων, πρὸς διεπράχθησαν ἐν τῇ αὐλῇ του, οἱ Ρωμαῖοι καθήρεσαν τοῦτον καὶ μετέβαλον τὴν Θράκην εἰς Ρω-

μαϊκήν ἐπαρχίαν ἐπὶ Βεσπασιανοῦ τὸ 46 μ.Χ. Καὶ οὕτως ἔπαυσε καὶ ἡ σκιά τῆς ἐλευθερίας ἐν Θράκῃ. Ὡς ἐλέχθη ὁμως καὶ προηγουμένως, διὰ τῆς ἰδρύσεως πλείστων Ἑλλην. ἀποικιῶν εἰς τὰ παράλια τῆς Θράκης κατὰ τοὺς πρώτους ἱστορικοὺς αἰῶνας, μετὰ τὰς πολιτικὰς σχέσεις, τὰς ὁποίας συνήπτων οἱ ἡγεμόνες τῶν Θρακῶν πρὸς τὰς ἰσχυρὰς Ἑλληνικὰς πολιτείας Ἀθηνῶν, Σπάρτης κλπ., μετὰ τὸ εὐρύτατον ἐμπόριον, διὰ τῶν συχνῶν ἐπιγαμιῶν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Θρασῶν ἢ Ἑλληνίδων μετὰ Θρακῶν, διὰ τῶν κατακτήσεων τοῦ Φιλίππου καὶ Ἀλεξάνδρου, διὰ τῆς βασιλείας τοῦ Λυσιμάχου καὶ Πτολεμαίου τοῦ Κεραυνοῦ, ὅστις ἐκ Λυσιμαχείας ἐκυβέροντα καὶ τὴν Μακεδονίαν, διὰ τῶν πολλῶν στρατιωτικῶν ἐγκαταστάσεων, οὐχὶ μόνον αἱ ἀνώτεροι τάξεις, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ὁ λαὸς τῆς Θράκης ἐξελληνίσθη πλήρως, ἀπέβαλε τὸ γλωσσικόν του ἰδίωμα καὶ μετεχειρίζετο τὴν Ἑλληνικὴν ὡς μητρικὴν. Καὶ αὐταὶ αἱ ὀνομασίαι τῶν τέκνων τῶν ἐτίθεντο πλέον Ἑλληνικαί. Ὁ δὲ ἐν Θράκῃ μεταφτυτευθεὶς διὰ τοῦ Ἀποστόλου Ἀνδρέου τοῦ Πρωτοκλήτου Χριστιανισμὸς, συνετέλεσε τὰ μέγιστα εἰς τὴν παντελῆ ἔκλειψιν πάσης διαφορᾶς μεταξὺ τῶν κατοίκων τῆς Θράκης καὶ τῶν Ἑλλήνων. Διότι ὁ Ἀπόστολος Ἀνδρέας, κηρύξας τὴν σωτήριον θρησκείαν τοῦ σταυρωθέντος Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐν τῇ σημαντικωτάτῃ πόλει τῆς Θράκης Ἡρακλείᾳ (πρότερον Πέριονθον) κειμένην εἰς τὰ Θρακικὰ παράλια τῆς Προποντίδος, ὅχι μόνον ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος Ἐπίσκοπος Ἡρακλείας, ἀλλὰ συνετέλεσε μεγάλως εἰς τὴν ἐξάπλωσιν τῆς νέας Θρησκείας, ἐφόσον ἐξ Ἡρακλείας ἐξεπορεύθησαν Ἱεραπόστολοι καθ' ἅπασαν τὴν Θράκην κηρύττοντες τὸν Χριστιανισμὸν καὶ βαπτίζοντες τοὺς προσερχομένους εἰς τὴν νέαν Πίστιν. Τὰ Ἱερὰ Εὐαγγέλια μετὰ τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, αἱ ἐκκλησιαστικαὶ τελεταί, ἡ Θεία λειτουργία καὶ πᾶσα αἱ προσευχαὶ ἐτελοῦντο ἐν τῇ Ἑλλην. γλώσσῃ, ἡ ὁποία κατενοεῖτο τελειῶς. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν εἶχεν εἰσδύσει παρὰ τοῖς Θραξίν πᾶν τὸ Ἑλληνικόν, ὥστε ἐπὶ Ρωμαιοκρατίας (46 μ.Χ.) μέχρι Μεγ. Κωνσταντίνου (330 μ.Χ.) δὲν ὑπῆρχεν οὐδεμίαν διαφορὰ, οὔτε φυλετικὴ οὔτε θρησκευτικὴ μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' ὡς μία Ἑλλην. ἐθνότης ἦσαν ὅλοι ὁμοῦ ἐξηπλωμένοι ἀπὸ τῆς Κρήτης μέχρι τοῦ Δουνάβεως. Οἱ Ρωμαῖοι ἀπέδιδον μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν Θράκην, ὅχι μόνον διὰ τὸν πλοῦτον της, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν γεωγραφικὴν της θέσιν, ὡς εὐρισκομένην πλησιέστερον εἰς τὴν Ἀσίαν. Λιὰ τοῦτο κατεσκεύασαν στρατιωτικὴν ὁδὸν (τὴν Ἐγνατίαν) ἀπὸ τῆς Ἐπιδάμνου τῆς Ἰλλυρίας (σημερινὸν Δουραῖτσον τῆς Ἀλβανίας) πρὸς τὴν Θεσβόνικην καὶ ἀπὸ Θεσβόνικης εἰς τὸ Βυζάντιον, ὁποῦθεν αἱ λεγεῶνες τῶν διεπεραιοῦντο εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν. Ὅτε δὲ Κωνσταντῖνος ὁ Μέγας ἀνέλαβε τὸν ἀγῶνα ὑπὲρ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ κατενίκησε τοὺς ὀπαδοὺς τῆς πολυθείας, τὸν Μαξέντιον ἐν Ἰταλίᾳ καὶ τὸν Λικίνιον ἐν Θράκῃ ἔξωθεν τῆς Ὀρεστιάδος, ἐν τῇ μεγάλῃ στρατιωτικῇ του περινοίᾳ, τὴν Θράκην ἔκρινεν ὡς ἀποτελοῦσαν τὸ στρατηγικώτερον τμήμα τοῦ τότε παγκοσμίου.

Ρωμαϊκοῦ Κράτους καὶ ἐν αὐτῇ ἀπεφάσισε νὰ στήσῃ τὸν θρόνον τῆς κοσμοκρατορίας του, ἥτις εἰς τὸ ἕξῃς ἐβασίσθη οὐχὶ πλέον ἐπὶ τοῦ γεηροκώτους εἰδωλολατρικοῦ κόσμου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ νεάζοντος χριστιανικοῦ. Τὸ δὲ Βυζάντιον, ἡ πολίχνη ἐκείνη τῆς Θράκης ἕνεκα τῆς ἐπικαιροτάτης θέσεώς της ἀπέβη ἡ πρωτεύουσα τοῦ ἀπεράντου Ρωμαϊκοῦ Κράτους, συνάμα δὲ ἡ μεγαλύτερη, πολυανθρωποτάτη, ἐμπορικωτάτη, πλουσιωτάτη καὶ ἡ ὀχυρωτάτη πόλις τοῦ τότε κόσμου.

Ἡ Θράκη ὡς χώρα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους.

Ἀφ' ὅτου ἡ Νέα Ρώμη, δηλαδὴ ἡ Κων]πολις ἀνεκηρύχθη ὡς ἔδρα τῶν Αὐτοκρατόρων, 330 μ.Χ., ἡ Θράκη μὲ τὴν Μ. Ἀσίαν ἀπετέλεσαν τὸ κέντρον τῆς πολιτικῆς, στρατιωτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ πνευματικῆς βαρῦτητος τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ Κράτους τῆς Κων]πόλεως. Κατὰ τὴν μακροαἰωνα ἐκείνην ἐποχὴν, ποὺ κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν ἐν τῷ κόσμῳ ἡ Βυζαντ. Αὐτοκρατορία, ἡ χώρα τῆς Θράκης ἔζησεν ἡμέρας δόξης καὶ πολεμικῶν θριάμβων, ὑποδεχομένη κατὰ καιροὺς Αὐτοκράτορας ἢ Στρατηλάτας, ἐπιστρέφοντας ἐκ νικηφόρων ἐκστρατειῶν κατὰ πολυωνύμων βαρβάρων. «*Α λ λ' ο ὕ δ ἐ ν ἀ γ α θ ὸ ν ἄ μ ι κ τ ο ν κ α κ ο ὕ*». Αὐτὸ τὸ γεγονός, τὸ ὅτι ἡ Θράκη εἶχε τὴν τιμὴν νὰ περικλείῃ εἰς τὰς ἀγκάλας της τὴν πανένδοξον Πόλιν τοῦ Κωνσταντίνου, αὐτὸ τὸ γεγονός, ἐπλήρωσεν ἐκάστοτε ἡ Θράκη μὲ τρομακτικὰς θυσίας τοῦ πληθυσμοῦ της καὶ τοῦ πλούτου της. Διότι τὰ φιλόπαγα καὶ ἀρηίφιλα ἔθνη τοῦ βορρᾶ κατὰ τὴν μεγάλην τῶν ἔθνῶν μετανάστευσιν ἐν τῇ κινήσει των ἀπὸ τὰς στεππῶδεις χώρας τῆς ἄλλοτε Σκυθίας (σημερινῆς Ρωσσίας), ὠθούμενα πρὸς δυσμὰς καὶ νότον, ὡς φοβερὰ κύματα ἐπέπιπτον κατὰ τῆς Θράκης, ἵνα διὰ μέσου αὐτῆς προσβάλωσιν, ἀλώσωσι καὶ λεηλατήσωσι τοὺς ἀμυθῆτους θησαυροὺς τοῦ κλεινοῦ Βυζαντίου. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἔθραύοντο αἱ κεφαλαὶ τῶν ἐπιδρομέων εἰς τὰ ἀπόρθητα τείχη τοῦ Βυζαντίου, περίτρομοι ὑπεχώρουν καταδιωκόμενοι διὰ τῆς Θράκης εἰς τὰς πέραν τοῦ Δουνάβεως χώρας. Ἄλλὰ καὶ κατὰ τὴν εἰσβολὴν των καὶ κατὰ τὴν φυγὴν των παρεξέτρεποντο εἰς ἀνηκούστους σφαγὰς, λεηλασίας, ἐμπρησμοὺς καὶ αἰχμαλωσίας τοῦ πληθυσμοῦ τῆς Θράκης. Ὅρμαθὸς δλόκληρος ἡμιαγρίων καὶ βαρβάρων ἔθνῶν ὑπὸ θηριώδεις ἀρχηγοὺς ἀπὸ τοῦ 4ου μέχρι τοῦ 15ου αἰῶνος ἐπέφερον ἀνεκδιηγήτους συμφορὰς καὶ ἐρήμωσιν. Βησιγότθοι, Ὅστρογότθοι, Οὐννοι καὶ Κουτρηγοῦροι, Ἀβάροι καὶ Γεπίδαι, Σλάβοι καὶ Βούλγαροι, Πετσενέγοι καὶ Κουμᾶνοι, Καγκάρ-Οὔζοι καὶ Στανροφόροι, πάντες οὗτοι ὡς κύματα φοβερὰ ἐπέπιπτον κατὰ καιροὺς κατὰ τῆς Θράκης μὲ τελειωτικὸν στόχον τὴν Κων]πολιν ἢ τὴν ἐγκατάστασιν αὐτῶν εἰς τὰς χώρας τῆς Ἑλληνοχριστιανικῆς ἐκείνης Αὐτοκρατορίας. Ἐγένετο δὲ τοιαύτη ἐρήμωσις τοῦ Ἑλληνοχριστ. κόσμου καὶ παντελὴς φθορὰ τοῦ πρὸς βορρᾶν τοῦ Αἴμου καὶ Σκάρδου τμήματος, ὥστε, ὡς διηγοῦν-

ται οἱ χρονικογράφοι, ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Θεοδοσίου τοῦ Μικροῦ μία Βυζαντινὴ ἀποστολή, ἐκκινήσασα ἐκ Κων|πόλεως διὰ τὴν Οὐννίαν χώραν (σημερινὴν Οὐγγαρίαν), ὅπου εἶχον ἐγκατασταθῆ οἱ Οὐννοι τοῦ Ἀτίλα καὶ βαδίζουσα ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἑβδομάδα ἀπὸ τῶν ὑπωρειῶν τοῦ Αἴμου διὰ τῆς Ἄνω Μοισίας (σημερινῆς Σερβίας), δὲν συνήντησε καθ' ὁδὸν οὐδὲν ἴχνος ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως. Μόνον λευκὰ ὀστᾶ ἀνθρωπίνων σκελετῶν εὔρον ἐγκατεσπαρμένα εἰς τὰς πεδιάδας καὶ τὰς χαράδρας. Αὕτη εἶναι ἡ αἰτία, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ Αὐτοκράτωρ Ἡράκλειος περὶ τὰ 615 μ.Χ. ἐδέχθη ὡς κατοίκους εἰς τὸ ἐρημωθὲν τοῦτο τμήμα τὰ δύο Σλαβικὰ γένη, τοὺς Σέρβλους καὶ Χρωβάτους (Σέρβους καὶ Κροάτας σημερινούς). Ἀλλὰ τὸ ἴδιον εἶχε συμβῆ εἰς τὴν μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως Κάτω Μοισίαν (Βουλγαρίαν). Ἐπὶ τοῦ Αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πωγωνάτου ἐγένοντο δεκτοὶ ἐκεῖ ὡς κάτοικοι οἱ Τουρκοβούλγαροι τοῦ Ἀσπάρουχ (670 μ.Χ.). Οὕτως ὡς Ἑλληνικὸν γνησίως πλέον τμήμα τῆς Θράκης ἐθεωρήθη εἰς τὸ ἕξῃς τὸ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Νέστου μέχρι τῆς Μαύρης Θαλάσσης καὶ ἀπὸ τοῦ Αἰγαίου, Ἑλλησπόντου καὶ Προποντίδος μέχρι τοῦ Αἴμου. Τὸ ἐναπομείναν τοῦτο τμήμα τῆς Θράκης, ὡς ἀκραιφνῶς πλέον Ἑλληνικόν, ἐθεωρεῖτο ὡς αὐλή, οὕτως εἰπεῖν, τῆς πρωτεύουσας Κων|πόλεως καὶ δὲν ἐπετρέπετο ἐν αὐτῷ ἐγκατάστασις ξένης ἐθνικότητος ἀνθρώπων. Μὲ τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Σλαβικῶν τούτων ἐθνοτήτων Σέρβων καὶ Κροατῶν καὶ τῶν ἐκσλαβισθέντων γλωσσικῶς Βουλγάρων ἐπίστευεν ὁ Βυζαντινὸς κόσμος, ὅτι ἔθηκεν ἀδιαπέραστος φραγμὰ εἰς τὰς ἐπιδρομὰς τῶν βαρβάρων ἀπὸ τὰς πέραν τοῦ Δουνάβεως χώρας κατὰ τῆς Θράκης καὶ Κων|πόλεως καὶ ἤλπισεν ὅτι διὰ τοῦ ἐκχριστιανισμοῦ τῶν Σλάβων τούτων, θὰ προσεγγίσωσιν αὐτοὶ πρὸς τὸν Βυζαντινὸν πολιτισμὸν καὶ θὰ τοὺς ἔχη τὸ κράτος ὡς φρουρούς του εἰς τὸν Δούναβιν, πρᾶγμα ποῦ θὰ καθίστα δυνατόν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς νὰ διαθέτουν τὰς δυνάμεις των ἐν τῇ Ἀσίᾳ κατὰ τοῦ νεοφανέντος Ἀραβικοῦ Μουσουλμανισμοῦ. Καὶ πράγματι δι' Ἑλλήνων Ἱεραποστόλων προσηλυτίσθησαν οἱ Σλάβοι εἰς τὴν θρησκείαν τοῦ Χριστοῦ, ἄρχοντες καὶ λαός. Ἀλλ' ὡς κατεφάνη ἐκ τῶν μεταγενεστέρων γεγονότων, δὲν ἤρκει μόνον ὁ προσηλυτισμὸς εἰς τὸν Χριστιανισμὸν. Ἔπρεπε τὰ Ἱερὰ Γράμματα, ἧτοι Παλαιὰ καὶ Νέα Διαθήκη, ἡ λειτουργία ἐν τοῖς ναοῖς, οἱ ὕμνοι καὶ ἐν γένει αἱ προσευχαὶ νὰ γίνωνται εἰς Ἑλλην. γλῶσσαν μὲ Ἑλλην. χαρακτῆρας, ἵνα σὺν τῷ χρόνῳ ἀφομοιωθῶσι καὶ οὗτοι πρὸς τὸν Ἑλληνισμὸν, ὡς εἶχε γίνεῖ κατὰ τοὺς προχριστιανικοὺς χρόνους μὲ τοὺς ἀρχαίους Θρακίους καὶ τὰ Μικρασιατικὰ γένη τῶν Λυδῶν, Φρυγῶν, Καππαδοκῶν, Παφλαγόνων, Βιθυνῶν, Μυσῶν, Καρῶν, Λυκίων, Λυκαόνων, Πισιδῶν, Ἰσαύρων, Κιλικίων καὶ λοιπῶν. Ἀτυχῶς ὅμως τὸ πνεῦμα τῆς Βυζαντ. ἐποχῆς ἦτο ἄλλο. Καθῆκον των θεωρῶν οἱ Βυζαντινοὶ πρόγονοί μας νὰ ἐκχριστιανίζωσι μὲν τοὺς βαρβάρους λαούς, νὰ μὴ θίγωσιν ὅμως οὔτε τὴν φυλετικὴν των ὄντοτητα οὔτε τὸ

γλωσσικόν των ἰδίωμα. Διὰ τοῦτο καὶ ἀλφάβητον ἐπενοήθη δι' αὐτοὺς καὶ εἰς τὴν Σλαβωνικὴν γλῶσσαν μετεφράσθησαν τὰ Ἱερά Γράμματα. Κατ' ἐκείνους τοὺς χρόνους ἡ ὀρθοσκευτικὴ συνείδησις τῶν ἀνθρώπων, ἀρχόντων τε καὶ ἀρχομένων, εἶχε καλλιεργηθῆ εἰς τοιοῦτον βαθμόν, ὅστε ἀπεροόφησε τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ κόσμου. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῶν Ἀποστόλων μέχρι τοῦ 900 μ.Χ., ἡ λέξις Ἑλλην ἐθεωρεῖτο ταυτόσημος μὲ τὴν λέξιν εἰδωλολάτρης, ἐπομένως ἐθεωρεῖτο ὕβρις λεγομένη πρὸς ἓνα Χριστιανόν. Αὐτὸ ὑπῆρξε τὸ μέγα λάθος τῶν τότε κυβερνῶντων τὸ Ἑλληνοχριστιανικὸν κράτος τῆς Κων]πόλεως. Καὶ τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τοῦ λάθους αὐτοῦ τὰ ἐπλήρωσε πολὺ ἀκριβὰ ὁ τότε Ἑλληνοχριστιανικὸς κόσμος καὶ τὰ πληρώνωμεν μέχρι σήμερον καὶ ἡμεῖς. Διότι ἀντὶ νὰ ἔχομεν ἓνα λαὸν ἐξελληνισμένον ἕως τὸν Δούναβιν, μὲ Ἑλληνικὴν συνείδησιν καὶ νοοτροπίαν, ἔχομεν σήμερον ἐχθροὺς ἀμειλίκτους ἄνωθεν τῆς κεφαλῆς μας, οἱ ὅποιοι ἐσφετερίσθησαν καὶ μεγάλα τμήματα τῶν προγονικῶν μας χωρῶν ἐν τε τῇ Θράκῃ καὶ Μακεδονίᾳ. Ἄλλ' ἐπειδὴ περὶ Θράκης ὀμιλοῦμεν, πρέπει νὰ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι ἐν τῇ μεταξὺ Αἴμου καὶ Δουνάβεως Θράκῃ εἶχεν ἐγκατασταθῆ ἡ κακουροτέρα καὶ ἀρπακτικωτέρα φυλὴ τῶν Οὐννοβουλγάρων, κατὰ κακὴν βέβαια τύχην μας. Ἀπὸ τῆς ἐγκαταστάσεώς της ἡ φυλὴ αὕτη κατὰ τὸν 2' αἰῶνα μέχρι τῆς κατακτήσεως τῆς Θράκης ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν (1360 μ.Χ.) ἐπὶ 8 αἰῶνας ἔκαμεν ἄνω τῶν 30 ἐπιδρομῶν εἰς τὴν πρὸς νότον τοῦ Αἴμου Θράκην, προξενήσασα ἀνηκούστους συμφοράς. Πλὴν τῶν ἀτέγκτων τούτων ἐχθρῶν, οἵτινες πολλάκις ἠνοῦντο καὶ μὲ τοὺς ἐκ βορρᾶ εἰσβολεῖς Ρώσους, Πετσενέγους, Κομάνους καὶ Καγκάρ-Οὔζους, διῆλθον διὰ τῆς Θράκης κατὰ τὸν 11' αἰῶνα καὶ αἱ τρεῖς πρῶται μεγάλαι Σταυροφορίαι, αἵτινες διὰ τῶν ληλασιῶν καὶ ἐμπρησιῶν διέβρωσαν ἀνεπανορθώτως τὰ θεμέλια τῆς Ὀρθοδόξου Αὐτοκρατορίας τοῦ Βυζαντίου. Ἡ δὲ Δ' Σταυροφορία ἔνεκα ἁμαρτιῶν καὶ τῶν ἡμετέρων, ἔθηκε τέραμα, ἀλώσασα καὶ τὴν Κων]πολιν (1204 μ.Χ.). Ἀπὸ τῆς χρονολογίας ταύτης νέα παθήματα τῆς Θράκης ἤρχισαν. Διότι ἀφ' ἑνὸς οἱ Βενετοὶ καὶ Φράγγοι, ἀφ' ἑτέρου οἱ Βούλγαροι διεξῆγον πεισματώδεις ἀγῶνας περὶ κυριαρχίας. Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους ὁ Ἑλλην. λαὸς τῆς Θράκης ὑφίστατο ὅλα τὰ δεινὰ τὰ προκαλούμενα ἐκ τῆς διαμάχης μεταξὺ τῶν ἐχθρῶν τούτων τοῦ Ἑλληνοορθοδόξου κόσμου. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι ὁ βασιλεὺς τοῦ σχηματισθέντος Ἑλλην. Κράτους τῆς Νικαίας Μιχαὴλ ὁ Παλαιολόγος ἠλευθέρωσε τὴν Κων]πολιν καὶ τὴν Θράκην ἀπὸ τοὺς Φράγγους τὸ 1261 μ.Χ., ἐν τῷ μεταξὺ ὅμως ὁ ἕξ Ἀσίας κίνδυνος ἐκ τῶν Σελτζούκων Τοῦρκων καὶ μετὰ ταῦτα τῶν Ὀθωμανῶν ἤρχισε νὰ ἐπικρέμαται ὡς δαμόκλειος σπάθη ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τοῦ ὅλου Ἑλληνισμοῦ. Ἀφοῦ δὲ διὰ τῶν κατακτήσεων τῶν Ὀθωμανῶν ἐξέλειπε πᾶσα ἐπιρροὴ πολιτικὴ καὶ στρατιωτικὴ τοῦ Βυζαντίου ἐν Μ. Ἀσίᾳ, δὲν ἤργησε νὰ ἐπεκταθῆ ἡ ἔξουσία τοῦ Ἰσλάμ καὶ

ἐπὶ τῆς Θράκης. Διὰ τῆς καταλήψεως τῆς Βολεροῦ καὶ Καλλιπόλεως ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὁρχάν Γαζή Σουλεῦμάν καὶ τῶν κατακτητικῶν ἐπιδρομῶν Μουράτ τοῦ Α', ἅπανα ἡ Θράκη περιήλθεν εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν Ὀθωμανῶν πλὴν τῆς Κων]πόλεως καὶ παραλιακῶν τινῶν φρουριῶν. Διὰ τῆς μεταθέσεως δὲ τοῦ Ὀθωμανικοῦ θρόνου εἰς Ἀδρ]πολιν ἐφηρομόσθη καὶ εἰς τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς ὁ ἀπαίσιος θεσμὸς τοῦ παιδομαζώματος, ὅστις παρ' ὀλίγον νὰ ἐξήλειφε παντελῶς τὸν Χριστιανικὸν πληθυσμὸν τῆς Θράκης. Αἱ ἀδιάκοποι εἰσβολαὶ τῶν ποικιλωνίμων ἐπιδρομέων ἐπὶ τῆς Θράκης, καθ' ὅλους τοὺς 11 αἰῶνας τῆς Βυζαντινῆς διοικήσεως, ἡ ἀνικανότης τῶν διαφόρων κατὰ καιροὺς ἀρχόντων, οἱ συχνοὶ ἐμφύλιοι σπαραγμοὶ μεταξὺ μνηστήρων τοῦ Αὐτοκρατορικοῦ θρόνου, αἱ ἐπαναστάσεις φιλοδόξων στρατηγῶν κατὰ τῶν Αὐτοκρατόρων, αἱ παρεξηγήσεις θρησκευτικῶν θεσμῶν, ἡ ἀπορρόφησης τῆς νεολαίας ὑπὸ τῶν πολυπληθῶν μοναστηρίων, ἡ στρεβλὴ διδασκαλία περὶ ἀναξιότητος τῆς ἐπὶ γῆς ζωῆς καὶ ὁ ὑπεκκαίόμενος ζῆλος πρὸς ἀπόκτησιν τῆς αἰωνίου ἐν οὐρανῷ μεταθανατίου ζωῆς, ἡ ἀκτημοσύνη τοῦ ἀγροτικοῦ πληθυσμοῦ, τοῦ ὁποῦ ἡ κτηματικὴ περιουσία εἶχε περιέλθει εἰς τὰ μοναστήρια διὰ καταλλήλου εἰσηγήσεως τῶν ἀπειροπληθῶν μοναχῶν, ἡ τελεία ἐγκατάλειψις τοῦ δυστήνου ἐκείνου λαοῦ εἰς τὴν διάθεσιν παντὸς ἀσυνειδήτου ἐκμεταλλευτοῦ, ἡ εἰς μεγάλην κλίμακα ἀποδημία τῶν ἀνωτέρων τάξεων καὶ διανοουμένων εἰς τὴν Δύσιν καὶ ἡ παχυλὴ ἀμάθεια ποὺ ἐπεκράτησε, συνεπέα τῶν προηγουμένων αἰτίων, συνετέλεσαν εἰς τὸ νὰ ἀπωλέσῃ ὁ λαὸς ἐκεῖνος τὸ αἶσθημα τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπης, νὰ ἀποβάλλῃ τὸ πολεμικὸν μένος καὶ τὴν αὐταπάρησιν καὶ νὰ περιέλθῃ εἰς ἀπελπισίαν. Εὐνόητον τυγχάνει, ὅτι ὑπὸ τὰς δημιουργηθεῖσας ἐκεῖνας συνθήκας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διατηρηθῇ ἡ Ἑλλην. ἐξουσία οὐδὲ εἰς τὴν πανταχόθεν ἀπομονωθεῖσαν πρωτεύουσαν Κων]πολιν, ἥτις κατὰ τὴν πολιορκίαν ὑπὸ Μωάμεθ τοῦ Β' εὐρέθῃ ἔχουσα μόνον 80.000 ψυχάς, ἐκ τῶν ὁποίων μόνον 5.000 ἀξιόμαχοι ἄνδρες, οἵτινες ἀντεμετρήθησαν πρὸς 300.000 τοῦ Σουλτανικοῦ στρατοῦ. Καὶ ἡμῖνθη μὲν κατὰ τὴν πεντηκονταήμερον πολιορκίαν σθεναρῶς ὁ τελευταῖος Αὐτοκράτωρ, ὁ μάρτυς Κων]τίνος Παλαιολόγος μετὰ τῶν ὀλίγων Ἑλλήνων καὶ ξένων, πλὴν δὲν ἦτο δυνατόν νὰ παραβιασθῶσιν οἱ φυσικοὶ νόμοι. Ὁ δὲ Ἑλληνοχριστιανικὸς κόσμος ἔκλυψε τὸν αὐχένα εἰς τὸν ἀδυσώπητον κατακτητὴν. Τὰ μετέπειτα γεγονότα ἐκτίθενται ἐν ἐκτίσει εἰς τὴν ἀρχὴν τοῦ παρόντος τόμου.

ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΤΟΥ ΣΟΥΛΕΪΜΑΝ ΠΑΣΑ ΕΙΣ ΘΡΑΚΙΗΝ (1348 μ.Χ.)
ΚΑΙ Η ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΤΩΝ ΜΑΥΡΟΜΙΧΛΛΕΩΝ

Παραθέτομεν τὸν κάτωθι θρύλον :

Ἐνῶ ἡ Κυβέρνησις τοῦ Καντακουζηνοῦ ἦτο περιπελεγμένη εἰς τὸν κατὰ τῶν Γενοαίων τοῦ Γαλιτᾶ πόλεμον, ἀφ' ἑτέρου εἰς τὸν ἐμφύλιον Ματθαίου καὶ Ἰωάννου Παλαιολόγου, σεισμὸς σφοδρὸς ἐτάραξε τὴν Θράκην καὶ ἰδίως τὴν Θρακικὴν Χερσόνησον. Πολλῶν δὲ φρουρίων τὰ τεῖχη ἐκρημνίσθησαν ἢ ἐβλάβησαν εἰς σημεῖον, ὥστε ἡ ἀνοικοδόμησις αὐτῶν κατέστη ἀδύνατος, ἐνεκα τῆς ἀθλιότητος ποῦ ὑπῆρχεν εἰς τὰ Βυζαντινὰ πράγματα. Ὁ Σουλεϊμᾶν Ὁρχάν, βλέπων τὴν ἀπαθλίωσιν τῆς Βυζαντινῆς ἔξουσίας, ἐθεώρησε κατάλληλον περίστασιν νὰ ὠφελῆθῃ, διὰ νὰ ἐξαπλώσῃ τὴν κυριαρχίαν του ἐπὶ ὅσον τὸ δυνατόν πλειοτέρων ἐκτάσεων τοῦ καταρρέοντος Βυζαντινοῦ Κράτους, τοῦ ὁποίου ἐθεώρει ἑαυτὸν ὡς ἄμεσον κληρονόμον. Ἀλλὰ μὴ θέλων νὰ ἀποκαλυφθῇ πρὸς τὸν πενθερόν του Καντακουζηνόν, αὐτὸς μὲν προσεποιήθη ἀδιαφορίαν, ὁ υἱὸς του ὅμως Σουλεϊμᾶν πασᾶς, ὁ τότε διοικητὴς τῆς Νικαίας, λαβὼν μοῖραν στρατοῦ, ἐπορεύετο πρὸς τὸν Ἑλλησποντον, καταλαμβάνων τὰ ἄνευ φρουρῶν Βυζαντινὰ πολίσματα τῆς παραλίας.

Οὕτω πορευόμενος κατὰ Μάϊον μῆνα ἔφθασεν ἔξωθεν τῆς Κυζίκου (Ἀρτάκης), ὅπου ἀπεφάσισε νὰ διανυκτερεύσῃ μετὰ τὸν μικρὸν στρατὸν του ἀπὸ 600 περίπου ἀνδρῶν πλησίον ἐρειπωμένου τινὸς ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ἀπόλλωνος. Εἰς τοῦτον ὅμως οὐδεμίαν ἐντύπωσιν ἔκαμαν τὰ ἐρεῖπια ταῦτα, διότι ἦτο παντελῶς ἀδαῆς τῶν ἀρχαίων κειμηλίων.

Ἦτο νύξ ἤρεμος καὶ ἡ θάλασσα ἀκίνητος ὡς καθρέπτῃς. Ὅτε μετ' ὀλίγον ἀνέτειλεν ἡ σελήνη μεγαλοπρεπῆς καὶ ἔροισε τὰς φωτεινὰς τῆς ἀκτίνας ἐπὶ τῆς γαληνιώσεως θαλάσσης, ἀντελήφθη κάτι τὸ παράδοξον. Εἶδεν ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὅτι ἐσχηματίσθη μία φωτεινὴ γραμμὴ, ἡ ὁποία ἤρχιζεν ἀπὸ τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας καὶ ἐτελείωνεν εἰς τὴν ἀπέναντι ἀκτὴν τῆς Θράκης. Τοῦτο τὸ ἐθεώρησεν ὡς θεῖαν ἀποκάλυψιν, ἐνῶ ἦτο ἀπλούστατα ἐν φυσικὸν φαινόμενον, ἀλλ' αὐτὸς εἶχεν ἀπὸ τὰ φυσικὰ φαινόμενα πλήρη ἄγνοιαν. Ρεμβάζων δὲ ἐπὶ τοῦ φαινομένου τούτου, ἐσχημάτισε τὴν ἰδέαν, ὅτι ὁ Θεὸς θέλει νὰ δείξῃ εἰς αὐτὸν ὅτι, ὅπως ἡ φωτεινὴ ἐπὶ τῆς θαλάσσης γραμμὴ ἤνωνε τὴν Ἀσιατικὴν παραλίαν μετὰ τὴν ἀπέναντι Εὐρωπαϊκὴν, ἔτσι καὶ αὐτὸς πρέπει νὰ ἐνώσῃ τὰς ἐν Ἀσίᾳ χώρας μετὰ τὰς Εὐρωπαϊκάς. Καταλαβὼν δὲ τὴν Ἀρτάκην, ἀφρούρητον οὔσαν, ἐξηκολούθησε, παραλιακῶς ὁδεύων, τὴν πρὸς τὸν Ἑλλησποντον πορείαν του. Καὶ ἀφοῦ κατέλαβε τὴν πολίχην Καμάρες ἐπροχώρησε καὶ ἔφθασεν εἰς τὸ φρούριον τῆς Ἰσίμ-

πης εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου ἐπὶ τῆς Ἀσιατικῆς ἀκτῆς ἔναντι τῆς Καλλιπόλεως (Τσίμπη εἶναι τὸ σημερινὸν Τσαρδάκι). Ἐκεῖ εὗρόν ἐμπορικά τινα πλοῖα ὑπεχρέωσε τοὺς πλοιοκτῆτας νὰ παραλάβουν αὐτὸν μὲ τὸν στρατὸν του καὶ νὰ τοὺς μεταφέρουν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι Θρακικῆς Χερσονήσου. Ἀλλὰ ρεῖμα ἰσχυρὸν τοῦ Ἑλλησπόντου παρέσυρε τὰ πλοῖα καὶ ἀπεβίβασθη βορειότερον τῆς Καλλιπόλεως ἐπὶ τῆς θέσεως τῆς ἀρχαίας Πακτύης (Ροδογὰν-Τσιφλικ σήμερον). Ἐκεῖ εὗρεν ἓνα Βολερινόν, Ἕλληνα Χερσονήσιον ἐκ Βολεροῦ, ἥτις κεῖται μεταξύ Πακτύης καὶ Καλλιπόλεως. Οὗτος ἠγγαρεύθη καὶ ὠδήγησε τὸν Σουλεῦμάν μὲ τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Βολερόν (σημερινὸν Πλαγιάρι) κειμένην εἰς τὸν στενότερον λαιμὸν τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, σπουδαῖον φρούριον εἰς τοὺς προγενεστέρους χρόνους, νῦν δὲ ἀφρούρητον. Ἦτο σταθμὸς τῶν ἐκ Θράκης προερχομένων καραβινίων πρὸς τὸν λιμένα τῆς Καλλιπόλεως. Κεῖται ἐπὶ λόφου, κάτωθεν δὲ αὐτῆς εἰς τὸν Μέλανα κόλπον ἔκειτο ἡ ἀρχαία Καρδία (Μπακλι-Μπουρρύν), ὅπου εὗρίσκετο καὶ ὁ τύμβος (τάφος) Σελεύκου τοῦ Νικάνορου. Περὶ τοῦ τάφου τούτου ἐγράψαμεν ὡς ἄνω εἰς τὰ «Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Κων[σταντι]πόλεως».

Ἀφοῦ δὲ κατέλαβε καὶ τὸ χωρίον Βολερόν ἐπροχώρησεν ὑπὸ τὴν ὄδηγίαν τοῦ ἀγγαρευθέντος Βολερινοῦ πρὸς τὴν Καλλίπολιν, ἀπέχουσαν 10 χιλιόμετρα νοτιότερον. Ἀλλὰ πρὸ τῆς καταλήψεως τῆς Βολεροῦ ὁ ἀρχὼν καὶ πρῶτος αὐτῆς καὶ πλούσιος Μαυρομιχαλὴ, παρέλαβε τὴν σύζυγον, τὰ τέκνα καὶ τὰ ὑπάροχτά του, διὰ νὰ μὴ πέση δὲ εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων, κατήλθεν εἰς τὸν λιμενίσκον τῆς Καρδίας, ἐμβήκεν εἰς πλοῖον καὶ ἔφυγε διὰ μέσου τοῦ Αἰγαίου καὶ μετὰ πολλὰς περιπλανήσεις κατήντησεν εἰς τὴν ὑπὸ Βυζαντινὴν κυριαρχίαν Λακωνίαν καὶ κατόκησεν εἰς τὴν Μάνην, λόγῳ δὲ τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς φρονήσεώς του εἶχεν ἀναδειχθῆ εἰς τὴν νέαν πατριίδα του. Ἐκ τῆς τοιαύτης δὲ συνωνυμίας καὶ προφανῶς ἐκ συσχετίσεως, ὁ θρῦλος ἀναφέρει περὶ δῆθεν καταγωγῆς τῆς μέχρι τοῦδε, δι' ἀπογόνων ὑφισταμένης, παλαιᾶς ἡρωϊκωτάτης οἰκογενείας τῶν Μαυρομιχαλαίων, ἐκ τοῦ ὡς ἄνω προσώπου.

Ὁ Σουλεῦμάν πασᾶς ἐπωνομασθεὶς Γαζῆ (νικητῆς) ἐπροχώρησε πρὸς τὴν Καλλίπολιν, σπουδαῖον ἐπίγειον τῆς Θράκης, τὴν ὁποίαν κατέλαβεν ἀμαχητί, διότι τὰ τείχη της ἦσαν κρημνισμένα ἐκ τοῦ προσηγηθέντος σεισμοῦ καὶ διότι οὐδεὶς ἀνέλαβε νὰ ἀποκρούσῃ τοὺς ἐπιδρομικοὺς τοῦ Γαζῆ Σουλεῦμάν πασᾶ. Ἐπειδὴ δὲ αὕτη ἐθεωρεῖτο σπουδαῖον κέντρον ἐμπορίου μεταξύ Εὐρώπης καὶ Ἀσίας, Αἰγαίου καὶ Προποντίδος, ὠχρῶσαν ταύτην οἱ Τούρκοι καὶ τὴν κατέστησαν ὀρητήριον διὰ τὴν ἐξάπλωσιν αὐτῶν ἐπὶ τῆς Θράκης μέχρι καταλήψεως τῆς Ἀδριανουπόλεως. Ἀλλὰ καὶ μετέπειτα δὲν ἔχασε τὴν σημασίαν της, διότι ἀπέβη μέγα ναυπηγεῖον διὰ τὴν κατὰ θάλασσαν ἀναπτυχθεῖσαν μετὰ ταῦτα δύναμιν τῶν Ὀθωμανῶν. Ἡ Καλλιπολις κεῖται ἐπὶ μικρᾶς χερσονησίδος τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, διὰ τοῦτο

είναι ἀμφιάλος μεταξὺ δύο ὀρμίσκων. Τεῖχος δέ, ἀπὸ τοῦ ἑνὸς ὀρμίσκου εἰς τὸν ἄλλον ἑνὸς καὶ ἡμίσεος περίπου χιλιομέτρου, ἔφρασεν αὐτὴν ἀπὸ ξηραῖς εἰς πάντα ἐπιδρομέα, ἀπὸ θαλάσσης δὲ εἶχε λιμένα ὠχυρωμένον, ὃ ὁποῖος προχωρεῖ μέχρι τῶν κρασπέδων τῆς ἄλλοτε ἀκροπόλεως τῆς, ὅπου σήμερον τὸ διοικητήριον, τὸ δικαστήριον, αἱ φυλακαί, τὸ Δημαρχεῖον, τὸ ταχυδρομεῖον καὶ ὅλαι αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι. Ὁ Σουλεῦμὰν ἀντήμειψε τὸν Βολερινὸν ὀδηγόν του, παραχωρήσας ἀσυδοσίαν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του, ὡς καὶ καθημερινὸν σιτηρέσιον. Μίαν σημαίαν καὶ ἓν ξίφος, τὰ ὅποια ἐπεδείκνυον ὡς οἰκογενειακὰ κειμήλια. Ταῦτα δὲ διετηρήθησαν μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Νεοτούρκων καταργήσεώς των τὸ 1910. Οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ ἔφερον τὸ ὄχι κολακευτικὸν ἐπίθετον Χαράμoglou. Χαράμ = τὸ ἀσυγχώρητον, τὸ ἐπίμεμπτον. Τὸ ἐναντίον εἶναι τὸ Χιλάλ. Ἔτσι οἱ Ὀθωμανοὶ ἔθηκαν σταθερὸν πόδα ἐπὶ τῆς Θράκης καὶ ἐμονιμοποίησαν τὴν κατοχὴν των, διὰ νὰ μὴ ἐξέλθουν εἰς τὸ ἐξῆς.

Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ συγγραφέως τοῦ παρόντος 29ου Τόμου
κ. Γεωργίου Γιαννακάκη.

*Ἐντιμότητε Κύριε Φίλιππε Μανουηλίδη,
Πρόεδρε τοῦ καθ' ἡμᾶς Θρακικοῦ Κέντρου,*

Μὲ βαθυτάτην συγκίνησιν ἀνέγνωσα ἐν προλόγῳ τοῦ παρόντος 29ου Τόμου τῶν «Θρακικῶν», ὅσα τιμητικὰ εὐηρεστήθητε νὰ ἀναφέρετε, ὡς εἰσήγησιν καὶ κριτικὴν διὰ τὴν δημοσιευομένην περὶ Θράκης πραγματείαν μου. Οὐδεὶς ἄλλος ἐγκυρότερον καὶ καλλίτερον ἀπὸ ὑμᾶς ἠδύνατο νὰ πράξῃ τοῦτο, δι' ὃ καὶ εὐγνωμόνως σᾶς εὐχαριστῶ. Συγχωρησάτέ με διότι δὲν εὐρίσκω καταλλήλους λόγους διὰ νὰ ἐξάρω τὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἐπὶ 32 ὁλόκληρα ἔτη ἐκτελεῖτε, ὡς συνεχῆς Πρόεδρος τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου. Διότι, ἀπὸ τῆς πρώτης ἐλεύσεως τῶν κακῆ μοίρα ἐκπατρισθέντων Θρακῶν τῆς Ἀλησμονήτου Ἀν. Θράκης εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθέρου Ἑλλάδος, διείδατε πρῶτος τὴν ἀνάγκην συσπειρώσεως τῶν ἐν Ἀθήναις καταφυγόντων συμπατριωτῶν περὶ Ἰδρυμά τι, ὅπερ νὰ φροντίσῃ νὰ περισυλλέξῃ καὶ διασώσῃ πᾶν ὕλικόν, τὸ ὁποῖον θὰ χρησιμεύσῃ εἰς τὴν διατήρησιν τῆς γλυκειᾶς ἐλπίδος, ὅτι ἔσεται ἡμῶν, ὅταν, Θεοῦ εὐδοκοῦντος, θὰ δυνηθῇ ὁ Ἑλληνισμὸς νὰ ἀποκατασταθῇ ἐκ νέου εἰς τὴν πάτριον γῆν. Διὰ τοῦτο εὐθὺς ἀμέσως ἀνελάβετε τὴν ἀγαθὴν πρωτοβουλίαν νὰ συγκαλέσητε εἰς τὴν οἰκίαν σας 23 διακεκριμένους Θρακῆς, τῶν 4 τῆς Ἀν. Θράκης νομῶν, καὶ νὰ ἰδρῦσητε τὸ Θρακικὸν Κέντρον, τὸ ὁποῖον προσέφερε καὶ προσφέρει ἀνεκτιμήτους ἐθνικὰς ὑπηρεσίας.

Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ κοινωνία καὶ ἡ πολιτεία καὶ ὁ κύκλος τῶν διανοουμένων, ἀνεγνώρισαν τὸ πολῦτιμον ἐθνικὸν ἔργον σας καὶ ἐθεώρησαν καθήκον των ἀπαραίτητον εἰς κάθε Βουλευτικὴν ἐκλογὴν νὰ σᾶς περιβάλλουν διὰ τῆς ψήφου των ἐπὶ ὁλόκληρον τριακονταετίαν. Αἱ δὲ κατὰ καιροὺς Κυβερνήσεις τῆς Ἑλλάδος, εἰς ἀναγνώρισιν τῶν ἀρετῶν καὶ προσόντων σας, νὰ ἀναθέτουν πεντάκις, κατὰ καιροὺς τὴν διεύθυνσιν σημαντικῶν Ὑπουργείων, ἐν οἷς μὲ σπανίαν ἰκανότητα εὐδοκίμως ἐδράσατε πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν γενικῶν συμφερόντων τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου, τοῦ τε γηγενοῦς καὶ τοῦ ἐκδιωχθέντος ἐκ τῶν προγονικῶν ἐστιῶν του. Πάντες ἡμεῖς οἱ Ἑλληνοθρακῆς, ἀποβλέπομεν πρὸς τὸ ὑφ' ὑμῶν διοικούμενον τοῦτο Κέντρον, ὡς πρὸς Πολικὸν ἀστέρα, διὰ νὰ ρυθμίζωμεν τὴν ἐθνικὴν πορείαν μας, προσφέροντες κατὰ καθήκον, πᾶν ὅ,τι δύναται ἕκαστος ἐξ ἡμῶν. Καὶ ἄλλοι μὲν βοηθοῦν, κατὰ τὸ ἐνόν, τὰς ὕλικὰς ἀνάγκας, αἰτινες εἶναι πολλαὶ καὶ ποικίλαι. Οἱ δὲ κατέχοντες πνευματικὰ κεφάλαια, συντελοῦν εἰς τὴν ἀριότητα καὶ συμπλήρωσιν τῶν ἐκαστοτε ἐκδιδομένων Τόμων, οἵτινες κυ-

κλοφοροῦν ἐν τε τῷ ἔσω καὶ τῷ ἐν διασπορᾷ Ἑλληνισμῷ καὶ ἐν τῷ ξένῳ διανοουμένῳ κόσμῳ.

Ἡ ἀτομικὴ μου ἀπόλυτος ἐμπιστοσύνη πρὸς ὑμᾶς προέρχεται ἐκ τῆς ἀπὸ παιδικῆς ἡλικίας ὑμῶν γνωριμίας μου. Διότι σᾶς ἐγνώρισα ὡς μαθητὴν τῆς ἄριστα κατηροτισμένης τότε Σχολῆς Ραιδεστοῦ, ἐν ἣ ἔπρωτεύατε, καθ' ὅλον τὸν μαθητικὸν ἐκεῖ βίον σας καὶ ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐδίδαξα ἐπὶ δύο ἑπταετίας. Σᾶς ἐγνώρισα ὡς νεανίαν, ὅτε διατελέσατε ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν Γενικὸς Γραμματεὺς τοῦ τηλαυγοῦς ἐκείνου φάρου τῆς Θράκης, οὐτινος ἢ ἀκμῆ, ὡς Ἀναγνωστηρίου «Ἡ Βισάνθη» (διαδόχου τοῦ εἰς προγενεστέρους χρόνους ἀκμάσαντος «Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου») κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος ὠφείλετο εἰς τὴν περιεσκεμμένην ἐνέργειαν ὑμῶν. Σᾶς παρηκολούθησα ἐνταῦθα, μετὰ τὴν δραματικὴν ἀνταλλαγὴν τοῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ τῆς Ἀνατ. Θράκης, κατὰ τὰς ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Βουλῇ ἀξιωματικονομήτους ὑπὲρ τῶν προσφύγων ἀγορεύσεις σας καὶ μὲ ὑπερηφάνειαν, ὡς Θραξ, διότι μὲ τὴν ἀξίαν σας ἐτιμήθητε παρὰ τῆς Πολιτείας μὲ τὰ ἀνώτατα ἀξιώματα. Ὅτι ὅμως οὐδέποτε ἐλησιμονήσατε τὴν ἀγαπητὴν μας πατρίδα, ἀποδεικνύεται ἐκ τοῦ ὅτι ἐπεδόθητε ἀνευδύτως εἰς τὴν ἴδρυσιν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, ὅπερ μὲ τὴν χαρακτηρίζουσαν ὑμᾶς δραστηριότητα καὶ μεθοδικότητα, μέχρι σήμερον δρᾷ ἐπωφελέστατα δι' ὅλας τὰς βλέψεις τῶν Ἑλληνοθρακῶν ἐπὶ ἐθνικοῦ ἐπιπέδου.

Κατὰ τὴν πεντηκονταετῆ διδασκαλίαν μου ἐν τε τῷ ὑποδούλῳ Ἑλληνισμῷ (1891—1924) καὶ ἐλευθέρῳ ἐφεξῆς, ἠτύχησα νὰ ἴδω πλείστους μαθητὰς μου σταδιοδρομήσαντας καὶ διακριθέντας. Μεταξὺ δὲ τούτων ὑμεῖς κατέχετε ἰδιάζουσαν θέσιν καὶ ἀναγνωρίζεται παρὰ πάντων, ὅτι ἐξυπηρετήσατε, ὡς πρωτοπόρος καὶ ἐκλεκτὸς ἐκπρόσωπος καὶ ἀγωνιστὴς τῶν Θρακῶν καὶ τὰ ἐθνικὰ συμφέροντα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἀλλὰ μὲ ἀφοσίωσιν καὶ φανατισμὸν τὴν ἰδιαιτέραν μας πατρίδα Θράκην.

Ἐκφράζω ἐν τέλει πρὸς ὑμᾶς τὴν εὐγνωμοσύνην μου διὰ τὴν ἀγαθὴν καὶ λυσιτελεῖ προαίρεσιν ὑμῶν πρὸς ἐκτίπωσιν καὶ διάδοσιν τῶν περὶ Θράκης συγγραφῶν μου καὶ διατελῶ μετ' ἄκρας τιμῆς.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 10ῃ Αὐγούστου 1958

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗΣ

*Ἐντιμότητα Πρόεδρε τοῦ ἐν Ἀθήναις Θρακικοῦ Κέντρου,
Κύριε Φίλιππε Μανουηλίδη,*

Ἀφικθεὶς πρό τινων ἡμερῶν ἐκ Σύρου, ἔσχον τὴν εὐκαιρίαν νὰ διεξέλθω τὸν τῆς ὑμετέρας συγγραφῆς 24ον Τόμον τῶν «Θρακικῶν». Σὰς ὁμολογῶ εὐλικρινῶς, ὅτι ἔμεινα κατενθουσιασμένος ἀπὸ τὰ δημοσιευόμενα, τὰ ὁποῖα μὲ προσωπικὰς ἀναμνήσεις καὶ ἀφηγήσεις σας καὶ ὅσα μερίμνη ὑμῶν, συνηρομολογήθησαν, ἐταξινομήθησαν καὶ ἐξετυπώθησαν τόσον ἐπιμελῶς, ἀποτελοῦν σπουδαιότατον συμπλήρωμα τῆς συγχρόνου ἱστορίας τῆς Θράκης, ἀπόδειξιν δὲ ὅτι καὶ εἰς τὴν νέαν ταύτην πνευματικὴν καὶ πατριωτικὴν ἐνασχόλησιν, ἐπεδείξατε ἐπιμονὴν καὶ ἐργατικότητα ἀξιοθαύμαστον. Διότι ἀποτελοῦν πραγματικὴν πηγὴν τὰ εἰς φῶς ἐρχόμενα παθήματα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, κατὰ τοῦ ὁποῖου εἶχε συνωμόσει ἡ Τουρκικὴ θηριωδία μὲ ἀποτελέσμα τὴν σφαγὴν, λεηλασίαν καὶ ἐμπρησμόν παντὸς Ἑλληνικοῦ. Κατὰ δευτέρον λόγον, ἡ Βουλγαρικὴ κτηνωδία καὶ στενοκεφαλιά, μὲ πρόθεσιν ἐκβουλγαρισμοῦ τῶν Ἑλληνοορθόδοξων Θρακῶν, οἵτινες διὰ τῶν θυσιῶν των ἀπέδειξαν, ὅτι εἶχον βαθεῖαν συνείδησιν τῆς Ἑλληνικότητος καὶ Χριστιανικῆς Ὁρθοδοξίας των. Καὶ τρίτον, τὰς ἐνεργείας Φραγκολεβαντίνων τινῶν, φερομένων ὡς ἀντιπροσώπων τῶν ἀσπόνδων φίλων καὶ συμμάχων μας, οἵτινες ἀφοῦ δὲν εὔρον τὴν εὐκαιρίαν νὰ μᾶς βλάψουν ὡς ἐχθροὺς των (διότι ἐθυσιάσθημεν πολλάκις ὑπὲρ τῶν συμφερόντων αὐτῶν), προσεπάθησαν νὰ μᾶς καταστρέψουν ὡς φίλους των, ὡς ἀπεδείχθη καὶ ἀποδεικνύεται ἕως σήμερον.

Δι' ὃ ἐκφράζω πρὸς ὑμᾶς, τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον καὶ τὴν Διευθύνουσαν Ἐπιτροπὴν τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου, τὰ θερμὰ συγχαρητήριά μου καὶ εὐλικρινεῖς εὐχάς, ὅπως ἐξακολουθήσῃ ἡ ἀξιόλογος Θρακικὴ Ὁργάνωσις μας, τὴν ὑφ' ὑμῶν χαραχθεῖσαν ἐνεργητικὴν πορείαν, ἵνα διὰ τῆς συνεχίσεως ἐκδόσεως τῶν «Θρακικῶν» διαφωτίξῃ τὸν ἀπανταχοῦ Ἑλληνισμόν καὶ ἐπηρεάξῃ κατὰ τὸ δυνατόν, τὴν γνώμην τῶν ξένων περὶ τῶν ἀπαρραγῶτων Θρακικῶν δικαίων ἐπὶ τῆς ἀπωλεσθείσης χώρας των, τὴν εἰς τὴν ὁποῖαν παλινόστησιν θὰ ἐπιδιώκῃ, ἐνόσω ὑπάρχει Ἑλληνισμὸς ἐν τῷ κόσμῳ.

Μετ' ἐξαιρέτου τιμῆς καὶ ἐξειδικιασμένης ὑπολήψεως
Γ. Ι. ΓΙΑΝΝΑΚΑΚΗΣ

Ἐν Ἀθήναις τῇ 28ῃ Αὐγούστου 1958

Ἐπιδιώξεις καὶ ἀποφάσεις
τῆς Διοικήσεως τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου

1) Ὡς ἐν λεπτομερεῖα ἀνεφέραμεν εἰς τὸν προηγούμενον 28ον Τόμον, τὴν 27ην Ὀκτωβρίου ἐ.ἔ., εἰς τιμητικὴν ἐπὶ τούτῳ συγκέντρωσιν μελῶν, ἀνεκηρύχθη ὡς Μέγας Ἐυεργέτης τοῦ Σωματείου

Ο κ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ
ἐκ Παιδεστοῦ τῆς Θράκης

διὰ τὰς ἐπανελημμένας ὑπὲρ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου καὶ τῶν σκοπῶν αὐτοῦ, ἠθικὰς καὶ ὕλικὰς ἐνισχύσεις του.

2) Εἰς ἐκπλήρωσιν τῶν διὰ διαθήκης τελευταίων θελήσεων τοῦ ἀειμνήστου ἐκ Θράκης Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ Σιτηνοπούλου, ἡ Διευθύνουσα Ἐπιτροπὴ ἠσχολήθη ἀπὸ μακροῦ διὰ τὰς ποικίλας διατυπώσεις ἐν Λονδίῳ, παρὰ τῷ Υπουργεῖῳ Οἰκονομικῶν καὶ παρὰ τῇ ὑπὸ τὴν Προεδρείαν τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Τριμελῇ Ὑποεπιτροπῇ Καβάλας, κατέληξε δὲ εἰς προικοδότησιν διὰ ποσοῦ 5.000 δραχμ. τῆς προκριθείσης πρώτης ἀπόρου κορασίδος ἐκ τοῦ χωρίου Δελλιώνες, πατρίδος τοῦ διαθέτου. Ἡ τοιαύτη προσπάθεια συνεχίζεται, ὅπως δι' ἰδίου ποσοῦ προικοδοτηθῶσιν ἕτεραι δύο κορασίδες ἐκ σχετικοῦ καταλόγου ὑποβληθέντος ἐκ Καβάλας πρὸς ἔγκρισιν ὑπὸ τῆς Διευθυνούσης Ἐπιτροπῆς. Τὰ ὡς ἄνω ποσὰ προέρχονται ἐκ τῶν πρὸς τὸν σκοπὸν τούτον εἰσπρατιομένων τόκων ἐκ Λονδίνου τοῦ κληροδοτήματος.

3) Μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν καὶ κυκλοφορίαν τῶν 28ου καὶ 29ου Τόμων, ὑπάρχει πρόβλεψις συνεχίσεως, λίαν προσεχῶς, τῶν τοιούτων ἐκδόσεων, δι' ἑτέρων δύο-τριῶν νέων Τόμων, ἡ ὕλη τοῦ περιεχομένου τῶν ὁποίων συγκεντροῦται. Οἱ νέοι οὗτοι Τόμοι θὰ ἀναφέρονται, κατὰ πᾶσαν πιθανότητα εἰς τὴν «Βιογραφίαν Λογίων Θράκης», εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ λαογραφίαν τῆς σημαντικῆς «Θρακικῆς κωμοπόλεως τοῦ Σαμμακοβίου», περιφερείας Σαράντα Ἐκκλησιῶν, ὡς καὶ εἰς τὴν παλαιὰν καὶ νεωτέραν ἱστορίαν τῶν πόλεων «Διδυμοτείχου» καὶ «Σουφλίου» Δ. Θράκης. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὰ κατὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, τῆς μέχρι σήμερον τελευταίας τριετίας, ἐκ-

δοθέντα «Θρακικά» θὰ ἀνέλθουν εἰς τὸν ἐκπληκτικὸν ἀριθμὸν τῶν ἑπτὰ Τόμων ἐκ 300 ἐκάστου σελίδων.

4) Ἐν τῇ ἐπιθυμίᾳ μας τῆς εὐρύτερας κυκλοφορίας τῶν ἐκδιδομένων Τόμων τῶν «Θρακικῶν», προέβημεν εἰς καταλλήλους ἐνεργείας παρὰ τῷ Ὑπουργεῖῳ Ἑσωτερικῶν, ὅπερ ἐξέδωκε τὴν ὑπ' ἀριθ. 81250/296/25-9-1958 ἐγκύκλιόν του πρὸς πάντας τοὺς Νομάρχας τοῦ Κράτους, παρὰ τῶν ὁποίων ζητεῖ νὰ ἀπευθυνθοῦν πρὸς τοὺς Δημάρχους τῆς περιοχῆς των καὶ νὰ συστήσουν ἐκθύμως δλόκληρον τὴν σειρὰν τοῦ Περιοδικοῦ μας, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζεται, ὡς περισπούδαστον, ὑψίστης σημασίας, διὰ τὸ ἐπιστημονικόν, ἔθνικόν, ἱστορικὸν καὶ λαογραφικὸν περιεχόμενόν του καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀπαραίτητον διὰ τὰς Βιβλιοθήκας τῶν Δήμων τῆς Χώρας. Ἐκ τῶν Νομαρχῶν, πρὸς οὓς ἀπηυθύνθη τὸ Ὑπουργεῖον, ἀπήντησαν ἤδη καὶ πρὸς αὐτὸ καὶ πρὸς τὸ Θρακικὸν Κέντρον 9 (ἐννέα) Νομάρχαι καὶ εὐρισκόμεθα ἐν ἀναμονῇ τοῦ ἀποτελέσματος τῶν ὡς ἄνω πολυπλεύρων ἐνεργειῶν.

5) Διὰ νὰ τεθῇ εἰς οὐσιαστικὴν κίνησιν καὶ ὁ φιλανθρωπικὸς τομεύς, ὃν ἐπιδιώκει τὸ Σωματεῖόν μας, ἐπ' εὐκαιρίᾳ τῶν ἐπικειμένων ἐορτῶν, κατ' ἀπόφασιν τῆς Δ. Ε., ἀπεστάλησαν αἱ ὑπ' ἀριθ. 517 καὶ 518 ἀπὸ 22-11-1958 ἐπιστολαὶ πρὸς τὸ Ἰηροκομεῖον Ἀθηνῶν καὶ πρὸς τὸ Ὁρφανοτροφεῖον Χατζηκώστα, δι' ὧν ζητοῦνται πληροφορίαι καὶ κατάλογος τῶν Θρακῶν τροφίμων τῶν Ἰδρυμάτων τούτων, οἵτινες τυγχάνουν τελείως ἄποροι καὶ ἐστερημένοι ἐνδιαφέροντος καὶ πάσης βοηθείας ἐκ μέρους συγγενῶν, γνωρίμων καὶ φίλων των, ἵνα χορηγηθῇ εἰς αὐτοὺς βοήθημά τι ἐκ τοῦ κονδυλίου τοῦ συλλεγομένου παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου ἐκ δωρεῶν εἰς μνήμην διὰ τοὺς φιλανθρωπικοὺς αὐτοῦ σκοποὺς.

6) Κατὰ καιροὺς καὶ κατόπιν προσωπικῶν σχέσεων μετὰ διαφόρων Ἑλλήνων ἐφοπλιστῶν ἐπετύχομεν δι' 7—8 νέους ἐκ Θράκης μὲ ἀρίστας συστάσεις νὰ τοποθετήσωμεν εἰς πλοῖα πρὸς ἐργασίαν, ἄλλους δὲ νὰ βοηθήσωμεν εἰς ταξείδια των, ἵνα μεταβῶσι δωρεὰν διὰ πλοίων Ἑλληνικῶν εἰς διαφόρους λιμένας Ἀμερικῆς καὶ ἔξωτερικοῦ πρὸς πραγματοποιήσιν τῶν ὑποτροφῶν ἀριστούχων Θρακῶν σπουδαστῶν.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ

Σελ.	16,	στίχ.	19:	τιάραν ἀντί κάραν
»	23,	»	31:	1490 ἀντί 1940
»	24,	»	1:	ἐκ τῆς Ἀσίας ἀντί τῆς Ἀσίας
»	24,	»	5:	πᾶσαν ἀντί πᾶσα
»	24,	»	12:	1451 ἀντί 1454
»	25,	»	15:	τὴν κυριαρχίαν του ἀντί τὴν κυριαρχίαν των
»	27,	»	34:	τὰ τέκνα των ἀντί τὰ τέκνα του
»	29,	»	34:	καταχρηστικῶς ἀντί καταχραστικῶς
»	30,	»	13:	1/4 ἀντί 1/1
»	30,	»	27:	Δυτικῶν ἀντί Δοτικῶν
»	31,	»	7:	ἰσλαμισμὸν ἀντί ἐξιλαμισμὸν
»	42,	»	2:	συμπληθῆ ἀντί συμπυχθῆ
»	57,	»	32:	Νὰ προστεθῆ: Ρούμιλι δηλ. Χώρα Ρωμαίων. Τὴν δὲ Πελοπόννησον. . .
»	63,	»	28:	ΑΜΕΛΕΙΑΝ ἀντί ΜΗ ΑΝΤΙΔΡΑΣΙΝ
»	63,	»	36:	Ἑλληνισμὸν ἀντί Χριστιανισμὸν
»	69,	»	5:	χωρῶν ἀντί χωρίων
»	70,	»	8:	» » »
»	70,	»	39:	Μητροπολιτικὰς ἀντί Μητροπολικὰς
»	85,	»	34:	διερμηνέων ἀντί δυνάμεων
»	95,	»	10:	Νὰ προστεθῆ: Ο Τήρης οἶτινος τὸ ὄνομα φέρει ἡ..
»	107,	»	25:	Βόνου ἀντί Βόνουκ
»	137,	»	39:	ἀνεγνώσθη ἀντί ἀνεγνωρίσθη
»	142,	»	13:	μέχρις ἀντί μέχρι
»	158,	»	21:	κατὰ παντός Ἑλληνικοῦ ἀντί καὶ παντός Ἑλληνικοῦ
»	171	(1)	:	ἐκ τοῦ Ἰταλ. unire ἀντί unité
»	177,	ΚΕΦ.	86:	...ΜΟΥΡΑΤ ΤΟΥ Ε΄ ἀντί τοῦ Β΄
»	188,	στίχ.	19:	«Ἐρκέκ κάλμαντι» ἀντί «Ἐρκέκ κάλμαντ»
»	190,	»	12:	Ἑλληνας ἀντί Ἑλλήνες
»	193,	»	31:	συμφωρωτέραν ἀντί συμφερωτέραν
»	201,	»	34:	πολιτῶν ἀντί πολιτισμῶν
»	210,	»	23:	δι' Εὐρώπην ἀντί διὰ Εὐρώπην
»	212,	»	13:	πᾶν ἄλλο ἀντί πᾶν ἄλλον
»	226,	»	31:	σίμτι ἀντί σίδτι
»	245,	»	20:	διαφόρους ἀντί διάφορους
»	249,	»	20:	ΚΕΦ. 129, ἀντί 119
»	262,	»	24:	τὰ ἀντί τὰς
»	262,	»	25:	Μυριόφυτον ἀντί Μυριόφυτος
»	265,	»	28:	Ἄλλανδιάν ἀντί Ὀλλανδιάν
»	273,	»	32:	ἐδίδαξεν ἀντί ἐδίδαξαν
»	274,	»	27:	μεθ' ἀντί μετ'
»	284,	»	19:	Ζ' αἰῶνα ἀντί Γ' αἰῶνα
»	287,	»	15:	Νικάτορος ἀντί Νικάνδρου.

ΕΞΕΧΟΥΣΑΙ ΘΡΑΚΙΚΑΙ ΦΥΣΙΟΓΝΩΜΙΑΙ

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΜΕΡΙΚΗΣ
ΒΟΡΕΙΟΥ ΚΑΙ ΝΟΤΙΟΥ ΚΥΡΟΥ ΜΙΧΑΗΛ

Μετά τὸν θάνατον τοῦ ἀειμνήστου Μητροπολίτου Θυατείρων Γερμανοῦ, ἀπὸ νέον πλήγμα δοκιμάζεται ἡ ὁμογένεια καὶ ἰδιαίτερος ὁ Θρακικὸς κόσμος διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Μιχαήλ, ὅστις κατήγετο ἀπὸ τὴν Μαρώنيαν τῆς Θράκης.

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, ἀκολουθοῦν παλαιὰν παράδοσιν, τιμᾶ καὶ μνημονεύει μετ' εὐλαβείας τοὺς ἐξέχοντας ἐκ Θράκης ἐκκλησιαστικούς ἡγέτας, διὰ τοῦτο δὲ θλίβεται ἰδιαίτερος διὰ τὴν ἀπώλειαν ὑπερόχου καὶ διακεκριμένου Ἱεράρχου καὶ διὰ τὴν στέρησιν πολυτιμοτάτου συνεργάτου, τιμήσαντος διὰ τῆς πολυμόρφου καὶ ἐξαιρετικῆς δράσεώς του, τὴν τε Ἐκκλησίαν καὶ τὸ Γένος.

Ἄμα τῇ πληροφορίᾳ τοῦ θλιβεροῦ συμβάντος, ἔσπευσε νὰ συγκαλέσῃ ἐκτάκτως τὴν Διευθύνουσαν Ἐπιτροπὴν, ἠνοιξε κατάλογον δωρεῶν εἰς μνήμην τοῦ ἐκλιπόντος διὰ φιλανθρωπικούς σκοπούς, ἀπέστειλε δὲ τηλεγραφικῶς καὶ δι' ἐπιστολῆς θεορᾶ συλλυπητήρια πρὸς τὴν Τοποτηρητίαν τῆς Ἀρχιεπισκοπῆς εἰς Νέαν Ὑόρκην καὶ πρὸς τοὺς ἐνταῦθα συγγενεῖς καὶ ἀντεπροσωπεύθη κατὰ τὸ ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις Μητροπολιτικῷ Ναῶ τελεσθὲν μνημόսονον. Τὸ κείμενον τῆς ὡς ἄνω ἐπιστολῆς ἔχει ὡς ἑξῆς :

20ῆ Ἰουλίου 1958

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ

Ἀρχιεπισκοπὴν Βορείου καὶ Νοτίου Ἀμερικῆς

Εἰς Νέαν Ὑόρκην

Τὸ ἐν Ἀθήναις Θρακικὸν Κέντρον μετὰ συγκινήσεως καὶ ἀφάτου θλίψεως ἐπληροφορήθη τὸν θάνατον τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Κυροῦ Μιχαήλ, διαπρεποῦς Ἱεράρχου, ὅστις ἐτίμησε τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν πατρίδα μας Θράκην, ἔξ ἧς κατήγετο καὶ ἐκφράζει διὰ τῆς παρουσίας τὰ πλέον θεορᾶ καὶ εὐλικρινῆ του συλλυπητήρια, τόσον ἀπὸ μέρους τῆς Διαικίσεως, ὅσον καὶ τῆς ὁλότητος τῶν μελῶν, ἅτινα ἀποτελοῦν τὴν Ὀργάνωσίν μας.

Ὁ Πρόεδρος κ. Φ. Μανουηλίδης συνεκάλεσεν ἐκτάκτως τὴν Διευθύνουσαν Ἐπιτροπὴν, ἣτις ἀπεφάσισεν ὅπως σᾶς ἀπευθυνθοῦν τὰ ὡς ἄνω συλλυπητήρια, προσέβη δὲ καὶ εἰς σχετικὸν ψήφισμα καὶ δωρεὰς εἰς μνήμην τοῦ μεταστάντος διακεκριμένου Ἱεράρχου, κατὰ τὸ ἐσώκλειστον πρὸς τὴν ἐφημερίδα «Ἐστία» δημοσίευμα.

Ἡ λύπη τοῦ Θρακικοῦ κόσμου ἐπὶ τῇ προώρῳ ἀπαλείᾳ τοῦ ἀειμνήστου Κυροῦ Μιχαήλ εἶναι ὁμόθυμος, διότι ὁ ἀποθανὼν ἦτο ἐξαιρετικὴ ἐκκλησιαστικὴ φυσιογνωμία καὶ πολιτικὴ κορυφή, ἣτις διεκρίνετο διὰ τὴν σοφίαν, πολυμάθειαν, σεμνότητα, σωφροσύνην καὶ σπανίας ἀρετὰς ἡθους καὶ διοικητικῆς ἱκανότητος. Τὸ ἐκ τοῦ θανάτου του δὲ δημιουργηθὲν κενὸν εἶναι πράγματι δυσαναπλήρωτον. Ἡ Θρακικὴ οἰκογένεια, ἣν ἀπὸ τριακονταετίας ἀντιπροσωπεύομεν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς ἐλευθέρως Ἑλλάδος, αἰσθάνεται ἰδιαιτέραν ὀδύνην καὶ συγκίνησιν καὶ εὐχεται ὅπως ὁ σημαντικὸς θρόνος τοῦ ἐν Ἀμερικῇ παμπληθοῦς Ἑλληνισμοῦ, πληρωθῇ διὰ προσώπου ὁμοίων ἀρετῶν καὶ ἀνταξίου τοῦ ἀποδημήσαντος Ἀρχιεπισκόπου, πρὸς τὸ συμφέρον τοῦ ἐν Ἀμερικῇ ποιμνίου καὶ τῆς ἐν γένει ἐθνικῆς μας ὁμογενείας.

Παρακαλοῦμεν ὅπως ληφθῇ φροντίς, ἵνα μᾶς ἀποσταλῇ φωτογραφία μετὰ βιογραφικῆς ἐκθέσεως τῆς σταδιοδρομίας καὶ τῶν προσόντων τοῦ ἀειμνήστου, ἵνα ἐν καιρῷ καταχωρηθοῦν εἰς ἕκδοσιν τοῦ ἱστορικοῦ καὶ ἐπιστημονικοῦ Περιοδικοῦ μας τὰ «Θρακικά».

Ἐπὶ τούτοις, ἐκφράζομεν καὶ αὖθις τὴν βαθεῖαν λύπην μας καὶ διατελοῦμεν μετ'

Ἐξαιρέτου τιμῆς

Ὁ Πρόεδρος
(Ἵπ.) Φ. ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
(Ἵπ.) Π. ΤΣΑΤΑΛΑΣ

Εἰς ἀπάντησιν ἐλήφθη ἡ κάτωθι ἀπάντησις μετὰ τῆς ζητηθείσης φωτογραφίας καὶ βιογραφίας:

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Ἐντιμότατον Συμβούλιον Θρακικοῦ Κέντρου Ἀθῆνας

Ἄ γ α π η τ ο ῖ,

Τὸ συλλυπητήριον ἔγγραφόν σας ἐλήφθη καθυστερημένον. Ἦτο καὶ εἶναι πραγματικῶς μεγάλη ἡ ἀπώλεια δι' ὅλην τὴν Ὁμογένειαν ὁ θάνατος τοῦ ἀειμνήστου Ἀρχιεπισκόπου Μιχαήλ. Δι' αὐτὸ καὶ ἐδοκιμάσαμεν μεγάλην λύπην διὰ τὸν ἐξαφνικὸν καὶ πρόωρον αὐτὸν θάνατον. Σᾶς εὐχαριστῶ ἐκ μέρους τοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου τῆς Ἱερᾶς Ἀρχιεπισκοπῆς διὰ τὴν ἐκφρασιν τῆς συμπαθείας ὑμῶν τῶν ἀποτελούντων τὸ Προεδρεῖον καὶ τῶν λοιπῶν μελῶν τοῦ Κέντρου. Ἐχων ὑπ' ὄψει τὴν ἐπιθυμίαν σας ἀποστέλλω βιογραφικὴν ἔκθεσιν σταδιοδρομίας τοῦ ἀειμνήστου καὶ φωτογραφίαν αὐτοῦ.

Μετὰ πολλῆς ἀγάπης

† Ο ΝΥΣΣΗΣ ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ

6 Νοεμβρίου 1958

Ταῦτα με ὑπερηφάνειαν καὶ ἐκ πατριωτικοῦ καθήκοντος δημοσιεύομεν ἐν συνεχείᾳ.

† 'Ο 'Αρχιεπίσκοπος 'Αμερικῆς Μιχαήλ

Ἐξ ἑφημερίδων καὶ περιοδικῶν τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἐκ διαφόρων πηγῶν ἐσταχυολογήσαμεν τὰ ἐν συνεχείᾳ παρατιθέμενα βιογραφικὰ στοιχεῖα τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς Κυροῦ Μιχαήλ.

Ὁ Σεβ. Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου Μιχαήλ ἐγεννήθη τῇ 27ῃ Μαΐου 1892 ἐν Μαρωνείᾳ Αὐτ. Θράκης. Κατὰ κόσμον Θουκυδίδης Κωνσταντινίδης, ἔλαβε παρὰ τῶν εὐλαβῶν γονέων του Μιχαήλ καὶ Φιλιδῶς Μ. Κωνσταντινίδου εὐσεβῆ ἀνατροφὴν, διήκουσε τὰ μαθήματα τοῦ Δημ. Σχολείου τῆς γενετείρας του καὶ εἶτα τοῦ ἡμιγυμνασίου Ξάνθης. Τῷ 1906 εἰσήχθη εἰς τὴν Ἱερὰν Θεολογικὴν Σχολὴν Χάλκης, ἐκ τῆς ὁποίας ἀπεφοίτησεν ἀριστοῦχος τῷ 1914, χειροτονηθεὶς κατὰ τὸ τελευταῖον ἔτος τῶν σπουδῶν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ τότε Σχολάρχου, εἶτα δὲ Μητροπολίτου Θυατείρων, Γερμανοῦ Στρομπούλου, εἰς Διάκονον, μετονομασθεὶς Μιχαήλ. Ἐπὶ ἐν σχολικῶν ἔτος διετέλεσεν Ὑφηγητὴς καὶ Γραμματεὺς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς, διδάσκων ταυτοχρόνως Ἑλληνικὰ εἰς τὰς γυμνασιακὰς τάξεις τῆς ἐν Χάλκῃ Ἑμπορικῆς Σχολῆς. Τῷ 1915, ἐπὶ Πατριαρχείας Γερμανοῦ τοῦ Ε', συνοδικῇ ἀποφάσει ἀπεστάλη πρὸς μετεκπαίδευσιν εἰς Ῥωσίαν, φοιτήσας εἰς τὰς Θεολογικὰς Ἀκαδημίας Πετροπόλεως καὶ Κιέβου, καὶ μετὰ τετραετεῖς σπουδὰς ἐπανῆλθεν εἰς Κων/πολιν τῷ 1919, χειροτονηθεὶς τὸ αὐτὸ ἔτος εἰς Πρεσβύτερον καὶ εἶτα εἰς Ἀρχιμανδρίτην ὑπὸ τοῦ τότε Μητροπολίτου Δέσπων Καλλινίκου, ὅστις διώρισεν αὐτὸν Προϊστάμενον τοῦ Ναοῦ Ἁγ. Στεφάνου Κων/πόλεως. Ἀπὸ τοῦ Νοεμβρίου τοῦ 1919 μέχρι τοῦ 1923, διετέλεσεν, ἀποσταλεὶς ὑπὸ τῆς Ἱ. Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου, εἰς Κομοτινήν, κατ' ἀρχὰς μὲν Ἐξαρχος αὐτῆς, βραδύτερον δὲ Τοποτηρητὴς τῆς Μητροπόλεως Μαρωνείας, διευθύνων συγχρόνως καὶ τὸ ἐν τῇ ἔδρᾳ ταύτης, Κομοτινῇ, Ἡμιγυμνάσιον, καὶ κατὰ τὰ ἔτη 1922—23 ἐχηματίσθη Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀποκαταστάσεως Προσφύγων, ἐν Κομοτινῇ. Τῷ 1923 διωρίσθη ὑπὸ τοῦ τότε Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Χρυσοστόμου Παπαδοπούλου κατ' ἀρχὰς μὲν Γραμματεὺς, εἶτα δὲ Πρωτοσύγκελλος ἐν τῇ Ἀρχιεπισκοπῇ Ἀθηνῶν, μέχρι τοῦ 1927. Τῷ 1927 Ἀπριλίου 1, ἐξελέγη Ἱερατικῶς Προϊστάμενος τοῦ Καθεδρικοῦ Ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος Λονδίνου, μέχρι τοῦ 1939. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο διετέλεσεν Ἀντιπρόσωπος τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου κατὰ τὸ Συνέδριον Πίστεως καὶ Τάξεως, τὸ συνεληθὸν ἐν Λαζάννῃ κατ' Αὐγούστον τοῦ 1927, Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος κατὰ τὴν Διάσκεψιν τῶν Ἀγγλικανῶν (Συνέδριον τοῦ Λάμπεθ) ἐν Λονδίῳ, κατὰ τὸ θέρος τοῦ 1930, καὶ Ἀντιπρόσωπος τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ ἕξ Ἀγγλικανῶν καὶ Ὀρθοδόξων ἀποτελεσθείσῃ Δογματικῇ Ἐπιτροπῇ, τῇ συνεληθούσῃ ἐν τῷ Παλατίῳ τοῦ Λάμπεθ, 15—20 Ὀκτωβρίου τοῦ

1931. Ἡ ἐν Λονδίῳ Διακονία τοῦ Ἀρχιμανδρίτου Μιχαὴλ ἀνεξωπύρωσε τὸ Ἑλληνορθόδοξον φρόνημα τοῦ ἐκεῖ Ἑλληνισμοῦ. Ἀπὸ τοῦ Ὀκτωβρίου τοῦ 1939 μέχρι τοῦ Ὀκτωβρίου 1949 διετέλεσε Μητροπολίτης Κορινθίας, χειροτονηθεὶς τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 1939, εἰς διαδοχὴν τοῦ ἀπὸ Κορινθίας Ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν Δαμασκηνοῦ. Ἐπὶ ὀλόκληρον δεκαετίαν, ἐν μέσῳ μυρίων δεινῶν καὶ ἐθνικῶν συμφορῶν, Β' παγκοσμίου πολέμου, κατοχῆς, συμμοριτοπολέμου κλπ., ὁ Κορινθίας Μιχαὴλ ἐποίμανε τὸ ἐμπιστευθὲν εἰς αὐτὸν ποιμνιον, θεῖς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ ὑπὲρ τῶν προβάτων, καὶ ὀδηγήσας αὐτὸ εἰς τὰς τρίβας τοῦ Κυρίου. Ἐν Κορινθίᾳ ἵδρυσεν Οἰκοκυρικὴν Σχολήν, Πολυτάκτειον, συντηρῶν αὐτὸ ἐκ τῶν χρημάτων τὰ ὅποια εἶχον προσφέρει εἰς αὐτὸν οἱ ἐν Λονδίῳ ὁμογενεῖς, κατὰ τὴν ἐκεῖθεν ἀναχώρησιν αὐτοῦ. Ἀναδιωργάνωσε τὴν Ἱερατικὴν Σχολὴν Κορινθίας καὶ ἐπήνεγκε πραγματικὴν ἀναγέννησιν εἰς τὴν Ἑπαρχίαν ταύτην. Τῇ 11ῃ Ὀκτωβρίου τοῦ ἔτους 1949, «προεκρίθη καὶ παμψηφεί ἐξελέγη» ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Ἀρχιεπίσκοπος Ἀμερικῆς Βορείου καὶ Νοτίου. Διελθὼν ἐκ τοῦ Πατριαρχείου Κων/πόλεως, κατὰ τὴν τάξιν, διὰ τὸ Μήνυμα καὶ τὴν Εὐχαριστίαν, ἀφίκετο εἰς Νέαν Ὑόρκην τῇ 15ῃ Ἀπριλίου 1949, ἡ δὲ τελετὴ τῆς ἐνθρονίσεως τοῦ νέου Ἀρχιεπισκόπου ἐν τῷ Καθεδρικῷ τῆς Ἁγίας Τριάδος, Νέας Ὑόρκης, ἐγένετο τῇ 18ῃ ἰδίου μηνός. Ἐποίμανεν ἐν πατρικῇ ἀγάπῃ καὶ συνετῇ διοικήσει τὸ Ἑλληνορθόδοξον Πλήρωμα τῆς Ἀμερικῆς, ἐπὶ 8 ἔτη καὶ 7 μῆνας περίπου. Τὰ μεγάλα ἐπιτεύγματα καὶ οἱ ἀγλαοὶ καρποὶ τῆς ἀφνεῖς Ποιμοντορίας τοῦ μεταστά- ντος Ἀρχιεπισκόπου Μιχαὴλ θὰ ἀποτελέσωσι τὸ θέμα ἰδιαιτέρας μελέτης. Εἰς τὸ παρὸν σύντομον βιογραφικὸν σημεῖωμα περιοριζόμεθα νὰ σημειώσωμεν ὅτι, ὁ μεταστάς στοργικὸς Πατήρ καὶ ἄγρυπνος Ποιμὴν καὶ δεξιὸς πηδαλιούχος, ὑπῆρξε συνάμα ἄριστος Θεολόγος, βαθύς κριτικὸς καὶ ἐμβρι- θέστατος συγγραφεὺς, γνωρίζων, ἐκτὸς τῆς Ἑλληνικῆς, τὴν Ἀγγλικὴν, Γαλλικὴν, Ρωσικὴν καὶ Τουρκικὴν γλῶσσαν. Συνέγραψε καὶ ἐξέδωκε πολ- λά βιβλία καὶ μελέτας, εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Ἀγγλικὴν, ἐπὶ θεολογικῶν, ἐκκλησιαστικῶν καὶ ἠθικοκοινωνικῶν θεμάτων, μεταφράσας συνάμα οὐκ ὀλίγα ἔργα. Ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιεπίσκοπος Μιχαὴλ εἶχε τιμηθῆ διὰ τοῦ Μεγαλοσταύρου τοῦ Φοίνικος ὑπὸ τῆς Α.Μ. τοῦ Βασιλέως τῆς Ἑλλάδος Παύλου, διὰ τοῦ Σταυροῦ τοῦ Παναγίου Ἱεροσολύμων Τιμοθέου, τοῦ χρυσοῦ μεταλλίου τοῦ Πατριαρχείου Ἀλεξανδρείας, καὶ δι' ἄλλων τιμητικῶν διπλωμάτων καὶ μεταλλίων, Ἑλλη- νικῶν, Ρωσικῶν, Σερβικῶν καὶ Ρουμανικῶν. Ἐπίσης ἐτιμήθη δι' ἀνωτά- των διπλωμάτων ὑπὸ τῶν Θεολ. Σχολῶν: τοῦ Πανεπισμίου Γένη, τοῦ Σεμ- ναρίου τοῦ Ἁγ. Βλαδιμήρου Ν. Ὑόρκης καὶ τῆς Γενικῆς Θεολογικῆς Ἐ- πισκοπελιανῆς Σχολῆς. Πολλὰ ἐξέχουσαι προσωπικότητες κληρικῶν καὶ λαϊκῶν ἐδημοσίευσαν καὶ ἐξέφρασαν αἰσθήματα καὶ γνώμης ἐν Ἀμερικῇ καὶ Ἑλλάδι περὶ τοῦ ὑπερόχου ἔργου τοῦ ἐκλιπόντος Θρακὸς Πρωθιεράρχου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ο ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ
ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΠΟΧΗΝ ΤΗΣ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΛΩΣΙΝ

	Σελίς
Εισήγησις καὶ κριτικὴ διὰ τὸ Σύγγραμμα	3
ΚΕΦ. 1- 7.—Βασιλεία Μωάμεθ τοῦ Πορθητοῦ καὶ κατάστασις τοῦ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν χρόνους	5
» 8- 9.—Ἀνάρρησις τοῦ Α΄, μετὰ τὴν ἄλωσιν, Πατριάρχου, Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου. Καποῦ Κεχαγιᾶς καὶ ἄλλοι Τίτλοῦχοι	16
» 10.—Ἐπίδρασις τῆς πτώσεως τοῦ Μεσαιωνικοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐπὶ τῆς ἐξελίξεως τῆς πορείας τοῦ λοιποῦ κόσμου	19
» 11-13.—Πατριαρχικὰ προνόμια. Οἰκισμὸς καὶ ἀνοικοδόμησις Κων/πόλεως. Νέοι κάτοικοι εἰς Θράκην	20
» 14.—Πόλεμοι καὶ κατακτήσεις Μωάμεθ τοῦ Β΄	24
» 15-21.—Αἷτια ἐλαττώσεως τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ κόσμου τῆς Θράκης. Ἐξισλαμισμὸς (ἀκούσιος, βίαιος, ἐκούσιος, σποραδικός, ὁμαδικός). Γενητσαρισμὸς καὶ παρακμὴ αὐτοῦ	26
» 23-25.—Οἱ διάδοχοι τοῦ Πορθητοῦ. Ὁ ἐπικρεμασθεὶς κίνδυνος τοῦ Χριστιανισμοῦ ὑπὸ Σελῆμ Α΄. Συνέπειαι παρακμῆς Γενητσαρισμοῦ	36
» 26.—Ἀπαθλίωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης	42
» 27.—Παραβίασις τῆς ἀσυδοσίας τοῦ Πατριάρχου	43
» 28.—Ἡ ἐξάρθρωσις τοῦ ἐν Θράκῃ Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ 1481—1650	46
» 30-33.—Χάτιτ Σερῖφ, Μουράτ ὁ Α΄, Ἴμπραήμ ὁ Α΄, Μεχμέτ ὁ Α΄ καὶ Σουλεῦμάν Γ΄ (1623—1691)	48
» 34.—Ἀρχὴ βελτιώσεως τῆς ζωῆς τῶν Χριστιανῶν	52
» 35-36.—Ἡθῆ καὶ παιδεία ἐν Θράκῃ (1453—1650)	54
» 37.—Χαλάρωσις τῆς Ἑλληνικῆς συνειδήσεως κατὰ τοὺς πρώτους μετὰ τὴν ἄλωσιν αἰῶνας (1453—1650)	57
» 38.—Ἀγαθὸν ἐκ τῆς Τουρκικῆς κατακτῆσεως «Οὐδὲν κακὸν ἀμιγῆς καλοῦ»	59

	Σελίς
ΚΕΦ. 39.—Ἡ Ὁρθόδοξος Ἐκκλησία ἐν μέσῳ σκοπέλων καὶ ὑφάλων	60
» 40-45.—Ἡ μομφὴ ἀμελείας κατὰ τοῦ Πατριαρχείου διὰ τὸν μὴ ἐξελληνισμόν τῶν ἀλλοφύλων Ὁρθοδόξων (Παπαρρηγοπούλου). Παρατηρήσεις, κρίσεις, συμπέρασμα	63
» 46-47.—Ἡ Ὁργάνωσις τοῦ νέου Ἑλληνισμοῦ (Γραμματικοὶ — Ἀρχοντες, οἱ μεγάλοι Διερμηνεῖς—Παναγιώτης Νικολίσης)	74
» 48-49.—Ὁ πλοῦτος ἀπόκτημα ἐπικίνδυνον. Μιχαὴλ Καντακουζηνός	78
» 50-51.—Ὁ Μέγας Διερμηνεὺς Ἀλέξ. Μαυροκορδάτος καὶ οἱ μετ' αὐτὸν	81
» 52.—Ἡγεμόνες Βλαχίας καὶ Μολδαβίας	85
» 53.—Ἑλληνικαὶ Κοινότητες ἐν Θράκῃ	87
» 54.—Ἀχμέτ ὁ Β', Ἀχμέτ ὁ Γ', Μαχμούτ ὁ Α' (1691 — 1754)	90
» 55-57.—Κατάταξις Ἑλληνικοῦ καὶ Τουρκοῦ πληθυσμοῦ ἐν Θράκῃ. Περιοχὴ τοῦ I. Ὁρους (Τεκφοῦρ Δάγ)	92
» 58.—Πῶς διεσπάσθη ἡ συνοχὴ τοῦ Ἑλλην. πληθυσμοῦ τῆς Θράκης	105
» 59.—Ἐλάττωσις παραγωγῆς καὶ ἀπονέκρωσις ἐμπορίου κατὰ τοὺς 2 πρώτους αἰῶνας μετὰ τὴν ἄλωσιν	106
» 60-61.—Ἀνθήσις ἐμπορίου καὶ βιοτεχνίας κατὰ τὸν 17ον καὶ 18ον αἰῶνα. Εὐημερία καὶ ἀκμὴ Ἑλληνοθρακικῶν κοινοτήτων καὶ πόλεων	107
» 62.—Ἀναβίωσις τῆς παιδείας ἐν Θράκῃ	113
» 63.—Ὀικονομικὴ ὀργάνωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Θράκης	116
» 64.—Συνύπαρξις τῶν δύο ἀνομοίων καὶ ἀντιθέτων λαῶν	118
» 65.—Περὶ Κλεφτῶν καὶ Ἀρματωλῶν	120
» 66-69.—Ἐπήρεια Ρωσσοικῆς πολιτικῆς. Ἐνέργειαι Μεγ. Αὐτοκρατορίας. Παρατηρήσεις. Σουλτάνοι ἀπὸ Μεχμέτ Α' — Μαχμούτ Β'	121
» 70.—Προηγηθέντα γεγονότα Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως	128
» 71.—Γαλλικὴ ἐπανάστασις καὶ Ναπολεόντειος ἐποχὴ	130
» 72-74.—Ἱερὰ Συμμαχία. Φιλικὴ Ἐταιρεία. Ἐναρξίς ἀγῶνος	132
» 74-75.—Τραγικὰ γεγονότα ἐν Κων πόλει καὶ Θράκῃ κατὰ τὸ 1821. Μετριασμός τῆς διαταγῆς Μαχμούτ τοῦ Β'. Παρατηρήσεις	136
» 77.—Ἡ ἀπελευθέρωσις τῆς Νοτίου Ἑλλάδος	141
» 78.—Ἀπαλλαγὴ τῆς Θράκης ἀπὸ τοὺς Γενητσάρους ὑπὸ Μαχμούτ. Β'	143

	Σελίς
ΚΕΦ. 79.—'Ο 'Ελληνισμός τῆς Θράκης μετὰ τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς 'Ελλάδος. Οἰκονομικὴ κατάστασις. 'Εκπαιδεύσις. Θανατικὰ ἐν Θράκῃ	149
» 80.—Βασιλεία 'Αβδουλ Μετζήτ (1839—1861), Ρωσσία καὶ Πτριαρχειὸν	155
» 81.—Κριμαϊκὸς Πόλεμος (1853—1855)	160
» 82.—Χάττι Σεριφ Γκιουλχανέ, Τανζιματ καὶ Χάττι Χουμαγιούν	166
» 83.—Κατάστασις ἀπὸ 1850—1880. 'Ανάπτυξις παιδείας 'Ελληνοθρακῶν	166
» 84.—Δραστηριότης πανσλαβιστικῆς προπαγάνδας. Βουλγαρικὸν Σχῆμα	171
» 85-87.—'Αβδουλ 'Αζίζ, Μουράτ ὁ Ε', 'Αβδουλ Χαμίτ ὁ Β'. 'Εσ. ἐπαναστάσεις	174
» 88-92.—Ρωσσοτουρκ. πόλεμος (1877-78) καὶ ἀποτελέσματα	180
» 93-94.—Συνθήκη 'Αγίου Στεφάνου. Βερολίνειον Συνέδριον καὶ Συνθήκη	189
» 95.—'Η Θράκη κατὰ τὴν παραμονὴν τῶν Ρώσσων	193
» 96.—Κατάργησις Συντάγματος ἐπὶ Χαμίτ	195
» 97-99.—Οἱ πληθυσμοὶ τῆς Θράκης (1880—1914). Πρόσδος τοῦ 'Ελληνισμοῦ. 'Ονόματα ἐκπαιδευτικῶν διδασκάντων εἰς Θράκην	197
» 100.—Φορολογία ἐπὶ Σουλτάνου Χαμίτ	204
» 101.—Αἱ 'Αδελφότητες εἰς 'Ελληνικὰ Θρακικὰ χωρία	206
» 102.—Κλέφται καὶ ληστὰι ἐν Θράκῃ	207
» 103-104.—'Η ἐπελθούσα ἀσφάλεια. Τὰ 'Αναγνωστήρια ἐν Θράκῃ	210
» 105.—Συγκρούσεις Θρακῶν καὶ Μουατζήρηδων	213
» 106.—Γενικότητες περὶ Θράκης (Διοίκησις, 'Εκκλησία, Κλίμα, θέσις, ἔδαφος, ὑπέδαφος, προϊόντα)	215
» 107.—Μεγάλῃ ἀναστάτωσις ἐν Μακεδονίᾳ	218
» 108-109.—'Η Θράκη ἀπὸ 1900—1908. Βομβυκοτροφία. Μυστικαὶ 'Οργανώσεις	220
» 110-111.—'Επαναστάσεις Νεοτούρκων, ἀνακήρυξις καὶ ἀποδοχὴ Συντάγματος	223
» 112.—'Ο ὑπόδουλος 'Ελληνισμὸς κατὰ τὴν μεταπολίτευσιν	225
» 113-115.—'Απόσπασις Βουλγαρίας, Βοσνίας — 'Ερζεγοβίνης. Κίνημα καταργήσεως Συντάγματος. Καθαίρεισις Σουλτάνου Χαμίτ	227
» 116.—Βασιλεία Μεχμέτ Ρεσάτ. Κυβέρησις «'Ιτιχάτ βέ Τερακί»	229

	Σελίς
ΚΕΦ. 117.—'Απόπειρα καταργήσεως 'Εθνικῶν Προνομίων . . .	230
» 118.—'Ιταλοτουρκικὸς πόλεμος (1911—12)	232
» 119.—Καταστρεπτικὸς σεισμὸς ἐν Θράκῃ	233
» 120-122.—Βαλκανικὰ Κράτη καὶ Βαλκαν. Πόλεμοι (1912—13)	237
» 123-126.—Οἱ Βούλγαροι ἐντὸς τῆς Θράκης. Δυσθυμία Μη- τροπολίτου 'Ηρακλείας. Συμπεριφορὰ καὶ σωβι- σμὸς Βουλγάρων	241
» 127.—Γεγονότα ἐν Θράκῃ καὶ Κων]πόλει (1913)	246
» 128-130.—'Απόβασις 'Εμβερὸς εἰς Περίστασιν. "Αλωσις 'Αδρια- νουπόλεως. Αἴτια Β' Βαλκανικοῦ πολέμου	248
» 131-132.—'Ανακατάληψις τῆς Θράκης καὶ σφαγὴ 'Ελληνικοῦ πληθυσμοῦ	251
» 133.—'Απομόνωσις 'Ελλην. πληθυσμοῦ, "Ανατ. Θράκης καὶ Κων]πόλεως	252
» 134-136.—Τουρκικὸν Κομιτᾶτον, ἔξωσις 'Ελλήνων ὑπαίθρων, προληπτικαὶ ἐνέργειαι Μητροπολιτῶν, ἀντίστασις 3 χωρίων 'Ιεροῦ "Όρους	254
» 137.—'Εγκαταλειφθεῖσαι περιουσίαι καὶ ἀπομείναντες 'Ελληνες	259
» 138.—'Αντικαταστᾶται τοῦ 'Ελλην. πληθυσμοῦ ἐν 'Ανατ. Θράκῃ	261
» 139-140.—'Η Θράκη τοῦ πολέμου 1914—18 καὶ συμβάντα ἐν Κων]πόλει	262
» 141.—Παλινόστησις 'Ελληνοθρακῶν	265
» 142.—Θλιβερὰ γεγονότα τοῦ 1922	266
» 143.—'Η τελευταία τραγικωτάτη πράξις τοῦ 'Ελληνοθρα- κικοῦ δράματος	268
ΕΠΙΤΟΜΟΣ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΩΝ ΠΡΟ ΤΗΣ ΑΛΩ- ΣΕΩΣ ΧΡΟΝΩΝ (1600 π.Χ. — 1453 μ.Χ.)	270
Μυθικὴ καὶ 'Ηρωϊκὴ ἐποχὴ.—'Η ἐμφάνισις τῶν Μακε- δόνων.—'Ο ἐξελληνισμὸς τῶν Θρακῶν.—'Η Θράκη κατὰ τὴν 'Ελληνιστικὴν ἐποχὴν.—'Η Θράκη ὡς χώρα τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους	
ΕΠΙΔΡΟΜΗ ΣΟΥΛΕ'Υ ΜΑΝ ΠΑΣΑ ΕΙΣ ΘΡΑΚΗΝ (1348 μ.Χ.) ΚΑΙ Ο ΘΡΥΛΟΣ ΠΕΡΙ ΟΙΚΟΓΕ- ΝΕΙΑΣ ΤΩΝ ΜΑΥΡΟΜΙΧΑΛΕΩΝ	286
Δύο ἐπιστολαὶ τοῦ συγγραφέως	289
'Επιδιώξεις καὶ ἀποφάσεις τῆς Δ]σεως τοῦ Θρ. Κέντρου	292
ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ	294
'Εξέχουσαι Θρακικαὶ φυσιογνωμίαι	295